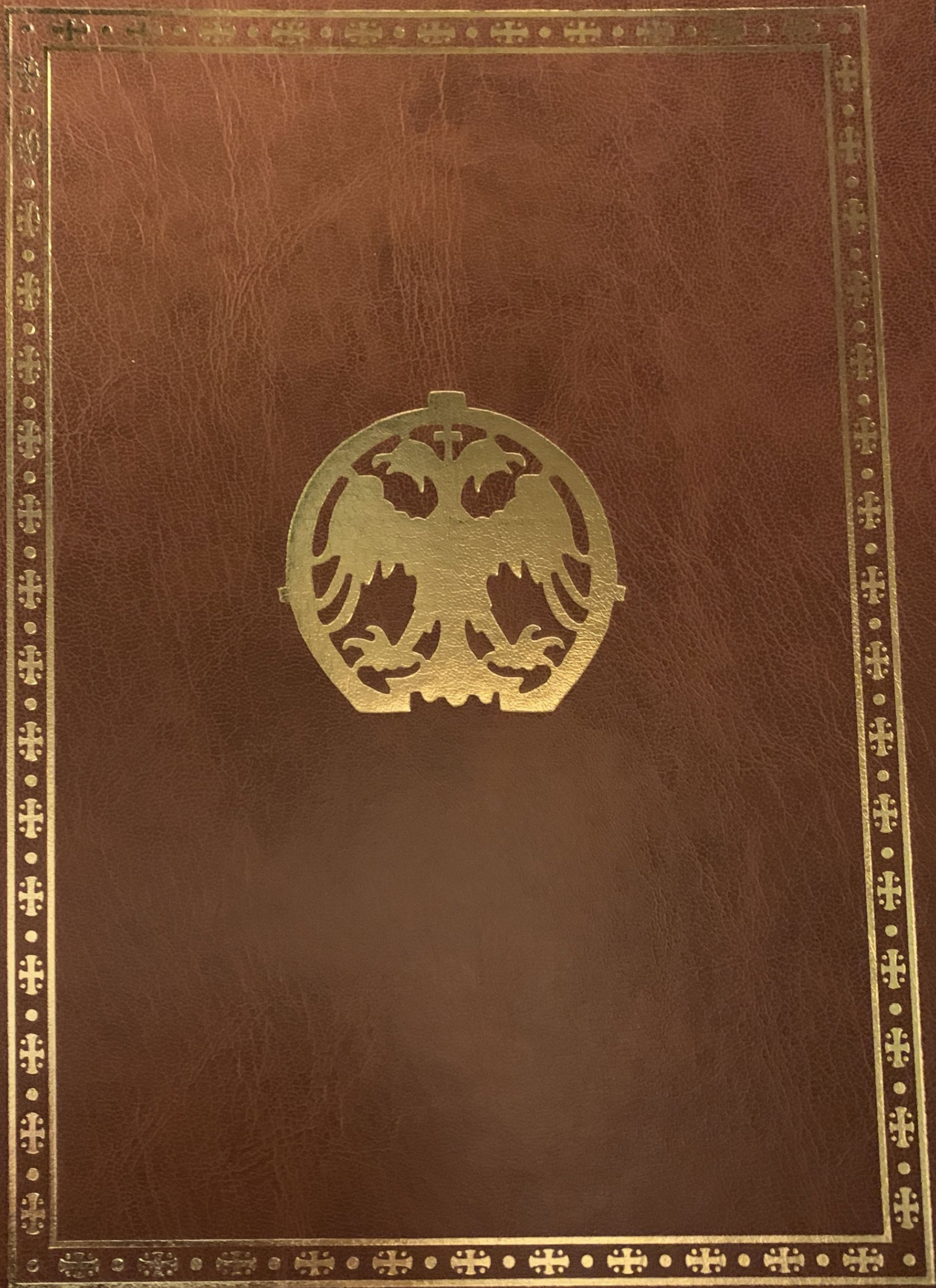

ЗАКОНОПРАВИЛО СВЕТОГ САВЕ

ПРЕВОД САРАЈЕВСКОГ ПРЕПИСА

800 година Српске Православне Цркве
800 година Дабарске епархије

* * *

ОВАЈ ПРОЈЕКАТ СУ ПОМОГЛИ
Републички секретаријат за вјере у Влади Републике Српске
Управа за сарадњу с црквама и верским заједницама Владе Републике Србије

С благословом
Митрополита дабро-босанског господина Хризостома

Главни и одговорни уредник
архимандрит Јован (Гардовић)

Издаје
„ДАБАР"
Издавачка кућа Митрополије дабро-босанске

Превод
Братство Манастира Добрунска Ријека
проф. др Станка Стјепановић
др Слободан Продић

Редакција превода
академик Бранко Летић
проф. др Зорица Никитовић

Лектура
проф. др Драгомир Козомара

Коректура
јерођакон Гаврило (Ђурић)

Рачунарска припрема
ИК „ДАБАР"

Штампа
ГПП „ГРАФИЧАР", Ужице

Тираж: 1000

ISBN 978-99938-51-52-3

ЗАКОНОПРАВИЛО СВЕТОГ САВЕ

ПРЕВОД САРАЈЕВСКОГ ПРЕПИСА

Добрунска Ријека

2019. г.

ПРЕДГОВОР

Браћо и пријатељи и оци и чеда богозвана, приклоните богољубива срца своја да чујете божанске догмате. И чувши ове свете речи ставите их, браћо, у срца своја и у савести душа својих и пред очи ума свога, и разумејте их...

Ово је, богољубиви моји, догмат православних Отачких Предања. Следујући њима, и ми тако верујемо и тако исповедамо, а све јеретике и сваку јерес њихову проклињемо...

Зато, ако ово сачувате, бићете блажени од Бога у векове, и блажена биће срца ваша, и блажене биће душе ваше, и бићете блажени ви који сте примили Веру Божију и сачували је у чистоти. Гледајући на Бесмртни Дар Христов, творите свагда бесмртна дела у Христу: веру чисту и молитву честу, имајући према Њему љубав и наду, и савест чисту пред Богом и људима, пост и бдење, на земљи лежање, истину у свему, чистоту телесну и душевно уздржање, чувајући разум Светог Крштења – Просвећења Божијег, којим се одрекосмо Сатане и свих дела његових. И свагда љубите покајање и исповедање грехова својих и плакање над њима, умиљење, смирење, праведност, мржњу на грех, не – опијање, не – блудничење, него, напротив, чист живот, какав је Божијим очима угодно гледати.[1]

Законоправило Светог Саве је зборник црквених и грађанских закона које је Свети Сава за потребе самосталности Српске цркве и самодржавности Немањићке Србије приредио и превео на основу византијских зборника грчко-римског права. Постојање зборника који су у себи садржили грађанске законе (νόμοι) и црквена правила (κανόνες), а који су се називали номоканони (νομοκάνων), било је уобичајено за Византију[2], јер је законодавство Цркве проистицало из општег гледишта да Црква и држава, као душа и тијело, сачињавају један организам, и да међу њима мора бити стална веза ради општег добра[3]. За вријеме цара Јустинијана I (527-565) потпуно се утврдила веза између цркве и државе и једнак значај у држави црквених канона и државих закона. Већ од IX стољећа на словенски језик превођене су само оне византијске законске збирке у којима су црквени и грађански закони били обједињени, јер се у њима налазило све што треба за црквену управу и за грађанско суђење.[4]

Најзначајнији правни кодекс, како по своме садржају и обиму, тако и по практичном значају, који у овом облику нема не само словенског предлошка него ни грчког прототипа, има шест уводних и још 64 главе, од којих 44 имају црквени садржај а 20 свјетовни. Из области канонског права, узимајући за полазиште *Синопсис* Стефана Ефеског (VI в.) и *Канонску синтагму у XIV наслова* (VI в.), Свети Сава је у *Законоправило* уврстио сва правила седам васељенских сабора, правила помјесних сабора, и нека од правила Светих Отаца Цркве. Из области грађанског законодавства, унио је цијели *Прохирон* – Закон градски Василија I, затим новеле цара Алексија Првог Комнина о браку и обручењу, и нове заповиједи (новеле) византијских царева о одређивању степена сродства у којима се брак забрањује. Поред овога, унио је одредбе из Закона Богом даном Мојсију, у коме су биле садржане и неке кривичноправне одредбе.

Овим зборником, у који је уграђено богато насљеђе византијског или грчко-римског права,

---

[1] Беседа о правој вери – Жичка беседа (1220), у: *Свети Сава принц и просветитељ*. Цетиње – Београд: Митрополија Црногорско-приморска и ИИУ „Светигора“ , 2007, 61–63.

[2] Б. А. Цисарж. *Црквено право I. (општи део и организација Цркве)*. Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве, 1970, 33.

[3] Д. Јанковић. *Историја државе и права феудалне Србије* (XII – XIV век). Београд: Научна књига, 1953, 7.

[4] С. Новаковић. *Правни списи*. Приредио Д. Илијин. Изабрана дела. Књига седамнаеста. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2006, 130.

правно је уређена Српска Црква и држава, захваљујући чему Србија већ на почетку XIII стољећа добија кодекс чврстог правног поретка и постаје правна држава. Према ријечима Д. Богдановића, Свети Сава је на тај начин више но било чим другим учинио Србију земљом европске и хришћанске цивилизације[5].

Савини биографи, Доментијан и Теодосије, у свом хагиографски компонованом али у односу на чињенице поузданом приказу,[6] оставили су свједочење о настанку и примјени првог законика у Срба. Након задобијања аутокефалности Свети Сава је превод довршио[7] у манастиру Филокалу гдје книгы мнwгїи прѣписа законьные о исправленїи вѣрѣ, нхъже трѣбоваше съборьнаа кмоу црькъвн". По доласку у отаџбину оснива епископије и „од својих ученика за које је знао да су достојни и подобни за епископе освећиваше, и свакога постави на његово мјесто, називајући их апостолским учитељима" /ѡть оученикь своихъ нхъже достонно н подобны знаше епископи сихъ освешташе н коегождо странѣ апостольскы оучителе нарицае поставлыаше/[8]. книгы законьнне предао је у архиепископско сједиште, манастир Жичу[9], док данас знамо да је остале преписе даровао у девет новоснованих епископија: Рас, Хвосно, Топлица, Моравица, Дабар, Зета, Хум, Будимље и Призрен. „Предавши свакоме од њих законске књиге, заповиједио је свакоме од њих да са сваком богобојажљивошћу и са чистом вјером непорочно ходи, и у свему добро поревнује по новом закону Христовом, и да сваки пастир чува своје словесно стадо по предању светих апостола." /прѣдавь нмь комоуждо книгы законннке н заповѣдавь комоуждо нх съ всакым(ь) б(о)гобоизньствоm(ь) н съ вѣрою чистою непорочно ходнтн н ѡ всѣм(ь) добрѣ порѣвнѹюще по новомоу законоу х(рнсто)воу н по прѣданню с(ве)тых(ь) ап(о)с(то)ль съблюдати комоуждо пастырoу словесное стадо свое/[10]. дав же нмь книгы законннке, снагом свог ауторитета поглавар Српске православне цркве захтијевао је од сваког епископа и презвитера да сам спозна ове књиге и научи все людїн своего ѡтьчьства да се по њима владају.

Законоправило Светог Саве током XIII стољећа све словенске православне Цркве поставиле су у темеље свог друштвеног устројства, живота и дјелатности, најприје Бугарска црква 1262. године, а потом је преко Бугарске светосавски номоканон доспио у Русију гдје је на Владимирском сабору 1274. године био усвојен као званични канонски зборник Руске Цркве[11]. У Русији је Номоканон добио назив *Кормчаја књига* јер је од почетака хришћанства Црква изједначавана са бродом (рус. *корабль*) којим се управља *кормилом* односно којим управља *крмар* и који плови ка спасењу. Такође и староруски глагол *кормить* има значење *хранити*, па је и тај израз појачавао важност *Законоправила* јер је упућивао на то да је оно храна за душу и управљање за тијело.

У фундаменталној студији *Како објавити светосавску Крмчију*, у којој исправља бројна дотадашња погрешна тумачења у вези с овим спомеником, С. Троицки аргументовано показује како је Савино *Законоправило* током дугих вијекова вриједило за основни, „божьствнн законь", „законь црквенн", „закониkь св. отьць", „као свима познати, основни, неизмењиви кодекс, на који се

[5] Д. Богдановић. *Крмчија Светога Саве*, у: *Сава Немањић – Свети Сава. Историја и предање*, 1976 (ур. Војислав Ђурић). Београд: САНУ, 1979, 91–99.

[6] В. Мошин. *Правни списи Светог Саве*, у: *Сава Немањић – Свети Сава*. Историја и предање. Београд: САНУ, 1979, 101.

[7] Како аргументују велики канонисти С. Троицки и Н. Милаш Свети Сава је рад на преводу Крмчије почео још за вријеме свог бављења на Атону (1192-1208) гдје је успио да за монахе приреди половину свог номоканона (гл. 1–43) коју је по своме ктиторском праву, предао манастирима Хиландару и Студеници, а што он спомиње у 42-ој глави својих типика. С. В. Троицки. *Ко је превео Крмчију са тумачењима*? Глас. САН 193, 1949, 133; В. Н. Милаш. *О каноничним зборницима православне цркве. Крмчија Савинска* [1884] у: *Аутобиографија. Студије. Чланци*. 2005. Дела Никодима Милаша, Књ. VII. Београд – Шибеник: Истина, издавачка установа епархије Далматинске, 431.

[8] Теодосије. *Житије светог Саве*. Издање Ђуре Даничића 1860. (прир. Ђ. Трифуновић). Београд 1973, 140.

[9] Протограф није сачуван, сматра се да је изгубљен 1253. године у нападу Бугара и Кумана на Жичу, а преписи непосредно или посредно потичу из преписа будимљанског епископа Теофила 1252. године.

[10] Доментијан. *Житије светог Саве*, 224.

[11] С. Троицки. *Како треба издати Светосавску Крмчију (Номоканон са тумачењима)*? Споменик CII, Нова серија 4, Београд: Српска академија наука, Одељење друштвених наука, 1952, 1.

позивају бројни правни споменици[12] средњевековне Србије". *Законоправило* је 130 година било једини законик по коме се управљала Српска Црква и држава, а и каснији законици (*Душанов законик*, *Синтагма*), као и вијекови тешке српске историје нису прекинули његову примјену о чему свједоче сачувани преписи. Током XIII стољећа настао је Иловички препис; на међи XIII и XIV в. Сарајевски и Рашки; током XIV в. Дечански и Пчињски; у XV в. Београдски и Хиландарски; у XVI в. Пећки и Милешевски, а у XVII стољећу Савински и Морачки. Због своје просвјетитељске улоге и основа истине којом обједињује светоотачко канонско, духовно, морално и догматско предање и опит, *Законоправило Светог Саве* је свевремени путоводитељ српском народу на његовом путу спасења.

Сарајевски препис Законоправила Светог Саве

Рукопис Сарајевског преписа (Са) чува се у Сарајеву, у музеју Старе цркве Светих архангела Михаила и Гаврила као експонат под бројем 222. На основу записа на предњој корици сматра се да је рукопис својина ове цркве више од 350 година. Писан на пергаменту уставном ћирилицом представља веома обимну књигу од 370 листова односно 740 страна.[13] Рукопис није цјеловит, недостају два „исјечена" листа. Два листа тј. четири странице које недостају[14] садржиле су: крај 35. поглавља (*Теофила архиепископа александријског: Објава поводом Богојављења када падне у недјељу*, правила 8–14), цијело 36. поглавље (*Из посланице Кирила архиепископа александријског Домну*) и дио 37. поглавља (*Истога, 12 глава о правовјерју против Несторија*, правила 1–8). Текст је писан у два ступца, с тим да ступци до 277. листа имају 30 редова, а од 278. листа имају 31 ред[15].

Сарајевски препис С. Тројицки је позиционирао одмах послије Иловичког. „Пошто њој недостају само два листа, у погледу пуноће основног текста она заузима друго место после Савинске, а пошто је она врло блиска протографу и преписана доста пажљиво, у погледу достојанства свог текста она не уступа место никаквом другом р(укопису) К(рмчије), сем Иловичке."[16] Томе у прилог иде и постојање допунског чланка кога нема у другим преписима (текст Михаила, Синђела јерусалимског патријарха, нзложеннк ѡ правовѣрнѣн вѣрѣ). Такође, линија о забрањеним браковима у таблици степена сродства у овом препису подвучена је послије шестог, а не, као у осталим преписима, послије седмог степена сродства, што је у складу са текстом Димитрија Синђела, митрополита Кизичког, о забрани брака у шестом степену тазбине, и Прохироном (грана 7, глава 4; грана 39, глава 72).

Као и друге преписе и Са карактеришу глосе на маргинама рукописа. Садржај глоса које су се почеле користити још у вријеме покрштавања и описмењавања је двојак. Већина глоса садржи објашњење мање познатих појмова (страни народи, мјерне јединице, градови, локалитети, јереси, итд.), док друга врста глоса, записи о смрти два сарајевска митрополита, Мелетија Миленковића (1740) и Пајсија Лазаревића (1759), истовремено представља свједочанство о томе да је Стара црква у Сарајеву најмање три вијека чувар овог споменика.

Вријеме настанка Сарајевског преписа не зна се поуздано. С. Троицки, износећи низ

[12] Исто, 15.

[13] Претпоставља се да је нумерација листова арапским цифрма извршена у првој половини XX вијека. Обиљежено је 367 листова јер се бројеви 85, 137 и 313 понављају два пута.

[14] Иловичком препису, према садржају фототипије, недостаје 21 лист. Све што је у Са, осим *Изложења правовјерне вјере* Михаила Синђела, постоји и у Ил; с друге стране, текст од 22 реда којим се завршава Ил (ријечи о превођењу ових књига на словенски језик), не постоји у Са.

[15] Разлика у броју страница Са (367 листова) и Ил (400 листова) проистиче из различите „густине писања" а не различитог садржаја. Ил има 25 редова у ступцу, а Са 30 и 31. Илустрације ради, текст (који нема оштећења) од почетка 48. до почетка 58. главе у Ил обухвата листове од 249а до 344 (95 листова), док је у Са исти текст распоређен од 236а до 318 (82 листа). Дакле, текст који Ил смјести на 100 листова, у Са заузима 86–87 листова.

[16] С. Троицки, 1952, 48.

карактеристика које ипак говоре у прилог његове веће старине, на основу постојећег записа на посљедњој страни књиге рукопис је датирао у период прије 1371. године, а В. Мошин у прву трећину XIV стољећа. Најновија истраживања руског академика А. Турилова поузданије датирају споменик, истовремено утврђујући да су рукопис писала три, а не, како се до сада сматрало два писара, јер је други писар, „грешни Мирослав“, довршио преписивање књиге, на 191-ој страници оставивши запис ѿсєлѣ писа грѣшны мирославь, док је преписивање првог дјела књиге (1–191) приписано анонимном писару.

А. Турилов је уочио да је у кодексу присутан рукопис још једног писара чије је учешће у писању веома ограничено, а чији се рукопис не слаже ни са анонимним писарем, ни са Мирославом. Рукопис првог писара близак је уставном писму читавог реда датираних српских рукописа посљедње четвртине XIII и прве четвртине XIV вијека: Рашком крмчијом, Карејским јеванђељем краља Милутина и др. Ни ситуација с Мирослављевим рукописом не противрјечи другачијем датирању рукописа. Према Туриловом мишљењу, Мирослављев рукопис, с високим степеном вјероватноће, може бити поистовјећен с првим писатељем *Српског Апостола* (1–165) дијака Теодора. У том контексту Сарајевска крмчија у потпуности може бити датирана не послије прве трећине XIV вијека, чему не противрјечи ни веома скромна илуминација. Иницијали византијског стила, слово *Р* на 186 стр. и *В* на 364 широко су распространени у јужнословенским рукописима посљедње четвртине XIII до средине XIV в. Црвени танки иницијал С у лијевом ступцу на стр. 366 има блиску аналогију са л. 84 на повељи краља Милутина манастиру Бањској. И новооткривени писар идентификован као писац *Никодимова типика* употребљава мале иницијале украшене зубићима, карактеристичне за рукописе из времена краља Милутина (1282–1321) и Стефана Дечанског (1321–1331), тако да учешће главног писара *Никодимовог типика* у преписивању сарајевског рукописа *Законоправила* с великом вјероватноћом указује на њен настанак у архиепископском или хиландарском скрипторијуму[17].

Датирање Сарајевског преписа у посљедњу трећину XIII, најкасније прву трећину XIV стољећа, не оспорава ни ортографија овог споменика, са великом сигурношћу примијењен рашки односно млађи српски правопис који се подудара са другим српским књижевним споменицима тог периода: гласовна група *ја* означена је графемом ꙗ, употреба ѧ у значењу *ја* је спорадична; *је* се најчешће пише као ѥ; традиционална је употреба ю; групе лю и ню су досљедне у значењу *љу* и *њу*, као и жю, цю, чю, шю, щю али има и одступања; групе *ља, ња / ље, ње* пишу се двојако – са и без лигатуре; дјелимично растерећење текста од слабог *јера* у свим позицијама; етимолошко писање *јери*, са ријетким одступањима; писање меког ꙑ – што овај рукопис у складу са хронологијом еволуције ортографије коју је дао М. Пешикан датира најраније у другу половину XIII стољећа, а најкасније почетак XIV стољећа[18].

О овом преводу

Првом комплетном преводу *Законоправила Светог Саве* на савремени српски језик претходило је фототипско издање[19] Сарајевског преписа из 2013. године, а потом издање дјелимичног превода[20] (2015) коме су недостајале 46, 47, 55. и 56. глава, тј. поглавља: *Нове заповиједи благочестивог цара Алексија Комнина о обручењу*; *Из разних наслова тј. грана из нових заповиједи цара Јустинијана*; *Закон градски (Прохирон) разне главе у 40 грана* и *О незаконитим браковима*, као и главе које су се налазиле на истргнутим листовима. Превођење *Законоправила* са српскословенског језика на савремени српски језик вршено је са наведеног фототипског издања. Два листа која су недостајала односно два поглавља преведена су са фототипског издања Иловичког преписа[21] што је у тексту превода фус нотом и назначено.

Начела којих се држало при превођењу јесу: разумљивост текста превода, вјерност српскословенском изворнику и настојање на коришћењу српских израза, тј. избјегавање туђица. Ова начела није било могуће свугдје примијенити у пуној мјери. Настојање на разумљивости и недвосмислености језичког израза понегдје је значило одступање од изворника, на првом мјесту у погледу конструкције реченице и редослиједа реченичких елемената, или одређених граматичких категорија (нпр. троудолюбца/соуѥтроудца > *Трудољубац /Залудотрудни*).

Да би превод био у потпуности јасан, саображен је духу савременог српског језика. То се односи на глаголска времена која се данас користе са мањом учесталошћу (аорист, имперфекат) а која нису увијек задржавана, коришћена су времена обичнија слуху данашњег читаоца. Нисмо губили из вида да *Законоправило* и данас представља званични канонски зборник Српске православне цркве[22] због чега је било потребно дати језички систем и у овом домену приближити савременом језичком изразу и не архаизовати га. Партиципи су превођени различито зависно од њихове синтаксичке функције и контекста. Партиципи с атрибутивном функцијом најчешће су превођени као придјеви, док су архаичне сложенице и фразе понегдје преведене упрошћено или парафрастично, зависно од семантичког тежишта исказа (соуѥмоудраго – *лажно умујућег*).

Туђице су коришћене у случајевима када одговарајућа српска ријеч не постоји, а изворна српскословенска није семантички прозирна за савременог читаоца, као што су: *мираз* (<вѣно 262а, 1/14), *мајстор* (< моудьрць 272а, 2/3), и др.

Изворне словенске ријечи за називе јереси су задржане (*једновољници, водопредстојатељи* и др.), док су понеки термини, који имају дугу традицију употребе у Цркви, и поред постојања словенског термина, пренесени грчким називом сьставь 〉 *ипостас*. Имена историјских личности дата су у њиховом изворном облику (*Порфирогенит* умјесто багрородни 252а/глоса, *Копроним* умјесто гноѥтезни 157а, 2/17, *Ринотмет* умјесто крьноносни 139, 2/2, *Погонат* умјесто брадати 139, 1/11, *Ирина* умјесто ѥрина 157а, 2/18).

На више мјеста додавана је по једна, рјеђе двије ријечи појашњења у заградама. Тамо гдје је у загради више ријечи, а без напомене, ради се о интегралном дијелу изворног текста, тј. дигресијама или објашњењима интерполираним у изворни текст а која у преводу захтијевају заграду. На мјестима на којима је Сарајевски препис остављао недоумицу, извршен је увид у Иловичку фототипију. Ако је недоумица остајала неразјашњена, прибјегавало се преводима доступним на грчком, латинском, руском или енглеском језику[23].

Сматрало се да вјерност изворном грчком тексту *Законоправила* пренебрегава уочене пропусте настале током преписивања појединачних преписа Са или Ил, а у *Прохирону* и Морачког преписа, усљед којих је, највјероватније, текст и оштећен. Овом приликом такве интервенције нисмо означавали. Примјер таквих разлика из Прохирона (грана 38, правило 15) које мијењају правило:

---

[17] А. А. Турилов. *О датировке и происхождении двух сербских пергаменных списков Святосавской Кормчей*. Славянский альманах 2012. Москва: Индрик, 2013, 46–47.

[18] З. Никитовић. *Правописне одлике „Сарајевског преписа Законоправила Светог Саве из XIV вијека“*. Радови Филозофског факултета, Филолошке науке 19, Пале, 2018, 7–24.

[19] *Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека*, фототипија. Приређивачи: проф. др Станка Стјепановић и јеромонах Серафим (Глигић). „ДАБАР“ Издавачка кућа Митрополије дабробосанске, 2013.

[20] *Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека – превод*. С. Продић, Братство манастира Добрунска Ријека и С. Стјепановић. „ДАБАР“ Издавачка кућа Митрополије дабробосанске 2015.

[21] *Законоправило или номоканон Светог Саве. Иловички препис 1262. година*/ приредио и прилоге написао М. М. Петровић, Горњи Милановац: Дечје новине, 1991.

Дјелимичан превод Иловичког преписа, првих 47 глава објавио је Историјски институт: *Законоправило Светога Саве 1*. Приредили и превели: М. М. Петровић и Љ. Штављанин-Ђорђевић. Београд: Историјски институт, 2005. В. и М. М. Петровић. *Законоправило Светога Саве на српскословенском и српском језику 1*, Епархија жичка – манастир Жича и Миодраг М. Петровић, 2004.

[22] Одлука светог Архијерејског сабора одржаног из маја 1939. године, бр. 146, АС бр. 63. Устав СПЦ 1957. година.

[23] Списак литературе дат је на крају књиге.

Са: ... вьноутрь храмина текоущаго ради дьжда...
Ил: ... вьноутрь спокрова храни...
Мрч: ... вноутрь спокрова храмины...
... ἐντὸς τοῦ ἀπὸ τῶν κεράμων αὐτοῦ σταλαγμοῦ...[24].

Тамо гдје је очигледно да је одступање Светог Саве од оригинала било свјесно, такво одступање није поправљано нити усаглашавано са грчким изворником. Изразит примјер ове врсте можемо видјети у Прохирону, гдје казну прописану за дјело фалсификовања новца („ὁ πλαστὴν μονίταν"[25]) Свети Сава преиначује у казну за „онога који прави губу у житу"[26], недјело животно теже и ближе народу коме је намијењен превод. Грешка у предлошку (типа пермутације слова), као што је познато, могла се одразити и на превод. Један од примјера пермутације настао је при набрајању имена јеретика, па је пермутација грчке ријечи *полемон* (*πολεμών*) у *поломен*, умјесто *поборник* дала још једно име: *Поломен*,[27] а такав се не помиње у грчком тексту који вјерно прати остатак текста од неколико десетина редова. И таква мјеста су у овом издању исправљена без назначавања.

На више мјеста показало се као неопходно извршити измјену ријечи према помоћном извору, или уметнути једну ријеч (везник, негација, уклањање негације), што није пропраћено напоменом; на неколико мјеста испуштена је група ријечи или цијела реченица, такве интерполације су остављане у заградама и означаване напоменом. Глосе које постоје у изворнику уврштене су у напомене и као такве посебно су обиљежене.

Овај превод представља плод заједничког рада сарадника из поља богословља, филологије, права, и тек сусрет различитих виђења доводио је до одређених рјешења. Зависно од тематике и садржаја поглавља, да ли је ријеч о текстовима историјско-богословског садржаја, градском законику или поетски интонираним посланицама, редом ријечи, структуром и дужином реченице, лексичким одабиром и другим језичким средствима, покушали смо очувати патину старог српског језика На читаоцима је да просуде колико смо успјели у томе.

Братство манастира Добрунска Ријека

---

[24] C. E. Zachariae, MDCCCXXXVII, 213.

[25] Исто, 236.

[26] „прокаzоу твореψоуψоу вь житѣ" 299. В. Бенемански објашњава мотиве за овакав поступак, узимајући у обзир мишљења аутора који су прије њега обратили пажњу управо на ово правило (1906: 507–513).

[27] ... και Μηνάς ο Αλεξανδρεύς και της των Γαϊανιτών προμαχών και προασπίζων αιρέσεως και πολεμών εμφανώς της αληθείας το κήρυγμα...(PG 87-3, 1863, 3193): ... и мина александраниnь, гаианьскыие ересн поборникь и zастоупьник, и поломень авѣ истинное проповѣданик... Са 344, 2/4–5, Ил 376а, 2/18-22.

УЗ ПРЕВОД ЗАКОНОПРАВИЛА СВЕТОГ САВЕ

Као што су прије осам стотина година на свјетлости словенског језика заблистале руком писане богонадахнуте књиге[1], Светим Савом назване *Законоправило*, тако су се у години обиљежавања великог осмостољетног јубилеја самосталне Српске православне цркве појавиле штампане книге zаконие у руху савременог српског књижевног језика. Тиме је први српски законик и монументални словенски средњовјековни правни кодекс постао доступан широкој културној јавности којој је српскословенски језик непознат.

Најобимнија књига српске рукописне традиције – прије свега својом величином а потом и богословском тематиком – као да је деценијама одбијала филологе и друге стручњаке небогословског профила да дају њен цјеловит и тачан превод. Као да се чекало, након више покушаја, да се са навршењем управо овог јубилеја, Кормчаја књига врати из научног, на преписаније (прѣписати > 'превести') у исти амбијент и духовни колорит из којег је и потекла – у манастир – у којем се и у нашем времену, као стољећима до нас, чува и његује благообразно и богонадахнуто слово светосавског завјета и предања. Пошто је ријеч о преводу књижевног дјела које у свим својим димензијама проистиче из хришћанског православног етоса, управо је контекст живљења у Богу и по Богу, из којег проистиче разумијевање тематике, уз језичке компетенције, био основни предуслов превођења. Како говоре достигнућа савремених теорија превођења, као и богати резултати библијских превода, у циљни језик су успјешно транспоновани само они текстови чији је смисао преводиоцу био у потпуности јасан[2]. А егзегезу текста, тј. смисао Светог писма и светоотачке литературе, уткане у темеље хришћанских закона, и сада као и у времену светитеља Саве, најбоље познају и разумију монашке заједнице.

Законоправило заузима посебно мјесто међу другим средњовјековним словенским правним споменицима и по томе што Свети Сава није дао само пуки превод грчког текста него му је додавао и своја тумачења. Таква, специфична врста компилације, прилагођене потребама српске Цркве и државе, захтијевала је специфичан преводилачки приступ у коме је изворни српскословенски текст морао бити у првом плану. Анализирајући тумачење Символа вјере у Хиландарском зборнику, С. Троицки је закључио да је тумач Символа игнорисао седми Васељенски сабор, док је Свети Сава управо овом сабору додијелио посебну пажњу. „Док за осталих шест васељенских сабора Сава даје само превод свог извора (грчког номоканона типа Ватиканског рукописа бр. 842), кад говори о седмом васељенском сабору, он напушта кратак текст грчког извора и даје много подробнији, можда свој опис овог сабора који се и по стилу веома разликује од грчког описа. Грчки ватикански рукопис посвећује овом сабору 16 редова, Патмоски бр. 205 десет редова, Флорентински само шест, а Иловички 55 редова!"[3]

---

[1] „Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас. Амин. Завршише се богонадахнуте ове књиге Номоканон помоћу Свете Тројице и снагом животворног крста и молитвама пречисте Владичице наше Богородице и свих светих. Амин. Произађоше на свјетлост словенског језика ове богонадахнуте књиге, назване Номоканон. Помрачене бијаху до сада облаком мудрости јелинског језика – сада заблисташе, односно преведене бише и благодаћу Божјом јасно сијају, одгонећи таму незнања и све просвјећујући свјетлошћу схватљивом, и избављајући од гријеха. Сваки учитељ, односно епископ или презвитер, или неко други ко се краси учитељским достојанством, ако ове књиге не зна добро, то ни сам за себе не зна ко је. Загледавши се у дубину ових богонадахнутих књига, као у огледалу, и сам ће себе угледати какав је, и друге ће познати и научити. Изађе на свјетлост нашег језика овај Божански спис. Сада отпусти Владико слугу Твојега с миром" (Иловички препис 398, 2, превод монах Гаврило (Ђурић)). Сарајевски препис нема овај богонадахнути и просвјетитељски уздигнут послов.

[2] В. К. Кончаревић. Превођење сакралног текста, у: *Језик и религија – појмовник теолингвистике*. Београд: Јасен, 2017, 195–204.

[3] С. В. Троицки. *Три главе светосавске Крмчије у Хиландарском зборнику бр. 477*. Хиландарски зборник 2 (ур. Светозар Радојчић). Београд: САНУ, Хиландарски одбор, 1971, 13.

У току идејно и хронолошки дуге али не и резултатима богате историје проучавања и објављивања светосавског номоканона, као и бројних споменика преводне средњовјековне књижевности, пажња истраживача била је обично усмјерена на технику превода са старог грчког језика на „млади“ словенски језик. При томе су филолошки утемељено утврђивани текстови протографа, текстологија текста, начин превођења, терминолошка прецизност, потенцијалне грешке, и друго. У фокус свих истраживања стављан је однос грчког оригинала и словенског превода. Овим преводом, растерећеним пропратне критичке апаратуре, иако насталим на сличним принципима уз компарацију са грчким изворницима, као и другим српским преписима тамо гдје је то оштећени или теже разумљиви дио текста захтијевао, однос српскословенског језичког идиома наспрам савременог српског језика био је у првом плану. Старословенски језик, без обзира о којој редакцији је ријеч, није имао малу књижевну традицију до времена Саве Немањића и управо *Законоправило*, највеће и најзначајније Савино дјело, показује колико је словенски језик био формиран језички систем кад је успио да изрази тако богат и садржајан тематски распон – од ауторитативних догматских текстова, преко широких свјетовних категорија имовинско-правних и других друштвених односа, па до Откривења светог Дијадоха. Помијерањем фокуса са грчког језика на словенски језик, а потом на савремени српски језик, било је могуће усредоточити се на лексичко-семантички систем словенског изворника, и у његовом свјетлу боље уочити оскудност савременог лексичког вокабулара који умјесто словенских ријечи вишестољетне традиције, данас семантички непрозирних, садржи туђице (нпр. вѣно / *мираз*). Преимућство српскословенског језика над савременим српским језиком нарочито је уочљиво у области терминологије. Колико се могло пратити и текстом изворника и новонасталог превода утврдити, словенске ријечи и изрази нису само средство жанровске стилизације и изнуђене стилизације под утицајем грчког изворника у српскословенском тексту, а потом под утицајем српскословенског изворника у савременом српском језику, већ су у функцији именовања основних хришћанских постулата и догмата православне Цркве. Са циљем да историјска димензија текста не буде ни изгубљена ни деформисана, а будући да се активно употребљавају у црквеном праву и савременим књижевним жанровима Цркве, у преводу су задржани бројни теолошки термини (*правовјерје, зловјерје, злочастиви* и др.), потом термини за које савремени језик нема одговарајуће замјене (*једносуштни*, *цјеломудрије* и др.), као и ријечи црквенословенске провинијенције које имају дугу традицију у сакралном стилу (*Приснодјева*). У лексичком погледу светосавски Номоканон представља у оба језика, и у старом и у савременом, „велики језички догађај“[4] – јер садржи лексику из више семантичких поља, из различитих области живота аналогно тематској разноликости појединачних поглавља. У цјелини гледано, *Законоправило* представља израз језичке моћи колектива, међу другим Словенима и српског народа, духовне и језикотворне снаге, која се појавила кроз ванредно даровиту личност првог српског Архиепископа.

Обично се сматра да се садржај *Законоправила* састоји, како му и само име каже, од закона и заповијести, од канона и правила. Међутим, стилска разуђеност, синтаксичка кохерентност и лексичко-семантичка вишеслојност произилазе из тематске разноврсности која је кроз различите књижевне жанрове усмјерена на упознавање основа хришћанског живота и вишевјековно канонско устројство правовјерне Цркве. „Поред истина вјере и основа организовања црквеног, породичног и друштвеног живота на начелима Јеванђеља, протумаченим вјековним искуством Цркве и Светих Отаца Цркве, Законоправило садржи и основе хришћанске наравствености, односно хришћанског етоса и етике, као и све оно што је угрожавало и угрожава тај етос, као и сам закон праве вјере на коме он почива“[5]. *Законоправило* садржи не само општеважећа црквена правила установљена васељенским и помјесним саборима, и не само грађанске и друге прописе проистекле из законодавства најауторитативнијих имена тадашњег грчко-римског права цара Јустинијана I, већ и основна молитвословља и тумачења молитава *Оченаш*; *Исусе, сине Божији, помилуј ме*; затим

[4] Н. Родић. *Крмчија као извор нове лексике*. Научни састанак слависта у Вукове дане 14/1, 1985, 79–85.

[5] Митрополит Амфилохије. Просвјетитељско-законодавни карактер Иловичког законоправила Светог Саве, у: *У почетку бијаше слово*, 2010, 87.

Символа вјере; *Изложенија вјере* Михаила Синђела, те не мање узвишени књижевни облик посланица Светог Василија Великог; виђења светог Дијадоха које су због своје синтаксичке „згуснутости“ и лексичке пренапрегнутости, карактеристичне за стил средњовјековних хагиографских дјела, од преводиоца захтијевале умијећа познавања макроконтекста као концептне основе за профилисање значења појединачних лексема које су се на тај начин, у садејству са духовним чиниоцима, конституисале унутар оба лексичка система. Преплитања и коресподенцију више књижевних стилова, самим тим и лексичко-семантичких слојева, могао је да изнесе само језик проистекао из ћирило-методијевске књижевне традиције, створен за исказивање садржаја и хришћанске духовне и свјетовне реалности, који је својом кохезионом функцијом одржавао јединство међу словенским православним народима.

Циљ превода није био буквална репродукција смисла и форме оригинала, већ вјеран пренос културолошко-амбијенталног колорита. Тамо гдје би дослован превод искривотворио смисао оригинала прибјегавало се граматичким средствима која су у духу савременог српског језика. Преводиоци су се свјесно опредијелили да у извјесним морфолошким сегментима превода форму подреде садржају како би се очувала естетска димензија текста. Сачувана су и преводом задржана сва лексичка средства која је у преводу било могуће пренијети на савремени српски језик (сложенице, словенизми, архаизми). Евентуалним избјегавањем ових ријечи и давањем буквалног превода, текст би био истргнут из његовог језичког, теолошког, историјског и културног контекста. Истовремено, тамо гдје би задржавање изворних граматичких облика стварало утисак стилизације израза и умањивало његову вјеродостојност и актуелност, преводиоци су употребљавали савремене граматичке форме. Због тога нису увијек задржани сви лични глаголски облици оригинала, већ су коришћене живе језичке структуре (перфекат на примјер) будући да граматичка категорија трајања радње није подједнако релевантна у сваком контексту оригинала. Иако семантички архаизми представљају један од слојева поливалентне структуре српског књижевног језика, овим преводом се није исувише инсистирало на њима: естьство је преведено као *природа*, обручникъ као *заручник*, сватьство као *пријатељство*, итд. Непотпуна информација којом су резултирали одређени дијелови *Прохирона* настала је усљед недостатка тумачења. Овдје није ријеч о имплицитном значењу језика оригинала које је у процесу превођења изгубљено, већ о непостојању тумачења које грађански закони немају, за разлику од црквених канона који су као тумаче имали Алексија Аристина и Јована Зонару, у одређеним сегментима наше књиге и Светог Саву.

Динамика измјене релевантних појава и елемената у процесу историјског развоја језика и друштва у цјелини рефлектована је кроз вишеслојност семантичке структуре старог језика који се од савременог, осим по квантитативности, која није параметар за богатство рјечника, разликује и по типу полисемије[6] или вишезначности. Разлози свакако леже у различитој језичкој слици свијета као резултату уопштавања различитог искуства у два историјска периода. Бројне ријечи у савременом српском језику имају уже значење него што су имале у старом језику. На примјер, у *Законоправилу* (као и у црквенословенском језику) синонимне именице дѣвица и дѣва означавале су садржај који данас носе четири ријечи са истим коријеном дѣв-: *дјевојка, дјевица, дјева* и *дјевојчица*, при чему свака од њих на различит начин хијерархизује или потире семантичке компоненте ‘дјевствености’, ‘неудатости’, ‘узраста’ и др., што у превођењу представља тешкоћу, будући да се одабиром било којег од савремених лексичких еквивалената нужно сужава значење изворне ријечи базирано на свим сememама. Исто сужавање значења налазимо и у ријечима свѣтитель и свѣтительство које су у црквенословенској епоси, уз остала значења, означавале и ‘свештеничку службу’, под њом подразумијевајући и ‘светост’ као онтолошку категорију, док је у савременом језику дошло до диференцирања ова два значења, чиме се у преводу, опредјељивањем за смисаоно прецизније преводне еквиваленте *свештеник* и *епископство*, губи цјеловитост изворне семантике. Лексика савременог језика подржава, дакле, само дио значења и идеја на које се ријечи односе. Лексичко обиље савременог језика, које би могло да упућује на језичко богатство, парадоксално, показује се

[6] B. R. A. Budagov. *Razvitak i usavršavanje jezika*. Sarajevo: Svjetlost, 1981.

као препрека у превођењу. Семантички план најбоље истиче колика је условљеност језика културом и њихова узајамна прожетост, јер фрагментарисање стварности као посљедица отуђења културе од њених основа, од хришћанског доживљаја свијета, свој одраз налази на језичкој и лексичкој равни. Проницањем у симболични план и дубинску значењску структуру старог језика, долази до изражаја још један феномен, а то је скучено индивидуално искуство појединца према моћном вишестољетном културном насљеђу колектива односно непостојање коегзистенције невербалних знања савремених и оновремених читалаца, будући да „когнитивне допуне" нису исте у епоси теоцентричног и епоси секуларног погледа на свијет, јер: „Пут и предуслов за постојање сагласности многих у једној истини пре свега је идентичност искуства, а не истоветност изражавања"[7].

Неке средњовјековне правне институције данас не постоје у изворном облику, мноштво појмова из области морала који су нам можда постали туђи, или јереси истог садржаја али другачијег имена – све су то разлози да се загледамо у ову књигу, извор великог дијела знања средњовјековних Срба, које им је помогло, као мало која књига, да израде своје погледе на свијет – на цркву, на државу, на народ и на друштво са свима њиховим сложеним проблемима. „Због многоврсности обавештења у Номоканону он је био подобан да даде одговоре на велики део свих оних питања која су мучила духове средњевековних Срба"[8], али, додали бисмо, ништа мање није подобан и данас као мјерна јединица растојања између човјека и Божијих заповијести. Очекујемо да ће овим преводом бити олакшана будућа истраживања научних, теолошких и културолошких феномена који су садржани у овој значајној књизи, да ће она помијерати границе досадашњих сазнања и исправљати оцјене које су у различитим научним областима, усљед непознавања овог споменика, олако изрицане. Процесом превођења обнављају се и сами језици[9], па је тако и овим немалим преводилачким напором оживљен и древни српски језик – преведеним текстом продужен је живот изворног текста, самим тим и аутентично светосавско предање и традиција.

Бранко Летић, Зорица Никитовић

[7] С. Пападопулос. *Теологија и језик*. Србиње – Београд – Ваљево – Минхен: Универзитетски образовани хришћански богослови – Хиландарски фонд – Задужбина „Николај Велимировић и Јустин Поповић", 1998, 36.

[8] Н. Радојчић. *Властел у Закону градском Номоканона Св. Саве*. Глас САН, CXCIII, 1949, 1.

[9] Т. Ђурин. Језик у превођењу: средство или препрека, у: *Језици и књижевности у контакту и дисконтакту*. Наука и савремени универзитет 7. Тематски зборник радова. Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, 2018, 19.

КЊИГЕ КОЈЕ СЕ НА ГРЧКОМ ЈЕЗИКУ ЗОВУ НОМОКАНОН, А РЕЧЕНО НА НАШЕМ ЈЕЗИКУ ЗАКОНОПРАВИЛО

Слово о седам Светих и васељенских сабора, гдје и када и против кога сваки од њих би одржан. Сваки хришћанин треба да зна да је седам Светих и васељенских великих сабора.

Сабор васељенски

Од Вазнесења Христовог до Првог сабора (протекло) је 318 година,[1] а од почетка свијета пет хиљада осамсто и осамнаест година.

Свети и васељенски Први сабор бијаше у Никеји, при великом цару Константину, у десетој години његове владавине. Иначе, он је царевао тридесет и једну годину. На Сабор се окупи 318 Светих Отаца. Старјешине сабора били су Силвестер папа римски, Александар из Константинграда при Митрофану патријарху, Александар папа александријски, Евстатије патријарх антиохијски, Макарије Јерусалимски. Окупили су се против Арија лажно умујућег, који бијаше презвитер Александријске Цркве, и који хуљаше на Сина Божјег Господа нашега Исуса Христа, Бога истинитог, говорећи безбожник да је Он твар и да није једносуштан са Богом и Оцем, и да је било времена када (Њега) није било. Тога ради, (Арија) као непријатеља истине, заједно са његовим истомишљеницима, овај свети Сабор проклевши изврже. Проклети су такође и Јевсевије Никомидијски и Македоније и Евномије, који, иако су се по учењу разликовали, попут Арија отпадоше од истине. Свети Оци утврдише правовјерну вјеру и једносуштна Оцу Сина проповиједаше, Творца свега а не твар, Бога истинитог и Владику и Господа, према пророку који говори: *Из утробе прије Данице родих те*, као што у *Изложењу вјере* стоји, тј. *Вјерујем у Једнога Бога...*, што они надахнућем Светога Духа изрекоше. Установи Свети васељенски сабор (како) празновати свету Пасху, као што и сада према обичају држимо. Прије тога су неки у 14. дан мјесеца марта[2] празновали Пасху.

А од Првог до Другог сабора протекло је 56 година.

Други Свети и васељенски сабор одржан је у Константинграду 5874. године, у вријеме цара Теодосија Великог, друге године његове владавине. Он је царевао 16 година. Бијаше Светих Отаца 150 на броју. Старјешине тог сабора били су Дамас папа римски, Нектарије патријарх Константинграда, Кирил патријарх јерусалимски, Тимотеј папа александријски, Мелетије патријарх антиохијски, Григорије Ниски, Амфилохије Иконијски, Геласије од Кесарије Палестинске и Григорије Богослов, који управљаше престолом Константинграда и који се, због расправе настале на том светом Сабору, својом вољом одрече престола (ово-

га града). Он начини бесједу о остављању престола те, када се окупише тих 150 Отаца, прочитавши је пред свима, отиде у Назијанз.

Сабраше се ових 150 Светих Отаца против Македонија безбожног, који је разбојнички преотео престо Константинграда, и хулио на Духа Светог говорећи да је Он твар а не Бог, и да није исте суштине са Оцем и Сином, и да је стран Божанству. Овај Македоније бијаше још жив, и хуљаше подобно Арију. Њега, дакле, као непријатеља праве вјере, са Савелијем Либијским, Аполинаријем Лаодикијским и њиховим истомишљеницима проклеше и осудише Свети Оци, јер говорише за тијело Господа нашег Исуса Христа да је без душе и без ума, и не само то но говорише и да је, при тридневној смрти тијела Господњег, са тијелом умрло и Божанство. Свети Оци су потврдили да је тијело Господа нашег са душом и са умом, и да је Његова душа истосуштна душама нашим, и објавили да је Животворни Пресвети Дух истинити Бог и Господ, и проповиједаше да је Он једносуштан Оцу и Сину, и истог Божанства и силе, управо онако како о томе казују ријечи Изложења вјере, које они јасније благодаћу Духа Светога изговорише.

Од Другог до Трећег сабора протекла је 41 година.

Трећи Свети и васељенски сабор био је у Ефесу, године 5915, у вријеме царевања Теодосија Млађег, у тринаестој години његовога царевања. Он је владао 42 године и два мјесеца. Тај трећи сабор био је први у Ефесу, а окупило се бројем 200 Светих Отаца. Старјешине сабору били су Кирил папа александријски, који је био и намјесник Келестина папе римског, Јувеналије патријарх јерусалимски и Мемнон епископ ефески. Сабор се окупио против злочестивог Несторија, епископа Константинграда, који у човјека вјероваше, који Христа раздјељиваше и пресијецаше, и за Њега говораше да је обичан човјек, а не Бог Који се оваплотио. Говораше о два сина у једном Христу Богу, и двије ипостаси: једнога који је од Оца рођена Ријеч, другог од Марије рођеног човјека, који се по љубави присаједининио Ријечи, и назван истоимено Сину. Због тога, не *Богородицом*, већ *Христородицом* називаше Пречисту Дјеву Марију, која је родила тог Господа нашега и Бога Исуса Христа. Због свега тога, свети Сабор овога који остајаше у таквом хуљењу изврже, јер Несторије по јеврејски размишљаше, и у човјека вјероваше, и јеретички приказиваше и проповиједаше истиниту Богородицу Пресвету Дјеву, и од ње оваплоћеног бесјемено Господа нашег Исуса Христа, Сина Божјег и Бога истинитог.

Јован, антиохијски епископ, дошавши након извргнућа Несторија, огорчи се јер је без њега извргнут Несторије, и узе са собом епископе који су с њим дошли, међу којима бијаше Теодорит (епископ) града Кира, и Ива Едески, те обавијестише свете Кирила папу александријског и Мемнона епископа Ефеса да су извргнути, јер противно црквеним правилима одржаше сабор. Они који бјеху с Кирилом, а исто тако и најчаснији (оци) од Ефеса, омаловажавали су оно што су ови (источни оци) учинили, те египатски и источни оци започеше сукоб једни с другима.

Након овога, настојањем цара, окупише се на заједничко савјетовање источни епископи, и сагласивши се са правовјерном вјером изложеном у Ефесу и са Несторијевим извргнућем, написаше и послаше посланицу Александријцима. Несторије би изгнан у Оасин.

Нека се зна и то да у том граду Ефесу бјеше Четврти сабор, при истом цару Теодосију Млађем. Но, то би разбојнички сабор зломислећег Диоскора и умишљено мудрог Евтиха, и јерес утврди. Би изобличен и од Саборне и Апостолске Цркве извргнут.

Од Трећег до Четвртог сабора протекло је 30 година.

Четврти свети и васељенски сабор био је у Халкидону, 5945. године, у вријеме цара Маркијана, друге године његове владавине. Иначе, он је владао пет година и шест мјесеци. Окупило се укупно 630 Светих Отаца, а старјешине овом сабору били су Леон папа римски, Анатолије патријарх Константинграда, Јувеналије патријарх јерусалимски, Максим патријарх антиохијски, Анастасије митрополит солунски и Стефан Ефески. Сабрали су се против Диоскора, некадашњег патријарха александријског, и Евтиха, архимандрита из Константинграда. Ови очовјечење Спаситеља и Бога нашега Исуса Христа одбацише до краја, баснословећи да је Он привидно тијело понио, и да тијело Господа нашега није једносуштно нама, да је сједињењем од двије природе настала једна након сједињења, и Божанству су приписивали страдање. Ове који у таквој обмани пребиваху, овај Свети сабор изврже и прокле, објавивши савршеног Бога и савршеног човјека, Господа нашега Исуса Христа у двије природе нераздијељене и несмијешане. Рекли су двије природе: ријечи разликовања, а не ријечи раздјељивања, као што су тијело и душа по природи различити, а сједињени лицем и чине једно лице. У додиру са стварима, душа прима тјелесна страдања и болести које су од њих, тијело страда и труди се са душом у тугама и бригама.

Слично је и са Христом јер су, дакле, двије природе – човјек и Бог Ријеч, а једно Лице по сједињењу.

Но, рекоше поборници раздјељења, душа је омеђена тијелом, тј. обухваћена је тијелом, и страдања прима и болест трпи. Ако се тако сјединила Ријеч, настој да се ти томе приклониш, и (Ријеч) сматраш страдалном и омеђеном, тј. обухваћеном. Ако је, дакле, Ријеч по природи страдална или прима у простору омеђење, суштина је таква у Њој. Тога ради, а не сједињења ради, са омеђеним и страдалним тијелом биће и Ријеч страдална и омеђена. Ако (Ријеч) не пострада нити би описана, ако је природом непромјењива и неомеђена и нестрадална, тада ако Ријеч буде у тијелу, имаће цијеловитост своје нестрадалности и пуноћу непромјењивости.

И то није необично, јер ни човјечја душа не страда просто нити због тога што је у тијелу, већ по природи страда и ван тијела или, такође, и видљива ће бити по смрти и пострадати колико и тијело.

Но, према таквима, дакле, она не страда јер јој је то у суштини коју је од Бога примила – страда имајући страдалне силе да би јој користиле, и с њима одлази излазећи из тијела. О томе свједоче и душе које су у аду

и окови који су на њима, због којих је Господ и дошао тамо *како би оцима у тамници проповиједао опроштај*, како то казује Апостол Петар. Уз то, и демони су мучени, и биће мучени, иако немају тијела. Страда чак и душа, иако је страдању недодирљива, и омеђава се не ријечју стварања, већ се, кажу, омеђава други пут, у омеђеном тијелу имајући пребивалиште.

Као што не чине добро измишљајући басну да је такав прволик, исто тако ни басна не би била басна кад не би садржала нешто неприлично. Басном називамо казивање које тек гдје-гдје одговара вјери.

Ми, дакле, на казивање и басну које примисмо – да се са таквом суштином Ријеч сједини – (одговарамо) да човјек не као да прије бијаше, или истовремено бијаше (са Ријечју), већ је Он од нас по тијелу, и никако и никад осим тако Он не би виђен, иако су разлике очуване након сједињења.

Као што се и у човјеку уопште од обоје пројављују својства, па невидљива и бесмртна душа не постаје видљива и смртна, тако ни Бог Ријеч не постаје видљив или смртан, иако је у видљивом и смртном тијелу. Наше душе и Ријеч остају цијели, без губитка, односно обоје (задржава) своја својства, какво је које било. Човјек уопште је од душе и тијела, Спас се од Божанства и човјештва састоји.

Шта недостаје души која има одвојен и засебан живот, која је природа бестјелесна и самопокретна, што објављује њену бесмртност и непропадљивост? Шта тијелу у бићу тијела, због чега се прекида заједница, односно биће тијела се разилази на троје? Тијело је природно, сасуд оруђа, које од силе има живот.

Поменути не примају казивање како доликује, већ како не доликује, и о овим питањима зло уче.

Од Четвртог до Петог сабора протекле су 102 године.

Пети је сабор био у Константинграду, 6047. године, у вријеме цара Јустинијана, тј. 26. године његове владавине. Он је царевао 38 година и седам мјесеци. На сабору се окупило 165 Светих Отаца. Старјешине сабора били су Вигилије папа римски, Евтихије патријарх Константинграда, Аполинарије Александријски, Домн Антиохијски, Евтихије Јерусалимски и Дамјан Созопољски. Овај Свети сабор је допунио оно што је започето у Халкидону, потврдио све његове правовјерне и спасоносне заповијести, и проклео јереси противне томе Сабору које су израсле. Такође, проклео је и одбацио учење безумнога Оригена о првообразном и сва његова безбожна дјела, и учења Евагрија и Дидима, одраније, и главе односно списе које су они изложили, као ученици и истомишљеници Оригенови, који су његова старија учења сјединили са учењем јелина, безумно проповиједајући да гола тијела којима смо сада обложени неће васкрснути. Поред овога они су баснословили и о томе да су душе биле прије тијела, тј. да су рођене раније. Утемељени у учењу јелина, казивали су о некаквом преласку душа из једног у друго тијело; о крају (адских) мучења; да ће демони једном бити враћени у своје првобитно достојанство; да ће Христос бити нама сличан те да се ни по чему од нас неће разликовати; оклеветаше Рај, како није од Бога створен, и да га нема. Такође су баснословили да Адам није створен у тијелу.

И против мноштва других хула које написаше изобличени бише. Многе из Цркве они упропаштаваху, јер се (ти) списи не појављиваху јавно и отворено, већ их неки у тајности држаше, а нису до краја били изобличени на Четвртом сабору иако су их неки од Отаца одбацивали. Тако су и прије тог сабора њих тројица били јеретици, врагови триклети. А када многи људи почеше расијавати таква штетна учења, сабра се тада овај Пети сабор. Ове, и њихове истомишљенике, и њихове хулне списе проклеше, а још и Мопсуестијског Теодора, учитеља Несторија богоборца, са хулним његовим делима као нечисту пљеву извргоше, такође и све који су били скупа са Антимом, и Петра и Зохара, и Теодоритова зла и зловјерна дјела против поборника побожности Кирила, и против првог од Светих сабора који бијаше у Ефесу, и клевете против наше праве вјере, чиме Несторију помагаше. Проклето је и писмо које је исписао Ива епископ Едесе Персијанцу Мари.

Све то они искоријенише, не само јер је правим заповијестима противно већ и са сваким безбоштвом сједињено, те утврдише црквене заповијести. Овај Свети сабор примио је Теодорита епископа Кира и Иву епископа Едесе онда када су прихватили и похвалили Четврти сабор и проклели Несторија.

Од Петог до Шестог сабора протекло је 129 година.

Шести васељенски сабор био је у Константинграду, 6076. године, у вријеме цара Константина, оца цара Јустинијана и унука Ираклијевог. Било је то тринаесте године његове владавине а царевао је 17 година. На сабору се окупило 170 Светих Отаца. Старјешине сабора били су Агатон папа римски, Георгије патријарх Константинграда, Теофан Антиохијски и монах Петар из Александрије, јер је у то вријеме катедра Александријске патријаршије била удова. Сабрали су се у Светој, Саборној и Апостолској Цркви против оних што су јерес обновили, тј. против Теодора епископа фаранског, Хонорија Римског и Кира Александријског, против Сергија и Пира, Павла и Петра, некадашњих епископа Константинграда, као и против обновитеља јереси што су на сабору били: Макарија, именованога првојерарха Антиохије и Стефана, који бијаше његов ученик, и оних што су били уз њих. Јеретици што су споменути, а то су: Теодор и Хонорије, Пир и Кир, Павле и Петар, Макарије и његов ученик Стефан осмјелише се да тврде како је Господ Исус Христос и послије оваплоћења имао једну вољу и једно дејство.[3] Тиме су намјеравали да униште јединство правовјерја и стога је овај Свети васељенски сабор њих проклео као богоборце, и све њихове хулне заповијести, и све оне који су мислили или су хтјели да мисле попут ових а остадоше у непокајању. Поред споменутих проклео је и Полихронија, оног старца дјетињег ума, који се у лажљивој јереси хвалио да (може) мртве васкрсавати. Када му је речено да то и учини, а ништа није показао, те када није васкрсао (никога) и кад је још више хулио, такву јерес изобличивши проклеше.

Свети сабор је утврдио и обнародовао правовјерно учење праве вјере о томе да су у Господу нашем Исусу Христу двије воље, тј. два хтијења и два природна дејства послије оваплоћења. И не у раздијељеним лицима, то никако, него

тако што ниједна природа од обје Христове природе није без воље, тј. хтијења, и није без дејства, јер одузимајући таква својства дејства и хтијења од природе, одузимају с њима и природе чија та својства јесу.

Од Шестога до Седмога сабора протекло је 120 година.

Седми васељенски сабор био је, по други пут, у Никеји. Било је то 6296. године, у вријеме владавине Константина и његове мајке Ирине, осме године његовога царствовања. Овај Свети сабор град Никеју имаше за слушалиште, а бијаше украшен са седам стотина шездесет тројицом Светих Отаца. За чиноначалнике ове свештене војске имаше Адријана, папу римског, који је у своје име послао Петра, побожнога првог презвитера свете Римске Цркве, и другога Петра, игумана часног манастира светог Саве у Риму, затим Јована и Тому, монахе и презвитере, који су држали управу источним апостолским престолима, и с њима Тарасија, патријарха Константинграда, Политијана, папу александријског, Теодорита Антиохијског и Илију Јерусалимског. Сабраше се (Свети Оци) против оних који су одрицали поклоњење светим и часним иконама.

Ти се проклетници не дрзнуше да на Христа истинитог Бога нашег до краја хуле дјелима, (већ) многе увреде и хуле измишљаху, смјело и безбожно идолом називајући Његову свету икону, пред којом се клањамо, њу ради које се идолска лаж одгони. Многим је бешчашћем обасипаше, по трговима су је газили, палили и пљували, чинећи тако велику жалост хришћанима. То и слично томе чинише, а хришћане су прогонили, мучили и на смрт предавали. Не знадоше да против Христа, чак и против светих Његових започињу рат. Јасно је да се поштовањем изображења[4] поштовање указује ономе који је на њој изображен, као и супротно што је и чињено, и себе предадоше вјечном проклетству.

Утврдише и запечатише судом свих, највише по апостолском и отачком предању, да свету Христову икону, тј. изображење, на част Изображеном треба поштовати и клањати јој се. Исто тако поклањати се и Часном крсту, на коме је било распето животворно тијело и са кога је истекла крв Његова зарад очишћења свијета, и још изображењу крста којим се демони одгоне и којим се исцјељују болести.

Због тога, једино на Првообразном настајућа благодат и сила, чак и до тих образа одговарајућим дејством истиче. И саму икону Христову, тј. изображење, поштујемо и поклањамо јој се не због саме слике, већ то узносимо на Самог Онога Који се нас ради човјекољубиво очовјечи и за нас умрије. Такође се треба вјерно поклањати и црквама, и гробовима и моштима светих, јер тиме прослављамо Господа, који је њих прославио. И не поштујемо само Христову икону, тј. образ, него и икону Пресвете Богородице и свих Светих. Не само Христова икона, тј. образ, већ и Пречисте Владичице наше Богородице, и свештена изображења свих Светих једнако као Првообразно величанство и част утврдише да се поштују и да им се поклања, јер њих ради у неко уједињујуће и саборно виђење бивамо уведени, и њих ради натприродно се удостојавамо бити прибројани онима који су у крајевима жељеним. Јер, ради објављеног разликовања почасти поклоњења светим иконама и Ријечи, које бива од нас који смо у божанственој вјери, ка нераздјељивом Оном и Јединообразном и Јединотворном Божанству бивамо узвођени нераздјељиво и како доликује Светоме. Као невидљиви пребивамо, но видљивих ради ка вишњем ум узводимо и олакшавамо, и тако се наслађујући приближавањем Богу, освећујемо благодаћу Његовом, као што и овај Свети и васељенски сабор предаде и проповиједа по свим Божјим Црквама.

Уједно, иконоборце и клеветнике хришћана проклиње и одвраћа се од њих. Никакву ситницу иконоборци не налазе због које би клеветали поборнике православвјерја, а пошто се упињу да плодове трудова њихових расточе, њих (Сабор) проклиње и одбацује као непријатеље истине.

1. И још о свим светим Саборима и о времену њиховога одржавања и поретку, о томе који је послије кога био

Потребно је да се зна да казивање о Саборима није било према њиховоме редослиједу, нити је било по времену када су се окупљали. Било је сабора и прије светог и васељенског одржаног у Никеји, и називали су се *помјесни*.

Први помјесни сабор

У вријеме римског цара Аврелијана, Павле Самосатски, епископ Божјега града, то јесте антиохијски, постао је вођа јереси јер је казивао о Христу истинитом Богу нашем да је обичан човјек удостојен попут пророка благодати Божје. Када су о томе сазнали, управитељи Цркве окупише се у великом броју у Антиохији, а старјешине су биле:Именеј, епископ јерусалимски, Григорије Чудотворац епископ неокесаријски, Атинодор, брат његов, Фирмилијан епископ Кесарије Кападокијске и Јелен, епископ Тарaски. Они су прво кроз поуке и савјете покушали да од зловјерја одврате Павла, али када су схватили да је он неизљечиво болестан, тада у један глас донесоше одлуку да га лише јерејства и да га одсијеку од Цркве. Када се он успротивио и када је противно закону хтио да задржи управу црквом, Свети сабор је упутио молбу цару Аврелијану и рекао све о Павловој дрскости. Цар, иако је био Јелин, осуди овог који се противио одлуци једновјерних, те би одсјечен од њиховог сабора и на тај начин он бијаше изгнан из Цркве.

Други помјесни сабор

Овај други сабор био је у Анкири. Током великог прогона хришћана и онда када су хришћани по многим мјестима били присиљавани или да се прихвате јелинског безбожја или да буду подвргнути најразличитијим мукама и смрти, многи међу њима засијаше се као мученици. Многи, немајући снаге да издрже муке, приклонише се идолослужењу. Потом, када је прогон престао, неки од преступника се раскајаше и пожељеше да се обрате и покају, те приђоше црквеним јерарсима.

У вези са овим настале су многобројне препирке, тј. да ли они који су се једном одрекли Христа, могу поново бити примљени. Стога се окупи сабор Светих Отаца у Анкири. Старјешине на овом сабору бјеху Виталије, епископ Антиохије у Сирији, Агрикола епископ Кесарије Кападокијске, свештеномученик Василије епископ амасијски. Сабор је изложио пра-

вила о томе да када се такви обраћају, треба да буду примљени.

Трећи помјесни (сабор)

Наредни сабор светих епископа окупио се у Новој Кесарији, која је на Понту. Изложена су правила о устројству Цркве. Уз окупљене Свете Оце био је и свети Василије, епископ амасијски и свештеномученик.

Први васељенски, а четврти по реду (сабор)

И тако се потом против Арија окупи Никејски, и Први свети васељенски сабор.

Пети помјесни (сабор)

Наредни сабор Светих Отаца био је онај у Антиохији у Сирији током владавине цара Констанција, сина Константина Великог, пет година послије упокојења његовог оца. (Свети Оци) изрекоше црквена правила.

Шести помјесни (сабор)

Наредни сабор се састао у Гангри, митрополији народа Пафлагоније. Ту су такође правила донијета у вези са црквеним добрим поретком.

Седми помјесни (сабор)

Други се сабор Светих Отаца окупио у Сардици, тј. у Срједцу. Цар Констанције, син Константина Великог, који је пришао аријанској јереси, чинио је све да кроз нови сабор поништи и искриви Свети никејски сабор и заповијести који су благодаћу Духа Светога тамо утврђене. Римски епископ рече све ово брату споменутог Констанција, сину Константина Великог Константу, који је царевао Западом и био правовјеран, о свему што је брат његов покренуо против истине. Овај, у болу великом, написао је брату своме писмо пријетећи му и говорећи: „Уколико не прекинеш рат који водиш против правовјерја, то ћу ја ратом кренути на тебе." Оба цара се договорише да се окупи сабор у Сардици, те да се тамо стекну епископи са Истока и са Запада и да испитају да ли треба или не треба да се држе одлуке Никејског сабора.

Окупи се 341 епископ и било је много питања и испитивања, а онда је сабор донио одлуку да потврђује Символ вјере Светих Отаца из Никеје и и проклиње све који мудрују и уче противно томе. Сабор донесе и црквене каноне.

Осми помјесни (сабор)

Сабор Светих Отаца био је и у Лаодикији, која је митрополија Фригије, и они написаше правила што су нужна за поредак Цркве.

Други васељенски, а девети по реду (сабор)

Послије овога окупи се у Константиграду Други свети васељенски сабор, против Македонија, који је хулио на Духа Светог.

Трећи васељенски, а десети по реду (сабор)

Онда се први пут окупи сабор у Ефесу. То је Трећи свети васељенски сабор, против злочестивога Несторија.

Једанаести помјесни (сабор)

Послије овога био је сабор у Константинграду, против архимандрита Евтиха.

Четврти васељенски, а дванаести по реду (сабор)

Потом се окупи Четврти свети и васељенски сабор у Халкидону, како би се просудило о ономе што се урадило против светог оца Флавијана на сабору који је по други пут одржан у Ефесу од стране Диоскора. Овај је свети сабор осудио и проклео Диоскора и његовог једномишљеника Евтиха, као и други сабор, који су они незаконито и на разбојнички начин одржали у Ефесу, како смо већ рекли.

Тринаести помјесни (сабор)

У Константинграду се поново окупио сабор, против Севира. Када је цар Анастасије прихватио јерес евтихијана и покренуо против Цркве рат без милости, и многе од правовјерних епископа који су столовали у великим градовима силом је отјерао од Цркве. Међу њима (отјерао је) и Флавијана, а на његово мјесто поставио Севира, непријатеља праве хришћанске вјере. Овај, узевши на незаконит начин катедру Антиохије, галамом, метежом и немирима све Цркве по читавој васељени испуни, покрену прогон правовјерних, и бијаше крив за убиство многих. Ово разумједе и цар Анастасије, иначе његов истомишљеник, стога му кроз посланицу запријети да ће га, уколико се не окане такве суровости, изврнути. Када је цар Анастасије напустио живљење човјечје, и када је власт преузео побожни Јустин, овај, гнушајући се мрске евтихијанске јереси, онога трена када би проглашен за цара, посла да безбожног Севира ухвативши приведу, да прими казну за оно што је сагријешио према Богу и људима. Севир, сазнавши за то, у потаји оде из Антиохије и достиже до Александрије. Овај град у то вријеме жестоко боловаше од Евтиховог и Диоскоровог зловјерја. Овај ни тамо није желио мировати, већ и своје богатство на многе раздјељиваше, те се отуђи и од богатства и од вјере, никако не остајући при истим заповијестима.

Побожне успомене Јустинијан, по истинској побожности примивши моћ, прихвати молбе палестинских епископа и црноризаца, од којих сазна о Севировом безакоњу. Епископима који су се тада окупили у царском граду, и онима из Рима, скупа са свештеницима који су из предјела Италије пристигли с Агапитом, епископом римским – који је ту и дочекао крај живота – заповиједи да се све о Севиру подробно испита. Кад ово бијаше учињено, и он изобличен не само у јереси но и као узрочник многих безакоња, бијаше изречен општи суд Светог сабора: проклети га и учинити страним хришћанској пуноћи, а скупа са њим и Антима, бившег епископа Трапезунта, који је попут Севира мудровао и који је тада, на незаконит начин, преотео катедру у Константинграду.

Пети васељенски, а четрнаести (сабор) по реду

Након ових у Цркви је био и Пети васељенски сабор у вријеме побожне успомене цара Јустинијана, окупивши се у Константиновом Граду. Сабор је био против Оригена и Теодора Мопсуестијског и њихових безбожних дјела, и на безбожне списе Теодоритове, и на посланицу приписану Иви, епископу едеском.

Шести васељенски, а петнаести (сабор) по реду

Поново је у Константиновом граду био Сабор, а то је шести свети и васељенски у вријеме цара Константина, унука Ираклијевог. Сабор је био против Теодора, епископа фаранског, и против Хонорија Римског и Кира Александријског и других истомишљеника у јереси њиховој, који су тврдили да је и послије оваплоћења Господ наш Исус Христос имао и једну вољу и једно дејство, и тиме настојали су на томе да униште јединство правовјерја.

Шеснаести (сабор) по реду

Посљедњи Свети васељенски сабор окупио се, по други пут у Никеји, против зловјерних иконобораца у вријеме цара Константина и његове матере Ирине.

Седам васељенских (сабора)

Споменули смо многе саборе, док само њих седам називамо васељенским, и то онај у Никеји, у Константинграду, у Ефесу, у Халкидону, поново у Константинграду против Оригена и Теодора, опет у Константинграду у вријеме цара Константина, унука Ираклијевог, и онај који се поново окупи у Никеји у вријеме цара Константина и његове матере Ирине.

Потребно је да онај који чита зна да је и друге саборе које смо именовали, и све заповијести које су они заповиједили, Саборна Апостолска Црква примила слично као васељенске, као и Апостолска правила и заповијести царске што цјелива.

Васељенским се назива само (споменутих) седам сабора јер су били сазвани царском заповијешћу архијереји из свих римских и грчких градова да или сами дођу, или, ако су болесни, да не би страдали, друге пошаљу умјесто себе, или епископе или мјестобљуститеље,[5] или друге од старијих презвитера. На сваком од васељенских сабора о вјери се расправљало и преиспитивало, те је о томе и суд кроз заповијести и правила излаган.

Први сабор озаконио је и проповиједао Сина једносуштног Оцу и посвједочена је вјера у Духа Светога. Други сабор Духа Светог јасно проповиједа као једносуштна Оцу и Сину, и заповиједи да се Духу Светом са Оцем и Сином заједно поклањамо. На Трећи сабор исповиједаше Господа нашег Исуса Христа као савршеног Бога и савршеног човјека, и да то нису два, него је један Син. Четврти сабор потврди раније изречено, јасно објављујући да двије природе у Њему треба схватати као нераздјељиве и несмијешане. На Петом је сабору утврђено да у свакој од природа постоји и појављује се воља и дејство Христово. На Шестом су заповијести свих Сабора поменуте и потврђене, и речено је да је Господ наш Исус Христос савршен у Божанству и у човјештву, док Седми сабор посрами и прокле оне који су на иконе устајали, те потврди значај поштовања икона.

Такође, као што рекосмо, били су и помјесни сабори и то: први у Анкири, други у Новој Кесарији, трећи у Антиохији Сиријској, четврти у Гангри, пети у Сардици (Срједцу), шести у Лаодикији Фригијској, седми у Картагини. То су помјесни сабори и на њима нису били епископи из читаве васељене, нити су ту били цареви. Ту су се окупили епископи ових области ради питања, и захтјева, и ради утврђивања заповијести ранијих сабора, или ради истребљења оних који су се осмјелили да се противе правовјерју. Такође су и правила доносили, ради бољитка у црквеном поретку. Неки од ових сабора окупили су се и прије него што је било хришћанских царева.

2. Тумачење стиха који гласи „Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас. Амин"

Свака од ријечи споменутог стиха препуна је богомудрог учења. Неки од јеретика, попут Арија и аријанаца, бестидно су не срамећи се говорили да је Владика Христос и Бог наш само обичан човјек, а други да је само Бог, привидно одјенут у човјека – да је човјек привидно а не истински. Тако су тврдили да је Он вољним страдањем у привиђењу пострадао, а не истински. Други, који (Га) сматраху за Бога и човјека, говорили су да се те двије природе, мисли се на Божанство и човјештво, не сјединише у једној ипостаси него, као што су двије природе, тако да су и двије ипостаси, и два сина. Ти синови су раздвојени један од другога, те су за једнога говорили да је Бог, а за другог да је човјек, који је само љубављу сједињен са оним (првим).

Овако је учио и зломудри Несторије, па се зато и Приснодјеву Мајку Божју дрзнуо не Богородицом звати но Христородицом. И питаше проклетник, почињући бесједу овако: „Шта роди? Човјека ли обичног?" Правовјерни одговори: „Није тако." Одмах би он упитао: „Но шта? Бога ли само?" И опет правовјерни одговораху: „Није тако." Он рече: „Ако није ни једног ни другог, кога онда роди?" Правовјерни рече: „Бога савршеног и човјека савршеног." Он тада упита: „А он шта је? Није ли Христос?" Правовјерни одговори: „Јесте, Христос је." Он рече: „Зар се онда не каже Христородица? Ни човјекородица, ни Богородица."

Њему је Јован, патријарх антиохијски, препирући се рекао: „Не казујеш добро, јер ствари које су сложене потребно је називати према ономе што је господственије и боље (у њима), а не према лошијем. То је уобичајено у Светом Писму и по човјечјем је обичају. И Божанствено Писмо казује о Аврааму, да је сишао у Египат са три стотине душа, а то бјеху људи од душе и тијела а не само од душе. И општи обичај каже: 'утопише се у мору толике душе.' Душа се никако не утапа нити може потонути. И теби приличи да сљедујеш Божанском Писму и заједничком људском обичају, и према ономе што је боље називаш Божју Матер Богородицом, и да се не одвајаш од Цркве не пуноће." Овај, не покоривши се, бијаше извргнут и проклет и из Цркве избачен.

Неки пак сматрају да је Он Бог и човјек, а да су се двије природе, говорим о Божанству и човјештву, сјединиле у једну. То не само да није добро него је веома зло, и потпуно безбожно. Уколико се те двије природе једна с другом помијешају, и промијене, измијене (својства), од тога ће (настати) страна природа, но ипостас неће бити измијењена. Зло истјерујући, зло говораху. Све ово ријеч овдје присутна и овај стих побјеђују, и одбацују, и проклињу.

Када кажемо: *Господе*, то име је објављено и заједничко Божанској природи. Каже се: *Господ* и за Оца и за Сина и за Духа Светог. О Оцу и Сину пророк и боготац Давид рекао је: *Рече Господ Господу моме, сједи мени с десне стране док не положим непријатеље Твоје за подножје ногама Твојим*. *Рече Господ* јасно значи да Отац рече, *Господу моме* јасно значи да рече Сину. И Символ вјере наше хришћанске каже: „И у Духа Светога, *Господа*, Животворнога", из чега је јасно да је Господ име које означава Божанску природу. Ми говоримо: Господа Оца, Господа Сина, Господа Духа Светога. И ово име које изговарамо, *Господе*, побјеђује оне што су се одважили да Њега назову обичним човјеком.

А онда када се каже *Исус*, тада то име открива човјечју суштину, што јасно напомиње и Исус Навин, који је пред

Мојсијем служио, а након Мојсијеве смрти народ је Божји увео у Земљу обећану. Ово име, тј. речи Исус, није без разлога било додато имену Господњем када кажемо Господ Исус. Када говоримо за Њега да је Господ, тј. Бог савршен и Бог истинити, настављамо називајући Га *Исусом*, те због овога имена казујемо да, иако је Бог савршен, ипак се назва и савршеним човјеком.

Због имена Господ, али и пошто је савршен човјек, то говорећи побјеђујемо оне који сматрају да је Он само Бог, и да се привидно обукао у човјека, па се стога мора рећи да је и пострадао привидно.

Нека се постиде сви они који страдалност приписују бестрадалном Богу. Управо то и открива ово име, *Исус*, и због тога је оно придодато имену Господњем, и када се каже *Господе Исусе,* објављује се Божанство и човјештво. А Исус, то је јеврејско име, на јелинском језику каже се *Сотир*. На нашем језику *Сотир* се каже *Спас*. Спасом се назива јер спасава и чува неповријеђене све који вјерују у Њега. За Исуса се казује и да је Исцјелитељ јер је многе болеснике исцијелио Владика Христос и Бог наш, не само тијелима већ и душама чинећи исцјељење.

А када се каже *Христе*, ово име *Христос* означава једну ипостас од двије природе, која се састоји од Божанства и човјештва, и да не постоје, као што су јеретици и њихов начелник Несторије зломудрујући проповиједали, двије ипостаси, раздијељене једна од друге, међусобно спојене само љубављу а не и природом. Ово, дакле, зло које су они ширили погубљује се и побјеђује када се каже име *Христос*, пошто је оно показатељ једне ипостаси двије природе, од Божанства и човјештва, које се у једну ипостас стекоше, као што је добро и прилично. Име *Христос* слиједи иза имена *Исус* када изговарамо Исус Христос у овоме стиху. Такав и јесте поредак имена.

А име *Боже* износи Божанску природу, по свему несмјесиву, непромјењљиву, нераздјељиву, која ни на који начин не поприма ни промјенљивост, ни раздјељивост, ни мијешање. Стога се овим и погубљују, и побјеђују, и потпуно одбацују злонамјерници који су се усудили да, говорећи о Христу Богу нашем, говоре о мијешању, или промјени, или сливању, раздјељивању Божанства или човјештва.

У Христу Владици и Богу нашем јасно су представљене двије природе у једној ипостаси сједињене, непомијешано, непромјењљиво, несливено, нераздјељиво. Свака је природа сачувала своја својства у потпуности. Према томе, са ова четири претходно споменута имена, а то је *Господе Исусе Христе Боже,* побијeђена бише четири зловјерна учења злих јеретика, устројена бише четири правовјерна учења, и људи примају красоту подобну миру. Јер људи, сложени од душе и тијела, красотом се миру уподобљавају: душа созерцањем правовјерних заповијести, тијело вршењем четири дјелатне врлине – *мишљењем* разумног дијела разумне душе, *храброшћу* против гњевљивости, *цјеломудреношћу* против похоте и *праведношћу* цјелокупне душе, и ово је узрок и поредак већ споменута четири имена.

Онда када се каже *наш*, то стоји наспрам оних имена, онако како су споменута четири имена сабрана да и нас окупе и саберу у једну братску заједницу, и свежу везама љубави једног с другим. Ово је испуњење закона и пророка јер сав овај закон и пророци на љубави почивају. Уз то, јеванђељске и владичанске заповијести наређују заповијест Владике Христа Бога нашега, а то је да једни друге волимо. Он рече: *Ако ме љубите, заповијести моје држите. Моја је заповијест да љубите једни друге. Јер ако неће да љубе једни друге, не чувају Моје заповијести; ко не чува Моје заповијести, не љуби ме. Они који ме не љубе, нису са мном; који нису са мном, против мене су.* Рече: *Који није са мном, против мене је, а који је против мене, непријатељ је мој.* Јасно је да смо непријатељи Владици Христу и Богу, ако не љубимо једни друге! То је јасно из наведених ријечи. Приличи да ријеч *наш* слиједи раније поменута четири имена, па говоримо *Господе Исусе Христе Боже наш*.

А ријеч *помилуј* на сличан начин слиједи иза изреченог, пошто помиловани бивамо онда када вјерујемо правовјерно и када непорочно испуњавамо заповијести Господње, законске и пророчке. То је разлог због кога се и придодаје *помилуј*. Такав им је узрок и поредак: говоримо *Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј*.

Онда када кажемо *нас*, слично је ономе што рекосмо *наш* и у складу је с тим. *Наш* је заједничка ријеч: *Боже наш*, то значи „Боже свих нас, све нас помилуј и увежи нас братским везама љубави Твоје", како је већ речено. А зашто се два пута рече: *наш*, и опет *нас*? Због нас људи ово речено би. Ми људи страсти имамо једни према другима, и ово двоје *нас* и *наш* једно је, но будући да смо заборавни, да не заборављамо, примисмо ријеч двоструко да нас подсјећа.

Онда када се каже *Амин,* оно се тумачи на три начина: *амин* – тако је, *амин* – уистину, *амин* – нека тако буде. На сличан начин и ово посљедује, и окончава стих *Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас. Амин.* Тако је, уистину, нека тако буде.

3. ТУМАЧЕЊЕ СИМВОЛА ВЈЕРЕ, ТЈ. ВЈЕРУЈЕМ У ЈЕДНОГА БОГА...

Символ вјере јесте знамење вјерујућем (човјеку), јер свако ко вјерује правовјерно на овај начин исповиједа истинито правовјерну вјеру, како су нам то Светих шест сабора утврдивши предали. Онај који правовјерно вјерује овако говори:

Вјерујем у Једнога Бога Оца Сведржитеља. Не као што многи мисле да два начала постоје: једно добро а друго лукаво, тј. зло, те да добро влада небом а зло земљом. Ја не вјерујем тако, но у једног Бога Који свиме влада и који је Отац свега што постоји.

Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог, а то значи и свега што је откривено и што није јер оно што је доље, испод небеса, то је откривено и то можемо видјети, а оно што је на небесима превисоко, није откривено, и то човјек не може видјети.

И у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божјег Јединородног. Када кажемо *Господа*, ово име означава Божанство и човјештво, јер Символ вјере каже не само *вјерујем у Једнога Бога*, тј. у Бога у Сина Божјег јединородног. Бог је и Син, као и Дух Свети, но вјерујем да постаде Исус, то јест човјек, а опет не вјерујем да је Он човјек само, но и Христос, Који јесте Бог и постао је човјек.

Од Оца рођеног прије свих вијекова, значи да вјерујем да је Он рођен од Оца, и не испитујем у које је вријеме и како рођен.

Свјетлост од Свјетлости. Вјерујем у Свјетлост, у Сина Божјег, у Ту Свјетлост Која се роди од Свјетлости Оца.

Бога истинитог од Бога истинитог. Рађа се од Бога истинитог.

Рођеног не створеног. Роди се Син, а не бијаше створен.

Једносуштног Оцу, јесте да је Син раван Оцу по свему до по рођењу јер Отац је нерођен, а Син је рођен.

Кроз кога је све постало, Ријечју је све постало, Ријеч је Син Божји.

Који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с небеса, заиста је човјек ради нас, и ради нашег спасења сиђе са небеса, не одвајајући се од Очевих њедара.

И оваплотио се од Духа Светога и пречисте крви свете и Приснодјеве Марије, и очовјечио се, и који је распет за нас у вријеме Понтија Пилата, мучен и погребен.

И који је васкрсао у трећи дан по Писму, што значи не само да је примио тијело и очовјечио се, тј. постао човјек, него је и распет за свакога од нас од стране Јудејаца у вријеме Понтија Пилата (који је био од Понта), и био мучен попут злочинца. Обичај имаху Јевреји да распињу на крстовима.[6]

И погребен би, али у трећи дан васкрсе, као што рече Писмо. У Јеванђељу је рекао: *Могу разорити храм овај, и за три дана га саградити. Храмом* је назвао тијело своје које су Јевреји разорили, али по вољи Његовој, јер да то Господ није хтио, ни Јевреји Га не би распели. Чак, када су Јудејци разорили храм – тијело Господа нашега – Он га је сâм васкрсао у трећи дан и због тога вјерујемо у Њега, да јесте Бог, и да је нас ради пострадао и васкрсао у трећи дан.

И који се узнио на небеса и сједи с десне стране Оца.

И који ће опет доћи да суди живима и мртвима и Његовом Царству нема краја. Пострадавши нас ради, Бог и погребен бијаше и васкрсе, и сједе с десне стране Оца. Ми вјерујемо да ћемо Га поново видјети како долази у слави да би судио живима и мртвима, односно праведнима и грешнима. Праведни, дакле, који добра дјела чинише вјечно живе, а грешници су мртви.

Вјерујем и у Духа Светога, Господа, Животворног, Који од Оца исходи, Коме се са Оцем и Сином заједно поклањамо и славимо. Не казујемо само да постоји Дух Свети него и вјерујемо у Њега као у Светог, као у Господа, као у Животворнога јер Он живот даје другима, а и сам јесте живот.

Који од Оца исходи. Он се не рађа него исходи од Оца, и са Оцем се прославља, и поклања Му се са Оцем и Сином јер је једносуштан (њима).

Који је говорио кроз пророке.

У Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву. Иако је Дух Свети говорио на свим мјестима, и многим пророцима, ипак су све Цркве једно, тј. Једна је Саборна и Апостолска Црква.

Исповиједам једно крштење за опроштење гријехова.

Чекам васкрсење мртвих и живот будућег вијека. Амин.

Овим се удаљавају они што желе да се поново крштавају, говорећи: „Пошто смо сагријешили по крштењу, да се крстимо поново и спасени будемо." Ради тога одбацујем два крштења казујући: *Исповиједам једно крштење*, и то *за опроштење гријехова*, дакле опрашта сва прегрјешења. А онима који зборе да неће бити васкрсења мртвих, ни живота будућег вијека, говори поново: *чекам васкрсење мртвих и живот будућег вијека*. Амин.

4. ТУМАЧЕЊЕ МОЛИТВЕ КОЈОЈ НАУЧИ ГОСПОД ИСУС ХРИСТОС СВОЈЕ УЧЕНИКЕ, А ПРЕКО ЊИХ И НАС, УЧЕЋИ ДА СЕ МОЛИМО И ГОВОРИМО: „ОЧЕ НАШ, КОЈИ СИ НА НЕБЕСИМА." ТУМАЧЕЊЕ ЗЛАТОУСТОВО

Учи о томе како се треба молити, и одмах устремљује ум наш и од земље узноси и к небесима прилепљује.

Заповиједа нам да казујемо: *Оче наш, који си на небесима.* Онај што Бога Оцем назива нека је праведан и да живи тако како себе не би пројавио недостојним тог сродства. Такође поучава да браћа чине заједничку молитву, јер не каже: *Оче мој*, него: *Оче наш*, узаконивши тиме и да молитве приносимо као заједничко тијело Црквено, и да нико не брине само о себи но свагда и о ближњему, и да нико није бољи од другога ни у чему, нити богаташ од сиромаха, нити господар од слуге, нити властелин од њему подређеног човјека, нити цар од војника или мудар од незналице. Свима је даровао исту благородност, свакога је подједнако удостојио да Њега Оцем назива.

Када кажемо: *Који си на небесима*, тиме Бога тамо не затварамо – јер Он јесте свуда и све је преиспуњено славом Његовом – но ово рече узводећи од земље онога који се моли, и прилепљујући (га) к становиштима на висини и вишњем пребивању.

А ријечи: *Да се свети име Твоје*, значе *да се слави ради нашег живота*, односно *удостој нас да живимо тако чисто, да Те нас ради сви прослављају.*

Ријечи: *Да дође царство Твоје*, значе да се не везујемо за оно што је видљиво, нити да оно што је од овога свијета доживљавамо као нешто велико, него да усходимо умом ка Оцу и жудимо за оним што ће бити, чекајући да се избавимо од тијела наших, онако како је и Апостол о томе казивао. Онај ко такву жудњу има, таквога блага живота овога не могу учинити гордим, нити га туга и жалост могу сломити.

Оно што је речено: *Да буде воља Твоја како на небу тако и на земљи,* морамо разумјети тако да тамо све бива без препреке. Јер, анђели неће нешто послушати, а о нешто се оглушити, већ су послушни у свему и покорни. Тако и нас људе удостој да Твоју вољу не чинимо половично, већ да све што хоћеш Тобом испуњавамо. Јер, врлина се не постиже само нашим трудом него и благодаћу свише од Тебе датом. Не каза: *Да буде воља Твоја у мени*, или *у нама*, него свуда, по свој земљи, како би се и лаж истријебила и истина посијала, како би се злоба извргнула, а подигла врлина те се тако небо ни по чему не би разликовало од земље.

Ријечи: *Хљеб наш насушни дај нам данас* казују нам да треба да запазимо како је и у тјелесном много тога духовног. Ни за богатство, ни за разноврсну храну, ни за славу и част, ни за скупу одјећу нити за шта друго слично, него за хљеб само заповиједи творити молитву. За хљеб започетог дана, а ни за сутрашњи се не бринути, ни за више од данашњег дана – Он забрањује да се тражи. Не знаш хоћеш ли угледати оно што долази

сутра, па зашто да страдаш бринући се? У ријечима које су претходиле говори нам: *Не брините се за сутра*. Хоће да са свих страна будемо спремни и утврђени, и да иштемо само онолико колико нам неопходне потребе налажу.

Ријечи: *Опрости нам дугове наше као што и ми опраштамо дужницима нашим*, показују нам преизобиље човјекољубља, јер и оне који након крштења сагријеше удостојава милости, јер им и послије погружења и новог рођења није одузето задобијање покајања. Уводи овим молитвени закон да се, заједно са примањем подсјећања на гријехове смирујемо, заједно са давањем другима опроштаја, обраћамо од сваке помисли на зло. „И као што си себи сам судио, каже, тако ћу ти и Ја судити. Ако ти опростиш сличном себи човјеку и сатруднику, и од Мене ћеш такву примити благодат." Ово и није равно ономе, пошто ти требајући опроштај опрашташ – Бог ни за чим нема потребу. „Ти човјеку попут тебе и сатруднику, а Ја теби слуги." Ти си неко ко је изазивач небројених зала, док је Бог безгрешан, но ипак пројављује и такво Своје човјекољубље.

А оним: *Не уведи нас у искушење него нас избави од злога*, тим јавно поучава нашу немоћ и уставља безумље, два искушења, тј. напасти, од којих је једна од Бога, а друга од ђавола. Она од Бога нам је на корист, а она од лукавог душегубна. И сваки човјек се моли да буде избављен од напасти и повреде од злога.

5. ПРОЛОГ, ТЈ. ПРЕДГОВОР ПРИРЕЂИВАЧА СВЕТИХ ПРАВИЛА У ЧЕТРНАЕСТ ТИТЛИ (ГРАНА)

Тијела, у складу (са природом), хранећи се материјалном храном, расту и цвјетају до одређеног узраста, мјере и времена, док душа која се напаја и помазује сродном ријечју, духовно узраста. И, док се сматра да је унутар тијела на земљи, (она) много пута узлијеће на превишња виђења, и бива унутар небеских кругова, не трпећи никаква забрањивања од (стране) простора и времена. У висини бесједи и пребива са пресвијетлим силама, не у сјенкама, него у наслађивању истинитим благом. Доликовало је да, према мјери овдашњег, бесмртно од Сздатеља наслиједи бесконачно, а смртно (наслиједи) трулежно. Отуда приличи ка овоме стално притицати и везивати тежње душе за то, не остављајући јој времена да напустивши блиске јој заповијести прихвати неке туђе. На тај начин ће душа, обитавајући у ријечима и дјелима, сновима и виђењима, стицати оно што је Божанско.

Разумјевши ово у себи, и оно што је рекао у старини неки од туђих философа у вези са свештеним законима надајући се на њих, пронађох и дар Божји, заповијест умних и богоносних мужева, исправљење вољних и невољних гријехова, и поуздано правило живљења побожног које води ка бесконачном животу, те успјешно предадох красна правила која су на десет светих Сабора у различита времена изложена ради утврђења спасоносне заповијести и ради добре науке свим људима, приредивши их уједно, смјестивши испод назива сваког Сабора (правила) која му припадају. Не само то но и такозвана Правила Светих Апостола, иако их неки као сумњива због неких разлога омаловажавају.

И нашавши да заповијеђено од Сабора у либијском Кархидону,[7] који је био у вријеме блажене успомене Хонорија и Аркадија, може велику и многу корист увести у живљење, и то присаједини овоме труду, иако се нека од тих правила односе на живот и устројење тих мјеста, док нека казују о ономе што је уређено као опште и посебно, и која се могу показати као супротна већ постојећим (правилима) у другим областима. Међу таквима, и ово су, на примјер, заповиједили: да чтечеви и појци који се приводе у клир, тј. поповство, прије таквога постављења треба на сваки начин да се уздрже од својих законитих жена које су се сјединиле с њима. Ово код нас није заповијешћу, но по вољи тих лица, тј. мужа и жене појединачно, и ово уздржање је ради богољубивог живљења или непорочног сједињења, чиме се и брачна част утемељује, што не може изазвати никакав праведан приговор.

Сматрао сам за добро да се заједно помене и оно што је побожно изречено од неких Светих Отаца, нарочито у посланицама, у питањима и одговорима, што на неки начин може дати основу правила. Није ми непознато да су Василије Велики и Григорије сматрали да правилима треба именовати и поштовати и оне посланице које не само један него сабрани Оци, заједничком вољом и трудом заповиједише. Таква учитељска изложења схватам или као нешто што је раније реченом на Саборима било неопходно потребно и прилично додати ради јасноће на неким (мјестима) која се не сматрају за лако схватљива, или о неким предметима потпуно необрађеним, који се ријечју или по смислу не појављују у написаним саборским питањима и главама. И неки од таквих који су узмогли расуђивати о (тим) дешавањима, на основу поузданости лица и духовне свјетлости, која дејством Божјим сија у претходно поменутим, не само безгрешан већ и веома похвалан суд доносе.

Саживши силу свега прикупљеног у четрнаест наслова, и раздијеливши сваки од тих наслова на различита поглавља, те тако сваком питању прикључивши одговарајућу заповијест, чиме ће се доћи до назива (правила), и рекавши и број бројним ознакама, прегледно сам, како ми се чини, према својим силама збирку начинио. Разлог због кога сам на овакав начин уредио изложено – бројним ознакама како рекох, а не излажући на читање почетак сваког поглавља – јесте тај што нисам желио да онај који буде имао потребу за различим питањима, због једног правила написаног у више наврата осјети досаду читајући, нити да једно правило које се тиче многих поглавља по нужди скраћујем и дробим на више њих, као што су чинили неки у старини, чиме бих од (стране) неких праведну оптужбу своје дрскости на себе наметнуо. Тамо гдје је постојала потреба за таквим списима, грађанско законодавство односно царске одлуке, а и од тога мало и сажето, додао сам уз сродна, тј. одговарајућа црквена поглавља у засебном дијелу ових књига, које су укратко заокружено изложење начињено ради одговарајућег црквеног доброг поретка од царских заповијести и од тумачења премудрих мужева, које читаоце истовремено узводи на подсјећање и њихово савршено испитивање.

Нека би с Богом, и уз молитве и помоћ светих, завршивши започети труд, понајприје себи али и другима оно што је овде рече-

но било на корист, а у нади да, након овога свега, задобијем плату (на небесима).

ДРУГИ ПРЕДГОВОР ПРИРЕЂИВАЧА ПРАВИЛА КОЈА СУ ПО ПЕТОМ САБОРУ – ШЕСТОГ, И СЕДМОГ, И ОНИХ ПОСЛИЈЕ ЊИХ – КОЈА ЈЕ ДОДАО И ПРИПОЈИО АПОСТОЛСКИМ ПРАВИЛИМА И ОНИМА СА РАНИЈЕ БИВШИХ СВЕТИХ САБОРА

Раније наведени предговор имао је задатак да обједини правила од времена када се хришћанска проповијед апостолским казивањем раширила по читавом свијету, па све до Петога сабора. Што је обећано, на доличан начин је и учињено. Обједињена су правила тог Петог сабора и правила донесена прије њега. Показа се да су још неки други од светих мужева, након тог времена, један по један на толику висину добродјетељи узишли, да је (приређивач) и њихове вјеродостојне ријечи примио, привео у једнако поштовање и заједницу са правилима, не одбацивши ни њихове трудове, нити нарушавајући сродство са постојећим списима светих правила.

Будући да у времену послије Петог сабора у живљењу наста немало промјена, и како се окупљаше нови свештени сабори због различитих разлога, не упропаштавајући дјела древних мужева – што су многи много пута чинили па се, не могавши властитим радом постати познати, дрзнули да се обогате и спотакли да крађом из туђих ризница однесу премудрост – ми се оних који су нешто добро започели у животу и стидимо и похвалу им приносимо, и сматрамо да их тиме поштујемо што их слиједимо. Чувајући неотуђивим дјела њихових напора, чак их и увећавамо, сједињујући оно што је било послије њих са претходним. И оно што њима није дало вријеме које је недостајало, таквим додатком томе ми, не стварајући штету, колико је до овог времена показујемо цијело њихово трудољубље, тј. дјело.

Зато и ове књиге у себи имају оно о чему предговор говори, а по истоме садржају и истом редослиједу садржаја као што љубомудроваше, тј. уредише, они који су били прије нас: и правила Шестог сабора васељенског и још Седмог сабора васељенског, који има звање други пут сазваног у Никеји, а иконоборачко безумље разруши утврђујући не мало правила за свештено живљење, те придружисмо оно што је изречено на том сабору. Овоме смо додали и правила сабора одржаног у Константиновом граду, који је именован као Прво-други сабор, који се због некакве зависти подиже, и свечасну цркву Светих апостола учини слушалиштем онога што се догађало. Ту су и правила сабора одржаног послије ових, а који се састао зарад црквеног јединства, и потврдио и запечатио Сабор у Никеји, и сваку јеретичку и расколничку заблуду одбацио, те та правила придодасмо правилима братских сабора. Ту су и неке од законских одредби које су сагласне са светим правилима. Овај труд сједини претходно поменуте књиге, не држећи их за недостојне новог изложења, и придружи их свештеним ријечима.

Уколико неко има жељу да сазна вријеме у које ово успјех да скупим, оно је бројено тисућљетима узишло на шест, превазишло га, и не заустављајући ток ни на тристотој години доспјело у деведесет прво љето, те под зракама сунца изведох приложено дјело.

У љето 6391. од почетка свијета.[8]

6. ТИТЛЕ ЗБОРНИКА ПРАВИЛА И ПРИПАДАЈУЋЕ ГЛАВЕ СВАКОЈ ОД ТИТЛИ. НА НАШЕМ ЈЕЗИКУ ТИТЛА ЗНАЧИ ГРАНА, А ГРАНА СЕ ЈАСНИЈЕ НАЗИВА ЗБИРКА ИЛИ ЗБОРНИК

1. ГРАНА

у којој је 38 глава

1. глава. О богословљу, о правовјерној вјери, о правилима и о постављењима. Правило Светих Апостола 49, 50; Првог сабора у Константинграду правило 1. и 5; Сабора у Ефесу 7. правило; Сабора у Картагини 2. правило; Шестог васељенског сабора у вријеме цара Јустинијана у Трулској палати, правила 1, 73. и 81.

2. глава. О томе којих се правила треба држати. Сабора у Халкидону 6. правило; Сабора у Картагини 1. правило; Шестог васељенског сабора у Трулској палати 2. правило; Другог сабора у Никеји правило 1. и 2.

3. глава. О томе да је потребно чувати и црквене обичаје што су усмено предати као закон, и о томе да није потребно чувати заповијести Мојсијевог закона. Шестог васељенског сабора окупљеног у вријеме цара Јустинијана у Трулској палати у Константинграду 82. правило; Из Василијеве Посланице Амфилохију правило 90. и 91.

4. глава. О томе да правила не обзнањује један него сви епископи заједно. Светог Василија 47. правило; Светог Григорија Ниског 6. канон.

5. глава. О патријарсима и митрополитима и о тзв. првопрестолницима у Африци. Светих Апостола 34. правило; Сабора у Никеји правило 4, 6. и 7; Сабора у Антиохији 9. правило; Сабора у Константинграду 2. и 3. правило; Сабора у Ефесу 8. правило; Сабора у Халкидону 9, 17. и 28. правило; Сабора у Сардици 3, 4. и 5. правило; Сабора у Картагини 17. и 39. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, сабраног у Трулској палати, 36. и 39. правило.

6. глава. О томе ко, које и гдје рукополаже епископе или попове или ђаконе и све клирике. О томе ако се постављени епископ написмено одрекне епископства. Светих Апостола 1, 2. и 35. правило; Првог сабора у Никеји 4. правило; Сабора у Антиохији 13, 19. и 22. правило; Сабора у Лаодикији 5. и 12. правило; Сабора у Ефесу 8. правило и Епистола, тј. посланица Сабора онима који су у Памфилији; Сабора у Сардици 6. правило; Сабора у Халкидону 28. правило; Сабора у Картагини 13, 18, 49, 55. и 98. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 33. и 37. правило; Сабора што је по други пут одржан у Никеји 2. правило; Сабора у Константинграду, званог Првудруги, одржаног у Цркви Светих Апостола, 16. правило; Посланица сеоским епископима Василија Великог; Из Посланице Домну Кирила Александријског 1. и 2. глава; Посланица онима у Либији и Пентапољу Кирила Александријског 1. и 3. правило; Из *Објаве* Теофила архиепископа александријског 6. правило.

7. глава. О томе да не треба властелини или (мноштво) људи да изабирају епископа и постављају кога желе. Сабора у Лаодикији 13. правило; Седмог сабора, по други пут окупљеног у Никеји, 3. правило.

8. глава. О насталим несугласицама, тј. о онима који се расправљају око тога како треба постављати епископе. Сабора у

Антиохији 19. правило; Сабора у Картагини 49. правило.

9. глава. О времену у току кога је потребно поставити епископа. Сабора у Халкидону 25. правило.

10. глава. О томе да не треба никога постављати за епископа или презвитера или ђакона док не учини да хришћанима постану сви они што су у дому његовом. Сабора у Картагини 36. правило.

11. глава. О онима који долазе из световног живота да се поставе за епископе. Сабора у Сардици 11. правило; Сабора у Константинграду званог Прводруги, одржаног у Цркви Светих Апостола, 17. правило.

12. глава. О томе како се странац, тј. незнабожац, или болесник или новокрштени, а који није неприличног живота, поставља за епископа или клирика. Светих Апостола 80. правило; Сабора у Никеји 2. правило; Сабора у Новој Кесарији 12. правило; Сабора у Лаодикији 3. правило.

13. глава. О томе како се слободан епископ поставља у слободну епископију. Сабора у Антиохији 16. правило.

14. глава. О томе када ушкопљеник, или неко са тјелесном маном постаје епископ или поп. Светих Апостола 21, 22, 77. и 78. правило; Првог сабора у Никеји 1. правило.

15. глава. О томе да је недопустиво онога који је ђавоиман постављати у клир. Светих Апостола 79. правило.

16. глава. О непокорноме свом епископу који жели да га постави у виши чин. Сабора у Картагини 31. правило; Светог Василија 10. правило.

17. глава. О епископу и о презвитеру који су постављени а нису прихваћени од житеља оних области, или не хтједоше или не могоше тамо отићи. Светих Апостола 36. правило; Сабора у Анкири 18. правило; Сабора у Антиохији 17. и 18. правило.

18. глава. О томе да епископ који је на умору не може умјесто себе постављати онога кога жели. Светих Апостола 76. правило; Сабора у Антиохији 23. правило.

19. глава. О томе да није допуштено у малом граду или селу постављати епископа. Сабора у Лаодикији 57. правило; Сабора у Сардици 7. правило.

20. глава. О томе да у једној области не треба да буду два митрополита, као ни да у једном граду буду два епископа или у два града један епископ. Првог сабора у Никеји 8. правило; Сабора у Халкидону 10. и 12. правило; Седмог сабора (другог у Никеји) 15. правило.

21. глава. О онима који постављају епископе или попове или ђаконе из туђих области или туђих градова, а не из области које су под њима. Светих Апостола 35. правило; Сабора у Антиохији 13. и 22. правило; Сабора у Ефесу 8. правило.

22. глава. О епископима и клирицима који се постављају помоћу насиља властелина, и (на тај начин) држе цркве. Светих Апостола 30. правило; Седмог сабора (другог у Никеји) 3. правило.

23. глава. О томе да се не постављају за епископе, презвитере и ђаконе они што су у неподобним браковима или имају љубавнице. Светих Апостола 17, 18. и 19. правило; Шестог васељенског сабора, окупљеног у Трулској палати, 12. и 13. правило; Светог Василија 12. правило.

24. глава. О епископима, презвитерима и ђаконима који се постављају за новац, и о онима који узимају бакрењак или нешто друго од оних који приступају светом Причешћу. Светих Апостола 29. правило; Сабора у Халкидону 2. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 22. и 23. правило; Седмог васељенског сабора (другог у Никеји), 4, 5. и 19. правило; Посланица Светог Василија њему подвласним епископима; Посланица Адријану, папи римском од Тарасија, архиепископа Константинграда; Посланица сусједним митрополитима од Генадија, архиепископа Константинграда и сабора њиме окупљеног.

25. глава. О томе да нема поновног постављења епископу, презвитеру и ђакону (у исти чин). Светих Апостола 68. правило; Сабора у Картагини 48. правило.

26. глава. О томе да епископ, презвитер или ђакон не треба да прелази из града у град. Првог сабора у Никеји 15. и 16. правило; Сабора у Антиохији 21. правило; Сабора у Халкидону 5, 10 и 20. правило; Сабора у Сардици 1, 2. и 15. правило; Сабора у Картагини 54. и 91. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 17, 18. и 20. правило.

27. глава. О томе ако неко, павши у гријех, буде постављен за презвитера. Сабора првог у Никеји 19. правило; Сабора у Новој Кесарији 9. правило; Светог Василија 27. правило; из *Објаве* Теофила архиепископа александријског 4, 5. и 8. правило.

28. глава. О узрасту мушкараца и жена што се постављају у клир. Сабора у Новој Кесарији 11. правило; Сабора у Халкидону 15. правило; Сабора у Картагини 16. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 14. и 15. правило.

29. глава. О постављању сеоских епископа. Када и како да служе Литургију или некога да причесте, кога им доликује да постављају, а кога не. Сабора у Анкири 13. и 14. правило; Сабора у Новој Кесарији 13. правило; Сабора у Антиохији 10. и 11. правило; Посланица Светог Василија сеоским епископима, која је 88. правило.

30. глава. О томе да само седам ђакона треба да буде у саборној цркви, чак и ако је велики град. Сабора у Новој Кесарији 15. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 16. правило.

31. глава. О томе ко су клирици или који су из црквеног чина. Сабора у Лаодикији 24. правило.

32. глава. О томе да не треба постављати у чин презвитера онога чија је жена учинила блуд с другим, и о томе када жена презвитера учини блуд. Сабора у Новој Кесарији 8. правило.

33. глава. О томе да не треба постављати клирике без наречења у којој цркви или манастиру ће служити. Сабора у Халкидону 6. правило.

34. глава. О обходницима[9] или надзорницима и црквама што постоје по селима. Сабора у Лаодикији 57. правило.

35. глава. О томе да су епископу одређеног града подређени клирици у старалиштима о убогим, у манастирима и у свим црквама. Сабора у Халкидону 8. правило.

36. глава. О робовима који се постављају за презвитере. Светих Апостола 82. правило.

37. глава. О ђаконисама, и о томе да се жене не постављају за презвитерисе. Са-

бора првог у Никеји 19. правило; Сабора у Лаодикији 11. правило; Сабора у Халкидону 15. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 14. правило.

38. глава. О гријесима који се постављењем разрјешују. Сабора у Новој Кесарији 9. правило.

2. ГРАНА
у којој су три главе

О подизању цркава, о свештеним сасудима, о прилозима, тј. о свим потребама које у цркви постоје. О клирицима што су без воље епископа постављени.

1. глава. О освећењу цркава што немају мошти светих. Сабора у Картагини 6. и 84. правило; Седмог васељенског (другог сабора у Никеји) 7. и 17. правило.

2. глава. О свештеним сасудима и о свим потребама које постоје у цркви. Светих Апостола 73. правило; Сабора у Константинграду, званог Прводруги, 1, 6. и 10. правило; Посланица Домну Кирила, архиепископа Александрије, 2. правило.

3. глава. О клирицима који се одлучују од Саборне Цркве и без сагласности свога епископа подижу цркве. Светих Апостола 31. правило; Сабора у Антиохији 5. правило; Сабора у Картагини 10. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 31. правило; Сабора у Константинграду, званог Прводруги, 12, 13, 14. и 15. правило.

3. ГРАНА
у којој су 22 главе

О молитвама, псалмима, читањима, приношењу, и о ризама црквеника, и о службама чтеца, појца и слуге.

1. глава. О томе које молитве људима приличи да чују и због чега се током молитве окрећемо к истоку. Сабора у Лаодикији 5. и 19. правило; Из Посланице светога Василија Амфилохију о Светоме Духу, из 27. главе , тј. 90. правило.

2. глава. О томе ко, како и шта треба да пјева или чиме се моле и шта читају. Светих Апостола 60. и 85. правило; Сабора у Лаодикији 15, 17, 18, 19, 23. и 59. правило; сабора у Картагини 24, 46. и 103. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 33, 63, 75. и 81. правило; Седмог васељенског сабора (другог у Никеји) 14. правило.

3. глава. О томе да сваке суботе треба читати Јеванђеље уз друга писма. Сабора у Лаодикији 16. правило.

4. глава. О светом приношењу, тј. о служби и причешћу. Светих Апостола 3, 4. и 31. правило; Првог сабора у Никеји 18. правило; Сабора у Анкири 1. правило; Сабора у Новој Кесарији 13. правило; Сабора у Лаодикији 19. и 49. правило; Сабора у Картагини 36, 41. и 47. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 23, 28, 32, 57, 58. и 101. правило.

5. глава. О томе како клирици и обични људи раздају мир. Сабора у Лаодикији 19. правило.

6. глава. О расуђујућима, тј. о онима који се гнушају да их причешћује свештеник који има закониту жену. Сабор у Гангри 4. правило.

7. глава. О томе да само свештеницима доликује да се причешћују унутар олтара и о томе да жене не треба да улазе у олтар. Сабора у Лаодикији 19. и 44. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 69. и 70. правило.

8. глава. О томе када треба да служе или да некога причешћују сеоски епископи. Сабора у Новој Кесарији 13. правило.

9. глава. О томе да ђакон не приноси, тј. не чини проскомидију, нити даје причешће презвитеру. Првог сабора у Никеји 18. правило.

10. глава. О одеждама и службама чтеца, појаца, слугу, тј. ипођакона и о томе да слугама не доликује да дају хљеб или благослове чашу. Сабора у Лаодикији 21, 22, 23, 25. и 43. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 7, 23. и 27. правило; Седмог васељенског сабора (другог у Никеји) 16. правило.

11. глава. О онима који обитавају у градовима а не причесте се током три седмице. Сабора у Сардици 11. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 80. правило.

12. глава. О онима који слушају Свето Писмо и црквено појање а не сачекају завршне молитве, и не причешћују се. Светих Апостола 8. и 9. правило; Сабора у Антиохији 2. правило.

13. глава. О онима који су бјесомучни, и да ли такве треба причешћивати или не. Светих Апостола 79. правило; Светог Тимотеја, архиепископа александријског, 3. правило.

14. глава. О онима што служе изван Саборне Цркве, и правећи засебне цркве сабирају се. Светих Апостола 31. правило; Сабора у Гангри 6 правило; Сабора у Антиохији 2. и 5. правило; Сабора у Лаодикији 58. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 31. и 59. правило.

15. глава. О епископима и презвитерима који са јеретицима или Јеврејима заједничаре и моле се, о онима што им допуштају да служе и онима који примају њихову жртву. Светих Апостола 10, 45. и 46. правило; Сабора у Антиохији 2. правило; Сабора у Лаодикији 33. правило.

16. глава. О томе да се свето Причешће умјесто благослова не смије слати по селима или по кућама. Сабора у Лаодикији 14. правило.

17. глава. О томе да тијелима упокојених не треба давати Причешће. Сабора у Картагини 18. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 84. правило.

18. глава. О томе да жена током дана очишћења не треба да се причешћује. Из Посланице Василиду Дионисија, архиепископа александријског, 2. глава; од Тимотеја, архиепископа александријског, 7. правило.

19. глава. Да не приличи службу држати у цркви у присуству јеретика. Од Тимотеја, архиепископа Александрије, 9. правило.

20. глава. Како је потребно причешћивати онога који се током сна оскврнио. Посланица Василиду од Дионисија, архиепископа Александрије, 4. глава; Тимотеја, архиепископа Александрије, 12. правило.

21. глава. У вези са тиме како и када приличи уздржавати се од своје жене због причешћивања. Посланица Василиду од Дионисија, архиепископа Александрије, 3. глава; Тимотеја, архиепископа Александрије, 5. и 13. правило.

22. глава. Како вршити принос, тј. служити за некога ко самога себе уда-

ви или закоље. Тимотеја, архиепископа Александрије, 14. правило.

4. ГРАНА,
у којој је 17 глава

О оглашенима, о онима који се вјери поучавају, и о светом крштењу.

1. глава. О томе да не приличи послије друге недјеље светог и Великог поста примати ради крштења. Сабор у Лаодикији, 45. правило.

2. глава. О заклињачима. Сабор у Лаодикији, 26. правило.

3. глава. О томе како приличи вршити Крштење. Светих Апостола 49. и 50. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 59. правило.

4. глава. О томе да оне који треба да буду крштени морамо поучавати и да треба да исповиједају вјеру. Сабор у Лаодикији, 46. и 47. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 78. правило.

5. глава. О томе како треба крстити оне који не знају да ли јесу или нису крштени. Сабор у Картагини, 73. правило; Шести васељенски сабор, у Константинграду, у Трулској палати, 85. правило.

6. глава. О томе да не треба крштавати тијела умрлих. Сабор у Картагини, 18. правило.

7. глава. О онима који су прије крштења сагријешили, о онима који гријеше као оглашени. Сабор у Никеји, 14. правило; Сабор у Анкири, 12. правило; Сабор у Новој Кесарији, 5. правило; Светог Василија 20. правило; *Објава* Теофила, архиепископа александријског, 5. правило; Посланица епископима у Либији и Пентапољу од Кирила, архиепископа Александрије, 4. правило.

8. глава. О епископима и презвитерима који прихватају јеретичко крштење. Светих Апостола 46. правило.

9. глава. О онима који током болести примају крштење. Сабор у Новој Кесарији, 12. правило; Сабор у Лаодикији, 47. правило; Сабор у Картагини, 45. правило; Тимотеја, архиепископа Александрије, 4. правило.

10. глава. О женама које се крштавају имајући дијете у утроби. Сабор у Новој Кесарији, 6. правило.

11. глава. О томе да се послије крштења чини миропомазање. Сабор у Лаодикији, 48. правило.

12. глава. О справљању светог помазања, тј. мира. Сабор у Картагини, 6. правило.

13. глава. О онима који неправилно по други пут крштавају, о онима што безбожне, тј. јеретике не крштавају. Светих Апостола 46, 47, 50. и 51. правило.

14. глава. О томе који се међу јеретицима крштавају када прилазе правој вјери, а који се међу њима само миром помазују. Први сабор у Никеји, 19. правило; Сабор у Лаодикији, 7. и 8. правило; Сабор у Константинграду први, 7. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 95. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 8. правило; Светог Василија 47. правило.

15. глава. Како треба бјесомучног крштавати или онога који је умно поремећен због болести. Тимотеја, архиепископа александријског, 2. и 4. правило.

16. глава. Да жену не треба крштавати у дане очишћења. Тимотеја, архиепископа александријског, 6. правило.

17. глава. Шта ако се оглашени причести прије крштења. Тимотеја, архиепископа александријског, 1. правило.

5. ГРАНА,
у којој су три главе

О немарнима према цркви и онима који не долазе током појања и молитве, онима што се гнушају помена светих, тј. празника, о онима који једу у храму и о трпезама.

1. глава. О онима који уче да се презире црква и да се не долази у њу у вријеме појања и молитве, онима који се гнушају помена светих, тј. празника. Сабор у Гангри, 5. и 20. правило; Шести васељенски сабор, у Константинграду, у Трулској палати, 76, 80. и 97. правило.

2. глава. О томе да не приличи правити трпезе и јести унутар цркве. Сабор у Лаодикији, 28. правило; Сабор у Картагини, 42. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 74, 76. и 97. правило.

3. глава. О онима што се гнушају и хуле на агапе, о онима који не долазе на трпезе (љубави) које припремају хришћани у дане спомена светих или зарад нечега другог Божје ради љубави, о томе да такву храну не треба носити кући него је јести гдје је и постављена. Сабор у Гангри, 11. правило; сабор у Лаодикији, 27. правило.

6. ГРАНА
у којој су три главе

О приношењу плодова у Цркву, ко треба да прима и раздаје плодове, о онима који нешто од цркве узимају, тј. восак, тамјан или уље, о онима који живе у свештеним мјестима а гријех чине.

1. глава. О приношењу плодова. Светих Апостола 3, 4. и 71. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 28, 57, 79. и 99. правило; из Посланице Домну Кирила, архиепископа александријског, 2. правило.

2. глава. О томе ко треба да прима или да даје плодове, о онима који узимају нешто из цркве, тј. восак, тамјан или уље, о онима који живе у свештеним мјестима а гријех чине. Светих Апостола 72. правило; Сабор у Гангри, 7. и 8. правило; Из *Објаве* Теофила, архиепископа александријског, 8. и 10. правило.

3. глава. О онима који принос доносе у јеврејске зборнице или незнабожачки храм. Светих Апостола 71. правило.

7. ГРАНА,
у којој је пет глава

О посту, светој Четрдесетници, Пасхи, Пентикости, тј. Педесетници, о недјељи и суботи и кољенопреклоњењу.

1. глава. О посту и томе шта јесте а шта није допуштено чинити током Четрдесетнице. Светих Апостола 64. и 69. правило; Сабор у Гангри 18. и 19. правило; сабор у Лаодикији 49, 50, 51. и 52. правило; Шести васељенски сабор, у Константинграду, у Трулској палати, 29, 52, 55, 56. и 89. правило; Петра, архиепископа Александрије, 14. правило.

2. глава. О онима од болести немоћним који не могу постити све дане свете Пасхе, а то су дани Страсне седмице. Тимотеја, архиепископа Александрије, 8. и 10. правило.

3. глава. О дану и часу светог Васкрсен[ја], тј. Великог дана, о навечерју Рођења Хр[и]стовог и светог Богојављења. Светих А[по]стола 7. правило; Сабора у Антиохији

правило; Сабора у Картагини 74. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 89. правило; Посланица Василиду Дионисија, архиепископа александријског; *Објава о Богојављењу* Теофила, архиепископа александријског, 1. правило.

4. глава. О томе да недјељом не приличи да буде позоришта и игара, да се недјељом кољена не преклањају, тј. не поклања се до земље и да тада нема поста, као ни у дане Педесетнице, о томе да према околностима живота треба празновати недјељу. У суботу не празновати него чинити што је потребно и не постити уопште, и суботом читати Свето Писмо. Први сабор у Никеји 20. правило; Сабор у Лаодикији, 29. правило; Сабор у Картагини, 61. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 19, 66. и 89. правило; Петра, архиепископа Александрије, 14. правило; Објава о Богојављењу Теофила, архиепископа Александрије.

5. глава. О томе зашто чинимо кољенопреклоњења и о томе зашто то не чинимо недјељом и током Педесетнице, о томе зашто се окрећемо к истоку и о различитим заповијестима, списима и књигама. Сабор у Картагини 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115. и 116. правило; Светог Василија 15, 16. и 90. правило.

8. ГРАНА

у којој је 19 глава

О (црквеним) областима, о томе како треба да живе епископи и клирици, како и гдје могу одлазити, о саборима који се окупљају сваке године, о гостопримству, о учењу, писмима мира и постављења, о томе које свјетовне послове они могу да чине, о томе да свештеници треба да се међусобно поштују.

1. глава. О областима које је цар додијелио обновљеним градовима. Сабор у Халкидону 17. правило; Сабор у Картагини 53, 56. и 71. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 25, 35, 36, 37, 38. и 39. правило.

2. глава. О томе да се не допушта епископима и клирицима да одлазе у друге предјеле и тамо живе. Светих Апостола 14. и 15. правило; Сабор у Анкири 18. правило; Сабор у Антиохији 3, 13. и 22. правило; Сабор у Лаодикији 41. и 42. правило; Други васељенски сабор у Константинграду 2. правило; Сабор у Халкидону 13. и 23. правило; Сабор у Сардици 3, 12, 13, 16. и 17. правило; Сабор у Картагини 23, 72. и 75. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 17, 18. и 20. правило; Седми васељенски сабор (други сабор у Никеји), 10. правило; Сабор у Константинграду звани Прводруги, 16. правило.

3. глава. О томе да епископ треба да зна разлог зашто неки епископи пролазе кроз његову област. Сабор у Сардици, 21. правило.

4. глава. О епископима и клирицима који долазе пред цара или бољаре. Сабор у Антиохији 11. и 12. правило; Сабор у Сардици 8, 9, 10. и 21. правило; Сабор у Картагини 104. и 106. правило.

5. глава. О томе како треба примати оне што од некуд долазе, о мирним писмима и писмима постављења, тј. граматама. Светих Апостола 12, 13. и 31. правило; Сабор у Антиохији 7, 8. и 11. правило; Сабор у Лаодикији 41. и 42. правило; Сабор у Халкидону 13. правило; Сабора у Сардици 10. правило; Сабора у Картагини 23. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 17. правило.

6. глава. О разликовању писама мирних и постављења, тј. грамата. Сабор у Халкидону 11. правило; Сабор у Картагини 106. правило.

7. глава. О томе коме епископи треба да помажу, о епископима и клирицима који не дају што је потребно убогим црквеницима. Светих Апостола 59. правило; Сабор у Сардици 7. правило.

8. глава. О саборима и онима који не долазе на њих. Светих Апостола 37. правило; Први сабор у Никеји 5. правило; Сабор у Антиохији 20. правило; Сабор у Лаодикији 40. правило; Сабор у Халкидону 19. правило; Сабор у Картагини 18, 74, 77. и 95. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 8. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 6. правило.

9. глава. О томе да епископима и презвитерима не приличи да дјеци све на вољу препуштају и да имају потпуно самовлашће. Сабор у Картагини 35. правило.

10. глава. О томе како епископи враћају и узимају мјеста која јеретици држе. Сабор у Картагини, 121. правило.

11. глава. О томе да чтеци и појци не треба да се поклањају простим људима. Сабор у Картагини, 17. правило.

12. глава. О епископима који јеретике не враћају у праву вјеру, о епископима и презвитерима који не поучавају народ, о томе да ће епископ пред Богом одговарати за повјерени му народ, о томе када се свештеници одлучују од Причешћа због сагрешења народа. Светих Апостола 36, 39. и 58. правило; Сабор у Картагини 123. и 124. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 19. правило.

13. глава. О епископима и презвитерима који се баве свјетовним пословима или изнајмљивањем, препродавањем или надзирањем туђе користи. Светих Апостола 6. и 81. правило; Сабор у Халкидону 3. правило; Сабор у Картагини 16. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји) 10. правило; Сабор у Константинграду звани Прводруги, 11. правило.

14. глава. О томе да епископи у свом дому не треба да имају жене. Исто да не чине ни презвитери који су без жене, нека не држе туђе жене ни под изговором рада. Први сабор у Никеји 3. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 5. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 18. правило; Светог Василија 87. правило, тј. Посланица Григорију презвитеру.

15. глава. О томе како епископи и презвитери са уздржањем да одлазе код жена. Сабор у Картагини 38. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 22. правило.

16. глава. О томе да презвитеру и ђакону не приличи да су на свадби онога који се други пут жени. Сабор у Новој Кесарији 7. правило; Тимотеј, архиепископ александријски, 11. правило.

17. глава. О томе да клирици не чине ништа без благослова свог епископа. Светих Апостола 39. правило; сабор у Лаодикији, 57. правило.

18. глава. О томе да клирици не треба да се договарају да праве пирове или забаве. Сабор у Лаодикији 55. правило.

19. глава. О началству епископа према времену посвећења и како да клирици сједе, тј. презвитери и ђакони, и како да се међусобно поштују. Први сабор у Никеји 18. правило; Сабор у Лаодикији 20. и 56. правило; Сабор у Картагини 87. и 90. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 7. правило.

9. ГРАНА
у којој је 39 глава

О сагрешењима, суду епископима и клирицима, о одлучењу, о извргнућу, о покајању и о томе који гријеси се разрјешавају при постављењу.

1. глава. О томе ко и какви оптужују епископе, презвитере и ђаконе. Светих Апостола 74. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 6. правило; Сабор у Халкидону 9. и 21. правило; сабор у Картагини 8, 11, 12, 14, 15, 19, 20, 30, 128, 129. и 130. правило; Посланица Домну Кирила, архиепископа Александрије, 1. правило.

2. глава. О томе колико и каквих свједока је потребно да свједоче против епископа или клирика. Светих Апостола 75. правило; Сабор у Халкидону 21. правило; Сабор у Картагини 59, 128, 129, 130, 131, 132. и 138. правило.

3. глава. О томе ако неко почне клеветати и говорити о многим сагрешењима клирика, и ако не поткријепи нити добро изнесе прву оптужбу због које је почео говорити. Сабор у Картагини 130. правило.

4. глава. О клирицима који су непокорни својим епископима, о епископима који прихватају оне које је њихов епископ извргнуо или су одлучени из своје заједнице. Сабор у Антиохији 5. и 6. правило; Сабор у Картагини 9, 29, 62, 79. и 122. правило.

5. глава. О расправама и суђењима епископима и клирицима. Светих Апостола 74. правило; Сабор у Антиохији 14. и 15. правило; Сабор у Халкидону 9. и 17. правило; Сабор у Сардици 3, 4, 14. и 16. правило; Сабор у Картагини 15, 28, 120, 122. и 125. правило.

6. глава. О испитивању и истраживању суда епископима и клирицима. Сабор у Антиохији 6. правило; Сабор у Сардици 3, 4, 5, 11. и 16. правило; сабор у Картагини 11, 15, 96. и 125. правило.

7. глава. О томе ако епископ који има расправу са другим епископом, и не суди се пред многим епископима, већ се (својим) рукама, тј. сâм, постара за себе. Сабор у Картагини 120. правило.

8. глава. О томе када епископ који има расправу са другим епископом може да против њега покрене суд пред градском властелом. Сабор у Картагини 48. правило.

9. глава. О епископима и клирицима који су неправедно прогнани из својих цркава. Сабор у Сардици 14, 18. и 19. правило.

10. глава. О одлученима и изврнутима из Цркве и од светог заједничарења. Светих Апостола 12, 13, 32, 50, 51, 52. и 53. правило; Првог сабора у Никеји 5, 10, 13. и 16. правило; Сабора у Антиохији 5. и 6. правило; Сабора у Лаодикији 35. и 36. правило; Сабора у Халкидону 4. и 16. правило; Сабора у Сардици 13. и 14. правило; Сабора у Картагини 65. правило; Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 21. правило.

11. глава. О томе за које кривице епископ или клирик или свјетовњак бива одлучен од светог заједничарења, о томе како се епископ, оптужен и оклеветан, писмено одриче епископије, и о томе да изврнутог епископа, био он крив или не, не треба сводити у чин презвитера. Светих Апостола 5, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 24, 36, 44, 45, 48, 54, 56, 57, 58, 59, 65, 67, 71, 72, 73, 76. и 84. правило; Сабор у Халкидону 29. правило; Сабор у Анкири 18. правило; Сабор у Картагини 88. правило; Сабор у Новој Кесарији 1. правило; Посланица Домну Кирила, архиепископа Александрије, 1. и 3. глава.

12. глава. О томе да онолико времена колико епископ не заједничари с оним кога је неправедно свезао и одлучио, толико времена други епископи не заједничаре са тим (епископом) по одлучењу. Сабор у Картагини 133. и 134. правило.

13. глава. О томе колико епископа обавља изврнуће епископа, и да један епископ не треба сам пресуду да доноси, тј. да презвитера или ђакона не изврзава по сопственом нахођењу. Светих Апостола 74. правило; Сабор у Картагини 12, 20. и 108. правило; Главе о Агапију и Вагадију.

14. глава. Због којих се разлога изврзава епископ или клирик. Светих Апостола 3, 5, 6, 7, 11, 23, 25, 27, 29, 30, 31, 35, 40, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 81, 83. и 84. правило; Први сабор у Никеји 2, 10. и 17. правило; Сабор у Анкири 10, 14. и 18. правило; Сабор у Новој Кесарији 1. правило; Сабор у Антиохији 1, 3, 4, 5. и 13. правило; Сабор у Ефесу 2. правило; Сабор у Халкидону 2, 18. и 27. правило; Сабор у Сардици 21. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 86. и 97. правило.

15. глава. О томе због којих кривица ће неко бити и одлучен и изврнут, или одбијен од општења, или одсјечен од Цркве. Светих Апостола 28, 29, 30. и 65. правило.

16. глава. О томе због којих разлога бива проклет епископ или клирик или свјетовњак. Сабор у Гангри 20. правило; сабор у Халкидону 2. и 7. правило; Посланица Григорију презвитеру Светог Василија, 87. правило.

17. глава. О томе да не треба два пута кажњавати, тј. одлучити и изврнути. Светих Апостола 25. правило; Светог Василија 3, 32. и 51. правило.

18. глава. О томе због чега неко бива сасвим изврнут. Светих Апостола 28, 51. и 62. правило; Сабор у Антиохији 4. правило; Сабор у Лаодикији 36. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 21. правило.

19. глава. О томе када епископи или клирици код неких прегрешења задржавају право свештеничког сједења и стајања, а бивају лишени свештенослужења и осталог таквог. Сабор у Анкири 1. и 2. правило; Сабор у Новој Кесарији 1. и 9. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 3. и 26. правило; Светог Василија 27. и 69. правило.

20. глава. О томе да не треба вјеровати епископу који против свог клирика говори да му је насамо исповиједио гријех због кога није достојан служења. Сабор у Картагини, 133. правило.

21. глава. О епископима и клирицима који једу месо у крви или које су звијери јеле или неких угинулих животиња. Светих Апостола 63. правило; Сабор у Анкири 3. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 67. правило.

22. глава. О томе да епископи, презвитери, ђакони и сви који се дотичу свештених сасуда и покривала у то вријеме да се удаљују од жена својих. Сабор у Картагини 3, 4, 25, 70. и 71. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 12. и 13. правило.

23. глава. О епископима и клирицима који се изругују над немоћнима. Светих Апостола 57. правило.

24. глава. О епископима и клирицима који сами себи одсјецају дјетородни уд. Светих Апостола 23. правило; Први сабор у Никеји 1. правило; Сабор у Константинграду звани Прводруги, 8. правило.

25. глава. О епископима и клирицима који су од вјере отпали и учинили жртвоприношење идолима, о врачарима, бајачима, звјездознанцима[10] и предсказивачима, и о гатањима, и о тровању, и о амајлијама (предметима против чаролија), тј. онима који их праве. Светих Апостола 62. правило; Светог Апостола Павла 9. правило; Сабор у Анкири, 1. и 2. правило; Сабор у Лаодикији, 36. правило.

26. глава. О епископима и клирицима који некога ударају или их туку до смрти. Светих Апостола 27. и 66. правило; Сабора у Константинграду званог Прводруги, 9. правило; Светог Василија 55. правило.

27. глава. О епископима и клирицима који се коцкају, глуме, опијају се, лове, одлазе у позоришта, гледају представе, пљачкају гробове, краду, куну се Божјим именом, узимају камату, мито, или на неки други начин неприлично и срамно стичу себи добитак. Светих Апостола 25, 43. и 44. правило; Светог Апостола Павла 13. правило; Првог сабора у Никеји 17. правило; Сабор у Лаодикији 4. и 54. правило; Сабор у Картагини 5. и 17. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 9, 10, 23, 24, 50. и 51. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 4. правило; Светог Василија 10, 14, 17. и 29. правило.

28. глава. О онима што се гнушају брака, вина или меса. Светих Апостола 51. и 53. правило; Сабор у Анкири, 14. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 13. и 30. правило.

29. глава. О достојним, допуштеним и забрањеним браковима. О томе да је потребно питати чтеце и појце онда када напуне 14 или 16 или 17 година живота хоће ли ступати у брак. О љубавницама,[11] о блуду и о прељуби. Светих Апостола 17, 18, 19, 25. и 26. правило; Сабор у Анкири 10. правило; Сабор у Новој Кесарији 1, 9. и 10. правило; Сабор у Халкидону 14. и 15. правило; Сабор у Картагини 16. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 3, 4, 6, 12, 13, 97, 98. и 50. правило; Светог Василија 3, 6, 69. и 70. правило; Из *Објаве* Теофила, архиепископа Александрије, 4. и 5. правило.

30. глава. О отимачима жена ради брака. Светих Апостола 67. правило; Сабор у Анкири 11. и 25. правило; Сабор у Халкидону 27. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 92. правило; Из *Објаве* Теофила, архиепископа александријског, 3. правило.

31. глава. О свештеницима, тј. клирицима који се са женама скупа купају у бањама. Сабор у Лаодикији 30. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 77. правило.

32. глава. О епископима и клирицима који остављају свој чин и опет постају обични људи, прихватајући се достојанстава, власти, или војничког позива. Светих Апостола 83. правило; Сабор у Никеји 12. правило; Сабор у Халкидону 7. правило.

33. глава. О онима који знају за кривицу неких, а о томе нису рекли епископу. Светог Василија 30. и 71. правило.

34. глава. О томе да треба извргнути клирика који бива некоме јемац. Светих Апостола 20. правило.

35. глава. О клирицима који једу по крчмама или странопријемницама.[12] Светих Апостола 54. правило; Сабор у Лаодикији 24. правило; Сабор у Картагини 40. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 9. правило.

36. глава. О клирицима који се ругају цару или епископу, или властелину, или бољару, или презвитеру. Светих Апостола 55, 56. и 84. правило.

37. глава. О онима који склапају зле уроте, и окупљају се и заклињу како да једнодушно некоме учине зло. Сабор у Халкидону 18. правило; Сабора у Картагини 53. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 34. правило.

38. глава. О томе које гријехе рукоположење, односно постављење разрјешава. Сабор у Новој Кесарији, 9. правило.

39. глава. О покајању и ко је све достојан да онима који се кају даје опроштај и разрјешење, као и о томе да је презвитеру допуштено да скраћује епитимије, тј. запрећења. Светих Апостола 52. правило; Сабор у Никеји 11. и 12. правило; Сабор у Анкири 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. и 9. правило; Сабор у Новој Кесарији 2. правило; Сабор у Лаодикији 2. правило; Сабор у Картагини 6, 7, 27, 43 и 45. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 102. правило; Светог Григорија Ниског 4, 7. и 8. правило; Светог Василија 5, 34, 74, 75, 76, 82. и 84. правило.

10. ГРАНА

У којој је осам глава

О управљању црквеним иметком и о личној имовини епископа.

1. глава. О томе да треба постављати економа из клира саборне цркве. Сабор у Халкидону 26. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 11. правило; Из *Објаве* Теофила, архиепископа Александрије, 9. правило.

2. глава. О управљању црквеном имовином. Светих Апостола 38, 40. и 41. правило; Сабор у Антиохији 24. и 25. правило; Посланица Домну Кирила, архиепископа Александрије, 2. глава; Из *Објаве* Теофила, архиепископа Александрије, 10. правило.

3. глава. О имовини Цркве којој епископ умре. Сабор у Анкири, 15. правило; Сабор у Халкидону, 25. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 35. правило.

4. глава. О продаји и отуђењу црквене имовине. Светих Апостола 38. и 73. правило; Сабор у Анкири, 15. правило; Седми

васељенски сабор (други у Никеји), 12. правило; Сабор у Картагини 26. и 33. правило; Посланица Домну Кирила, архиепископа Александрије, 2. правило.

5. глава. О стицању имовине епископа, оно што клирик стекне послије постављења. Сабор у Картагини, 32. правило; Сабор у Константинграду, звани Прводруги, 7. правило.

6. глава. О личној имовини епископа која није црквена, о томе да епископ треба да има начињено завјештање. Светих Апостола 40. правило; Сабор у Антиохији, 24. правило; Сабор у Халкидону, 22. правило; Сабор у Сардици, 14. правило; Сабор у Картагини, 22. и 82. правило.

7. глава. О томе да Цркве Божје што су међу варварима треба да се управљају по обичајима што смо им ми предали и којих се ми држимо. Другог васељенског сабора у Константинграду, 2. правило; Сабор у Халкидону, 28. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 27. и 29. правило.

8. глава. О томе да епископ или клирик никакав дар не дају јеретику или да му не повјеравају чување драгоцјености макар му били и род. Сабор у Картагини, 22. и 81. правило.

11. грана
у којој је 16 глава

О манастирима, монасима, тј. црнорисцима.

1. глава. О устројењу манастира и о томе да они никако не треба да буду свјетовна обиталишта или да су под свјетовном влашћу, и о монасима. Сабор у Халкидону, 4. и 24. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 49. правило; Сабор у Константинграду звани Прводруги, 1. и 7. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 13. правило.

2. глава. О онима који постају игумани или клирици из других манастира. Сабор у Картагини, 81. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 21. правило.

3. глава. О робовима који примају постриг, или под изговором побожности вријеђају своје господаре и не служе им. Сабор у Гангри, 3. правило; Апостола Павла 2. правило; Сабор у Халкидону, 4. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 83. правило.

4. глава. О томе да се монасима не дозвољава да излазе без разлога из манастира или да врше свјетовна дјела, и о томе да су монаси потчињени епископу. Сабор у Халкидону, 3, 4, 8. и 23. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 41, 42, 43, 45. и 46. правило; Сабор у Константинграду звани Прводруги, 2, 3, 4, 5. и 6. правило.

5. глава. О томе да је монасима недостојно да се жене или да са женама, као са сестрама, у истом обиталишту живе, нити да жене које су се завјетовале Господу да ће бити у дјевствености, обитавају у истом дому са обичним женама или са мушкарцима. Сабор у Анкири, 19. правило; Сабор у Халкидону, 16. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 44. и 47. правило; Светог Василија 19, 20. и 60. правило.

6. глава. О монасима који чине уроту ради злочињења и дају заклетву да једнодушно некога поврijеде и оштете. Сабор у Халкидону, 18. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 34. правило.

7. глава. О томе да монаси не треба да се купају са женама у бањи. Сабор у Лаодикији, 30. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 77. правило.

8. глава. О чувању свештених дјевственица. Сабор у Картагини, 44. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 46, 47. и 48. правило; Седми васељенски сабор (други у Никеји), 18, 20. и 22. правило.

9. глава. О напаствовању свештених дјевственица. Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 4. правило; Светог Василија 18, 20. и 60. правило.

10. глава. О животном узрасту дјевојака које желе да се замонаше, и о томе ко се назива дјевственицом. Сабор у Картагини, 127. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 40. правило; Светог Василија, 18. правило.

11. глава. О монасима и клирицима који се враћају свјетовним пословима те примају власт и достојанства или се обучавају за војнике. Првог васељенског сабора у Никеји, 12. правило; Сабор у Халкидону, 7. правило; Посланица епископима у Либији и Пентапољу Кирила, архиепископа Александрије, 2. правило.

12. глава. О онима који носе монашку одјећу и осуђују оне који носе обичну и брачну одјећу. Сабор у Гангри, 12. правило.

13. глава. О женама које под изговором побожности носе мушку одјећу. Сабор у Гангри, 13. правило.

14. глава. О томе да жене не треба да подкраћују косу због богопоштовања. Сабор у Гангри, 17. правило.

15. глава. О онима који зарад богопоштовања неће да чувају и хране своју дјецу, о дјеци која неће да се брину о родитељима. Сабор у Гангри, 15. и 16. правило.

16. глава. О томе којих свјетовних ствари могу да се прихватају монаси. Сабор у Халкидону, 3. правило.

12. грана
у којој је 18 глава

О јеретицима, Јеврејима и јелинима.

1. глава. О томе шта је јеретик, шта је расколник и шта је подцрквеник, Светог Василија, 1. правило.

2. глава. О томе шта је јеретик. Другог васељенског сабора у Константинграду, 6. правило.

3. глава. О јеретичким књигама. Светих Апостола, 60. правило; Другог сабора у Никеји, а Седмог васељенског, 9. правило.

4. глава. О рушењу идолских храмова и уништавању идола. Сабор у Картагини, 58. и 84. правило.

5. глава. О Несторију, Мусеју, Евтихијану, Максиму, Порфирију и јеретицима које су ови поставили, о правовјернима које су они протјерали. Другог васељенског Сабора у Константинграду, 4. правило; Сабор у Ефесу, 1, 2, 3, 4. и 5. правило; сабор у Сардици, 20. правило.

6. глава. О томе да не приличи да буде служба када је јеретик у цркви. Тимотеја, архиепископа Александрије, 9. правило.

7. глава. О клирицима међу јеретицима који приступају правовјерној Цркви. Сабор у Картагини, 57, 69, 95. и 117. прави-

ло; Светог Василија, 1. правило; Из *Објаве* Теофила, архиепископа александријског, 2. правило.

8. глава. О епископима и клирицима који живе с јеретицима и са њима се моле, о онима који им допуштају да служе у цркви, и онима који прихватају њихово крштење или принос. Светих Апостола, 10, 45. и 46. правило; Сабор у Антиохији, 2. правило; сабор у Лаодикији, 33. правило.

9. глава. О епископима и клирицима који благослов или просфору узимају од јеретика или од Јевреја, и који се моле у јеретичким црквама и манастирима и незнабожачким, или паганским храмовима, о онима који празнују суботу, или (празнују) са Јеврејима, и чине принос њиховим збориштима или незнабожачким храмовима, о јеретицима који се зову ангеловци. Светих Апостола 65. и 70. правило; Сабор у Лаодикији 9, 29, 32, 35, 37, 38. и 39. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 11. правило.

10. глава. О епископу који подржава заједничарење са јеретицима. Сабор у Картагини, 124. правило.

11. глава. О томе да јеретицима не приличи да улазе у цркве правовјерних. Сабор у Лаодикији, 6. правило.

12. глава. О томе да правовјерни не треба да улазе у цркве јеретика, нити да поштују њихове лажне мученике. Сабор у Лаодикији, 34. правило.

13. глава. О браку јеретика, тј. о сједињењу са правовјернима. Сабор у Лаодикији, 10. и 31. правило; Сабор у Халкидону, 14. правило; Сабор у Картагини, 21. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 72. правило.

14. глава. О јеретицима који прилазе правовјерној вјери и о томе да ли је такве могуће уврстити у клир, тј. постављати за чтеце, појце, ђаконе и презвитере, о томе које јеретике треба крштавати, а које само помазивати миром, о томе да са човјекољубљем и кроткошћу треба примати јеретике који се обраћају како би се и (многи) обратили. Сабор у Никеји, 8. и 19. правило; Сабор у Лаодикији, 7. и 8. правило; Други васељенски сабор у Константинграду, 7. правило; Сабор у Картагини, 47, 57. и 66. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 95. правило; Светог Василија 47. правило; Посланица епископу Афингију Теофила, архиепископа Александрије.

15. глава. О томе да епископи и клирици не треба да узимају, или подарују нешто јеретицима, нити да им нешто завјештавају па макар им били и род. Сабор у Картагини, 22. и 82. правило.

16. глава. О јеретицима који се кају. Сабор у Картагини, 99. и 107. правило; Светог Василија 5. правило; Посланица епископу Руфинијану светог Атанасија, архиепископа Александрије.

17. глава. О томе како да епископи поврате и преузму мјеста своје Цркве што су их заузели јеретици. Сабор у Картагини, 121. правило.

18. глава. О онима који покушавају да одбаце одлуке Светих Отаца окупљених на Првом сабору у Ефесу. Сабор у Ефесу, 6. правило.

13. ГРАНА
у којој су 42 главе

О свјетовним људима.

1. глава. О томе како приличи од светог општења одлучити свјетовног човјека који током три седмице не дође у цркву, а у граду је. Сабор у Сардици, 11. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 80. правило.

2. глава. О свјетовњацима који се по други пут жене, или узимају многе жене, о забрањеним браковима и о родоскврњењу. Светих Апостола 19. правило; Сабор у Анкири 16. и 17. правило; Сабор у Новој Кесарији, 2, 3, 4. и 7. правило; Сабор у Лаодикији, 1, 10. и 31. правило; Сабор у Халкидону, 16. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 53, 54, 72. и 98. правило; светог Василија 4, 18, 23, 24, 41, 50, 53, 62, 63, 67, 68, 75, 76, 78, 79. и 80. правило; Из Посланице Диодору светог Василија, 86. правило; Из Посланице Агатону Теофила, архиепископа Александрије, 13. правило.[13]

3. глава. О женама које су, мислећи да им је муж мртав јер је отишао на далек пут и дуго се не враћа, пошле за другога. Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 92. правило; Светог Василија 31, 36. и 46. правило.

4. глава. О онима који се разводе од жене. Светих Апостола 5. правило; Сабор у Гангри, 12. правило; Сабор у Картагини, 102. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 87. правило; Светог Василија, 9, 35, 48. и 77. правило.

5. глава. О блуду, прељуби, напаствовању дјевојака, мужеложништву. Светих Апостола 61. правило; Сабор у Анкири, 20. правило; Сабор у Новој Кесарији, 8. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 86, 87. и 98. правило; светог Василија 7, 18, 21, 22, 25, 26, 30, 34, 37, 39, 49, 58, 59, 60, 62. и 67. правило; Светог Григорија Ниског, 3. правило.

6. глава. О томе ако жена свјетовњака учини прељубу и превари га. Сабор у Анкири, 20. правило; Сабор у Новој Кесарији, 8. правило.

7. глава. О растави брака, о удовицама, и о томе ко се назива удовицом. Светог Василија, 18. и 24. правило.

8. глава. О онима што ради брака отимају жене, и присиљавају их на нешто, напаствују дјевојке, и о онима који их наговарају. Светих Апостола 67. правило; Сабор у Анкири, 11. и 25. правило; Сабор у Халкидону, 27. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 94. правило; Светог Василија, 22, 30. и 53. правило.

9. глава. О онима који се без допуштења родитеља жене и удају, о слугама који то исто чине без допуштења својих господара. Светог Василија, 38, 40. и 42. правило.

10. глава. О женама које чине блуд па убијају дјецу у својој утроби, о онима који зготовљују отровно биље којим оне убијају дјецу. Сабор у Анкири, 21. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 91. правило; Светог Василија, 2, 8. и 52. правило.

11. глава. О онима што се гнушају брака, или меса, или вина. Светих Апостола, 51. правило; Сабор у Гангри, 1, 2, 4, 9. и 10. правило; Светог Василија, 28. и 85. правило; Сабор у Анкири, 14. правило.

12. глава. О свјетовњацима који себи одрежу дјетородни уд. Светих Апостола 22. и 24. правило; Васељенскога сабора у Никеји, 1. правило.

13. глава. О свјетовњацима који једу што је принијето идолима, месо у крви, или од звјери једено, или од удављеног, или од угинулог. Светих Апостола 63. правило; Сабор у Анкири, 3. правило; Сабор у Гангри, 2. правило: Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 67. правило; Посланица папи, глава *О онима који једу жртве идолске* Светог Григорија, епископа Нове Кесарије и чудотворца, 1. глава; Светог Василија, 81. правило.

14. глава. О свјетовњаку који изругује цара. Светих Апостола 84. правило.

15. глава. О правовјерујућима који узимају просфору или благослов од јеретика, који празнују са Јеврејима или посте с њима, о томе да не треба празновати суботу него тада чинити уобичајене послове и никако не постити, недјељу празновати према могућности, и о онима који се моле у јеретичким црквама или манастирима. Светих Апостола 64. и 70. правило; Сабор у Лаодикији 9, 29, 32, 34, 37, 38. и 39. правило; Сабор у Картагини, 68. правило.

16. глава. О свјетовњацима који настоје да одврате клирике да не буду под влашћу градског епископа. Сабор у Халкидону, 8. правило.

17. глава. О свјетовњацима који стају уз клирике који су одлучени или су се одвојили од Саборне Цркве, и који без заповијести епископа овима подижу цркве. Светих Апостола 31. правило.

18. глава. О онима који праве уроте, или се заклињу, и за шта се није добро заклињати. Светог Василија 10, 17, 29, 64. и 82. правило.

19. глава. О онима који се заклињу јелинским заклетвама. Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 93. правило; Светог Василија 81. правило.

20. глава. О одступницима, и о жрецима, врачарима, бајачима, звјездознанцима, предсказивачима, погађачима и узалницима.[14] Светих Апостола 62. правило; Светог Апостола Павла 9. правило; Првог сабора у Никеји 11. и 12. правило; Сабор у Анкири 3, 4, 5, 6, 8, 9, 12. и 24. правило; Сабор у Лаодикији, 36. правило; Сабор у Картагини, 45. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 61. и 65. правило; Светог Петра, архиепископа Александрије, од 1. до 14. правила; Светог Василија 7, 8, 41, 45, 65, 72, 73, 81. и 83. правило; Светог Григорија Ниског 1. и 2. правило.

21. глава. О забављачима, глумцима, плесачима и њима сличнима који приступају покајању. Сабор у Картагини 45. и 63. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 51. правило.

22. глава. О позориштима, играма и лову. Светог Апостола Павла 13. правило; Сабор у Картагини, 15, 60. и 61. правило; Сабор у Лаодикији, 24. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 51, 61, 65, 71, 96. и 100. правило.

23. глава. О лоповима, разбојницима, пљачкашима гробова, светотатцима тј. крадљивцима светиња. Светог Василија 61. и 66. правило; Светог Григорија Ниског 6, 7. и 8. правило.

24. глава. О томе како не треба на свадбама играти и плесати. Сабор у Лаодикији, 53. правило.

25. глава. О томе да мушкарци не треба да се купају у истој бањи са женама. Сабор у Лаодикији, 30. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 77. правило.

26. глава. О онима који немоћне исмјевају. Светих Апостола 57. правило.

27. глава. О томе да жене не треба да улазе у олтар, и да се само свештеници причешћују унутар олтара. Сабор у Лаодикији 19. и 44. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 69. правило.

28. глава. О томе како не треба договарати и правити пирове. Сабор у Лаодикији 55. правило.

29. глава. О онима који играју и опијају се. Светих Апостола 42. и 43. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 9. правило.

30. глава. О бјесомучнима. Светих Апостола 79. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 60. правило; Тимотеј, архиепископ Александрије, 2, 3, 14. и 15. правило.

31. глава. О обичним људима који су одлучени од причешћа или Цркве (одлуком) њиховог епископа, а приме их други без допуштења онога који их је одлучио. Светих Апостола 12. и 13. правило; Сабор у Антиохији 6. правило.

32. глава. О онима који суботом и недјељом посте. Светих Апостола 64. правило; Сабор у Гангри 17. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 55. и 56. правило.

33. глава. О онима што уче да се презире дом Божји, тј. црква, и да се не сабирају људи у вријеме појања и на молитву. Сабор у Гангри 5. и 20. правило.

34. глава. О свјетовњацима који настоје да се не поштују одлуке Светих Отаца сабраних по први пут у Ефесу. Сабор у Ефесу 6. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 63. правило.

35. глава. О онима који у цркви слушају пјевања и читања, а не чекају завршну молитву и не причешћују се. Светих Апостола 9. правило; сабор у Антиохији 2. правило.

36. глава. О онима који се окупљају мимо Саборне Цркве. Сабор у Гангри 6. правило; Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 31. и 59. правило.

37. глава. О ономе који је зажелио да легне са женом, али ништа није учинио. Сабор у Новој Кесарији 4. правило.

38. глава. О онима који не посте током свете Четрдесетнице, тј. свети Велики пост, или сриједу и петак током цијеле године. Светих Апостола 69. правило.

39. глава. О онима који из цркве узимају восак, уље или пак нешто друго. Светих Апостола 72. правило.

40. глава. О свјетовним људима који су неправедно одлучени од причешћа. Посланица епископу Мини од Теофила, архиепископа Александрије, 14. глава.

41. глава. О томе да свјетовни људи не треба да поучавају. Шести васељенски сабор у Константинграду, у Трулској палати, 64. правило.

42. глава. О робовима. Светог Апосто Павла 2. и 3. правило.

14. ГРАНА

у којој је седам глава

Ова је грана заједничка свим људима.

1. глава. О лакомству. Светог Григор Ниског 6. правило.

2. глава. О онима који згријеши

са бесловесним животињама. Сабор у Анкири 16. и 17. правило; Светог Василија 63. правило; Светог Григорија Ниског 3. правило.

3. глава. О убицама и о разбојницима. Светих Апостола 66. правило; Сабор у Анкири 21, 22, 23. и 25. правило; Светог Василија 7, 8, 11, 13, 33, 43, 52, 54, 55, 56. и 57. правило; Светог Григорија Ниског 4. правило.

4. глава. О онима под епитимијом, тј. запрећењем, због чега су одлучени од светог Причешћа, ако су на самрти да их треба причестити, и шта бива ако након што су се причестили преживе. Први сабор у Никеји 13. правило; Светог Григорија Ниског 5. правило.

5. глава. О онима који су се током сна саблазнили или су били са својом женом, а желе да се причесте, и о томе у које дане, због Причешћа, они у браку треба да се уздржавају. Из Посланице Василиду од Дионисија, архиепископа александријског, 3. и 4. правило; Тимотеј, архиепископ александријски, 5, 12. и 13. правило.

6. глава. О онима који имају ђавоиману жену па због тога желе да узму другу. Светог Тимотеја, архиепископа александријског, 15. правило.

7. глава. О спомену на умрле, о томе шта с онима који су сами себе удавили, или заклали, или утопили. Светих Апостола Петра и Павла 14. и 15. правило; Светог Тимотеја, архиепископа александријског, 14. правило.

УВОД У НОМОКАНОН,[15] ТЈ. У ЗАКОНОПРАВИЛО. ИЗЛАГАЊЕ САДРЖАЈА СВЕШТЕНИХ ПРАВИЛА ИЗ ОВИХ КЊИГА: СВЕТИХ АПОСТОЛА, СЕДАМ СВЕТИХ И ВАСЕЉЕНСКИХ САБОРА И НЕ САМО ЊИХ, НЕГО И ПОМЈЕСНИХ САБОРА КАО И ОНИХ ПРАВИЛА ШТО СУ ИХ САЧИНИЛИ СВЕТИ ОЦИ И КАКО СТОЈЕ ПО РЕДУ И КОЛИКО КОЈИ ОД САБОРА ИМА ПРАВИЛА

– Светих Апостола правила је 85.

– Светог Апостола Павла, посебно, правила је 17.

– Двојице врховних Апостола – Петра и Павла, правила је 17.

– Свих Светих Апостола два су правила.

– Првог васељенског сабора у Никеји 20 је правила.

– Помјесног сабора у Анкири 25 је правила.

– Помјесног сабора у Новој Кесарији 14 је правила.

– Помјесног сабора у Гангри 21 је правило.

– Помјесног сабора у Антиохији је 25 правила.

– Помјесног сабора у Лаодикији Фригијској правила је 59.

– Од Другог васељенског сабора у Константинграду осам је правила.

– Од Трећег васељенског сабора у Ефесу осам је правила и Посланица онима у Памфилији.

– Од Четвртога васељенског сабора у Халкидону 30 је правила.

– Помјесног сабора у Сардици, тј. Срједцу, 21 је правило.

– Помјесног сабора у Картагини је 138 правила.

– Са сабора у Константинграду, у вези са Агапијем и Вагадијем, једно је правило.

– Од Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати, 101 је правило.

– Од Седмог васељенског сабора који се окупи по други пут у Никеји 22 су правила.

– Од сабора у Константинграду званог Прводруги 17 је правила.

– Од сабора који је био у дому Божје Премудрости, тј. цркви Свете Софије, 3 су правила.

– Од Светог Василија Великог из Посланице епископу Амфилохију Иконијском, Диодору и неким другима 91 је правило.

– Од истога, још 26 правила о временима (епитимија) за оне који су сагријешили.

– Од истога су и напомене о томе која су мјеста за епитимије, тј. запрећења, и колико их је, и његова поука презвитеру о служењу Божанствене Литургије, тј. служби, о епитимијама и запрећењима, и онима који не маре за епитимије, тј. запрећења. Од њега је и Посланица Григорију Богослову о монашком устројству.

– Посланица светога Тарасија, архиепископа Константинграда упућена Адријану, папи римском – различите главе и наводи из Светог Писма о томе како не треба постављење чинити за новац.

– Од Дионисија, архиепископа Александрије, четири су правила.

– Од Петра, свештеномученика и архиепископа александријског, 14 је правила.

– Од Григорија Чудотворца, епископа Нове Кесарије, 13 је правила.

– Од светог Атанасија Великог Посланица Амону монаху и Посланица истога Руфинијану епископу.

– Од Григорија Богослова је Посланица о књигама које доликује читати; о истом, светог Амфилохија.

– Од светог Григорија Ниског је осам правила.

– Од Тимотеја, архиепископа александријског, 15 је правила.

– Од Теофила, архиепископа александријског, 14 је правила.

– Од Кирила, архиепископа александријског Посланица Домну, пет правила и још неке друге главе његових Посланица.

– Од Евлогија александријског једно је правило.

– Од истог Кирила а против Несторија о правовјерју 12 глава.

– Од Генадија, архиепископа Константинграда Посланица његовим окружним епископима о постављањима и препорукама за новац.

– Из саборне посланице послате из Константинграда Мартирију, епископу Антиохије.

– Од законских списа печаћених златним печатом цара Јустинијана, који су били положени у Цркви Свете Софије, а имају шест правила.

– Од Димитрија, епископа Кизичког о јаковитима и о хацицарима.

– О масалијанима и о богумилима.

– Од Петра, архиепископа антиохијског једна је Посланица бентичком епископу.

– Од светога Нила Црнорисца Посланица презвитеру Хараклију, који је сурово нападао оне који су сагријешили.

– Из Свитка нових заповијести цара Јустинијана о постављењу епископа и клирика и осталом устројењу у вези клира 87 глава.

– Три нове заповијести увијек помињаног

царa Алексија Комнина о томе како треба постављати и робове у свештенички чин, и о томе да заручење, односно када свештеник прочита молитву заручења дјевојци, бива нераскидиво.

– Из различитих грана Нових заповијести цара Јустинијана, различите саборне главе, избор из закона који је Бог дао Израиљцима преко Мојсија.

– Од Никите монаха и презвитера манастира Студијског о бесквасним хљебовима латинским. Од истога, Латинима, о посту суботом, о свештеничком браку, о бријању браде (свештеника), о дугој коси на глави, о њиховом украшавању, о прстену који носе њихови епископи, о Францима и осталим Латинима, 27 глава.

– Од Атанасија, архиепископа антиохијског, о узвишености архијерејског достојанства, чин, тј. молитва за очишћење и измирење оних који се кају.

– Виђење поуздано о томе како треба да се обавља Божанствено приношење, тј. света служба.

– Законске главе из различитих 40 грана и међу њима грана 28. о постављењу епископа, презвитера и ђакона.

– Од Сисинија, архиепископа Константинграда и сабора кога је он окупио, о безаконим браковима, тј. крвосмјешању које је на погибао стаду Христовом, а сада се по свијету раширило.

– Главе црквене по питањима и одговорима саборним Јовану монаху и молчанику који је у Светој Гори, а питао је у писму Николу, блаженог патријарха Константинграда.

– Одговори преблаженог митрополита ираклијског Никите на њему послата питања од Константа епископа памфилијског.

– Подсјетник сједињења са сабора који је био у вријеме царевања Константина Порфирогенита[16] и Романа Старца.

– Бесједа о откривењу Светог Дијадоха по питањима и одговорима.

– Од Светог Епифанија, архиепископа кипарског, о свим јересима.

– Од Светог Никифора архиепископа Константинграда, о иконоборцима.

– Тимотеја, презвитера свете и велике цркве Константинграда, о различитости оних који прилазе нашој благочестивој вјери.

– Како треба примати оне који се од јереси обраћају ка светој и Божјој саборној Цркви.

Друге главе које смо раније написали:

1. Кратак преглед светих седам васељенских сабора, а затим и помјесних.
2. Тумачење стиха *Господе Исусе Христе, Боже наш,...*
3. Тумачење *Вјерујем у Једнога Бога.*
4. Тумачење *Оче наш.*
5. Два предговора о распореду грана.
6. Четрнаест грана збирке правила.

1. ПОГЛАВЉЕ

ТУМАЧЕЊЕ И ИЗЛОЖЕЊЕ ПРАВИЛА АПОСТОЛСКИХ И ОТАЧКИХ ОД ЗАКОНОЧУВАРА АЛЕКСИЈА АРИСТИНА[17]

ПРАВИЛА СВЕТИХ АПОСТОЛА

1. правило: Два или три епископа да постављају епископа.

Тумачење: Три епископа, без изузетка, треба да постављају епископа. Уколико није могуће свим епископима у области да се скупе заједно, нека их не буде мање од толико.

О овоме потражи и 4. правило Првог сабора у Никеји.

2. правило: Један епископ поставља презвитера и ђакона и остале клирике.

Ово правило је лако разумљиво.

3. правило: Ако неки презвитер приноси у олтару млијеко или мед, или сикер или медовину сипа умјесто вина, или нешто животињско или сочиво, осим младих сочива и грожђа, и уља и тамјана, такав нека буде извргнут.

Тумачење: Приносити к олтару млијеко и мед, или сикер, или медовину, или нешто животињско, или сочиво, обичај је јелински и жидовски, и због тога је забрањен. Првенци нових плодова као што су младо и зелено сочиво и грожђе приличи да се приносе у вријеме њиховог зрења као благодарење Богу што их је подарио. Овако је заповијеђено.

4. правило: Свако воће у домове нека се шаље и први нека их прима и раздјељује.

Тумачење: Осим грожђа, првенце од другог воћа не приличи приносити у олтар, него их је потребно послати у дом епископа и презвитера, да би они, када окусе од њих, раздијелили их ђаконима и осталим клирицима. Грожђе се, мимо свега осталог воћа, изузетно приноси у цркву, будући да од њега настаје вино, па се прима за обављање службе бескрвне Жртве.

5. правило: Презвитер или ђакон ако помоћницу своју отјера, нека се одлучи. Ако је не доведе поново, нека буде извргнут.

Тумачење: Ако неки презвитер или ђакон жену своју отјера под изговором побожности, а без одговарајуће кривице, такав нека се одлучи. Ако и послије одлучења не послуша, него неисправљен живи и код себе не прима жену своју, нека се извргне из чина. О овоме потражи и 13. правило Шестог сабора, одржаног у Трулској палати, и то је оно што се овдје жели рећи.

6. правило: Клирик који прима на себе свјетовне бриге није клирик.

Тумачење: Епископу, или презвитеру, или ђакону није дозвољено да себе смућује свјетовним бригама и стварима због злог добитка, уколико нису од закона позвани да у име дјеце која су мала и недовољно одрасла, а која су остала без родитеља, управљају имањем, или им је на други начин заповијеђено да буду заступници удовица, сиротиње и немоћних, и да њихов иметак не дају у руке оних који им желе на-

удити. Уколико се бави неким свјетовним стварима изузев наведених, и не покори се забрани да их чини него настави с њима, нека буде изврѓнут из свог чина.

7. правило: Уколико неки епископ, или презвитер, или ђакон свети дан Пасхе празнује прије времена, тј. са Judejцима, нека буде изврѓнут.

Ово правило је јасно.

8. правило: Презвитер који се не причести, нека каже разлог. Ако не каже, нека се одлучи. Такав ствара подозрење на онога који приноси жртву.

Тумачење: Презвитер, или ђакон, или неко из свештеног чина, уколико се не причести у вријеме божанствене Литургије, мора рећи разлог зашто то није учинио. Рекавши оправдан разлог, нека буде помилован. Ако ли не каже, нека буде одлучен, јер је убацио људима лошу помисао на онога презвитера који приноси бескрвну Жртву не хтјевши се причестити од њега, као од недостојног божанствене службе.

9. правило: Нека буду одлучени они који не буду у цркви до посљедње молитве и они који се не причешћују.

Тумачење: Који не буду у светој цркви до посљедње молитве, него док се света служба поје и обавља излазе из храма, такви, као они што метеж стварају у светој цркви, нека буду одлучени.

10. правило: Онај који се моли са одлученима, нека и сам буде тако осуђен.

Тумачење: Ако се неко у цркви моли са јеретицима или у дому са онима који су одлучени од Цркве, нека и сам буде одлучен.

11. правило: Који се моли са онима који су изврѓнути, нека и сам буде тако осуђен.

Тумачење: Ако се неко моли, тј. ако презвитер у цркви служи са презвитером који је од епископа изврѓнут из чина, нека буде изврѓнут.

12. правило: Уколико неко прихвати онога који је неприхватљив, и сам је неприхватљив.

Тумачење: Ако је неки клирик од стране епископа испитан у вези са тиме да ли је достојан да буде постављен у презвитерство Свете и Божје Цркве, па знајући своје гријехове и не трпећи испитивање, одатле оде код другог епископа и од њега буде примљен без писмене препоруке која казује о његовом животу и непорочној вјери, нека буду одлучени обојица, и тај и епископ који га је примио.

13. правило: Одлучени који слаже (о свом одлучењу), нека се не прима.

Тумачење: Уколико је неко одлучен од свог епископа, и отишавши к другом епископу прећути о томе и буде примљен од њега, нека му се више продужи одлучење јер је слагао и саблазнио Цркву Божју.

14. правило: Са трона на трон да се не прелази, осим ако је бољи за тамошње и сматра се да ће их боље поучавати, но ни тада без расуђивања и умољавања од стране многих епископа.

Тумачење: Није достојно да епископ оставља своју катедру и прихвата се друге, уколико прије тога не буде све испитано о њему и не покаже се онима који су у том граду на корист као мудар и учитељ. Прелазак нека је и тада са расуђивањем многих епископа, изабрањем и умољавањем.

Ово правило је укинуто, јер 16. правило Сабора у Антиохији заповиједа да се слободан епископ који нема Цркву уводи у празну Цркву која нема епископа. Истовремено, по испитивању и расуђивању пуног сабора, тј. свих епископа из те области и тамошњег митрополита, епископу који има своју Цркву никако се не заповиједа да прелази у други град. То такође не заповиједају ни 15. правило Првог сабора у Никеји, 17. правило Сабора у Сардици, и 21. правило Сабора у Антиохији.

15. правило: Сваки клирик који остави своју земљу и на туђој живи, и замољен од стране свога епископа не врати се, нека је без општења.

Тумачење: Ако неки презвитер, или ђакон, или неко из свештеничког чина остави своју земљу и у други крај оде и не жели да се врати, а почне га позивати његов епископ, ако га не послуша, нека не служи. Ако се не врати са покајањем, него настави да буде у таквом беспоретку, нека се изврѓне из чина и тако пребива. Нека се као обичан човјек причешћује. О овоме потражи 16. правило Првог сабора у Никеји, и 5. правило Сабора у Халкидону, и 3. правило Сабора у Антиохији.

16. правило: Који зна за неког да је такав и држи га, себе је самог осудио.

Тумачење: Уколико епископ зна за изречено запрећење на таквог клирика од његовог епископа, и прихвати га као клирика и заповиједи му да служи, нека се одлучи као учитељ нереда.

17. правило: Ниједан двоженац или онај који храни наложницу, није за свештеника.

Тумачење: Онај који се два пута женио не прима се у свештенички чин, тим прије онај који има наложницу у чин не ступа.

18. правило: Отпуштеницом, или удовицом, или робињом, или плесачицом ако се неко оженио, не може бити свештеник.

Тумачење: Ако неко не узме за жену ону која је без порока и дјевојка, него се ожени оном коју је муж отпустио, или узме удовицу или робињу, или плесачицу, такав не може бити примљен у свештенички чин.

19. правило: У клир се не прима који је узео двије сестре или сестричину.

Тумачење: Ако се неко ожени женом, а ова умре, те за жену узме њену сестру, или ако неко ожени своју сестричину, такав не само да је недостојан свештеничког чина него подлијеже и тежим запрећењима, и по грађанскоме закону треба да буде мучен, а прије тога да се раскине безакони брак.

20. правило: Клирик нека не јемчи. Ако то чини, нека буде изврѓнут.

Тумачење: Клирику не приличи да себе увлачи у свјетовне ствари, нити да у суд одлази, нити да говори због некаквог скарадног добитка, као што Павле говори. Ако између двоје буде некакав спор због иметка, или због злата, те један другоме не вјерује и тражи свједока против њега, клирик који прихвати да буде свједок, као неко ко је ради добити небрижан за оно што му је забрањено, нека се изврѓне.

Уколико клирик нађе некога човјека да је оклеветан, или мучен и у тамници држан, а никако отуда не може изаћи осим да има за себе јемца да неће побјећи, па милосрђа и човјекољубља ради он прихвати таквог себи и заузме се за њега, па јемчи за њега када овај буде тражен, таквог не само да не треба изврѓавати из чина него и похваљен треба да буде, јер своју душу за другога положи.

Ако је пак клирик позван на суд, па замоли да се јемчи за њега да неће побјећи већ да ће доћи на суђење у заказа-

но вријеме, ако такво јемство да клирик то такође није разлог за извргнуће. Овако је било и на Четвртом сабору, у Халкидону, гдје су са божанственим Оцима сједјели и бољари који принудише египатске епископе да нађу јемце да неће излазити из Константинграда до одређеног времена, а ако не нађу јемце, да их заклетвом увјере. О овоме погледати 30. правило Халкидонског сабора, а такође и Градски закон заповиједа да се клирику коме се суди даје јемство.

21. правило: Онај кога су људи ушкопили или је од рођења ушкопљеник, може да буде свештеник. Уколико је сам себе ушкопио, нипошто.

Тумачење: Ако је неко ушкопљеник мимо своје воље, према овом правилу није крив, па уколико је достојан да буде свештеник, шкопљење га не спречава. Ако је неко сам себе ушкопио, такав никако да не буде примљен у клир, већ и ако клирик себе ушкопи, нека буде извргнут као онај који зло чини своме животу и као непријатељ творевине Божје.

22. правило: Свјетовни човјек ако сам себи одсијече дјетородни уд, нека буде одлучен, и нека се не прима у клир.

23. правило: Ако неки клирик сам себи одсијече дјетородни уд, нека буде извргнут јер је убица самог себе.

24. правило: Свјетовњак ако одсијече дјетородни уд, нека буде одлучен на три године јер је злочинитељ према свом животу.

25. правило: Клирик који је затечен у блудочинству, или у гажењу заклетве, или крађи, нека буде извргнут, али не и одлучен јер у Писму је речено да се два пута не свети у исти мах.

Тумачење: Епископ, или презвитер, или ђакон, или неко из клира, уколико је затечен у блуду, или је погазио заклетву, или у крађи, извргнуће му је довољна осуда и таквога не приличи одлучити како не би двије муке трпио, што би било и сасвим нечовјекољубиво.

26. правило: Ко жели бити клирик, нека се жени прије посвећења. Једино чтеци и појци могу се женити послије посвећења.

Тумачење: Није долично да се презвитер или ђакон жени послије постављења, већ прије посвећења да уђу у брак, а потом да приме одговарајући чин. Само чтецима и појцима, будући претходно посвећеним, односно постављеним у чин, доликује потом се женити.

27. правило: Ако клирик удари вјерника или невјерника, нека буде извргнут.

Тумачење: Епископ, или презвитер, или ђакон ако туче онога који га вријеђа, вјерујућег или невјерујућег, и тако страх уводи у друге како и они не би сагријешили подобно првима, противно чини јеванђељском закону који заповиједа да, ако те неко удари, окренеш и други образ. Такав (клирик) нека буде извргнут јер због гордости и неуздржане јарости наноси рану ближњему. Уколико је то с цјеломудреним мислима учинио према ономе који безаконље чини према светој Цркви или у светом мјесту, такав се не свргава јер и Господ наш Исус Христос, начинивши бич од узица, изгнао је из храма оне који су тамо куповали и продавали.

Црквени чувари који се називају и отмасници (одбраниоци), уколико су од Отаца постављени, такве нека казне.

28. правило: Који је по правилу извргнут, ако се Божанственог поново дотакне, нека је одлучен до краја.

Тумачење: Епископ, или презвитер, или ђакон који буде извргнут из свог чина по праведном разлогу због откривених гријеха, и након извргнућа се прихвати Божанствене службе, тј. почне служити, такав попут гњилог уда нека се потпуно од Цркве одстрани.

29. правило: Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон новцем добије чин, нека сам буде извргнут као и онај ко га је посветио. Такође нека буде одстрањен од причешћа и Цркве, као Симон Врачар од мене, Петра.

Тумачење: Овдје се скупа дају два запрећења, тј. ономе ко је постављен уз помоћ новца и ономе ко га је поставио јер обојица се извргавају из чина. Такође се заповиједа да такви јесу засвагда непричешћени и одлучени од Цркве због великог прегрешења.

30. правило: Уколико је силом властелиновом епископ постављен био, нека се извргне и одлучи.

Тумачење: Ако је неки епископ свјетовном влашћу био изабран и њиховом силом примио Цркву Божју да у њој буде епископ, такав, као онај који је учинио велики гријех, нека буде извргнут и нека се одлучи. Онај који треба да буде епископ тај треба да је постављен од свих епископа који су у тој области. Ако није могуће да се сви сакупе, он без икакве препреке од тројице епископа нека буде постављен. Такође, да се сложе и потпишу грамату и сви одсутни епископи.

31. правило: Који се без разлога отргне од епископа, и другу устроји цркву, нека буде извргнут заједно с онима који су га примили.

Тумачење: Ако неки презвитер без разлога епископа свог остави, не увјеривши се у какво сагрешење овога у правовјерју, или у каквој истини, и отишавши сабор људи окупи и Цркву другу створи, нека буде извргнут сам као властољубив, и они клирици који су га слиједили; прости људи да буду одлучени. И ово све треба да буде, ако се не обрате након што их је њихов епископ два и три пута молио.

32. правило: Који је одлучен од још живог епископа, нека се не прима од другог.

Тумачење: Ако неки презвитер или ђакон који је одлучен од свог епископа, а овај је још увијек жив, оде код другог, није достојан да буде примљен од њега.

33. правило: Туђи презвитер нека се не прима без препоручног писма. Уколико га има, и тада нека се испита да ли је правовјеран. Ако није, нека му се да оно што му је за пут потребно и нека се отпусти.

Тумачење: Без препоручне грамате не треба примати туђег презвитера. Препоручно писмо јесте када епископ некога града (напише) своје име и име презвитера, те да га је по светим правилима поставио и у миру га отпустио. Чак и ако има овакво писмо, и поред тога потребно га је испитати. Уколико се нађе да је без сваке сумње правовјеран, достојно је примити га. Ако говори и чини нешто супротно правој вјери, таквоме треба дати оно што је нужно за путовање и отпустити га.

34. правило: Епископи без знања најстаријег епископа ништа да не чине, већ само сваки у својој области, као ни

најстарији без њиховог знања, ради свима корисног једномислија.

Тумачење: Не приличи епископима без воље свог најстаријег, тј. без воље митрополита, или архиепископа, ништа значајније чинити: ни епископе постављати, ни испитивати нове заповијести и правила, нити продати, нити давати неке црквене ствари. Али, нека је свакоме у својој области, предјелима и селима која су под њима дозвољено управљати. Ни најстарији, тј. митрополит или архиепископ, без воље свих епископа, не може ништа такво чинити. Који овако поступају, заједнице и љубави заповијест чувају.

35. правило: Не постављати из туђе, нити у туђе области. Ако је без воље тамошњег епископа овакво што учињено, уз постављеног и онај који га је поставио – непостављен је.

Тумачење: Никоме од епископа не приличи да изван своје области поставља, нити да из туђих области оне који долазе поставља за презвитера или ђакона. Уколико такво што чини неко без воље тамошњег епископа, нека буде извргнут и он и од њега постављени.

36. правило: Новопостављени епископ ако због лијености не поучава, нека се одлучи док се не исправи. Ако не буде прихваћен од људи, тада нека се одлуче клирици јер нису научили народ. Епископ нека остане.

Тумачење: Уколико се новопостављени епископ или презвитер не повинује да прими повјерено му старање, и неће да напаса Христово стадо нити да поучаве људе под собом, нека буде одлучен док се не исправи и не почне приљежно учити стадо своје. Ако, када дође, не буде прихваћен од људи тог града, не због свог прегрешења него због злобе људи, епископ нека остане, а презвитери и ђакони цијелог тог града, као и остали клирици, нека буду одлучени јер не научише непокорне људе.

37. правило: Два пута епископи нека се сабирају ради црквених питања и божанствених заповијести. Први пут у четврту недјељу послије Пасхе. Други пут у двадесети дан октобра.

Тумачење: Ово правило преславних Апостола заповиједа да током године буду два сабора, али је оно напуштено пошто 8. правило Шестог сабора у Трулској палати и 6. правило Другог сабора у Никеји заповиједају да у некој области током године буде један сабор свих епископа због црквених питања, испитивања божанствених заповијести, рјешавања недоумица и недоречених ствари, о томе ако је неки епископ наложио некима тешке епитимије, тј. запрећења или их одлучењем везао, да о таквим стварима расуђују сви епископи. Једно вријеме за сабор установише, од Пасхе до мјесеца октобра (назива се ипрвертјеј на јелинском, октобар на римском).

38. правило: Епископ нека домаћински управља црквеним иметком и нека ништа не даје својим сродницима, осим ако су убоги.

Тумачење: Не приличи епископа испитивати о управљању црквеним иметком. Њему приличи да са влашћу њиме управља као да је пред лицем самога Бога. Стога, не доликује му да од тога нешто себи присваја, ни својим ближњима од дома Божјег раздавати. Ако су убоги, нека им даје потребно као и осталој сиротињи. Ништа што је црквено нека под тим изговором не продаје.

39. правило: Без одобрења свога епископа, презвитер и ђакон ништа да не чине, јер људи су повјерени епископу.

Тумачење: Није достојно презвитеру или ђакону да без допуштења свога епископа људе прима, одлучује, да им увећава или смањује епитимију, тј. запрећење, да прима покајање, везује и разрјешује, или да чини било шта слично ако му то епископ није писмено одобрио, иначе не може ништа чинити. Јер, епископу су људи Господњи предати на старање и он ће дати одговор за душе њихове.

40. правило: Црквени иметак, и епископов лични, нека су познати. Иметак епископа он нека завјештава онако како жели, а црквени нека стоји без повреде.

Тумачење: Приличи да епископ, када треба да буде постављен, јавно предочи сав свој иметак, и попише пред свима, а тако и црквени. Оно што је његово, може за живота давати коме хоће и завјештати по смрти коме хоће. Оно што је црквено, да се не дира.

41. правило: Заповиједамо епископима да располажу црквеном имовином. Ако су им часне душе људске повјерене, тим прије им приличи повјерити црквену имовину, те да по својој власти њоме управљају, да сиротињи дају потребно рукама часних презвитера и ђакона са страхом Божјим и побожношћу. Приличи и њему самом да узима за себе оно што је неопходно када хоће, и браћу која долазе са страна да угости и нахрани, и не лиши их ничега што им је потребно. Јер, и Закон Божји заповиједа да они који служе олтару од олтара се хране, као што ни војник који иде на непријатеља од свог иметка не купује оружје.

Тумачење: Ако се у области епископу и дају црквена имања, не дају се да сам њима управља, но са знањем презвитера и ђакона својих и уз савјетовање с њима. Да се овако уреди, налажу божанствена правила. Епископима приличи да само за неопходне потребе узимају за себе од црквене имовине.

42. правило: Клирик који је коцкар или пијаница, ако се не остави тога, нека буде извргнут.

Тумачење: Ако неки епископ или презвитер или ђакон коцка, глуми или људе забавља, и опија се, ако не одступи од тога, нека буде извргнут.

43. правило: Иподђакон, појац, чтец или свјетовњак ако исто или слично чини и тога се не остави, нека буде одлучен.

44. правило: Клирик који узима камату од дужника, ако се не остави тога, нека буде извргнут.

Тумачење: Господ је рекао да продамо што имамо и сиротињи дамо, да су блажени милостиви јер ће бити помиловани и да Он милост хоће, а не жртве. Зато, ако неки епископ, или презвитер, или ђакон не само да не пружа милост и не даје од свога иметка, него још желећи туђе и лихву тражи од дужника, ако са тиме не престане, нека буде извргнут.

45. правило: Који се моли скупа са јеретицима, нека буде одлучен, а ако их прими као клирике, нека буде извргнут.

Тумачење: Епископ, презвитер или ђакон ако се помоли заједно са јеретиком било у дому или у цркви, нека буде одлучен. Ако им допусти да служе у цркви као презвите-

ри или друго шта од свештених радњи као клирицима, такав нека буде изврнут.

46. правило: Клирик који прихвати крштење и жртву јеретика није више у свештеничком чину.

Тумачење: Епископ, или презвитер, или ђакон уколико не прекори и одбаци јеретичко крштење, него прихвати од њих крштенога или узме од онога што они приносе на жртву, тј. на службу, такав нека буде изврнут из чина. Јер, шта је заједничко Христу са ђаволом, или какав је удио вјерујућег са невјерујућим?

47. правило: Који по други пут крштавају оне који су крштени истинским крштењем, или не крштавају онога који је оскрнављен од зловјерника, такав свештеник није свештеник.

Тумачење: Недостојно је два пута крштавати човјека. Ако неки епископ, или презвитер некога два пута крсти потпуним крштењем, нека се изврне из чина. Може се десити да је неко крштен у правој вјери, и (такви) се само миром помазују и освећују. Који не крсти пуним крштењем други пут оне који су прво крштење примили од јеретика, но их прими као вјерне, нека се изврне из чина.

48. правило: Свјетовњак који отпусти своју жену а другу прихвати, или се отпуштеницом ожени, нека буде одлучен.

Тумачење: Ако неки свјетовњак, осим због законом одређених разлога, своју жену отпусти и другу узме, или ожени ону која је отпуштена од свога мужа, такав нека буде одлучен.

49. правило: Ако неки епископ или презвитер не крштава по Господњој заповијести у име Оца и Сина и Светога Духа, него у име три Беспочетна, или у три Сина, или у три Утјешитеља, нека буде изврнут.

Тумачење: Господ, шаљући своје ученике на проповијед рече: *Идите и научите све народе, крстећи их у име Оца, и Сина, и Светога Духа.* По тој заповијести свакомправовјерном приличи крштавати, а не у три Беспочетна, или у три Сина, или у три Утјешитеља, јер је то страно обичају црквеног предања. Црква је примила да као беспочетног поштује Једнога Оца, јер је без узрока; и Једнога Сина, због неизрецивог Рођења; и Једнога Утјешитеља Пресветог Духа.

50. правило: Ако неки епископ или презвитер не крштава трократним погружавањем и једном молитвом, него само једним погружавањем, у смрт Господњу учињеним, такав нека буде изврнут. Господ нам није рекао *У смрт моју* крстите, него *Идите и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светог Духа.*

Тумачење: Правило заповиједа да се кршта уз три погружења уз једну молитву, тј. једним крштењем, тако да се крштавањем уз свако погружавање проузноси име једног од Свете Тројице. Крштавати само једним погружавањем у свету купељ, и у смрт Господњу само чинити погружење, зловјерно је. Ко тако крштава, да буде изврнут.

51. правило: Сваки клирик и свјетовни човјек који се вина, меса или брака гнуша, осим из разлога уздржања, ако се не исправи, нека буде искључен из Цркве.

Тумачење: Епископ, или презвитер, или ђакон, или сваки из свештеничког чина који се гнуша вина, меса или брака не због уздржања, него због гнушања творећи их мрским на штету души, заборавио је на ријечи Писма да је *Све добро веома.* Јер, ништа што је од Бога створено није зло, и опет, као мужа и жену створио је Бог човјека. Ако хуле клеветајући на твар Божју, нека се исправе. Уколико то не учине, нека изврнути буду и до краја из Цркве избачени. Исто учинити и са свјетовњацима.

52. правило: Светитељ, тј. епископ, или презвитер ако не прима онога који се обраћа из гријеха, него га одбија, нека буде изврнут као онај који ожалошћује Христа, који је рекао да *радост бива на небесима због једног грешника који се каје.*

Тумачење: Господ наш Исус Христос ради грешника приклони Небеса и сиђе. Он Сам рече: *Нисам дошао да зовем праведнике но грешнике на покајање.* Ако неко онога ко се због гријеха каје не прима, чини противно Христу Богу нашему. Онај ко чини противно и противи се заповијестима Његовим, тај није ученик Његов. Ако није ученик Његов, није ни достојан да служи Њему. Јер, како може служити претварајући се у антихриста и противећи се вољи Христовој? Нека буде изврнут.

53. правило: Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон у дане Господњих празника не окуша меса или вина, гнушајући их се и сматрајући их за нечисте, а не због уздржања, нека се изврне као онај чија је савјест сажежена, и који многе саблажњава.

Тумачење: Свети апостоли и преподобни Оци одредише да у све суботе, осим једино Велике, и у све недјеље и у дане Господњих празника никако нема поста. Али, многи од Светих Отаца понекад су десет, или двадесет, или више дана постили. Неки од њих пост продужаваху и на 40 дана и, како они расудише, није преступ правила ако се и у те суботе и недјеље пости. Тако, ако неко хоће да се у одређене дане уздржава и да пости упола толико, ако се у те дане деси субота или недјеља, или неки од Господњих празника, такав се не осуђује правилом као преступник.

Ако неко пости само суботом или недјељом, а у остале дане једе, или ако се гнуша меса или вина, и удаљава се од њих не желећи окусити их ни на Господње празнике, такав се не може назвати уздржаником или испосником, него је изврнућа достојан и осуде, јер многима помисли убацује, и ружи Божју творевину. За њих ништа није зло ни страно. О овоме још тражи 14. правило Анкирског сабора.

54. правило: Ако клирик без икакве нужде буде јео у крчми, нека се одлучи.

Тумачење: Клирицима, осим у некој нужди, не приличи да у крчми једу, пију или проводе вријеме. Ако се догоди да због дуговременог путовања не могу доспјети до града, те из нужде бораве у гостионици, такви нека буду помиловани. Ако неко без икакве нужде у крчми једе и пије, такав нека буде одлучен.

55. правило: Ако неки клирик увриједи епископа, нека буде изврнут. Писано је *Старјешини свог народа не говори зло.*

56. правило: Ако неки клирик увриједи презвитера или ђакона, нека буде одлучен.

Тумачење: Епископи, који су иконе Господа нашег Исуса Христа, и који су названи главом Цркве, достојни су стога и веће части. Зато, уколико их неко увриједи, нека изврнут буде. Презвитери и ђакони јесу слике руку, јер епископ њима врши

управљање Црквом, и части су и једни и други достојни, али не тако као епископи. Глава је поштованија него руке, те ко њих увриједи буде мање кажњен, и само бива одлучен.

57. правило: Онај који исмијева слијепог, глувог или хромог, нека буде одлучен.

Тумачење: Ако неки клирик изругује и исмијева слијепог, глувог, хромог или некога са тјелесном болешћу, такав нека се одлучи јер поругу чини Бог,у који је онога саздао.

58. правило: Епископ или презвитер ако не брине о својим клирицима и људима и не усмјерава их ка благовјерју, нека буде одлучен. Онај који истрајава у таквој лијености, нека се извргне.

Тумачење: Епископи су беспоговорно дужни да уче људе који су им потчињени благовјерним заповијестима, и да их усмјеравају на правовјерје и непорочан живот. Бог је кроз пророка рекао владарима људским: *Уколико не научиш и не говориш, умриједће безаконик у безакоњу своме, и крв његову из руку твојих ћу тражити*. Због тога епископ који не учи људе своје нека буде одлучен. Уколико ни тада од немара не одступи, нека се извргне. Такође и презвитери, по изреченом правилу, треба да поучавају.

И велики Павле заповиједа да епископ буде спреман поучити, да буде трезвен и да бди, а никако да буде слаб и лијен. Јер, и само име епископско подстиче на трезвеност: *скопос* је име за високо брдо – на њему стража пребива, а ко на његовом врху стоји и стражи и гледа тамо и овамо, *епископ* се назива (*стражар*, или *осматрач*). Да стражећи и надзирући бдјети треба, а не лијенити се, због тога је епископу унутар олтара виши престо постављен. И то нам говори како њима доликује да гледају на своје људе са узвишења, да надгледају и чувају.

И презвитери су тамо са епископом и по заповијести сједе, па се они (на то указују уздигнута сједишта) узводе како би надзирали људе и назидавали их као Богом дати помоћници епископу. О овоме заповиједа и 19. правило Сабора у Трулској палати.

59. правило: Ако епископ или презвитер неком клирику који је сиромашан не даје потребно, нека буде одлучен. Уколико остане немилостив, нека се извргне као убица брата свога.

Тумачење: Свето Писмо црквено богатство назива богатством сиротиње, и треба га давати сиротињи. Ако су црквени владари дужни да дају онима који оскудијевају у свему, као што то пише, још више су дужни милостиви бити и давати што је потребно клирицима који су под њима. Онај који ово не чини, нека буде одлучен. Уколико остане неисправљен, да се извргне јер је постао братоубица. Јер, који нема оно што је нужно за живот, умире; ако и не умре, то је због Божанског промисла, који му дарује потребно за живот.

60. правило: Уколико неко лажљивим списима безбожних јеретичких књига као светима у цркви поштовање пред свима указује, на пропаст људима Црквеног стада, нека буде извргнут.

Тумачење: Многе књиге унаказили су јеретици на штету простијих људи, као на пример „Апостолске Установе" светога епископа Климента, и због тога су на сабору одбачене биле. Неке које су написане од јеретика имале су лажне наслове, тј. као да су тобож од Светих Отаца написане. Правило налаже да се овакве књиге одбаце и не дају људима на читање. Уколико их неко пред људима у цркви изнесе и усуди се да им указује поштовање, ако је епископ или презвитер или ђакон, да буде изврнут.

Књиге Старог и Новог Завјета које су достојне поштовања јасно су набројане: најприје у посљедњем правилу Апостолских правила, а потом и од стране Атанасија Великог, и светог и премудрог оца Григорија Богослова и светог Амфилохија, и од свих њих по броју су наведене.

61. правило: Вјерник који је изобличен у прељуби или блудочињењу или у другим гријесима, нека не буде клирик.

Тумачење: Уколико неки вјерник буде оптужен због прељубе или блуда или због неких других сличних гријехова и изобличен буде, такав не треба да буде примљен у клир. Ако је неко од невјерујућих и сагријешио нешто од наведених гријехова, а потом се крсти и послије крштења свој живот чува непорочним, такав без забране може бити примљен у клир.

62. правило: Одступник од Христа искључен је (из Цркве); онај који се имена свештенослужитеља одриче, па се опет обрати, као обичан човјек прима се.

Тумачење: Уколико се неки клирик из човјечјег страха пред Јеврејима, јелинима или јеретицима одрекне имена Христовог, у потпуности нека се од Цркве одсијече. Ако се не одрекне имена Христовог, него имена клирика, тј. ако се као епископ уплаши и каже *нисам нити ћу бити епископ*, или презвитер или ђакон или неки од других клирика, ако се одрекне свога имена, нека се извргне из чина свога. Уколико се обрати и покаје, нека буде примљен као свјетовњак.

63. правило: Ако неки епископ или презвитер или ђакон или било који свештеног чина буде јео месо у крви душе његове, а то је удављено – свакој животињи крв је умјесто душе – те ако неко једе удављено, или од звијери једено, или мрцину, нека буде изврнут са чина јер ово је још Мојсијев Закон забранио. Ако ово чини свјетовњак, нека буде одлучен.

64. правило: Који пости недјељом или суботом осим једне, нека се изврнe.

Тумачење: Ако неки клирик пости недјељом или суботом, осим на Велику суботу, нека буде изврнут. Ако је свјетовњак, нека се одлучи.

65. правило: Који се моли са Жидовима, нека буде одлучен.

Тумачење: Који уђе у јеврејску зборницу или у јеретички или пагански храм, и помоли се са њима, ако је свјетовњак, нека се одлучи. Ако је клирик, нека буде изврнут јер мудрује попут Јудејаца. Ако се епископ, презвитер или ђакон помоли само у дому са јеретицима, нека се одлучи како заповиједа 45. правило ових Апостолских заповијести.

66. правило: Клирик који је убица, нека буде изврнут. Ако је свјетовњак, нека се одлучи.

Тумачење: Ако неки клирик у свађи удари некога и једним га ударцем убије, нека се изврнe због своје суровости. Ако је свјетовњак, нека буде одлучен.

67. правило: Који напаствује дјевојку, нека се одлучи и нека се њоме ожени чак и ако је сирота.

Тумачење: Уколико неко напаствује дјевојку која је незаручена, нека буде одлучен. Такође му не приличи тражити другу,

него нека узме ону коју је сам изволио чак и ако је сиромашна. Осма заповијест у 78. глави 37. гране 60. Царске књиге заповиједа да се таквоме уреже нос и да се трећина његовог иметка да дјевојци која је од њега оскрнављена.

68. правило: Онај који је два пута постављен, нека се извргне заједно са оним ко га је рукоположио, осим ако прва рука (прво рукоположење) није била јеретичка.

Тумачење: Ако неки епископ или презвитер или ђакон прими друго постављење од некога, одбацујући прво, такав нека се извргне као и онај ко га је поставио (рукоположио по други пут), осим ако се није догодило да је, по први пут, био постављен од јеретика. Јер, ко је од њих крштен – некрштен је, а ко је постављен – није клирик.

69. Апостолско правило од другог тумача: Ако неки епископ или презвитер или ђакон или чтец или појац у дане свете четрдесетнице, тј. Великог поста Пасхе не пости, и током читаве године сриједом и петком, нека буде извргнут осим уколико га не спречава тјелесна болест. Немоћноме је опроштено да умјерено једе уља и вина. Ако свјетовњак не пости, нека буде одлучен.

Тумачење: Различита правила налажу вјернима да свету Четрдесетницу Пасхе, која је Велики пост, те сриједу и петак сваке недјеље током читаве године проводе у посту, осим ако неко због тјелесне изнемоглости не може постити. Јер, пост се савјетује ради смиривања тијела, и тијело се смирује, а уколико неки смиривање постом занемарују, утолико и ово правило не држе. Ако су то свештени, оно заповиједа да се избаце, свјетовњаке одлучује. Потребно је нагласити да ово правило ставља у исту раван пасхалну свету Четрдесетницу и сриједу и петак.[18]

69. правило: Ако неки епископ или презвитер или ђакон или чтец или појац у дане свете Четрдесетнице, тј. у Велики пост не пости, и заповијеђени (пост) у сваку сриједу и петак, нека буде изврнут, осим уколико му не смета тјелесна болест. Немоћноме је опроштено да, према снази, окуша уља и вина. Ако свјетовњак не пости, нека буде одлучен.

70. правило: Ако неки епископ или презвитер или ђакон или било који из клира пости са Жидовима или празнује са њима или прима од њих дио бесквасних хљебова у дан њихових празника или што такво чини, да буде изврнут. Свјетовњак нека се одлучи.

71. правило: Ако неки хришћанин принесе уље у зборниште жидовско или у јеретички или у пагански храм током њиховог празника, или кандило или свијећу запали, нека буде одлучен.

72. правило: Нека буде одлучен онај који је восак или уље украо из цркве. Што украде да врати и још петину да дода томе.

Тумачење: Ако неки клирик или свјетовњак украде од цркве восак или уље, нека врати украдено и да томе дода још петину, а потом да буде одлучен.

73. правило: Освештани златни или сребрни сасуд, тј. онај који је у Цркви посвећен, или завјесу или златоткану тканину или покров, да нико не узима за своју потребу. Уколико се затекне у таквом безакоњу, нека буде кажњен одлучењем.

Тумачење: Оно што је Богу посвећено, не приличи скрнавити јер је освештано. Ако је сасуд или нешто друго, ако је завјеса или златоткана тканина, или покров, или ако је уље или восак принијето у цркву Божју, тиме је освештано. Не приличи ни восак, ни уље узимати од цркве, нити други какав сасуд, нити завјесу, нити покров, ни одежду ни платно јер је све то Богу принесено и не доликује узимати то за своје потребе, и због тога и бивају одлучени. Јер Ахар украде оно што још не бијаше ни принијето ни Богом освећено, него само обећано, па ипак прими казну: бијаше каменован са читавим родом својим.

74. правило: Епископ који је оптужен и позван на суд, па то не послуша, нека и два и три пута буде позван од двојице епископа. Таквога, ако не дође, Сабор како жели нека осуди.

Тумачење: Епископ који је оптужен због неког гријеха од стране људи који су повјерења достојни, и буде од Сабора позван на суд, а то не послуша, Сабору приличи не да исхитрено осуди таквога, него два и три пута да га позове и да се к њему пошаљу при сваком позиву два епископа. Уколико настави да пренебрегава (позив) и не дође на суд, нека се кривица испита од стране Сабора, и према кривици да се осуди како не би помислио да ће од осуде побјећи.

75. правило: Јеретик нека се не прихвата као свједок против епископа, као ни само један вјерник јер *на устима два или три свједока нека остане свака ријеч*.

Тумачење: Не само да се тужба од јеретика не прихвата но ни свједочење. Ако један свједочи, ма то био и вјерник, не прихвата се. И велики Павле када пише Тимотеју, говори да се не прима оптужба на презвитера ако није посвједочена двојицом или тројицом свједока. Сада се сматра да за оптужбу која изазива губљење чина епископу или презвитеру нису довољна ни два свједока, ма били и поуздани и беспријекорни.

76. правило: Епископ који је на самрти не може умјесто себе поставити другог епископа.

Тумачење: Епископ на самрти не може брата или сина или неког од сродника, или по љубави кога хоће поставити. Није праведно чинити епископе насљеднике, те оно што је Божје даровати страстима људским. Није корисно Божју Цркву под насљеднике стављати. Уколико неко ово чини, такво постављење није важеће, тј. постављени није епископ, а онај који је поставио ближњега, да му се запријети одлучењем.

77. правило: Ако је неко ко је слијеп на једно око или има другу повреду достојан епископства, нека буде. Тјелесни недостатак га не оскврњује, него душевни порок.

78. правило: Који је глув или слијеп, нека не буде епископ, не због мане, него да би црквена дјела бивала без штете.

Тумачење: Мојсије је Израиљу дао изричиту заповијест да тијела читавог и без икаквог недостатка мора бити онај који треба да буде свештеник, и нико са недостатком на било ком дијелу тијела се у свештенство не прима, већ се и по примању свештенства, ако се деси нека повреда или му се деси нешто са тијелом, напушта свештенство.

Код нас онога који треба да буде епископ тјелесна мана не онемогућава, него се заповиједа да има душу чисту и неповри-

јеђену и од прљавштине удаљену. Ако је пак слијеп на једно око или има разроке очи, или је мало хром или има некакав други недостатак, а он га не омета да обавља службу епископа, а достојан је према суду свих епископа, неће му бити забрањено постављење за епископа. Али, ако је слијеп на оба ока, или глув на оба ува или има некакву другу повреду због које не може обављати епископску службу, такав не може бити епископ јер који не види или не чује или има суву десну руку, како може служити или свештенослужити, причешћивати или друго што чинити што врши епископ?

79. правило: Који је бјесомучан, нека не буде клирик, нити да се моли са вјернима. По очишћењу, ако је достојан, нека буде.

Тумачење: Онај у коме је демон тај не може бити клирик све док не буде избављен од њега. Такође није достојан ни са вјернима да се моли. Уколико се ослободи од страдања, нека буде примљен на молитву и у клир, ако је достојан, нека уђе.

80. правило: Новокрштеног, ни онога који се скоро одвратио од злог живота и пришао к покајању, не примати за епископа.

Тумачење: Који је тек приступио Саборној Цркви и који се скоро крстио или је од злог живота дошао у покајање, коцкара или онога који је био глумац, или чиновник, не приличи брзо постављати у епископски чин, него га прво треба провјерити и увјерити се у његов живот. Треба такође да прође кроз све степене без спотицања, тј. да буде чтец, појац, ипођакон, ђакон и презвитер, па тек онда га приличи поставити за епископа.

81. правило: Епископ није епископ ако себе уплиће у свјетовне ствари.

Тумачење: Онај који се управљања свјетовним стварима држи, и не изгара за потребе Цркве, био он епископ, или презвитер, или ђакон, нека престане са тиме, а ако је непокоран, нека се извргне јер, према Господњој ријечи, *не може слуга два господара служити*.

82. правило: Роб нека се не прихвата у клир осим по допуштењу свога господара. Ако је достојан да добије слободу, нека буде клирик.

И опет исто то 82. правило Светих Апостола, у коме је и тумачење:

Недопуштено је робове уводити у клир осим по вољи господара њихових, како се не би увриједили они који су их стекли, јер би то дјело довело до озлојеђености дома њиховог. Ако се негдје појави роб који је достојан да буде постављен у свештенички чин као што се наш Онисим јавио, и допусти му господар његов и ослободи га, и пусти га из дома свога, такав нека буде клирик.

83. правило: Свештеник, а војник – није свештеник, јер *цару царево, а Богу Божје*.

Тумачење: Епископ или презвитер или ђакон који се укључи у војну службу и жели обоје да задржи: војводску власт и свештено управљање, нека се извргне јер је *царево цару, а Божје Богу*.

84. правило: Уколико неко увриједи цара или бољара неправедно, ако је клирик, да буде извргнут. Ако је свјетовњак, да се одлучи.

Тумачење: Мојсијев закон казује: *Кнезу људи својих не говори зло*. И врховни апостол Петар заповиједа да се цар поштује, као и велики Павле, који казује да се за цара

молимо као и за оне који су великаши, тј. власт иако тада још нису били вјерујући. Увреда цара или кнеза свима је забрањена, али оправдан прекор није забрањен, иако се љуте ријечи изобличења изобличаванима претварају у вријеђање. Правило не дозвољава да се неоправдано вријеђа.

Правило се различито може разумјети, јер који с правом критикује цара или кнеза, није мучења достојан. Тридесет шеста грана 60. Царске књиге у 13. глави говори да се, ако неко зло говори о цару, ставља на муку али да се о свему и цар мора обавијестити. И ако је нешто због малоумности рекао, не дирати га, ако је из безумља, нека буде помилован, ако је оклеветан, нека му се опрости.[19]

85. правило: Свима вама и клирицима и свјетовним људима нека је познато да су ово часне и свете књиге:

Старог Завјета је пет књига Мојсијевих – Постање, Излазак, Левитска, Бројеви и Поновљени Закони, једна (књига) Исуса Навина, једна (књига) Судија, једна (књига) Рутина, четири (књиге) Царства, двије (књиге) Дневника, двије (књиге) Јездре, једна (књига) Јестирина, три (књиге) Макавејске, једна (књига) Јова, једна (књига) Псалтир, три Соломонове (књиге) Прича, Проповједник, Пјесма над пјесмама, Премудрости, дванаест (књига) пророчких, једна Исаијина, једна Јеремијина, једна Језекиљева, једна Данилова.

Осим ових, ми вам препоручујемо да вашим младима читате књигу премудрости многоученог Сираха.

Наших књига, тј. Новога Завјета: четири Јеванђеља – Матејево, Марково, Лукино и Јованово, Павлових је четрнаест Посланица, Петрове су двије Посланице, Јованове су три посланице, Јаковљева је једна (Посланица), Јудина је једна (Посланица), Климентове су двије посланице, и заповијести вама епископима од мене, Климента, предате у осам књига. Њих не треба пред свима читати због тајни које су у њима. И Дјела нас апостола.

Тумачење: У правилима часних Апостола заповиједа се како приличи вјернима да живе, а на крају наводе и књиге које им приличи читати. Побројаше их онако како је напријед речено.

И од различитих Светих Отаца набрајане су књиге које треба поштовати. Ово учинише јер различити туђи списи су били, или су то и сада, лажно натписани; други су исквари, као и заповијести које је изнио и предао Климент, и које од неких зловјерника бјеху искварене и унакажене. Као такве их забрањује и Шести васељенски сабор у другој глави предложених од њега правила. Неки дозвољавају и друге књиге, уз побројане у овом правилу, да се читају: Премудрости Соломонове, Јудита, Товија, и Откривење Јована Богослова.

2. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТОГ АПОСТОЛА ПАВЛА

ЦРКВЕНИХ ПРАВИЛА 17

1. правило: Оне који треба да приме крштење, прво нека ђакон приведе епископу или свештеницима, да испитани буду ради чега дођоше. Нека их испитају они који их приводе, и нека посвједоче. Да се испита о њиховом животу и владању, да ли су робови или слободни. Ако је роб и о њему свједочи његов господар, нека буде примљен, а ако господар његов не свједочи, нека буде одбијен док се не покаже достојан своме господару. Ако свједочи о њему господар његов, нека буде примљен.

2. правило: Робови нека се уче служити господарима својим добро, да се не би хулило на ријечи учења. Муж ако има жену, или жена мужа, да се уче сами себи довољни бити јер се тако чува чистота. Безбрачни нека се уче цјеломудрију или нека се по закону жене и удају.

3. правило: Господар који не ожени свога роба или не уда своју робињу, а зна да блуд творе, нека се одлучи.

Ђавоимани нека се поучавају у правој вјери и нека се не причешћују док се не очисте. Ако је смрт близу, нека се причесте.

4. правило: Они који чувају и држе блуднице у својим домовима, ако се не оставе тога, да буду одлучени.

5. правило: Блудница која први пут жели да приступи Саборној Цркви, ако не престане са блудом, нека се одгурне.

6. правило: Они који се такмиче или као самоборци (појединци у кочији), или као пјешаци на тркалиштима, или старјешина позорнице, или борац, или свирач, или плесач, или китарист, или гуслар,[20] или крчмари, нека с тим престану, а ако неће, нека буду одлучени.

7. правило: Ако се онај који прави идоле окренуо православљу, нека престане правити идоле. Ако неће, нека буду одбијени.

8. правило: Војник који прилази православљу, нека се учи да не лаже, и не клевета, и нека је задовољан платом коју му цар даје. Који се овоме повинује, нека буде примљен, који се противи, нека се одбије.

9. правило: Блудник оскврнитељ, онај који чара са животињама, који изазива метеж, бајач, лакрдијаш, онај који прави амајлије, бајач који полива водом, који вјерује у птичију грају, и врачар који скрива грифона, или птицу, или гмизавце при сусрету с неким да би том лицу нанио штету омађијавши га, нека буду испитани кроз годину, јер се није могуће брзо оканити зла. Који престану са тим, нека буду примљени, који се не повинују, нека се одбију.

10. правило: Робиња која је наложница невјерника господара, и ако се само с њим састаје, нека се прими. Ако и са другима блуд чини, да се одбаци.

11. правило: Вјерујући који има робињу наложницу или да је се окане, или да се њоме по закону ожени. Ако је слободна, да је по закону узме за жену; ако није, нека буде одбачен.

12. правило: Који сљедују јелинским баснама или јеврејским обичајима, ако не престану, да буду изврgнути.

13. правило: Ако неко ревносно прати безумља која бивају на позорници, или обузет ловом, или коњским тркама на тркалиштима, ако се не окане тога, нека буде изврgнут.

14. правило: Оглашени[21] нека се поучава три године. Ако добро напредује, нека се и раније прими. Не гледамо на вријеме, него на понашање.

15. правило: Ако је учитељ и свјетован човјек, добро упознат са ријечју учења и беспријекорног живљења, такав нека поучава. Речено је сви ће бити научени од Бога.

16. правило: Сваки муж, и жена вјерна, ујутро уставши од сна и умивши се, прије било каквих других послова нека се помоле. Ако имају и неке писане поуке, нека читају. Нека им је од сваког дјелања важнија ријеч благовјерја.

17. правило: Вјерујући муж или жена нека своје робове милостиво чувају, као што и ранијим правилима заповиједих и у посланицама учих.

3. ПОГЛАВЉЕ

ОБА СВЕТА ВРХОВНА АПОСТОЛА, ПЕТРА И ПАВЛА

ПРАВИЛА 17

1. правило: Ја Петар, и Павле, заповиједамо људима да пет дана раде у недјељи, у суботу и недјељу да одлазе у цркву ради поучавања у благовјерју. Субота изображава постанак све творевине, а недјеља Васкрсење.

2. правило: Велику недјељу, тј. Страдалну, и другу која је за њом, коју називамо Пасхалном, људи не треба да раде, и нека празнују сви, и робови и слободни. Ону због страдања Господа, а ову због Његовог Васкрсења. Потребно је и да се поучавамо ко је страдао, васкрсао и ослободио нас.

3. правило: И свето Вазнесење да празнују, због свршетка Христовог домостроја.

4. правило: Педесетницу нека празнују због доласка Светога Духа дарованог онима који вјерују у Христа Исуса.

5. правило: Празник Рођења Христовог нека празнују, јер неочекивана благодат би дана људима рођењем Ријечи Божје из Марије Дјеве, на спасење свијета.

6. правило: Празник Богојављења нека празнују, јер тада би објављивање Христо-

вог Божанства, када Му свједочаше Отац при крштењу, и Утјешитељ Дух Свети у виду голуба показа присутнима посвједоченога.

7. правило: Дане Апостолске празнујте јер вас научише вјеровати у Христа, и учинише вас достојнима Духа Светога. Празнујте и дан Стефана Првомученика и осталих Светих мученика који претпоставише Христа својим животима.

8. правило: Молитве узносите ујутро, у трећи час, шести час и девети час, навече и у пој пијетлова.[22] Јутром благодарећи јер просвијети нас Господ, преводећи ноћ и довевши дан. У трећи час јер тад осуду од Пилата прими Господ. У шести час јер је у тај распет Христос. У девети час јер се све зањуља због распетог Владике, тресући се ради дрскости злобних Јевреја, и не могући трпјети срамоћење Господа. Навече благодарите Богу јер нам је дао ноћ за починак од дневних радова. У пој пијетлова, јер се благовијести долазак дана ради вршења дјела свјетлости.

9. правило: Ако није могуће сабрати се у цркви због невјерних јеретика, саберите се у дому са епископом на појање. Нека не улазе благочестиви у цркве безбожних. Мјесто не освећује човјека, него човјек мјесто.

10. правило: Ако безбожници држе мјесто, бјежи од њега јер је оскрнављено од њих. Као што преподобни архијереји освештавају, тако безбожни оскврњују.

11. правило: Ако није могуће сабрати се ни у дому, ни у цркви, нека свако за себе поје, и чита, и да се моли, или нека се саберу два или три, јер рече Господ: *Гдје су двоје или троје сабрани у име Моје, ондје сам и Ја међу њима.*

12. правило: Вјерујући нека се не моле са оглашеним ни у дому. Какву заједницу има свјетлост са тамом?

13. правило: Ако се вјерујући муж са робињом својом смијеша, или вјерујућа жена са својим робом, нека престану с тим. Ако неће, нека буду искључени из Цркве.

14. правило: Чините умрлима трећине, уз псалме и молитве, ради Онога који је у трећи дан васкрсао, и деветине у спомен свих овдје умрлих, и у четрдесети дан, по старом Закону, као што су и Јевреји плакали за Мојсијем, и сваке године помен им творите, од њиховог имања раздајући сиромашним њима у спомен.

Ово за правовјерне говорим, а за безбожне, ако се и богатство цијелога свијета разда сиротињи, никаву му корист неће донијети. Њему је Бог за живота био непријатељ, тако је и по смрти. Није то неправедно од Бога – Бог је праведан и правду воли – већ је то човјек заслужио дјелима својим.

15. правило: Који сте позвани на помене, са пристојношћу једите и са страхом Божјим. По могућности се молите за представљене.

Презвитери и ђакони, пошто сте Христови, дужни сте и себи и другима увијек пажљиво живјети како бисте могли неуздржљиве поучавати.

16. правило: Писмо говори за оне који владају да не пију вино, да не би, опивши се, заборавили премудрост, због чега не би могли праведно судити.

Презвитери и ђакони, са Богом Сведржитељем и са вољеним Сином Његовим, властела су црквена. Овдје кажемо не да не пију, јер не пити увреда је твари коју је Бог дао за весеље, него да се не опијају.

Не говори Писмо *да се не пије вино,* него *да се не опијају вином*, и опет каже: *Трње расте из руку пијанице*. Ово не рекосмо само за клирике него за све хришћане, који су названи именом Господа нашега Исуса Христа. А коме: *Јао*? Коме: *Куку*? Коме свађа? Коме вика? Коме ране? Коме црвен у очима? Није ли онима који се опијају вином и онима који траже квас?

17. правило: Гоњене због вјере, који из града у град бјеже, примите сјећајући се ријечи Господње, знајући да је *дух бодар, а тијело слабо*, како би бјежећи и отимање имања подносећи, без одрицања име Господње сачували. Подајте таквима што им треба испуњавајући заповијест Господњу.

4. ПОГЛАВЉЕ
СВИХ СВЕТИХ АПОСТОЛА
УКУПНО ДВА ПРАВИЛА

1. правило: Свако у свом чину да пребива и да не преступа заповијести, јер нису наше него Божје. Као што рече Господ, *Ко вас слуша Мене слуша, а ко Мене слуша, слуша Онога Који Ме је послао*, и *Ко вас одбацује, Мене одбацује. А ко Мене одбацује, одбацује Онога Који Ме је послао*.

2. правило: Који отимају оно што им није даровано, Бога раздражују као синови Корејеви, и Осија цар. Као што ђакону не приличи да приноси Жртву и да крштава, ни да твори благослове, мале ни велике, тако ни презвитеру не приличи да неког поставља или рашчини. Свештеници који се дрзну да тако чине, не боре се са нама него са Великим Архијерејем Христом.

Филип је крстио ушкопљеника, и Ананија мене Павла, не узевши самовољно свештени чин, већ од Бога чин примише, од Неизмјерног Архијереја.

Окончаше се, уз Божју помоћ, часна правила Светих апостола.

5. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТИ И ВАСЕЉЕНСКИ ПРВИ САБОР У НИКЕЈИ

ЗА ЦАРЕВАЊА КОНСТАНТИНА ВЕЛИКОГ, НА КОМЕ СЕ ОКУПИ 318 СВЕТИХ ОТАЦА ЗБОГ ЗЛОЧЕСТИВОГ АРИЈА, КОЈИ ЈЕ ХУЛИО НА СИНА БОЖЈЕГ, ГОСПОДА НАШЕГ ИСУСА ХРИСТА. ЊЕГА (= АРИЈА) ПРОКЛЕШЕ ОВИ СВЕТИ ОЦИ И ТАМО ИЗЛОЖИШЕ ПРАВИЛА НАПИСАНА ОВДЈЕ.

ПРВОГ ЈЕ САБОРА 20 ПРАВИЛА

1. Правило: Ушкопљеници, они који су сами себи одсјекли тајни уд, у клир нека се не примају.

Тумачење: О овоме је речено у Апостолским правилима, у 22, 23. и 24. правилу. Ушкопљенику који је достојан свештенства не треба бранити да ступа у клир ако није својевољно ушкопљен. Уколико је неко својом вољом себи одрезао дјетородни уд, такав никако не треба да се прима у клир јер је убица себе самога, већ и уколико клирик учини нешто такво, заповиједају да буде извргнут. То је смисао и овога правила.

2. правило: Оног који приступа из незнабожачког живљења, не треба брзо постављати у презвитерски чин, него временом испитати није ли зао новозасађени. Уколико је неко и постављен за презвитера, а онда изобличен у пређашњим гријесима, такав нека одступи од службе.

Тумачење: Слично 80. правилу Светих апостола, и ово говори о томе да новокрштеног не приличи брзо постављати за епископа или презвитера, како не би „младица" обневидјевши у прегрешење пала и у замку ђавола. Овакав, по 10. правилу Сабора у Сардици, треба да прво прође ове степене, тј. да буде постављен за чтеца, потом за ипођакона, ђакона и презвитера, и у њима да буде по једну годину. И ако се покаже као достојан архијерејства, нека се наслади велике части, тј. нека буде епископ.

Ако прије постављења сагријеши нешто од споменутих гријехова, и утајивши то буде постављен, а послије тога буде изобличен за гријех, нека буде лишен свога чина.

3. правило: Велики сабор од сада заповиједа да ни епископ, ни презвитер, ни ђакон, нити било ко из клира нема у своме дому друге жене осим мајке, сестре или тетке. Само ова три лица слободна су од подозрења.

Тумачење: Правило заповиједа да свештеник буде без гријеха и слободан од подозрења за гријех. Будући да неки мисле да то није њима речено, сада је свим свештеницима забрањено да живе са другим женама у дому своме осим са наведеним, тј. са мајком, сестром и тетком, јер су ове слободне од сваког подозрења. Ово се односи не само на свештенство, тј. епископе, презвитере или ђаконе, него је и другим клирицима забрањено. И Василије Велики презвитеру Григорију послао је ово правило на опомену, заповиједајући му да се раздвоји од жене која живи са њим, тј. да је изгна из дома свога. Још му је рекао: *Ако се не исправиш, а дрзнеш се служити, нека си проклет од свих људи.*

И пето правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати исто заповиједа, додајући да и шкопци треба да се старају како би сачували себе непорочним. Они који преступају ово правило, нека буду извргнути ако су свештеници, ако су мирјани, нека буду одлучени. Такође, и Нова заповијест, која лежи у 3. Царској књизи, заповиједа једнако свештеним правилима. Седмог сабора осамнаесто правило ни на сеоска имања на којима раде жене не допушта да одлазе епископ ни игуман, ако претходно жене не оду одатле, и буду изван док не оде епископ или игуман. Сабора у Анкири деветнаесто правило на крају каже: *Дјевственицама које су се сажи вјеле са некима као са браћом то забрањујемо.*

4. правило: Епископ нека се поставља од стране свих епископа који су у тој области. Уколико је то немогуће, онда од тројице, а остали да се писмено сагласе, и митрополит да има овлашћење.

Тумачење: Према 1. правилу Светих апостола епископа постављају два или три епископа. Ипак, поставља се од три епископа уколико сви епископи који су у тој области због насталих невоља, или дужине пута не могу доћи. Но, дужни су и они, ако и нису дошли, сложити се писменим граматама са избором окупљених епископа који промишљају и избор врше, и са избором те двојице или тројице. Потом, митрополит има овлашћење да једнога од тројице изабраних, кога хоће, постави за епископа.

5. правило: Оне који су одлучени од својих епископа нека други не примају. Ипак, за случај да је одлучење било због малодушности, или због неке распре, или због нечег сличног одлучење било, заповијеђено би да у свакој области два пута у години буду сабори: први – прије четрдесетог дана светог и великог поста, а други послије времена брања воћа.

Тумачење: Према ријечима приче, доликује да човјека и исцијели онај који га је ранио. Тако, и ономе који је од свога епископа примио заповијест одлучења, не приличи да иде код другога и да буде примљен без испитивања и тражења кривице. Потребно је размотрити разлог за одлучење, да није можда без разлога било наређено одлучење, већ због малодушности, тј. због јарости епископа, или због некакве расправе, или због некаквог другог разлога, (или) не творења страсне молбе епископове – а страсна молба јесте рећи *не учиниш ли ми то, бићеш одлучен.*

Да не би одлучени били они који су без кривице која је за одлучење, и да они епископи који одлуче не би били презрени од стране оних који поменуте примају без испитивања, због тога свети Сабор заповиједа да два пута у току године у свакој области бивају сабори, како би се заједничком вољом свих епископа те области свако питање и захтјев црквени, и свака несугласица ријешила.

Исто заповиједа и 37. правило Светих апостола. Осим што тамо написасмо, 8. правило Шестог сабора у Трулској палати, и 6. правило Седмог сабора (други у Никеји сабрани) говоре да се, ради оскудице у потребама епископа који би кренули на пут због сабора, заповиједа да једном годишње

буде сабор у свакој области, тамо гдје изволи митрополит.

Вријеме сабора је између празника Пасхе и мјесеца октобра. Тај је мјесец по брању воћа, и тада лист са дрвета пада.

6. правило: Египтом, Либијом и Пентапољем александријски епископ да управља. Епископ римски нека управља онима који су под Римом, а антиохијски и остали епископи својим (областима) нека управљају.

Ако неки епископ без воље митрополита буде постављен, нека није епископ, јер избор епископа, како правила заповиједају, мора бити у сагласности многих. Ако се тројица успротиве, нека не буду послушани.

Тумачење: Сваки патријарх дужан је да управља својом облашћу и нека нико од њих не граби друге области које не бише од почетка под његовом руком, јер то је гордост свјетовне власти. Приличи епископима сваке области да знају за најстаријег и да га поштују, а то је епископ у митрополији, и без воље његове нека се епископи не изабирају. Уколико се без његове воље неко изабере, такав нека не буде епископ. Ако се по вољи митрополита окупе на вијећање да изврше избрање, па не буду сагласни већ неки расправљајући се почну говорити опречно, нека се држе суда и избора већине, а они којих је мање нека не буду послушани.

О овоме потражи 8. правило Трећег сабора у Ефесу и Светих апостола 34. правило, и Сабора у Антиохији 9. правило, и Другог васељенског сабора у Константинграду 2. и 3. правило и Сабора у Сардици 3. правило.

7. правило: Епископ елијски да јесте поштован, уз очување достојанства митрополије Палестинске.

Тумачење: Сто двадесет трећа Нова заповијест, која је садржана у 1. грани 1. Царске књиге, јерусалимског епископа (Елијом се Јерусалим назива) именује патријархом. По овом правилу, елијском епископу, тј. јерусалимском, приличи да буде поштован чашћу патријарха. И будући да је Кесарија звана Стратонова прва митрополија Палестине, и под њом јесте Свети Град, патријарху Елије приличи да има своју част, а у цијелости сачувати и чин митрополије кесаријске – под којом најприје бијаше и Свети Град – и да она има своју власт. О овоме тражи 12. правило Четвртог сабора у Халкидону.

Ради чега правило Свети Град назва Елија? Од древних времена зваше се Солима, а потом се назва Јевус. Касније је назван Јерусалим. Када су дошли Римљани, оплијенише и раскопаше (град). Потом римски цар Адријан названи Елија сазида град. Не назва га поново Јерусилим, но по своме имену прозва га Елија.

8. правило: Јеретици који се називају „чисти", када прилазе Саборној Цркви, прво да исповиједе да ће се повиновати црквеним законима, и општити са двоженцима и опростити онима који су сагријешили. И, ако у неком граду буде истински епископ тога града, а буде и од ових, названих „чистим", други епископ постављен или презвитер, нека у свом чину пребивају. Но, ипак, епископ постављен од „чистих" нека има част као презвитер, или ако епископ тога града то хоће, нека му да епископију негдје на селу. Није могуће да два епископа буду у једном граду.

Тумачење: Они од јеретика који прилазе Светој, Божјој, Саборној и Апостолској Цркви, једни треба пуно крштење да приме, други се само миром помазују, трећи само проклињу своју и све друге јереси.

Ови који се зову „чисти" заведени бише у ту јерес од стране Новата, презвитера Римске Цркве. Од њега су добили име „чисти", будући да не прихватају покајање од оних који се обраћају од гријеха, и други брак забрањују и због тога они двоженце никако не примају у заједницу. Ако такви приступају Светој Саборној и Апостолској Цркви, и исповиједе да ће прихватати двоженце у општење, да неће хулити на други брак и онима који су згријешили и покајали се опраштати гријехе и, једноставније речено, сљедовати свим црквеним заповијестима, своју и сваку другу јерес проклевши, нека буду примљени и да се само светим миром помажу. Ако су неки међу њима епископи, нека опет буду у свом чину само ако у том граду нема други епископ Саборне Цркве. На овај начин ће бити поштован онај који је испрва истински епископ, и један на епископском престолу нека сједи. Онај који је од „чистих" назван епископом као презвитер да буде поштован, јер не приличи да два епископа буду у једном граду. Ако је, као што рекох, по вољи епископу тога града, нека му допусти да се и епископом назива, али епископског дјелања да се не косне. Ако хоће, може га и поставити за епископа некога села.

9. правило: Који су без испитивања постављени, а послије тога бјеху изобличени због ранијих гријехова, да престану.

Тумачење: Уколико је неко сагријешио и духовном оцу није исповиједио такве гријехе који му забрањују свештенство, те утајивши и без испитивања буде постављен на презвитерски или епископски чин, ако и послије постављења изобличен буде да је сагријешио такав гријех, свештенство нека остави.

10. правило: Они који су отпали, знао за то или не знао онај који их поставља, ако буду постављени, нека буду изврнгнути.

Тумачење: Оне који су се одрекли Господа нашег Исуса Христа, па се покајаше, не приличи примати у свештенство. Како свештеник може бити онај који током свога живота није достојан да се причести Светим Тајнама осим уколико није на самрти? Ако са знањем или незнањем о томе онога који поставља буде удостојен свештенства, ово правило заповиједа да се извргне такав. Ако се и послије постављења сазна, подлијеже овом правилу пошто је постављење било безаконо.

11. правило: Који су без било какве нужде преступили, иако су недостојни милости, удостојени су одређеног снисхођења. Дванаест година нека су са онима који припадају.

Тумачење: Који су од вјере отпали без било какве принуде, иако су недостојни човјекољубља, ипак нека буду удостојени извјесне милости. Уколико је неко међу њима добар и каје се из свег срца, нека три године буде са онима који слушају, тј. да стоји напољу, изван црквених двери и слуша Свето Писмо. Послије три године нека буде уведен унутар цркве и (буде) са онима који припадају и са њима седам година нека стоји иза задње стране амвона. Када ђакон каже: *Ви који сте оглашени изиђите*, и он да излази из цркве. И послије седам година

времена, друге двије године са вјернима да стоји и са њима прима молитве учествујући с њима у молитви чак и до краја службе, тј. до Божанственог Причешћа. У току те двије године да се не причешћују, него по окончању тог времена да се удостоје заједнице Светих Тајни.

12. правило: Који су били принуђени и показали се као они који се противе, а потом приђоше к невјернима и опет војни чин примише, десет година нека су одлучени. Потребно је пажљиво посматрати свецијели образ њиховог покајања. Ономе који се топло каје и који је примио запрећење, епископ човјекољубивије да изрекне заповијест; ако је лијен, да буде строжи према њему.

Тумачење: Који су од Божанствене благодати били призвани и при првом испитивању било им је понуђено да приђу к нечастивима, те се успротивили и појас вратили, тј. војна знамења, а онда се покорише и пристадоше да мудрују с нечастивима како би имали некадашњу част у војсци, такви три године да буду са онима који слушају, десет година нека су са онима који припадају и након тога да буду удостојени Светих Тајни.

Епископу доликује да умањи или повећа епитимију, тј. запрећење, разматрајући покајање оних који се обраћају, да ли са страхом и трепетом и са сузама бива. Таквима треба умањити запрећење. Ако је нерадив и лијен, таквоме још жешћу заповијест дати.

13. правило: Који је на самрти, нека се причести. Уколико неко од таквих оздрави и остане жив, нека буде само са онима који се моле.

Тумачење: Сваки вјерујући који носи епитимију и одлучен је од светог Причешћа, а нађе се при исходу душе из тијела, нека се причести благог испраћаја, односно пречистог Тијела и Крви Господа нашег Исуса Христа. Уколико се опорави и здрав буде, нека је са онима који се моле али не причешћују. И након што испуни потребно вријеме, тек тада благодати да се удостоји.

14. правило: Уколико неки оглашени отпадне, такав три године нека само је са онима који слушају, а потом да се моли са оглашенима.

Тумачење: Постоје два степена оглашених. Први су они који тек прилазе Саборној Цркви, а други који већ савршени бјеху и довољно се вјери научише. Ако *савршени* падне у гријех, не оставља се без запрећења иако свето крштење омива сваку душевну прљавштину, него се уврштава међу оне који слушају и кроз три године поново се може молити са оглашенима. О овоме потражи и 5. правило Сабора у Новој Кесарији.

15. правило: Из града у град ни епископ, ни презвитер, ни ђакон да не прелази, јер ће поново бити враћени у цркве у које су постављени.

Тумачење: Ово правило не само епископу него и презвитеру и ђакону строго забрањује да иду из града у град. Правило заповиједа да се они који чине нешто овакво враћају у свој град и у своју цркву гдје су и постављени.

Прво и друго правило Сабора у Сардици строже кажњава такве одлучујући их од општења – таквом епитимијом им пријети.

16. правило: Презвитери и ђакони који од своје цркве одлазе у неку другу, да не

буду примљени, него да се врате у своја обиталишта. Уколико неки епископ постави некога који је под влашћу другога, без допуштења његовог епископа, постављење нема никакве силе.

Тумачење: И ово правило, исто као и претходно, заповиједа да ниједан презвитер или ђакон не оставља своју цркву којој је прибројан. Уколико оде од ње, нека не буде примљен од другог епископа, него нека се брзо врати у своје пребивалиште. Ако неки епископ прими клирика који је дошао од другог епископа, и постави га на већи степен у својој цркви без воље његовог епископа, то није чврсто постављење, тј. треба да буде извргнут.

17. правило: Који лихву или камату узима, по овом правилу стран је Цркви и нека буде извргнут из чина.

Тумачење: Стотинарска лихва, која се препознаје боље од сваке лихве, јесте ако неки зајмодавац ономе који позајмљује даје 100 перпера и позајмљујући поврх датих 100 перпера тражи још 12. То је стотинарска лихва. Има и оних који су милостивији па узимају половину од тога, што јесте шест перпера на стотину. Таква и слична таквим је и остала лихва: или нечег мало или много дају, и малу и велику лихву узимају, а исто је и када је ријеч о ризама или о другом добитку.

Постоје и неки који злато или некакав добитак дају трговцима на зајам говорећи: „Идите и тргујте, и лихву вам нећу узимати, већ ако нешто зарадите, добит ћемо подијелити напола. Ако се пак деси губитак, он је ваш, а наше у цјелини да остане". Ово чинећи најгору лихву узимају јер у добитку заједничаре, а у губитку никако.

Који ово и слично чине, или они који размишљају како другачије да погубни добитак стекну, ако су из свештенства, заборављају на Божанствено Писмо, које говори *сребра својега не даји на лихву* и *мито за невине не прими*. Такви из клира да се извргну, и правилима да буду страни, иако 44. правило Светих апостола и 10. правило Шестог сабора у Трулској палати не заповиједају да се ови одмах извргну, већ ако примивши запрећење наставе то чинити.

18. правило: Ђакони да буду у служби својој, да не проскомидишу, нити Причешће презвитерима да дају, нити да се прије њих Светиње дотичу. Такође међу презвитерима нека не сједе. Безаконо је и без поретка ако што тако бива.

Тумачење: Ово правило Свети Оци изложише јер нађоше да се нешто ружно и без поретка у неким градовима дешава, налажући да се то и исправи, те заповиједају ђаконима да не чине приношење, тј. да не проскомидишу, да не причешћују презвитере Божанским Причешћем, нити да се прије њих причешћују, него послије презвитера да примају тај благослов или од епископа или од презвитера. Ни међу презвитерима нека не сједе, да не би сједећи више њих помислили да су часнији од њих, што је дрскост.

Уколико се неко не остави овога, по овом правилу треба да се извргне.

19. правило: Павлијани се поново крштавају, а они који се међу њима називају клирицима, ако су без прекора, послије крштења могу бити постављени. Уколико су порочни, нека се извргну. Ђаконисе које су обмануте од њих, пошто постављења

немају, са свјетовњацима да буду испитане.

Тумачење: Који Светој и Апостолској Цркви прилазе из павлијанске јереси, нека се поново крштавају, тј. да се крсте други пут, јер прво крштење није крштење пошто бијаше јеретичко. Ако неки од њих бише код павлијана епископи или презвитери или ђакони, и имају непорочан живот, од епископа Саборне Цркве у којој се крстише нека буду постављени сваки у свој чин. Ако се нађу недостојни, нека се извргну из чина. Ђаконисе које су међу њима, као оне које немају никакво постављење, уколико приступају к Саборној Цркви и крсте се, нека буду прибројане међу свјетовњаке.

О ђаконисама потражи 6. и 24. правило Сабора у Картагини. Павлијани јесу они који су прихватили јерес Павла Самосатског, који је понижавајуће учио о Христу, проповиједајући о Њему као о обичном човјеку чији је почетак не од Оца прије свих вијекова, него од Марије.

20. правило: У све недјеље и у дане Педесетнице недостојно је преклањати кољена, него сви људи једноставно стојећи нека се моле.

Тумачење: Не треба да преклањамо кољена у све недјеље и у све дане свете Педесетнице (што јесте од Васкрсења Христовог до Силаска Духа Светога). Ово је и од стране других Светих Отаца заповијеђено било, и од стране Василија Великог, који и предложише ријечи којима је забрањено преклањати кољена у споменуте дане, тј. сваке недјеље и у дане Педесетнице. Заповиједају да се стојећи молимо јер смо васкрсли са Христом, и дужни смо искати оно што је горе. Уз то, васкрсни дан, тј. света недјеља јесте образ будућег вијека, о је дан један и осми, као што је и Мојси у *Књизи Постања* назива један, а не пр дан: *И би вече, и би јутро, дан један*. Један у правди и истини осам њих изображава, невечерњи дан бесконачног вијека који ће бити. Тиме Црква своје васпитанике подстиче да се сјећају тог дана и припремају се за њега, и заповиједа им да се моле стојећи, како би вишње обиталиште непрестано имали на уму гледајући у њега. Ово је разлог због кога не преклањамо кољена у споменуте дане, што не бијаше свагдје чувано.

Ово правило свима заповиједа да ово чувају и држе по закону.

Окончаше се у Господу правила Светог васељенског у Никеји Првог сабора.

6. ПОГЛАВЉЕ
СВЕТОГ ПОМЈЕСНОГ САБОРА У АНКИРИ
25 ПРАВИЛА

Први од свих сабора бијаше у Антиохији Сиријској због Павла Самосатског, када је у Риму владао Аврелијан. Послије тога бијаше овај свети Сабор у Анкири (Анкира је Митрополија галатијска). Овај свети сабор бијаше прије оног Сабора у Никеји, али због узвишености дјела Васељенског сабора, он је послије њега постављен, као други. Старјешине овоме сабору били су Виталије, епископ Антиохије Сиријске, Агриколај Кесарије Кападокијске и свештеномученик Василије, епископ Амасијски.

У вријеме прогона многи хришћани нису могли да издрже муке до краја и, повинујући се мучитељима, принесоше жртву идолима, а онда се раскајаше и приступише поново Светој Цркви на покајање. Упитан од Светих Отаца о томе како приличи прихватати оне који су се Христа одрекли, свети Сабор изложи правила (о томе), као и о другим стварима које су овдје.

1. правило, које је и 2. (правило): Презвитери и ђакони који најприје принесоше жртву идолима, а потом се истински и из срца обратише, нека имају заједницу само у мјесту и части. Светиња никако да се не дотичу.

Тумачење: Презвитерима и ђаконима који су током прогона били принуђени да принесу жртву идолима, а потом се истински обратише Саборној Цркви, кајући се због недјела које су учинили, дужни су само сједења и части бити удостојени, а свештенодејствовати су недостојни, као хљеб и чашу приносити, или ријеч поуке људима давати или било шта од свете службе да чине.

3. правило: Онима који су били мучени и уистину приморани, те послије мучења узели храну идолску, нека се не забрањује заједничарење. Ако су и свјетовњаци који тако пострадаше, ни у чему не сагријешише. Ако желе и рукоположење примити, нека га добију ако су у другоме непорочни.

Тумачење: Који су послије многих мука били принуђени идоложртвену храну примити, тако што су им је на силу стављали у уста, или слично томе, или су примили тамјан који им је стављан у руке, те силом бише приморани да га испусте на метални троножац у ком је угљевље, и који стално исповиједаше да су хришћани, а због тога што се догодило са плачем кривицу објавише, у сиротињској одјећи, тужног изгледа и скрушеног живљења, таквима као онима који немају гријехова не забрањује се општење, већ у својој части да остану. Уколико је ријеч о свјетовњацима и пожеле свештеничко постављење, ако им је ранији живот непорочан, да им се само због споменутог не брани добијање такве части.

4. правило: Они који вођени са радошћу уђоше у идолски храм и једоше, шест година да припадају.

Тумачење: Који су присиљавани принијети идолима или вечерати у идолском храму, ако се потом покорише и веселог лица уђоше обукавши се у скупоцјену одјећу, и вечеру једоше или жртву принесоше, такви једну годину да буду са онима који слушају, затим три године да припадају, и друге двије године са вјернима да стоје и само молитвено да заједничаре са њима. Послије тих шест година нека добију пуноћу и Божанственим Тајнама да се причесте.

5. правило: Који у одјећи жалости уђоше и у сузама једоше, три године да припадају. Уколико нису јели, двије године да припадају. Епископ, размотривши њихов ранији

и каснији живот, да ли су трудољубиви или нетрудољубиви, епископ нека пројави или не пројави човјекољубље.

Тумачење: Они који су били приморани да уђу у незнабожачки храм и да једу у њему, уколико уђоше у одјећи жалости и док су јели плакаху са сузама такви, као они који су муци били изложени и нису ни помишљали да то не чине својом вољом, будући да своје удове дадоше на одсијецање испуњавањем безаконе воље оних који су их принуђавали, три године да само припадају, а потом, изузев у причешћивања Светим Тајнама, нека буду примљени да стоје са вјернима. Ако су само ушли у идолски храм али не једоше жртвовано идолима, двије године да буду са онима који припадају, једну годину да стоје са вјернима молећи се, и послије те три године нека се у потпуности приме, тј. нека се причесте Божанственим Тајнама.

Епископ има овлашћење да, уколико на њима види трудољубивост, или небригу, према томе и заповиједи: да им се вријеме покајања човјекољубиво скрати или чак продужи. Нека испита и њихов пређашњи живот какав бијаше, те на основу оба настројења, посљедњег и претходног, или смањи или продужи епитимију, тј. запрећење.

6. правило: Човјек који се уплашио саме пријетње и принио жртве идолима, а онда се покајао, пет година нека припада.

Тумачење: Који није претрпио никакве муке, него се саме пријетње уплашио и принио жртву идолима, те у прелести био извјесно вријеме, једну годину нека буде са онима који слушају, три године са онима који припадају, двије године нека је са вјернима и само молитвено заједничарећи, па по испуњењу свих шест година нека буде примљен у пуноћи и удостојен Божанског Причешћа.

7. правило: Ако је неко имајући своју храну јео са безбожнима на њихов празник, двије године нека припада.

Тумачење: Уколико се деси да је неко током незнабожачких празника који се одржавају по неким за то одређеним мјестима туда пролазио, и свој хљеб јео са њима, само двије године нека припада. Да ли приличи да се од тада само у молитви вјернима приопшти, или Божанственим Тајнама да се причести, нека епископ пресуди, испитавши како је тај покајник иначе живио.

8. правило: Ко је два или три пута принио жртву идолима, седам година нека припада.

Тумачење: Који не само да је једном него је два или три пута принио жртву идолима будући присиљен, такав четири године да припада, двије године без причешћивања нека стоји са вјернима и нека само у молитви заједничари, а по истеку седме године да се прими потпуно, тј. нека се причести Божанственим Тијелом и Крвљу.

9. правило: Који не само својом вољом принесе жртву него је и друге присиљавао да исто учине, десет година нека припада.

Тумачење: Уколико је неко својевољно принио жртву идолима и сам себе погубио, а потом и друге принудио и ринуо у погибељ, ако се обрати, три године нека је са онима који слушају, шест година нека је са онима који припадају, једну годину нека стоји са вјернима и само молитвено заједничари са њима чак и до краја Божанствене службе. И тако проживјевши десет година, нека буде потпуно примљен, и да се удостоји Божанских светиња. Ако је испитано његово остало живљење, не треба га лишити Божанственог Причешћа.

10. правило: Који хоће да буде постављен за ђакона, и ако пред епископом говори: „Не могу подносити да се не оженим", такав након вјенчања нека буде ђакон. Ако ли прећути, па се ожени касније, нека буде извргнут.

Тумачење: Ово правило заповиједа да ако ђакон, прије постављења, буде упитан од стране епископа, свједочи о себи пред окупљенима: „Не могу дјевствовати, већ хоћу у брачну заједницу ступити", нека му се то не брани, и након постављења, када уђе у брак, нека пребива у тој служби и части. Уколико упитан оћути у вријеме постављења, и буде примљен као онај који ће остати у дјевству, и затим се законитим браком саживи са женом, да се из ђаконства извргне.

Ипак, овом правилу противи се 6. правило Шестог васељенског сабора, који је био у Трулској палати, никако не допуштајући, с друге стране, да се онај који се није оженио раније, по постављењу у ипођаконски, или ђаконски, или презвитерски степен уводи у брачни суживот, већ заповиједа да се изврну они који се то дрзну чинити. То правило се држи, а ово се одбацује.

11. правило: Уколико дјевојку која је заручена буде отео други, нека се првоме врати.

Тумачење: Ово правило за дјевојку која је заручена мужу, а потом отета од стране другога, заповиједа да се она врати и дâ првом заручнику, чак иако је од отмичара оскврњена. Педесет осма грана 60. Царске књиге великим казнама мучи онога који је учинио отмицу дјевојке, као и оне који су му у отмици помагали и оне који су га макар и мало подстицали на ово, и не допушта ни ако отета дјевојка хоће, ни ако њени родитељи хоће да отмичар с њом ступи у брак, већ ако се њени родитељи сагласе да се то учини, прогнани бивају у заточење.

12. правило: Који је принио жртву идолима прије него је крштен, није крив послије крштења.

Тумачење: Пошто свето крштење омива сваку греховну прљавштину својом снагом, тако да ако је неко принио жртву идолима прије крштења, по крштењу није крив и у свештенички чин нека уђе уколико се његов живот потом покаже као непорочан.

13. правило: Сеоски епископ не може постављати без допуштења градског епископа.

Тумачење: Ово правило потпуно забрањује сеоским епископима да постављају некога без дозволе епископа који је у граду. Десето правило Сабора у Антиохији заповиједа им да само чтеце, ипођаконе и заклињаче постављају, а презвитере и ђаконе не смију постављати, осим са допуштењем епископа који је у граду и под којим се та област налази. И Василије Велики, нашавши да су неки без испитивања узети од стране сеоских епископа за црквене служитеље, те многи и од презвитера и ђакона постављени по заповијести тих истих, не допушта надаље да сеоски епископи икога без његове сагласности примају у црквену службу, него да достојне испитају

сеоски епископи и прихвате, али их не треба прикључити клиру, тј. постављати, док њега не извијесте о њима.

14. правило: Свештеник који избјегава да једе месо, само окусивши, нека остане при томе. Ако не жели да једе ни поврће кувано са месом, нека престане са службом.

Тумачење: Ако не једе месо презвитер или ђакон, нека само окуси од њега, и опет ако хоће нека не једе. Ако се не повинује, и не једе поврће кувано са месом, нека се изврге јер твар Божју одбацује и клевеће на њу. О овоме потражи у педесет првом правилу Светих апостола.

15. правило: Ако презвитери продају нешто што је црквено, нека је неважеће, и да буде по суду епископа, тј. по његовој вољи.

Тумачење: По кончини епископа црквено имање цијело и неповријеђено нека чувају клирици те цркве. Уколико нема клирика, митрополит нека чува да би све цијело и неоштећено предао епископу који ће се поставити у тој Цркви. Ни митрополит, ни клирици, нека ништа од такве имовине не узимају. Уколико је Црква обудовјела, нека не буде дуго времена без епископа, него нека се у року од три мјесеца постави епископ у њој, осим уколико некаква неизбјежна нужда не продужи вријеме и дода. Ако у том времену у ком Црква удовствује нешто од црквене имовине буде продато од стране клирика, да буде неважеће, и да буде у власти епископа, те уколико он жели, нека раскине продају и узме црквени сасуд или друго што је продато, или потврди продају и прими цијену. О овоме потражи у двадесет петом правилу Сабора у Халкидону, и тридесет петом правилу Шестог васељенског сабора у Трулској палати.

16. правило: Који су са бесловесним животињама блуд учинили прије узраста од двадесет година, петнаест година нека припадају. Ако је старији од тога узраста, и жену има, а падне у то, двадесет и пет година нека припада. Ако жену има, и педесет година, нека припада све до исхода душе своје.

Тумачење: Осамдесет прва глава, тридесет седме гране, 60. Царске књиге закона заповиједа да они који са бесловесним животињама блуд чине, тј. са сваким четвороножним скотом или са мушким полом, буду кажњени одсијецањем дјетородног уда. Због тога и ово правило заповиједа да, уколико су млађи од двадесет година то чинили, петнаест година нека припадају и других пет година да стоје са вјернима и само у молитви заједничаре, а потом се причесте Светим Тајнама. Који су старији од споменутог узраста и падну у такву страст а имају своју жену, да двадесет и пет година припадају и других пет година стоје са вјернима и молитвено заједничаре, а послије тога да се причесте Божанственим Светињама. Који су старији од педесет година и жену имају а падну у споменуту страст, заповиједа се да све преостало вријеме живота припадају и да се пред исход душе удостоје благог испраћаја, тј. да се причесте Тијела и Крви Христове.

17. правило: Проказивач, или који је сам проказан, са онима који се колебају да се моли.

Тумачење: Будући да су прокажени означени као нечисти у Мојсијевом Закону, због тога и ово правило именује онога који се оскрвнио са бесловесним као нечистог и прокаженог. Оно заповиједа таквима који су са женама противприродно, или с мушким полом, или са бесловесним животињама мрзост чинили, и проказали себе и друге, тј. проказу другима предали, и научили их својој нечистоти – те се зато говори проказан и проказивач, као пресит напунивши се греховног смрада – да се све вријеме свога живота моле са онима који се колебају. По великом Дионисију ријеч је о онима који су држани од нечистог духа и којима није допуштено да се моле са вјернима, него имају издвојено мјесто и тамо се моле. О овоме тражи 62. и 63. правило Василија Великог, и наћи ћеш за такво срамотно дјело мање епитимије, тј. запрећења.

18. правило: Епископ који је постављен, уколико не буде прихваћен од житеља мјеста у које је постављен, те почне досађивати другим епископијама, нека буде одлучен. Уколико хоће да присаједињен буде презвитерима, нека буде. Ако досађује и тамошњем епископу, нека буде извргнут из презвитерске части.

Тумачење: Ако је неки епископ постављен, а не буде примљен од људи тога града који је њему повјерен на старање, и почне насртати на друге епископије и тамошњим епископима стварати метеж, нека буде одлучен. Ако жели да буде прибројан међу презвитере и да сједи са њима и има част коју они имају, нека буде са њима. Уколико против тамошњег епископа ствара метеж и преотима нека овлашћења епископа, нека буде лишен презвитерства и искључен из Цркве.

19. правило: Који обећа да ће бити у дјевствености па одбаци обећање, четири године нека је одлучен. Дјевственице које долазе некима као браћи, нека им не долазе.

Тумачење: Ово правило налази се у опширним правилима и говори о онима који обећавају да ће бити у дјевствености, а потом дјевство одбаце, и заповиједа да испуне запрећење за двоженца. Запрећење за двоженца, као што 4. правило светог Василија Великог заповиједа, јесте на једну годину бити одлучен, иако неки Оци такве на двије године одлучују. Сам Василије у свом 19. правилу казује: *За завјете мушкараца о дјевствености не знам, осим што неки себе прибројаше монашком чину. Ипак, и те мушкарце који обећавају да ће дјевствовати мислим да треба упитати, и исповиједање њихово јавно примати, тако да ако обећање своје одбаце, и ка тјелољубивом и сластољубивом животу се предају, епитимију за блуд треба на њих наложити.* Скративши правило које је садржано у опширној заповијести, наглашава се да се преведу у одлучење они који дјевственост одбацују и да се на њих наложи епитимија за двоженце, тј. запрећење Василија Великог које на такве налаже, односно наводи запрећење заповијеђено за блуднике. Будући да је за њих запрећење седам година: двије године да су са онима који плачу, двије са онима који слушају Божанствено Писмо, сљедеће двије да су са онима који припадају и једну годину нека стоје са вјернима и само молитвом заједничаре с њима. На почетку осме године примљени бивају да се причесте Божанским Тајнама, као што и заповиједа 59. правило Василија Великог. Неки блудницима који подлијежу запрећењу дају запрећење од четири године, тако да једну плачу стојећи изван

припрате, другу годину примају се у оне који слушају Божанско Писмо, изван царских врата црквених, трећу годину су у покајању прибројани са онима који припадају, а то значи да стоје унутар цркве са задње стране амвона, а четврту годину стоје са вјернима и са њима су само у заједници молитве али не и Причешћа. Почетком пете године да добију благу заједницу, тј. да се причесте. Онај који има жену по рјешењу, тј. оскрвнише се прије брачног сједињења, или је насилно оскврни а затим се ожени њоме, (да чине) као што заповиједа 22. правило тога светог. Према ономе што је прихватљиво и том правилу, ово правило је скраћено мањом епитимијом, тј. запрећењем блуднику, односно четири године предложивши. Ово правило, без икаквог изузетка, такође забрањује и дјевственицама које су Господу обећале да ће дјевствовати, да са мушкарцима у истом дому пребивају под изговором братства.

20. правило: Прељубник и прељубница на седам година нека се одлуче.

Тумачење: Прељубница је она која имајући свога мужа лијеже са другим, а прељубник онај који имајући своју жену лијеже са другом. О таквима и 87. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати заповиједа и налаже на њих запрећење од седам година, као што и ово правило заповиједа: једну годину да плачу, двије године слушају Божанствено Писмо, три године да припадају, а седму годину да стоје са вјернима. И по истеку седам година нека се удостоје Причешћа уколико су у сузама принијели покајање. Педесет осмо правило Василија Великог на петнаест година даје запрећење прељубницима, тако да четири године плачу, пет година слушају, и опет, четири године припадају и двије године стоје са вјернима, а потом бивају удостојени општења.

21. правило: Блуднице које узимају смртно биље, десет година да се кају.

Тумачење: Блуднице или неке друге жене које без стида блуд чине, и желећи да се од људи сакрију узимају од неких дјетеубиствено биље да би, то испивши, умориле дијете у себи, такве да приме запрећење од десет година. Двије године нека стоје ван цркве са онима који плачу, три године да су напољу крај царских врата и стојећи слушају Свето Писмо, и преостале четири године да су унутар цркве и стоје са задње стране амвона, а када ђакон каже: „Ви који сте оглашени, изиђите...", нека излазе из храма. Једну пак годину нека стоје са вјернима и са њима нека су у заједници молитве без Причешћа. И тако, по преласку ових степена, нека се удостоје пуноће, тј. да буду причешћене.

22. правило: Ко вољно учини убиство, на крају живота нека се причести.

Тумачење: Који својом вољом убије човјека, све вријеме свога живота нека се каје. На крају живота, тј. приликом исхода душе (из тијела), нека се удостоји испуњења, тј. да се причести Божанственим Тајнама.

23. правило: Ко невољно учини убиство, пет година да се каје.

Тумачење: Ако неко невољно учини убиство, таквом убици ово правило заповиједа да пет година буде у запрећењу. Педесет седмо правило Светог Василија заповиједа да такав двије године плаче, три године да буде с онима који слушају, четири године међу онима који припадају и једну годину да стоји са вјернима, да би послије десет година примио окончање казне и удостојио се заједничарења.

24. правило: Који вјерују у врачање и такве уводе у свој дом да би тамо чарали или на очишћење, пет година нека се кају.

Тумачење: Уколико се неко магу, или бајачу, или онима што праве амајлије или другим сличним препушта, и позива их у свој дом да му открију и говоре о њему што знају, или о врачбинама које су на њему, желећи да му их ставе или скину, као они који зло злом исцјељују, нека три године припадају, и двије године да стоје са вјернима и само молитвено заједничаре. Послије пет година нека се причесте Светим Тајнама. Шездесет прво правило Шестог сабора у Трулској палати налаже да се овакви шест година не примају у општење, тј. не причешћују.

25. правило: Уколико је неко заручивши дјевојку оскврнио њену сестру и она затрудни, а он затим заручницу узме, па се прва обjеси, они који су знали за то нека се десет година кају.

Тумачење: Ако је неко заручио дјевојку и, док још није био ступио у брак са њом, оскврнио њену сестру, па је затруднила, а он се потом оженио својом заручницом, ако се деси да прва, смућена жалошћу, удави себе, и они који су знали шта се збило па су је могли избавити од самоубиства, а не избавише је, као кривци за убиство кажњавају се и примају запрећење на десет година. Након тог времена, пошто прођу кроз степене покајања које смо већ више пута споменули, и приопште се вјернима у стајању и молитви, удостојавају се потом Божанског Причешћа.

Окончаше се, у Христу, правила светог Помјесног Сабора у Анкири.

7. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТОГ САБОРА У НОВОЈ КЕСАРИЈИ

15 ПРАВИЛА

У Новој Кесарији близу Понтског мора, окупи се сабор, који је други послије Анкирског сабора, а први од осталих, и оног Првог васељенског, који је сабор у Никеји. На овом сабору састали су се Свети Оци, а с њима бијаше и свети свештеномученик Василије, Епископ амасијски, те правила прогласише ради управљања Црквом, а она су сљедећа:

1. правило: Презвитер који се ожени да престане са службом. Уколико блуд учини, или прељубу, нека се потпуно извргне и нека буде уведен међу оне који се кају.

Тумачење: Ако неко као неожењен постане презвитер, а по постављењу се оже-

ни, нека буде одлучен од свештенства, тј. са чина нека се извргне, али част и сједење са презвитерима нека има. Уколико блуд или прељубу учини, нека се искључи из Цркве и приведе у покајање.

2. правило: Која се браком везала за двојицу браће, таква све вријеме свога живота нека буде изван Цркве. Уколико на самрти обећа да ће се разријешити брака, нека буде примљена у покајање. Ако ли скончa жена или муж из таквога брака, ономе ко је жив преостао тешко је покајање.

Тумачење: Уколико нека жена ступи у брак са двојицом браће, тј. када умре први, пође за другога и почне пребивати у таквом безаконом браку, све вријеме њеног живота нека буде изопштена из Цркве. О овоме тражи 23. правило светог Василија.

Ако пришавши смрти обећа да ће раскинути брак, уколико преживи, нека буде примљена у покајање. Потражи 62. и 63. правило светог Василија.

Ако у том безаконом браку и нечасној заједници једно од њих скончa, тј. муж или жена умре, ономе који остане жив тешко је могуће покајање, будући да се не исправи нити одбаци безакони брак својом вољом и хтјењем.

3. правило: Многоженцима је објављено вријеме покајања. Ревносно покајање може га и скратити.

Тумачење: Ово правило многоженцима назива троженце и четвороженце. Вријеме њиховог запрећења и покајања садржано је у четвртом и осамдесетом правилу Василија Великог. Он заповиједа да се троженци одлуче пет година, али их не одбацује потпуно од Цркве, него их кроз двије године удостојава слушања Божанственог Писма и потом до испуњења пет година треба да стоје са вјернима. Благој заједници да се не присаједињују, и након тога приљежно и из свег срца покајавши се, да се приме у заједничарење са Светињом.

Многоженци, тј. четвороженци који више од блудничења гријеше, једну годину да плачу, три године да припадају, једну годину да стоје са вјернима, и по окончању пет година нека буду примљени у заједницу.

Епископ има власт, како каже ово правило, да увећа или умањи њихово вријеме покајања, гледајући на живот и вјеру онога који се каје.

4. правило: Који похотно жели жену, али ништа не учини, нека зна да је од Бога избављен.

Тумачење: Уколико неко из свег срца пожели да легне са женом, и све старање има за то и готов је, али не учини и не спроведе у дјело своју похоту, то је јасно да од вишње благодати избављен би: иако и зажели и потруди се, и би близу скверног дјела, ипак његов труд не испуни се до краја ради неке спољашње сметње. Такви нека запрећење приме онако како заповиједа 70. правило светог Василија ђакону који се оскрнавио устима.

5. правило: Оглашени ако сагријеши, а јесте с онима који преклањају кољена, нека више не гријеши и да буде са онима који слушају. Ако је са онима који слушају, па је сагријешио, потпуно да се истјера.

Тумачење: Два су чина оглашених: једни су они који су тек пришли Саборној Цркви, те као још несавршени, послије слушања светих списа и Божанственог Еванђеља, одмах излазе из храма. Други су они који прије одређеног времена приступише Саборној Цркви и бјеху савршенији, па послије Јеванђеља чекају молитву оглашених, а када ђакон каже: „Оглашени, главе ваше Господу приклоните", и они преклањају кољена. Нека савршенији, дакле, као они који окусише добре ријечи Божје и сагријешише, буду премјештени и постављени са онима који слушају. Уколико сагријеше и међу онима који слушају, нека се потпуно искључе из Цркве.

6. правило: Која је бременита, када хоће да буде крштена, избор обоје тражи се.

Тумачење: Жена која у утроби има дијете, када хоће да буде крштена, не штети јој у томе дијете које је у њој. И нека нико не мисли да се, због мајке која се крштава, и дијете у њој крштава, па да мисли да, ако се оно по рођењу крсти, да је други пут крштено. Оно још ни на свијет није изашло, нити има личност своју, нити чини какав избор.

7. правило: Презвитеру не приличи да једе на свадби другобрачног. Онај треба да се покаје, а овога ко ће удостојити милости?

Тумачење: Презвитер након што благослови другобрачног и жену његову, нека одступи од трпезе и нека не једе са њима. Ако је запрећењу изложен другобрачни, какве ће милости бити достојан презвитер који се јела ради саглашава са таквим браком?

8. правило: Свјетовњак чија је жена прељубу починила, нека се не прима у клир. Ако клирик зна да његова то чини и не отпусти је, нека буде извргнут.

Тумачење: Уколико жена неког клирика учини прељубу, и увјеривши се да је сагријешила не отпусти је, такав нека буде извргнут. Ако сагријеши жена свјетовњака, таквог не треба примати у клир.

9. правило: Уколико презвитер исповиједи да је сагријешио прије постављења, само нека не служи. Рукоположење нека од прегрешења опрашта. Ако нису исповијеђена, нити је био изобличен од кога, сам нека има власт (како да поступи).

Тумачење: Друга прегрешења рукоположење разрјешава, тј. постављење се не дотиче само тјелесног гријеха. Ако је неко прије постављења блуд учинио, а потом био постављен за презвитера и по постављењу исповиједио тај гријех, сједење и част презвитерску нека има, али свештеничко ништа нека не чини, тј. нека не служи. Уколико сам не исповиједи нити од кога изобличен буде на њему самом нека је власт или да остави свештенство или да служи.

10. правило: Ђакон ако је у таквоме прегрешењу, међу слугама нека буде.

Тумачење: Ако и ђакон падне у такво прегрешење прије постављења, а послије постављења исповиједи, нека престане приносити Хљеб и Чашу и нека престане људе учити, и од тада ништа свештенички да не служи, него само слуга црквени да буде.

11. правило: Уколико неко нема тридесет година, нека не буде презвитер, ако је и достојан. Нека има Спаситељево крштење као примјер.

Тумачење: Не приличи никоме ко је по узрасту млађи од тридесет година да буде постављен за презвитера. И ако је човјек заиста достојан хвале и учен, ово правило ни таквом не допушта, као и 14. правило Шестог сабора у Трулској палати.

12. правило: Ко је због болести прихватио Крштење, нека не буде презвитер, осим ако касније покаже ревност, или у недостатку људи.

Тумачење: Који је без икакве нужде зажелио крштење, будући да оно може омити сву душевну прљавштину, такав да буде постављен за презвитера и епископа, што заповиједа и 80. правило Светих апостола, и 2. правило Првог сабора у Никеји, и 3. Сабора у Лаодикији и 10. правило Сабора у Картагини.

Ко се крсти због болести, не од своје воље, него по нужди приступивши крштењу, никако другачије да не буде прихватан у свештенство осим ако се не стече на њему ово троје: ако буде помањкање људи за постављење, а тај буде достојан хвале и веома учен и много се подвизавао послије крштења.

13. правило: Сеоски презвитер у градској цркви нека не служи, осим ако није отишао епископ и сви презвитери. Уколико су некуда отишли, и буде позван од људи, нека служи.

Тумачење: Презвитерима које су епископи поставили у селима, није допуштено да служе у градској цркви ако је ту епископ и презвитери градски. Уколико су сви отишли и неки сеоски презвитер буде позван да молитву учини и принесе Жртву, тада нека служи.

14. правило: Сеоски епископи који су постављени по образу Седамдесеторице апостола јесу као саслужитељи. Поштовани ради старања о убогима да служе у градској цркви.

Тумачење: Градски епископи су по образу Дванаесторице апостола. На њих је Господ дунуо, рекавши: *Примите Духа Светога, и којима отпустите гријехе, отпуштају им се, и којима оставите, остављају се.* И потом њима би даровано да благодат Духа Светога другим раздају. Сеоски епископи јесу по образу Седамдесеторице апостола. Њима није дато да раздају благодат Духа Светога и то је јасно из књига *Дјела апостолских*. О њима се пише да када Филип, један од седам ђакона, сиђе у Самарију и крсти многе, ради њих послаше Апостоли Петра и Јована, и они дошавши полагаше руке на крштене, и примаху Духа Светога. Не бијаше ни на једнога од њих још сишао. По образу Седамдесеторице апостола јесу сеоски епископи, и због тога они нити ђакона, нити презвитера не постављају, јер другима раздавати благодат Духа Светога, њима није могуће. Приносити жртву, тј. служити у градским црквама и при епископима и презвитерима им се не забрањује, јер су служитељи и поштовани због старања према сиромашнима. Имајући власт над црквеним иметком дужни су да сиротињи раздају, и да се брину о њима, и због тога су поштовани.

Ако је сеоским епископима дужност да црквено богатство убогима раздају, колико више је то дужност градским епископима.

15. правило: Нека буде седам ђакона, како је то написано у *Дјелима апостолским*, па ако је и велики град.

Тумачење: Као што 16. правило Шестога сабора у Трулској палати показује, ово правило не заповиједа о ђаконима који служе Светим Тајнама, него о онима којима је предат труд и брига о сиромашним људима човјекољубља ради, онако како и књига *Дјела апостолских* о њима говори, *који у потребама трпезе служе.* Више од ових служитеља, чак ни ако је велики град, не приличи да буде, и да служе Светој Тајни (други је ред клирика), а и таквим постављењем би се прешла мјера црквене имовине.

Пројосмо у Господу правила Сабора који бијаше у Новој Кесарији.

8. ПОГЛАВЉЕ
СВЕТОГ ПОМЈЕСНОГ САБОРА КОЈИ БИЈАШЕ У ГАНГРИ
20 ПРАВИЛА

Сабра се овај свети сабор и изложи правила послије Првог, Никејског.

Господа пречасна саслужитељи у Јерменији: Јевсевије, Елијан, Евгеније, Олимпије, Витиник, Григорије, Филит, Папије, Евлалије, Ипатије, Пројеросије, Василије, Васас, Евгеније, окупише се на светом Сабору у Гангри, у Господу радујући се.

1. правило: Уколико неко опада законити брак, и жену која је вјерна и побожна и поштована мрзи или прекоријева због тога што се сједињује са мужем својим, говорећи да такви не могу ући у Царство небеско, нека буде проклет.

2. правило: Ако неко оптужује онога који у побожности и са вјером једе месо без крви, које није жртвоприношено, нити удављено, говорећи да због једења меса нема наде за спасење, нека буде проклет.

3. правило: Уколико неко учи роба да под изговором побожности не ради за свога господара, да напусти своју службу и оде, и да не служи своме господару са љубављу и сваким поштовањем, нека буде проклет.

4. правило: Ако неко расуђује и не жели да прими Причешће од презвитера који има закониту жену, и говори да кад тај служи није достојно од њега примити Причешће, нека буде проклет.

5. правило: Ако неко учи да се дом Божји, тј. црква, презире и не мари за њу, и да се не сабира у њој у вријеме молитве и на појање, нека буде проклет.

6. правило: Уколико неко мимо Саборне Цркве за себе окупља људе и не марећи за Цркву жели чинити оно што је црквено, мимо презвитера што их је епископ поставио, нека буде проклет.

7. правило: Ако неко плодове који се доносе у цркву усхтједне примати или раздавати ван цркве, без сагласности епископа или старатеља којима је то повјерено, нека буде проклет.

8. правило: Ако неко даје или узима плодове донесене у цркву, осим епископа или онога коме је повјерено да уређује добротворство и даје и узима, да буде проклет.

9. правило: Ако неко девствује или се

уздржава због тога што му је брак мрзак, те се са гнушањем удаљи или не ради добра и светог девственог пребивања, нека буде проклет.

10. правило: Ако неко због привидног уздржања, а не због истинског смирења, лошу одјећу носи или се у врећу облачи, и мисли да ће због тога оправдање имати, а осуђује оне који са побожношћу носе брачну одјећу или се одијевају у другу, општу или обичну одјећу, нека буде проклет.

11. правило: Уколико нека жена, сматрајући да то чини зарад уздржања, промијени одјећу, те умјесто уобичајене женске одјеће у мушке се одежде облачи, нека буде проклета.

12. правило: Ако нека жена оставља свога мужа и хоће да оде гнушајући се брака, нека буде проклета.

13. правило: Ако неко оставља дјецу своју и не одгаја их док не одрасту, и не учи их о благовјерју колико приличи, него се под изговором уздржања не стара о њима, нека буде проклет.

14. правило: Ако дјеца родитеље своје, иако су вјерници, остављају одлазећи под изговором побожности и не указују одговарајуће поштовање родитељима својим, мислећи да је њихова побожност часнија, нека буду проклета.

15. правило: Уколико нека жена под изговором своје побожности постриже све власи са своје главе, које им је Бог дао као спомен покорности мужевима, као она која уништава заповијест о покорности, нека буде проклета.

16. правило:[23] Уколико неко неће да има удјела са онима који из љубави и ради части Господње сазивају браћу око трпезе, и, не желећи да је у заједници са позванима, прекоријева оне који су тамо, нека буде проклет.

17. правило: Уколико неко, ради умишљеног уздржања, пости у недјељу или у суботу, осим једне Велике суботе, нека буде проклет.

18. правило: Ако се неко од оних који се уздржавају, осим због тјелесне немоћи, горди и постове који су предати заједници и чувани Црквом разрјешава, јер тврдо мисли о себи да је савршен, нека буде проклет.

18. правило (од другога законика, са тумачењем): Ако се неко од оних који се уздржавају, осим због невоље тјелесне, погорди веома, те постове предане заједници и од Цркве чуване разрјешава, са чврстим мишљењем о себи да је савршен, проклет је.

Тумачење: Шездесет четврто Апостолско правило потврђује: *Ако се неки клирик нађе да пости недјељни дан, или суботу изузев једне, нека буде извргнут; мирјанин нека се одлучи.* Опет, 69. правило ових Апостолских правила говори: *Заповиједа се да се пости Четрдесетница Пасхе, сриједа, петак, осим што се тјелесно изнемоглима може ублажити.* Евстатије са својом дружином руши предање о посту јер, како рекосмо, мисле да су достигли савршенство, и да им пост више није потребан. Црквом чувани, тј. сабор вјерних, овима не посљедује, осим ако неко, према апостолском правилу, због изнемоглости тјелесне не буде могао постити.

19. правило: Онај који због умишљеног уздржања у недјељу или суботу пости, нека је анатема.

20. правило: Уколико се неко, због гордости помисли својих, гнуша сабора који бивају у спомен светих мученика или служби и помена који тада бивају, нека буде проклет.

Тумачење свих претходно изложених правила Светог сабора у Гангри

На овом Светом сабору Свети Оци се окупише ради разних црквених потреба. Расправљали су и о неком Евстатију и пронашли многа његова безакоња, као и оних који су били са њим. Такође изложише ова правила како не бисмо пали у њихову јерес, тј. масалијанску. Они се називају и „молебници". Одбацују законити брак и гнушају се једења меса. Они такође уче робове да напуштају своје господаре и такве радо прихватају. Не брину за цркве и олтаре, ни за сабрања која су у њима у вријеме појања. Окупљају се засебно и у црквицама које су по домовима њиховим и поучавају молитвама и учењима својим, и заједно поју. Без допуштења епископа и презвитера врше црквене тајне, тј. службе чине и, једноставно говорећи, сва правила црквена преступају. Имају властите законе, чак, сваки од њих, све што помисли да би оклеветао Цркву, а на своју пропаст, то додаје.

Због таквих овај Сабор јерес њихову осуди и заповиједи да се такви из Цркве избаце.

Ако неко законити брак одбацује или осуђује онога којиједе месо, осим од удављене (животиње), или од мрцине, или идолима жртвованог; или ако неко учи робове да под изговором побожности напуштају своје господаре и не брину се о својим дужностима; или по свом расуђивању не прихвата божанствене Тајне од презвитера који има закониту жену; или који дом Божји, а то је црква, напуштају током појања и одлазе, све немару предајући, и засебно се окупљају и подучавају, или који без допуштења епископа или презвитера, и не обазирући се на њих обављају црквене тајне, тј. службе творе, будући да сматрају своју молитву за велику и силну; или уче да плодове од старине приношене Цркви – који се на доброчинство раздају од стране епископа и од њега постављених да то уређују – не треба приносити Цркви, већ њима и онима с њима давати, као онима који су свети; или ако дјевство не сматрају ради доброте и чистоте часнијим од брака, већ се брака гнушају и горде се и узносе над онима који су у браку; или не долазе уколико су позвати за трпезу, Господа ради, након отпуста црквеног, тј. на окушање хљеба и вина, него то одбијају и не заједничаре са тамо позванима због своје гордости; или понижавају онога који се богати са праведношћу и уз доброчинство, или се ругају онима који носе брачну одјећу, а сами некакву чудну одјећу смишљају као да сматрају да ће се њоме оправдати; или ако неке жене мушку одјећу носе да би се наругале обичној женској одјећи, и због тога мисле да су чисте и праведне; или се удаљавају од својих мужева гнушајући се брака; или они који дјецу своју остављају и не одгајају их и не поучавају их колико доликује побожности, него се под изговором уздржања не брину о њима; или оне које своју косу потпуно одсијецају умишља-

јући да је то благочешћа ради; или, опет, ако дјеца вјерујуће родитеље своје остављају и одлазе, и не одају им поштовање какво родитељима доликује, сматрајући да ће им због тога богопоштовање бити узвишеније; или ако неко преступа предате нам постове и уопште од свете Цркве озакоњено да се чува; или ако недјељом и суботом посте; или ако се, као горди, гнушају и клеветају на спомене светих мученика и службе које тада бивају – ако се неко нађе да горе споменутим и поштованим било шта такво чини, да се узноси над њима и понижава оне који просто живе, те преступа црквене законе и уводи нешто ново из сопственог безумља, нека буде проклет.

Црква и дјевственост (са) смиреномудреношћу похваљује, и уздржање које бива са благовјерношћу и чистотом прима, и диви се напуштању свјетовних дјела уз смирономудреност, и поштује чист брачни живот, и богатство са праведношћу и доброчињење не осуђује, и похваљује једноставну и лошу одјећу која се само због потреба тјелесних носи, без лицемјерја, док се од лоше и поцијепане одјеће ношене с лицемјерјем одвраћа. И заповиједа да се дом Божји поштује, и сабрања која су у њему као света и корисна цјелива. Не затвара побожност у човјечје куће, него поштује свако мјесто саздано у Име Божје, и прихвата сабрања у тим црквама ради појања, на општу корист свим људима. И назива блаженим мноштва доброчинстава која браћа чине сиромашним по древном предању.

Сабравши, дакле, све то у једну ријеч: све што је од Божанственог Писма и апостолским предањем предато, Црква цјелива.

Прођосмо, с Богом, правила Светих Отаца Помјесног сабора што бијаше у Гангри.

9. поглавље
Светог Помјесног Сабора у Антиохији Сиријској
25 правила

У Антиохији Сиријској била су два сабора: први је био у вријеме римског цара Аврелијана против Павла Самосатског, који је био оснивач јереси, говорећи за Господа нашег и Бога Исуса Христа да је прост човјек, Сина Божјег ријеч изговорена. На том сабору били су многи Свети Оци, и свети Григорије Чудотворац. Окупивши се у Антиохији Сиријској, гдје бијаше епископ Павле Самосатски, њега поучавањем и навођењем ријечи из Божанског Писма не могоше наговорити да одступи од хуле на Господа нашег, те га заједничким судом свргоше и проклеше. Он није хтио да одступи са престола Антиохијске Цркве, па Свети Оци овог сабора о свему обавијестише цара Аврелијана. Овај епископу Римске Цркве и његовим архијерејима заповиједи

да испитају о Павлу и, уколико је по правди извргнут, да се одагна од хришћанске Цркве. Тако је и било, како о томе Јевсевије Памфил говори.

Други се потом окупи сабор у Антиохији у вријеме цара Константа, сина Константина Великог, пет година послије упокојења оца његовог.

На овај свети и Богом у миру окупљени сабор у Антиохији дођоше из долине Сирије, из Финикије и Палестине, из Арабије и Месопотамије, из Киликије и Исаврије, из свих области једнодушни и свети служитељи да се у Господу радују.

Благодат и истина Исуса Христа Господа и Спаса нашега, посјетивши свету Антиохијску Цркву, и овдје окупљене сабирајући у јединству и сагласију и Духом мирним, много тога утврди. Уз све и ово утврђује, учењем Светог мирног Духа, што се сматра да је добро, са великим промишљањем и судом свих нас епископа заједно сабраних у Антиохији из различитих области. Вашој знаности посласмо, вјерујући Христовој благодати и мирном Светом Духу да и ви такође једнодушно мислите, као они који су силом са нама, и молитвама помажете, још сте и сједињени с нама, и Светим Духом овдје бивате, на тај начин са нама мудро расуђујући и заповиједајући, и правовјерје печатећи и утврђујући, са сагласношћу Светога Духа.

Ово су изложена света правила.

1. правило: Који покуша да измијени законом утврђено предање о Пасхи, ако је мирјанин, нека буде одстрањен од Цркве, а ако је клирик, нека се извргне.

Тумачење: О овоме је речено и у 7. правилу Светих апостола, тј. уколико неко са Јудејцима прославља Пасху, такав нека буде извргнут. Такође, правило и ово заповиједа: ако свјетовњак преступа законом одређено предање у вези са празновањем Пасхе, те с Јудејцима или сам у друго вријеме празнује Пасху, нека не буде у заједници и нека буде одстрањен из Цркве. Уколико је клирик, а чини ово, да се извргне и да буде лишен свештеничке части и имена. И клирици који му се приопште након извргнућа, и они да буду извргнути.

2. правило: Који у цркву долази, и слуша Свето Писмо а потом немарно излази и одвраћа се од светог Причешћа, такав нека буде одлучен све док не пројави плодове покајања и тек онда нека буде помилован. А који имају заједницу са онима који су лишени заједнице, нека сами буду без општења. Који се моли са онима који се не моле у цркви, криви су, и они који примају одлученога од молитве у цркви нису без кривице.

Тумачење: Одстрањени су такви од Цркве који не заједничаре у молитви са људима, него излазе из храма прије него што је окончана Божанствена служба, и као немарни склањају се од Божанственог Причешћа, док се не покају и покажу добре плодове покајања. Када се топло покају, опет ће бити примљени. А онај који прими онога који је одстрањен из Цркве и не моли се са вјернима, и помоли се с њим у дому, или у другој цркви, подлијеже овом правилу, јер заједничари са оним који је лишен заједничарења, те ни сам није у заједници. О овоме још тражи 10. и 11. правило Светих апостола, и Лаодикијског сабора 33. правило.

3. правило: Ако неки презвитер, или

ђакон, или било ко из свештеног чина остави своје мјесто и своју цркву, и оде у другу област преселивши се из своје и тамо дуго живи, отада нека не служи. Штавише, ако је позван од свога епископа а не врати се него пребива ван поретка, нека буде извргнут и нека отада не може ући у свој чин. Ако неки епископ прими тако извргнутог, нека добије запрећење од заједничког сабора јер је нарушитељ закона Цркве.

Тумачење: Подобно 15. правилу Светих апостола, и ово правило заповиједа да нико од презвитера или ђакона, или уопште било ко свештеничког чина, који остави своје мјесто и своју цркву, и у другу страну оде и тамо дуже времена буде, није достојан да служи. Још уколико га и његов епископ позове, а овај га не послуша да се обрати, него настави да буде у беспоретку, нека буде потпуно изврнгут и нека нема наду да ће поново ући у тај чин. Чак и епископ, ако прихвати тако изврнгутог и уврсти га у клирике, када се окупе сви епископи области ради црквених питања и потребних правила, треба да добије запрећење од општег сабора као преступник црквених закона.

4. правило: Ако епископ, или презвитер, или ђакон који је од сабора изврнгут остане упоран у непокорности и почне служити, нека се не може вратити у свој чин.

Тумачење: Ово, као и 12. правило истога сабора, заповиједа да, уколико је епископ, или презвитер, или ђакон сабором изврнгут из свога чина, и говори: „Зао суд је на ме изречен, и није по правилу", може позвати оне који говоре против њега и пред другим, већим сабором оправдати се. Ако по изврнућу сам за себе тако мисли, и не повинује се, и прије исправљања изречене пресуде усуди се да служи, отада и ако виче: „Зло ме осудише! Нисам по правди изврнгут!", такав не може примити свој чин нити чекати други одговор (сабора). Петнаесто правило овога Сабора говори да ако од свих епископа који су у области изврнгут буде епископ, не може се такав другдје позвати на суд, нити се оправдати, него да остаје важећи суд који је донијет против њега. Четврто и пето правило Сабора у Сардици допушта епископу или презвитеру који је од свих епископа области изврнгут, да позове оне који говоре против њега, и прибјегне блаженом епископу Римске Цркве и правда се. Нека се у његову епископију не поставља други док епископ Римске Цркве не испита суд, и заврши разматрања. И јесте такав избор најправеднији и најчовјекољубивији, и држи се и данас.

5. правило: Сваки презвитер, или ђакон који презире свога епископа и одступа од њега, те без његовог допуштења прави другу цркву и онда, три пута позван од стране свога епископа и даље остане у безумљу, нека се изврне.

Тумачење: Уколико неки презвитер или ђакон не сазнавши ништа против свог епископа, ни прегрешења, нити преступа у благовјерју и правди, тј. оно о чему се говори у 31. правилу Светих апостола, него, како то казује 10. правило Сабора у Картагини, гордошћу и безумљем понесе се, (и) ако одступи од свога епископа и устроји другу цркву и к себи привуче људе ради засебног богослужења, таквог, након што три пута буде позван од стране свога епископа и не послуша да се врати, него остане упоран у

своме недјељу, потребно је сасвим изврнгути и отада нека нема наду да ће исцјељење добити, нити своје части примити.

6. правило: Клирика који је од стране свог епископа одлучен, други епископ не може разријешити. Уколико сабор таквога прими или осуди, нека је суд важећи.

Тумачење: Онај који је свезао, и разријешити може. Због тога, клирика који је запрећење примио и који је одлучен од стране свога епископа не приличи да прими други епископ као да није одлучен, ако није разријешен од онога који га је свезао. Ако сабор на коме се окупљају епископи читаве области у одређено вријеме, испита кривицу одлученог, и ако се нађе да је он без кривице добио одлучење од свог епископа, може сабор зло изречено одлучење исправити и разријешити поменутог. Суд који је сабор донио нека је тврд и непромјењив.

7. правило: Странац који нема мирно писмо, тј. грамату, нека се не прима.

Тумачење: У многим правилима је ово речено, да се онај који је од једнога епископа постављен не прима без препоручне и према правилима грамате. Њу даје епископ који је обавио постављење.

8. правило: Презвитер из неке области нека не даје препоручне и грамате према правилима клирицима који желе негдје далеко отићи, него само ка оближњем сусједном епископу.

Тумачење: Само и једино епископима и непорочним сеоским епископима доликује да дају препоручне грамате клирицима који желе да оду далеко од својих мјеста. Ово није допуштено ни презвитеру који је старјешина у неком крају, већ је и њима дозвољено само да најближем епископу, тј. сусједном, пишу о таквим клирицима, и увјере га о постављењу, вјери, и животу њиховом.

9. правило: Епископима приличи све чинити са допуштењем митрополита, и без његовог промишљања нека се ништа не чини, већ само у својим областима епископи што треба да творе и постављају непорочне људе у клир.

Тумачење: Попут 34. правила Светих апостола, тако и ово учи да епископи сваке области поштују свога старјешину, тј. митрополита и да без његове воље ни епископа не изабирају, ни постављају, нити било шта крупније да чине. О томе смо већ рекли у апостолском правилу. Епископи могу да чине само оно што свакоме од њих приличи у својој области, и постављати презвитере и ђаконе и томе слично. Али, ни митрополит без савјета епископа ништа нека не чини.

10. правило: Заклињаче и чтеце и појце и ипођаконе постављају сеоски епископи, презвитера или ђакона никако без градског епископа. Ако се неко дрзне и ово преступи, нека буде изврнгут. Епископ града поставља сеоског епископа.

Тумачење: Свако треба да зна своју мјеру, и у својим областима и у њему заповијеђеном пребива. Због овога, дакле, сеоског епископа коме је заповијеђено да поставља заклињаче, чтеце, појце и ипођаконе треба изврнгути уколико се осмјели да постави презвитера или ђакона, иако и о постављању на ове степене Василије Велики сматра другачије, као што пише у 13. правилу Сабора у Анкири, и тамо потражи.

11. правило: Епископ, или презвитер, или ђакон уколико самовољно оде пред цара, без допуштења митрополита те области, треба да је лишен општења и чина.

Тумачење: Свети Оци, непокорност из свега истјерујући а добар поредак чувајући, забрањују епископима и презвитерима, и другим из свештеничкогог чина, да без допуштења и писма свог митрополита долазе пред цара и досађују му, и извјештавају га о неким стварима. Ради тога заповиједају да се онај који цару иде, епископ или презвитер, из чина извргне, и лиши општења.

12. правило: Који је извргнут из чина а досађује цару говорећи о себи, такав нека моли да приступи већем Сабору и суди се. Какав суд они донесу о њему, у томе нека буде. Уколико и послије тога противно говори, нека нема поновног разматрања.

Тумачење: Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон буде изврнут од Сабора, а мисли да је неправедно изврнут, ово правило му не забрањује већ му чак заповиједа да приступи пред већи Сабор и да му се суди, па да тај исправи што ако им се учини да је прав, и измијени донесени о њему суд његовог сабора. Ако онај не жели да изађе пред велики сабор и пред њим се оправда за оно у чему сматра да је прав, него узнемирава цара и подстиче га да га свети, ово правило таквога не удостојава никакве милости, нити му даје прилику да одговори, ни наду да треба чекати исправљење.

13. правило: Уколико епископ ни од кога позван ни замољен оде у другу област и постави презвитера или ђакона, или чини било које друго дјело црквене управе, то није важеће и нека буде поништено, а он нека буде изврнут.

Тумачење: Срећемо мноштво правила која ово забрањују. Нека не прелази епископ из своје области у другу да тамо поставља презвитере или ђаконе, или да чини неко епископско дјело. Ово може чинити само уколико је позван и умољен од стране тамошњег епископа. Ако је неко из своје области отишао у другу и тамо поставио презвитера или ђакона или вршио уређење црквених ствари и неко дјело црквене управе, то је неодрживо и нека буде поништено, а правило заповиједа да се онај изврне.

14. правило: Уколико у вријеме суђења епископу, епископи те области почну различито говорити, нека позову друге епископе из оближње области ради поузданог рјешења расправе.

Тумачење: Ако је неки епископ оптужен за гријехе, потребно је да му суди његов сабор. Уколико епископи те области почну различито судити, једни говорећи да није крив, други да је крив, митрополит може позвати друге епископе из оближње области да би настало противрјечење међу епископима разријешили.

15. правило: Ако су приликом суда над епископом сви епископи области сагласни, новог суда нека не буде.

Тумачење: Уколико неки епископ од стране свих епископа области, тј. сабора буде изврнут из чина, ово правило не допушта да му суди други сабор, него нека је на снази онај суд који је сагласно изнијет од свих епископа читаве области. Ипак, као што смо рекли у 4. правилу овог сабора, а и тако се чува воља оних који ово заповиједише, онај који сматра да није праведно изврнут, може се позвати на суд и

од најстаријег сабора помоћ добити, што је праведније и човјекољубивије.

16. правило: Који без допуштења потпуног сабора и митрополита насрне на упражњену катедру, чак и ако сам нема престо, нека буде изврнут.

Тумачење: Ово правило заповиједа да у упражњену Цркву, која нема епископа, треба постављати епископа који нема епископију, и да то чини потпун сабор свих епископа и митрополита те области, а да нико самовољно престо не отима, чак иако је принуђаван од становника тога града, ако не жели да буде изврнут. Епископу који има своју Цркву, 21. правило овога Сабора и различита друга, како је о томе написано у 14. правилу Светих апостола, никако не допуштају да одатле прелази у другу Цркву, него да пребива у Цркви у коју је Богом постављен од почетка.

17. правило: Епископ који је постављен, а одмах напусти, нека буде без општења док се не покаје и прихвати се (управе).

Тумачење: Ако је неко постављен за епископа, и напустивши не послуша да оде у Цркву у коју је постављен и људима који су му повјерени да их учи, такав нека буде одлучен док се не покаје и прихвати бригу о душама које су му повјерене.

18. правило: Уколико је неко постављен за епископа, а никако није примљен од људи тога града, такав нека има епископску част и нека служи очекујући шта ће о њему одлучити сабор свих епископа те области.

Тумачење: Ако је неко постављен за епископа, а не буде примљен од становника тога града не због своје кривице него због злобе тих људи, такав нека има епископску част и нека слободно служи али нека не управља имањем црквеним и другим стварима. Такође нека не тражи било какву војну помоћ од свјетовне власти, него је дужан чекати док се не скупи пуни сабор свих епископа области у одређено вријеме, и размотривши уреди све како доликује.

19. правило: Ако не буде сабора, ни самог митрополита, нека се не поставља епископ. Уколико се на сабору, због неке невоље, не окупе сви епископи, ипак нека дође већина, или граматама нека учествују у одлуци. Ако је тако учињено а неки оспоравају олуку, суд већине нека има предност.

Тумачење: Речено је више пута да ни митрополит, ни епископи не изабирају и не постављају епископа без знања свих епископа. Уколико се сви епископи неке области не могу састати на постављење због неке нужде, ипак нека се сабере већина, или нека, написавши, пошаљу грамате окупљенима ради постављења, говорећи: „Исто као ви говоримо и мислимо, и кога изаберете и поставите ви, и ми то исто с вама чинимо." Тако се постављење обавља. Ако неки завидљивци почну говорити супротно, нека је важећи избор и суд већине.

20. правило: Због црквених потреба два пута у години нека буду сабори у свакој области. Први у четврту недјељу по Пасхи, а други у десети дан ипрвертјеја (октобра).

Тумачење: О овоме је казивано у 37. правилу Светих апостола, да је установљено да два пута годишње у свакој области бивају сабори. И 8. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати, и 6. правило Сабора други пут сабраног у Никеји, заповиједају да се једном у години епископи сваке области саберу између Пасхе и

мјесеца октобра, те да рјешавају спорове око управе и питања. На те саборе да долазе и презвитери и ђакони и сви који мисле да су неправедно осуђени од својих епископа и судом од сабора нека буду задовољни. Није допуштено никоме да својевољно сабор окупља мимо епископа у митрополији, тј. митрополита.

21. правило: Епископ ни принуђиван од народа, ни убјеђиван од епископа нигдје да не прелази.

Тумачење: Епископима је сасвим забрањено да прелазе из једне Цркве у другу, тј. из епископије у другу епископију, чак и ако су принуђивани од људи из тога града; ако су и од епископа нуђени, нека не прелазе никако на други пријесто.

22. правило: Епископ не треба да иде из свога града у други град да би поставио презвитера, или ђакона, осим ако то буде воља епископа тог града. У супротном, рукоположење је ништавно, а он је крив.

Тумачење: Као и 13. правило овога сабора, и ово говори да сваки епископ у својој области заповиједа и да поставља презвитере и ђаконе. У друге области да не иде и тамо не поставља презвитере, нити што друго епископско да чини без воље епископа оне области. Уколико се дрзне и учини нешто такво, нека буде извргнут и осуђен, а од њега постављени да не буде презвитер.

23. правило: Епископ који је на самрти нека не поставља другог епископа на своје мјесто, него да послије његовог упокојења Сабор који има власт постави достојног.

Тумачење: Не доликује да епископ који скончава на самртном одру поставља другога епископа на своје мјесто, већ по смрти његовој сабор епископа читаве области, по вољи митрополитовој, нека поста достојног.

24. правило: Сви клирици Саборне Цркве морају знати шта је црквена имовина, да би, када епископ умре, црквено засебно било чувано, са епископовом имовином према завјештању да се поступи.

Тумачење: Епископ треба да има записан свој иметак, и он нека је објављен, а не да се таји. Такође је потребно имати записан и црквени иметак и нека сви презвитери и ђакони црквени знају за обоје како би, када буде на самрти, своје имање како хоће распоредио. Ако не учини тако, нити има записано посебно своје, посебно црквено, онда и ако за нешто казује да је његово, све нека је црквено.

25. правило: Епископ је господар црквеног иметка. Уколико му је недовољно оно што узима за своје потребе, већ имање црквено и богатство које притиче у епископију узима и чини својим без знања и воље својих клирика, нека изађе пред читав сабор и дâ одговор због кривице. Уколико и оно што је потребно дијелити сиротињи уграби себи, и због тога треба да одговара.

Тумачење: Онај коме су повјерене часне душе људске тим прије треба имати власт над црквеним иметком, да би то рукама презвитера и ђакона црквених распоређивао онима којима је потребно. Ако оскудијева, може узимати себи за неопходне потребе, и на потребу братије и гостију и оних који му долазе како не би били лишени хране и гостопримства. Уколико му то није довољно за његове потребе, него доходак црквени жели да узме и својим учини, те због тога на мјесто црквеног економа поставља свог сродника како би се утајило када раздаје црквени иметак, за то нека прими суд Сабора након што епископи испитају.

Окончаше се, у Христу, правила Антиохијског сабора.

10. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТИ САБОР ПОМЈЕСНИ КОЈИ СЕ У ЛАОДИКИЈИ ФРИГИЈСКОЈ САБРА

ИЗ РАЗНИХ ОБЛАСТИ АЗИЈСКИХ УПРАВА МНОГИ БЛАЖЕНИ ОЦИ ПРИСТИГОШЕ, И ЗАПОВИЈЕСТИ ЦРКВЕНЕ ИЗЛОЖИШЕ КАО ШТО ЈЕ ОВДЈЕ НАПИСАНО

Овога Сабора начелници су ови: Јевсевије, Теодор, Никита, Македоније, Анатолије, Таркудимант, Мојсије, Доким, Агапије, Вас, Јевстатије, Исихије, Теодотије, Наркис, Агапије, Јенија, Магн, Архелаос, Сирикиј, Маврикије, Маникије, Јетериос, Алфиј, Магн. С овима и други, укупно 97.

Сабора који бијаше у Лаодикији правила 59.

1. правило: Другобрачни, уколико се тајно није сјединио са женом коју намјерава да ожени, нека добије мало запрећење, и испунивши га, у осталоме нека нема кривице.

Тумачење: Другобрачни једну годину нека буде одлучен од Причешћа. У посту и молитвама нека пребива, и тако да се удостоји светог Причешћа. Ако није слободно ни законито сједињен другим браком, него се претходно тајно смјешао са женом коју хоће узети и потом заједници брака приступи, такав подлијеже запрећењу за блудника.

2. правило: Који су у незнању били уловљени различитим гријесима, уколико, сазнавши о њима, исте исповиједе и сходно томе се покају, нека приме Причешће.

Тумачење: Сви они који су сагријешили у различитим гријесима, ако се покају и исповиједе таква прегрешења и учине потпуно обраћење од зла, и испуне у молитвама и сузама вријеме за покајање које им је дато према мјери гријеха, нека буду примљени и нека се удостоје светог Причешћа ради милосрђа и благости Божје.

3. правило: Новопросвијећени нека не буде свештеник, тј. ко је новокрштен нека не буде брзо уведен у свештенички чин. О овоме види у другом правилу Првог сабора у Никеји који о томе јасније говори.

4. правило: Камату и мито свештеник нека не узима.

Тумачење: Онима који су у клиру не приличи да узимају или устројавају срамотни добитак, нити да од онога који је узео на зајам узимају малу или велику лихву. Ако неко од свештених то чини, и не жели са тиме престати, нека буде извргнут. О овоме тражи 17. правило Првог сабора у Никеји.

5. правило: Постављење нека не бива на слух људима.

Тумачење: Молитве које казује архијереј над постављаним епископима, презвитерима или ђаконима не говоре се сувише гласно како је не би слушали сви људи, него само они свештеници који су унутар са архијерејем.

6. правило: Јеретици нека не улазе у храм.

Тумачење: Јеретицима није допуштено да улазе у цркву Божју, мада је Василије Велики цара Валента, који је био јеретик, примио међу вјернике, али тада још не бијаше овог сабора и ово правило не бијаше изложено.

7. правило: Новатијане, фотинијане и четрнаестнике који су јеретици, уколико не прокуну своју и остале јереси, не треба примати. Уколико прокуну, нека се приопште помазањем миром.

Тумачење: Ови поменути јеретици, након што уз остале и своју јерес прокуну, нека буду примљени у Цркву, и само светим миром помазани приопштавају се, али само новатијани и четрнаестници. Фотинијанима је потребно свето и спасоносно крштење, тј. да се крсте. Њихов родоначалник, Фотин обновио је многе јереси, и Павла Самосатског јерес, и Савелија Ливијског и Монтанову, тврдећи да Ријеч Божија није беспочетна, и да није творац свих вијекова, као и да није постојао прије сваке твари, него да је млад и нов, и да почетак има тјелесним рођењем од Дјеве. Јерес четрнаестника, по којој се називају четрнаестници, јесте таква да они Васкрсење Спаситеља нашег Господа Исуса Христа празнују у четрнаести дан мјесеца када је мјесец пун, без обзира на то да ли је понедјељак, уторак, сриједа... Они, попут новатијана, такође не прихватају оне који се с покајањем обрате због гријехова својих. Поштују одбачене књиге и зломудрују још којешта.

8. правило: Ако су у којој другој јереси, нека се по покајању опет крсте, па чак и ако су њихови клирици.

Тумачење: Јеретици који се називају фригијци, уколико се покају и одбаце своју јерес, и приступају непорочној вјери, треба да прокуну и своју, као и све остале јереси, а онда нека буду примљени. Када са сваком марљивошћу буду поучени, нека се крсте. Ако су неки међу њима у клиру, тј. ако су попови или ђакони, и ти нека се крсте. Ови фригијци научили су се јереси од Монтана и Прискиле. Тај проклети Монтан је себе називао Утјешитељем. Имао је двије жене и са њима је блуд чинио. Једној је име било Прискила, а другој Максимила. Њих двије прогласио је за пророчице. Један градић у Фригијској области по имену Пепузан прогласио је за Јерусалим. Мужевима је заповиједао да напуштају жене, Пасху нарушаваше, бракове разрушаваше, заповиједаше да се уздржавају од хране. Три Ипостаси једносуштног Бога сједињавао је у једно лице. Учио је да се крв мијеша у брашно и да се то умјесто причешћа даје. Онима који се тиме причесте због срама је наређивао да то крију.

9. правило: Ако се неко моли у гробницама гдје леже неки од јеретика сматрани за мученике, или у црквама јеретичким, или се жели исцијелити одлазећи тамо, нека буде одлучен све док се не покаје и исповиједи оно што је сагријешио и онда опет нека буде примљен.

Ово правило је разумљиво.

10. правило: Не ступати у брак с јеретицима.

Тумачење: О овој ствари заповиједају различита правила за која смо написали објашњење у 14. правилу Четвртог васељенског сабора у Халкидону. Оно што је тамо речено, довољно је за тумачење.

11. правило: Не доликује такозване „старице", тј. „предсједавајуће" у цркве постављати.

Тумачење: Бијаху у древности неки обичаји у Црквама, од којих неки временом бише заборављени, други сасвим престаше, а неке правила забранише. И ово је један од тих обичаја, да се старије жене постављају у црквама и да се називају предсједницама, и да имају старјешинство међу женама које долазе у храм, попут њихових учитељица постављаних ради доброг поретка, и поучаваху их како и гдје приличи да стоје. Правило заповиједа да таквих жена не треба да буде, нити да се називају тако.

12. правило: За епископе су погодни они који су испитани у вјери, животу и у ријечима.

Тумачење: Епископ треба да је провјерен у правовјерју и у непорочном живљењу и премудар у ријечима божанствених списа.

13. правило: Није изабран за епископа онај кога су изабрали свјетовни људи.

Тумачење: Судом и избором митрополита и свих епископа области бива постављен епископ. Уколико неко не буде на овакав начин узведен у епископство, него изабран од стране свјетовних људи, такав није изабран нити се прима.

14. правило: Свете Дарове не приличи слати у друге области.

Тумачење: Ако неко хоће да се причести Божанственим Светињама, тј. пречистим Тијелом и Крвљу Господа нашег Исуса Христа, нека дође у цркву и од светитеља који служи нека прими Причешће, како заповиједа Василије Велики. А слати Свете Дарове у другу област, или град, или другдје као благослов некоме, то није долично.

15. правило: Без малих риза никоме није допуштено да узлази на амвон.

Тумачење: Никоме не приличи да узлази на амвон, или поје, или људима чита божанствене ријечи ако на глави нема свештенички постриг и није примио благослов од свога пастира према светим правилима. Чак иако је примљен, ипак не може појати или читати на амвону уколико није обучен у мале ризе. Мале ризе на грчком се зову дифтера или фелонион.

16. правило: Јеванђеље, и Апостол, и други списи нека се читају суботама.

Тумачење: Сматра се да тада не бијаше црквено устројење као што би касније, но када се сабираху вјерни, биваху само молитве, и приношаху Бескрвну Жртву презвитери, тј. савршаваше свету службу. Ради тога свети Сабор и заповиједи да се и суботом чита Јеванђеље с другим светим списима на поуку вјернима.

17. правило: Када се сабирају у цркву на појање, нека се ограничи читање псалама.

Тумачење: Људима сабраним у храму на јутарњу службу између псалама треба да буду читања, а не само да говоримо често псалме, да се сабрани народ, поставши обремењен, не би лењости приклонио.

18. правило: На деветом часу и вечерњој

служби треба да се узносе установљене молитве.

Тумачење: Осим утврђених молитава, и књига које су свети Апостоли и преподобни Оци одредили и заповиједили, не приличи друге молитве, ни туђе псалме говорити или појати – само установљене молитве увијек и свагда савршавати, и на деветим часовима и на вечерњим службама.

19. правило: По молитви оглашених, треба говорити за оне у покајању, и потом за вјерне, и по „миру", тј. по цјеливању, нека буде приношење, и само да се јереји, који улазе у олтар, причесте.

Тумачење: Ово правило учи молитвеном чину, како треба да буде, те каже: прво за оглашене савршити молитву, потом за оне који су у покајању, и затим за вјерне. Тада мир дати, и цјеливати се. Након овога свети принос принијети, и причестити се унутар олтара, само и једино свештеници.

Постоји и другог Законоправила (Номоканона) **19. правило:**

Приличи да епископ, претходно поучивши засебно оглашене, и молитву за њих учини, а када изађу оглашени из цркве треба се помолити за оне који су у покајању. Када ови приступе под руку његову и тако се удаље, бивају три молитве за вјерне: једна – прва – тихо, а друга и трећа се наглас савршавају, и потом мир даје. Када презвитери дају мир епископу, тада и мирски људи дају мир, и тако савршавају свето приношење, тј. службу. Само и једино је свештеницима прилично улазити у жртвеник и причешћивати се.

Тумачење: У древности су епископи најприје оглашене поучавали кроз бесједу и говорили им, и потом говораху молитву за оглашене. И док оглашени излазе из цркве, за оне који су у покајању, односно припадању, други молитви чини, и остало што правило говори. Но, сада за оне у покајању молитве не бивају. Не зна се како су одбачене.

Потом презвитери дају мир епископу, а то је цјеливање. Цјелив је изображење љубави, а љубави посљедује смирење. Потом свјетовњаци презвитерима мир дају, тј. цјеливају се с њима. Ово сада не бива – укину се, као и много тога што се у старини чинило. Послије тога се савршавало приношење, то јест приносила се и освјештавала бескрвна Жртва. Када се изврши таква Жртва, причешћиваху се од ње достојни. Правило говори да само и једино свештеницима доликује да се причешћују унутар жртвеника.

20. правило: Без допуштења ђакон нека не сједа.

Тумачење: Није долично да ђакон сједне прије презвитера, ако му није од презвитера допуштено. Исто тако и ипођакон и остали клирици црквени нека не сједају прије ђакона, ако им то од ових не буде допуштено.

21. правило: Слуге нека се не дотичу свештених сасуда.

Тумачење: Да се не косну слуге црквених владичанских свештених сасуда. Слугама се овдје именују ипођакони, којима правило не допушта да дотичу свештене сасуде, него презвитерима, или ђаконима да ове приносе ка светој трпези.

22. правило: Слугама не приличи да носе орар, нити да напуштају олтарске двери.

Тумачење: Свако је дужан да свој чин чува и да марљиво испуњава своју службу. Због тога и слугама, тј. ипођаконима црквеним, не доликује да одступају од олтарских двери, него да до краја Божанствене службе ту стоје и њима приличну службу испуњавају. Орар ни њима, ни чтецима, ни појцима није прилично носити јер је то ђаконско.

23. правило: Чтецима и појцима не приличи да носе орар.

Ово правило је разумљиво.

24. правило: Ниједан клирик да не буде крчмар.

Тумачење: Од презвитера па до посљедњег свештеничкога чина и црнорисцима ово правило забрањује да у крчму одлазе, као што и 54. правило Светих апостола заповиједа.

25. правило: Хљеб и Чашу слуге нека не дају.

Тумачење: Ово је дјело презвитерско и ђаконско. Слугама, тј. ипођаконима црквеним то не приличи. Према томе, ни Хљеб ни Чашу не приличи им давати људима. Хљебом и Чашом назива се свето Причешће.

26. правило: Ко од епископа није постављен, нека не заклиње.

Тумачење: Заклињачи постављење добијају од епископа, као и остали из свештеничког чина. Ако, дакле, не буде постављен од епископа у тај степен, не може заклињати нити у цркви, нити у дому.

27. правило: Клирик који је позван на трпезу љубави нека не узима од изнешеног, јер срамоти свој чин.

Тумачење: Они клирици и свјетовни људи који су позвани на љубав, тј. ка неким пријатељима за трпезу, нека од изнесеног отуда не узимају у свој дом, јер је ово срамота за црквени чин, већ само да након јела и пића са благодарношћу отуда оду.

28. правило: У цркви нека се не постављају трпезе и нека не буде пирова.

Тумачење: Не приличи да се дом Божји претвара у обични и општи дом, ни да се постављају у њему трпезе, нити трпезе љубави, те да се унутар цркве једе и пије.

29. правило: Сваки хришћанин празнује не суботу, већ недјељу.

Тумачење: Уколико неки хришћанин празнује суботу и не ради, такав с Јудејцима празнује и жидовствује. Због тога, суботом треба радити, а празновати и не радити у недјељу.

30. правило: Безаконо је купати се заједно са женама.

Тумачење: Неприлично је и велику поругу на нас незнабошци чине, ако се неки хришћанин купа заједно са женама. Стога је ово забрањено као безакоње.

31. правило: Не приличи своју дјецу давати у брак са јеретицима него их узимати од њих ако обећају да ће бити хришћани.

Тумачење: Ово правило допушта хришћанима да узимају кћери јеретика ако обећају да ће бити хришћанке, и да их сједињују у брачно општење са синовима својим. А давати кћери јеретицима ради брачног сједињења многим правилима је забрањено.

32. правило: Благослов јеретика није благослов.

Тумачење: Овдје се *благословом* назива просфора, и стога је не приличи примити као благослов. Просфоре на којима су они проскомидисали више су „неблагослов" него благослов.

33. правило: Нико нека се не моли с јеретицима и с онима који су се отргли од Саборне Цркве.

Тумачење: Ако се неко помоли с јеретицима или с онима који су својевољно себе одвојили од Саборне Цркве и сам нека буде одлучен. Јеретицима се називају они који су се спотакли у вјери, и гријеше одвајајући се од Саборне Цркве. Ови се називају „авдијани". Они вјеру имају као и Саборна Црква, а махом живе по манастирима и не моле се заједно са свима, хуле на наше епископе због богатства. Други су они који ради другачијих разлога и с Јудејцима засебно Пасху славе. Имају и неке своје особне расправе. Ријечи које су нејасне у Божанственом Писму не тумаче правилно.

34. правило: Који поштују лажне јеретичке мученике, нека буду проклети.

Тумачење: Уколико неко као истините поштује лажне јеретичке мученике, тј. оне који нису пострадали због праве вјере и страни су Богу, такви су и сами страни Богу, и нека буду проклети.

35. правило: Који се изван цркве сабирају ради пјевања, а себе називају „анђелима", као они који су блиски идолослужитељима, нека буду проклети.

Тумачење: Постоји јерес која се назива „ангеловци", или због тога што се хвале сматрајући да имају чин и живот анђеоски, или због тога што безумно говоре да је свијет створен од стране анђела. Такође су постојали и неки који су говорили да је велики Павле, у Посланици Колошанима, учио да нам не доликује да Христом будемо приведени Богу и Оцу, јер рече да је Христос боље природе од нас, већ се приводимо од стране анђела. То је одбацивање домостроја Божјег под видом смиреномудрености. Због тога, они који напуштају Цркву Божју и засебно се сабирају ради појања и молитве, те говоре да је од стране анђела саздан читав свијет, или да нас анђели приводе Богу и Оцу, нека буду проклети јер остављају Господа нашег Исуса Христа и мудрују готово као идолослужитељи.

36. правило: Нека се не нађе неки свештеник или било који клирик да је маг, или бајач, или чаробњак, или вјештац, или звјездочитач, или справљач амајлија.

Тумачење: Ако се нађе неко од свештеничког чина да учи и врши нека таква зла дјела као што је магија, или бајање, или призивањем нечистих духова сазна нешто од њих и пророкује, или звјездословијем о рођењу и удјелу људима приповиједа, или стављa амајлије око врата, или на друге дијелове тијела, такав нека буде искључен из Цркве.

37. правило: С Јудејцима и јеретицима нико нека не празнује и нека не прима њихове празничне дарове.

Тумачење: Свјетлост са тамом нема никакву заједницу и због тога хришћани нека не празнују с јеретицима или са Јудејцима и нека не прихватају оно што за своје празнике праве као, на примјер, бесквасне хљебове, или што слично.

38. правило: Од Јудејаца не приличи узимати бесквасне хљебове, нити се причешћивати с безбожнима.

Ово правило је разумљиво.

39. правило: Недостојно је с паганима празновати и заједничарити у безбожништву њиховом. О томе потражи 70. и 71. правило Светих апостола.

40. правило: Епископ који је позван на сабор, а не дође, не будући спријечен невољом ни штетом, није без кривице.

Тумачење: Одређено је да се због црквених питања и због правилног учења сваке године сазивају сабори епископа цијеле области, тамо гдје заповиједи митрополит. Када се епископи саберу, а неки од позваних не буде хтио доћи, сам на себе кривицу налаже и запрећење нека прими од сабора, осим ако није непослушан, већ због неке тјелесне немоћи, или неке друге животне бриге не може доћи.

41. правило, заједно са 42. правилом: Клирик без препоручног писма и без допуштења нека не креће на пут.

Тумачење: Свештена правила не дозвољавају да презвитера или ђакона постављеног у једној области примају у другој ако нема препоручну грамату. Због тога је потребно да такви ходе са граматом какву правила налажу. На њима је препорука њихова написана, као и то које саборне цркве су клирици, и да по вољи и заповијести свог епископа у други град или у другу област одлазе.

43. правило: Слугама не приличи ни ради молитве да на кратко остављају двери.

Тумачење: Када се обављају света богослужења, ипођаконима не приличи ни да на кратко вријеме остављају олтарске двери, па чак ни да би молитву учинили како не би били небрижљиви према служби која је њихова, те да им молитва њихова буде преча од црквеног поретка.

44. правило: Жене нека не улазе у очистилиште.

Тумачење: Женама и свјетовним људима није прилично да улазе у олтар. Олтар се назива очистилиштем, као што заповиједа и 69. правило Шестог васељенског сабора.

45. правило: Од друге недјеље Великог поста не приличи примати ради просвјећења. Они који се спремају за крштење треба да посте од почетка.

Тумачење: Ово правило може се двојако разумјети, тј. или у смислу да се по другој недјељи Великог поста они који прилазе вјери и започели су постити, не удостојавају крштења у Велику суботу, јер нису од почетка поста показали уздржање ни довољно постили, или ако су неки још прије Великог поста приступили к вјери и почели постити, па прије него се удостојише светог крштења наста Велики пост. Они не чекају Велику суботу ради крштења, као они који су од почетка Великог поста почели постити, већ ако се прије завршетка друге недјеље поста заврши њима наређени пост, нека се удостоје светог крштења. Ако до тада не окончаше пост, не приличи да се крсте по истеку друге недјеље поста, већ да чекају и они оне који треба да се крсте у Велику суботу, јер се само прихватају они који посте од почетка Великог поста, са савршеним и непостидним уздржањем.

46. правило: Који хоће да се крсте, нека исповиједају вјеру пред епископом и презвитерима у четвртак сваке недјеље.

Тумачење: Оне који прилазе к Саборној Цркви и који желе да се крсте потребно је приљежно поучавати у вјери. Такође, нека имају навику да пред епископом, или презвитером исповиједају вјеру четвртком сваке седмице прије крштења. Никога не приличи брзо крштавати док не научи вјеру.

47. правило: Да исповједају, и они који су болесни кад се опораве.

Тумачење: Који су у болести и затраже крштење, нека буду крштени. Ако се од болести опораве, нека науче вјеру и образ вјере који јесте *Вјерујем у Једнога Бога...* и исповиједе пред епископом или презвитером и нека се удостоје Божанствене благодати.

48. правило: Онога који се просвјећује светим крштењем треба по крштењу миром помазати, небеским уљем, и учинити га причасником Царства Христовог.

Ово правило је разумљиво.

49. правило: Током Четрдесетнице не проскомидисати осим суботом и недјељом.

Тумачење: Ово правило не преступати никако, већ да се држи и чува. Осим суботом недјељом, и у дан светих Благовијести, током четрдесет дана Великог поста, просфора се не приноси него бива Пређеосвећена, тј. посна служба. У дан светих Благовијести не служи се посна служба, него се просфора приноси и Златоустова се служба врши. Ово је предало 52. правило Шестог васељенског сабора, јер су остали дани Четрдесетнице вријеме покајања и свако је дужан носити сазнање о гријеховима својим у разуму, и не остављати мисао о њима, и не насићавати се духовном радошћу Празника прије времена.

50. правило: Не приличи послије четрдесет дана, у четвртак посљедње недјеље пост разрјешавати и тако цијели пост омаловажити, него је сав Велики пост потребно постити у сухојеђу.

Тумачење: Четрдесет дана Великог поста, као и све дане Велике недјеље – спасоносног страдања Господа нашег Исуса Христа, који се називају Страсна седмица – потребно је проводити у посту, молитви и покајању срца, те не прекидати пост на Велики четвртак, него и тада постити и јести сухојеђе.

51. правило: Ни помене на мученике не чинити, осим суботом и недјељом.

Тумачење: Током четрдесет дана Великог поста, осим суботом и недјељом, не чинити спомене мученицима ни другим светима.

52. правило: Током Великог поста не приличи обављати ни брак, ни помене за мртве, ни било који други пир правити.

Ово правило је разумљиво.

53. правило: Хришћанину који је позван на свадбу не приличи пљескати или плесати, него часно и са побожношћу вечерати или обједовати, како хришћанину доликује.

54. правило: Свештенику и сваком клирику приличи да прије него што се почне са глумом оде одатле.

Тумачење: Од хришћана се очекује да, уколико су позвани на свадбу или на другу трпезу, иду са кротошћу и смирењем и да обједују или вечерају, а не да пљескају рукама или да плешу јер то није достојно хришћанског поретка. Због тога свештеници и сви клирици никако не треба да буду на представама које бивају на свадбама него, прије но што глумци започну да глуме и плешу, да одатле оду својим кућама.

55. правило: Свештеницима не приличи, као ни клирицима, да организују пирове. Исто није ни за свјетовне људе.

Тумачење: Свештеници и сви хришћани треба часно да живе. Они који се договарају да праве пирове, што значи да многи по договору дају златнике, сваки од себе, да се купе различита јела и вино, и начини богата трпеза. Тада окупивши се заједно једу и пију. Ово правило такво нешто забрањује, јер је ово дјело узрок пијанства, преједања и других безобразлука.

56. правило: Презвитер прије епископа нека не улази у олтар нити сједа.

Тумачење: Ако је епископ дошао у цркву да служи, прије њега у олтар не улази и не сједа нико од презвитера јер то је беспоредак и метеж.

57. правило: У мањем граду или у селу нека се не поставља епископ, него обходник. Ако је неко и био постављен, нека не чини ништа без допуштења градског епископа.

Тумачење: У неким сеоским или мањим градским храмовима, у којима је довољно да један презвитер поучава, није потребно епископа постављати како се не би умањивало име епископско, но обходници, који се сада називају *старији*, шаљу се од стране градских епископа по селима, на исправљење душевних гријехова, да иду и уче хришћане. Уколико су неки епископи и били постављени у селима прије овог правила, нека не буду лишени части, али друго што од епископске власти нека не чине без воље градског епископа под којим су. О овоме тражи и седмо правило Сабора у Сардици.

58. правило: Епископ или презвитер не треба да приноси просфору по домовима.

Тумачење: У кућама се бескрвна Жртва не обавља ни од стране епископа, ни од презвитера, но у саборној цркви доликује приносити просфору, тј. служити. Ипак, 31. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати допушта да се служба, са допуштењем епископа, врши и у молитвеним храмовима, „црквицама" које су по кућама. Никако не допушта да неко буде крштен (у тим храмовима), но да они који желе да се крсте само у једној од саборних цркава буду удостојени пречистога просвјећења, како се заповиједа у 59. правилу истога сабора.

59. правило: Не приличи туђе псалме говорити у цркви, а туђим псалмима називају се Соломонови и неких других. Оци не заповиједише да се они говоре у црквама, нити правила заповиједише да се њихове књиге читају, него то траже само за књиге Старог и Новог Завјета. Ово су: Постање свијета, Излазак из Египта, Левитска, Бројеви, Поновљени закон, Исус Навин, Судије, Рута, Јестира, четири књиге Царства, двије Дневника, двије Јездре, 150 псалама, Приче Соломонове, Проповједник, Пјесма над Пјесмама, Јов, дванаест Пророка, Исаија, Јеремија, Варухов плач и посланица, Језекиљ и Данило. Ово су књиге Новог Завјета: четири Јеванђеља: Матејево, Марково, Лукино, Јованово, Дјела апостолска, седам је саборних посланица: једна Јаковљева, двије Петрове, три Јованове, једна Јудина, Павлових је четрнаест Посланица: једна Римљанима, двије Коринћанима, једна Галатима, једна Филипљанима, једна Колошанима, двије Солуњанима, једна Јеврејима, двије Тимотеју, једна Титу, једна Филимону.

Тумачење: Ове су књиге достојне читања. Осамдесет пето правило Светих апостола књигама које се поштују прибројава и заповијести које је написао Климент. О њима 2. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати заповиједа да се не

читају јер казује да су од јеретика унакажене, јер су им они додали нешто што није било написано и искварили их.

Окончаше се у Господу и правила Лаодикијског сабора.

11. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТИ И ВАСЕЉЕНСКИ ДРУГИ САБОР

БИО ЈЕ У ВРИЈЕМЕ ЦАРА ТЕОДОСИЈА ВЕЛИКОГ У КОНСТАНТИНГРАДУ. ОКУПИЛО СЕ 150 СВЕТИХ ОТАЦА ИЗ РАЗЛИЧИТИХ МЈЕСТА НА ДУХОБОРЦЕ, КОЈИ И ПРАВИЛА ИЗЛОЖИШЕ

Поздрав тог светог Сабора благочестивом цару Теодосију Великом, коме упутише од њих изложена правила.

Богољубивом и благочестивом цару Теодосију свети Сабор епископа који су из различитих области дошли у Константинград.

Почетак нашег писања твојој благочестивости нека је благодарност Богу Који нам показа царство ваше благочестивости, на општи мир Црквама и на утврђење здраве вјере. Одајући Богу дужно благодарење, с прилежношћу шаљемо писмено твојој благочестивости о ономе што је било на Сабору.

Окупивши се у Константинграду, по позиву твоје благочестивости, најприје обновисмо јединство један с другим. Потом и правила укратко изложисмо, Светих Отаца из Никеје вјеру утврдивши, и на њу устале јереси проклевши. Уз то, и јасна правила за добро уређење Светих Цркава заповиједисмо.

Молимо сада твоју кротост да граматом твоје побожности утврди суд овог светог Сабора. Да, као што си сазивајући нас граматама Цркву почаствовао, тако и на дјелима Сабора запечатиш крај.

Господ нека утврди царство твоје у миру и у правди, и да земној сили дода и Небеског Царства наслађивање. Да те будући здрава, и у свима добрима просијалог, Бог дарује васељени молитвама светих, као уистину побожног и богољубивог цара.

Ова правила изложише они епископи што благодаћу Божјом дођоше у Константинград, заповијешћу цара Теодосија Великог, 150 њих из различитих области.

1. правило: Нека се вјера Светих Отаца из Никеје чврсто држи и стоји. Оно што је речено и написано од јеретика против ње нека буде проклето, као и јеретици.

Ово правило је разумљиво.

2. правило: Нико да не смућује Цркву због области и постављања презвитера и епископа.

У Црквама које су међу незнабошцима треба да се чува обичај Светих Отаца.

Тумачење: У многим правилима речено је да не приличи епископу у туђу епископију упадати, него да буде сваки у својој области, и у својој области да поставља презвитере и ђаконе, такође и митрополит епископе у својој области, и нека не излазе изван области и Цркву узмућују.

Цркве Божје које су у страним народима попут Египта, Либије, Пентапоља, нека држе древне отачке обичаје, како заповиједа 6. правило Првог васељенског сабора у Никеји.

3. правило: Епископ Константинграда послије римског се поштује.

Тумачење: Оном старјешинству и оној части коју има римски епископ, и епископ Константинграда се присаједињује, и нека је тако поштован, као што и 28. правило Сабора у Халкидону једнако овом правилу заповиједа. Будући да је Константинград – Нови Рим, и поштован би због цара и бољара јер се цар и бољари из Рима ту преселише, а ово правило рече *послије римског се поштује*, оно не говори о томе да је част римског већа, а послије ње Константинграда поштован да буде, већ је то речено мислећи на вријеме. Као што би неко рекао да се *послије* многих година једнаке части као римски епископ и епископ Константинграда удостоји.

4. правило: Максим, назван Киник, стран је епископима, и сваки који је од њега примљен у клир, тај није свештен.

Тумачење: Овај Максим (*киник* значи бестидник) Цркву Божју раздра, и многим метежом и буком је испуни. Показао се као вук умјесто пастира и био је спреман опраштати све гријехе онима који су гријешили, само ради тога да не поштује наредбе, тј. преступа заповијести. Овако о њему казује велики Григорије Богослов. Максим је због тога и лишен епископства, а сви презвитери, ђакони и остали клирици од њега постављени страни су свештенству.

5. правило: Заповијест западних епископа која исповиједа једносуштност и једно Божанство Оца и Сина и Светога Духа, а која је на свитку изложена, нека буде благопријатна за све.

6. правило: Изловјеран, ако му је неправда нанијета, може оптужити епископа. Ако је ријеч о црквеним сагрешењима, нека не оптужује. Нека не говори ни други, који је раније био познат као порочан, да не говори ни онај који је одлучен од општења, или онај који је оптужен за нешто док не оповргне оптужбе против себе. Нека оптужује правовјерни, који је у заједници, који није познат по пороцима и није оптужен. Оптужбу нека изложи онима у области својој. Нека иде пред велики сабор и не без писмене оптужбе, говорећи: *Нека ја пострадам ако криво говорим*. Нека не буде услишен онај који без овога ка Цркви одлази, и метеж твори, и да буде одбијен.

Тумачење: О особама које оптужују и окривљују епископе или клирике потребно је испитати њихов живот, како то не би чинили јеретици, или они који су подлегли некаквим пороцима, или су одбачени од Цркве, или од Причешћа, или су оптужени због неких гријехова, а још нису доказали своју невиност. Уколико такви оптужују епископа, то нека се не прихвата. Ако је правовјеран, и живи непорочно, и причес-

ник је Саборне Цркве, а износи црквену оптужбу на епископа, нека буде примљен и нека изложи о сагрјешењу пред свим епископима области. Ако они не могу одговорити на изнесена сагрешења епископа, нека онај који оптужује епископа приступи великом сабору, и нека да најприје сабору хартију, написавши на њој: *Ако будем изобличен да лажно клевећем на епископа, нека будем кажњен том и том казном.* Овако учинивши и потврдивши, биће примљена његова оптужба. Уколико се тако не поступи, него се иде Цркви и метеж прави говорећи на епископа, или се због тога иде на свјетовни суд бољара, таквога се оптужбе не прихватају.

Ако јеретику буде нанесена неправда од епископа, није му забрањено да га оптужује и да се оправда.

7. правило: „Четрнаестници", који се и „сриједници" називају, те аријани, новатијани, македонијани, саватијани, аполинаријевци, када писмо предају, нека се примају помазивањем свих чула.

Тумачење: Сви споменути јесу јеретици, и ако приступају Саборној Цркви, нека напишу своју јерес и прочитавши је пред свима нека је прокуну, и с њом нека прокуну и све остале. Послије тога нека буду примљени кроз помазивање само светим миром по челу, очима, ноздрвама, устима. Када их знаменујемо миром, говоримо: „Печат дара Духа Светога". Јеретици „сриједници" тако се зову јер средом једу месо, а посте суботом, а „четрнаестници" зато што празнују Пасху у четрнаести дан пуног мјесеца.

8. правило: Који крштавају једним погружавањем, евномијани, савелијани и фриги, њих прихватати као незнабошце.

Тумачење: И ови су јеретици, али се крштавају једним погружењем, а не кроз три као правовјерни. Када они приступају Саборној Цркви прихватају се као пагани, и прије крштења треба да се довољно науче и да слушају Божанствена Писма, а потом да се потпуно крсте и помазују.

Ове примамо попут јелина: први дан их чинимо хришћанима, други дан чинимо их оглашенима, да се уче вјери, трећи дан вршимо заклињање кроз трократно дување у лице и уши. И тако их поучавамо и заповиједамо им да довољно вријеме проводе у цркви и слушају Божанствено Писмо и тек онда се крштавају. Али прије свега овога нека написмено прокуну своју и све друге јереси, као и раније поменуте јеретике.

Придодаше се претходним, у Господу, правила и овог светог Васељенског другог сабора

12. ПОГЛАВЉЕ
ПРАВИЛА ТРЕЋЕГ СВЕТОГ И ВАСЕЉЕНСКОГ САБОРА
СВЕТИХ ОТАЦА САБРАНИХ У ЕФЕСУ

Трећи васељенски сабор био је у вријеме владавине Теодосија Малог (Млађег). У Ефесу се сабрало двије стотине Светих Отаца против проклетог Несторија, који је о Христу Богу нашем говорио као о простом човјеку, проповиједајући да се Он по љубави сјединио са Сином Божјим. Зато он ни Свету Дјеву не хтједе звати Богородицом, него Христородицом. Њега су Свети Оци изврнули и проклели. На том сабору изложено је девет правила.

Посланица Светих Отаца овог Сабора свим правовјерним

Свети и Васељенски велики Сабор у Ефесу сабра се по заповијести благочестивога цара Теодосија свим епископима, презвитерима, ђаконима и свим људима који живе у свим областима и градовима. Од нас сабраних по побожном позиву, тј. заповијести нашег побожног цара, у Митрополији ефеској, неки одступише, њих мало више од тридесет који немаше никакве области да би црквено општили, будући да су од свештеничког достојанства, којим би могли чинити на корист или на штету, неки од њих били изврнути. То су прије свих они који су Несторијево и Келестиново мудровање у себи носили и тада га јавно пројавили, јер не хтјеше с нама Несторија осудити и проклети. Заједничком одлуком свети Сабор је исте прогласио страним црквеној заједници, и све дејство, тј. власт свештеничку одузео од њих, власт којом могаху штету или корист коме чинити.

1. правило: Ако неки митрополит или епископ остане и не дође на сабор зато што као Келестин мудрује или хоће да мудрује, нека буде изврнут и искључен из Цркве.

2. правило: И ако неки епископ мудрује једнако са Несторијем, и у једномислију је с њиме, нека буде изврнут.

3. правило: Ако је неки епископ, или презвитер, или ђакон лишен свештенства од стране Несторија, тај је пресвештен! А ко је свештенство од њега примио, он није свештен.

4. правило: Ако неки из клира мудрују по учењу Келестиновом или Несторијевој јереси, нека се изврну.

5. правило: Уколико је неки клирик осуђен од стране свог епископа, па потом примљен од Несторија, такав је опет непотребан.

Тумачење пет наведених правила:

Када су се Свети Оци окупили у Ефесу на сабору, неки међу митрополитима одвојили су се од правовјерних и мудровали јеретичким заповијестима злочестивог Несторија, епископа Константинграда, који је у човјека вјеровао и мислио попут Јевреjина, и Келестина, Епископа римског.[24] Неки од епископа су остали и нису дошли на сабор, и не хтјеше осудити и проклети ове несвештене и безбожне

епископе него су их чак подржавали и помагали им.

Због тога је свети Сабор заповиједио за оне који помажу Несторија и Келестина, то јест оне који јерес подржавају и размишљају на такав начин, да се извргну из чина и искључе из Цркве.

Епископи или свештеници које су Несторије и Келестин свргли из чина зато што исправно мишљаху и вјероваху, нека опет приме свој чин. С друге стране, они које је њихов епископ свргао због неких злих дјела, а примио их и оправдао Несторије или Келестин, опет нису свештени, и опет нека извргнути буду.

6. правило: Свјетовњак који се противи сабору нека се не причешћује, а ако је клирик, нека се извргне.

Тумачење: Свети Оци на Сабору у Ефесу заповиједише и наредише да ако се неко усуди да одбије или веома промијени (одлуке сабора), ако је епископ или клирик нека од свог чина сасвим отпадне, а ако је свјетовњак, нека буде одлучен.

7. правило: Епископ који Никејској вјери другу додаје, ако је епископ, стран је епископству, а свјетовњак нека буде искључен.

Тумачење: Онај који вјери што су је саставили Свети Оци сабрани у Никеји, тј. *Вјерујем у Једнога Бога...*, доментне нешто друго зло на кварење и погибао оних који се познању истине обраћају из јудејства или јелинства или из било које јереси, ако је епископ или клирик из епископије да буде изгнан и из чина извргнут.

8. правило: Области сваке епископије које су под њеном управом нека се чисто и неизмјењиво чувају. Ако неко уводи оно што је супротно овдје установљеном, узалуд се труди.

Тумачење: Уколико епископ од друге области отме нешто, и под своју руку узме оно што испрва није било под њим, или њиву, или виноград, или земљу, или нешто друго што од друге епископије отме, ништа од тога својим да не учини, нити да задржи. Нека то што прије врати епископији под којом је раније било, јер чисто и непромијењено треба чувати сваке области имање, како безумље свјетовне власти не би под изговором свештенства ушло у њу. Ако неко друга правила уведе, тај говори и бори се против заповијести овог Сабора. Ништа неће успјети, већ се узалуд труди.

Посланица овога Сабора епископима у Памфилији која је и 9. правило:

Евстатије требаше с одлучношћу да подноси труд епископства, као што је дужност сваком епископу, а он се одрече да подметне леђа. Теодор је на његово мјесто постављен, а он је плакао и молио, част тражећи, неоптужен. Онај који је постављен на његово мјесто и има јавно одречење овога, без гријеха је.

Тумачење: Тај Евстатије био је епископ у Памфилији, а то је аталијска област. Убог, он није био кадар управљати црквеним пословима и подносити бриге које су навалиле на њега, ни овладати њима, те се одрече управе Црквеним пословима, тј. писмено остави епископију, и умјесто њега постављен је други по имену Теодор. Потом Евстатије дође на Ефески сабор, клањајући се и молећи, не као да хоће опет да прими епископију – да је и тражио епископију опет, не би га послушали, јер се једном ње одрекао и на његово мјесто други је постављен – већ молећи за епископску част и општење. И оправдан бијаше од светог Сабора без икаквог противрјечења, те се и епископским именом поче називати, и част архијерејског престола имати, и служити и постављати презвитере и ђаконе, али не самовласно и по својој вољи када хоће него када му брат неки, епископ, то допусти да у његовој Цркви служи или постави кога, на приједлог и љубави Христове ради.

Милосрђем Оци овога Сабора и ово слово додаше које казаше памфилијском сабору: „Ако о њему нешто боље промислите сада или касније, по вољи је (Сабору), односно или га увести за епископа празне Цркве која нема епископа, или му помоћи неким другим даром.”

Благодаћу Божјом, спојисмо са претходним правила и овог светог Васељенског сабора који бијаше у Ефесу.

13. ПОГЛАВЉЕ

ПРАВИЛА СВЕТОГ ВАСЕЉЕНСКОГ ЧЕТВРТОГ САБОРА КОЈИ БИЈАШЕ У ХАЛКИДОНУ

30 ПРАВИЛА

Свети Четврти васељенски сабор био је у вријеме цара Маркијана. У Халкидону се окупило 630 Светих Отаца због Диоскора, раније бившег архиепископа славног града Александрије, и Евтихија, архимандрита Константинграда.

Они исповиједаше Бога нашег Исуса Христа као једносуштна Оцу, а хулили су о Његовом Оваплоћењу. И бјежећи од Несторијевог раздјељења које говори о два Сина, падоше у друго зло, другачије од раздјељења, јер за двије природе, Божанску и човјечју, бешчасно проповиједаху да су се по сједињењу смијешале, и једну природу створиле. Они и Божанству приписују страдалност, и сматрају да ни Тијело које је примио Христос није једносуштно нашем, ни од дјевичанске крви настало, већ проповиједаше да се некако неизрециво и на божански начин оваплотило, као и многа друга безумља.

Њих је свети Сабор свргао и проклео, а савршена Бога и савршена човјека Господа

нашег Исуса Христа исповиједио, у двије природе нераздијељиве и несливене. Они, такође, изложише и овдје написана правила.

1. правило: Правила Светих Отаца на сваком сабору до сада изложена постојано да се чувају.

Ово правило је разумљиво.

2. правило: Који купује или продаје постављење, макар и црквеног кључара, од свог степена да отпадне. Који су овима посредовали, нека отпадну од достојанства ако су клирици; свјетовњаци и монаси нека буду проклети.

Тумачење: Према Великом Василију, гори је од Македонија духоборца онај који благодат, која се не може продати – продаје. Због тога, ако неки епископ постави епископа, презвитера, ђакона или било кога у клир за новац, па макар и кључара црквеног, и он и онај који је тако постављен да буду извргнути из чина. Још, и они који су посредовали у таквим постављењима, ако су клирици, нека отпадну од свог чина, а ако су свјетовњаци или монаси, нека буду проклети.

3. правило: Који на себе прима старање о свјетовним домовима нека прими запрећење. Ипак, уколико га закон позове да се стара над малодобнима, или ако му епископ заповиједи старање о сиротињи и удовицама, нека се не одриче.

Тумачење: Они који су у црквеном клиру, тј. презвитери, ђакони и остали клирици, могу улазити у свјетовне домове ради учења дјеце и робова, како то заповиједа 10. правило Седмог васељенског сабора, који се у Никеји сабра по други пут. Над неким другим стварима, управљањем иметком и њивама у домовима свјетовне властеле, клирик нека преузима бригу. Ако то чини, по црквеним правилима да прими запрећење. Уколико му наложи његов епископ да се стара о убогим сиротанима и удовицама, нека се не одриче. Такође, нека чува дјецу својих сродника, уколико су они малодобни а њихови родитељи су им умирући оставили бригу о њима, ако их закон сродства праведно на то позива.

Епископима и монасима није допуштено да буду старатељи ни својим сродницима. Уколико им неко пред смрт завјешта иметак, послије упокојења тог човјека нека све разда сиротињи за душу његову. Такве расподјеле могу бити управници. Ти се називају брижници, према 68. Новој заповијести цара Леона Философа. О овоме погледај још и 81. и 83. Апостолско правило.

4. правило: Молитвени храм или манастир не може бити устројен без знања епископа. Сваки монах нека се повинује епископу, и нека не излази из манастира без дозволе. Роб не може бити пострижен без допуштења свог господара.

Тумачење: Без допуштења епископа те области не доликује устројавати манастир или цркву. Такође, сви монаси треба да се повинују епископу, и да не одлазе другдје из манастира у коме су пострижени, осим ако им заповиједи епископ због користи других да изађу. Роб без знања свог господара не треба да буде приман у манастир ради пострига. Који преступају ово треба да буду лишени заједнице. Али и епископ, са своје стране, треба да има потребно старање о манастирима.

5. правило: Који прелазе из града у град окривљени су правилима о таквима.

Тумачење: У 13. правилу Антиохијског сабора речено је да се не дрзне епископ да пређе из своје области у другу, да би поставио презвитера или ђакона без воље епископа који је у тој области, или да чини било шта што припада епископској власти. Уколико учини такво што, нека то остане неважеће и нека због тога понесе казну за свој беспоредак и буде извргнут из свог чина Светом Тројицом. Тако и овдје написано правило заповиједа.

6. правило: Постављење нека буде за одређене цркве и манастире, а не само постављење. Ако није тако, није постављен тако постављени.

Тумачење: Који треба да буде постављен за презвитера или ђакона, или у неки чин клира да уђе, другачије га не примати на постављење до за цркву у којој ће служити, или у град, или у село или у манастир, и за цркву одређеног светитеља. Да се, дакле, то прво нађе, и тако да се поставља у било који чин црквени, и да служи у њему.

Ако неки прост човјек буде за презвитера или ђакона постављен, али не за (одређену) цркву и службу црквену, нема користи, већ да је неважеће рукоположење које је на њему, тј. ништа свештеничко да не чини.

7. правило: Клирик или монах који оде у војску, или неки ред иступивши из своје службе, нека буде проклет.

Тумачење: Уколико неки монаси или клирици или црквени монаси остављају манастир, или клирици клир, те одјећу мијењају и ступају у војни ред, или свјетовно достојанство приме а не покају се, нити се обрате, нити хоће узети свој образ који приje Бога ради изабраше, нека буду проклети. Попут овог правила заповиједа и осма Нова заповијест[25] цара Леона Философа која не допушта да монах мирски образ опет на себе узима, иако се 11. заповијест у 62. глави која је у првој грани четврте Царске књиге противи и овоме правилу и Новој заповијести.

8. правило: Који су при домовима гдје живи сиротиња, или у манастирима, или су клирици у другим црквама, нека су под влашћу епископа тога града. Ако неко не буде радио по вољи епископа, нека осјети епитимију.

Тумачење: Тамо гдје убоги живе, у таквим обиталиштима, цркве су велике и клирика немало бива. Због тога ово правило заповиједа да и клирици таквих цркава, и манастирских и других цркава буду под влашћу епископа тог града. Уколико се не покоре да под њим буду, уздајући се у своју силу, ако су клирици, запрећењу по правилу нека буду изложени. Ако су монаси или свјетовни људи, нека буду изван заједнице, тј. нека буду одлучени.

9. правило: Клирици који имају расправу међу собом, ако оставивши свога епископа, приступе свјетовним судијама, по правилима оптужбу да приме. Ако клирици имају нешто на епископа, нека очекују сабор; ако епископ на митрополита, нека обавијести патријарха Константинграда.

Тумачење: Ако клирик има нешто против другог клирика, њима не приличи да се суде пред свјетовним судијама него пред својим епископом. Ако оставе свог епископа и свјетовном суду приступе, нека сносе по правилима запрећење. Такође, и клирик ако има нешто против свог епископа, нека га

пред сабором тужи када се у познато вријеме окупе епископи цијеле области. Но ако епископ или клирик има расправу са митрополитом, пред патријархом све земље нека се суди, јер су под њим и епископи и митрополити свих области те земље, или код патријарха Константинграда нека се суде. Та власт ниједном од осталих патријараха није дата, ни од правила ни од закона, да неки патријарх може судити митрополиту који је под другим патријархом, већ је ово само патријарху Константинграда дато.

10. правило: Један клирик нека не буде у два града. Ако се и приброји, нека се врати у први град. Ако неко потпуно пређе у други (град), нека се више никако не броји у клир првог.

Тумачење: Ово правило не допушта клирику да буде под двојицом епископа, тј. у два града, што значи и у том једном и у другом граду да буде прибројан у клир, у двије Саборне Цркве служи, и удио који иде клирицима да узима и од једне и од друге Цркве. Но, ако ради жеље за сујетном славом ка већој Цркви пријеђе, нека одмах буде враћен у Цркву у коју је раније био постављен.

Ако се по вољи његовог епископа у другу Саборну Цркву премјести, и буде прибројан у клир, нека нема учешћа у узимању било каквог дијела од прихода који притиче у прву Цркву. Ако ли из ненаситости нешто почне узимати, нека отпадне од свог степена.

11. правило: Сиромашни који требају помоћ нека путују с мирним писмом, а не с препоручним, пошто се препоручна писма дају (само) клирицима.

Тумачење: Мирно писмо, односно грамата епископска служи да када сиромах у оскудици жели негдје отићи и просити милостињу, узима отпуст од епископа, тј. мирну грамату, да тамо гдје иде показује исту. Када виде хришћани да су с миром отпуштени од епископа, дају им милостињу и помажу их колико ко може.

Препоручна писма дају се клирицима, да када презвитери или ђакони желе прећи у други град, иући у клир Цркве тог града, да имају од свог епископа препоручне списе, тј. грамату. У њима је написано о постављењу тих, и свједочење да су непорочног живота и прави вјером. Тако, показавши је епископу тог града, примљени бивају. О овоме тражи 15. и 16. правило Светих апостола.

12. правило: Једна област нека се не дијели на двије. Ако је неко раздијели на двије, тај није епископ. Ако је град Царским граматама почаствован, његов епископ само и једино част нека има, а истински митрополит своју управу да држи у цјелини.

Тумачење: Ако епископ приступи властели, и приљежно моли да та његова епископија буде удостојена части митрополије, и да се он прогласи за митрополита, па да се због тога једна област раздијели на двије, такав нека отпадне од свог степена. Они епископи који су раније удостојени митрополитске части, не мољакањем него због њихове велике добродјетељи, или због достојанства градова који од цара граматама бише почаствовани, те њихови епископи посташе поштовани као митрополити, такви, дакле, само и једино част да имају, и да се називају митрополити. Истински први митрополит, под којим ови најприје бјеху, управу и област своје митрополије да држи, и нека сједи изнад митрополита који је након њега од цара почаствован. Епископије цијеле области нека њега јединог за митрополита имају, и нека се не раздјељују и оне према раздјељењу области, већ и ако је нека друга управа, свака епископија области коју имаше, у цјелости њему да буде сачувана. Ништа да се не отме његовој власти, нити да буде дато почаствованом митрополиту.

13. правило: Клирик без препоручне грамате који дође у други град, нека нема општење.

Тумачење: У многим правилима речено је да презвитеру или ђакону постављеном од једног епископа, када дође у други град, а нема препоручне грамате, није дозвољено да служи.

14. правило: Ако чтец или појац узме за жену јеретика и дјецу с њом добије, нека их приведе ка заједници уколико су тамо крштена. Ако нису, не треба да их крсте јеретици.

Тумачење: Правовјерном да уђе у брачну заједницу са женом јеретиком, или да дâ кћер за јеретика, и 10. и 31. правило Сабора у Лаодикији, и друго правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати, и ово правило забрањују. Уколико је неки појац или чтец прије овог правила узео жену од иновјерних, и дјецу с њом добио, и ако су их крстили јеретици међу којима живи, нека их приведе крштењу Саборне Цркве. Ако има некрштену, не треба више да живи с јеретицима, већ да дјецу, убрзо отишавши отуда, Саборној Цркви приведе и удостоји их божанственог крштења.

15. правило: Ђакониса прије 40. године нека се не поставља. Која је своје служење осрамотила браком, нека буде проклета.

Тумачење: Жену прије њене 40. године не приличи постављати за ђаконису. Ако са 40. година буде постављена, и по постављењу се уда наругавши се тако благодати Божјој, нека буде проклета.

16. правило: Монах или монахиња да се не жене ни удају. Уколико то учине, нека буду одлучени.

Тумачење: Монах или монахиња који се једном завјетоваше да ће Богу служити у чистоти и дјевствености све дане живота свога, а потом отпадоше, одбацивши своје обећање, тј. или се монах ожени, или се монахиња уда, нека због кривице буду одлучени. Погледати о овоме и 60. правило Василија Великог које таквима налаже запрећење за прељубочинитеље.

17. правило: Ако се тридесет година управљало имањем које је у области или изван ње, нека тако остане. Ако се у току тридесет година спорило у вези са њим, нека се суди. Уколико се оснује град царском заповијешћу, градском или јавном одлуком, нека то прати и поредак црквених области.

Тумачење: Ако под црквену власт, тј. под епископију, пређе нека њива, или неки предио или нешто слично од свјетовних људи, и о томе тридесет година ћуташе његови господари, никако не помињући о томе онима који то држе, више то не могу вратити. Одгоне се због тога што толико година ништа не поменуше.

Ако Црква од друге Цркве, тј. епископија од епископије треба да узме неким поводом њиву, или виноград или нешто такво, и нико током 30 година о томе ништа не говори го-

сподарима но ћути, ако послије почну нешто причати о томе, нека буду одбијени, будући да у току толиког времена ћуташе.

Ово правило, такође, заповиједа да уколико неки епископ од другог епископа, или од сусједа својих, или од оних који живе у неком крају послије неке расправе узме њиву, или виноград, или нешто такво, а протекне 30 година и нико то не помене, нека то тврдо држи. Ако прије истека 30 година буде потраживања и расправе о томе, онај који то држи неће се сам оправдати, већ нека се с оним који потражује суди пред сабором свих епископа области.

Уколико цар устроји нови град, нека нема расправе о томе у вези с тиме да ли је он близу неког епископа, и да тај не тражи да га стави под своју власт, већ нека се слиједе градски и јавни обичаји, и нека управу над њим има епископ оне области под којим заповијешћу царевом буде написано да треба бити.

18. правило: Клирици и монаси ако се нађу да праве уроте ради зла, и заклетвом се обавезују против епископа, нека буду лишени свог степена.

Тумачење: Ако се неки удружују ради чињења зла, и заклетвама утврђују да неће погазити договор у вези са уморством неког бољара или неког другог, Градски закон их осуђује више него за било које друго безакоње. Због тога и правило налаже да се и клирици или монаси који зле урота праве, и заклетвама се утврђују против епископа, будући разобличени, лишавају чина у коме јесу.

19. правило: Сабор да бива два пута годишње, и то тамо гдје заповиједи епископ који је у митрополији, како би се разријешиле расправе и недоумице.

Тумачење: Како је и раније речено, сабор треба да буде два пута током године и да се окупљају епископи цијеле области тамо гдје заповиједи митрополит, ради разрјешавања и потребног устројавања црквених ствари. Забрањено бијаше да сабор два пута буде по шестом правилу Седмог васељенског сабора, који се по други пут окупио у Никеји, и по осмом правилу Шестог васељенског сабора у Трулској палати, ради труда и многих потреба које би имали епископи који се окупљају, и заповијеђено бијаше да сабор буде једном годишње, од светог празника Пасхе па до краја мјесеца октобра.

20. правило: Клирик из једног града у клир другог (града) нека се не прибраја. Уколико је изгубио своју отаџбину, па пређе у другу Цркву, нека му се не брани. Епископ који прими туђег клирика треба да буде одлучен заједно с оним кога је примио.

Тумачење: У многим правилима је ово речено, да се не прима клирик који из другог града дође без допуштења његовог епископа. Епископ ако прими туђег клирика без писменог допуштења његовог епископа, и у своју епископију прибројн, и он и онај кога је примио да буду одлучени, све док клирик не оде, вративши се у своју Цркву.

Уколико је клирик изгубио своју отаџбину или је најездом варвара све опљачкано, или је запустјело на неки други начин, па он пређе у други град, ако таквога прими епископ неће имати запрећење.

21. правило: Клирик или свјетовњак који говори против епископа не треба да буде примљен без испитивања.

Тумачење: Уколико неко оптужује епископа или клирика, тј. презвитера и ђакона, потребно је претходно испитати његов живот, а не без провјере примати онога који оптужује епископа. Ако су клирици они који оптужују или су пак свјетовњаци, (треба провјерити) да нису некад одбијени од Цркве, или Причешћа лишени, или сами оптужени за неке гријехе те сами себе још нису оправдали, или на неки други начин имају порочан живот, или су стране вјере, тј. јеретици. Много је таквих који, желећи да узмуте и разоре добро црквено устројење, клеветама пришивају кривице на непорочне и правовјерне епископе и клирике, и од таквих оптужбе не треба примати.

22. правило: Ако након смрти епископа неко од присутних уграби нешто његово, о свој степен се огријешио.

Тумачење: Уколико се епископ упокоји, и од његовог личног иметка клирици нешто разграбе, на свом чину ће казну примити, тј. нека се извргну.

23. правило: Клирици и монаси који без знања епископа пребивају у Константинграду и тамо стварају смутње, нека буду протјерани из града.

Тумачење: Клирици и монаси који се без заповијести свог епископа нађу да пребивају у Константинграду, и праве помутњу устројства цркве, такви од стране црквеног браниоца[26] Цркве Константинграда да се избаце из града. Црквени бранилац се каже казнитељ. Њега поставља патријарх или митрополит како би кажњавао оне који стварају беспоредак у црквеном устројству.

24. правило: Манастир који је устројен по вољи епископа нека пребива неизмјењен, и оно што му припада да буде неотуђиво. Ако неко почне другачије чинити, није без кривице.

Тумачење: Манастири који су без благослова и без заповијести епископа саграђени нису припојени и нису освештани. Заповијешћу и благословом епископа саздани манастири, као божанствена мјеста Богу повјерена, нека пребивају непромјењљиво, и да им се не чини неправда, и нека у њима никако не настану свјетовна обиталишта. Потребно је чувати њихов иметак и приходе, њиве и винограде и све остало неотуђеним и цијелим. Уколико неко прекрши ову заповијест, нека према правилима буде изложен запрећењу.

25. правило: Постављење епископа обавља се у року од три мјесеца. Вријеме може продужити нека неизбјежна невоља која примора да се рок продужи. Уколико се у речено вријеме не постави, нека приме запрећење. Старање нека је на економу.

Тумачење: Неки митрополити не старају се о пастирима који су им поверјени, то јест о епископима који су под њима, те по смрти епископа не желе другог убрзо да поставе. Правило заповиједа да прије истека три мјесеца по упокојењу епископа буде постављен други, осим ако нека велика и неодгодна невоља не продужи вријеме. Ако више од три мјесеца удовствује Црква без епископа, изузев због неке велике невоље, нека митрополит прими запрећење. Бригу и уређење у свему унутар обудовјеле Цркве током тог времена нека има економ, и црквени иметак читав да сачува до постављења новог епископа.

26. правило: У свакој саборној Цркви потребно је да постоји економ из клира. Ако је епископ немаран у томе, није без гријеха.

Тумачење: Сваки епископ треба да из

клира своје Цркве, тј. између презвитера или ђакона, постави економа у епископији који ће управљати црквеним иметком, колико улази а колико излази из епископије, и спољашњим приходима да управља по вољи његовој. Ако се деси да неки епископ нема економа из црквеног клира, но самовољно управља споменутим црквеним дјелима, такав као да клевету налаже на свештенство, будући да непознато и без свједока врши управљање. Према правилима треба запрећење да прими. О овоме тражи и 11. правило Седмог васељенског сабора који се по други пут окупио у Никеји.

27. правило: Клирик који отме жену да се извргне. Свјетовњак нека буде проклет, и сви који су му помагали.

Тумачење: Који отимају жене ради брачне заједнице и од Градског закона имају велику осуду. Немало и из ризнице свештених правила имају запрећење. Ако је клирик отео дјевојку, нека буде извргнут како ово правило налаже. Ако је свјетовњак, и они који су му у отимању дјевојке помагали и дјелом и рјечју, нека буду проклети све док од њих отету дјевојку, ако је заручена, не доведу њеном заручнику; ако није заручена, да је предају њеним родитељима како заповиједа 22. правило Василија Великог. Под клирицима овдје се мисли и на чтеце и појце, који су прво постављени, а потом се жене. Презвитери и ђакони се жене прије постављења.

28. правило: Епископ Новог Рима исте је части с оним из Старог због пресељења власти. Стога, епископи Понта, Тракије и варварски постављају се из Константинграда.

Тумачење: Епископ Константинграда нека је исте части са епископом Рима, и нека једнако њему има старјешинство, јер царство и бољарство пресели се из Рима у Константинград. Стога, као што се Константинград поштује због цара и бољара, и епископ његов нека буде поштован, и да му се повинују само Понтијски, Азијски и Тракијски митрополити и да буду од њега постављани. Исто се односи и на епископе по варварским земљама, јер Македонски, Илирски, Тесалски, Атински, Пелопонески и све те земље и народи који су у њима, тада су били под Римским епископом и он држаше управу над њима.

29. правило: Који епископа низводи у презвитерство, светотатац је. Ако је крив, нека није свештен; сведени без кривице нека буде епископ.

Тумачење: Светотатство је крађа свештених црквених сасуда или било чега што је принесено као дар Богу. Равно је томе и ако неки митрополит своди епископа у презвитерски чин. Ако је крив за неки гријех, потребно га је лишити не само епископства, већ и из презвитерства нека је извргнут. Ако нема никаквог гријеха, не доликује га покретати из епископског достојанства. Ако је без кривице сведен био, нека прими опет свој чин и епископију.

30. правило: Међу египатским епископима је обичај да ништа не потписују без допуштења архиепископа. Стога не подлијежу осуди што нису потписали посланицу преподобног Леона док не дође њихов архиепископ.

Тумачење: Обичај држаху епископи египатске управе да ништа не потписују без дозволе свога архиепископа, а потписивање се односи на ово: ако буде написана грамата о неким потребним стварима, и заповиједи се свједоцима да испод текста упишу крст и своја имена, као свједочанство и потврду написаног. Овај Четврти васељенски сабор окупи се у Халкидону, при Маркијану побожном цару, против злочестивог и нечистог јеретика Диоскора, тадашњег архиепископа александријског. Тај безбожник је баснословио да је Господ наш привидно понио тијело, и да је имао једну природу и послије сједињења, и Божанству приписивао страдање.

Због тога су га Свети Оци свргли са престола архиепископског и проклели, и не бијаше још постављен други архиепископ умјесто тог безбожног. На ово, и на правовјерну посланицу светог папе римског Леона бијаше заповијеђено египатским епископима, а они одрекоше (да се потпишу) говорећи: „Обичај нам је да ништа црквено не чинимо без заповијести александријског архиепископа." И нису били принуђени на то, но дато им бијаше вријеме одлагања док не буде постављен архиепископ александријски и да тако његовом заповијешћу потпишу. Затражено је од њих од архијереја и од бољара који су били на Сабору да дају јемце за себе, да неће отићи из Константинграда, а ако немају јемце, да се закуну у главу цареву и спасење његово да ће чекати и неће отићи док Александријски архиепископ не буде постављен.

Уз Божју помоћ, пођоше ка правилима Трећег и правила Четвртог васељенског сабора што бијаше у Халкидону.

14. ПОГЛАВЉЕ

ПРАВИЛА СВЕТОГ ПОМЈЕСНОГ САБОРА У САРДИЦИ, ТЈ. СРЈЕДЦУ

21 ПРАВИЛО

Свети помјесни Сабор у Сардици одржан је за вријеме царевања Констанција, сина Константина Великог, који се приклонио аријанској јереси. Он се упињаше да вјеру изложену на Првом сабору у Никеји исквари. Кад за ово дознаде његов брат Констант, самодржац Старога Рима, посавјетовавши се са тадашњим римским папом, написа брату посланицу у којој му запријети говорећи: „Ако не престанеш смућивати Цркву и узнемиравати праву вјеру, покренућу рат и поћи на тебе." Он на то одговори брату рекавши му: „Испитај тачно о вјери!" Овај тада заповиједи да се све пажљиво испита.

И договорише се оба самодржца да се окупе архијереји и да ће од њих утврђену вјеру држати, и тако, по изреченој заповијести брата и цара, сабраше се епископи, источни и западни, њих на број 341, у Сардици, која се сада назива Срједец[27] да испитају одлуке из Никеје. Учинивши то, сви сложно извјестише о томе цареве и

заповијест објавише којом потврђују свети Символ вјере састављен од Светих Отаца у Никеји. Заповиједише да се тако држи и буде непромјењиво, а оне који мудрују више од тога и другачије вјерују, ови Свети Оци сабрани у Срједцу одбацише и проклеше, и на утврђење Цркве донесоше сљедећа правила, која су овдје.

1. правило: Не нађе се епископ који је прешао из великог града у велики град. Онај који из малог града у велики прескочи, показује се као горд и похлепан. Нека такав буде без општења у све дане живота свога.

Тумачење: Ово правило никако не допушта да епископи прелазе из града у град, тј. остављајући своју епископију другу узимају. Но, ако се деси, (правило) строго кажњава оне који прелазе. Увидјеше Свети Оци разлог овоме, јер ниједан епископ већег града не настојаше да пређе у мањи, него потстакнут гордошћу и похлепом, из маленог градића жељаше прећи у богатији и већи. Заповиједише за таквог да не треба имати једнако општење ни као мирјанин него по извргнућу да буде одлучен и од причешћа.

2. правило: Ако епископ из града у град прелази, и метеж чини придобијајући међу народом поборнике који говоре: „Желимо и молимо те да нам будеш епископ", такав да се не причести ни на самрти.

Тумачење: Ако се неки епископ, паднувши у толику умишљеност и безумље, дрзне молити да пређе из града у град, говорећи: „Хоће ме људи тог и тог града", и покаже писмо написано њему, у којем га сви житељи града моле да им буде епископ, јасно је да је измишљањем и лукавством то било. Малобројне је митом и почастима успио привући себи, да би они устали и у Цркви метеж створили, вичући на сав глас, и молећи да им тај и тај буде епископ. Таквога, дакле, који се осмјели да ово учини, и који буде откривен, овај свети Сабор тешко осуђује, одричући му да је и на самрти достојан Причешћа.

Запази, необично је ово и страшно је, да се ни при исходу живота не удостоји Причешћа! Нећеш наћи у свим правилима написаним о неким другим гријесима такво запрећење.

3. правило: Ниједан епископ, ако није позван, да не иде у други град. Ако епископ има спор са епископом, да не зову туђег епископа (да пресуђује). Ако неће, онда нека суди римски епископ. Ту ће бити и страни (епископи).

Тумачење: У различитим правилима је речено да се нико не дрзне да прелази из свог мјеста у другу област, ако није позван од митрополита те области и од епископа који су с њим. То исто и овај Свети Сабор заповиједа, но ако неки епископ има због нечега спор са другим епископом, нека се с њим суди пред сабором епископа те области у којој је. Не приличи позивати епископе неке друге области, ради њихове мудрости, но само пред епископима своје области судити се. Но ако није задовољан пресудом, и мисли да му није праведно суђено од стране његовог митрополита и епископа, нека обавијести писмом римског папу о преступу и како је суд судио, те да не признаје донесену пресуду, и нека он, или сам размотри ствар, и ако је праведно осуђен обавјести их писмом, или да заповиједи епископима из сусједне области да сазову сабор и да му поново суде.

4. правило: Нека се на мјесто извргнутог епископа, који се таквој одлуци противи говорећи да није праведна пресуда, не поставља други епископ, ако римски епископ тако не заповиједи. Нека тај размотри ствар, или послаником, или граматама.

Тумачење: Ако је неки епископ извргнут од свих епископа области, и ако мисли да је неправедно осуђен, и хоће да се опет суди, нека се не поставља други епископ у његову епископију док Римски папа не испита о извргнућу. Њему је потчињен сабор који је онога осудио. Према овом правилу, Римском папи доликује или да пише епископима оближњих области да сазову сабор и испитају извргнуће тога, или да пошаље своје презвитере тим епископима да о таквој пресуди поново одлуче.

5. правило: Ако свјетовни људи желе себи некога за епископа, и пошто се саберу сви епископи а један од њих изостане, нека се позове и тај. Ако он и поред позива не дође, нека се народу постави онај кога траже.

Тумачење: Овако је било некада када су клирици и старјешине града бирали епископе, но сада се то не чини, већ митрополит и епископи врше избор. Они их и бирају и постављају, као што то и 12. правило Лаодикијског сабора налаже, и 19. правило Антиохијског сабора и многа друга. Сви епископи једне области треба да дођу на бирање и постављање епископа. Ако се сви не окупе, онда нека граматама потврде да се слажу с онима који су дошли на постављење.

6. правило: Када се поставља нови митрополит, нека се окупе митрополити из сусједних крајева.

Тумачење: Када обласни митрополит хоће да постави митрополита, онда се на постављење не позивају сви митрополити у тој управи, тј. из читаве те земље, него митрополити из сусједних крајева нека се окупе. Онима који су удаљени, овим поводом није могуће брзо допутовати, ако се након смрти епископа у року од три мјесеца на његово мјесто поставља други епископ за удову Цркву, као што заповиједа и 25. правило Четвртог васељенског сабора у Халкидону.

7. правило: У малом граду и свуда гдје је довољан један презвитер за поучавање, епископ се не поставља. Ако град постане многољудан, нека се постави.

Тумачење: Није потребно у селу или у малом граду, гдје је један презвитер довољан за поучавање људи, епископа постављати, да се не понижава име и достојанство епископско. Ако и мали град постане многољудан онда треба и у њему поставити епископа.

8. правило: Ако се нека сирота, или удовица или који страдају притиснути било којом муком обрате епископу с молбом за помоћ, нека се осмјели епископ и приступи цару, и замоли да их помилује колико може. Али нека ово не буде разлог да доста времена проводи на двору него ипак да пошаље ђакона.

9. правило: Оне који прибјегавају Цркви (епископи) нека помажу.

Тумачење: Као што су дужни заступати удовице и сироте, и тјешити жалосне, и оне који у напастима трпе насиље, епископи су дужни помагати, исто тако и онима који

прибјегавају Цркви због својих сагрешења и требају милости, и ићи ради таквих и к цару и молити га да казни оне који им неправду чине, и да разријешеи пресуде за неке преступе.

Ово правило налаже епископима да ради таквих случајева не напуштају Цркву на дуже, да не остају дуго времена на двору, или другдје гдје је цар и да му досађују ради њих, јер тиме наводе на епископе подсмијех и клевете. Ово правило то не дозвољава, но заповиједа да пошаље цару молбу преко ђакона.

10. правило: Ако епископ шаље молбу брату своме, другом епископу, нека се митрополит сам постара око посланика и нека пише епископу на кога се молба односи да посланику помогне.

Тумачење: Ако епископ хоће из неког разлога послати молбу цару, и о томе напише писмо своме брату, тј. другом епископу који је у пребивалишту цареву, кога је цар позвао да живи код њега и да ходи с њим, ако, дакле, хоће овоме писати, дужан је прво да се јави своме митрополиту, и да му покаже молбу написану цару и ђакона кога жели послати. Нека сам митрополит написану молбу испита да није ријеч о неком неправедном тражењу, и тако је испитавши, нека и грамату своју напише и препоручно писмо а нека се постара и за онога који је послат, те замоли епископе који су уз цара да чувају и помажу ђакона.

11. правило: Мирски човјек, грађанин или богаташ, ако не прође све свештене степене да се не поставља за епископа. Нека у сваком степену проведе довољно времена да би се испитала његова вјера и врлинско живљење. Ако се другачије поступи, сматраће се за новокрштеног.

Тумачење: Ово правило не дозвољава свјетовњацима који пребивају на трговима и ту проводе вријеме, или богатима и трговцима који желе епископски чин да се постављају ако претходно нису били произведени за чтеца, ипођакона, ђакона и презвитера и такву службу обављали, с тим да у сваком степену буду довољно времена, да се у току тог времена испита и њихово живљење и вјера. Седамнаесто правило Сабора у Константинграду, у цркви Светих апостола, који се зове Прводруги сабор не дозвољава да се неко од свјетовњака, па чак и ако је врлинског живота, или монах, уведе брзо у епископско достојанство ако прво не прође све свештене степене, и да у сваком степену проведе узакоњено вријеме, и након тога нека буде постављен за епископа.

12. правило: Ако је један епископ позван од другог епископа, а тај који га је позвао није вјешт (у поучавању људи), нека епископ који је дошао у госте не бесједи често међу народом јер тако понижава њиховог епископа а себи заручује његову епископију. И једно и друго је рђаво.

13. правило: Епископ да не напушта своју Цркву на дуже вријеме без нарочите потребе, ружно је тако чинити.

Тумачење оба правила: Ако неки епископ оде у други град, позван од тамошњег епископа, а тај епископ који га је позвао буде невјешт, слаб у познавању Божанственог Писма, и неискусан у поучавању народа, онда позвани епископ нека не поучава брижно људе и нека не бесједи много народу о божанственим списима. Такво дјело изазива смутње и показује презир према епископу који га је позвао. Сматра се да показивањем такве учености себи заручује туђу Цркву и људе себи привлачи, и труди се да напусти предану му Цркву и пређе у ту. Због тога овај Свети сабор заповиједи да епископ који је позван, не смије оставити дуже од три недјеље своју Цркву, већ да се врати повјериним му људима, осим ако га нека велика потреба или непријатна ствар не примора да остане дуже од тог времена одвојен од своје Цркве.

14. правило: Ако епископ има посједе, и у вријеме сабирања плодова хоће да их обиђе, нека не остаје тамо дуже од три недјеље. На тај начин ће и своје стадо обогатити а и себе сачувати од дрскости.

Тумачење: Ако неки епископи имају имања која се налазе на подручју туђих епископија, није им забрањено одлазити тамо, надзирати их и сакупљати плодове. Ипак, правило не допушта да се задржавају дуже од три недјеље на подручју туђе епископије, да не би због њиховог дужег задржавања пропали неки црквени послови, а неће навући на себе ни гријехе дрскости и гордости којима су подложни они који дуго бораве у туђим градовима.

15. правило: Епископ, који одлученог од свог епископа удостоји општења, а знао је да је одлучен, није без гријеха.

Тумачење: Ако неки епископ прима презвитера, или ђакона, или неког клирика, знајући да је одлучен од општења од стране свог епископа, и приопшти га себи, тј. заповиједи му да заједно служе, такав није без кривице ни сам, ни онај којега је примио. Оба нека буду одлучени, као што и налаже 12. правило Светих апостола.

16. правило: Клирику који је био осуђен од гњевљива епископа и моли за помоћ, треба помоћи, али нека не буде примљен у општење док се помоћ не да.

Тумачење: Одлучени од епископа у тренутку гњева, презвитер, ђакон или други клирик, који се обрати митрополиту под којим је његов епископ са молбом да се испита разлог због којег је он одлучен – да ли је праведно или неправедно – ако се покаже да је невин, нека буде примљен. Прије него ли испитан буде, и размотри се све о њему, да ли је праведно одлучен или не, нека не буде примљен у општење, но нека буде под запрешћењем.

17. правило: Ако неки епископ, служитеља из друге епископије, без одобрења његовог епископа, узме и постави у који хоће чин, постављење није важеће.

Тумачење: Не приличи епископу туђег клирика примати, нити у било који степен постављати без одобрења његовог епископа. Нека овако нико не поступа и туђег клирика у свој клир поставља. Такав чин је неважећи и ништаван.

18. правило: О епископском кашњењу, и о презвитерском, и о ђаконском нека изложене заповијести имају снагу.

Тумачење: Ниједан епископ нека своје стадо не оставља и дуже од три недјеље у другом граду борави. Ово се заповиједа и презвитерима и ђаконима тј. да ни они не остављају своје Цркве дуже од три недјеље.

19. правило: Епископ који је неправедно прогнан, и који борави на подручју туђе

епископије, нека је примљен све док напаст не прође.

Тумачење: Свети Оци заповиједише да епископи, због безобразности и гордости, не бораве у туђим епископијама дуже од одређеног времена. Ако неки епископ буде изгнан из свога града због исповиједања чистоте наше вјере, или што је бранио истину, тј. што се противио великашима који се не држе истине, и у други град пређе, њему се не забрањује да ту остане док се све не смири, и док не престану непријатељства према њему.

20. правило: Нека се не прима клирик који неће да буде у Цркви за коју је постављен, а Евтихијан и Мусеј нека се лише епископског имена, и нека буду истог општења као мирски људи.

Тумачење: Многим правилима је ово речено, и такорећи свим саборима, да се не прима туђи клирик, ни у својој Цркви на одређени степен поставља. Томе учи и ово правило. Епископе Евтихијана и Мусеја, расколнике који су извргнути, ако се и покају и затраже епископски чин или име, нека им се то одбије, а ако затраже да буду примљени у општење као мирјани, нека се прихвате.

21. правило: Онај који се дрзне нарушавати оно што је добро и богоугодно установљено није епископ.

Ако је епископ виђен да иде у двор, нека не претрпи штету ако иде будући позван због раније реченог. Ако је другачије, нека спозна да је без општења.

Тумачење: Ко не чува добро и богоугодно одређене заповијести, него се дрзне да, из безобзирности и гордости, поступа мимо њих, части и чина епископског да се лиши.

Већ је утврђено да епископ не одлази у царев стан ако не буде позван царском граматом. Ако епископ који жели ићи у стан цара, пролазећи, одсједне код другог епископа, прилично је да епископ код кога је одсјео запита за разлог његовог путовања, ради чега иде. Ако се покаже да је све у складу са условима који су раније наведени, ако путује да моли помоћ за страдалнике, или за сироте и удовице, или због сличних корисних ствари одлази у царево пребивалиште, нека му не прави никакве потешкоће, већ нека га са почастима отпусти, и нека напише о њему свим епископима у својој области да га приме без подозрења јер путује у складу са правилима и без саблазни. Ако нађе да је неки други узрок због којег одлази у царево пребивалиште, да би се показао цару или да би молио за неке небитне ствари што не приличи архијереју, с таквим нека не општи и не потписује његове грамате и никакво старање не показује према њему.

Скончаше се у Господу правила овог светог Помјесног сабора у Сардици.

15. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТОГ И ПОМЈЕСНОГ САБОРА КОЈИ БИЈАШЕ У КАРТАГИНИ

138 ПРАВИЛА

Свети Сабор у Картагини одржан је онда када је у Риму царевао Хонорије, а у Константинграду Теодосије Мали (Млађи). Сабраше се 217 Светих Отаца из Африке и из земаља које су под њом. Град Картагина дио је Кархидона, а Кархидон је област и митрополија афричка. Африка је подијељена на многе дијелове, а један од њих је и Кархидон. Заједно са Светим Оцима на овом Сабору бијаху и чувари мјеста послани од стране Римског папе. Тако су називани јер су од папе послани да по различитим областима и градовима чине што им је заповијеђено, дјелајући у његово име. Поштовани су од свих због папе, и надзирали су и чували православље по свим земљама. Римски престо назваше апостолским, јер је врховни Апостол Петар на њему просијао, и у њему за првог архијереја послије себе поставио Лина.

Старјешина Сабора био је Аврелије, епископ Кархидонске Цркве, којег и папом називаху, затим и Валентин, првопрестолник Нумидијске области, као и други епископи из Нумидије, Визакиније, Мавританије, Кесарије, Триполиса и Антипатианије. Чувари мјеста Римске Цркве били су Фаустин, епископ из Пикена, Понтентинске Цркве из земље Италије, и Филип и Асел презвитери. Други чувари мјеста афричких области дођоше, попуњавајући мјеста епископа који не могоше доћи на Сабор. Ријеч *чување мјеста* ишчезе, тј. не шаље се (више) други на Сабор да би заузео мјесто онога који шаље.

Када се Сабор окупи, изложише правила која су овдје написана.

Ова три правила су засебна, представљају предговор осталим правилима.

1. правило: Уколико епископи извргну епископа, а изврнути извијести римскога, нека се послуша што написмено каже римски или оно што заповиједи о њему.

Тумачење: Ово, као и четврто правило Сабора у Сардици, даје власт Римском епископу да, уколико неког епископа или презвитера, епископи и његов митрополит извргну са достојанства, да обавијести о томе епископа Рима. Нека овај пошаље своје клирике, неке од презвитера или ђакона, да дођу на сабор који је обавио изврнуће, тј. митрополиту и његовим епископима, како би испитали суд који је донијет против епископа који припаде папи, те да се утврди да ли је правилно извргнут или без кривице, или нека пише митрополиту и епископима њима сусједне области како би се окупили и исправили суд у вези са извргнућем.

2. правило: Будући да се не нађоше списи написани у Никеји, прилично је да Римски (епископ) пише Константинградском и александријском и затражи их, па кад их отуда прими и нама да их покаже.

Тумачење: Од епископа Рима на Сабор су били послати чувари његовог мјеста, тј. умјесто њега, који почеше наводити пред Сабором четврто правило Сабора у Сардици о изврѓнутим епископима и презвитерима које заповиједа да се такав треба обратити Римском папи, као што и Никејски сабор заповиједи, те запиташе окупљене Оце на Сабору да им потврде да ли је такво правило Никејског сабора. Будући да оци немаху у сјећању да је то изложено од Никејског сабора, а немаше ни поуздан препис правила Никејског сабора, одговорише: *Не знамо*. Сви се сагласише да је долично Римском папи да пише архиепископу Константинграда и Александријском, и да од њих добије поуздана Никејска правила, а овај преписе пошаље њима. Ипак, прихватише да се држе тог правила све док не приме истинита правила Никејског сабора преписана од папе.

Када к њима дођоше преписи од светог Кирила, Архиепископа александријског, и од Атика, Архиепископа Константинграда, не пронађоше у њима правила ни заповијести да Римски папа може да шаље своје клирике и преко њих испитује пресуду над оним епископима или презвитерима који су изврѓнути од стране свога сабора. Тада Келестину, папи римског града, написаше да, убудуће, такво што не чини, и да не шаље своје клирике ради испитивања пресуда о изврѓнутим епископима или презвитерима како смрад свјетовне дрскости не би увео у Цркву Христову.

3. правило: Презвитер или ђакон који је одлучен, а има жељу да епископе у тој области обавијести о свему, епископ који га је одлучио нека без злобе прихвати како они пресуде.

Тумачење: Ово правило је повод смутњи и саблазни. Ако епископ одлучи свога клирика, (клирик) нека прибјегне и припадне к митрополиту области – ово је долично и према правилима. Да одлучени, отишавши од митрополита, прибјегава оближњим епископима против свог епископа, и поставља их за исљедитеље епископу који није под њима – то дјело је непотребно и саблазан је стварало. Због тога ово правило и није саборно и није на снази у Црквама других држава, него је само, као помјесно, прихваћено у Картагини и Африци.

Од укупног броја:

1. правило: Према Никејском исповиједању, никакве разлике не познајемо нити учимо у Пресветој Тројици.

Тумачење: Вјеру коју су на Првом сабору у Никеји Свети Оци утврдили и предали прихватамо, тако вјерујемо и тако мислимо. Не постоји нити једна разлика у Пресветој Тројици, и другачије не знамо и не учимо, већ Је нераздјељиву, и једносуштну, и једносилну и равночасну знамо и исповиједамо.

2. правило: Преписане Никејске заповијести, које Оци наши са тог Сабора са собом донесоше, нека буду чуване.

Тумачење: Неки од Отаца овога Сабора били су присутни на Никејском сабору, и правила изложена од стране Светих Отаца преписаше и са собом донијеше. Та правила овај сабор потврђује, и заповиједа да се чувају.

3. правило: Епископи и презвитери и ђакони нека у чистоти и уздржању пребивају.

Ово правило је разумљиво.

4. правило: И нека се удаље од жена како би од Бога добили оно за шта се моле.

Тумачење: Ово, као и 25. правило, у сагласности су са 70. правилом овога Сабора. Ова правила не заповиједају да се епископи, презвитери и ђакони разводе и удаљавају од својих жена потпуно, него говори о томе да се, у одређено време, уздржавају од њих, тј. онда када су у посту, молитви и Свете Дарове приносе, тј. врше свету службу. Дванаесто правило Шестог васељенског сабора који бијаше у Трулској палати не допушта епископима да живе са својим женама послије постављења у епископство, него разрјешује заједницу с њима. Ово није заповијеђено ради одбацивања брака, нити да би се рушила Апостолска правила, него на промишљање о спасењу и ради бољег усавршавања људи, не допуштајући никакав недостатак свештеничком устројству. Тринаесто правило Шестог васељенског сабора прекорева обичај Римске Цркве који је предат умјесто правила, да онај који треба да буде постављен за ђакона или презвитера објављујући говори: „Од сада немам заједницу са својом женом." Заповиједа и истог (Сабора) 12. правило да се не уништава законита заједница свештених мужева, него да остаје, да се не раздвајају од жена својих, него само у одређено вријеме да се уздржавају од својих супруга, као што је и Свети апостол Павле предао, а онда опет да буду заједно.

5. правило: И свјетовњак ако узима лихву, у великом је пороку. Тим прије, клирици су више осуђени.

Тумачење: И 22. правило Светих апостола, 17. правило Никејског, Првог васељенског сабора, и 10. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати, као и ово правило, говоре за презвитера или ђакона који од позајмљивача узима лихву и који не жели да одустане од таквога дјела, да се пресудом изврѓнућа осуди. Уколико то чини свјетовњак прекорен је зарад срамотне добити, порок лихварства на себе навлачи, али ни у свештени чин се не прима ако неправедни добитак не подијели сиротињи, и ако не обећа да више неће упадати у такву болест среброљубља, по 14. правилу Василија Великог. Клирици су много више од тих криви.

6. правило: И вршење помазивања, тј. мирочињење, и посвећивање дјевственица и измирење народа на служби нека не обавља презвитер.

Тумачење: Не допушта се да презвитер припрема свето миро, посвећује дјевственицу или извршава потпуно опроштење онима који су у покајању како би спокојно могли стојати са вјернима и причешћивати се Божанственим Даровима, него приличи да то епископ чини. А то што правило говори о посвећењу дјевственица, то је о обичају који православни људи имаху испрва, и до данас, да од својих кћери једну заручују Богу, или неке дјевојке саме, разгорјевши се божанском љубављу, обећаваху Господу да ће дјевствовати у све дане живота свога. Оне бивају приведене пред архијереја, и они их освештаваху молитвама и пружаху им посебно обиталиште близу саборне цркве, као и посебно мјесто у храму да тамо стоје појући и славећи Бога. Они их опскрбљују свиме потребним и брину се о њима. Овакве се на грчком језику називају „аскитрије".

7. правило: Ако онога који је у некој

невољи, јереј хоће измирити са светим жртвеником, нека претходно упита епископа. И ако му овај заповиједи, нека тако учини.

Тумачење: Претходно написано правило заповиједа да опроштај бива од епископа. Ово правило заповиједа да по вољи епископа и презвитер то чини, односно уколико се неко ко је у запрећењу разболи на смрт или у некакву напаст западне, са дозволом епископа да га презвитер разријеши од запрећења, и причести Светим Даровима. То је оно што се назива *измирење са олтаром*.

8. правило: Од оних који су у мрска прегрешења уплетени, оптужбе не слушати. Не примају се такви да туже.

Тумачење: Речено је од Светих Отаца у шестом правилу Другог васељенског сабора који је био у Константинграду, да се без испитивања не примају оптужбе против епископа, тј. док прво не буду испитани они који оптужују о томе каква је њихова вјера, да нису јеретици, и потом да се испита како живе, да би се сазнало да нису одбачени од Цркве и недостојни Причешћа, или од других сами оптужени за своје гријехе, и себе још нису оправдали, нити отклонили греховне кривице за које су били оптужени. Исто казује и ово правило, тј. од онога ко је и сам крив, или оптужен за неке преступе, да се не прихватају оптужбе против епископа.

9. правило: Који заједничари са оним који је лишен заједнице, и сам нека је без заједнице.

Тумачење: Ако један епископ одлучи неког презвитера или ђакона, а други епископ га прими знајући да је одлучен, и удостоји служења са собом, нека и сам буде одлучен као и онај кога је удостојио служења а који је недостојан. Такође, ако неко заједничари са јеретицима и моли се са њима, нека нема заједницу са вјернима, него нека се искључи из Цркве.

10. правило: Који је од свог епископа одлучен, и одступивши одатле жртвеник подигне или жртву принесе, казну да прими.

Тумачење: Уколико епископ свог презвитера због неке кривице одлучи, а овај не изађе пред сабор те области у којој је и епископ његов, нити извјести о свом одлучењу како би епископи, испитавши, недоличну пресуду на њему исправили, него се гордошћу и безумљем својим узнесе не марећи за то, и као расколник отргне од Саборне Цркве и засебну цркву постави, и свете Дарове Богу принесе, такав, као онај који се руга вјери и поретку Саборне Цркве, нека не прође без казне но да буде проклет.

11. правило: Презвитеру, ако је одлучен од свог епископа, неће бити забрањено да се пожали митрополиту и епископима области. Ако то не учини, него ствара раскол и гордећи се светињу Богу приноси, тј. опет почне служити, нека буде проклет.

Ово правило разумљиво је као и претходно.

12. правило: Епископу који је због нечега окривљен, ако не суди читав сабор те области, онда нека суди дванаест, презвитеру шест и ђакону три епископа.

Тумачење: Ако је епископ оклеветан због неког гријеха, приличи да му суди сабор свих епископа те области. Уколико није могуће да сви дођу, тада нека му суди бар

дванаест епископа, мање од тог нека не буде.

Презвитеру који је оптужен за преступ који повлачи изврнгнуће нека суди шест епископа, а седми нека је његов епископ.

Ђакону да суде три епископа и као четврти његов епископ. Тако нека се испитују њихове кривице и да им се суди.

13. правило: По заповијести најстаријег, и три епископа могу поставити епископа. Ако се неко предомисли у својој изјави или потпису, сам себе лишава части.

Тумачење: Приличи да се саберу сви епископи једне области када се бира и поставља епископ за обудовјелу Цркву, како и заповиједа четврто правило Првог васељенског сабора у Никеји, и 19. правило Сабора у Антиохији. Уколико није могуће да се сви окупе због дужине пута или неке друге нужде, тада најмање три епископа, заповијешћу свога митрополита, суд да донесу и обаве постављење, а они који нису дошли треба да сагласност изразе граматама како им је угодан избор и постављење које они чине. Уколико неки епископ изјави и свједочи о некоме, говорећи да је достојан епископског чина, а касније из некаквог страсног гњева насупрот своје изјаве и потписа почне оптуживати и недостојним називати епископа кога сам изабра, ни раније га није познавао какав је. Такав нека буде лишен своје части, тј. нека буде извргнут, јер и Градски закон оне који лажно и противно себи свједоче кажњава преко судија за то постављених, као што и 14. глава прве гране 21. Царске књиге заповиједа.

14. правило: Будући да је у Триполију мало епископа, и један епископ као чувар мјеста довољан је.

Тумачење: Првопрестолницима других области, тј. митрополитима, дозвољено је да постављају два или више епископа за чуваре мјеста, и њих слати у име свих епископа те области на сабор који се сваке године окупља у Кархидону. Из Триполија довољно је да један епископ дође на сабор за све епископе из те области, јер је у тој области мало епископа.

15. правило: Епископи или презвитери или ђакони који су оптужени због греховних ствари уколико одбацују црквене и прибјегну свјетовним судијама, и осуђени буду, свој чин губе. Ако су и оправдани пред градским судом, и приклоне му се, и тада свој чин губе. Црквене судије, ако нису изобличени да их је сабор раније отјерао због наклоности или непријатељства, нека немају неугодности. Ако обје стране изаберу судије, њихов суд да не преступе.

Тумачење: Епископима, презвитерима и ђаконима не приличи да одбацују црквени суд. Уколико неко од њих, оптужен за гријех, остави црквени суд и приступи градским судијама, и пред њима исповиједи кривицу и суди се, било да је невин, било осуђен од градских судија, губи свој чин. Ако нису оптужени за гријех, већ за иметак или злато или неке друге свјетовне ствари, и догоди се да се о томе препиру и оправдају, тада треба да оставе њима долично судиште и приступе свјетовном суду. Судивши се (епископ или клирик) пред њим, ако хоће да држи пресуду и тражи имање, или злато или друго нешто о чему у расправи оправдан би, свој степен губи. Ако пренебрег свјетовни суд, и не узме нити затражи ни та од оних који га оправдаше, у свом сте ну да пребива.

Ако је неком од епископа суђено, и будући осуђен од њих ка вишим судијама црквеним приступи, и може измијенити, тј. разријешити прву пресуду која га осуди, никакву штету нека не наноси црквеним судијама који га прво осудише, ако не буду разобличени да су из гњева, или из љубави, или ради неке награде суд вршили.

Ако обојица, и тужитељ и тужени, изаберу црквене судије и траже да се суде пред њима, осуђени да пребива у тој пресуди било да је епископ или клирик, макар их било и мање (од прописаног). Оптуженог епископа 12 епископа да суди, презвитера шест епископа и седми његов епископ, ђакона три епископа, и четврти његов епископ, као што у дванаестом правилу овог сабора написасмо. Судивши се пред њима, и будући осуђени, не могу никако приговорити против њихове пресуде, већ прихватити како пресудише. Јер, сабор исправља незнање или неправду судија, а ова пресуда се прихвата јер је тужитељ сам изабрао црквене судије, и ријечима и дијелима непорочне, и говори: „Нисам добро нити по правди осуђен од њих", или неки други приговор износи против свештеника које је сам изабрао.

16. правило: Епископи и презвитери и ђакони да не буду редници и управитељи. Чтец када поодрасте или да у брак ступа или да прихвати уздржање.

Тумачење: Ово правило забрањује епископима, презвитерима и ђаконима да најме или откупе од бољара њиве или нека друга имања како би, дајући мало, велики приход од тога за себе сабрали, или да у бољарским домовима буду управитељи или се старају о нечему, као што то не дозвољавају ни 81. правило Светих Апостола, треће правило Четвртог васељенског сабора у Халкидону и многа друга правила.

Чтец који је достигао узраст, тј. од четрнаест година од рођења, и ако хоће да буде постављен за ипођакона, потребно му је понудити да или прије постављења узме жену или да се обећа на дјевственост. Када наврши узраст од 20 година, да се постави, јер не приличи да се ипођакон поставља прије испуњења 20 година по 15. правилу Шестог васељенског сабора у Трулској палати. Послије постављења ни презвитер, ни ђакон, ни ипођакон не може ући у брачни саживот. Једино је допуштено чтецима и појцима да то чине по шестом правилу Шестог васељенског сабора у Трулској палати.

17. правило: Клирик колико је некоме позајмио, или то исто или толико нека узме. Ђакон који је постављен прије двадесет и пете године живота није ђакон. Чтеци и појци народу нека се не поклањају. У Мавританији Ситифенској свог старјешину да имају због удаљености те земље.

Тумачење: Ако неки клирик некоме нешто позајми, злато, пшеницу или нешто друго, ништа више од тога нека не узима, но онолико колико је дао дужан је и примити. Ђакон не треба да се поставља прије своје двадесет и пете године. Није допуштено да се чтеци и појци током богослужења поклањају народу, нека не буду под влашћу народа, тј. да не чине што им заповиједају нити да воле задржавање с њима. Мавританија Ситифенска нека не буде под Митрополијом нумидијском јер се налази далеко од ње, него је и тој области допуштено да има свог митрополита.

18. правило: Оно што су на Сабору исправили Свети Оци нека онај који бива постављен има на уму. Тијелу мртвога не треба давати Причешће, јер оно нити једе, нити пије. Презвитер, због незнања, нека не крштава умрлог. По заповијести Сабора у Никеји, сабор нека буде сваке године, и нека митрополити сваке области пошаљу двојицу или тројицу, или колико их изаберу, као чуваре мјеста.

Тумачење: Онај који треба да буде постављен за епископа или презвитера дужан је оно што су Свети Оци заповиједили на Саборима, тј. вјеру и све црквене заповијести, у уши своје примити од онога који га учи и поставља, и нека обећа да ће све то чувати, и тјелима умрлих нека не даје Причешће. Господ је рекао: *Примите и једите* – како неко може умрлом дати Причешће Божанственог Тијела и Крви, кад мртав не може ни примити ни јести?! Такође, да нико не крсти умрлог, јер неразумност презвитера неће бити од помоћи ономе који је по смрти крштен, јер није крштен. Ови Оци, слиједећи Оце који су били у Никеји, заповиједили су да сваке године бива сабор у Кархидону, и да митрополит сваке области пошаље двојицу, или тројицу или колико изабере епископа умјесто свих епископа који су у области.

19. правило: Епископ који је оптужен и позван на суд, два мјесеца може да одлаже и закасни ради неке нужде. Ако потом не дође, нека је без општења. Ако оптужени дође, а тужилац побјегне, нека буде без заједнице. Ако је онај који тужи и сам оптужен, нека не буде прихваћен.

Тумачење: Ако неко оптужује епископа, сабор епископа под којим је тај епископ нека га писмено позове да дође и дâ одговор. Ако прими грамату и у току мјесеца не дође, спријечен неком неизбјежном невољом, нека има за одлагање и други мјесец дана. Ако и други мјесец прође упразно, и он на суђење не дође, нека буде одлучен док се не исправи.

Насупрот томе, ако оптужени епископ дође и тражи да се оправда од оптужбе која је на њему, а клеветник се ниоткуд не јавља, већ је побјегао, онда сам клеветник нека прими одлучење. Због тога је потребно да се тужитељи испитају о томе како вјерују и какав је њихов живот, па ако су сами оптужени за нека зла, такви да се не примају као тужитељи у вези са црквеним стварима.

20. правило: Презвитеру који је оптужен, шесторица најближих епископа и његов као седми, да суде. Ђакону тројица и његов епископ као четврти. Осталим клирицима један епископ нека суди.

Тумачење: Ово је речено и у 12. правилу овога сабора. Уколико буде нека оптужба на презвитера, шест епископа нека му суди, а са њима нека расуђује и његов епископ. Ђакону тројица, а четврти нека је његов епископ. Свим осталим клирицима који су ниже од ђаконског чина, да им суди њихов епископ за гријехе за које су оптужени.

21. правило: Клирици своју дјецу нека не дају јеретицима и незнабошцима ради брака.

Тумачење: Клирици ради брака своју дјецу нека не дају јеретицима или незнабошцима. Нека то не чине ни свјетовни људи.

22. правило: Епископи и клирици јеретицима, чак иако су им сродници, ниш–

та од свога нека не дарују, нити да им добитак стварају.

Тумачење: Епископима и клирицима доликује свој иметак даривати коме желе, али (само) правовјерним хришћанима. Јеретицима, чак и ако су им у сродству, ништа своје нека не дају ни током живота, ни послије смрти да им остављају, нити да им на било који начин добитак стварају од свога богатства.

23. правило: Епископ да не иде преко мора уколико од старјешине своје области не добије отпусну грамату за путовање.

Тумачење: Ни епископу, ни клирику не приличи да иде далеко од своје Цркве без допуштења и без отпусне грамате свога митрополита, као што заповиједају Сабори у Лаодикији и Сардици.

24. правило: Нека се у црквама као божански списи не читају друге књиге осим оних правилима именованих. Правилима именоване књиге Старог Завјета су: Постање, Излазак, Левитска, Бројеви, Поновљени закони, Исуса Навина, Судије, Рута, четири књиге Царства, двије књиге Дневника, Јов, Псалтир, пет књига Соломона, дванаест књига пророка, Исаија, Јеремија, Језекиљ, Данило, Товија, Јудит, Јестира и двије књиге Јездре. Новог Завјета: четири Јеванђеља, једна књига Дјела апостолских, четрнаест Павлових Посланица, двије Петрове Посланице, три Јованове, једна Јаковљева, једна Јудина, Откривење Јована Богослова која се на грчком језику назива Апокалипсис.

Тумачење: О књигама које приличи поштовати у Цркви казује и 85. правило Светих Апостола и 59. правило Сабора у Лаодикији. И свети Атанасије Велики набраја колико књига треба читати, и свети Григорије Богослов и свети Амфилохије. Поред ових књига, неке друге, лажно дометнуте књиге од стране безбожника не треба да се као свете читају у цркви. Уколико неки клирик такве књиге, унијевши их, чита у цркви, нека се извргне, као што и заповиједа 60. правило Светих апостола.

25. правило: Они који светиње дотичу нека се одређено вријеме уздржавају од жена својих.

Тумачење: Они који служе олтару, тј. презвитери, ђакони и ипођакони, у вријеме када треба да дотичу свештене ствари, и примају и преносе Светиње и причешћују се њима, нека се уздржавају од жена својих, како би од Бога могли брзо добити оно што ишту. Уколико тако не чине, да се лише црквеног чина.

26. правило: Ствари које су црквене, нека се не продају. Уколико Црква нема прихода ниоткуда, епископ по савјетовању са свим епископима нека прода нешто. Ако нужда не допушта да се чека савјетовање, онај који жели да прода, нека позове сусједе (епископе). Ако друкчије поступи, крив је пред Богом и сабором.

Тумачење: Епископима не приличи да црквене ствари и имовину продају, јер је то Божја имовина и зато није на продају. Ако неки епископ има њиву или нешто такво од чега нема добитка, а Црква је дугом оптерећена или неком другом пошасти сустигнута, те пожели такво нешто продати како би узевши новац дуг вратио или се ослободио биједе, да то не продаје без договора са митрополитом и епископима који су у тој области. Ако због нужде која је притисла нема времена да се посавјетује са

свима о томе што хоће продати, у крајњој мјери нека себи најближе епископе позове као свједоке да увиде напасти које су га снашле, те да због њих имање продаје, и они да потом сабор о томе извјесте. Уколико ово не учини, него својевољно изврши продају, крив је и пред Богом и сабором, и нека му је страна част његова.

27. правило: Ако су презвитер или ђакон у гријеху разобличени, покајавши се нека се не крсте поново, јер већ се избавио од гријеха, нити да се, као свјетовни људи, поново постављају.

Тумачење: Уколико је презвитер или ђакон изврнгнут из чина због неког гријеха, те се покаје због њега, не може, као свјетовни човјек, поново бити постављен да служи, али ни поново бити крштен како би омио гријехе и чин презвитерски или ђаконски поново добио. Једно крштење свима исповиједамо.

28. правило: Клирици који се суде, ако се жале на судију, нека не иду преко мора, него нека се обрате к њима најближим епископима и к своме. Ако то не учине, нека у Африци не буду у заједници.

Тумачење: Свети Оци су све благољепно сачували, па и то да се епископи, у вршењу потребног, не оптерећују одвише. Заповиједи овај свети Сабор који бијаше у Африци, да ако клирици због неке кривице буду осуђени од својих епископа, и мисле да нису праведно осуђени, нека не прибјегавају преко мора к Римском папи, или некима другима да се жале, него да се пред оним епископима који су им најближи, и по допуштењу свога епископа, оно што је међу њима исправи и разријеши. Уколико оду преко мора или другдје негдје далеко, нека не буду примљени у заједницу нигдје у Африци.

29. правило: Ако се изопштени причешћује, сам себе осуђује.

Тумачење: Уколико епископ одлучи презвитера или ђакона, а овај, прије него што га он разријеши од одлучења дрзне се и служи, сам на себе наноси осуду, тј. изврнгнуће.

30. правило: Који тужи или којега туже, ако се плаше насиља, нека изабере безопасно мјесто.

Тумачење: Уколико клирик тужи клирика за неку кривицу и плаши се да дође на суђење да не би претрпио неко зло од стране помагача онога кога је оптужио, или обрнуто, (тј.) оптужени се боји помагача тужитеља свога, нека изаберу које хоће мјесто ради своје сигурности гдје ће придошли свједоци моћи говорити и безбједно на суђење доћи, да се не би или тужитељ из страха суздржао од говора о кривици, или оптужени побјегао од суђења и био осуђен у одсуству.

31. правило: Који одбацује вишу част, губи и ону коју има.

Тумачење: Ако епископ свога клирика препозна као достојног веће части и жели да га, ради потребе Цркве, у њу узведе, а овај не послуша, не ради побожности већ из небриге, (тј.) ако је ипођакон, а епископ га запази и због потреба жели га на виши степен поставити за ђакона, или који је ђакон на презвитерство га узвести, будући да у његовој Цркви нема довољно ђакона или презвитера, а не може да нађе подобног за то и животом непорочна, и у ријечи искусна, а тај неће да буде помјеран из чина у коме служи, због непослушности и тај чин да изгуби.

32. правило: Који прије постављења нема ништа, а по постављењу купи њиву, да Цркви то да, осим ако није нешто добио од родитеља или као чист дар. Такво нешто нека њему припадне.

Тумачење: Који прије епископства нису имали свој иметак, или су клирици који су прије ступања у клир били убоги, ако послије постављења купише њиву или виноград, то нека Цркви оставе. Јер, од црквеног прихода то стекоше. Ако су то стекли као насљедство од оца и прадједа, или од неког истинског и личног даровања њима, то нека њима припада, и нека тиме својом вољом располажу. О овоме погледај 40. правило Светих Апостола и 24. правило Сабора у Антиохији.

33. правило: Презвитер без знања епископа црквене ствари нека не продаје, нити епископ њиве без знања читавога сабора.

Тумачење: Не приличи продавати или поклањати црквена имања или њиве. Уколико је некаква нужда и епископ хоће да прода њиву, нека то не чини без знања сабора свих епископа области. Ако ли сам такво што учини, себе поставља за кривог пред Богом и сабором, нека буде лишен своје части према 26. правилу овога Сабора. Исто важи и за презвитера коме је епископ повјерио да нешто уреди – без знања свога епископа црквене ствари, било мале или велике, да не прода.

34. правило: Ништа што је одређено на сабору у Ипону[28] не треба преправљати или допуњавати, осим да се датум Пасхе одређује током сабора.

Тумачење: Различити сабори у различита времена били су по читавој Африци прије овог сабора. Ови су сабори донијели своја правила и она су прочитана на овом сабору. Прочитавши заповијести Сабора у Ипону, и увидјевши да су добро изложене, Свети Оци рекоше да не треба тај Сабор ни исправке ни допуне, осим да је потребно у вријеме сабора у Кархидону да се објави у који дан кога мјесеца ће бити Пасха, како се неки не би огријешили о њу.

35. правило: Епископи и клирици својој дјеци прије утврђивања у добродјетељи нека не дају на вољу.

Тумачење: Епископи и клирици дужни су чеда своја да чувају и уче страху Божјем, и да их не испуштају из својих руку, нити да их чине својевласним прије пуног узраста и прије утврђивања у добродјетељи и владању.

36. правило: Епископ и презвитер и ђакон не треба да се поставља уколико није учинио да су сви у његовом дому правовјерни хришћани.

Ово правило је разумљиво.

37. правило: Потребно је приносити само хљеб и вино помијешано са водом.

Тумачење: Ништа више од пречистог Тијела и пречисте Крви Господа нашег нека се не приноси на олтар када бива света служба, но само хљеб и вино помијешано са водом како нам је и Сам Господ предао.

38. правило: Клирици и подвижници к удовицама или дјевственицама нека не одлазе осим ако им епископи или презвитери то не заповиједе. И тада нека не иду сами, него презвитери и ђакони нека иду с њима.

Тумачење: Потребно је да удовице и дјевственице које су освећене и посвећене црквеним обредом буду утврђене у свему и без саблазни, и да нико од оних који се старају о њима, ни клирици ни монаси, нити неко други од људи који чисто живе не улази к њима без заповијести епископа и презвитера. Ако им је то и заповијеђено, и тада да их не посјећују сами, већ с онима с којима су епископи и презвитери навикли ићи к њима.

39. правило: Први епископ није началник епископима, нити врховни епископ, него се назива епископом прве катедре.

Тумачење: Епископски чин је један и исти, и не каже се *овај је савршен архијереј*, а онај је *несавршен архијереј*, већ су сви епископи једнако архијереји, пошто су и благодат Светога Духа једнако примили. Епископ који је у митрополији, пошто има прву катедру, назива се са додатком *епископ митрополијски*, односно митрополит. Име *митрополија* значи *град мајка*, а митрополит је епископ града мајке, тј. најстаријег града у тој области.

40. правило: Клирик само уколико је на путу, може ући у крчму. Другачије никако.

Тумачење: Уколико је клирик у страној земљи и нема другог чистог мјеста да се склони и своје животне потребе задовољи, и уђе у крчму да једе и пије, неће имати запрећење. Да клирици својевољно улазе у крчму забранило је и 54. правило Светих Апостола и девето правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати.

41. правило: Ако је неко обједовао, Светињу нека не приноси.

Тумачење: Иако је Господ наш ученицима својим послије вечере Пасху предао и научио их служби Тајне, ипак по благословеној ријечи не приличи нам да чинимо по том образу, него да следујемо црквеном обичају да јереј на таште, тј. прије него што једе, стаје у олтар и Светиње приноси, односно свету службу врши. Они који се желе причестити светим Даровима, такође на таште да их узимају. О овоме погледај 29. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати.

42. правило: Епископ и клирици нека не праве пир у цркви осим ако, по крајњој нужди, странствују. Ово се односи и на свјетовне људе.

Тумачење: Свештене домове не приличи претварати у обичне (домове) и небригу имати о њима. Стога, у њима не треба јести и трпезу постављати како и казује 28. правило Лаодикијског сабора, осим када (неко) путујући туда наиђе, па ради непогоде кише и снијега уђе у цркву да ту буде, немајући нигдје никаква обиталишта.

43. правило: Ономе који се каје за гријехе епископ даје запрећење. Презвитер без воље епископа, ни у случају нужде, нека не разрјешава онога који се каје.

Тумачење: Епископи, који од Бога примише власт да везују и разрјешују, заповиједају запрећења према броју гријехова и према обраћењу онога који се за гријехе каје. Презвитер, без допуштења епископа, не може ни увећати ни смањити запрећење, нити разријешити оне који се кају и који су под заповијешћу, нити их удостојити Божанствених Дарова чак ни ако је епископ одсутан.

44. правило: Која због дјевствености оде од оца нека буде предата часним женама.

Тумачење: Епископи треба да промишљају о светим дјевственицама, и да брину о онима које од својих отаца оду, предајући их на старање пречасним женама како би ове живјеле заједно са њима. О

овоме је речено у шестом правилу овог Сабора.

45. правило: Који због болести не могу давати за себе одговор на светом крштењу биће крштени када својевољно дају свједочанство.

И глумац када се обрати нека се прима међу оне који се кају.

Тумачење: Ономе који се крштава приличи да благодат на чула прими, и да разумије оно што буде тајно упитан и да одговори на исто. Ако неко онога који због болести не може одговорити, упита жели ли да се крсти, нека буде крштен када сам узмогне одговор дати, и у болести посвједочи по својој вољи. Треба знати за онога који је заиста болестан а тражи да се крсти, и остаје при тој жељи.

Свако ко је сагријешио и каје се, нека буде примљен међу покајнике, чак иако је глумац, плесач, музичар, забављач или неко ко сличан живот има.

46. правило: *Страдања светих мученика* достојно је читати на дан помена њиховог страдања.

Тумачење: У 24. правилу овога Сабора Свети Оци су набројали књиге Старог и Новог Завјета које приличи читати у црквама. Друге књиге осим наведених забранили су читати, но сада књигама које су поштоване прибројаше и *Помене страдања светих мученика* као достојне да се на молитвеним поменима читају.

47. правило: Који су као дјеца крштени од донатиста, па се обрате к Цркви, не треба им ускраћивати било шта.

Светиње као што приличи, само прије јела да се приносе.

Тумачење: Донатисти јесу јеретици који су од извјесног Доната у Африци примили основу јереси. Тај Донат им је предао обичај да у вријеме када се треба причестити у рукама држе некакву кост, да је потом цјеливају и онда да се причесте Светим Даровима. Који су од ових јеретика крштени као дјеца, ако се правовјерној вјери обрате и прокуну са свим јересима и своју јерес, неће имати штету због заблуде својих родитеља, и у свештеничку службу могу ући.

Свете тајне не треба приносити послије обједа, тј. јереј након јела службу у цркви нека не твори, него прије јела, на таште Дарове да приноси. Неки су држали обичаје примљене од старих да послије обједа чине Божанствену службу, чак ово чинише на Велики четвртак Господње вечере, имајући за оправдање да је Господ наш Исус Христос послије вечере тајну службу предао својим ученицима. О овоме је написано и у 41. правилу овога Сабора.

48. правило: Друго крштавање, друго постављење и прелазак епископа нека не бива.

Епископ Кресконије који је од својих људи одступио и скочио на катедру Кенејске Цркве, будући да не одступи при запрећењима црквених заповијести, властелинском руком бијаше онемогућен.

Тумачење: Ко је крштен од правовјерних или је постављен у свештенички чин, друго крштење или друго постављење нека не прима. Исто тако, епископ из свога града нека не прелази у другу епископију јер то забрањује ово, као и друга правила различитих сабора. Овај споменути епископ Кресконије оставио је своју Цркву и област, и узишао на престо Кенејске

Цркве. Иако су га много пута браћа његова епископи и саслужитељи братски савјетовали да исту напусти и врати се у своју Цркву, он их није послушао, те их је натјерао да, и не желећи то, приступе кнезу те области, па га тај властелин са престола сведе.

49. правило: Мање од тројице епископа није довољно за постављење епископа.

Тумачење: Уколико је то могуће, сви епископи једне области по заповијести митрополита треба да се окупе на постављењу епископа. Ако због нечег неодложног то није свима могуће учинити, потребно је да се окупе најмање тројица. Нека у одлучивању учествују и епископи који нису дошли, сложивши се путем грамата: *И нама је угодан онај кога ви поставите, браћо и саслужитељи.*

50. правило: Епископ бива изабран између тројице. Ако неслагања и противрјечења буде о изабраном, нека буду позвана друга два епископа и нека они о њему испитају, па ако се испостави да је чист од клевета, нека буде постављен за епископа.

Ово правило је разумљиво.

51. правило: На годишњем сабору у Кархидонској Цркви нека се објављује дан Пасхе.

Тумачење: На сабору који сваке године бива у Кархидонској Цркви нека се обзнањује датум Пасхе. Ово заповиједа и 34. правило овога Сабора.

52. правило: Сагласно ономе што је одредио Сабор у Ипону, у вријеме годишњег сабора да буде посјећена свака област.

Тумачење: На сабору који бива сваке године у Кархидону заповиједише Свети Оци, слиједећи заповијести Ипонског сабора, да све цркве које су у свакој области њихови епископи надгледају и посјећују. Ако се у њима нешто не ради добро, нека исправљају, а њихова питања у вези правила, због своје неразумљивости или двосмислености до сада неразријешена, разрјешавају и разумљивим ријечима објашњавају.

53. правило: Који је од сабора позван и не одазове се, него се узда у своје мноштво (људи) а не у љубав браће, треба да буде силом властеле лишен своје части.

Тумачење: Који туђе жели, такав ће претрпјети и губитак свога. Зато, ако неки епископ или презвитер к себи привуче људе туђе области, и убједи их лажљивим ријечима и ласкањем да одступе од епископа под којим је област и поставе њега за учитеља и наставника, тј. епископа, ако га због тога сабор позове на суд да одговори онима који причају на њега, а он због тако нечег неће да дође, пренебрегавајући братску љубав и уздајући се у бројност народа, он треба да буде влашћу кнеза лишен и своје Цркве.

54. правило: Јулијан је Епигоновог чтеца поставио за ђакона. Ако га не преда његовом господару, биће богатији за осуду над својом самовољом.

Тумачење: Готово на сваком од сабора одређено је да ни један међу епископима себи не прима нити чини својим туђег клирика без допуштења епископа коме овај клирик припада. Стога је и овдје одређено да епископ Јулијан, који је примио туђег клирика, тј. чтеца епископа Епигона, и поставио га за ђакона, овога треба да врати у његову цркву гдје је раније био прибројан

клиру. Ако не хтједне да га врати, нека буде одлучен по 20. правилу Сабора у Халкидону, као противник правилима и помоћник својој вољи. Такође, и 17. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати говори о томе да онај који прими туђег клирика и постави га за ђакона или презвитера, свргава се заједно са рукоположеним.

55. правило: Нека је Кархидонском првопрестолнику допуштено да оне које хоће поставља за старјешине Цркава, па и ако је то нечији једини презвитер (а) достојан старјешинства. Јер, један епископ може поставити многе презвитере, а онога који је за епископство способан, тешко је пронаћи.

Тумачење: Овај је Сабор помјесни, а не васељенски, и заповиједа шта приличи држати у Кархидону. Аврилиј, Епископ кархидонски, сљедујући правилима, није желио без сагласности епископа узети његовог клирика и прибројати га клиру другога града или поставити за епископа. Такође, плашио се да неки од епископа који су под њим неће послушати да дају неке од својих клирика како би били прибројани клиру другог града у коме је оскудица у презвитерима и ђаконима, или ако су достојни тога у епископски чин да буду постављени.

Сабор је ово размотрио, и сви Оци пресудише да је Кархидонски првопрестолник овлашћен, будући да на њему лежи старање о тамошњим Црквама, да од епископа који су под њим кога клирика нађе достојна да управља Црквом узме и постави. Чак и ако неко нема много презвитера, но само једнога, а он га запази као подесна за епископство, без ометања нека га постави, будући да није лако пронаћи онога који је погодан за епископство, а један епископ може многе поставити за презвитере.

56. правило: Ако нека област хоће да има свог епископа, по вољи онога који власт има и по заповијести његовој нека буде. Постављени да не насрће на друге области.

Тумачење: Одређено је да се у свакој области без сагласности митрополита нигдје нико не поставља за епископа. Такође, ни у неком селу, ни у малим градовима, у којима је и само презвитер довољан да подучава, епископа не постављати док се ту не умножи народ, и област постане достојна назвати се епископијом. Ако у некој области, у којој прије није било епископа, на молбу људи и вољом митрополита који има власт над том облашћу буде постављен епископ, нека напаса само те људе којима је постављен за епископа, и да се не шири на другу област.

57. правило: Због оскудице, они који су као дјеца крштени од донатиста, ако се покају и прокуну своју јерес, а по свему другом буду достојни, нека буду клирици.

Тумачење: Који су још као мала дјеца и ништа не разумјевајући крштени од стране донатиста, и својевољно ништа нису сагријешили, уколико, обративши се, своју јерес прокуну и приступивши Саборној Цркви почну живјети непорочним животом, нека уђу у свештеничко достојанство, будући да је оскудица у клирицима у Афричкој земљи.

58. правило: Остаци идола нека потпуно буду уништени.

Тумачење: Пошто је отјерана идолска лаж, и правовјерје просијало и побожност ојачала, нека из темеља буду искоријењени

идолски храмови, и ништа што би саблажњавало људе нека не остане од њих.

59. правило: Клирик који је донио пресуду, ако није по вољи, нека не буде позван да о истој ствари свједочи на суду. Не може се свако црквено лице доводити за свједока.

Тумачење: Ако се нека два супарника пред неким клириком изволе судити, и разлог спора објаве пред њим, и затим, пожеливши, одбаце његову пресуду, и оду да се суде на суду њима погоднијем, за свједока не могу доводити оног клирика пред којим су се већ судили. Њему је то забрањено законом, и не приличи њега принуђавати да невољно свједочи, јер ко свештену службу обавља не треба невољно да свједочи. Друго, о оном предмету за који су га оба парничара изабрала за судију, судији је забрањено свједочити.

60. правило: Нека се прекине са јелинским пировима због њихове безобразности, и зато што многе хришћане привлаче, и бивају у дане спомена мученика.

Тумачење: Људи су из прошлости наслиједили обичај да се окупљају на нарочитим мјестима или око цркава у спомен на свете. Окупљајући се, мушкарци и жене праве пирове и, опивши се, плешу срамно и друге недоличне ствари чине. То су обичаји незнабожачких прелести. Од сада, ово правило не дозвољава да се на светим мјестима, на којима бивају помени мученицима, нити на другим мјестима, то дешава, већ потпуно забрањује таква пировања, јер многе хришћане привлаче и воде у погибељ.

61. правило: Нека се недјељом и празницима позоришта не окупљају.

Тумачење: Свака недјеља се прославља као дан Васкрсења Христовог, а дани Господњих празника слобода су хришћана. Јер, у те свијетле и свете дане хришћанима доликује да се сабирају у цркви, те у такве часне дане не приличи организовати позоришта или трке коња или било каква друга такмичења.

62. правило: Клирик који је осуђен од стране свога епископа ни од кога другог не треба да буде штићен.

Тумачење: Ако је неки епископ свога клирика осудио због гријеха и овај сматра да је неправедно осуђен, нека тражи да му се суди пред сабором свих епископа. Нико од световне властеле не може таквог штитити.

63. правило: Који се одрекао живота глумца, и прешао на трудољубив живот, нека се поново првоме не враћа.

Тумачење: Забављачи, гуслари, свирачи или глумци који су одбацили такав начин живота и прихватили се љепоте хришћанске вјере, нека се не присиљавају да опет старо чине. Неки бијаху записани као зналци таквих смјехотворстава, и бијаше им терет то обављати.

64. правило: Од цара је потребно тражити слободу за оне који су у Цркви.

Тумачење: У то вријеме био је на снази закон да су робови слободу добијали једино од царског пријестола. Оци овога сабора се договорише да упуте повјеренике ка цару, како би замолили да се тим законом не поништава ослобођење које бива у црквама, но да се да јавно овлашћење да робови у црквама примају ослобођење.

65. правило: Епископ Екитије, који је одавно осуђен вољом свих епископа, и чини бестидна дјела везана за црквено устројство, непријатељ је.

Тумачење: Епископ који је оптужен због гријеха и извргнут из чина, уколико мисли да је то неправедно учињено, дужан је изаћи пред велики сабор, али не може бестидно и господарски насиље вршити да би опет архијерејство стекао. То није ништа друго до противљење црквеном устројству. Ово учини Екитије, Епископ ипонске катедре: након изнесене пресуде епископа против њега и по изврнгнућу, бестидно се опет упињаше да има архијерејско достојанство. Осуђен је као противник црквеног устројства.

66. правило: Потребно је кротко и мирно приближавати се и бесједити донатистима, иако се сами одсијецају од Цркве, не би ли се, постидјевши се од многе кротости, из ропства обратили.

Тумачење: Ученицима кроткога и мирног Христа доликује да имају велику бригу о онима који су одступили од Саборне Цркве, и да настоје на сваки начин, са кротошћу и дуготрпљењем, да се они поново окупе и сједине са Саборном Црквом. Не треба само своје спасење тражити а за друге не марити. Због тога, Сабор је одредио да се и донатистима, који су се одјелили од Тијела Господњег и везани су заблудом, приступа и бесједи са кротошћу, и да их треба молити да оставе прелест и препознају истину, не би ли их љубав и кротост оних који их моле постидјела, па да се врате од ђавољег ропства.

67. правило: Потребно је саборним граматама молити властелу да помогну заједничкој мајци – Саборној Цркви у стварима у којима је епископско достојанство презрено.

Тумачење: Који се не повинују ријечи и одредбама правила треба да буду исправљени руком властелина. Због тога, дакле, и Оци овога сабора расудише да је долично писати афричкој властели, и молити их да буду на помоћ заједничкој мајци Саборној Цркви у стварима које епископи свештеничком влашћу не могу исправити, све до сада презрени од јеретика и од непокорних вјерника.

68. правило: Који према паганским обичајима чине пирове, нека буду искључени.

Тумачење: Вјерник са невјерником нема ничега заједничког. Због чега, онда, по незнабожачким обичајима правимо пирове? Вјернима да их праве није допуштено.

69. правило: Који су рукоположени од стране донатиста, иако од Римског сабора нису прихватљиви за свештенство они који су се покајали, ипак нека се прихвате који дођу ради исправљења, будући да је добро да се сви спасу.

Тумачење: Ови јеретици, донатисти, уколико су постављени својима за епископе, или ђаконе или презвитере, када притекну к правовјерној вјери и своју јерес прокуну, допуштено им је да своју част имају и у свом чину да пребивају, и нека буду прибројани клиру Саборне Цркве јер у Африци је велика оскудица у свештеницима.

70. правило: Свима је по вољи да се међу донатисте пошаљу молебници да проповиједају мир и сједињење уколико се обрате на правовјерје.

Тумачење: Ови Свети Оци изволише не само да се примају донатисти који својом вољом прилазе Саборној Цркви него пославше к њима посланике, да замоле и проповиједају мир и сједињење с њима од свих Цркава, ако се покајавши преобрате на правовјерје.

71. правило: Епископи, презвитери и ђакони од својих жена да се удаљују. Ако то не чине, црквеног чина да су лишени. Остали клирици не приморавају се на ово, али обичаји нека се сачувају.

Тумачење: Ово правило заповиједа свим редом епископима и презвитерима и ђаконима да се у одређено вријеме не приближавају својим женама, тј. у вријеме чреде[29] када треба да предстану олтару, и дотичу се светиње. Дванаесто правило Шестог Васељенског сабора у Трулској палати не допушта епископима да по постављењу у епископство живе са својим женама, како људима не би правили саблазан и спотицање. Тринаесто правило истог Сабора заповиједа да се презвитерима и ђаконима када треба да буду удостојени постављења не тражи да обећају да ће напустити своје жене, као што чини Римска Црква, већ да живе са својим женама и у одговарајуће вријеме да се не лишавају приближавања њима. Ова правила се држе, и у њима Црква пребива и управља се до данашњег дана.

72. правило: Не приличи ни једном епископу оставити властну катедру и на другу се преселити, и бринући се о својим стварима да буде немаран о свом престолу.

Тумачење: Не само да је различитим правилима забрањено епископу да прелази из града у град, већ није допуштено ни да остави стару епископију, у којој је од искона пријесто његове Цркве, и у другу Цркву његове области да пређе и част оне на ову пренесе.

Правило не допушта ни да се својим особним стварима бави преко потребе, као што забрањује да буде немаран за поучавање и бригу о своме народу.

73. правило: Онај који је у недоумици да ли је или није кр|штен, пожељно је да се крсти како га сумња не би лишила божанственог очишћења.

Тумачење: Крстити некога други пут ако је већ крштен од стране правовјерних различита правила забрањују, осим ако он није био крштен од нечистих јеретика јер је њихово крштење прије оскврњење него очишћење. Али, уколико неко од правовјерних сумња и двоуми да ли је крштен или није, а није тога могао бити свјестан јер се то догодило у његовом дјетињству, и нема никога поузданог који би посвједочио истинито да је крштен, таквога треба без било какве сумње крстити како се не би због размишљања лишио божанственог очишћења.

74. правило: Угодно бијаше да дан свете Пасхе буде обзнањен у дан годишњег сабора, у десети дан септембарских календи.

Тумачење: Различитим правилима овога Сабора ово је заповијеђено, односно да се дан свете Пасхе објављује на сабору који у Африци бива сваке године прије десетих календи септембра, а то је 21. августа.

75. правило: Одређено је да епископ који је дат људима ради смиривања због неког дјела или раскола не држи катедру којој је заступник, но по једној години поставити (новог) епископа. Ако не, да буде назначен други епископ заступник.[30]

Тумачење: Ако након што умре епископ у неком граду а људи устану једни против других, подијеле се на два раскола, и борбу подигну међу собом, па од сабора буде послан неки епископ да их као заступник сми-

ри, он не треба да има престо града коме је дат за заступника, него да се потруди да у току једне године заустави метеж и умири људе, и убједи их да приме себи епископа. Уколико за годину не може учинити никакву корист људима, нека на његово мјесто дође други заступник.

76. правило: Да епископ не би био узнемираван, нека постоје црквени браниоци (екдици).

Тумачење: Убоги од силника често зла и неправде подносе, и због тога припадају епископима и додијавају им, молећи да им се помогне. Изволише (због тога) Оци овога сабора да цара замоле да, уз договор са епископима, изабере и постави црквеног браниоца, који ће се противити насиљу и мучитељству богатих, и штитити убоге од њиховог насиља. Црквени заштитници су казнитељи црквени. Тако ће епископи пребивати неузнемиравани.

77. правило: Који не долазе на годишњи сабор, ако то није због тога што их је невоља спријечила, довољно им је да имају заједницу са својим Црквама.

Тумачење: Уколико епископ било које области не дође на сабор који бива једном у години, нити старошћу, нити болешћу, нити било којом другом тешком нуждом онемогућен, него због лијености или небриге то учини, сабор одређује да се такав братски поучи. Ово правило одређује и вид поучавања: заповиједа браћи епископа да немају заједницу с њим нити да служе с њим, него само да има заједницу унутар својих цркава и да у њима служи.

78. правило: Ако Кресконије епископ који је граматом позван на сабор не дође, нека зна да ће пресуда против њега бити изречена.

Ово правило је разумљиво.

79. правило: Оци овога сабора изволише да послије осуде и извргнућа Екитија, по молби свих епископа, поставе епископа у Ипону, те да им се никако не омета постављање епископа, на корист Цркве која толико дуго времена бијаше остављена без епископа.

Ово правило је разумљиво.

80. правило: Клирик који је изобличен у гријеху, ако каже да ће се поправити, нека се те године поправља. Послије године нека се не прима.

Тумачење: Уколико неки клирик буде оптужен за гријех и ако већ осуђен стоји пред судом говорећи: *Сачекајте ме, још се могу оправдати и показати себе невиним*, дужан је потрудити се да се оправда током те године. Послије тога ниједна ријеч оправдања нека не буде прихваћена пред тим судом, него је осуђен. Ако жели да изађе пред велики сабор, нека то учини те године, послије одлуке првога суда. Након тога оправдање неће бити примљено.

81. правило: Који прима некога из туђег манастира и постави га у клир или за игумана у свом манастиру, нека није у заједници.

Тумачење: Црнорисци једне области нека се покоравају вољи тамошњег епископа, и нека подносе у манастирима у којима су пострижени, и не напуштају их, осим ако се деси да им епископ неког града под којим они нису, ради неке велике потребе заповиједи да изађу, тј. да постави негдје игумана, или нешто слично изврши.

Као што четврто правило Сабора у Халкидону заповиједа, ако неког монаха из манастира туђе области епископ прими, и клириком учини, или га постави за игумана манастира у својој области, такав нека ни са својом браћом епископима нема општења, но само у својој Цркви да служи и са својим људима да општи.

82. правило: Епископ који јеретицима или незнабошцима остави насљеђе нека буде проклет.

Тумачење: Јеретицима је и по Градском закону забрањено да од хришћана ишта узимају, ни по завјештању насљеђа, ни полог да примају. Ако они буду насљедници имовине неког епископа, који умирући њих остави за насљеднике свог богатства, па и ако су му сродници, ништа неће примити од тога што им је остављено, но јавни поборник[31] који купи царске порезе од народа нека узме све што им је остављено. Епископ или други клирик који њих упише као насљеднике своје имовине, тако да то насљедници слушају, нека буде проклет.

83. правило: За робове који су у Цркви нека се тражи помиловање од цара.

Тумачење: Робови који су због неких почињених кривица прибјегли Цркви примаху ослобођење од епископа који су их сматрали за праведне. Њихов господар покушава да их опет у ропство привуче. Ово Оци изволише поменути цару.

84. правило: Жртвенике који су у селима или у њивама или у виноградима, у којима не леже мошти светих мученика, но само праве јавни метеж, и они жртвеници који због привиђења и од лажних откривења бише направљени, сви нека буду раскопани.

Тумачење: Молитвени домови, тј. цркве које су без сагласности и молитве епископа саздане и у које нису ни положене мошти светих мученика, нису освештане. Због тога такве цркве саздане по пољима, њивама, виноградима без воље и без молитве епископа, и без полагања светих моштију, ако је могуће, треба да се поруше. Уколико метеж народа спречава да то буде, потребно га је уразумити да у њима не чини неред, ни гозбе незнабожачке, ни бјесовска плесања. Такође, треба да буду уништене и цркве сграђене на основу сновиђења и лажних откривења, јер ђаво, који је тама, у привиђењу се у свјетлост претвара, и под изговором богобојажљивости вара човјечје душе.

85. правило: Остаци идолослужења да се истријебе, били они изваjани, или у мјестима неким, или жртвеницима, или у луговима, или у дрвету.

Тумачење: Не треба само идолске храмове рушити и истребљивати, и црквишта њихова раскопавати него и ако су неки остаци идолослужења остали у неким мјестима, или у насељима, или у шумама, или гдје на дрвећу, јер све то поштују незнабошци. Они који одлазе тамо и служе тамошњим идолима, (само) привидно су били отјерани. Ако се појави такво мјесто или нешто врачарско, нека се истријеби у потпуности, тако да ни траг од тога не остане.

86. правило: Оци сабора су одлучили да грамате са Сабора треба да буду написане и потписане од стране Кархидонског епископа у име свих.

Тумачење: Први епископ цркве у Африци је епископ Кархидонске Цркве, те тако Оци Сабора одлучише да потребне саборске грамате, које треба да буду послате вла-

стима по Африци због донатиста, или некима другим, у име свих пише и потпише Кархидонски епископ. Ово је учињено због тога што није једноставно и тешко је време да се, када буде било потребно слати грамату цару и бољарима, сви Оци Сабора сабирају ради потписивања.

87. правило: Да себе не поштујеш више од онога који је био прије тебе, но да (га) слиједиш. Који презире оне испред себе и сам ће бити презрен.

Тумачење: У тадашњој Африци и у другим земљама правовјерни епископи нису имали никакве разлике у части престола него су сви били једнаке части. Епископ који је раније био постављен био је поштованији од онога који је постављен касније, и по мјесту, и по расуђивању о канонима и у одговорности часнији бијаше, и тако редом, пратећи године својих постављења. У земљи Африци, онај који није чувао овакав поредак, него се гордио и узносио и презирао старије од себе, заповиједише Оци да буде презрен од цијелог сабора.

88. правило: Како је Куодвулије противнику који му је тражио да изађу пред наш Сабор најприје обећао да ће изаћи, а послије рекавши: „Тешко ми је", отишао, нека буде без општења док се ствар не оконча. Неправедно је извргнути га прије осуде.

Тумачење: Не приличи брзо епископа извргнути, ни због каквог разлога. Ако је Куодвулије, епископ града Кентиријата, и обећао супарнику који је то од њега тражио да ће се судити пред овим Сабором, а потом, рекавши: „Тешко ми је пред овим сабором судити се", отишао, нека буде без заједнице док не добије пресуду и док се оптужбе против њега не окончају, јер неправедно је да било ко буде извргнут из достојанства прије осуде.

89. правило: Сабору бијаше по вољи, у вези Максимијана, Епископа магенског, да пошаље грамате и њему, и људима тог града, да он изађе из епископије, а они да себи нађу другог епископа.

Ово правило је разумљиво.

90. правило: Који је постављен у Африци треба да носи са собом грамату исписану руком епископа који га је поставио са временом и даном, и име војводе.

Тумачење: Ово су Оци заповиједили како не би било никаквог противрјечења међу епископима о постављењима, који је међу њима прије а који касније постављен. Стога, епископи у Африци треба да постављаном дају грамату својом руком написавши да они постављају епископа, казујући и које године и кога мјесеца и у који дан, и при ком властелину бише постављени.

91. правило: Уколико је неко једном у цркви читао књиге, не треба да буде приман у клир друге цркве.

Тумачење: Сви сабори забрањују примати туђег клирика. Ако је клирик и (само) једном читао свештене књиге народу у цркви, ни таквоме није допуштено да буде примљен у клир друге цркве.

92. правило: Сваки епископ града треба да се састане са вођом донатиста у свом граду, или да и сусједа (епископа) поведе на састанак с њима.

Тумачење: Божанствени Оци су настојали да Саборној Цркви присаједине донатисте који су се на зло одвојили од ње. Не престајаху да их моле да одступе од својих старих прелести и приме истину. Изволише да је и ово прикладно – да сваки епископ свога града и сам оде старјешинама донатиста, или и другог, оближњег епископа са собом поведе, и оду заједно да се с њима састану, и каже им шта је у овом правилу јасно написано. Ако не послушају тако замољени, нека царском влашћу буду изгнани из цркава у које уђоше.

93. правило: Нека донатистима ово буде речено:

„Желимо да се зарадујемо због вашег исправљења. Заповијеђено нам је да и онима који не желе да буду наша браћа кажемо: 'Браћа наша јесте!' Због тога се и састајемо с вама и напомињемо да ако мислите да имате неко оправдање у ријечима, изаберите мужеве који их (те ријечи) знају, и назначите мјесто и вријеме када ће доћи и бесједити с нашима, како би се свако противрјечење разријешило. Ако нећете – за невјерје ваше нека се зна."

94. правило: Цареви што су у побожности рођени и у вјери васпитани дужни су руку пружити Црквама, као што, када Павле замоли, рука војничка разруши једнодушност безаконих.

Тумачење: Помоћ и савезништво побожних царева Цркви су увијек потребни. Цареви су дужни да им то дају, јер су заштитници вјере, како не би биле вријеђане од јеретика, или од безобразних људи биле надвладане. Јер, када се заклетвом договорише безакони Јевреји да Апостола Павла убију у цркви, војничка сила разруши њихову једнодушну одлуку.

95. правило: Оци Сабора изволише грамате послати властели да се побрину око пружања помоћи у изгнању донатиста.

Тамо гдје је општа потреба, да се пошаље грамата господарском престолу, и нека буде сабор тамо гдје је пригодно; ако нису опште потребе, у својим областима нека сазивају сабор и суде се.

Тумачење: Да у свакој области сабор буде сваке године, на коме ће се окупљати епископи, и сва црквена питања која они буду имали да се према правилима потраже и разрјешују – то и овај Сабор заповиједа. Али, да се из свих области које су у Африци епископи стичу у неко мјесто и праве заједнички сабор, а да не буде (у питању) заједничка ствар ради које су дужни доћи – то не допушта ради труда прелажења дугог пута. Када буде нека општа потреба ради које бива заједнички сабор, дужни су сви епископи послати грамату управитељу првог престола, и гдје он изабере погодно мјесто за окупљање, ту нека се саберу.

96. правило: Када је један од оних који су у спору незадовољан решењем, тада ако обојица одлуче да изаберу судију, нека се отада не жале на пресуду.

Тумачење: Градски закон тако учи о судијама изабраним (од стране парничара), да се другачије не окупља изабрани суд ако претходно не упита оба парничара, говорећи: „Сами изабрасте да вам судимо. Ако један од вас не прими нашу пресуду, толико злата да дâ супарнику своме који је примио нашу пресуду." Рекавши обојица: „Нека тако буде!", и положивши толико злата између себе, тако се суде. И, ако неки од њих неће да се умири пресудом судије кога је изабрао, узевши злато нека га дâ супарнику своме који је прихватио његову пресуду и умирио се. Они нису принудно прихватили његово суђење, већ је то по вољи њиховој. Због тога градске судије његов суд не разматрају (поново), будући да осим

њиховог суда може онај који је незадовољан одлуком, поменуто злато давши, отићи отуда.

И ово каже Градски закон, да ако је судија подобан обојици парничара, односно сродник, и према овлашћењима може им судити, нека такав не буде изабрани судија. Правила не заповиједају тако него ако су оба парничара епископи или клирици, и изаберу неке од епископа за изабране судије, и пред њима се желе судити, онај који буде осуђен ако неће да прихвати пресуду од њих, те другдје се жали, нека не буде прихваћен, већ да му буде према пресуди, иако му није по вољи. По нашем мишљењу, разлог због кога није дозвољено жалити се на њихову пресуду тражећи поновни суд, написан нам је у петанестом правилу овога сабора.

97. правило: Нека од цара буде измољен преговарач, тј. помоћник у заступању за црквене послове, који искусно умије штитити ствари Цркве, и као свештеници лако извјештавати о ономе што се догађа.

Тумачење: И опет изабраше Оци сабора, као и у 75. правилу што бијаше угодно, да моле од цара да их овласти за постављање црквених бранилаца (екдика) у Цркви, који су казнитељи и судије. Имајући само ту службу и умјешност, штитили би црквене ствари, и као свештеници противили ономе што се буде збивало. У многим случајевима би могли улазити у суднице, и извјештавати цареве о томе, и од њих помоћ примати.

98. правило: Они који никада нису имали свога епископа нека замоле да га имају. Ако сабор епископа те области и најстарији епископ не заповиједе и напишу по вољи тог епископа у чијој је власти та Црква, другачије неће добити.

Тумачење: Ако је неки предио под епископом, и народ тог предјела пожели да постави засебно свога епископа, нека не буду одмах услишени, већ разматрањем цијелог сабора. Тада, ако митрополит те области и сви епископи који су под њим, по допуштењу тог епископа под којим је предио одлуче и напишу, нека им се постави епископ.

99. правило: Они од донатиста који се обраћају нека имају своје епископе, иако их нису вољом сабора добили. Послије смрти епископа, ако неће новог на његово мјесто да поставе, нека се присаједине другом. Долично је да епископи који су се обратили пре сједињења владају људима којима су владали. Након царског указа о сједињењу свака Црква нека сачува сопствена права.

Тумачење: Било је одређено да донатисти који су се одвојили од своје Цркве и имају своје епископе, ако се сами (они) и епископи с њима обрате Саборној Цркви, без препреке нека су и даље епископи, мада су били постављени без допуштења сабора. Ако скончају ти епископи, тј. умру, нека не постављају на њихова мјеста друге епископе од својих, но под власти и управом неких других епископа нека буду, да не би опет били названи расколницима који живе по својој вољи, те нека се од Саборне Цркве постављају. Примјерено је да тако чине. Но, и епископи донатиста који су се обратили прије доношења царског закона, људе које су имали нека опет имају, и буду им епископи.

Закон и заповијест царева је ово: *Управљање Црквама које држе донатијани нека се да епископима Саборних Цркава чија та мјеста испрва бијаху, и људе своје да опет имају под својим епископијама. Према таквој царевој заповијести, било да се донатисти обрате Саборној Цркви, било да се не обрате, свака Црква своје људе и своја мјеста нека узме.*

100. правило: Ипођакони из Нове Германије који дошавши оптуживаху, три пута бијаху тражени и не нађоше се. Прилично бијаше пресуду донијети над њима, но ради црквене кротости нека буду послати они који ће о свему подробно истражити.

Тумачење: Ти ипођакони оптужише Маврентија, епископа Нове Германије, и заповијеђено им бијаше да дођу на Сабор да изложе кривицу за коју оптуживаху епископа. И тада два пута, и три пута тражени бише и не нађоше се, и требало је да буду оптужени као клеветници. Али, због кротости црквене заповиједише Оци да се од стране Сабора пошаљу неке судије у тај град и тамо размотре о кривици за коју се оптужује епископ од оних који дођоше и говорише на њега, па у складу с тим да се донесе пресуда.

101. правило: Одлучено је да се пошаље грамата Инокентију како би се Римска и Александријска Црква измириле једна с другом.

Тумачење: Поводом неких ствари би раскол између Римске и Александријске Цркве, и гњев имаше међу собом Римски и Александријски папа. Изволише Оци грамату послати Инокентију, папи римском, да би се обје Цркве измириле једна с другом, и да чувају мир који је Господ предао рекавши: *Мир вам дајем, мир мој остављам вам*, и опет: *Мирите се међу собом.*

102. правило: Која је била накратко вјенчана, па се распуштала, ако се не измире, нека у томе остане. У супротном, нека буде принуђена на покајање.

Тумачење: Оцима овог сабора било је по вољи, а према јеванђељском и апостолском учењу, да нагласе како нико не одгони своју жену по својој вољи и да се одјељује од ње. Ако се догоди да, или по вољи мужа, или по вољи жене, раскину супружништво и не измире се, и не зажеле да се опет сједине и скупа живе, нека остану сами, и нека не ступају у други брак пошто „који распуштеницу прими прељубу чини". Ако муж узме другу жену, или пак жена другога мужа, нека се приведу у покајање и приме запрећење за прељубу. О овоме потражи 86. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати, а о овоме говоре и 9, 35, 48. и 77. правило светога Василија.

103. правило: Угодно бијаше Оцима да молитве потврђене Саборима сви савршавају: или почетне, или помјерања, или полагања руку, и да се никакве друге у богопоштовању не приносе.

Тумачење: Сви хришћани су дужни да творе од свих Сабора прописане одлуке и молитве које је Црква примила, а то су пјесме које се поју од почетка свете службе до Јеванђеља, и читање Светога Писма, или помјерања, тј. молитве за оглашене кроз које их ми предајемо Господу, и руку полагање, што је постављење, и благосиљања епископском руком које потом бива.

104. правило: Који од цара тражи јавног суда тај није епископ.

Тумачење: Епископ или клирик који је оптужен због гријеха и одбацује црквени

суд, и моли од цара свјетовне судије, такав нека буде лишен своје части.

105. правило: Онај који је ван заједнице у Африци, па пређе море, и утајивши о себи уђе у клир, (такав) није клирик.

Тумачење: Који је у Африци одлучен од службе, било епископ или клирик, ако пређе на ону страну мора, и утајивши се буде од тамошњих епископа примљен у општење, свој чин нека изгуби.

106. правило: Који ради неке нужде жели да изађе пред цара нека извијести о томе епископе Кархидона и Рима, и отпусно писмо да узме. Ако то не учини, ван заједнице је.

Тумачење: Ако епископ или клирик зажели поћи к цару, нека најприје Епископу кархидонском каже разлог због кога иде, и од њега узме отпусну грамату. Када дође у Рим, нека је покаже Епископу римском и исприча му због чега жели пред цара, а овај нека расуди да ли је разлог одговарајући. Нека узме грамату и од њега којом ће од цара да прими помоћ.

Ако неки од епископа или од клирика другачије изађе пред цара, нека је без општења, тј. нека се одлучи. О овоме погледати 11. правило Антиохијског сабора и 9. правило Сабора у Сардици.

107. правило: Све што мјестобљуститељи нађу за потребно чинити против донатиста и незнабожаца и њихове вјере, нека траже од цара.

Тумачење: Епископи посланици, који бише од Сабора послати к цару и говорише о стварима због којих су послати, измолише против незнабожаца и донатијана овлашћење од цара да силом којом желе ове поврате из њиховог незнања, иако им то није посебно повјерено (да траже).

108. правило: Сам епископ својим судом да не пресуђује.

Тумачење: Не само да суд једног епископа није довољан, но ни двојица нису довољни за извргнуће презвитера или ђакона. Но, уколико је оптужен епископ, тада у случају немогућности да се саберу сви епископи, треба да му се суди пред најмање дванаест епископа; ако је презвитер, пред шесторицом и његовим епископом као седмим; ако је ђакон, пред тројицом и његовим као четвртим епископом. Тако се врши суд о извргнућу, као што казује 12. и 20. правило овога сабора. Епископ, дакле, не треба само себе да постави као судију када је ријеч о извргнућу презвитера или ђакона, и нека не спроводи ово у дјело расуђивањем (само) свога ума, тј. нека не врши сам извргнуће. Ако се суди другим клирицима, чашћу мањим од ђакона, на њима је овлашћен да суди и сам епископ тог мјеста, како је речено на крају 20. правила овог Сабора.

109. правило: Свако нека се прихвата уздржања по слободној вољи.

Тумачење: Добро је да сваки човјек дјела својевољно а не под принудом. Стога, нико се присилно не приводи ка уздржању и ка хришћанству, но својим избором, и слободном вољом и жељом.

110. правило: Они који клеветају првоствореног човјека да би и без учињеног гријеха морао умријети по неопходности природе, нека буду проклети.

Тумачење: Пелагија и Келестија који бијаху истомишљеници лажно мудрог Несторија, и безбожних манихеја, оваква мудровања и тврдње и све послије њих Сабор проклиње. Нико од оних који тако мисле не може бити заједничар са хришћанима, већ бива извргнут из Саборне Цркве.

Рекоше неки за ове проклете јеретике, за Келестија и Пелагија, да не бијаху ни епископи ни презвитери, и уопште свештеничког чина не имаше, но као монаси пролазили су кроз села и градове учећи зло и кварећи истину. На Цркву су устали при Теофилу Епископу александријском и при Инокентију, Епископу римском, те након многобројних напора и трудова од тих епископа бише осуђени и проклети.

Бог није створио Адама ни као смртног ни као бесмртног, већ између величанства и понижења, и својевласног га створивши остави да се окрене камо хоће: ако ће на врлину, наслиједиће бесмртност, ако ће на зло, смрт да прими. Иако и тијело имаше тада човјек, оно не бијаше као сада, и то рече и Богослов Григорије, и говори: *Имаше му се у кожне хаљине обући, па још и у дебелу плот и смртну, и не такву, као што је прије преступа била, јер нити дебела би плот Адамова, нити природом смртна.* Бијаху неки који говораху да Адам бијаше испрва саздан смртан, и да би умро и да није преступио заповијест. А онима, који говоре да Адам испрва би смртан саздан од Бога, и да по нужди природној, или гријешио или не гријешио, умријети мораше; или говоре како се новорођенчад не крштавају ради остављења гријехова, јер ништа од Адамова прародитељског гријеха немају – њима о свему јасно Апостол вапије, да *због једнога човјека гријех у свијет уђе, и кроз гријех смрт*. Или, опет, мудрује неко да крштење за претходне гријехе даје опроштај, а не даје помоћ да се више не гријеши, те се само својим трудом исправљамо. Ако неко ово прихвата, и одбацује благодат Божју која нас укрепљује у творењу заповијести, те учи да се и без благодати Божје заповијести могу извршавати, само с трудом – нека буде проклет. Не рече Бог: *Јер без Мене, трудом можете чинити ово*, већ рече: *Без Мене не можете чинити ништа.*

111. правило: Који говори да дјеца која се крштавају немају ништа од Адамовог гријеха што би требало очистити крштењем, нека буде проклет. Због гријеха једног човјека гријех уђе у свијет, и због гријеха смрт.

112. правило: Који говори да благодат Божја коју примамо приликом крштења само опрашта пређашње гријехе и више нам није од помоћи у одбрани од гријеха, нека буде проклет.

113. правило: Који говори да нам Божанствена благодат коју примамо у крштењу само помаже да знамо шта је потребно чинити и од чега се треба уклањати, а не даје силу да љубимо оно што познасмо да је добро и да то творимо, нека буде проклет.

114. правило: Који проповиједа да ми и без благодати Божје можемо испуњавати заповијести Његове али са трудом, нека је проклет. *Без Мене*, рече Господ, *не можете чинити ништа*.

Ова четири правила, тј. 111., 112., 113. и 114. протумачена су кроз 110. правило овога Сабора.

115. правило: Који квари ријечи Богослова: *Ако речемо да гријеха немамо, себе варамо*, тврдећи да то није рекао истински него да је рекао ради смиреномудрености, нека буде проклет.

Тумачење: Будући да смо сви у гријесима, и нико није чист од скверни макар жи-

вио и један дан, проклетству подлијеже онај који говори: „Смиреномудрено, а не истински, Апостол Јован рече: *Ако речемо да гријеха немамо, себе варамо*." Да је он ово рекао из смирења, не би рекао *себе варамо*, већ би рекао *себе узносимо*. Онај себе вара који себе обмањује и лаже, који говори истину не вара себе.

116. правило: Који квари оно што је речено *остави нам дугове наше* тврдећи да се говори о гријесима многих, а не свакоме својих, нека буде проклет. Уз многе, нека виде и Данила пророка како говори *исповједам гријехе своје и гријехе људи мојих*.

Тумачење: Који уноси смутњу (тврдећи) да свети, говорећи *остави нам дугове наше*, не говоре то молећи се за себе, јер немају гријеха и ради тога им не треба таква молба, већ такву молитву за грешнике приносе Богу, нека буде проклет. Свет и праведан бијаше Јаков, брат Господњи, када говораше: *Сви много гријешимо*, и Данило пророк у својој молитви говори више пута *сагријешисмо и безаконовасмо*, и друго, потом посебно наводи *исповиједам гријехе своје, и гријехе људи мојих Господу и Богу мојему.*

117. правило: Сваки од донатиста који се обратио и присаједињио Саборној Цркви треба да припада оној катедри Саборне Цркве која му је најближа.

Тумачење: Како су биле многе расправе међу епископима у вези са донатистима који се обраћају Саборној Цркви, коме престолу треба да буду прибројани, а прије царског закона који је заповиједио о сједињењу с Црквом, повиновали су се ономе епископу преко кога примише обраћење од лажи и приопштавали се к Саборној Цркви.

Послије царског закона покоравали су се катедри која је била близу мјеста које држаху донатисти. Овај сабор заповиједи, разрјешавајући расправе које су постојале између епископа, да се покоравају оној Саборној Цркви под којом су били и раније.

118. правило: Који се од донатиста обраћају (треба) да подијеле област. Најстарији да подијели, а млађи нека изабере.

Тумачење: Ако се епископи донатиста обрате Саборној Цркви, а између њихових и саборних епископа се налазе неки предјели у којима оба епископа власт имају, нека се праведно изврши раздјељење те заједничке области и управе међу њима, тако што ће првобитни епископ начинити подјелу на два дијела, а посљедњи, након њега постали епископ, нека одабере дио. Ако се догоди да је једно мјесто у коме живе и донатисти и православни, а ближе је епископу који се обратио од донатиста, томе нека цијело припадне. Ако је ближи епископ Саборне Цркве, тада њему, исто тако, цијело да припадне. Ако је то мјесто подједнако близу тим пријестолима, а они православни од искона који су у њему зажеле да имају свога епископа, а они који се обраћају из донатизма у вјеру пожеле свога, воља већине нека се послуша. Ако је подједнак број, тада све то мјесто нека припадне ранијем епископу.

119. правило: Онај који је обратио на правовјерје и држао три године предио који је сам обратио, без осуде је.

Ако се обрати епископ од донатиста, ако и прије истека три године откако се обратио затражи своје, нека узме.

Тумачење: Прије царског закона, како је написано и у 117. правилу, уколико неки епископ из неке јереси обрати у правовјерје неки предио, нека отада њим влада, и не може епископ под којим је управа раније била тражити тај предио (од њега).

Послије царског закона, који и ради тога изложен би, изволише Оци овог Сабора да епископ који је обратио у правовјерје неки предио држи га на три године и влада њим, па ако га нико не помене и не тражи у том времену, послије три године, ако и постоји епископ који би хтио да га затражи, а три године је ћутао и није га ни поменуо, отада ако га и заиште неће га добити. Нека га без бојазни држи епископ који га је обратио на правовјерје.

Уколико је Црква под којом је предио који се обратио на правовјерје обудовјела и нема епископа, не смета јој ако је истекло вријеме за тражење свог предјела, но ако у њој буде постављен епископ, по постављењу и прије него што протекну три године, нека затражи област своје Цркве. Но, уколико се предио неког донатистичког епископа обрати Саборној Цркви и у току много времена буде у власти онога који га је обратио у праву вјеру, и потом се присаједини вјери Саборне Цркве и донатијански епископ чији предио бијаше, њему приличи да, прије истека три љета, преузме предио престола своје Цркве.

120. правило: Нека се нико сам за себе не свети, мислећи да је у праву, но нека суде епископи након савјетовања, или они којима нареди митрополит или сусједни епископи након савјетовања. Ако сматра да ће узевши од митрополита грамату за то узети своје, сам себе обмањује.

Тумачење: Ако неки епископ има под својом управом или село или људе или нешто томе слично у неком предјелу, и то држи други епископ, дужан је да оде сусједним епископима и пожали им се. Нека не буде сам свој осветник, и нека се не усуди да као власник узме оно што мисли да је заиста његово. Уколико и грамату узме од митрополита да би преотео своје људе од тог епископа, сам себе вара. Никакве користи од тога неће имати. Ако сам тај епископ не буде хтио да одступи од тога, нека врати кад буде пресудом епископа побијeн.

121. правило: Који не брину о стварима о којима би требали нека буду опоменути за то. Ако у току од шест мјесеци ништа не учине нека способнијем буде прикључено. Уколико се промишљено правише немарни, да не би јеретике раздражили, и то увиде епископи који буду судили (одређени или изабрани), нека буде враћени тој катедри.

Тумачење: Ако неки епископи не брину о мјестима своје катедре у којима живе јеретици, и опомену их њима сусједни епископи да се брину о својим епископијама, нека се дигну и уложе сваки труд да те јеретике обрате на правовјерје. Ако и шест мјесеци након опомене ништа не ураде, већ у истој небризи и лѣности пребивају, другом епископу који је способнији да ове придобије нека се дају та мјеста. Ако се по мудрости не покренуше на њихово прилежније поучавање, да како не би јеретике на веће противљење подигли, но ћуташе надајући се да ће кротошћу и дуготрпљењем ове придобити, а за то вријеме други неки епископи ревношћу својом ове преобратише, и придодаше им се мјеста у којима јеретици живе, и ако се ово

објелодани пред судијама (судије су епископи или од митрополита за то постављени или од оба парничара изабрани), па се покаже да су ради таквог промишљања они епископи занемаривали поучавање, нека се опет њиховим епископијама врате она мјеста.

122. правило: Судија кога су обје стране изабрале не може бити оповргнут.

Тумачење: Ако епископи и клирици имају неку расправу међу собом, па заједничким договором изаберу за судије неке од епископа и пред њима им буде суђено, против њихове пресуде не могу се ни на једном другом мјесту жалити, она је непромјењива. Ово није само овдје, већ је и другим правилима овога Сабора заповијеђено.

123. правило: Епископ немаран за труд око јеретика, који и послије опомене примљене од других епископа у својој небризи пребива, и који се ни кроз шест мјесеци не постара за њихово обраћење, да буде без општења.

Тумачење: Претходно написано 121. правило епископа немарног за исправљање јеретика, који се ни шест мјесеци након опомене не побрине за њихово обраћење, осуђује на то да други епископ који ће моћи да их обрати к вјери Саборне Цркве, одузме од њега та мјеста. Ово правило заповиједа да се такви одлуче од општења док не изврше дјело које им приличи. Чини се да се ово правило противи 121. правилу, јер ово правило наводи друго, снажније запрећење од онога против епископа који се не брине о обраћењу јеретика. Ипак, оно правило није овоме противно, већ када се нађе други епископ који на себе узме труд поучавања јеретика, нека се узму мјеста у којима имаше власт епископ небрижан за њихово спасење, и да се придодају епископу који их је обратио у вјеру. Али, када ни други епископ не узима на себе старање о њима, а ни овај се не труди за њихово обраћење, онда ће бити подвргнут запрећењу одлучења. Ако и након одлучења у истој лености пребива, нека буде извргнут, према 58. правилу Светих Апостола.

124. правило: Ко каже да је приопштен онај за кога зна да није приопштен, тај није епископ.

Тумачење: Ако неки епископ познаје донатисте који се нису обратили ка Саборној Цркви, и са таквим ступа у заједницу, тј. служи говорећи да га је обратио на правовјерје, а није га обратио, већ је слагао за обраћење његово и Цркву Божју обмануо, нека буде извргнут.

125. правило: Презвитер или ђакон који има нешто против свог епископа, околним епископима да се обрати а не да плови преко пучине морске. Који то чине нека буду лишени заједнице у Африци.

Тумачење: И 28. правилом овога Сабора заповијеђено је да презвитери или ђакони који су од свога епископа осуђени, а његов суд не прихватају, и желе се жалити на њега, не прелазе пучину мора Африке (Средоземно море), и због тога Римском епископу да иду, него да притекну сусједним епископима и код њих да се суде. Ако ли неће, нека немају заједницу у Африци. Мислим да је то забрањено због опасности на мору, и бродолома и многог трошка који ће због далеког пута оба парничара имати за (своје) потребе у страној земљи.

126. правило: Пошто епископи који су

дошли на Сабор не могу дуго одсуствовати, нека се из сваке области по тројица изаберу.

Тумачење: Пошто је било много приједлога ради тражења и питања у вези правила, те још увијек није било све разријешено, одлучише Оци овог Сабора да због тога не чекају дуже сви епископи сабрани на Сабору, јер је доста времена већ било прошло, већ да се од сваке области по три епископа изаберу и оставе да заједно са Аврелијем, епископом Кархидонске Цркве остало окончају, а остали нека иду домовима.

127. правило: Ако је неко обукао или хоће да обуче дјевственицу прије двадесет и пете године, тј. обуче је у црне ризе због нужде, као што је или љубав силника или (опасност од) отмичара или смртоносне болести на молбу њених родитеља, због тих година никакву штету од Сабора да нема.

Тумачење: Осамнаесто правило Василија Великог о дјевојкама које се приводе Господу и одричу се брака, и које га за часнији живот у светињи мијењају, говори и заповиједа да то бива у шеснаестој или седамнаестој години. Дјетињим ријечима о таквим стварима не допушта се вјеровати, јер нису постојане. Ово правило говори о дјевственицама које су се већ заручиле Господу и одрекле брака, и дјевствовати обећале, и заповиједа да епископ не треба претрпјети никакву штету од Сабора ако такву дјевојку која се приводи Богу обуче у образ прије двадесет пете године, и покрије је том свештеном красотом ради невоље дјевственог цјеломудрија. Ако је неки силник имао љубав према њој, и желио се с њом сјединити браком ради заједничког живота, или се неки грабљивац договорио да је отме, нека ради тога немају изговора за задовољење своје похоте говорећи како још (увијек) ходи без образа (анђелског), и није знано да ли се заручи Богу. Тада пожури епископ да је покрије свештеном одеждом, да нико нема чиме да се изговара, ни да одриче (да је знао), већ да сви увиде да је невјеста Божја. Или, опет, ако је на самрти, и сродници њени умолише епископа те прије двадесет пет љета старости учини је (невјестом Божјом), да не оде образ не примивши.

128. правило: Одлучени не може да свједочи.

Тумачење: Свједок треба да је без пријекора и зато нити клирик, нити свјетовњак који је одлучен не може оптуживати, нити бити свједок против епископа или клирика.

129. правило: И роб, и ослобођени, ни претходно оптужени за нешто због чега би био неприхватљив и за свјетовни суд, и лакрдијаш, и незнабожац, и јеретик, и Жидов не примају се.

Тумачење: Не приличи да се без испитивања примају оптужбе и свједочења на епископе и на клирике, по шестом правилу Другог васељенског сабора у Константинграду, већ да примају оне који имају непорочан живот и вјеру правовјерну. Ако су робови, они ни код градских закона ни за какве кривице, ни за црквене ни за свјетовне не могу оптуживати или свједочити. И ослобођенима против својих господара, и њима је забрањено Градским законима оптуживати или свједочити о гријесима оних који су их ослободили ропства. Доликује им да оне који су их ослободили

држе за часне и свете. Ни они који су прије тога и сами осуђени, и још се не оправдаше, или на јавном суду бише осуђени, и царским помиловањем од свог запрећења још не бише разријешени (не примају се). Или имају живот достојан поруге, као глумци, лакрдијаши, или су нашој вјери страни, као Јудејци, и јеретици, и незнабошци.

Такви нису прихватљиви за оптужбе или свједочења против епископа или против клирика, будући да такви ни за што друго и не труде, но само подсмјех и поругу свештеничкој части да наметну и метеж на Цркву наведу.

130. правило: Онај који оптужује за много, а ни у једном не изобличава, не може свједочити.

Тумачење: И ово је по части. Не прима се да оптужује или свједочи ако се покаже као клеветник, а према томе и бешчастан, јер говори на некога многе оптужбе смјењујући, а ни једну не доказује.

131. правило: И момче од четрнаест година се не прихвата.

Тумачење: Такав се за свједочење не прихвата јер није пуног узраста. Доликује да онај који свједочи буде частан и правовјеран, и чврст ум да има; онај недовољног узраста непостојан је у размишљању. Друго излагање 17. главе прве гране 21. Царске књиге говори да се не прима за свједочење неко ко није узраста од двадесет година.

132. правило: Тужитељ не доводи свједоке из свог дома.

Тумачење: Свједоци из свог дома одбијају се и по Градским законима, како говори 21. глава прве гране 21. Царске књиге, која каже: *Тужитељ не може за свједоке своје домаће доводити*, и 25. глава исте гране те Царске књиге говори: *Домаћа свједочанства се одбацују. Домаћи свједоци се сматрају за оне који су под влашћу неког и могу да чине оно што им је од тога заповијеђено. Такав није, ни за онога самог, ни за другог кога онај тужи прихватљив за свједока, нити за кривична, нити за имовинска дјела.* Ако се другоме суди, и зажели да из дома (тог)другога узме свједоке, не брани му се. Из једног дома могу свједочити, против некога или за некога, и отац и син који је под влашћу његовом, и два брата која су под влашћу оца, као што 25. глава исте, тј. прве гране 21. Царске књиге заповиједа.

133. правило: Епископ када каже: „Мени једином исповиједи клирик гријех", ако клирик одриче, није лажљивац.

Тумачење: Не треба вјеровати ако каже епископ за неког клирика: „Он је мени једином исповиједио гријех, и због тог гријеха хоћу да га или извргнем из достојанства, или од општења одлучим." Ако буде запитан тај клирик за кога епископ каже да му је исповиједио гријех, па одрекне говорећи: „Нисам ти исповиједио такав гријех!", не приличи му да га осуди, нити да прими то као увреду, као да се самом том епископу не вјерује.

134. правило: Епископ који лишава заједнице онога који није изобличен за гријехе треба и сам да буде лишен заједнице са другима.

Тумачење: Уколико неки епископ одлучи клирика који није изобличен за гријех, него га осуди по свом мишљењу, и сам треба да буде одлучен од других епископа са којима ће бити лишен општења како би се чувао да не говори брзо ни на кога ако га не може изобличити.

135. правило: Урван, Епископ сикијски уколико не исправи што је дужан исправити, или ће бити одлучен или у Рим позван.

Тумачење: Прије него што су Оци овога Сабора добили вјеродостојан препис правила Никејског сабора од светог Кирила Епископа александријског, и од Атика Епископа Константинграда, (они) као правило Никејског сабора држаху четврто правило Сардичког сабора које заповиједа да епископи у спору оду епископу Римске Цркве, и ради тога Урвану Епископу сикијскоме заповиједише да, ако не исправи што је дужан исправити, буде одлучен. Ако се противи одлучењу, да позван буде у Рим, и да га папа о томе испита.

Из посланице Кирила Александријског Оцима Сабора

136. правило: Преосвећена браћо, како нам писасте да вам поуздано и вјерно препишемо правила Господарског сабора, која у Никеји, граду витинијском, Свети Оци изложише, ова преписавши вашој љубави посласмо.

Посланица Атика, епископа Константинграда, овоме сабору

137. правило: Никејског васељенског сабора правила, како од Отаца заповијеђена бише, тако вјерно преписавши посласмо их к вама, часна браћо, као што нам писасте.

Сабора у Никеји свети Образ вјере

Вјерујемо у једног Бога Оца Сведржитеља, Творца видљивог и невидљивог.

И у једног Господа нашег Исуса Христа Сина Божјег, јединородног, рођеног од Оца, то јесте из Очеве суштине, Бога од Бога, Свјетлост од Свјетлости, Бога истинитог од Бога истинитог, рођеног, не створеног, Једносуштног Оцу, кроз Кога је све постало, и оно што је на небу, и оно што је на земљи. (Који је) ради нас људи и ради нашега спасења сишао, оваплотио се, очовјечио се. Пострадао и васкрсао у трећи дан, узнио се на небеса. Који ће доћи да суди живима и мртвима.

И у Духа Светог. Оне који говоре да бијаше вријеме кад Њега не бијаше, и да из небића наста, или од друге ипостаси или суштине, или да је промјењљив или преобразив Син Божји, такве проклиње Саборна и Апостолска Црква.

Тумачење: Ова правила Никејског сабора преписана бише са првообразних правила која су положена у Александријској Цркви и у Константинграду, и бјеху потврђена од стране оба ова епископа, Кирила Александријског и Атика Константинградског, те као поуздана бјеху послата овом Сабору.

Из Посланице овог сабора римском папи Келестину

138. правило: Оне који су од нас лишени заједнице одсада не можете примати у заједницу, као што и Никејски сабор заповиједи. Овај Апијар кога си ти примио, супростављао се сабору и вријеђао, али обративши се, на крају, сам себе изобличи и обрати се уздисању.

Тумачење: Примише ови Свети Оци преписана правила Никејског сабора, несумњива и истинита, и не пронађоше међу тим правилима оно које им заповиједа да папа шаље своје ђаконе, и испитује пресуде нашег сабора епископима или презвитерима. Написаше Келестину папи римском да он отада к себи не треба приводити лако

и како доликује у заједничарење оне које су они одлучили од општења, или примати епископе или клирике од њиховог сабора осуђене на извргнуће, ни своје презвитере слати и повјеравати им испитивање сабора, но сваки осуђени сабору своје области да се пожали ако хоће, или још васељенском сабору, да се свјетовно безумље не уводи у Христову Цркву, обмањујући и поругу на Цркве наводећи.

Ово му представише из самих дјела презвитера Сикијске Цркве Апијара, кога сабор због одговарајуће кривице од презвитерства извргну. Он потом, дошавши Келестину папи римском, бијаше примљен од њега, те са Фаустином епископом послан бијаше на афрички Сабор, имајући одлуку да му се даде опет презвитерство, и да испита Фаустин оне оптужбе које је на њега изнио таврикијски народ. Бестидношћу својом он се брзо показа као недостојан примања у општење, и сабору се наруга јер га не хтједе примити у заједницу, будући да тужитељи стајаху пред лицем његовим изобличавајући га. И након многог противрјечења и након бестидних одрицања, дошавши у тјеснац што од изобличења, што од савјести своје изобличаван, пред свим Сабором исповиједи сва сагрешења за која су га оптуживали, и уздисању и плачу окрену се.

Милошћу Божјом, пођоше ка претходним и правила овог Помјесног сабора, који бијаше у Картагини афричкој.

16. ПОГЛАВЉЕ

О ОНОМЕ ШТО СЕ ДОГОДИЛО У КОНСТАНТИНГРАДУ

О АГАПИЈУ И ГАВАДИЈУ КОЈИ СУ СЕ, ЗА ЦАРЕВАЊА АРКАДИЈА, СИНА ТЕОДОСИЈА ВЕЛИКОГ, СПОРИЛИ О ПРЕСТО ЕПИСКОПИЈЕ ГРАДА ВОСТРА

Бјеху се сабрали епископи: Нектарије Константинграда епископ, Теофил Александријски, Флавијан Антиохијски, Јеладије епископ Кесарије Кападокијске, Геласије Кесарије Палестинске, Григорије Нисијски, Амфилохије Иконијски, Павле Ираклијски, Аравијан Анкирски, Амон Андријанопољски, Валериј Тарсијски, Лукије Јерапољски, Елпидије Лаодикијски, Диоскор Ермопољски, Павле Оксејски, Прователије Вероникијски, Теодор Мопсуестијски, Виз Селевкијски, Јепагат Маркијанопољски, Геронт Клаудиопољски и многи други епископи због многих других разлога и ово једно правило изложише.

1. Правило: Није одсада допуштено да једног епископа, коме се суди за гријеховну кривицу, изврсну ни два, ни три епископа, него пресудом већег сабора са митрополитом, као што то налажу Апостолска правила.

Тумачење: Пошто Оци овога Сабора сазнаше да је епископ града Востре Гавадије извргнут из достојанства од два епископа, и на његово мјесто постављен Агапије за епископа, уплашише се да такав поступак не буде касније за подражавање. Утврдише како треба да епископу који је оптужен за гријехе и који треба да се изврсне не суде само два или три епископа, него ако је могуће сви обласни епископи, а ако није (могуће) онда у крајњој мјери од многих, тако да их на број буде не мање од дванаест, као што то налаже 12. правило Сабора у Сардици.

И ово правило додаде се претходним.

17. ПОГЛАВЉЕ

ПРАВИЛА СВЕТОГ ШЕСТОГ ВАСЕЉЕНСКОГ САБОРА ШТО ЈЕ БИО У КОНСТАНТИНГРАДУ, У ТРУЛСКОЈ ПАЛАТИ

102 ПРАВИЛА

1. правило: Апостолска вјера је непромјењива, и цијела нека се сачува (вјера) Светих Отаца у Никеји који, због једносуштности, оборише Аријево тврђење који степене у Божанство увођаше.

Тумачење: Овај Сабор, који се у вријеме Јустинијана Ринотмета сабрао, заповиједио је да се Апостолска правила и правила прије њега одржаних васељенских шест и седам помјесних Сабора строго држе, и буду постојано и непромјењиво чувана. Изложише и тада установљена правила за исцјељење душа и лијечење страсти. Најприје предање Апостолских правила утврдише и запечатише, а потом свештена правила васељенских и помјесних Сабора.

Први васељенски сабор бијаше у Никеји, гдје се при цару Константину Великом свети окупише на безбожног Арија, који проповиједаше незнабожачко другобоштво, штавише многобоштво, и Сина Божјег, Господа нашег Исуса Христа, Бога истинитог, дрзнуо се да назива тварју, а не једносуштним Богу и Оцу. Овај Сабор и правила изложи.

Други васељенски сабор бијаше у Константинграду за царевања Теодосија Великог против Македонија духоборца који је хулио на Духа Светог, и тврдио да Он није Бог, већ да је стран Очевом Божанству, и још против Аполинарија Лаодикијског и Савелија Либијског који су мудровали и говорили да је Тијело Господа нашег Исуса Христа било без душе и ума. Овај Сабор изложи правила.

Трећи васељенски сабор био је у Ефесу у вријеме царевања Теодосија Малог (Млађег) против Несторија који у човјека вјероваше, а Христа безбожно раздјеливаше и расијецаше, говорећи да је Он прост човјек, а не Бог који се оваплотио, и проповиједаше два сина и двије ипостаси у једном Христу Богу нашем. Због тога, он

Пречисту Дјеву која је родила Самог Бога, Господа нашег Исуса Христа, не називаше Богородицом, већ Христородицом. Овога Сабора Оци правила изложише.

Четврти васељенски сабор, који бијаше у Халкидону у вријеме царевања побожног цара Маркијана а он бијаше зет по сестри Теодосију Малом (Млађем), бијаше против Диоскора и Евтиха који су баснословили да је очовјечење Господа и Спаситеља нашег Исуса Христа било привиђење, а још су говорили да Он има једну природу, приписујући Божанству страдање. На овом Сабору оци правила изложише.

Пети васељенски сабор био је у Константинграду у вријеме царевања Јустинијана Великог против безумног Оригена, Евагрија и Дидима, који су обновили јелинске бајке, и неразумно тврдили да ова тијела којима смо сада одјенути неће васкрснути, да чувствени рај није био створен Богом и неће ни бити, да Адам није био створен у тијелу, да ће бити крај мукама (у паклу), да ће се демони повратити у пређашњу част, и булазнише мноштво других хула. На овом Сабору правила нису изложена.

Шести васељенски сабор био је у Константинграду, у вријеме царевања Константина Погоната, против епископа фаранског Теодора, папе римског Хонорија, Кира Александријског, Сергија, Пира, Павла и Петра који су били епископи у Константинграду и других који су обновили њихову јерес. Ови богоборци и безбожници учили су да Господ наш Исус Христос и послије оваплоћења има једну вољу, једно дејство. Бјеху проклети од овога Сабора. Ни на овом Сабору сабраном у вријеме Константина Погоната правила нису била изложена.

А Шестим се сабором назива и сабор који је био у вријеме Константина Погоната, и овај при сину његовом Јустинијану Ринотмету, будући да се оба сматрају за један, јер је овај био двадесет и седам година по оном Сабору, и на овом се окупило једнако или више епископа него на оном, и због истих питања и заповијести се сабраше.

Прво правило, такође:

Сабор који бијаше при Теодосију Великом је необорив. Он Македонија сврже који је тврдио да је Свети Дух слуга. Ово је протумачено у првом правилу.

При Теодосију Малом (Млађем) у Ефесу се окупише слуге Божје заувијек поштоване и изагнаше Несторија, који је рекао да је Господ (и) засебно човјек, (и) засебно Бог. И ово је протумачено у првом правилу.

У Халкидону са Маркијаном сабраше се увијек помињани Оци, Евтиха свргоше јер се дрзнуо рећи да је савршавање велике тајне привиђење, и Несторија и Диоскора који тврдише дјелимично исто што и он.

И ово је у првом (правилу) протумачено.

У Цариграду окупи се шездесет пет (Отаца), у вријеме Јустинијана, који Оригена проклеше због проповиједања прелажења тијела и душа, и Теодорита који је галамио против Дванаест глава светог Кирила. И ово је на истом мјесту протумачено.

У Константинграду, при Константину Погонату сабра се сабор, који Хонорија Римског и Сергија Константинградског сврже јер једну вољу и једну енергију проповиједаше. И овога је тумачење у првом правилу.

2. правило: Нека се одбаци оно што је од иновјерних тајно уметнуто у *Апостолске установе* предане од Климента.

Тумачење: У Апостолским правилима бијаше нам заповијеђено да, заједно са осталим књигама Старог и Новог Завјета, признајемо и као свете читамо *Апостолске установе* изложене од Климента у осам књига. Ово правило због неких лажи страних побожности, које су иновјерни уметнули у њих на штету Цркви, заповиједа да се оне одбаце, ради назидања и утврђења хришћанског стада.

3. правило: Презвитери који су двобрачни и не покају се, нека буду избачени; који отклоне оно што је зло, на одређено вријеме нека престану (службу вршити). Не благосиља рањени! Они који се незаконито оженише, и они који након постављења ступиште у брак, нека након одређеног времена буду враћени у свој чин, и без успјеха да буду, тј. да се оставе брака. Они, пак, који се након заповијести сјединише, нека буду извргнути.

Тумачење: Оци овога Сабора, и настало зло исправљајући, и зло које би настало забрањујући, и ова правила изложише на утврђење, и заповиједају да сви они свештеници и ђакони који су прије њиховог Сабора узели другу жену, и осташе тако чак и до времена њиховог доласка непокајани због безаконих бракова и нису их распустили, треба да буду подвргнути канонском извргнућу и да постану свјетовњаци. Они који су се прије њиховог Сабора покајали, спознајући шта је корисно, и прекинули са својом несвојственом и саблажњујућом заједницом, треба да престану са свештенством, само част нека имају по сједалишту и по стајању. И почасно мјесто им је довољно, нека плачу Господу да им опрости гријех из незнања. Није прилично да рањени другога благосиља.

Али и ти презвитери, ђакони и ипођакони који су прије постављења били у браку са једном женом, ако је то удовица, исто тако и они који су у један брак ступили послије постављења, не треба отада да се потпуно оставе свештенства, тј. службе него на одређено вријеме примивши запрећење и забрану свештенослужења, опет да ступе у свој степен, јавно раскинувши безакони брак, тј. развевши се, и никако да се не узводе на виши степен, већ у ком чину су затечени, у том и да буду.

Оци ради човјекољубља и милосрђа заповиједише да им овако буде, онима који ово учинише прије Сабора. Након Сабора и послије ове заповијести и послије правила, не допуштају ништа такво, као ни да неко послије крштења буде у браку са двије жене, или има наложницу, или да је узео удову, или ону која је од другога отпуштена, или блудницу, или робињу, или плесачицу. Заповиједају да такав не може да буде епископ, презвитер, ђакон или ипођакон по 17. и 18. Апостолском правилу.

4. правило: Клирик који себи узме невјесту Божју нека буде извргнут, а свјетовњак нека буде одлучен.

Тумачење: Ово правило подвргава избацивању из чина ако је клирик, и одлучењу ако је свјетовњак онога који се браком сјединио са дјевственицом која је себе посветила и уневјестила Богу. Осамнаесто правило Василија Великог оваквог сматра прељубником, и другачије га не прима у заједницу осим ако најприје не остави овај гријех.

5. правило: Ни презвитер који је ушкопљеник не треба да држи робињу или друге жене, осим оних које не изазивају подозрење.

Тумачење: Имати робиње или друге жене у свом дому свештеницима, тј. презвитерима, и ако су ушкопљени, и ако су веома стари, ово правило забрањује. И посланица Василија Великог упућена презвитеру Григорију запрећује да то не бива, осим да неко има са собом жену која је од оних што не изазивају подозрење, од којих нема бојазни ни покварености, као што је мајка, сестра, тетка по оцу или мајци и њима сличне. Правило заповиједа да они који ово преступају буду извргнути. За ушкопљенике, штавише, ово правило наводи да и ако су свјетовњаци, а живе у дому са туђим женама које нису од незазорних лица, нити су им сроднице, да буду одлучени.

6. правило: Који је постављен па ступи у брак нека буде извргнут. Ако то хоће, дужан је да се ожени раније.

Тумачење: Десето правило Анкирског сабора заповиједа да се допушта ономе који жели бити презвитер или ђакон, а претходно свједочи о себи да ће се оженити, да након постављења, не могући трпити безбрачан живот, већ зажели да се ожени, узме (жену)и по постављењу, и остане у својој служби. Ово правило одбацује то правило и потпуно га укида. Двадесет шестом Апостолском правилу посљедујући, ово правило заповиједа да онај који се по постављењу у презвитера или ђакона или ипођакона дрзне да се браком спаја за суживот, буде извргнут. Дозвољено је свакоме прије рукоположења у законити брак сјединити се са женом.

7. правило: Ако власт неку држи ђакон и повише презвитера сједи, осим ако је изасланик патријархов или епископов, треба да буде посљедњи међу свима.

Тумачење: Божанствени Оци, из Цркве одгонећи свјетовну надменост и началствовање, заповиједају да нико од ђакона, ма какво црквено достојанство имао, не сједи изнад презвитера, осим уколико је ђакон чувар мјеста, тј. изасланик. Такав је у име свога патријарха или митрополита или епископа послан у други град ради канонских и црквених питања, и тада њему треба да буде указана част коју има онај који га је послао. Иначе, уколико се неко од ђакона дрзне да, мучен гордошћу, сједи више презвитера, такав треба да буде сведен са свога степена и да постане посљедњи међу ђаконима.

8. правило: Будући да је немогуће два пута, сабор једном у години нека буде између Пасхе и мјесеца октобра.

Тумачење: Због невоља које су се дешавале епископима и напада варвара, ово правило је укинуло одржавање сабора два пута у години, и одредило да сабор буде једном у години, између Пасхе и мјесеца октобра.

9. правило: Ако је клирику забрањено улазити у крчму, тим прије му је забрањено да је има. Или нека престане са тим или нека буде извргнут.

Тумачење: Клирику не приличи да има крчму ни у њој да ради, тј. вино продаје (крчма је здање у коме се вино продаје). Ако је клирицима забрањено да у туђу крчму улазе, осим ако то чине из нужде, много је неприличније да и сами имају крчму и у њој служе другима. Који се дрзне да чини ово и убјеђиван не окане се, да буде извргнут.

10. правило: Епископ, презвитер и ђакон који узима лихву, ако с тиме не престане, да буде извргнут.

Ово правило је разумљиво.

11. правило: Бесквасни јудејски хљебови су одбачени. Онај који призива њихове љекаре, или се с Јудејцима купа, нека буде извргнут.

Тумачење: Никаквог заједничарења нема између Јевреја и хришћана. Стога, ако се деси да неко једе њихове бесквасне хљебове, или њихове љекаре зове да би га исцјелили, или се купа у бањи с њима, или се како другачије сроћава с њима, ако је клирик, подлеже извргнућу, а ако је свјетовни човјек да се одлучи.

12. правило: Иако је речено да се жена не одгони, ипак због бољег напредовања, епископу који се поставља заповиједамо да отада не живи са женом.

Тумачење: Пето Апостолско правило ни епископу, ни презвитеру, ни ђакону не допушта да, изговарајући се побожношћу, отпусти своју жену, но и запрећује ономе који то учини, тј. који отпусти жену. Ако се по запрећењу не исправи, и неће да је поново узме, свргава се из чина. Ово правило не дозвољава епископима да, након постављења, живе са својим женама, али не чини то ради одбацивања или укидања оног што је од Апостола раније узакоњено, него то промишља ради спасења и бољег напретка људи, и не дајући никаквој мрљи на свештеничко звање. Рече божанствени Апостол: *Све у славу Божју чините. Без спотицања будите и Јудејцима и јелинима и Цркви Божјој, као и ја што свима у свему угађам, не тражећи корисно себи већ многима, да се спасу. Будите слични мени, као ја што сам Христу.*

А епископа који ово чини, те и послије постављења у епископство живи са својом супругом, заповиједа да буде извргнут.

13. правило: Мада Римљани заповиједају да они који се постављају за ђакона или презвитера оставе своју жену, ми заповиједамо да ђаконски и презвитерски брачни живот цјеловит остане.

Тумачење: Иако у Римској Цркви у чину (рукоположења) стоји како онај који хоће да постане презвитер или ђакон треба прије постављења дати обећање да се више неће састајати са својим женом, већ да ће раскинути брак с њом, ово, као противно Господњем и апостолском учењу, није прихваћено ни овим правилом. Одређује се правилом да презвитери и ђакони никако не растављају своје бракове који су законито склопљени, него да живе са својим женама. Од супруга да се уздржавају у одређено вријеме, тј. у вријеме када треба постити, и када се дотичу Светиње, тј. Божанску службу да врше, како би могли од Бога брзо добити оно за шта се моле. А који се одлучи да отпусти своју жену под изговором побожности, (правило) заповиједа да се одлучи, а ако потом остане неисправљен, односно не хтједне је узети, нека буде извргнут из достојанства, према петом Апостолском правилу.

14. правило: Презвитер прије тридесет година, и ђакон прије двадесет и пет година, и ђаконица прије четрдесет година (нека не буду).

15. правило: Који прије двадесете годи-

не (постану) ипођакони, нека буду извргнути.

Тумачење оба правила: Ако се и нађу неки да су веома достојни, нико да не буде постављен у чин прије времена одређеног за сваки степен већ, ако неко постане презвитер прије тридесете године, или ђакон прије двадесет и пете, или ипођакон прије двадесете године, треба да буде извргнут. Такође и ђакониса ако прије четрдесете године буде постављена.

16. правило: Нека је разумљиво оно што је речено у Дјелима апостолским: *да седам ђакона буде*. То се односи на оне који служе трпезама, а не на оне који служе Светим Тајнама.

Тумачење: Четврто правило Сабора у Новој Кесарији заповиједа, а мисли се да је то потекло од Дјела апостолских, да се поставља седам ђакона који служе Светим Тајнама у свакоме граду, па и ако је веома велики. Ово правило говори да Оци тога Сабора нису добро разумјели ријечи о седам ђакона које се налазе у Дјелима апостолским, тј. не говори о оним мужевима који служе Божанственим Тајнама, јер тада су оне биле брига Светих апостола, него о онима који служе при трпезама, којима је било поверјено старање о заједничким потребама оних (вјерујућих) који би се тада сабрали. Стога се неће захтијевати од цркава да, по оном правилу, имају по седам ђакона за служење Божанственим Тајнама, него свака црква према приходима који се стичу у њу нека има колико може презвитера, и ђакона и осталих клирика.

17. правило: Који прими и постави туђег клирика, са тим постављеним и он сам да се извргне.

Тумачење: Никоме од клирика није дозвољено да буде прибројан другој Цркви без сагласности свог епископа. Ако неки епископ прими туђег клирика и приброји га својој Цркви без отпусног писма његовог епископа, било да га је оставио у достојанству у коме је био, било да га је поставио у виши степен, тј. презвитера или ђакона, обојица нека буду извргнути.

18. правило: Онај који се због варварског напада преселио, када се напад оконча, треба опет да се врати у Цркву у коју је прибројан био. У противном нека буде одлучен с оним који га је примио.

Тумачење: Клирик који без икаквог насиља остави Цркву у коју је прибројан, те оде у другу Цркву, и буде примљен од тамошњег епископа и прибројан међу његове клирике, свргава се скупа с оним који га је примио, како и одређује горе наведено 17. правило Сабора у Сардици. Онај клирик који је туђиновао ван своје Цркве због напада варвара или због другог насиља, уколико по престанку навале варвара или друге опасности због које је отишао, не жели да се врати у своју Цркву у коју је био прибројан, нека буде одлучен заједно с оним епископом који га је примио све док се не врати у своју Цркву. Кривица због које се овај одлучује, а онај свргава слична је, јер није исто као онај у седамнестом правилу и овај. Онај претходни оде од своје Цркве без потребног разлога, и утолико онога, који на њега руку своју положи, посрами и наруга му се, а овај када оде од своје Цркве учини то по нужди.

19. правило: Предстојатељ Цркве особито у сваку недјељу треба да поучава људе заповијестима Божјим, и да говори не по

себи него као што божанствени Оци досегоше.

Тумачење: Епископи су у све дане обавезни да божанственим заповијестима уче црквене људе благовјерју, а недјељом више но у друге дане. Ако их неко упита за ријечи Светог Писма, нека не казује о томе по свом уму, него као што су црквени свјетилници и учитељи својим списима протумачили. Нека им то буде по вољи, да знају и разумију предања богоносних отаца, и по њима разрјешавају постављена питања, како не би, не знајући сами разријешити их, далеко отпали од истинског тумачења. А немарног епископа који не учи клир ни људе своје побожности, 58. Апостолско правило прво одлучује, а ако остане упоран у томе, и збацује са достојанства.

20. правило: Епископ који у туђем граду поучава народ усљед гордости и дрскости, презирући тамошњег епископа, те народ учи упињући се да овога посрами и понизи, и туђи престо себи да заручи, нека прекине са (вршењем) епископске власти. Јер, ко жели туђе, нека буде лишен и свога, и на презвитерско мјесто такав да буде сведен, и да чинодејствује презвитерски. И обрати пажњу када се епископ на презвитерско мјесто своди, јер двадесет девето правило Сабора у Халкидону сврђење епископа на презвитерски степена назива крађом светиње. Сматрај ово правило претежнијим од оног васељенског правила.

21. правило: Који је потпуно извргнут и одгурнут међу просте људе, уколико се покаје нека само има облик косе као клирик. Уколико се не покаје, коса нека му расте.

Тумачење: Ако је презвитер или ђакон извргнут из достојанства, има част и мјесто сједења као и други који су у клиру, и нека постригу главу, тј. тјеме, у облику круга. Ако ради греховне кривице буде потпуно извргнут, и постављен међу просте људе, уколико се добровољно одрекне гријеха због кога је лишен благодати Божје и части, и окреће се покајању, такав као клирик главу да стриже. Ако не одступи својом вољом, но хоће да твори гријех, тада нека му власи расту као у свјетовњака, јер је заволио обитавање у свијету више од небеског живота.

22. правило: Епископ, и презвитер, и ђакон, и сваки клирик који је био постављен за новац, нека се извргне заједно с оним који га је поставио.

Ово правило је разумљиво.

23. правило: Који раздаје пречисте Тајне, Тијело и Крв Господа нашег Исуса Христа, и причешћује људе, уколико тражи новац или било шта од оних који се причешћују нека буде извргнут.

24. правило: Ако клирик или монах на хиподроме одлази, или ако са свадбе не оде прије него што уђу играчи, нека буде извргнут.

Тумачење: Клирик се не свргава олако. Ако је позван на свадбу и ако, када треба да уђу играчи да забављају и саблажњавају људе, он не устане прије тога и не оде, него када они то чине, а он посавјетован не послуша и то не напусти нека се извргне. Исто то треба учинити с онима који одлазе на хиподроме и позоришта (хиподромима се називају мјеста на којима се коњи и кочије утркују).

25. правило: Околни предјели и предјели у селима, ако су 30 година под нечијом

влашћу, нека и даље буду; ако су мање од 30 година, (може се) расправљати о њима.

Тумачење: Рубним предјелима називају, као што смо и у 17. правилу Халкидонског сабора написали, црквене њиве или нека мјеста која се налазе издвојено немајући ни са ким било какву заједницу, ни са једним градом или селом, које (предјеле) сада називају и *саможивећи*. *Мјесним* називају оне њиве, села или нека друга мјеста која леже између села и градова. Ако узме неки епископ такав предио – који лежи или између села или негдје на рубу – а који припада другом епископу, и држи у току 30 година, па га тај епископ за то вријеме не опомиње за то, нека након тога то остаје њему непромјењљиво. Ако прије него се наврши 30 година настане распра између та два епископа, прилично је да епископ који тврди да је овај предио његов на суду епископа ове области тражи своје.

26. правило: Презвитер који падне у безакони брак, и буде извргнут, нека само сједи са презвитерима, али тек када нечисти брак буде разријешен.

Тумачење: Уколико неки презвитер прије постављења узме за жену или удовицу, или блудницу, или плесачицу или било коју од оних које су забрањене онима у чистоти,[32] нека престане са службом. Нека има сједење са презвитерима након што раскине поменути брак због кога је и лишен свештенодејствовања.

27. правило: Ниједан клирик ни током пута, нити у дому нека се не облачи у њему неприличну одећу. Ако се обуче, нека буде одлучен на једну седмицу дана.

Ово правило је разумљиво.

28. правило: Неки грожђе сједињују са бескрвном жртвом. Заповиједамо да се одсада нико не дрзне ово да чини.

Тумачење: Приносити грожђе к жртвенику у одређено вријеме, и да га презвитер благослови и раздаје онима који то траже, допушта треће Апостолско правило. Али, да се оно сједињује са Бескрвном Жртвом и да обоје заједно раздаје народу, ово правило забрањује, те прописује да се одсада нико од презвитера не дрзне да то чини. У противном онај који то ради треба да буде извргнут.

29. правило: Неки од Отаца су у дан Божанствене (Тајне) вечере приносили Бескрвну Жртву послије вечере. Овај Сабор одлучује да ово не смије бивати, ни у Великом посту разрјешавати (пост) четвртка посљедње недјеље, и тиме сав пост ниподаштавати.

Тумачење: Четрдесет прво правило Сабора у Картагини одређује да Божанствену службу врше људи који нису јели, осим једнога дана у години у који се Вечера Господња савршава. У Велики Четвртак по вечери творили би свету службу. Ово правило, да би се очувала строгост, ни тај дан не допушта но заповиједа да и тога дана, тј. на Велики Четвртак, свештеници прије јела Бескрвну Жртву савршавају, и људи, такође, прије јела да се њоме причешћују, како се не би преступањем једног дана ниподаштавао цијели пост.

30. правило: Ако се у Црквама варвара свештеници, по договору уздржавају од приближавања к својим женама, одсада нека се к њима не приближавају ни на који начин.

Тумачење: Апостолско правило одређује да буде одлучен онај презвитер или ђакон који, изговарајући се побожношћу, изгони своју жену, или да се извргне ако не послуша и убрзо је не прими поново. Неки свештеници у варварским Црквама, мислећи да учине нешто више од Апостолског правила, нису одгонили своје жене, него сагласивши се с њима, уздржавали су се узајамног општења. Не одбацујући такав договор ових свештеника из варвара, ово правило им заповиједа да одсада више ни у ком виду не живе са женама да би се у цјелини и савршено показало њихово обећање. Сабор допушта то због њихових страних и колебљивих обичаја и малодушне воље.

31. правило: Не приноси (Бескрвну) жртву у црквици која је унутар куће, осим по допуштењу епископа.

Тумачење: Педесет осмо правило Сабора у Лаодикији забрањује епископу или презвитеру да врши Божанствену службу у црквицама које су у кућама. Ово правило то укида, и одређује да, са допуштењем епископа тог мјеста, свештеници то могу да чине у црквицама које су у домовима. Ако то чине без допуштења, нека се извргну.

32. правило: Оповргавајући јерес водопредстојатеља,[33] Златоуст говори: *Када Господ пострада и васкрсе, вино прими и предаде*. Ово Јермени прихвативши приносе само вино, не знајући да и сам Златоуст, и Василије, и Јаков у Бескрвној Жртви приношаху вино помјешано са водом, и нама предаше да чинимо принос на тај начин. Стога, уколико неко приноси само вино или само воду, а не сједињено једно с другим, нека буде извргнут.

Тумачење: Јермени су, погрешно разумијевајући Златоустово тумачење Матејевог Јеванђеља, када је он настојао да оповргне јерес хидропарастата који су за Бескрвну Жртву употребљавали само воду, почели да приносе само вино. Ови безбожници нису разумјели да су ријечи светога усмјерене на то да се оповргне јерес оних који (бого)служе са водом, и да се они приволе приносити и вино у Светим Тајнама, већ мислећи да се забрањује воду уливати у Светој Тајни, на унижење свога светитеља, једино вино приносе. Нису знали да и сам Златоуст, и Василије Велики, и Јаков, брат Божји, вино мјешајући с водом Бескрвну Жртву приносише, предајући нам да тако служимо. Зато, ако неки епископ или презвитер не приноси Пречисту Жртву по овом предању Апостола и богоносних Отаца, нека буде извргнут као онај који тајну држи за нешто обично и одбацује предање.

33. правило: Ако кандидат није достојан рукоположења, па био и свештеничког рода, или неког другог, нека се не поставља.

Непострижени, као ни онај који није добио благослов, нека са амвона свештене ријечи не чита.

Тумачење: Они што живе у Јерменској земљи, слиједујући јудејским обичајима, примају у клир само оне који су (поријеклом) од свештеничког реда. Такође, и без благослова епископа и без свештеног пострига, постављају свештенопојце и допуштају им да читају с амвона свештене књиге народу. Зато ово правило одбацује обоје, и заповиједа да се не гледа ни на род, нити испитује да ли је свештеничког рода или неког другог онај кога треба у клир поставити него једино испитати њега сâмог да ли је достојан. И не допушта никоме да чита или пјева с амвона уколико

од свог епископа није добио благослов ни свештенички постриг. Они који поступају супротно овој заповијести одлучују се.

34. правило: Уколико се неки клирици или монаси заклињу или договарају ради (чињења) зла, или се договарају против епископа или против свога друга клирика, нека отпадну од свог степена.

Ово правило је разумљиво.

35. правило: Послије смрти епископа клирици нека чувају иметак. Ако није остало клирика, митрополит нека то чува до избора другог епископа.

Тумачење: Ни клирицима по смрти њиховог епископа, као ни митрополиту није допуштено да за себе узимају било шта од иметка обудовјеле Цркве, него су клирици дужни да све цијело сачувају све док не буде постављен други епископ. Ако се деси да у тој Цркви није остало клирика, митрополит нека то чува нетакнуто док све не преда епископу који треба да буде постављен.

36. правило: Константинграда (епископ) нека прими исто старјешинство по Римском, а за њим Александријски, и потом Антиохијски и најзад Јерусалимски (епископ).

Тумачење: *Да епископ Константинграда прими исто старјешинство по Римском* – ово правило је протумачено у трећем правилу Другог васељенског сабора који бијаше у Константинграду, и у 28. правилу Сабора у Халкидону, тако да није по части други по Римском, но по годинама. Тако и овдје треба разумјети, да када се каже *по Римском* говори се о времену, а не о части. *По многим годинама, равно старјешинство Римској Цркви задоби и овај, Константинградски пријесто.* Будући да граду бијаше указано поштовање од цара и бољара, и старјешинство прими (Константинград) равно Староме Риму.

37. правило: Епископ који због најезде варвара не ступи на престо, нека има своју катедру, и нека поставља и пуноважно чини све свештеничко.

Тумачење: Ако неки епископ буде постављен, и због најезде варвара не може доћи у град за који је постављен, како би у њему успоставио свештеничко уређење и сјео на престо, таквога не треба спречавати да чини оно што је својствено за епископе, већ нека чини све и устројава, и да има част своје катедре, и да чини постављења свих клирика по правилима, и све што он учини, према свједочанству правила, нека је постојано. Сила времена неће му бити на штету, неће уништити његово епископско достојанство.

38. правило: Ако неки град буде основан или обновљен по царевој заповијести, нека грађанском и јавном закону сљедује и поредак црквених дјела.

Тумачење: Стари град који је цар обновио, или који буде новоустројен на неком мјесту, треба да буде под престолом оног епископа под којим је већ уписан, и утврђене дажбине нека даје. Ако би се предио другог епископа налазио и ближе томе граду, неће му помоћи његов (тога града) епископ, већ градске и јавне законе нека прати, како је речено у 17. правилу Халкидонског сабора.

39. правило: Нови Јустинијанград треба да има власт као Константиновград,[34] и његов првопрестолник треба да има старјешинство над свим епископима у Хелеспонту којима се преселио, и од својих епископа да буде постављан као што установише Оци у Ефесу.

Тумачење: Овај Јован, у то вријеме првопрестолник острва Кипар, а то је Нови Јустинијанград, због варварских напада, и желећи се ослободити незнабожачког ропства, и чисто се потчинити власти хришћанског цара, пресели се с острва Кипра и пређе у област Хелеспонта. Њему бијаше допуштено да има власт Константинграда над хелеспонтским епископијама, и да буде првопрестолник свим епископима који су у тој области, да засебну власт има, и да буде постављан од својих епископа, онако како је и одредио Сабор у Ефесу. А када се Кипар ослободио од незнабожачке руке, Митрополија хелеспонтска поново се вратила престолу Константинграда.

40. правило: Онај који хоће да монахује, нека монахује бар од десете године. Божанствени Василије забрањује да се постриже прије седамнаесте године, али будући да Апостоли повјеравају Цркви удовице од шездесет година, а Оци одређују да се постављају ђаконисе од четрдесет година, јер су Цркве ојачале, то и ми оштријим печатом за монахе назначујемо.

Тумачење: Осамнаесто правило Василија Великог каже да дјевојка која себе приводи к Господу и одриче се брака мора бити старија од 16 или 17 година, како би њени завјети били постојани и, ако се одрекне њих, неизбјежно ће бити кажњена. *Дјечје ријечи*, каже, *не треба држати за истините у таквим (стварима)*. Ово правило прихвата онога који жели да се постриже са најмање десет година, повјеравајући вријеме искушеништва на суд игуману. Ако мисли да је корисније за њега да узраста у монашком устројству живљења, скратиће вријеме које је одредио Василије Велики, због тога што види Цркву као снажнију Божјом благодаћу, како напредује и успијева, а вјерни се показују као постојанији и способнији за очување божанствених заповијести. Због те ријечи Црква и јесте узнапредовала на боље.

И вријеме за ђаконисе свештена правила скратише и предаше да се поставља по навршењу четрдесет година, иако Апостол прописује да међу удовице у Цркви може бити убројана она која има 60 година.

41. правило: Који имају намјеру да се затворе, нека претходно три године проживе у манастиру, и још годину да проведу прије затварања и тако нека уђу, и нека не излазе осим у смртној опасности или ако је заједници на корист.

Тумачење: Који жели ући у затворништо и пазити само на себе, претходно треба да ступи у манастир и постриже се, и током три године да се потчињава игуману тог манастира у страху Божјем. На тај начин епископ тог краја испитује његову одлуку: ако он то чини добровољно, и из свег срца љуби такав начин живота, онда ће и остати и на тај начин свједочити да га жели. Још једну годину проводи изван затворништва, да би пружио још већи доказ да не тежи тиховању ради сујетне славе, него (ради) свог доброг удјела. Након истека толиког времена, ако се нађе да све дотад пребива у таквој вољи, нека га затворе, и отада одатле никако да не излази, осим због неке опште користи која предстоји или му нека невоља пријети смрћу. Ако му се шта такво догоди, тада може изаћи са благословом помјесног епископа. Ако сам изађе из других разлога,

тада је најприје потребно да буде и невољно затворен, а потом пост и друге (видове) строгог живљења наложити на њега, да би кроз то пронашао лијек за своју малодушност, знајући према написаноме да *нико ко стави своју руку на плуг, а осврће се назад, није приправан за Царство Небеско.*

42. правило: Црноризац ако носи распуштену косу, као пустињак, ако се не остриже и не оде у манастир, нека се прогна из града.

Тумачење: Они које држе за пустињаке, и носе црне одежде или костријет, и главе обрасле дугом распуштеном косом обилазе градове, такви нека оду у манастир и власи своје пострижу, те и у осталом приме монашки образ. Ако то не хтједну, нека се прогнају из града како не би омаловажавали своје завјете, и нека живе у пустињама по којима су и име стекли.

43. правило: Свако ко желећи да избјегне животне буре ступи у манастир, нека му је допуштено.

Тумачење: Господ и Спаситељ наш рекао је: *Који долази Мени, нећу га истјерати напоље.* Доликује сваком хришћанину да избјегава многометежне буре овога живота, и да оде у манастир и буде пострижен, и ако је сваки гријех чинио. Оне који се непрестано кају прима Бог, и нека му никакав начин (ранијег живљења) не смета да испуни своју намјеру.

44. правило: Монах ако се ожени или чини блуд, нека понесе запрећење за блудника.

Тумачење: Монах треба да понесе једнако запрећење и ако блудничи, и ако узме жену у брачну заједницу. Запрећење блудницима је седам година, по 59. правилу Василија Великог: двије године нека плаче, двије нека слуша, двије нека припада а једну годину нека стоји са вјернима и осме нека буде примљен у заједницу – причешћен Божанственим Тајнама.

45. правило: Да не облаче родитељи у брачне одежде ону која жели да се постриже и тако (монашки) образ да прими. То је подсјећање на свијет који пролази.

Тумачење: Запазили су Оци да неке од жена које желе бити пострижене у монашки образ, они који их приводе облаче претходно у брачне ризе, и сву другу одјећу златом и драгим каменом ишарану, те их тако скупоцјено украшене ка олтару приводе. Тада, свукавши све то са њих одмах узимају благослов монашког образа, и у црне ризе облаче се. Заповиједају Оци да од сада то не бива, јер је и неплеменито и несвето да се оне, које су се својом вољом одрекле свјетовне красоте и завољеле живот по Богу, и помисли своје непромењљиво утврдиле те такве манастиру дошле, опет наводе да се сјећају трулежних и пролазних љепота које су већ у заборав положиле. Тиме само душу, као таласима потапану, смућују и тамо–амо тјерају, тако да ни сузу не смију пустити ни покајање срца свога показати.

46. правило: Монахиња нека не излази из манастира осим са благословом игуманије, и то не сама, већ са сестром старицом. Изван манастира нека никад, без изузетка, не ноћивају. Исто се односи и на монахе, без допуштења игумана из манастира да не излазе.

Тумачење: Ово правило потпуно забрањује монахињи да, због било ког разлога, проведе ноћ ван манастира. Ако се деси велика невоља, па жели да изађе из манастира, нека изађе са допуштењем и благословом игуманије и, опет, вративши се да спава унутра – то не забрањује већ и заповиједа да се тако учини. Још се и ово додаје, да из манастира не излази сама, него са неком од старица које су међу првима у манастиру.

Такође, ни монасима не допушта да без дозволе игумана излазе из манастира. Који преступају ово правило подвргавају се одговарајућем запрећењу.

47. правило: Жена у мушком, као ни мушкарац у женском манастиру нека не преноћи.

Ово правило је разумљиво.

48. правило: Она која се разилази од онога који треба да прими епископско првосједалиште, послије његовог постављења нека оде у манастир који је далеко од епископије, и нека прима старање од епископа.

Тумачење: Како би се избјегла саблазан и сметње, доликује да се онај који треба да постане епископ споразумно разведе са својом женом. Она потом, послије његовог постављења, нека оде у манастир који се налази далеко од епископије. Све што јој је потребно да прима од епископа.

49. правило: Манастири који су устројени са допуштењем епископа не треба да постају свјетовна обиталишта и да се дају свјетовним људима.

Тумачење: Ово правило говори слично што и 24. правило Сабора у Халкидону. 4. правило Сабора у Халкидону забрањује подизање манастира без допуштења епископа тог мјеста.

50. правило: Ни свјетовни људи не треба да се коцкају.

51. правило: Не треба бити комедијаш, нити позориште гледати, ни лов чинити. Одлучују се они који ово чине, а клирици се свргавају.

Тумачење: И од хришћана свјетовњака тражи се да живе чистим животом. Због тога правило одлучује оне међу њима који се предају коцки, плесању, комедијаштву, тј. глуми, или на неки други начин окупљају људе око позорнице, или је страсни ловац. Клирици који нешто од тога чине треба да буду изврогнути.

52. правило: Током читавог Великог Поста, осим недјељом, суботом и на дан светог Благовјештења, нека се служи служба Пређеосвећених Дарова.

Тумачење: Разлог због кога се током Великог Поста осим суботом, недјељом и на дан Благовијести не приноси просфора, него је прописано да се служи Пређеосвећена Литургија, изложен је, по нашем мишљењу, у 49. правилу Лаодикијског сабора.

53. правило: Који дјетету кумују на светом крштењу не смију ступати у брак са његовом мајком. Уколико би неко и ступио у брак, након што се растави, таквог је потребно подвргнути запрећењу.

Тумачење: Духовно сродство веће је од тјелесног. Због тога ово правило подвргава запрећењу (за) блудника онога који се брачном заједницом сједињује са мајком дјетета коме је кумовао на светом крштењу. Најприје да се разријеши безаконог сажитова, а потом да прими запрећења за блудника.

54. правило: Немој допустити да братучед узме братучеду, нити отац и син (да узму) кћер и матер, нити двије сестре

дјевојке (да узму) отац и син, ни два брата мајку и кћерку, ни два брата двије сестре. Ако би се овако што догодило (кривци) након што се брак прекине, седам година нека се кају.

Тумачење: Ови бракови су забрањени и морају бити прекинути, а они који су у њих ступили, по распуштању, према овом правилу и 78. правилу Василија Великог, једну годину треба да су с онима који плачу, двије године с онима који слушају, три године с онима који припадају, а седму годину могу да стоје с вјернима. На тај начин, ако се у сузама покају, могу бити удостојени Светих Тајни, тј. пречистог Тијела и пречисте Крви Господа нашег Исуса Христа.

55. правило: Римљани током Великог поста посте суботом, а овај Сабор напомиње да је и за њих обавезно Апостолско правило.

Тумачење: Сазнавши да се у граду Риму преступа 64. Апостолско правило, које заповиједа да се осим Велике Суботе у друге суботе и недјеље не пости, овај свети Сабор заповиједа да и у Римској Цркви неизмјењено треба да се чува то Апостолско правило.

56. правило: Јермени у све суботе светог Великог поста једу сир и јаја. Због тога Сабор одређује да се и од овога удаље, а ако неко не послуша, нека буде одлучен. Уколико је клирик, нека буде извргнут.

Ово правило је разумљиво.

57. правило: Не приличи да се у олтар уноси мед и млијеко.

Ово правило је разумљиво.

58. правило: Свјетовњак себе самог да не причешћује. У супротном нека је на седам дана одлучен.

Тумачење: Свјетовњаку не приличи да самога себе причешћује Божанственим Тајнама, пречистим Тијелом и пречистом Крвљу Господа нашег Исуса Христа у присуству епископа или презвитера или ђакона. А који учини овако, по заповијести Сабора на недјељу дана нека буде одлучен, како би се научио да не умује више него што треба умовати.

59. правило: У црквицама које су унутар домова нека не бива крштења. Уколико се клирик овога не придржава, нека буде извргнут, а свјетовњак да буде одлучен.

Тумачење: Тридесет прво правило овог Сабора допушта да се свештенодејствује у црквицама које се налазе у домовима, са дозволом епископа тог краја, иако 58. правило Лаодикијског сабора то забрањује епископима и презвитерима. А крштење дјеце чинити у црквицама које су унутар кућа – то дјело ово правило забрањује, и заповиједа онима који се желе удостојити Божанског просвјећења да долазе саборним црквама, и у њима тај дар да примају. Ако неко преступи заповијеђено, ако је клирик да буде извргнут, а свјетовњак да буде одлучен.

60. правило: Који се својом вољом показује као обузет демоном, нека прими запрећење за ђавоимане.

Тумачење: Ако је, по Апостолу, онај који се прињепљује уз Господа истог духа (с Њим), јасно је да и они који ђаволу себе усвајају, сједињењем су истог духа са њиме. Због тога, онај који се својом вољом показује као ђавоиман, и оним што чини опонаша дјела ђавоиманих, нека се подвргне таквом напорном животу, и труду и посту, као да је истински ђавоиман, да би се повратио од дејства демона.

61. правило: Онај који себе предаје врачарима или демонима, како би сазнао нешто неизрециво од њих, треба да прими шестогодишње запрећење. Такође, и они који слиједе оне који воде медвједе, и бајаче, и облакогонитеље,[35] и у родослове и судбину вјерују треба да буду удаљени од Цркве.

Тумачење: Оне који сљедују за незнабожачким обичајима, и одлазе врачарима и бајачима, или их у своје домове позивају не би ли сазнали од њих нешто, а такође и оне који хране и држе медвједе или неке друге животиње, ради опонашања и варања простијих људи, они који у судбину вјерују, и у родослове (односно рожданике), и у мађијања (који се зову облакогонитељи) – који то творе и у то вјерују, Сабор заповиједи да буду подвргнути шестогодишњем запрећењу, тако да четири године стоје са онима који припадају, а сљедеће двије године стоје скупа са вјернима и тек онда да буду удостојени Божанствених Дарова. Ако остану неисправљени, те након запрећења остану у тим јелинским поквареностима, нека се искључе из Цркве.

О чаробњацима и бајачима говорише богоносни Оци и црквени учитељи, а особито Златоуст, да треба бјежати и одвраћати се од оних који чарају и бајају, чак и ако име Пресвете Тројице помињу, ако и свете призивају, и ако чине знамење часног крста Христовог.

62. правило: Из живота верујућих треба одбацити воте, врумалије, календе, плесове у част богова, и комичне, и сатирске, и козје маске, и призивање Диониса над точилима, и смијех над крчазима. Који нешто од овог чине, према овом правилу нека се изврргну ако су клирици, а одлуче ако су свјетовњаци.

Тумачење: Календе су први дани у мјесецу, када је био обичај код Јелина да приносе жртве, а воте и врумалије јесу јелински празници. Врум је надимак Дионисов, а све друго су идолска празновјерја и прелест, које су Свети Оци одстрањивали из живота вјерних, забрањујући хришћанима да то чине. Такође се забрањују женски плесови у народу, којима распламсавају блуд код оних што их гледају, и оно што су јелински мушкарци и жене чинили у вријеме својих лажно названих *богова*. Забрањује се да се мушкарци облаче у женску одјећу, као и женама у мушку, што се чинило уз плес у вријеме празника Диониса. Исто се односи и на стављање на себе косматих, и јарећих, и сатирских маски. Космата лица су на поругање неким удешавана; јареће маске да би подстакле на жалост и плач; сатирске (маске) су користили они који су славили Дионисов празник. Сатири су срамни играчи око Диониса, или говоре за себе да су он. Не треба ни име Дионисово призивати када се вино отаче, нити кад се улива у крчаге, нити се (над њим) нагињати и грохотом смијати. Дионис је било име јелинског бога, учитеља пијанства и винодавца.Ово што сада сељани чине, не знају шта чине. Ово правило заповиједа да се онај који ово са знањем чини изврге ако је свештеник, а одлучи ако је прост човјек.

63. правило: Не треба уносити у цркву (записе) о мучеништвима светих које су јелини сачинили.

Тумачење: Казивања о мученицима која су лажно написали Јелини како би омаловажили мученике Христове, не треба читати у црквама него их треба огњем спалити. Ако се нађе неко да их чита и прихвата, нека буде проклет.

64. правило: Свјетовњак не треба да подучава јер нису сви пророци и нису сви апостоли.

Тумачење: Свако је дужан да зна свој чин, и будући овца да не чини себе пастиром, и нога да не умишља да је глава, већ да се повинује од Господа преданом чину, и уши своје отвори на слушање оних који су примили благодат учитељске ријечи. *Нису сви пророци, нису сви апостоли.* Због тога, свјетовњаци нека не поучавају, ни ријеч о заповијестима да не започињу присвајајући тиме себи достојанство учитељско.

65. правило: Нека се престане с обичајем да се у вријеме новог мјесеца пред трговинама пале ватре и потом прескачу.

Тумачење: Неки су, по неком древном обичају, испред својих здања у којима се купује и продаје, или пред вратима својих домова, палили ватре а потом их прескакали. Оци и ово укидају, заповиједајући да ако се нађе да клирик чини тако нешто нека буде извргнут, а (ако то чини) свјетовњак нека буде одлучен. Јер, и Манасија цар кроз пламен проведе чеда своја, и врачајући разгњеви Бога.

66. правило: Читаву седмицу послије Васкрсења сваки вјерник треба да пребива у цркви.

Тумачење: Вјерни треба да проводе вријеме у светим црквама, и да се радују у псалмима и пјесмама током читаве недјеље која је послије светог Васкрсења Христа Бога нашег.

Из другог законика 66. правило: Од светог Васкрсења Христа Бога нашег па до Нове недјеље, током читаве седмице вјерници треба да постојано буду у храмовима, радујући се у псалмима и појањима и пјесмама духовним, и празнујући у Христу. Нека слушају читања из Светог Писма, и нека се хране Светим Тајнама, јер ћемо на тај начин, заједно са Христом, и ми васкрснути и вазнијети се. Никако у поменуте дане нека не бивају коњске трке или неке друге забављачке игре.

Тумачење: Ми, који смо по Христу названи, дужни смо да празнујемо, не у храни и красотама, ни сједећи и угађајући себи, него духовно се веселећи. Духовно весеље јесте да пјевамо и прослављамо Господа за чудеса која је учинио избавивши нас од ропства ђаволу. Стога правило и налаже да се на такав начин прославља празник Пасхе, током читаве седмице по црквама посвећујући се Господу, и тако у Христу празнујући, и према чуваном учењу, хранећи се Њиме и Божанственим Тајнама, да будемо на тај начин са Христом васкрснути и вазнесени – васкрснути из греховног пада, и од нижег, земног живота вазнесени ка вишњем, и духовном и истинитом живљењу.

Зато током читаве седмице Пасхе, тј. до Антипасхе Сабор не допушта да се праве коњске трке нити некаква друга позоришта. Нека је познато њиховим дружинама да се Сабор окупио и укинуо што је бивало.

67. правило: Божанствено Писмо нам заповиједа да се удаљавамо од крви, и од удављеног и од блуда. Неки, ради удовољења утроби, крв разних животиња неком вјештином чине јестивом, што називају кобасица, и тако једу крв. Ако неко од сада почне јести крв у било ком виду, ако је клирик да се извргне, а ако то чини свјетовњак, нека се одлучи.

Ово правило је разумљиво.

68. правило: Књигу не раздири и немој је давати на уништење све док сама до краја пропадне.

Тумачење: Не доликује никоме било коју књигу Старог и Новог Завјета, и књиге премудрих светих учитеља наших искварити или уништити, или их дати ругачима књига, или продавцима мириса да их униште и искидају уколико се нису до краја распале, или мољцима изједене, водом упропаштене или на неки други начин. Који ово преступа одлучује се на једну годину.

69. правило: Осим самог цара, нико други од свјетовњака да не улази у очистилиште.

Тумачење: Не приличи никоме од свих оних који свјетовни живот живе да улазе у свети олтар. Само се царској власти и господству, када хоће да принесе дар своме Творцу, по неком правилу древних отаца ово никако не забрањује.

70. правило: Женама није дозвољено да говоре у цркви.

Тумачење: Жене уколико нешто желе да науче, нека питају мужеве у својим домовима.

71. правило: Одлучује се сваки онај који се закону учи, а јелинских обичаја се придржава, и у позоришта одлази и на игре, или се облачи у неуобичајену одјећу.

Тумачење: Ако неко прихвата јелинске обичаје, од оних који се уче градском закону, и кад има прилику одлази у позориште, или учествује у играма или се облачи у неку одјећу која је ван општег обичаја, нека буде одлучен.

72. правило: Брак са јеретиком није чврст. Који су се сјединили прије овог правила, ако то желе, нека остану скупа.

Тумачење: Православном мушкарцу не приличи да за жену узима ону која је јеретик, или православна жена да узима јеретика за мужа. Ако су неки као невјерујући ступили у законити брак, а потом муж повјерује, а жена још увијек буде у ропству лажи, и ако вјерујући муж изабере да живи са невјерујућом женом, или вјерујућа жена са невјерујућим мужем, нека се не раздвајају, по божанственом Апостолу: *Посвети се,* рече, *невјерујући муж вјерујућом женом, и жена невјерујућа мужем вјерујућим.*

73. правило: Крст који је на земљи начињен нека се заглади.

Тумачење: Нама је потребно да имамо свако старање да бисмо достојно поштовање одавали Животворном Крсту којим смо спасени од старог преступа. И, ако неко начини или сложи изображење крста на земљи, њега треба загладити или раставити, како не би од оних који не знају или од животиња био гажен, и (на тај начин) да оружје наше побједе буде поругано.

74. правило: У црквама се не праве пирови, нити се постављају трпезе. Који се не оставе тога, нека се одлуче.

Тумачење: Не приличи дом Божји у обичан дом претварати, нити у њему правити пирове, ни трпезе постављати ни унутар њега јести. Који се дрзне то да чини, ако не престане, нека буде одлучен.

75. правило: Непожељни су неуздржани крици оних који поју у цркви. Такође, не прихвата се ни додавање црквеном појању нечега што је неприлично.

Тумачење: С умиљењем и са пажњом многом приличити приносити појање тајновидцу Богу, а не клицати неуздржаним узвицима, и тиме природу присиљавати на вику. *Побожни и смјерни нека су синови Израиљеви*, поучава свештена ријеч. Но, не треба појати ни било шта неприлично, и неспојиво са црквеним устројењем.

76. правило: У свештеној припрати не треба правити крчме, и штетно је трговине храном (ту правити). Који чини нешто од то двоје, нека буде одлучен.

Тумачење: Спаситељ наш и Бог заповиједио је да се од дома Божјег не чини дом трговине, а то значи да се у њему не купује, ни продаје. Због тога, не треба унутар црквених припрата правити крчме, тј. вино продавати, ни храну нудити на продају, нити икакву другу трговину вршити. Ако се покаже да неко тако griјеши, нека буде одлучен.

77. правило: Ни један хришћанин нека се не купа заједно са женама у бањама. Ако то чини клирик, нека се изврге, свјетовњак да се одлучи.

Ово правило је разумљиво.

78. правило: Који жели да буде просвијећен, нека исповиједа вјеру четвртком сваке недјеље.

Тумачење: Доликује ономе који прилази божанственом крштењу, према 46. правилу Лаодикијског сабора, да се учи вјери, тј. научи *Вјерујем у Једнога Бога...*, и четвртком сваке седмице прије његовог крштења пред епископом или пред презвитерима нека исповиједа такво изложење вјере.

79. правило: Треба одлучити свакога који послије Христовог Рођења, за празник Пресвете Богородице, справља брашно или било шта томе слично у част Рођења.

Тумачење: Није то част Пречистој Приснодјеви, која је надумно и неизрециво тјелесно родила Несмјестиву Ријеч, да се и за неизрециво њено рођење уређује и чини према обичају порађања других, обичних жена која су у складу са нашом природом. Због тога, ако неко послије светог Рођења Христа Бога, ујутру, кува брашно и то раздаје другима, под изговором да на тај начин поштује након рођења Пречисту Матер Дјеву, ако је клирик нека буде изврнут, а ако је свјетовњак нека се одлучи. Ми исповједамо да је Божје Рођење од Дјеве без бола, као што и зачеће бијаше бесјемено.

80. правило: Ако неко без нужде од цркве изостане дуже од три недјеље, нека не буде причешћен.

Тумачење: Уколико неко без икакве нужде и велике напасти три недјеље буде изван цркве, ако је клирик нека се изврне, а ако је свјетовњак нека се одлучи.

81. правило: Који Трисветој пјесми додаје ријечи *Распети за нас*, иноверјан је.

Тумачење: Казује се да је у вријеме владавине Теодосија Малог (Млађег), када су цар и патријарх са свим народом изашли на поља са крстовима, пред царем и патријархом и свим људима, једно дијете било узнијето у ваздух, и да је неколико сати било на висинама и слушало Божанствени глас који је заповиједао да се Трисветој пјесми не додају ријечи *Распети за нас*. Према томе, који Трисветој пјесми додаје такве ријечи, тај треба да буде проклет као иновјерник.

82. правило: Не изображавај Христа у лику јагњета, већ Њега самог.

Тумачење: Јагње нам је дато као образ истинитог Христа Бога нашег, и не приличи образ поштовати више од истинитог, ни јагње на које Претеча прстом показује на часним иконама сликати. Треба Самога Христа Бога нашег сликарским бојама по човјечјем лику изображавати.

83. правило: Роба који је пред двојицом свједока ослобођен од свога господара, нека нико више не учини робом.

Ово правило је разумљиво.

84. правило: Мртвом тијелу не треба давати Причешће.

85. правило: Који не знају да ли су крштени и немају свједочанство о томе, треба да буду крштени.

Тумачење: Они који не знају да ли су крштени у дјечјем узрасту, а не нађу се ни неки поуздани свједоци, који ће без колебања потврдити да су крштени, без икакве препреке нека се крсте.

86. правило: Који сабирају блуднице и држе их у своме дому, на гријех и обарање душа, нека буду одлучени.

Ово правило је разумљиво.

87. правило: Жена која, отпуштена од мужа, пође за другога, прељубница је. И онај који, отпустивши своју жену, узме другу, прељубу чини према ријечима Господњим.

Ово правило је разумљиво.

88. правило: Унутар светиње да се животиња не уводи, осим када на путу сустигне нека невоља.

Тумачење: Уколико заиста није нужда велика те се нема други смјештај, а у свештену цркву уводи свога коња или магаре, ако је клирик нека се изврне, а ако ли је обичан човјек, нека буде одлучен.

89. правило: На Велику Суботу довољно је постити до поноћи.

Тумачење: Матеј каже да је Господ васкрсао касно у суботу, а Лука да је то било врло рано (у недјељу). Стога, прилично је да се у Велику Суботу пости до поноћи, а отада који хоће нека узима храну, будући да смо поучени овим јеванђелистима који говоре да је Христос васкрсао око поноћи.

90. правило: Послије вечерњег входа у суботу не преклањати кољена прије вечерњег входа у недјељу.

Тумачење: Од богоносних отаца исправно смо примили да се недјељом не преклањају кољена из поштовања према Васкрсењу Господњем. Да не би било заборављено ово предање, Оци објавише ово вјернима. Овим правилом указаше да се од вечерње у суботу, послије свештеничког входа у олтар, кољена не преклањају све до входа свештеника у олтар на вечерњи која се служи у недјељу, тако да се читаву ноћ и дан прославља Васкрсење Господње.

91. правило: И који дају, и који узимају дјетоубиствене траве, убице су.

Тумачење: Разбојничком запрећењу треба подвргнути и жене које узимају отрове да би убиле дјецу која су им у утроби, и оне који им тако нешто дају.

92. правило: Жена која нема вијести о мужу, и не сазнавши о њему оде за другога, прељубу чини. Муж, када се врати, нека је узме уколико зажели.

Тумачење: Слична овом правилу је и 17. Јустинијанова Нова заповијест, која је у седмој грани 28. Царске књиге, која

заповиједа да, ако жена има мужа војника и он оде у рат, те чује да је он умро, другачије да не полази за другог мужа, осим ако добије обавијест од старјешине јединице у којој је њен муж ратовао, пред положеним Светим Јеванђељем, те да јој, уз помињање околности, изјави да је заиста умро њен муж. Примивши такво објашњење и након такве изјаве нека чека још једну годину. Ако оде за другога не сачувавши заповијест, и саму њу и онога који ју је узео као прељубнике треба казнити. Ако се након тог чекања и њене удаје, покажу као лажљивци они који са заклетвом изјавише да је њен муж умро, нека они буду удаљени од војске и десет литри злата да дају ономе за кога слагаше да је умро. А тај, ако хоће да узме своју жену, не брани му се.

93. правило: Који се заклиње јелинским заклетвама, нека прими запрећење одлучења. Ово правило је разумљиво.

94. правило: Који ради брака отимају жене, и њихови саучесници, и они који им у томе помажу, ако су клирици нека се извргну, а ако су свјетовњаци нека су проклети.

Тумачење: Слично овом правилу заповиједа и 27. правило Сабора који бијаше у Халкидону. Написали смо у њему да, док отету дјевојку онај који ју је отео не постави пред њеног заручника (ако је претходно некоме заручена), или пред њене родитеље (ако је слободна), клирици неће избјећи извргнуће, а свјетовњаци проклетство.

95. правило: Од јеретика који се обраћају, овако примамо аријанце, македонијане, новатијане (који себе називају *чистим*), несторијане, четрнаестнике (који су *сриједници*), аполинаријане, евтихијане, севиријане и који су из сличних јереси: када прокуну све јереси, а са њима и своју, помазујемо им светим миром чело, очи, ноздрве, уста, уши и чинећи то, говоримо: *Печат дара Духа Светога*.

Тумачење: Неке од јеретика крштавамо, друге само помазујемо светим миром, а неки бивају примљени у заједницу када прокуну сваку јерес па и своју. Које међу јеретицима крстити, које помазивати светим миром, а који да прокуну јереси а међу њима и своју, те им је само то довољно да буду примљени у заједницу – о томе се говори у овом правилу. Аријанци, дакле, и македонијани, и новатијани (звани *чисти* и *лијеви*), и четрнаестници (односно *сриједници*), и аполинаријани, пошто прокуну своју јерес и све друге јереси, бивају примљени у заједницу тако што им се помазују миром чело, очи, ноздрве, уста и уши, и знаменују се уз ријечи *Печат дара Духа Светога*.

Несторијани, и евтихијани, и севиријани, и други јеретици слични њима, довољно је само да своју и све друге јереси прокуну и биће примљени у заједницу.

Иако су многе јереси изостављене, чак и павлијани (који происходе од Павла Самосатског), и евномијани, и монтанисти, и савелијани, и манихеји, и валентијани, и маркионити и од јереси сличних овима, када приступају правовјерној вјери, примамо их као јелине. Првога дана заповиједамо им да прокуну своју јерес и све друге јереси, те их тако донекле учинимо хришћанима. Другог дана поучавамо их ријечју истине. У трећи дан заклињемо их, дунувши им три пута у лице и у уши, те их тако чинимо оглашенима, и заповиједамо им да немало времена проводе у цркви и слушају Божанска Писма, а потом их крстимо и приопштавамо Божанственим Тајнама.

96. правило: Који косу плету (у плетенице), или је увијају, или је неком вјештином боје а све то на штету оних који их гледају, нека буду одлучени.

Тумачење: Сабор заповиједа да буду одлучени они који остављају косу своје главе да расте, и распуштају је или плету плетенице или је боје разним бојама, или бијеле власи чине црним или црвеним или смеђим а на штету простијих и оних који лијено живе. Нама доликује да имамо чист живот, и у страху да се приближавамо Богу колико је то могуће, чистотом живота и врлинама украшавајући унутрашњег и спољашњег човјека.

97. правило: Који жену има и вријеђа цркву Божју живећи у припрати, или унутра, нека буде избачен и из места за оглашене. Ако се не придржава, нека буде извргнут или одлучен.

Тумачење: Они који свете цркве претварају у опште домове и вријеђају их, и у припратама живе, или унутра у црквама, ако и немају жене нека буду избачени и из оглашених; исто тако и они који живе са женама а пребивају у црквама. Ако се неко овога не придржава, већ буде немаран према таквим Божанским храмовима, ако је клирик нека буде извргнут, ако је свјетовни човјек нека буде одлучен.

98. правило: Који узима ону која је заручена за другога, покрај живога заручника, прељубник је.

Ово правило је разумљиво.

99. правило: Неки, слиједећи за Јеврејима, кувају месо у светилиштима. Ако неко допушта да се то ради, или прими нешто од њих, није презвитер. Ако му неко донесе од куће, нека то свештеник прими да би угодио оном што приноси, али то да буде изван цркве.

Тумачење: Неки су у Јерменској земљи кували месо унутар светих цркава, и приношаху одређене дијелове тога презвитерима, чинећи по јудејском закону. Сазнавши Оци за ово, забрањују да то бива, и одређују да не приличи свештеницима да траже одвојене комаде меса, већ да су задовољни шта год им да онај који то приноси. Њихово приношење нека буде ван цркве. Уколико неко почне другачије поступати, нека се одлучи.

100. правило: Нек се не сликају слике које подстичу на срамна дјела. Који ово преступи нека буде одлучен.

Тумачење: *Очи твоје право да гледају, и на сваки начин чувај срце своје* – заповиједа Премудрост. Због тога и Оци заповиједише да се на даскама или зидовима не сликају изображења која подстичу на срамна дјела оне који их гледају и слабе им ум. Не доликује да то бива. За оне који ово преступају, заповиједају да буду одлучени.

101. правило: Који треба да се причести нека крстообразно састави дланове, и у уста да прими Светињу. А онај који користи некакву златну пријемницу или од неке друге материје умјесто руку, да буде одлучен.

Тумачење: Човјек, који је створен по Образу Божјем, бољи је од сваке чувствене ствари и, према божанственом Апостолу, он је и Тијело Христово и Црква Божја. Стога, уколико се неко жели причестити Божан-

ском заједничарењу, не желећи да га прими устима са крстообразно сложеним рукама, него поставља посудицу од злата или од неке друге твари умјесто руку, да би у њу примио Божанствени Дар, и њу удостојио Причешћа, такав треба да буде одлучен, као и онај који му је дао, јер од Божјег образа сматра за часније бездушно злато, или неку твар дату да служи човјеку.

102. правило: Нека се посебно размотри узрок учињеног гријеха, и нека се размотри обраћење покајника, те нека се тако одмјери милост.

Тумачење: Оци заповиједише запрећења за све гријехе, препуштајући сав суд ономе који је примио власт од Бога да везује и разрјешава, како би тај гледао и на мноштво, или малобројност гријехова, и на обраћење оног који је сагријешио и каје се, те да тако одмјери милост и лијек да приноси у складу са болешћу. Јер, Богу Ријечи, а и ономе коме је предата пастирска власт, све (дјелање) је у томе да обрати заблудјелу овцу како не би пала у пропаст очајања, и да исцијели оног кога је змија ујела или љућим и болним, или слабијим и благим биљем.

Новог Васељенског шестог сабора свештена правила, идући ка претходним, свој ток добро у Христу окончаше.

18. ПОГЛАВЉЕ
СЕДМОГ ВАСЕЉЕНСКОГ САБОРА КОЈИ СЕ ПО ДРУГИ ПУТ САБРАО У НИКЕЈИ
22 ПРАВИЛА

1. правило: Света правила Светих Апостола, и шест васељенских сабора, а са њима и помјесних, и још и Светих Отаца цјеливајући прихватамо и држимо, као она која су од Једног и Светога Духа надахнута. Оне које они проклеше, проклињемо, које они свргоше, одбацујемо, које они одлучише, одлучујемо, оне којима они запријетише, запрећујемо.

Тумачење: У вријеме цара Константина, унука триклетог и богомрског Лава Копронима,[36] и у вријеме Ирине, матере његове, која бијаше из Атине, бијаше овај Седми сабор 367 богоносних Отаца, по савјету и молби Тарасија, свештеног Патријарха Константинграда. Овај је Сабор био против иконобораца, тј. против оних који су оклеветали хришћане, и проклеше их Оци, а Цркви дароваше њену древну красоту, и да има осликане иконе, и заповиједише добро да се са љубављу цјеливају, а такође да се и образу Часнога Крста поклања.

Цјеливаше и потврдише правила светих и преславних Апостола, правила шест васељенских сабора, а са њима и оних који се по мјестима сабраше. Оне које они проклеше, проклињу и ови. Осуђене од њих на извргнуће због неког гријеха, такође и ови осуђују. Одлучене од њих, одлучују. Оне које су они подвргли запрећењу, запрећују једнако, ништа не додајући нити одузимајући од онога што су изложили и заповиједили свети Апостоли и богоносни Оци.

2. правило: Који жели да буде епископ потребно је да зна „Псалтир", и да разумије све што чита, не просто, но и са испитивањем, и свештена правила и Свето Јеванђеље, и апостолске књиге и читаво Божанствено Писмо. Ако није такав, нека се не поставља.

Тумачење: Онај који жели да буде узведен на епископски степен, треба да савршено зна „Псалтир" и да га тумачи, како би и клирике који су под њим тако знао научити. Нека буде добро испитан од митрополита да ли приљежно и добро може свештена правила поштовати, и Свето Јеванђеље, и књиге божанствених Апостола и читаво Божанствено Писмо, и ум његов (да ли може) истраживати и разумјети написано, будући да основа и богатство архијерејства јесте, по великом Дионисију, истинско познавање Божанственог Писма. Уколико му је такав разум, нека се постави за епископа. Уколико не познаје нити разумије, не постављати га. Рече Бог преко пророка: *Ти разум Мој одбаци, Ја ћу одбацити тебе, да ми не будеш служитељ.*

3. правило: Сваки избор и постављење учињено од свјетовне власти, нека је неважеће.

Тумачење: У многим правилима речено је да од стране свих епископа који су у области, ако је то могуће, треба да буде суд и избор онога кога треба поставити за епископа. Уколико је свима немогуће да се окупе, нека се постави од стране тројице епископа, а епископи који нису дошли нека се сагласе слањем грамата. Ако неко буде изабран од свјетовне власти, и преко њих прими неку Цркву, тј. по њиховој вољи буде постављен за епископа, не само да је неважеће такво постављење, него онога који је на такав начин добио архијерејство излаже извргнућу и одлучењу.

4. правило: Заповиједамо да епископ и не помишља да тражи злато, сребро или нешто такво од епископа који су под њим, или клирика или црноризаца. Уколико се нађе неки епископ који због искања злата или нечег сличног или због неког удовољавања својим страстима, оставља без службе, или одлучује некога од епископа или клирика или црноризаца који су под њим, или затвара часну цркву да у њој не буде свештене Службе Божје, том истом страдању сам ће бити подвргнут. Врховни апостол Петар рече: *Пасите стадо Божје, не под принудом, и не узимајући ништа. Не ради срамнога добитка, но од свега срца, не као да владате паством, но као узор будући стаду.*

Тумачење: Епископима је, кроз свештена правила, због тога дато да запрећују и одлучују, да би сагрешења клирика који су под њима и осталих људи духовно, али и очински исправљали. Уколико неки епископи, ослањајући се на ту власт, некога одлуче или дају запрећење, или забране некоме службу, или цркву затворе да у њој не буде

службе због своје страсне воље или тражења злата или нечега таквог, такав нека праведно буде подвргнут истом страдању. Нека прими, ако је епископ, одлучење од митрополита. Ако то чини митрополит, нека добије одлучење од патријарха. Нека се окрене болест његова на главу његову, као на преступника наредбе Божје и заповијести апостолских, те нека се научи не запрећивати непримјерено.

5. правило: Заповиједамо да они који се хвалишу како су прибројани у цркве ради даривања злата, и омаловажавају оне који су због врлине изабрани и без злата прибројани у цркву, треба да заузму посљедње мјесто у свом чину. Ако са тиме не престану, нека добију запрећење. Оне који су постављени помоћу новца треба одвојити од заједнице, као што је учинио Петар са Симоном врачарем.

Тумачење: Потребно је имати најчаснију ријеч и врлину. Ако се нађу неки који обоје имају, и без дара у злату такве приличи учинити клирицима Цркве, и нека не буду посрамљивани од прибројаних у Цркву ради неког даривања но, штавише, нека буду похваљени јер су ради врлинског живота од Духа Светог изабрани. Ако се неки и хвалишу таквим безаконим даром и лукавим обичајем, који их уклања од Бога и од сваког свештенства, те бестидним устима и непокривеним лицем почну посрамљивати оне који су без мита прибројани у црквени клир, такви нека добију посљедње мјесто у своме чину. Ако их и потом наставе понижавати, нека се исправе кад приме запрећење. И овако (додајемо) о увођеним у клир: који су за мито постављени за епископе, презвитере или ђаконе нека буду извргнути, као и епископи који су их поставили.

6. правило: Будући да је немогуће да се, сагласно древној заповијести, два пута током године одржава сабор, нека буде једном, по заповијести Шестог сабора. Властелин који то забрањује нека буде одлучен, а немарни епископ нека добије запрећење. Уколико митрополит у вријеме сабора, узме за себе нешто од епископа, нека се тражи од њега четвороструко.

Тумачење: И овај Сабор утврђује да једном у години буде сабор у свакој области. Уколико се догоди да властелин те земље забрањује епископима да се окупе на сабор који бива ради канонских и јеванђељских предмета, такав се одлучује. Митрополит који је немаран за одржавања сабора, осим због неке невоље и нужде, по правилима треба да добије запрећење. Такође се заповиједа да митрополит нема право да узме било шта од онога што епископи донесу са собом или животињу, тј. коња, магаре или што друго. Ако буде разобличен да је нешто узео од њих, треба да четвороструко врати.

7. правило: Нека се, уз уобичајене молитве, полажу мошти светих мученика у цркве које без њих бише освећене. Који освећење врши без моштију, нека се извргне као преступник црквеног предања.

Тумачење: Цркве које су прије овог Сабора без уобичајене молитве коју твори епископ, и без полагања моштију светих мученика биле саздане, Сабор заповиједи да се у њих стављају мошти светих и да епископ учини уобичајену молитву. Ако неки од епископа, послије овог Сабора, цркву освете без светих моштију, овим Сабором осуђени су на изврнгнуће, као преступници црквеног предања.

8. правило: Јевреjина, тј. Жидова не приличи примати у заједницу, нити на молитву, нити у цркву уколико се не покаже да се истински, из свег срца, обраћа ка нашој правој вјери.

Ово правило је разумљиво.

9. правило: Ако се испостави да неки епископ, или презвитер, или ђакон, или било ко од свештеничког чина скрива јеретичке књиге које ови написаше против светих икона, свештеници нека буду изврнгнути. Ако свјетовњаци или монаси ово чине, нека буду одлучени.

Ово правило је разумљиво.

10. правило: Ако клирик остави своју земљу и у другу земљу оде без допуштења свога епископа и Епископа Константинграда, нека не буде примљен ни у дом, нити у цркву. Који ово чини, и у томе остаје, нека буде изврнгнут. Ако ово што смо рекли чини са знањем лица која смо споменули, нека се не прихвата свјетовних послова. Ако их се прихвати, нека их напусти. Ако то не учини, да се извргне.

Тумачење: Туђег клирика који је дошао у Цариград без допуштења свога епископа, и Патријарха Константинграда, не приличи примати ни у какав дом нити у цркву. Уколико буде примљен од некога без знањаречених, и пребива не желећи се вратити у своју земљу, нека буде изврнгнут. Ако неко са знањем речених уђе у дом неког бољара овога Богом чуванога града, не приличи му да буде управитељ или старјешина или клирик него да му буде слуга који поучава дјецу. А ако се прихвати претходно поменутих послова, или нека престане, или да се извргне.

11. правило: Митрополиту који одбија да постави економа у митрополији, нека то патријарх учини. Епископу који одбија, митрополит да то учини, према заповијести Сабора у Халкидону. Овако нека је и у манастирима.

Тумачење: У свакој цркви приличи да постоји економ из тамошњег клира, који ће тамошњим црквеним иметком, по заповијести епископа, моћи да управља, као што и 26. правило Сабора у Халкидону заповиједа. Уколико неки епископ не жели да постави економа, желећи да то он сам чини, тада нека патријарх у митрополији поставља економа, а у епископији митрополит. Такође и у манастирима који немају економа, нека их поставе епископи.

12. правило: По заповијести Светих апостола, оно што епископ или игуман прода од црквеног или манастирског иметка, нека није важеће, а епископ или игуман који то чини, да се истјера.

Тумачење: Црквени иметак, или сасуд, или завјеса или нешто од других ствари, или од животиња или од нечега другога не доликује да продаје или поклања епископ или игуман. Непокретну имовину, тј. села или њиве или винограде од којих нема прихода, него штету цркви наносе, ни то не треба продавати властелинима тог мјеста нето клирицима или онима који обрађују земљу, тј. сељанима који ору земљу. Који преступа заповијест, ако је епископ, нека се изгна из епископије, а ако је игуман, нека се изгна из манастира јер лако расипа оно што није сабирао.

13. правило: Они који епископије или манастире учинише обичним домовима

ако их не врате епископима или игуманима ствари које су њихове у епископијама или манастирима, то није важеће, и свештеници који су (то чинили) нека се извргну, а свјетовни људи или монаси нека се одлуче.

Тумачење: Ако не приличи продавати или поклањати црквено имање, колико више не доликује саме цркве и манастире отимати и чинити их свјетовним обиталиштима. Ако они који их држе зажеле да их врате и устроје по древној намјени, добро чине. Ако ли неће, они који су у свештеничком чину нека буду изврнути, јер дом Божји претварају у дом трговине.

14. правило: Који нису од епископа постављени нека не читају нити поју са амвона. Ово нека се односи и на монахе. Игуман, који има постављење од епископа, само у свом манастиру да поставља чтеце. Чтеце поставља и сеоски епископ.

Тумачење: Ако неко и постриг монашки има, али од епископа није примио постављење, нека не чита на сабрању са амвона свештене Божје књиге. Ни монаси то нека не чине. Игумани, ако су презвитери, и постављењем од епископа су примили старјешинство у манастирима, овлаштење им је дато да само у својим манастирима чтеце постављају. И сеоски епископи чтеце да постављају, како 10. правило Сабора у Антиохији и прописује. Они постављају и ипођаконе и заклињаче, иако им Василије Велики не допушта без сагласности његове никога у црквену службу примати, будући да се они, усљед немара и лености, не потрудише око изабрања таквих.

15. правило: У Константинграду клирик нека се не поставља у двије цркве. Ово је допуштено изван града због помањкања клирика.

Тумачење: *Слуга не може служити два господара јер ће или једнога мрзити, а другога љубити,* по ријечи Господњој, *или једноме служити, а за другог не марити.* Због тога, оно што бива у стварима Цркве због сувишног добитка, као страно Богу, овај Сабор одбацује, и не допушта да у Константинграду, гдје има мноштво свештеника, један клирик буде прибројан двјема црквама него да у једној цркви пребива. Уколико му није довољно за животне потребе оно што му даје црква, тада заповиједамо да се бави неким другим занатом и од њега зарађује за тјелесне потребе. Тако чињаше и Апостол Павле, као што сам каже: *Потребама мојим, и оних са мном, ове руке послужише.*

16. правило: Епископи, или презвитери, или ђакони који се свијетлим ризама украшавају, или се миром помазују, тј. пријатним мирисима, нека се исправе преставши са тим. Уколико остану у овоме, нека приме запрећење.

Ово је разумљиво.

17. правило: Свјетовњак или монах који жели да подигне манастир, уколико има све што му је потребно да га заврши, нека започне дјело и до краја заврши. Уколико нема колико му је довољно да заврши, нека му епископ те области забрани градити.

Ово је разумљиво.

18. правило: Не приличи да жене обитавају у епископијама или у манастирима. Ако неко ово чини, нека добије запрећење, а ако остаје у томе, да се извргне. А ако негдје и дође епископ или игуман, ни једна жена не треба да служи ни да

се појављује, него да се склони док ови не оду.

Тумачење: По ријечима Божанственог Апостола, нама приличи да нисмо на спотицање ни онима који су напољу. Стога жене не треба да живе у епископијама или у мушким манастирима, већ ако се неки епископ или игуман дрзне да има робињу или слободну у епископији, или игуман у манастиру ради неких послова, Оци заповиједају да се таквоме запријети. Уколико их послије упозорења не удаљи, него их остави да и даље живе у епископији или у манастиру, заповиједају да се извргне. Уколико у село које је под епископијом или је манастирско дође епископ или игуман, а тамо се задесе жене, оне нека не послужују док тамо бораве епископ или игуман него у другом посебном мјесту да се крију док ови не оду отуда, како не би било никаквог подозријевања.

19. правило: Који злата ради примају онога који приступа у свештенички чин или монашки живот, такав епископ или игуман или било ко свештеничког чина, или нека престане с тим или да буде изврнут. Ако ово чини игуманија, нека се изагна из манастира и преда у други манастир на послушање. Исто нека је и са игуманом ако није презвитер. Имовина коју су придошлице донијеле нека остане (манастиру) ако и они сами остану, или чак ако и оду али не игумановом кривицом.

Тумачење: Они који траже злато од оних који улазе у свештенички чин или у монашки живот, ако су епископи, или игумани, или било ког свештеничког чина, или нека престану ово чинити, а уколико неће, нека буду изврнути. Ако игуманија ово чини, и тражи злато од оних које долазе да би се постригле, нека се истјера из манастира и нека буде предана у други манастир на послушање. Тако и игуман да се истјера, ако није презвитер, и у другом манастиру послушање да подноси. Ако јесте презвитер, довољна осуда му је изврнуће. Уколико неки својом вољом за себе или за своју дјецу донесу имовину или нешто друго у манастир, и то Богу посвете, то треба да остане у манастиру, сагласно обећању њиховом, без обзира на то да ли сами они који то принијеше ту остају да трпе, или изађу из манастира, осим ако оду због кривице игуманове.

20. правило: Нека не буду двојни манастири, и да не живе заједно црнорисци са црноризицама, и нека насамо не разговарају, но ако мушкарац неки црноризици нешто и донесе, изван стојећи нека преда. Ако неко жели рођаку да види, нека је види у присуству игуманије.

Тумачење: Сваку заштиту поставише Оци да не пристане неки гријех уз монашко живљење, те су заповиједили монасима и монахињама да у истом манастиру не живе, нити да заједно једу, ни да насамо разговарају. Ако би неки и рођаку своју монахињу желио да види, са њом треба да разговара у присуству игуманије. Ако нешто неопходно потребно из мушког манастира монах донесе монахињама, то нека преда игуманији изван манастира.

21. правило: Монаху или монахињи не приличи да оставља свој манастир и да буду примљени у други. Уколико иду негдје у манастир, нека их угосте, (али) да не буде примљени без допуштење свога игумана.

Тумачење: Ово правило допушта да се

прими и угости монахиња која је дошла у други манастир, да не би у нужди отишла да преспава код свјетовних људи, али прихватити је и прибројати сестрама, без допуштења њене игуманије, не допушта.

22. правило: Свјетовним људима није зазорно да једу заједно са женама, али монаху не приличи да сам једе с њима, изузев некад са богобојажљивим и побожним мушкарцима и женама. Монах или свештеник на путу, не имајући што му је потребно, у гостионици да обитава.

Тумачење: Са благодарењем и са страхом Божјим, а не ради блудних или сатанских пјесама, свјетовни мужеви са женама могу без гријеха јести. Онима који ћутљиво проводе живот осамљено, који су се завјетовали Богу на усамљениште и тиховање, никако не приличи да једу сами са женама. Ако негдје хоће да са богобојажљивим мушкарцима и женама једу, не забрањује им се, да би и то обједовање било на духовно исправљење.

Ако је монах или свештеник на путу, а не носи што му је потребно, ради настале потребе допуштено му је да у гостионици или у дому обитава.

Окончаше се, у Господу, правила и овог светог Седмог васељенског сабора.

19. ПОГЛАВЉЕ
ПРАВИЛА ПРВОДРУГОГ САБОРА КОЈИ ЈЕ БИО У КОНСТАНТИНГРАДУ У ЦРКВИ СВЕТИХ АПОСТОЛА
17 ПРАВИЛА

Овај Сабор, назван Свети велики и Први и Други сабор, сабрао се у Константинграду у свечасном храму Светих и преславних Апостола.

Казивање:

Овдје ћемо доћи у недоумицу: како се овај један сабор назива Први и Други? То је због тога што се овај Сабор прво сабрао у поменутом храму и дође до расправе православних с иновјернима. Правовјерни, сматрајући да су побиједили у расправи, хтједоше записивати шта се говори на Сабору али иновјерни не допустише да се то уради. Толико се успротивише не допуштајући да се записује, да се чак и за мачевима посеже, и започеше борбу међу собом. Тако се разиђе сабор не оставивши запис о изговореном на њему. И потом, пошто прође неко вријеме, други сабор окупи се у тој цркви, и опет се о истој теми поведе бесједа. Овај пут бијаше записано о чему су говорили. Због тога и рекоше за овај сабор, који је уистину један, да се назива Прводруги, јер су се Свети Оци посебно два пута на сабор окупљали. На другом сабору записано је оно што је говорено, и тада донијета правила су овдје изложена.

1. правило: Без заповијести епископа никоме не приличи манастир подизати, него да се обавијести епископ и да молитве прочита. Саздани манастир и све што му припада, унутар и споља, да се на папиру попише и да буде под влашћу епископа. Без воље епископа није дозвољено ни да онај који га је подигао управља њиме, нити да игумана поставља.

Ово правило је јасно.

2. правило: Ако се нађе неко да пострижe некога у црнорисца, без присуства игумана који треба да га прими на послушност, онај који је извршио постриг нека буде извргнут. Постриженог нека епископ преда на послушност у манастир.

3. правило: Ако неки игуман не тражи монахе одбјегле из манастира, не враћа их, нити духовно лијечи, нека се одлучи.

4. правило: Ако неки монах побјегне из свог манастира, или оде у други манастир, или пребива у свјетовним насељима, нека се одлучи и он и они који су га примили док се не врати у свој манастир. Ако је послан од епископа или негдје постављен, без кривице је.

5. правило: Да се не удостојава монашког образа нико ко није провјерен у току три године искушеништва и показао се достојан, осим ако се не скрати вријеме због тешке болести. Човјеку побожну који је и у свијету живио као монах биће довољно и шест мјесеци за искушеништво. Ако неко буде пострижен прије овог времена, нека игуман остане без игуманства, а постриженик нека буде предан на послушност у одређени манастир.

6. правило: Ако неко, ко хоће да прими постриг, раније не распореди, нити завјешта имање своје, по пострижењу манастир господари над свим имањем његовим. Ако нешто присвоји себи и не намијени манастиру, нека епископ или игуман то јавно прода и раздијели сиромасима, а онај који је утајио нека прими запрећење. Нека ово правило важи и за монахиње.

7. правило: Никоме од епископа не приличи да подиже манастир само за себе, на штету и трошак своје епископије. Ако се неко дрзне да тако поступа нека прими запрећење, а саздани манастир као обично и јавно станиште нека буде под влашћу епископије.

8. правило: Ако неки епископ, презвитер или ђакон ушкопи некога, својом руком или заповијешћу, нека буде извргнут, а ако мирски човјек то учини нека се одлучи, осим ако због некакве болести не буде принуђен (да изврши) резање. Тада није крив јер је то лијечење, а не злодјело.

9. правило: Ако свештеници бију вјерне кад сагријеше, или невјерне када их вријеђају, својом руком или заповиједе некоме, нека буду извргнути. Прилично је преступнике васпитавати поукама и савјетима и црквеним запрећењима, а не ранама и ударцима. Ако не послушају нека их уразуми властелинска рука.

10. правило: Они који свети путир за службу, или дискос, или прекривач, или кашичицу или такозвани *аијер* тј. воздух или једноставније речено било шта од свештених сасуда или покривала себи приграбе или на несвету употребу преокрену, нека буду извргнути. Једно је оскрнавити а друго је светињу покрасти. Ако црквене сасу-

де који су ван олтара или завјесе или прекриваче који су у цркви узимају себи на несвештену употребу или другима дају, нека се одлуче. Који потпуно приграбљују нека буду осуђени као светотатци.

11. правило: Ако се неки презвитер или ђакон прихвата свјетовне власти или уређује нешто тако, или у домовима бољара буде тутор, или старјешина или управља над нечим, нека буде (искључен) из клира. Не може служити Богу и мамону.

12. правило: Нико од презвитера да не служи у црквици која је унутар куће и дјецу да не крсти, а без допуштења епископа. Нека епископ извргне из клира оне који служе у црквицама унутар куће. Који се дрзну (да чине) упркос овом правилу нека буду извргнути, а они који с њима заједничаре нека буду одлучени.

13. правило: Ако неки презвитер или ђакон, по својој процјени, нађе да је његов епископ сагријешио, те прије суђења и увјеравања у то свих епископа сабора прекине општење с њим и не помиње име његово на служби, нека буде извргнут, и лишен све свештеничке части. Они који сљедују њему, ако су свештеници, нека отпадну од своје части, монаси и мирски људи нека буду одлучени док се не обрате.

14. правило: Ако се неки епископ дрзне исто то учинити према своме митрополиту нека буде извргнут. Свако треба да познаје своје границе.

15. правило: Такође, ако се неки епископ или митрополит тако дрзне против свог патријарха, сваког свештенства да буде лишен. Ако неки одступе од некога епископа не због гријеха него због његове јереси која је изобличена од Сабора или од Светих Отаца, такви су достојни примања и части као правовјерни.

16. правило: Нека се нико не поставља, ни на који начин, на епископију чији је епископ још жив. Потребно је испитати кривицу тога којега хоће да изгнају, и по његовом извргнућу другога нека поставе. Ако неки епископ не брине о своме стаду а није болестан, (а није) ни царевом или патријарховом заповијешћу задржан ван своје Цркве дуже од шест мјесеци, епископског достојанства и части нека буде лишен.

17. правило: Када свјетовни човјек треба да буде постављен за епископа, нека се не узводи брзо на епископски престол. Такође и монах, нека не узлази брзо на толику висину, него у сваком чину свештеничких степена нека испуни узакоњено вријеме тј. у ипођаконству, у ђаконству и у презвитерству. Ако се поједини и брзо узведоше на такву висину и добро скончаше, ипак није црквени закон оно што ријетко бива.

Правила и овога Сабора, који бијаше у цркви Светих Апостола, скончаше се у Господу.

20. ПОГЛАВЉЕ

ТРИ ПРАВИЛА САБОРА У КОНСТАНТИНГРАДУ

У ЧУВЕНОЈ ЦРКВИ БОЖЈЕ МУДРОСТИ, ТЈ. У СВЕТОЈ СОФИЈИ, КОЈИ И СЕДМИ САБОР ПОТВРДИ

1. правило: Који су били свезани или рашчињени, или проклети од папе римскога нека такви буду и код патријарха Константинграда. Исто тако, који је од патријарха Константинграда свезан или рашчињен или проклет, и код римског папе у томе нека буде.

2. правило: Ако неки епископ или презвитер или ђакон зажели да се спусти у монашки чин, и стане на мјесто покајања, тј. да прими постриг, епископ од тада да нема архијерејско достојанство. Монашки завјети подразумјевају покорност и учеништво, а не учитељство и предсједавање, и не обећавају да ће напасати него напасани бити. Због тога, као што је раније речено, заповиједамо архијерејском чину и онима који су пастири да не своде себе у област пасених и оних који се кају. Ако се неко дрзне да тако поступи послије проглашења и обзнањења сада изреченог суда, онај који сам себе лиши архијерејског достојанства, нека се више не враћа на пређашњи степен којега се самим дјелима одрекао.

3. правило: Ако неки мирски човјек епископа затвори у тамницу, или бије, без кривице или измисливши неку кривицу, нека буде проклет.

И овога сабора, који је био у Светој Софији, правила три Тројицом устројена, придодаше се претходним.

21. ПОГЛАВЉЕ

ОД СВЕТОГ ВАСИЛИЈА ВЕЛИКОГ

ИЗ ПОСЛАНИЦЕ АМФИЛОХИЈУ, ЕПИСКОПУ ИКОНИЈСКОМ И ДИОДОРУ, И ИЗ ЊЕГОВИХ ПОСЛАНИЦА НЕКИМА ДРУГИМА

91 ПРАВИЛО

1. правило: Јеретик је онај који је странац по вјери, а онај који (је стран) по неком неразјашњеном (канонском) питању тај је расколник. Непокорни који сабирају ове или оне су подцрквеници. Они су сами себе одлучили од Саборне Цркве, и устројивши другу засебно се окупљају. Крштење које је од јеретика неприхватљиво је, а од расколника и подцрквеника се прихвата.

Тумачење: Јеретици по имену пепу-

зини који свог вођу Монтана називају *утјешитељем*, па се тако и у (име) њега крштавају, некрштени су. Крштење новатијана (или чистих), водопредстојатеља и уздржника, иако је неприхватљиво, будући да их је оставио Дух Свети, нека буде прихватљиво ради промишљања (о њима).

Још једно тумачење: Који нису у заједници са Саборном Црквом дијеле се на три групе: на јеретике, на расколнике и на подцрквенике. Јеретици су они који су се потпуно одвојили од Божје вјере, а то су: пепузини, и манихеји, и валентијани, и маркионити и други многи. Пепузини, дакле, Монтана називају *утјешитељем*, и Прискилу и Максимилу, двије жене сједињене блудом с њим, имају за пророчице. Бракове без промишљања растављају, Пасху изопачавају, Три Ипостаси Једносуштног Божанства сједињују у једно лице, и друго штошта слично безбожно мудрују.

Манихеји уводе два начала, једно другом супротстављена и једнако силна, и тврде да је једно начало створило свјетлост, а друго таму. Сунце и мјесец обоготворавају, а ђавола именују властодршцем материјалног свијета. Брачну установу ђаволском називају, и говоре увреде онима којима је потребна милостиња. О Господу нашем Исусу Христу говоре да ништа човјечје није примио када се оваплотио, односно није примио наше тијело од Свете Дјеве. Клеветају Крст, смрт и Васкрсење да нису уистину били, и мноштво других безбожности заповиједају.

Валентинијани одричу васкрсење тијела, одбацују Стари Завјет, пророке поштују и пророштва тумаче према својој вјери стварајући тако некакво баснословље. За Христа тврде да је с небеса тијело скинуо и као кроз трубу прошао (кроз) Свету Дјеву и још многе друге хуле празнослове.

Маркионити су масалијани, који се и молебници називају, и они имају многоглаву и многоимену јерес.

Сви ови када се обраћају од јереси своје и приступају непорочној вјери, треба да се крсте, будући да одбацујемо њихово крштење.

Расколници су они који су себе одвојили од Цркве, као што су новатијани и такозвани *чисти*, и водопредстојатељи и уздржници. Они, ако се обрате Саборној Цркви, и јерес своју прокуну, бивају примљени као крштени, и само се помазују светим миром.

Подцрквеници јесу они епископи или презвитери који су осуђени због неких гријеха и који су изгубили своју службу, и нису се повиновали правилима, него себе владарски осветише. Себе називају епископима, и служе, и цркву саздаше другу, и неке убиједише да њима буду послушни, и да оставе Саборну Цркву. Такви, ако се промијене, и достојно се покајањем за обраћење украсе, присаједињују се опет као исто тијело Саборној Цркви.

2. правило: Намјерно уништавајући (плод у утроби), ако се деси да умори, убица је.

Тумачење: Ако трудна жена прима смртоносно биље да би уморила дијете које је у њеној утроби, убица је. И не испитујемо да ли се бијаше уобличио младенац, или се не бијаше уобличио, будући да често са дјететом умиру и жене, па својом злом намјером два убиства чине: прво (убиство) је жене која треба да роди (тј. себе), а друго је (убиство) дјетета. Овакве (жене) нека приме запрећење од десет година. Двије године нека плачу, три нека су с онима који слушају, четири године нека припадају и једну годину стоје с вјернима, и тако послије десете године нека се причесте Божанственим Тајнама.

3. правило: Ђакону који је блуд учинио, и прешао међу свјетовне људе, не треба бранити Причешће.

Тумачење: Ђакону који је учинио блуд довољна је осуда што је изврѓнут из ђаконства, јер нема наде да поново прими мјесто са кога је спао. Стога, на њега не треба налагати и другу казну, и нека му се не брани Божанско заједничарење.

4. правило: Двобрачни нека се одлучују на једну или на двије године. Тробрачни на три и на четири године, а по садашњем обичају на пет.

Тумачење: Не од правила него од обичаја је Василије Велики примио да се тробрачни одлучује на пет година. Како је и сам то примио, још заповиједа да се они не одгоне од Цркве потпуно, и придружити их не онима који плачу него их двије или три године удостојити слушања Божанственог Писма, а потом се заповиједа да стоје са вјернима и да само у молитви учествују с њима, а *благу заједницу* да не примају. Тако, пројавивши неке плодове покајања, треба их поставити на мјесто оних који се причешћују Тијелом и Крвљу Владике.

5. правило: Јеретика који се каје примити, са испитивањем.

Тумачење: Јеретика који је дошао до краја живота и каје се, без расуђивања и без испитивања не треба прихватати, но испитати искреност његовог покајања, и има ли плодова који свједоче о старању за спасење. Шта су они? Ако изобличава своју јерес, и своје гријехове исповиједа у сузама и скрушеног срца, милостињу чини и показује друга таква спасоносна дјела, нека буде примљен.

6. правило: Монахиња ако уђе у заједницу с мушкарцем, нека се распусти.

Тумачење: Она која је обећала да ће дјевствовати исповиједајући да се одриче брака, и која је живљење у светињи заволела више од свјетовног и претпоставила га њему, ако своје обећање одбаци и себе преда блудним сластима, и каже да се законским браком с мужем сјединила, не назива се то брак, него прељуба, штавише прељубочинство према 18. правилу овога Василија Великог. Стога је на сваки начин потребно прекинути њихову заједницу.

7. правило: Онај који са мушким полом блуд чини, или са стоком, или са другом неком животињом, и прељубу чини, такав нека прими запрећење од петнаест година. Разбојници, и врачари, и идолослужитељи, по древном обичају, двадесет година да приме запрећење.

Ово правило је разумљиво.

8. правило: Који сјекиру подигне на жену вољни је убица. Невољни убица је ако камен баци на пса, а њиме погоди човјека, и онај који ради поуке некога бичем или прутем истуче је невољни убица. А онај који, разгњевивши се, удари некога дрветом или руком у опасно место и убије, близу је вољног убице. Који мач или нож узме и удари некога, такав је потпуно вољни уби-

ца, и разбојник, и непријатељ. И који због неке ствари дају отров и уморе, вољне убице су, и који дјетоубиствено биље дају женама, или узимају, вољне су убице.

Тумачење: Убиства су нека вољна, друга невољна. Остала су близу вољних.

Уколико неко баци сјекиру на некога и убије га, и који мач узме или нож и убије некога, и разбојници, и непријатељи (једни убијају ради богатства, други отворено хоће да убију оне који им се противе), и они се вољним убицама називају будући да вољно убијају. Такође, они који дају дјетогубно биље да би убили дијете у утроби, и ко даје, и која узима, вољно убијају. И они који намјерно, желећи убити некога човјека, приправе отров, и дају му да пије нешто од чега се ум помрачује, ако тај умре од тог отрова, и ово се сматра за намјерно убиство. Уколико неко баци камен или дрво на пса како би се одбранио, и промашивши пса удари њиме човјека, и (овај) од тога умре, то је невољно убиство. Или ако баци дрво како би погодио неки плод на дрвету, као јабуку или крушку, или нешто друго такво, и промашивши дрво удари човјека и (овај) од тога умре, и то је невољно убиство. Или ако хоће да казни некога због учињене погрешке, па га туче кајишем или прутем, и од тога умре, и он се у невољне убице сврстава. Ако се неко посвађа, и у гњеву дрветом или руком рану некоме сурово нанесе на осјетљивом мјесту и убије га, то је блиско вољном убиству. Јер, иако није хтио убити онога што се посвађао с њим, но хтједе му зло нанијети, ипак то се деси. И онај који је био обузет страшћу јарости, те ради тога немилосрдно нанио рану човјеку тешким дрветом и убио га, није то сасвим невољно убиство, но је близу вољног.

9. правило: По ријечи Господњој исто се осуђују и мушкарац и жена ако се раздвајају, изузев због прељубе. Обичај, пак, прељубника и блудника не раставља са женом. Ако се нека жена вјенча за оног кога је оставила жена, није тиме прељубница. Кривица је на оној која је без (праве) кривице мужа оставила, и прељубница је ако за другог пође. Остављени муж је оправдан. Ако муж жену остави и узме другу, и сам је прељубник, и њу чини да твори прељубу, па је жена која се с њим саживи прељубница.

Тумачење: Када Господ исто осуђује мужа који се развео од своје жене, осим разлога прељубе, и жену која је одступила од свога мужа без одговарајуће кривице, црквени обичај заповиједа да другачије бива. Он не допушта да се жена раздвоји од свога мужа, иако је он блуд или прељубу чинио; жену, ако се она оскрнавила са другим човјеком, мужу заповиједа да је отпусти и више је не држи. Према томе, уколико жена остави свога мужа оптужујући га због тога што живи у блуду, и он узме другу жену, кривица је на жени која оставља свога мужа кога је била дужна задржати чак и ако прељубу чини. Муж који је узео другу жену је оправдан. Она која уђе у брак с њим неће бити названа прељубницом ако је он остављен од прве жене. Ако она која га је оставила оде за другог мужа, прељубница је без икаквог изговора. Ако муж, насупрот овоме, остави жену без утврђеног прељубочинства, па узме другу, и сам је осуђен као прељубник, будући да жену од њега отпуштену чини прељубницом ако пође за другог мужа, а она која живи с њиме прељубница је пошто је узела туђег мужа.

Такав саживот правила забранише, будући да онда власт бијаше законом дата мужевима и женама да се растају, према слову закона, и без одговарајуће кривице. Данас ни муж, нити жена, не могу прекинути супружништво осим ако за то не постоји одговарајућа кривица, а о њима јасно наређује Јустинијанова Нова заповијест.

10. правило: Не присиљавај онога који се заклео да неће бити постављен.

Тумачење: Онога који је изабран за епископство, и још није постављен, а који је због неког искушења дао заклетву да неће прихватати постављење, не принуђавај на постављење. Још је потребно размотрити и вид заклетве и ријечи и разлог због кога се заклео, и потанко испитати изречено. И, уколико буде некаква олакшица у ријечима заклетве, опростити му умишљену заклетву и допустити да буде постављен за епископа. Ако ни од куда нема ниједне олакшице, већ се свакако показује као заклетва, ако буде пуштен без постављења, таквог треба потпуно оставити.

11. правило: Који је невољно убио, десет година нека се каје.

Ово правило је разумљиво.

12. правило: Двобрачни се не прима у клир.

Тумачење: И друга многа правила двобрачном забрањују свештенство, јер не доликује да он буде ни епископ, ни презвитер, ни ђакон.

13. правило: Ако војник у рату за благовјерје учини убиство, три године нека је изван општења.

Тумачење: Убиства учињена у рату Свети Оци нису сматрали за убиства, како то говори и Атанасије Велики монаху Амону у посланици: „Велике почасти су достојни они који храбро војеваше, и долично је подизати им споменике проповиједајући њихову храброст. Јер противнике убијаше, и дјело законито и похвале достојно чинише."

И овај велики муж, не одбацујући њихова мишљења, будући да због благовјерја и цјеломудрености хероји у рату убијаше, ипак савјетује говорећи: „Добро је да такав три године само Причешће не прима, јер има нечисте руке."

14. правило: Онога који лихвари, ако се не исправи, у свештенство не примати.

Тумачење: Исправљење његово је ово: раздавати сиротињи од лихве стечено неправедно богатство, и нека обећа да поново неће упасти у такву болест среброљубља.

15. правило: Божанствено Писмо заједно помиње *птице небеске и рибе морске*, јер је од обоје постанак из мора. Овдје се убрајају и друга (створења) која проходе путеве морске: китови велики, и она са кожом као глина, а од њих ни једно нису рибе.

16. правило: Записано је: *Нееман Сиријанин велик је од господара*, а не *од Бога*, ни *од Господа* својега, тј. велик је и частан од цара свога.

Казивање: За ове двије главе (правила) нема тумачења, јер су она више казивања о нејасним ријечима у Писму.

Из питања светог Амфилохија Василију Великом о ономе што му је неразумљиво, и одговори Василија Великог

17. правило: Презвитер Вијанор заклео се па се раскајао због брзоплетости своје заклетве.

Тумачење: Тај презвитер Вијанор, оптужен од стране некога и не могући од њега стјешњавање трпјети, у смутњи се заклео да отада неће служити, а потом се раскајао и пожелио да поново служи. Упитан бијаше о овоме Василије Велики да ли да га приме, он заповиједи да, ако се каје због брзоплетости заклетве, примити га, али да ипак не служи у саборним црквама како не би био повод за саблазан многима, већ да одвојено врши презвитерску службу.

18. правило: Покајање дјевственица или монахиња које су сагријешиле по обећању Свети Оци су прихватали након једне године. Али, како је Црква сада снажнија, дјевицу која је сагријешила након обећања називамо прељубницом, и онога који је с њом сагријешио називамо прељубником.

Обећање на дјевственост нека се даје са седамнаест година, и ако испитивана остане при молби.

Тумачење: Како се прељубницом назива она која је, посветивши себе Господу и одрекавши се брака и завољевши живот у чистоти, преступила своја обећања и обешчастила сједињење са жеником Христом, предавши себе блудним сластима, таква неће бити примљена у Цркву ако не престане са гријехом и не прекине безакони саживот. Када га раскине и покаје се, треба да испуни вријеме за гријех прељубочинства, управо петнаест година без причешћа Светим Тајнама. Од тих петнаест година четири нека проводи с онима који плачу, пет с онима који слушају Божанствено Писмо, четири с онима који припадају и двије године нека стоји са вјернима и са њима нека има само заједницу у молитви. Након петнаест година покајања добиће завршење (запрећења) и нека буде удостојена причешћа.

Ово правило, такође, заповиједа о томе да се молба за примање у чин дјевичански, прихвата када буде имала више од 16 или 17 година, јер тада има власт над својим помислима, те будући умом одрасла, неизбјежно ће понијети казну уколико прекрши завјете. Но, 40. правило Шестог Васељенског сабора у Константинграду у Трулској палати, прихвата и онога који са десет година жели да прими монашки јарам, јер је Црква Божја снажнија, и заједница вјерујућих је благодаћу Божјом тврда и непоколебљива у чувању заповијести.

19. правило: Који се одриче свијета нека буде упитан да ли може подносити да је без жене, и јавно да свједочи, да би ако прекрши примио запрећење.

Тумачење: Мушкарци који се одричу брака и желе да дјевствују треба епископ те области да упита да ли заиста љубе такав живот. Њихово свједочанство треба јавно примити да, ако преступе од њега ка сласному и тјелољубивом животу, приме запрећење за блуднике.

20. правило: Дјевственица која је у јереси, а потом се покаје и жели да се уда, није крива, јер оно што закон говори, говори онима који су у закону.

Тумачење: Уколико вјерујуће жене обећају да ће дјевствовати, а послије се одрекну свога завјета, подлијежу запрећењу за прељубнице. Оне које су у јереси а обећале су да ће дјевствовати, а послије узеше мужеве и приступише Цркви, не осуђују се, него су крстећи се невине, јер оне још нису ни јарам Христов понијеле нити закон Његов знају.

21. правило: Мужа који је блуд учинио нека прими његова жена. Жену која је оскрнављена од другог човека муж нека отпусти. Блудник је, а не прељубник, онај који, имајући жену, са слободном падне.

Тумачење: Ако муж живи са женом, и сагријеши са другом, слободном од брака, неће бити осуђен као прељубник већ се сматра за блудника. Стога, неће примити запрећење за прељубу; подлијеже запрећењу већем но блудник.

Ово је ради обичаја који се држи, а заповиједа да жену која је сагријешила са другим мушкарцем муж отјера, док жени чији муж блудничи не допушта да га остави, но да га прихвати.

22. правило: Који отме заручену, нека је врати њеном заручнику. Ако није заручена, нека је врати њенима, и по њиховој вољи нека улази у брак ако желе.

Који је тајно или насилно прије брака оскрнавио (дјевојку), па се њоме ожени, треба да понесе запрећење за блудника.

Тумачење: Ово правило захтијева да жена која није заручена, а од неког је отета, буде враћена својој родбини. Ако има родитеље, или брата, или старатеље који се брину о њеном сиротству, отада им се даје овлашћење да је они, ако желе, дају у брак с оним што ју је отео. Педесет осма грана, 60. Царске књиге не допушта да ово буде ни ако отета хоће, ни ако родитељи отету хоће да удају за отмичара. Напротив, заповиједа да родитељ који хоће да склопи такав брак буде заточен у другој земљи. Деведесет друго правило Шестог васељенског сабора у Константинграду у Трулској палати, проклиње свјетовњака који отима жену ради брака. Потребно је разумјети то правило по снази овога правила. Ово правило још заповиједа да се у Цркву не прима онај који је стекао жену помоћу отмице док је не врати заручнику, ако је била заручена, или родбини, или браћи, или старатељу, ако није била заручена. Ако се овако учини са њом, клетви нема мјеста.

А ако је неко прије брака, у тајности или насилно обешчастио жену, па потом са њом ступио у законски брак, такав мора понијети запрећење за блуд у трајању од четири године. Прве године нека стоји са онима који плачу код црквених врата, друге године нека буде примљен од оних који слушају Божанствено Писмо, треће године с онима који припадају, а четврте нека стоји са вјернима и са њима има само заједницу у молитви. На овај начин, послије четири године, нека се удостоји благе заједнице (Причешћа).

23. правило: Који узме жену рођеног брата, нека се не прима док је најприје не отпусти.

24. правило: Уколико се она која је убројана међу црквене удовице одлучи на брак, нека буде презрена и отада нека од Цркве не добија потребито. Уколико се удовац ожени, нека само понесе запрећење за двобрачног. Удовица старија од шездесет година ако се уда, нека је без општења све док не одступи од нечистоте. Удовица која је млађа од шездесет година нека се не уврштава у чин (црквених) удовица. Ако удовица има шездесет година, и убројана је у црквене (удовице), и зажели да се опет уда, док се не остави нечисте страсти, нека се не удостојава благе заједнице (Причешћа).

25. правило: Ако неко има за жену ону коју је сам обешчастио, допуштено му је да је има, али запрећење да понесе.

Тумачење: Који хоће да ожени ону коју је оскврнио прије брака, нека му је допуштено имати је. Због оскврњења нека прими запрећење од четири године, као што написасмо у 22. правилу.

26. правило: Који се сједини са женом послије блудничења, ако се раставе, добро чине. Уколико се не раставе, већ се вјенчају, нека буде допуштено. Нека понесу запрећење.

Тумачење: Брак у томе има своје достојанство и част јер чисти од блуда. Стога блуд није брак, ни почетак брака, него гријех и преступ закона Божјег. Због тога, ако се неко састави са женом послије блудничења, нека одступи од ње, ако је могуће. Боље је, ако су у сваком погледу нераздвојни једно од другог, и желе да наставе да живе у љубави брачног живота, али прво треба да сносе запрећење за блудничење, и нека остану тако, да не буде што горе.

27. правило: Презвитер који падне у безакони брак нека буде лишен службе и има само сједење.

Тумачење: Уколико је неко прије свештенства узео жену не знајући да је она удова, или плесачица, или нека глумица или нека друга од оних које су забрањене свештеницима, и потом ступи у презвитерски степен, и позната буде безаконитост таквог брака, он може имати само част и (право) сједења са свештеницима, а нека потпуно одступи од служења. Довољно му је опроштено због незнања, а да друге благосиља, не приличи, јер је дужан бринути се о својим

ранама. Благослов јесте даривање свети Немајући га, због гријеха из незнања, к другима да га дарује, односно: онај ко н благослов, како да друге благослови?

28. правило: Смијешан је онај који д обећање да неће јести месо од свиње. Н буде примљен ако почне јести.

Тумачење: Смијешан је онај који д завјет да неће јести свињско месо, јер смућује и завјетује неразумно. Ни је, твар Божја није за одбацивање, ако се благодарношћу једе. Стога, таквима је требно дозволити да једу месо кога су одрекли, и научити их да Богу не дају разумна обећања.

29. правило: Ако је одбачено заклињаі тим прије је (одбачено) злостављати не га. Зато не треба само да забрањујеш дје. већ и саму заклетву коју изричу. Лијек ово је двојак: поука да се не заклиње, и брана да се спровођењем заклетве учи зло на које се заклео.

Тумачење: Нека се не деси властел нима да се заклињу, па да под тим изг вором чине зло себи потчињенима. Не се, на примјер, заклео учинити зло једн од својих потчињених, и под изговор побожности жели лукавство своје утврд ти. Такав се лијечи на два начина: пр научити га да се брзо не заклиње, а друго не одржи заклетву којом се заклео на зл Јер, ни Ироду не бијаше користи од исп њења заклетве, јер не желећи да прест пи заклетву, постао је убица Пророк Заклетва коју је неко дужан чувати нео ступно јесте заклетва да се чувају судо заповијести Божјих, а ону која на гриј наводи, некоме зло чинећи, на сваки начи треба повлачити и укидати.

30. правило: Отмичари три године да припадају. Уколико удовица пође за некога, зло неће бити осуђено.

Тумачење: Чему ће бити подвргнути они који отимају жене речено је у 22. правилу Шестог васељенског сабора у Константинграду у Трулској палати.[37] Ово правило налаже и то да они који отимају, и они који им помажу, три године буду изван молитве и прибројани онима што припадају. Овакво запрећење се даје онда када врате отету дјевојку, другачије се не примају у Цркву. И ово важи за отету жену: ако удовица пође за мужа претходно се не сјединивши с њим ни вољно ни присилно, то је без кривице.

31. правило: Ако жена којој је муж отишао и нема вијести о њему, не испитавши и не сазнавши поуздано да је он мртав пође за другога мужа, прељубу чини.

Ово правило је разумљиво.

32. правило: Клирик који је смртно сагријешио и сведен је са свог степена, нека се причешћује са лаицима. Не треба се, речено је, два пута светити за једно.

Тумачење: Гријех који води ка смрти јесте тјелесно наслађивање. Уколико неки клирик учини блуд, он се низводи са степена свештенства, али се не лишава Божанственог Причешћа него нека се причешћује са свјетовњацима.

33. правило: Ако се жена породи на путу, и не бринући се о рођеном младенцу остави га, крива је за гријех убиства.

Ово правило је разумљиво.

34. правило: Која је у тајности учинила прељубу, за шта смо сазнали разобличењем, нека је без заједничарења све док се запрећење не оконча.

Тумачење: Жену која је у тајности прељубу учинила, и није разобличена, па гријех свој исповиједи из побожности, или након што од свог духовнога оца буде разоткривена, не треба пред свима разобличити, нити је мужу њезином представити као прељубницу, како то не би био повод за њену смрт. Оци су установили да она треба да буде без заједнице, заузимајући мјесто са вјерујућим женама док се не наврши број година који је одређен за прељубништво. Уколико она буде постављена међу оне који плачу или оне који слушају, може изазвати подозрење код мужа, а можда и бити убијена.

35. правило: Ако жена свог мужа остави без кривице, она је крива, док он, претрпјевши, није крив.

Тумачење: Она која је оставила свог мужа и без разлога отишла од њега, у запрећењу нека буде. Ако, поврх тога, пође за другог, нека буде осуђена као прељубница. Мушкарац кога је она оставила достојан је снисхођења и због тога, ако другу жену узме, нека је без запрећења.

36. правило: Жене војника које немају вијест о својим мужевима, па зато оду за друге, достојније су снисхођења од других које не чекају мужеве који су отишли.

Тумачење: Једнаком запрећењу за прељубништво криве су и оне жене којима мужеви нису војници него трговци или други прости људи који послом оду у неку земљу, те прије него што су обавијештене о њиховој смрти, оду за другог мужа, те жена војника која се, не сазнавши поуздано за смрт свога мужа, уда за другога. Како су жене војника, сазнавши за кончину мужева својих, дужне испитати о њиховој смрти, заповиједа 117.

Нова заповијест Јустинијанова која у седмој грани 28. Царске књиге лежи, а чија је снага и у 91. правилу Шестог васељенског сабора у Константинграду у Трулској палати посвједочена. Ово правило удостојава неког помиловања жене војника више него оне, чији мужеви одлазе или да тргују или неким другим послом. Уколико оне и ступе у други брак, немајући вијести о својим мужевима, ипак, будући да је одлазак војника у рат, одлазак ка смрти, ако нема вијести о њима, оправдана је слутња да су умрли или убијени.

37. правило: Који отпусти туђу па узме слободну жену, због прве нека понесе запрећење, а за другу није крив.

Тумачење: Уколико неко узме за жену ону која је од другога отпуштена, па се потом, отпустивши је по закону, сједини са другом која је слободна, због прве жене нека је подвргнут запрећењу за прељубу, јер *ко отпуштеницу узме, прељубу чини*. За другу није крив.

38. правило: Која се удаје без допуштења оца свога назива се блудницом. Уколико се њени родитељи умире, и сматра се да се догодило исцјељење (односа), ипак три године нека је у запрећењу.

Тумачење: Они који се налазе под влашћу не могу без сагласности оних чији су склапати брак с онима који су под влашћу. Уколико и склопе (брак), ништа нису учинили, брак није важећи. Запрећењу за блуд подлијежу оне дјевојке које оду за мужа без допуштења својих родитеља. Ако након тога родитељи прихвате брак који је био без њихове сагласности, и пожеле да он остане нераскидив, ипак због тога што то од почетка није било њиховом вољом, не тре им брзо допуштати да се причешћују не нека су три године у запрећењу.

39. правило: Која живи са муж прељубником, читав живот прељубу чин

Тумачење: Због тога се таква и не пр ма у Цркву. Када престане са гријехом, та нека је у запрећењу и исправиће свој гријс Ако је у прељубочињењу, није се поправ ла, и нека се не прима.

40. правило: Робиња која преда се мужу блуд чини. Она се удаје са допушт њем својих господара под чијом је влашћ (другачије) није важеће.

Тумачење: Ако дјеца која су под влашћ својих родитеља не могу без њихове допуштења склопити брак, тим прије т робињи није могуће учинити. Стога, робин која себе преда мушкарцу без сагласнс сти својих господара, прима запрећење ка блудница. Ако се потом сједини са њим у сагласност господара, онда ступа у закони ти брак.

41. правило: Без кривице је удовица кој се уда.

Тумачење: Удовица је својевласна п смрти мужа. Због тога, ако оде за другога без гријеха је – *Само у Господу*, по ријечи божанственог Апостола.

42. правило: Син је под влашћу оче вом, роб под господаревом. Стога, ако с син ожени без допуштења оца, или роб бе допуштења господара свога, нису без кривице, но запрећење нека приме.

Ово правило је разумљиво.

43. правило: Који неког удари на смрт убица је било да се бранио или је први започео.

Тумачење: Ако неко, посвађавши се, некоме у гњеву нанесе повреду и убије га, без обзира да ли је први започео па повреду задао, или је од другога ударен био, па желећи се одбранити, нанио му смртну повреду, убица је. А да ли је вољни или невољни, познаје се по оружју којим је нанио ударац, тј. мачем, или дрветом, или неким другим од осталих (оружја) чији су трагови дати у осмом правилу ове посланице и тамо су објашњени.

44. правило: Ђакониса која блуд учини са јелином, тј. паганином, па се покаје, седам година нека је у запрећењу.

Тумачење: Овдје су два запрећења заједно дата: ђакониса се избацује из свог степена, и прима запрећење на седам година, лишавајући се Божанствених Тајни због тога што је учинила блуд са незнабошцем.

45. правило: Хришћанин који ружи Христа од хришћанског имена нема користи.

Тумачење: Вјера без дјела је мртва. Никаква корист од имена, односно називати се хришћанином а заповијести Христове одбацивати и ругати Му се злим дјелима.

46. правило: Ако се нека из незнања уда за човјека кога је оставила жена, биће отпуштена ако се прва врати. Сматраће се за блудницу из незнања. Ако жели, може се удати, али боље је да се не уда.

Тумачење: Муж бијаше остављен од жене на (извјесно) вријеме. Он, мислећи да се потпуно развео од ње, узме другу, која не знаде да је овај на (извјесно) вријеме остављен од оне. Када му се прва жена врати, прими је, а другу отпусти. Отпуштена (жена) се осуђује као блудница. Ипак, у незнању је била отишла за њега, и ради тога, ако хоће да се у брачну заједницу сједини с другим, не сматра се за отпуштеницу, јер ни онај јој није био прави муж који ју је отпустио. Ако хоће да пребива без брака и да се не удаје, то је боље.

47. правило: Уздржнике, врећеносце и одрицатеље[38] крштавај, иако говоре: „У име Оца и Сина и Светога Духа крстисмо се", јер се, будући да хуле називајући Бога творцем зла према Маркионовом учењу, не примају без крштења.

Тумачење: У свом првом правилу, због разлога домостроја, овај велики светионик Цркве примао је крштење уздржника и новатијана (званих *чисти*), и заповиједао да само светим миром буду помазани када прилазе вјери Саборне Цркве, и своју јерес да прокуну. Овдје, исправљајући оно што је тамо прихватао по домостроју, заповиједа да се уздржници и други крсте, пошто је њихова јерес изданак јереси Маркионове. И ови се, као и они, гнушају брака, и одвраћају се од вина, и говоре да је творевина Божја нечиста. Ипак, седмо правило Сабора у Лаодикији, и седмо правило Другог васељенског сабора у Константинграду, и 95. правило Шестог васељенског сабора у Трулској палати примају крштење новатијана, тј. чистих, и четрнаестника када прилазе Цркви и прокуну своју и све јереси, те им се само светим миром помазују чело, очи, ноздрве, уста и уши.

48. правило: Која је од мужа отпуштена, нека остане тако. Ако за другога пође, прељубу чини, по гласу Господњем.

Тумачење: Ако онај који узме отпуштену чини прељубу, колико прије ће прељубница бити жена која је путем општења са њим и мужа начинила прељубником. Због тога, отпуштена од мужа дужна је да без брака пребива, тј. да не иде за другог мужа.

49. правило: Није крива која је насилно обешчашћена, као и робиња што је од господара напаствована.

Тумачење: Дјевојка која је насилно оскврњена, и жена која поднесе срамоту усљед нечијег насиља, нису криве. И робиња која се насилно сједини са својим господарем, без запрећења је.

50. правило: Тробрачност је безакона, као нечистота за Цркву. Она је достојна презира, без изобличавања. Гори су од оних који су окренути блудочинству.

Тумачење: Градски закон прихвата трећи брак, а дјецу која су из њега рођена законски познаје као насљеднике. Правила трећи брак не прихватају, но гледају на њега као на нечистоту у Цркви. Јер, гори је од блудничења, као немоћног и раслабљеног. У народу се не налаже осуда на њега, тј. тробрачни се не сврстава међу оне који плачу, нити се као осуђеник изобличава пред људима, иако се налаже петогодишње запрећење, тј. удостојава се да двије или три године слуша Божанствено Писмо, и код црквених врата да стоје, друге двије године нека стоје са вјернима и заједничаре у молитви, и потом нека буду с онима који се причешћују Божанским Тајнама.

Трећа посланица

51. правило: Клирици, ако сагријеше, од свога степена отпадају, и ако су служитељи, и ако су постављени.

Тумачење: Служитељи Цркве, било да су у чину (презвитери, ђакони, иподјакони, појци и чтеци), било да нису постављени (као што су чувари, кандилопалитељи, и они којима је повјерено чување светих двери олтара), уколико падну у блуд, примају једну казну – извргнуће из своје службе.

52. правило: Жена која се не побрине за дијете од ње рођено на пустом мјесту, и остави га тако, убица је. Уколико (је дијете умрло) јер је била у оскудици и није имала неопходно, није крива.

53. правило: Није велики гријех уколико удова робиња буде отета за други брак. Ипак, нека прими запрећење за двобрачне.

Тумачење: Како робови не могу ступати у брак без сагласности својих господара, по томе, дакле, не сматра се за велики гријех удовој робињи која је била отета то што се (касније) одлучила за брак. Затим, нема мјеста ни запрећењу за отмицу слободне жене, будући да иако се држи за отету, ипак је својом вољом кренула за њега, а правила не суде о начину, већ о слободној вољи. Нека буде важећи њен брак ако и господар њен допусти. Истовремено, нека приме запрећење за двобрачне.

54. правило: Запрећења у вези са убиствима се продужавају или скраћују према одликама насртаја.

Тумачење: Овај велики учитељ Цркве постави установљена запрећења за намјерна и ненамјерна убиства. У зависности од насиља које се догодило, она се могу продуживати или скраћивати, а то је оставио на вољу ономе који је примио власт да везује и рјешава.

55. правило: Који се боре против разбојника изван Цркве су. Лишавају се благе заједнице. Ако су клирици, из свог степена нека се извргну.

Тумачење: Будући да, по гласу Господњем: *Сви који се маше ножа, од ножа ће умријети*, и они који изађу на разбојнике, и боре се с њима, и њих убијају, под запрећењем су. Ако су свјетовни људи, нека се не причешћују Божанским Даровима.

56. правило: Онај који је намјерно убио нека прими запрећење 20 година, који је ненамјерно убио – десет година, прељубник – 15 година, блудник – седам година, завјетоване дјевственице и монахиње које су сагријешиле – 15 година запрећење нека приме.

Тумачење: Који је намјерно убио, а потом се покајао, 20 година нека буде без причешћа Светим Тајнама. Тих 20 година овако се за њега устројавају: четири године дужни су плакати, стојећи изван црквених врата и молећи вјерне који улазе да се помоле за њих, исповиједајући своје безакоње. Послије ове четири године нека су примљени међу оне који слушају Божанствено Писмо, и пет година са њима да проведу. Седам година нека су с онима који припадају и нека се моле са њима, а четири године нека само стоје са вјернима, али нека немају заједницу. Када се наврше ове године, нека се причесте Светим Тајнама.

57. правило: Који је ненамјерно убио десет година нека је без заједничарења, односно двије године нека плаче, три године нека слуша, четири године нека припада и једну да стоји заједно са вјернима, а потом нека се причести Светим Тајнама.

58. правило: Ко учини прељубу 15 година нека је без заједничарења – четири године нека плаче, пет година нека слуша Божанствено Писмо, четири нека припада, и двије године нека стоји са вјернима само у молитви заједничарећи, а потом нека има заједницу у Светим Тајнама.

Ово правило је разумљиво.

59. правило: Блудник седам година нека је у запрећењу. Двије (године) нека плаче, двије нека слуша Божанствено Писмо, двије нека припада и једну да стоји са вјернима без заједничарења, осме године биће примљен у заједницу.

60. правило: Које су обећале да ће живјети у дјевствености или се постригле у монахиње, а потом пале у блуд, нека приме запрећење од 15 година. Четири године нека плачу, пет нека слушају, четири нека припадају и двије нека стоје са вјернима без заједничарења, а потом нека се причесте Божанским Тајнама.

61. правило: Који украде, па се покаје, једну годину (прима запрећење), а који буде изобличен, још једну.

Тумачење: Ако се онај који нешто украде сам од себе покаје, и исповиједи крађу коју је учинио, нека добије запрећење од једне године. Уколико је од некога разобличен па се покаје, двије године запрећења нека добије. То вријеме треба да му се подијели тако да једну годину стоји са онима који припадају, а другу да је са вјернима заједничарећи молитвено али без Причешћа. Тако, када се наврше двије године, нека се удостоји Причешћа.

62. правило: Који се оскрнавио са мушкарцем, тј. који је мужеложник, ако се покаје, нека петнаест година буде у запрећењу. Од тога, четири године нека плаче, пет нека је с онима који слушају, четири с онима који припадају и двије нека стоји са вјернима без заједничарења, а тек потом нека буде примљен за Причешће.

Ово је разумљиво.

63. правило: Који је блудничио са бесловесним животињама, тј. са четвороножном стоком или са другим животињама, ако се покаје и исповиједи своје бешчашће, нека прими запрећење као мужеложник.

Ово је разумљиво.

64. правило: Кривоклетник, тј. који се лажно закуне, или преступи истиниту заклетву, нека је десет година у запрећењу. Двије године нека плаче, три нека слуша Божанствено Писмо, четири нека припада, и једну годину нека стоји заједно са вјернима, а потом нека има заједницу у Божанском Причешћу.

Ово је разумљиво.

65. правило: Врачар и маг је попут убице.

Тумачење: Врачари и магови треба да понесу запрећење за намјерне убице.

66. правило: Који пљачкају гробове нека су десет година у запрећењу. Двије године нека плачу, три нека слушају Божанствено Писмо, четири нека припадају, и једну годину нека стоје са вјернима без заједничарења, а потом нека буду причешћени Божанственим Тајнама.

67. правило: Брат са сестром ако се смјеша, крив је попут убице.

Тумачење: Ако је то рођена сестра са којом се брат смјешао, од истог оца и исте мајке рођена као и он, треба да буде подвргнут запрећењу од 20 година, као намјерни убица, али прије тога да одступи од нечистог и безаконог дјела. Уколико му то није рођена сестра, тј. од истог оца а друге мајке, или од исте мајке а другог оца, такви 12 година запрећење да приме. Три године треба да је с онима који плачу, три године с онима који слушају Божанствена Писма, три године с онима који припадају, и десету годину нека буде примљен са вјернима. Са вјернима нека двије године стоји и слуша молитве, и отада такав може бити удостојен Благе Заједнице, како заповиједа 75. правило овога светога.

68. правило: За брак у забрањеном сродству запрећење је као за прељубнике.

Тумачење: Ако неко узме за жену ону која му је у сродству, тј. ступи у законом забрањен брак, такав, ако је сагријешио с њом, треба да прими запрећења за прељубника. Како су запрећења за оне који се повинују осуди за прељубништво различита, примиће таква (запрећења) према блискости сродства. Овдје 77. и 78. правило заповиједају да онај који је оставио закониту жену и узео другу, или који је у различито вријеме узео за жене двије сестре, подлијеже осуди за прељубништво, али му се не запрећује на 15 година као прељубнику с удатом женом него се седам година удаљава од Причешћа. Једну годину нека стоји с онима који плачу, двије с онима који слушају Божанствено Писмо, три године с онима који припадају, а седму годину нека стоји с вјернима, имајући само заједницу у молитви, и потом нека буде причешћен Светим Тајнама.

69. правило: Ако се чтец прије брака смјеша с заручницом, након једне године нека буде примљен, и нека остане чтец, није подобан (за даље напредовање). Ако се у тајности сјединио, нека буде изгнан. Исто важи за слуге (црквене).

Тумачење: Чтец који је заручен са женом, и прије брака је оскврни, потребно је једну годину да буде лишен чина,

а онда нека опет буде примљен да чита књиге. На више степене не може узићи, но на том степену нека остане. Ако се у тајности сјединио прије заручења, и потом је узео законским браком, такав се у потпуности лишава свог степена. Овакво запрећење нека се односи и на све црквене служитеље који се не постављају.

70. правило: Презвитер или ђакон који исповиједи да је устима сагријешио, од службе нека се одстрани, (али) нека се причешћује Светим Даровима. Ако се покаже да је што више од тога сагријешио, нека се извргне.

Тумачење: Ријечи *устима се оскврнио* тумаче се различито, али не приличи то приповиједати писмено због срамоте ствари. Ако неко од ђакона или од презвитера падне у такав гријех, нека буде лишен службе, али да се причешћује Светим Даровима. Ако се покаже да је више од овога сагријешио, нека се извргне.

71. правило: Ако неко зна за нечије сагрешење и скрива га, нека прими запрећење једнако ономе.

Тумачење: Уколико неко за некога зна да је сагријешио нешто од горе споменутих гријехова, и то не објави него буде разобличен да скрива безаконије, нека прими то запрећење на толико времена на колико и починилац зла прима запрећење.

72. правило: Онај који се предаје врачарима или њима сличнима, нека понесе запрећење као за убице.

Тумачење: Који себе преда врачарима, или бајачима, или маговима на учење њихове зле вјештине, прима запрећење као онај који је намјерно убио. Који вјерује врачарима или их уводи у свој дом ради проналажења нечега, или очишћења од тровања, или откривења некаквих тајни, нека су у запрећењу шест година, као што заповиједа 61. правило Шестог васељенског сабора у Константинграду у Трулској палати и 83. правило из ове Посланице Василија Великог.

73. правило: Који се Христа одрекао, сав свој живот нека се каје.

Тумачење: Који се одрекао Христа, дужан је да плаче током читавог свог живота. На исходу живота нека буде удостојен Светог Причешћа.

74. правило: Онај који је примио власт да везује и разрјешава болним гријехе, видјевши велико скрушење, може скратити вријеме неким од раније наведених (запрећења).

Тумачење: Запрећења бише прописана за сваки гријех. Онај коме је од Бога повјерено да свезује и разрјешује гледа на признање и скрушење срца свакога који се каје. Ако скрати вријеме запрећења, неће бити крив због тога.

75. правило: Који се осврнио са сестром по оцу или мајци, нека не улази у молитвени дом, тј. цркву, све док не одступи од безаконог дјела. Потом, истријезнивши се, нека три године буде с онима који плачу, три године нека слуша Божанствено Писмо и три године нека припада. Десете године нека је прихваћен али без општења, и када тако проведе друге двије године са вјернима у молитви без Причешћа, тек онда удостојити га Светог Причешћа.

76. правило: Исто такво запрећење нека је и за онога који се сједини са својом снахом.

Тумачење: Ово је протумачено у 67. правилу ове Посланице.

77. правило: Који своју жену остави и узме другу прељубник је, и седам година нека је у запрећењу. Једну годину нека плаче, двије године нека слуша Божанствено Писмо, три године нека припада, а седму годину нека стоји са вјернима без заједнице, а потом нека се причести Светим Даровима.

78. правило: Уколико неко узме двије сестре у различито вријеме, тј. умре прва (и) он узме њену сестру, нека прими запрећење од седам година. Једну годину нека плаче, двије године нека слуша Божанствено Писмо, три године нека припада, а седме године нека стоји са вјернима без заједнице, а потом нека се причести Светим Тајнама.

79. правило: Ако се неко оскрнави са својом маћехом, сноси запрећење као да је то учинио са сестром.

Тумачење: Тражи 67. правило ове Посланице.

80. правило: Многобрачни су скотообразни. Ипак, нека послије четири године буду примљени.

Тумачење: Многобрачни када одступе од нечистоте и разруше безакони брак, четири године запрећења нека приме, иако је овај гријех већи од блуда. Једну годину нека су с онима који плачу, три године с онима који припадају, и тако нека буду удостојени причешћа Божанским Даровима.

81. правило: Који су преступили вјеру због мучења, осам година нека су у запрећењу, који су својом вољом преступили, дванаест година.

Тумачење: Који су при нападу варвара велику невољу од мучења претрпјели, и не могавши бол трпјети преступили вјеру Божју, и учинили заклетву паганску и у идолским храмовима окусили што не доликује, они, када се покају и у сузама и скрушеног срца се обрате, три године нека су с онима који плачу, а двије с онима који слушају. Наредне три године нека су с онима који припадају и онда нека буду удостојени Причешћа. Који без велике муке посташе издајници Божје вјере, те са трпезе демонске једоше и заклињаше се заклетвама паганским, три године нека су са онима који плачу, двије године нека слушају Божанствено Писмо, три године нека проведу са онима који припадају, и још три године нека стоје са вјернима на молитви. И тако, дванаесте године, нека се присаједине Благој Заједници.

82. правило: Који су се у нужди заклели, послије шест година нека буду примљени. Ако су то без нужде учинили, послије дванаест.

Тумачење: Ако се неко заклиње да ово или оно неће учинити, на примјер, неки судија да неће потписати пресуду донесену против некога, и потом буде принуђен од више власти, потписавши да преступи заклетву, такав лакше запрећење сноси због принуде, и прима запрећење од шест година. Ако је без принуде преступио оно на шта се заклео, двије године нека плаче, двије године нека слуша Божанствено Писмо, пет година нека је с онима који припадају и двије године нека је са вјернима, и нека с њима заједничари у молитви. Тако, једанаесте године нека је удостојен Тијела и Крви Христове.

83. правило: Који врачарима вјерује и неке од њих уводи у свој дом ради проналажења некаквих врачбина, једну годину нека плаче, другу нека слуша Божанствено Писмо, три године нека припада и једну годину нека стоји са вјернима и потом нека буде примљен да се причести.

84. правило: О запрећењу не суди по времену, него према начину (покајања). Ако пребивају у гријесима и противрјече, ти своју душу спасавај.

Тумачење: Запрећења су заповијеђена како је написано. Не треба гледати на трајање запрећења него на начин покајања. Уколико онај што је сагријешио приноси исповијест са сузама, у скрушености срца и дубоком смирењу, ако остави зло и из све душе тражи Господа, у власти је онога коме је повјерено да свезује и разрјешује, да скрати вријеме запрећења. Ако нема намјеру да се отргне од својих грешних обичаја, и радије служи гријесима и тјелесним задовољствима него ли Господу, и живот по Јеванђељу не прихвата, таквима не упућујмо никакву ријеч запрећења. Међу људима непокорним научени смо слушати: „Спасавајући (друге), спасавај душу своју."

Из посланице светог Василија Амфилохију

85. правило: Као што од биља, тако и од меса, од шкодљивог корисно одвајамо. Биљка је и чемерика, и месо може бити и од јастреба, или вране, па ни дабровину неће јести ко ум има, ни псећег се меса коснути, осим ако га снађе велика невоља. У невољи ко поједе нешто, није учинио безакоње.

Из посланице светог Василија Диодору

86. правило: Уколико неко, изједан страшћу нечистоте, падне у безакону брачну заједницу са двјема сестрама, нити се то сматра за брак, нити да улазе у Цркву прије него се раздвоје једно од другог. Ништарије лажно говоре: „Зашто не узмеш женину сестру, када ти је жена умрла и не може се наљутити?", те да приличи градити се блесав и узети женину сестру. Нама су довољне оне ријечи: „Не уђи ни једном од сродника својих да видиш срамоту његову." Како су муж и жена, сјединивши се, једно тијело, због жене је и мужу њена рођена сестра исто што и своја сестра. Као што не узимаш женину мајку, или кћер, јер не узимаш ни своју мајку или њену кћер, тако не узимаш ни женину сестру као ни своју сестру.

Из посланице светог Василија презвитеру Григорију у вези одлучења од жене која живи код њега

87. правило: Не женити се часно је због тога што се тако одваја од разговора и живота са женама. Не доликује причињавати брату спотицање или саблазан. Због тога, слиједећи Оце из Никеје који не допуштају да се туђа жена има у дому, заповиједисмо да се одвојиш од жене која код тебе живи. Уколико је не отпустиш, и дрзнеш се служити, а не исправиш се, проклет да си, а они који те приме, биће искључени.

Ово је разумљиво.

Из посланице светог Василија сеоским епископима

88. правило: Очистите Цркву изгнавши недостојне из ње, и надаље примајте достојније, испитавши их. Никога не прибројавајте клиру прије него га пред нас изведете. Нека знате да је исто што и свјетовњак онај који се у службу укључи без нашег допуштења, а изабран је од вас.

Из посланице светог Василија епископима који су под њим, да се не поставља за новац

89. правило: Који постављају за новац препредено то чине, јер не примају

мито прије, ни уз постављење него узимају касније. Мито и примање мита јесте узимати нешто било кад. То је дјело среброљубља, а среброљубље је идолослужење. Не поштујте идола више од Христа ради мало сребра, нити се Јуди уподобљавајте поново, продајући за имање једном за нас Распетога, јер и њиве и руке оних који то узимају биће назване *акелдама.*[39]

Из посланице светог Василија Амфилохију о Духу Светом (из 27. главе о незаписаним обичајима)

90. правило: Многа и велика (добра) Црква има од неписаног предања. Прво је ово, да се вјерни крстообразно осјењују, затим да се моле окренувши се ка истоку, и благодарење изговарано при показивању на Хљеб, и благосиљање Чаше. Благосиљамо и воду крштења, и уље помазања, и много тога другог што нисмо примили писмено јер је тајна, и не приличи то писањем откривати ради ненаучених. Једно је заповијест, а друго је проповијед. Ово се поштује ћутањем, оно се проповиједа.

Гледамо на исток док се молимо, јер тражимо древну отаџбину, Рај засађен у Едему на истоку. У све недјеље молитве савршавамо једноставно стојећи, као васкрсли са Христом и иштући Више, јер је слика будућег вијека, она једна а такође и осма будући. Њоме је обиљежена и сва Педесетница коју она једна твори седам пута враћајући се на саму себе, и умножавајући се. Кољенопреклоњење пројављује наш пад и поновно устајање.

Из 29. главе исте посланице

91. правило: Већи дио онога што је тајно, код нас остаје незаписано. Ово је по Апостолима, јер говоре: *Похваљујем вас јер каква вам предања предадох, тако држите*, и опет: *Држите предања као што примисте.* Једно од њих је и ово славословље са Духом.

22. ПОГЛАВЉЕ

ОД ИСТОГА, УКРАТКО О ВРЕМЕНИМА ЗА ОНЕ КОЈИ СУ САГРИЈЕШИЛИ

26 ПРАВИЛА

1. правило: Нека се извргне онај који поставља изван (своје) области.

2. правило: Који је постављен за новац, нека се извргне с оним који га је поставио.

3. правило: Клирик који јемчи, нека се извргне.

4. правило: Клирик који лихву узима или да престане, или нека се извргне.

5. правило: Презвитер који туче вјерника или невјерника нека се извргне.

6. правило: Жени не приличи да улази у олтар.

7. правило: Оне које су обећале живјети у дјевствености, или су пострижене у монаштво, уколико падну у блуд, 15 година нека се кају.

8. правило: Који се баве врачарењем ради проналажења нечега, шест година нека се кају.

9. правило: Који себе предају врачарима, 20 година нека се кају.

10. правило: Који су се Христа одрекли, нека буду удостојени Светих Дарова тек на крају живота.

11. правило: Који су без принуде преступили Божју вјеру, нека се кају 12 година.

12. правило: Који исповиједају бајање и магију, нека приме запрећење као убице, тј. 20 година.

13. правило: Који је себи одрезао дјетородни уд, ако је клирик, нека се извргне, ако је лаик нека се одлучи на три године и нека не буде клирик.

14. правило: Жена која вјештачки убије младенца који је у њој, десет година нека се каје.

15. правило: Који намјерно убије човјека, нека се каје 20 година.

16. правило: Који ненамјерно убије, нека се каје 12 година и нека не постаје клирик.

17. правило: Прељубник нека се каје 15 година.

18. правило: Који вјенчану жену отјера, па другу узме, нека се каје 15 година.

19. правило: Онај који је са слободном блуд учинио блудник је, и седам година нека се каје.

20. правило: Онај који са мушким полом блуд учини, 15 година нека се каје.

21. правило: Који блуд учини са стоком или неком животињом, нека се каје 15 година.

22. правило: Који се сједини са сестром од истог оца и исте мајке, након што престане са прљавим смјешањем, 20 година нека се каје.

23. правило: Који се сједини са сестром по оцу или по мајци, када престане са тим, 12 година нека се каје.

24. правило: Лопов двије године нека се каје.

25. правило: Кривоклетвеник десет година нека се каје.

26. правило: Пљачкаши гробова десет година нека се кају.

23. ПОГЛАВЉЕ

ОД ИСТОГА, О ТОМЕ КОЛИКА СУ И КАКВА МЈЕСТА ЕПИТИМИЈАМА, ТО ЈЕСТ ЗАПРЕЋЕЊИМА

Четири су мјеста запрећења: оних који плачу, оних који слушају, оних који припадају и оних који стоје са вјернима.

1. Шта је *плакање*?

Плакање је да они који су сагријешили стоје изван цркве и изван припрате, и свакоме од оних који улазе у цркву да притичу, молећи их са сузама да се помоле за њих,

јер је онај који плаче избачен и изван припрате црквене онолико колико му буде одређено вријеме.

2. Шта је *слушање*?

Слушање је када они који су сагријешили стоје уз црквена врата, јер они који слушају стоје у припрати, није им допуштено да улазе унутар цркве све док се не наврши њима одређено вријеме.

3. Шта је *припадање*?

Припадање јесте слушање унутар цркве стојећи са задње стране амвона, јер они који припадају стоје у цркви до светог Јеванђеља. Послије светог Јеванђеља, када ђакон узвикне: *Који су оглашени, нека изађу,* излазе и они с оглашенима, и остају изван цркве до окончања Божанствене службе.

4. Шта је *стајање са вјернима*?

То је стајање унутар цркве са вјернима. До окончања Божанствене службе стоје са вјернима, не причешћујући се Божанственим Даровима, све док се не испуни њима заповијеђено вријеме.

Након окончања времена стајања са вјернима, удостојавају се заједнице са Светим Тајнама, Пресветим Тијелом и Пречистом Крвљу Господа нашег Исуса Христа.

Кроз ова четири мјеста савршава се свако покајање. Тако, сваки епископ или духовник дужан је свако вријеме запрећења, дуго или кратко, раздјељивати на ова четири мјеста и тако чистити покајника од гријеха.

24. ПОГЛАВЉЕ
ОД ИСТОГА, ПОУКА ПРЕЗВИТЕРУ О БОЖАНСТВЕНОЈ СЛУЖБИ, О ПРИЧЕШЋУ И ОНИМА КОЈИ СУ НЕМАРНИ ПРЕМА ЗАПРЕЋЕЊУ

Постарај се, о презвитеру, да се управљајући ријечју истине покажеш као трудбеник беспријекоран. Нека се никада не деси да станеш међу окупљенима (на молитву) имајући непријатељство према коме, да не би прогњевио Утјешитеља. У дан окупљања не прави метеж и не препири се, но у цркви пребивај, моли се и читај свете књиге све до часа када је потребно да вршиш Божанствену службу. Тако предстани светом жртвенику, с умиљењем и чистим срцем, не обазирући се тамо-амо него у страху и трепету стојећи пред Небеским Царем. Немој се ради угађања људима смућивати те скраћивати молитве, ни посматрати лица људи, већ гледај према јединоме Цару Који је пред тобом и силама које око Њега стоје. Свештеним правилима учини себе достојним, и с онима који се њих одрекоше немој служити.

Пази Коме предстојиш и како служиш, и којима дајеш Причешће. Не заборављај заповијест Владике и Његових Светих апостола: *Не дајите,* рече, *светиње своје псима,* и *не мећите бисере пред свиње; Чувајте се паса,* и даље. Гледај да се не уплашиш човјека, себи на гријех. Немој предавати Сина Божјег у недостојне руке. Не постиди се никога од славних (владара) земље у тај час, ни онога који круну носи. Дар Причешћа подај онима који су достојни, као што си и ти сам примио. Онима којима то Божанствена правила не допуштају, не даји, јер постадоше слични туђинцима, и ако се не обрате, тешко и њима и онима који их причешћују. Пази, јер ја у томе удјела немам – ти ћеш видјети.

Нека се не деси, због твоје небриге, да се миш или друго нешто косне Божанствених Тајни, да не постану плесњиве, или да се учаде, или да буду примљене од неосвештаних и недостојних руку. Чинећи овако, спасићеш себе и оне који те слушају.

О Причешћу

Добро је и корисно свакодневно се причешћивати Божанственим Тајнама, јер је Сам Христос рекао: *Који једе Тијело моје и пије моју Крв, има живот вјечни.* Ми се четири пута седмично причешћујемо: у недјељу, у сриједу, у петак и у суботу, и у друге дане уколико је спомен неког светитеља. А тамо гдје нема презвитера или служитеља, нема гријеха у томе да свако својом руком узима Причешће, јер и у цркви презвитер даје честицу (Причешћа), и онај који је прими држи је са сваком влашћу, и тако приноси устима.

Од истога, у вези с онима који су немарни према епитимијама или запрећењима

Ако некога општа запрећења не учине цјеломудреним, принуђени смо таквог подвргнути од Господа изреченим правилима. *Изобличи,* рече, *брата твога који је сагријешио насамо. Ако не послуша, узми још једнога са собом. Ако ни тада, реци Цркви, тј. на сабрању. Ако ни тада не послуша, нека ти је као незнабожац и царник.* Који је позван насамо, и разоткривен пред двојицом, и пред Црквом освједочен, и поново не буде хтио послушати, нека буде од тебе одбачен, и нека се свуда о њему извијести да се не прима у било какво општење у животним потребама, како би због тога, будући да се не миješа с нама, постао ђаволу храна.

25. ПОГЛАВЉЕ
ПОСЛАНИЦА ИСТОГ ТОГА ВАСИЛИЈА ВЕЛИКОГ ГРИГОРИЈУ БОГОСЛОВУ, О МОНАШКОМ УСТРОЈСТВУ

Препознах твоје писмо, као што другови познају дјецу другова својих по сличности са родитељима која се на њима пројављује. Јер, рећи да није толико битан избор мјеста како би се у теби пробудила љубав према живљењу с нама, све док не дознаш нешто

о устројству и провођењу (времена) – заиста бијаше схватање достојно твоје душе, која све овоземаљско сматра за сан наспрам блаженства које нам је у обећању дато.

То како сâм у овом крају проводим дане и ноћи, срамота ме је и да пишем. Оставих пребивање у граду, као узрочнику многих зала; себе оставити још не узмогох, но сам сличан онима што у баркама по мору плове, па не умијући барком добро управљати, смућују се и жале због величине бродице, јер многи таласи је ударају, те и они који се у малим баркама превозе, и они који су у лађама, са свих страна бивају таласима потапани. И у недоумици су шта да чине, док с њима путују ужас и мука.

Такав је и наш живот. Јер, носећи свуда страсти које у нама станују, у таквом смо метежу да ништа значајно од пустиње не задобијамо. Шта треба чинити, и одакле треба слиједити стопе Пречистог ка спасењу? *Ако неко*, рече, *хоће да иде за Мном, нека се одрекне себе и узме крст свој и за мном иде*, то јесте треба се у тишини ума испитати. Јер очима које се често обраћају тамо-амо, те сад на страну гледају, сад се доле и горе окрећу, није могуће видјети детаљно оно што је пред њима, но онај ко гледа мора учврстити поглед ако хоће да има детаљну слику. Тако ни ум човјечји, будући привучен многим свјетовним бригама, не може пажљиво гледати на истину. Онога који се још не своза узама брака, смућују безумне похоте, неукротива стремљења и жудње неке зле. Онога који се већ свезао са супругом друга смутња брига преузима: ако је бездјетан – жеља за дјецом, када се роде дјеца – брига о одгоју дјеце, чувању жене, труд око дома, надгледање слуга. Некоме се деси болест, неко због сусједа на суду буде испитиван; невоље на путовањима; орање и сијање, а без добитка.

Сваки дан засебно доноси души помрачење. Ноћи, преузимајући дневне бриге, сличним привиђењима варају ум. Од овога је једино избављење бјежати од овога свијета. Одвајање од свијета не значи бити тијелом ван њега, но душу отргнути од тјелесне љубави. И бити без града, без дома, без својине, недружељубив, не стицати, као да не живимо живот, (бити) неумјешан (у људским пословима), не бити причљив, не знати људска учења, а бити спреман примити у срце оне представе које су од Божанског учења. Припремање срца је у томе да се оно одвоји од злог обичаја (разних) учења којих се раније држало, јер као што на воску није могуће писати ако се не загладе претходне слике, тако се ни у душу не могу положити Божанске заповијести, ако се не истргне из ње оно што је од злих навика.

Уз све остало, и ову велику корист нам даје пустиња: утишава наше страсти и даје мјеста разуму да ове потпуно одсијече од душе. Као што се звјери лако лове у хладно вријеме, тако похоте, и гњев, и страсти и остала отровна душевна зла, утишавши се ради (нашег) ћутања, и не вршећи насиље честим раздраживањем, лакше бивају побијеђена силом (разума).

И наше мјесто је такво, удаљено од вреве људске, тако да уздржање нико од оних изван не прекида често. Побожно уздржање храни душу божанственим мислима.

Шта је блаженије од овога – анђелском лику уподобљавати се на земљи: истовремено са почетком дана стати на молитву, и појањем и пјесмама указивати поштовање Саздатељу; потом, када засија чисто сунце, прихватати се посла; увијек присутном молитвом и појањем, као сољу, допуњавати дјелање?! Јер, тишину и немање брига дарују духовном устројству пјесме и молитве.

Ћутање је основа очишћења душе. Нити да језик говори о човјечјем, нити да очи посматрају красоту или складност тијела, ни слухом да се слаби моћ душевна, слушајући пјесме које маме ка сластима, ни ријечи људи који глуме и изазивају смијех, што обично више од свега нарушава душевну силу.

Ум који се не расипа за оним што је изван, нити се расијава у свијет кроз чула, улази у себе, а сам собом усходи на мисли о Богу. Обасјаван таквом Добротом блиста, и долази до заборава саме природе. Не мисли о храни, нити даје души да се о одјећи брине, већ, имајући умирене бриге о земаљском, сав свој труд преусмјерава на стицање вјечних блага: како да се укријепи у цјеломудрености и храбрости, како у праведности и разумности, и у другим сличним врлинама које су раздијељене по сродности, које онога који је ревносног живљења уче да сваку усаврши.

Велики пут, којим се проналази слично овоме, јесте и поучавање Божанственом Писму, у коме се могу наћи и поучни примјери. Затим, житија светих мужева предана у списима, као неки душевни обрасци, који нам предлажу чињење добрих дјела као подражавање њиховим побожним животима. Тако, ако неко осјети да се треба поправити, ове поштује као нека општа љечилишта у којима налази лијек за своју болест. Ако је потребан видар цјеломудрености, нека често прелистава повијест о Јосифу, и од њега се учи дјелима цјеломудрености, налазећи да је он имао не само силу да одоли сластима, већ да је истрајно ревновао у врлини. Храбрости ће се научити од Јова, који не само да је животним обртом постао од богатог сиромах, од многодјетног бездјетан у једном трену, и који је остао несатрвен при свему сачувавши разум душе, већ се не прогњеви ни на другове који су му, дошавши да га утјеше, изналазили његова зла и повређивали га ријечима бесједе. Опет, погледај како је то истовремено бити кротак и великодушан, а јарошћу се на гријех разјаривати. Кротост према човјеку наћи ћеш код Давида, силно храброг у ратовима, кротког и непомичног када треба узвратити за зло непријатељима. А такав је и Мојсије. Са великом јарошћу устаје на оне који су сагријешили Богу, а кротком душом трпи оно што се на њега наваљује. И свугдје, као што живописци када пресликавају с иконе лик, често погледају на икону, трудећи се да отуда лик пренесу на своје дјело, тако и онај који се труди да удјелом у свим врлинама учини себе савршеним, треба да гледа на житија светих као на неке покретне и дјелатне ликове, и њихова добра подражавањем чини својим.

Опет, ако за читањем следују молитве, душа коју покреће жудња ка Богу биће силнија и крепкија. Добра је молитва, јер она мисао о Богу чини јасном у души. А у томе је усељење (самог) Бога у нас, да имамо у себи утврђено сјећање на Бога. Тако постајемо црква Божја, када ово сјећање не бива често пресијецано земаљским бри-

гама, нити се ум смућује неочекиваним страстима, но богољубац, бјежећи од свега, к Богу одлази, изгонећи страсти које га позивају на неуздржање, и он проводи вријеме у занимањима која воде ка врлини.

Најприје се треба потрудити да не останемо лишени учења ријечи мудрости, већ да питамо без спорења, и одговарамо са уважавањем, не прекидајући онога који бесједи када говори оно што је на потребу, нити (треба) жудјети да јасније изложимо своју ријеч, постављајући мјеру и бесједи и слушању. Учење треба примати без стида, а поучавати без зависти, и ако се нешто од другога научило, не скривати да је тако – јер дјецу скривају зле жене које их рађају са туђим мужевима – но јасно објављивати ко је отац поуке.

Погодно је љубити средњу јачину гласа, тако да због тихости ријеч не измакне слуху, али ни да због велике вике буде напорна слушаоцима. Најприје треба провјерити себе: шта желиш рећи, па тада изнијети ријеч пред људе. Благо говори у молитвама, слатко у бесједама – не слатко забаве ради, већ с љубављу ради благонаклоне утјехе. Суровост у свакој прилици одбацивати. Ако се и догоди да је некоме потребно запријетити, будући сâм претходно научен смиреномудрености, бићеш добро прихваћен од онога коме треба исцјељење. У запрећењима нам је најнеопходнији примјер пророка који Давиду, када сагријеши, не наведе сам оптужујућу ријеч но, казујући о неком другом лицу, постави њега самог за судију своме гријеху, те овај сам себи изрече суд. Ништа лоше тада он не могаше рећи на изобличитеља.

Смиреној и скрушеној мудрости доликују очи које гледају у земљу, лице жалосно, коса нечешљана, одјећа нечишћена. Оно што уплакани удешавају свјесно, то код нас треба да буде без удешавања. Риза да буде појасом притегнута уз тијело, појас да не буде изнад бокова као код жена, нити слабо притегнут па да се риза раширује, што је безумно. Ход да не буде ситан и љењив, јер такав указује на душевну раслабљеност, али ни брз и оштар, јер такав projављује јаросна стремљења душе. Намјена ризе је једна: да довољно покрива тијело и зими и љети. Ризу не бојити бојама, ни танка или мека платна тражити, нити је украшавати, јер то је исто што и женско украшавање, што оне удешавају вјештачки, туђим бојама своје образе и косу мажући и украшавајући. Ипак, нека риза буде довољно дебела, да нам кад је обучемо није потребна друга да бисмо се загријали. Обућа нека је наоко убога, али да нам може дуго задовољавати потребу.

Једноставно речено, како од одјеће имамо најнеопходније, тако (нека је) и у храни. Хљеб ће задовољити потребу и вода угасити жеђ здравоме, и још нешто варива од сјемена, уз најнужније потребе, да би се сачувала крјепост тијела. Не јести жустро ради стомакоугађања, већ увијек по устаљеном обичају и кротко, и чувати се од сласти. Чак ни тада нека ум није без мисли о Богу, већ и сама та храна, и саздавање тијела које се њоме насићује нека су нам повод за славословље: како Творац свега замисли различите врсте хране прикладне сваком тијелу понаособ. Молитве пред окушање хране треба савршавати достојно добара Божјих, и оних која нам је дао сада, и оних која су нам припремљена у будућем вијеку; молитве по устајању од трпезе ради благодарења за оно што нам је дато да имамо за јело, и за искање онога што нам је обећано. Један час је одређен за храну, и нека он буде при крају дана, због тога што је он једва одвојен за тјелесне потребе, а остатак нека буде за савршавање умног дјеловања подвижника.

Овакво испосничко провођење дана природно прате лаки снови и спремност на буђење. Сан треба прекидати ради размишљања о важним стварима. Јер, заробљени дубоким сном раслабљујемо своје удове, и предајемо их на игру бесловесним привиђењима која нас умртвљују сваки дан. Но, што је другима јутро, то је подвижнику побожности поноћ, јер више од свега ноћна тишина дарује души занимање, те очи и уши развратне ријечи или виђења не пуштају у срце, већ ум сâм са Богом пребива, и исправљајући себе сјећањем на гријехе, поставља себи правило да се уклања од зла, и од Бога моли помоћ да своје трудове оконча.

И ова света правила Василија Великог бише придодана, у Господу, онима са малих и великих Сабора.

26. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ ПОСЛАНИЦЕ ТАРАСИЈА, АРХИЕПИСКОПА КОНСТАНТИН-ГРАДА, АДРИЈАНУ ПАПИ РИМСКОМ

РАЗЛИЧИТЕ ГЛАВЕ ИЗ УПУТСТАВА БОЖАНСТВЕНИХ ПИСАМА О ТОМЕ ДА СЕ НЕ ПОСТАВЉА ЗА НОВАЦ

Рукоположитељи, тј. они који постављају епископе, презвитере, ђаконе и сав клир црквени, слуге су Светог Духа а не продавци. Забадава примише, по ријечи Господњој, забадава су дужни и давати. Уколико неко златом покуша добити благодат Светога Духа, да се одбије, јер немогуће је служити Богу и мамону, и јер је безбожнији од јереси Македонија и осталих духобораца. Ова покварена јерес Македонија и других духобораца који хулећи проповиједаше Духа Светога за слугу Божјег: ови Га претварају у свог слугу, дрзнувши се да Га продају као одбјеглог роба, и равни су Јуди, продајући Духа Светога једносуштног Христу.

Из Дјела апостолских

Рече Петар Симону врачару, када овај донесе иметак да прими Духа Светога: *Сребро твоје с тобом да буде на погибао, што си помислио да се дар Божји може стећи за новац.*

Тридесет прво правило Светих Апостола

Епископ, презвитер или ђакон који је постављен за новац, нека буде изврнут као и онај који га је поставио, и без општења због исте кривице као Симон Врачар.

Из Треће књиге Царства

Који су хтјели да буду свештеници, напунили би руке Јеровоама златом и постајали би свештеници, и бијаше ово на гријех, и на искушавање и на погибељ дома Јеровоамовог.

Из Четврте књиге Царства

Рече Јелисеј Гијезију: „Сад си примио Нееманово сребро и одјећу, но и губа његова прилијепиће се к теби и роду твојему довијека."

Од пророка Исаије (тумачење Василија Великог)

Нико благодат Божју нека не продаје, јер *забадава примисте, забадава дајите*. Види како је негодовао Петар због Симона Врачара, говорећи: *Сребро твоје с тобом да буде на погибао, што си помислио да се дар Божји може добити за новце.*

Из Посланице тога истог Василија Великог њему потчињеним епископима

Они који за новац постављају мисле да не гријеше када узимају прије постављења, или уз постављење, или по постављењу. Но нека знају да узети прије, или истовремено, или послије – све је то узимање, кад год нешто узимате! Молим вас да одбаците такав добитак који вуче у долину огњену.

Из житија светог Јована Златоуста

Заповиједи Сабор да се злато, примљено од оних који су за мито постављени, узме од насљедника Антонија који их је поставио, пошто је он већ умро. Постављени нека се само могу причешћивати у олтару, а у другоме да су страни служби, како се не би, ако овима буде опроштено, јеврејски и египатски обичај продавања и куповања свештенства одомаћио међу нама.

Друго правило Сабора у Халкидону

Ако неко купи или прода постављење, ма и црквеног кључара да постави за новац, такав нека има муку са својим чином, тј. нека се изврне. Они који су посредовали у таквом постављењу нека буду изврнути ако су клирици. Ако су свјетовњаци или монаси, нека буду проклети.

Из Посланице Генадија, Архиепископа Константинграда, упућене свим епископима

Да буде изврнут и удаљен од сваке свештеничке службе, и подврнут проклетству онај који се нада да ће свештенство стећи златом, као и онај који обећава да ће му ово дати за мито.

Двадесет друго правило Шестог васељенског сабора у Константинграду, у Трулској палати

Који је постављен за новац нека се изврне, заједно са оним који га је поставио.

Послушајмо и запамтимо сви, не само архијереји, него и убројани у клир и сви који живе у васељени. Потребно нам је са највећом пажњом саслушати, да не бисмо некад отпали, јер нисмо трулежним сребром и златом искупљени од сујетног живота од Отаца нам преданог него часном Крвљу јагњета непорочног и пречистог Христа.

Тако и нас научи, мужу свештени, да посљедујемо књигама јеванђељским, и правилима апостолским и заповијестима отачким. Вјерујемо ријечима уста ваших. На високо брдо узађи, подигни снажно глас свој, ходи слободно, проповиједај са смјелошћу, да би постављења за новац била избачена и нестала са хуком, и све друго што се чини ради среброљубља, неправдом и трговином ради срамног добитка. Све такво, и сви који тако чине, нека буду избачени из изабраних људи, Христовим именом названих, који су добили дар избављења. Свака нечистота која је потекла од овог зла биће из коријена ишчупана, и јереји ће као палме процвјетати, ширећи миомирис Христов онима који се спасавају. И Цркве ће запјевати побједничку пјесму, и узеће Господ од тебе неправде твоје, и од оних који жању спасење, наслађујући их и умножавајући у старости доброј, показујући их насљедницима блаженог и нетрулежног живота.

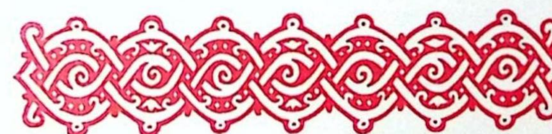

27. ПОГЛАВЉЕ

ОД СВЕТОГ ДИОНИСИЈА АРХИЕПИСКОПА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ

О ТОМЕ КАДА ЈЕ У ВЕЛИКУ СУБОТУ ПОТРЕБНО ПРЕКИНУТИ ПОСТ

Свети Јеванђелисти не рекоше ништа о времену Васкрсења Господа нашег, (већ) извјестише о доласку жена које на гроб дођоше у различита (времена).

Матеј је рекао *касно у суботу,* што говори о дубокој ноћи. Јован рече *рано, док још бијаше мрак*. Лука рече *врло рано*, а Марко *врло рано, при изласку сунца*. Сви казују да је васкрсао прије доласка жена. Онима који нас питају у који час је потребно започети радост Васкрсења Христовог, тј. у који час вечерати у Велику Суботу, одговарамо: који вечерају још док је дан и прије наступања ноћи, криви су као малодушни и неуздржљиви. Оне који издрже до четврте ноћне страже похваљујемо, а не прекорјевамо оне који једу између та два времена.

Од истога, о онима који су без општења, па због страха од смрти буду причешћени, а потом се опораве

1. правило: Који су били свезани запрећењем и одлучени од заједничарења, па се разболе и због страха од смрти буду разријешени и причешћени, ако се опораве не приличи такве поново везивати, ако у међувремену ништа не сагријеше. Уколико се опораве и постану здрави, а покаже се да треба још да се поправљају, и буду поучени да се смиривају, и изнурују постом и да се чувају, уколико не слушају но противрјече, ово сагрешење ће им донијети и друго одлучење.

2. правило: Жене које имају течење крви нека за то вријеме не улазе у божанствену цркву, и Светим Тајнама нека се не причешћују.

3. правило: По закону сједињени муж и жена у договору нека се уздржавају једно од другог ради молитве на неко вријеме, па опет да буду скупа.

4. правило: Који су имали невољно ноћно истечење, своју савјест нека послушају, и сами себе нека испитају да ли сумњају у томе или не. Као што (важи) за храну, тако и за ово: *Који сумња осуђен је ако једе.*

28. ПОГЛАВЉЕ

ПРАВИЛА СВЕТОГ СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ПЕТРА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ

О ОНИМА КОЈИ СУ ОТПАЛИ У ВРИЈЕМЕ ГОЊЕЊА, И ОПЕТ СЕ ПОКАЈАЛИ

14 ПРАВИЛА

1. правило: Четврте године откако су прошли прогони, заповиједамо да они који су много пострадали и, потом, не могући више подносити, одрекли се Христа, па се опет покајали и већ три године по покајању плачу, још четрдесет дана нека приме запрећење.

2. правило: Они који су само бачени у тамницу и одрекли се Христа, па се покајали, уз протекле три године, још једну годину нека се кају.

3. правило: Онима који нису нимало пострадали, него су својом вољом приступили погибељи, а сада се кају, дајемо четири године за покајање, по јеванђељској причи о смокви, која три године није давала плода и требало је да буде посјечена, па јој бијаше остављено још једно љето.

4. правило: Који се и одрекоше, и послије пада остају непокајани, нека буду као и варвари незнабошци.

5. правило: Они који су лицемјерно, а не истински, обећали принијети жртву, и обмануше мучитеље, те тако избјегоше да принесу жртву демонима, шест мјесеци нека понесу запрећења у покајничком обраћењу.

6. правило: Како су неки принудили своје робове да умјесто њих принесу жртве идолима, они који су принуђени једну годину нека свједоче дјело покајања, а они који су их натјерали на то три године нека се кају.

7. правило: Оне који су били предати или су сами приступили к подвигу, па се одрекоше, и потом поново исповиједили Христа и срчано се борили, са сваком радошћу и весељем у свему (молитвама, Причешћу) с њима општимо, да развеселивши се, буду још силнији.

8. правило: С онима који су на подвиг својом вољом пошли, и након многих мука побјегли, да смо у заједници. Због Христа они ово учинише, мада не и по Христу – јер Он је гоњенима заповиједио да бјеже.

9. правило: Ако је неко од клирика својом вољом пошао на подвиг, а онда због многог мучења побјегао, нека се удаљи од службе. Како може служити а стадо је оставио, а што ни један од Апостола није учинио?!

10. правило: Они који су својом вољом пошли на подвиг, и послије многих мука се одрекли, а потом се покајали и заплакали због онога што су учинили, такве је достојно помиловати. Још ако су убогог живота, молимо се са њима, и снисходимо им ради њиховог очишћења.

11. правило: Ако су неки дали злато да избјегну мучење, није им гријех, јер изабраше да злато изгубе, а не душу своју. И Писмо говори *избави мужа богатство његово.*

12. правило: Уколико се неки спасоше бјежањем, не треба се жалити на њих, па ни ако су други ухваћени умјесто њих. Могли су и они побјећи да су хтјели.

13. правило: Они који су многу муку и страдање претрпјели, и на крају били принуђени да принесу жртву тако што су им на невољно пружене руке полагали несвештену жртву, те су је под присилом мучитеља у жртвеник бацали, такви не само да у служби остају, него ће бити прибројани међу исповједнике.

14. правило: Нека се пости сриједа и петак, јер сриједи се част указује због тога што је тада био договор о предаји Христа, а у петак спасоносно страдање. Недјељом се радујемо због васкрсења Христовог, и ни кољена не преклањамо.

29. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТОГ ГРИГОРИЈА ЧУДОТВОРЦА, ЕПИСКОПА НЕОКЕСАРИЈСКОГ, О ПРОТЕКЛОЈ НАЈЕЗДИ ВАРВАРА

1. правило: Они који су заробљени од стране варвара који су напали на наше предјеле, нека се не оптерећују ако су јели нешто што су им варвари давали. Штавише, сви тврде да варвари не жртвују идолима.

2. правило: Жене које су оскрнављене од њих, ако су и прије тога живјеле блудним животом, и сада се оптужују за блудне навике, и нека нису с нама у молитвеној заједници. Ако су раније живјеле цјеломудрено и чисто, а потом поругане, немају гријеха због тога.

3. правило: Не само да је скарадно и страшно разбијати (туђе), већ и лихварити и туђег се машити ради срамног добитка. Сваки такав је од Божје Цркве одлучен.

4. правило: Који током напада варвара уграбише богатство својих сусједа, или других из своје земље, веома су безбожни и Богу су мрски, и премногом злобом су испуњени. Нека буду одлучени, како не би праведни погинуо са неправедним.

5. правило: Иако се само Ахар дотаче оног што је цркви приложено и украде од тога, ипак се на читаво збориште изли гњев Божји. Зато и ми, све што није наше но туђе, посматрамо као цркви приложено.

6. правило: Што је од брата твога, а пронађеш на путу, немој узимати себи. Казује се у Поновљеним законима: *Узми, и нека буде у тебе, док не затражи брат твој.*

7. правило: Ако ни од оних који не маре за своју имовину не приличи ништа узети, колико прије (не треба узимати) од оних који су у невољи, и бјеже пред непријатељима, тјерани са своје имовине.

8. правило: Они који су и сами без нечега остали, па у неком мјесту држе туђе што су отели, сами себе варају. Пострадавши од Ворада и Гота,[40] посташе Воради и Готи друговима својим.

9. правило: Они који избјеглице и заробљенике насилно држе, невјерни су и безбожни, и не знају за име Господње. Бојим се да их не спали огањ с небеса.

10. правило: Препредењаци и заробљеници варвара који убијају своје рођене, и путеве и куће варварима откривају, нека буду лишени и слушања Божанствених Писама док окупљени Свети Оци нешто друго не смисле за њих.

11. правило: Они који су насртали на туђе домове па су оптужени и разоткривени, нека не буду удостојени ни слушања Божанственог Писма. Који су (своју кривицу) својевољно исповиједили, нека су са онима који припадају.

12. правило: Они који су на пољима затекли туђу имовину, или у својим домовима оно што су највјероватније варвари донијели, ако буду разоткривени, нека припадају. Ако то сами исповиједе и врате, нека су удостојени молитве са вјернима.

13. правило: Ни обавјештавања ради, јер је обавијестио; ни чувања ради, јер сачува; ни проналажења ради, јер је пронашао – нека нико ништа не узима, већ чисто да испуни заповијест.

30. ПОГЛАВЉЕ

ПОСЛАНИЦА АТАНАСИЈА ВЕЛИКОГ, АРХИЕПИСКОПА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ, МОНАХУ АМОНУ

О ОНИМА КОЈИ СУ СЕ У НОЋИ САБЛАЗНИЛИ

Реци ми, побожни, какав гријех или нечистоту има неко природно и невољно истицање? Може ли неко жалити и туговати због онога што излази из носа, из уста или из утробе? Само се онда скрнавимо када чинимо смрадни гријех, а природно истицање које бива неочекивано јесте природно дјело. Ако неки неразумно и оно речено у Јеванђељу криво наводе, говорећи да *човјека прља оно што излази из њега*, овдје речено наводи одакле исходи прљавштина – из срца, гдје су лукаве и прљаве помисли.

Из друге посланице

Блудницима и прељубницима Бог ће судити. Који се по закону ожени, тај није сагријешио, но неће примити онолико дарова као онај што се Господа ради није оженио. Примиће и тај, приносећи плод од тридесет, а онај који је изабрао чисто анђелско живљење, што значи пребивање у дјевствености, дивне ће дарове имати, приносећи савршени плод од сто.

Од истога, о узакоњеним књигама, од девете празничне посланице

Двадесет и двије су Књиге Старога Завјета, колико је слова у Јудејаца у писму: Постање, Излазак, Левитска, Бројеви, Поновљени Закони, Исус Навин, Судије, Рута, четири Књиге Царства, двије Дневника у једној књизи, Псалми, Приче, Проповједник, Пјесма над пјесмама, Јов. Од пророка је дванаест књига у једној, и потом Исаија, Јеремија са Варухом, Плач и Посланица пророчка, Језекиљ и Данило.

Књиге Новога Завјета су: четири Јеванђеља – Матејево, Марково, Лукино и Јованово. Дјела апостолска, седам саборних посланица Светих Апостола, једна Јаковљева посланица, двије Петрове, три Јованове и једна Јудина. Павлових је четрнаест посланица и Јованово је Откривење.

Књиге које нису утврђене правилима а поштоване су: Мудрости Соломонове, Премудрости Сирахове, Јестира, Јудита, Товија, тзв. *Учење апостолско* и Пастир.

31. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ ПОСЛАНИЦЕ АТАНАСИЈА ВЕЛИКОГ ЕПИСКОПУ РУФИНИЈАНУ

Угодно бијаше да они који нуждом приморани бише да се одрекну (Христа), па одрекавши се и власт неку примише, и помагаху бешчашће, ако се обрате и покају, нека буду помиловани, али нека им се не дозволи да уђу у клир. Они који из невоље и нужде приступише, али не примише никакву власт од безбожника, нити нанијеше штету правовјернима, такве треба удостојити помиловања, и, ако се покажу достојни, омогућити им да у клир уђу. Особито ако онима који их оптужују, са покорношћу одговорају: „Не окренух се ка безбожности него изабрах да се приклоним сили, како не би неки безбожници, подигавши се, погубили Цркву!" Због овога бише примљени у клир. Онима који су преварени, и који су претрпјели насиље, даје се помиловање.

32. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ БЕСЈЕДА СВЕТОГ ГРИГОРИЈА БОГОСЛОВА О ИСТИМ ТИМ КЊИГАМА

Прво је Постање, потом Излазак, па Левитска, затим Бројеви и онда Поновљени закони.

Онда Исус (Навин), Судије, Рута као осма књига.

Девета и десета књига јесу дјела Царска и Дневник. Након ових слиједи Јездра.

У стиховима је пет (књига), од којих је прва Јов, па Давид, па три Соломонове: Проповједник, Пјесма над пјесмама и Приче. И Плач је, такође, духа пророчког. У једној је дванаест списа: Осија, Амос, Михеј трећи, с њима и Јоил, потом Јона и Авдиј, Наум, Авакум и Софонија, Агеј, и потом Захарија и Малахија.

Прва и друга Исаијина, па у младости позвани Јеремија. Потом Језекиљ и Данило, као благодат.

Старог Завјета поставих двадесет и двије књиге.

Овдје ћу набројати књиге Новога Завјета.

Матеј написа Јеврејима чудеса Христова, Марко Италији, Лука Ахаји, а свима Јован, велики проповједник, небески путник. Потом, Дјела премудрих Апостола.

Четрнаест је Павлових, а седам је Саборних посланица од чега, опет, Јаковљева једна, двије Петрове, три Јованове и седма је Јудина.

Све (овдје) имаш. Оне које су ван наведених нису наше.

ОД СВЕТОГ АМФИЛОХИЈА СЕЛЕВКУ, О ТИМ КЊИГАМА

Старог Завјета књиге:

Постање, потом Излазак, а у средини – Левитска. Након њих Бројеви и Поновљени закони. Овима придодај и књигу Исуса Навина, и Судије и потом Рута, и четири Царства, и двије књиге Дневника.

Њима додај прву и другу књигу Јездре.

Пет је књига у стиховима: Јова, овјенчаног у подвизима различитих страдања и књиге Псалама, као непролазно исцјељење души. Помени и Приче премудрога Соломона, Проповједника и Пјесму над пјесмама.

Овима придодај дванаест пророка: прво Осију, друго Амоса, Михеја и Јоила, Авдија и Товију. Јону, који је образ тридневног страдања, за њима Наума, и Авакума као деветог. Софонију, Агеја и Захарију, и двоименитога анђела Малахију.

С њима знај и пророка четири: смјелог и великог Исаију, скрушеног и тајнозналца Јеремију, Језекиља, и посљедњег, Данила. Овим књигама неки придодају и Јестиру.

Погледајмо књиге Новога Завјета.

Само четири Јеванђелисте прихватамо: Матеја, потом Марка, и Луку као трећег. Додај и Јована, названог *сином грома*, јер је грому сличан, који веома разгласи Бога Ријеч. Оно је по годинама (настанка) четврто, али прво по узвишености заповијести.

Прихвати и другу Лукину књигу.

Овима придодај списе премудрога Павла, сасуда изабраног, што је Црквама посланице писао, два пута по седам њих: Римљанима једна, њу треба сјединити са двије Коринћанима, Галатима, Ефесцима, с њима и Филипљанима, Колошанима и двије Солуњанима. Двије Тимотеју, па Титу и Филимону, сваком по једну. Једну је написао и Јеврејима.

Остало су саборне посланице. Неки сматрају да их је седам, други да су само три. Треба, кажу, прихватити једну Јаковљеву, једну Петрову, и једну Јованову. Неки уз ове три и двије Петрове прихватају, и Јудину као седму.

Јованово Откривење неки прихватају, а већина држи за страно.

Нека ово буде нелажно правило богонадахнутог Писма.

33. ПОГЛАВЉЕ

ОД СВЕТОГ ГРИГОРИЈА НИСКОГ ЛИТОЈУ, МЕЛЕТИНСКОМ ЕПИСКОПУ

ОСАМ ПРАВИЛА

Предговор

Троје се у нашој души препознаје: разумно, жељно и јаросно. Разумни (дио) се поправља кроз благочестиво размишљање о Богу, разликовање добра и зла, и то (треба) вољети, а бјежати од безбожне злобе, неразумности и размишљања о греховним стварима. Жеља за истинским добром, тј. врлинама, и добродјетељ пролазне природе исправљају жељни дио. Зла жељног дијела јесу гријеси и преусмјерење ка нечему другом. Исправљање јаросног дијела бива кроз непријатељство према злу, рат са страстима и не бојати се онога што је другима страшно, нити бринути о смрти. Зла јаросног дијела јесу: завист, мржња, гњев, клевета и свадљивост. Међу овима, најгори су разумни гријеси.

1. правило: Ако се неко вјере Христове одрекне, и постане јевреј, или идолослужитељ, или манихеј, или неки сличан вид безбожништва заволи, а потом оптужи сам себе и увиди (гријех), ако се обрати, вријеме за покајање биће му све године његовог живота. Нека се не моли са људима, већ за-

себно да се моли. Нека се не причешћује Светим Даровима, осим ако је болестан због бојазни од смрти. Иако без наде (на оздрављење), уколико преживи, поново нека је непричешћен до краја. Онај који је под мукама и принудом преступио, запрећење за блуднике нека понесе.

2. правило: Они који чаробњацима и врачарима одлазе, ако су се одрекли вјере и не вјерују да постоји Бог коме се хришћани поклањају, такви се подвргавају осуди за законопреступнике. Ако, остајући у Христовој вјери, то учинише ради некакве малодушности, нека су једнаки онима који нису могли трпјети муке па су се одрекли.

3. правило: Гријеси жељног дијела јесу прељуба и блуд. Једни их држе за различите, други за исте, јер обојица су сагријешила са њима туђим женама. Разлика је у томе што (прељубник) неправду чини другоме и оскрвњује му жену, а блудник са слободном чини блуд, стога се у прељуби чини двоструки блуд. Ономе који се оскврни прељубом заповијеђено је вријеме (запрећења) као и ономе који се оскврни са животињама и стоком, или ономе који се оскврни са мушким полом. Двострук је гријех таквих: и овима због безаконе насладе, и онима због неправде коју чине туђу жену оскврњујући.

Ипак, и међу онима који су тако сагријешили постоје разлике. Онај који је својом вољом дошао на исповијест биће удостојен милостивијег запрећења него онај који је виђен и разоткривен. Онај који је блуд учинио, три године нека не учествује у молитви, три године нека слуша Божанствено Писмо, три године нека припада и онда нека се причести, мада се ово вријеме може скратити топлим трудом и горећим настојањем на исправљењу. Онима који су се оскрнавили другим нечистотама које поменусмо, нека се времена (запрећења) за сагрешења удвоструче: тамо гдје се онима прописују три године, овима се прописује шест.

4. правило: Јароснога, тј. гњевљивога, многа су сагрешења. Ипак, горе од свих је убиство, које се дијели на намјерно и ненамјерно. Који жели да исправи намјерно убиство нека је девет година од Цркве изопштен, девет година нека слуша Божанствено Писмо стојећи са људима, девет година нека припада и онда нека се причести. Ипак, и овдје се гледа на труд: ако пројави топло покајање и сузе, сваки степен покајања нека се скрати на осам, или седам, или шест или само пет година.

Ко ненамјерно убиство учини, ако је клирик одбија се од благодати, тј. лишава се свете службе, а ако је свјетовни човјек, нека понесе запрећење као блудник који је обичан блуд учинио, тј. са женама а не са стоком или са мушким блудником. Вријеме се и њему скраћује због горећег и прилежног покајања.

5. правило: Ако се прије окончања времена запрећења одлучени разболи, и буде на исходу (душе), нека се причести. Уколико оздрави, нека опет очекује њему заповијеђено вријеме, и нека остане у оном степену у коме је био и прије причешћа.

6. правило: Среброљубље је други вид идолослужења, и оно бива од сва три дијела душе: помисао гријеши у добром расуђивању, похота жељом, а јарост потпомаже. Ипак, пропустише Свети Оци да дају јавну поуку, сличну овој, да се излијечи болест среброљубља.

Облици крађе су разбојништво и проваљивање у куће. Уз разбојништво иде и убиство. Такав (разбојник) обезбјеђујући се оружјем, и помоћи другова, и (повољностима) мјеста, подлијеже пресуди за убице. Они који у тајности краду, када се обрате и исповиједе, нека раздијеле сиромашним и оно што су украли и своје.

7. правило: Који гробове развањују да би камен узели за зидање, нека буду помиловани због обичаја. Али, ако раскопава да би узео нешто од онога што је погребено са мртвим, нека је изложен осуди за обичног блудника. И овдје треба гледати на труд и топлину покајања.

8. правило: Светотатство, тј. крађа онога што је црквено, Стари Завјет је посматрао као и убиство, и заповиједа да се за оба (преступа) убије камењем. Да би се очистио крадљивац црквеног иметка, Цркви бијаше угодно да вријеме запрећења буде мање него ли за прељубу.

Који год гријех да је, доликује обратити пажњу на истинско покајање, а не вријеме запрећења.

34. ПОГЛАВЉЕ

ОД ТИМОТЕЈА, АРХИЕПИСКОПА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ, ЈЕДНОГ ОД 150 СВЕТИХ ОТАЦА КОЈИ СЕ САБРАШЕ У КОНСТАНТИНГРАДУ ПРОТИВ МАКЕДОНИЈА

ОВАЈ ТИМОТЕЈ ЗА НАСЉЕДНИКА ЈЕ ИМАО ТЕОФИЛА
15 ПРАВИЛА

1. правило: Ако дијете или одрасла особа буде оглашена, па се из незнања причести, нека буде крштен, јер је од Бога призван.

2. правило: Бјесомучни, ако се не очисти, не може бити крштен. Ако је на самрти, нека буде крштен.

3. правило: Вјерник, ако је бјесомучан, и ако не одаје Тајну, нити говори хулне ријечи, нека се причешћује, али не свакога дана. Довољно му је да се причешћује сваке недјеље.

4. правило: Ако се оглашени разболи и од немоћи разум изгуби, нека буде крштен, осим ако је ђавоиман.

5. правило: Законити вјенчани муж и жена, ако су били у сједињењу, тог јутра нека се не причешћују.

6. правило: Ако оглашена има течење, нека се не крштава док се не очисти.

7. правило: Жена ако буде у уобичајеном новомјесечју, тј. течењу крви, нека се не причешћује док се не очисти.

8. правило: У свету Пасху, тј. у дане Страсне седмице, која се назива и Велика (недјеља), преостала до Васкрсења (дани те недјеље зову се *дани Пасхе*), ако се жена породи, нека узима, према снази, колико може и хране и уља и вина.

9. правило: Јеретици не треба да долазе на службе које бивају у цркви, ако не обећају да ће се покајати и бјежати од своје јереси.

10. правило: Онај који је сасвим изнемогао од болести нека и у дане до свете Пасхе једе уље и пије вино.

11. правило: Клирик који је позван да вјенча брак, ако сазна да је брак незаконит, нека нема заједницу са туђим гријехом.

12. правило: Који је током сна имао саблажњење, ако је од блудних мисли и од похоте пострадао те је имао истечење, нека се не причешћује. Ако тај искушењем ђаволским пострада, нека се причести, да не бисмо дали мјеста Сатани да нас удаљи од Светих Дарова.

13. правило: Онима који живе у законитом браку са својом женом, говори Апостол: *Не лишавајте се једно другог, осим ако хоћете да то по договору учините, да вас не искуша Сатана*. Потребно је да суботом и недјељом не прилазе једно другом, јер се у те дане духовна жртва Богу узноси.

14. правило: Ако неко сам себе убије, или заколље, или удави, за таквога приношење нека не бива осим ако је заиста разум изгубио. Клирик треба да све провјери уз испитивање.

15. правило: Ако неко има ђавоимању жену, чак и ако је у оковима, другу нека не узима.

35. ПОГЛАВЉЕ

ТЕОФИЛА АРХИЕПИСКОПА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ, ОБЈАВА ПОВОДОМ БОГОЈАВЉЕЊА КАДА ПАДНЕ У НЕДЈЕЉУ

14 ПРАВИЛА

1. правило: Недјељни дан се поштује и њега достојно празнујемо због Васкрсења из мртвих Господа нашег. И *први дан* назва се, као почетак овога живота, и *осми* јер надмаши јудејску седмицу, тј. суботовање. Будући да ће у тај дан сада бити посни дан Богојављења, тј. навечерје,[41] хајде да мудро устројимо. Након обичне службе светог Јована Златоустог, једемо мало урми у част дана Васкрсења, ишчекујући вечерње сабрање. Окупљамо се у 9. час.

2. правило: Који су ступили у заједницу са аријанцима, и до сада држе Цркве, нека се избаце, а на њихово мјесто у те Цркве

нека дођу правовјерни. Правовјерни епископи, постављени од (стране) епископа Аполона, који су се приопштили Црквама које су држали аријанци, нека приме запрећење ако то учинише својом вољом; ако (то учинише) по вољи епископа нека остану, јер нису знали шта је добро. Ако их одбија народ, нека други буду постављени; ако их воли, нека послушају Тиваидски сабор.

3. правило: Вист презвитер, ако је напаствовао жену која је оставила живога мужа свога, нити му се допушта да буде презвитер, нити да буде на сабрањима са људима у цркви.

4. правило: Клирик Сур, извргнут од стране епископа Аполона, нека тако остане. Уколико мисли да није био по правди осуђен, нека му се поново суди.

5. правило: Пануф, иако је већ био оглашен, узе сестричину своју за жену, а послије крштења би клирик. Нека остане у клиру, ако је она умрла и није је имао за жену. Ако ју је узео послије крштења, нека буде стран клиру.

6. правило: Ако је чтец Јаков блуд учинио, и био извргнут од стране презвитера, па поново био постављен, уколико је разоткривен, нека се извргне. Уколико није, нека остане у клиру. Не приличи прихватати празне клевете.

7. правило: О томе да сви свештеници морају знати ко се препоручује за постављење. Тек тада нека га епископ испита пред придошлим људима који свједоче о њему, и нека буде постављен. Постављење нека не буде у тајности.

8. правило:[42] Просфоре које се приносе на жртву у светом олтару, по употреби Светих Дарова нека клирици раздијеле. Нека оглашени не окусе од њих него само вјерни.

9. правило: Јеракс, као онај који је због блуда био извргнут, нека буде испитан о томе, и ако се његов гријех докаже вјеродостојним свједоцима, нека се извргне. Ако буде освједочен као цјеломудрен, нека остане у клиру.

10. правило: Ако сви црковници сагласно проговоре против економа, нека се други економ постави како би се на прави начин управљало црквеним (иметком).

11. правило: Удовице, сиромаси и придошли странци нека се хране од Цркве и сваку помоћ нека приме. Нека нико не присваја црквено. Служитељ Божји треба да је несребролубив.

12. правило: Од оних који, обративши се од јереси тзв. чистих, зажеле да приступе Саборној Цркви, постављај ђаконе, свештенике и епископе, према одлуци Никејског сабора, ако је њихов живот исправан и немају никаквих препрека.

13. правило: Максим је обећао да ће по договору отпустити жену са којом је безаконо живио. Ако знаш да није лагао, но по договору ово учинио, нека буде на сабрању оглашених, ако и ти сматраш тако. Ако приличи нешто строжије са њима учинити, тако и учини, јер живећи тамо с њима можеш боље знати њихово размишљање.

14. правило: Презвитери су у Гемини праведно од (црквеног) сабрања издвојили Кирадију, која је истрајавала у неправди и није се хтјела оканити неправде. Ако одбаци неправду, нека буде на сабрању.

36. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ ПОСЛАНИЦЕ КИРИЛА АРХИЕПИСКОПА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ ДОМНУ ПЕТ ПРАВИЛА, И ОСТАЛЕ ГЛАВЕ ИЗ ЊЕГОВИХ ДРУГИХ ПОСЛАНИЦА, И ЕВЛОГИЈУ АЛЕКСАНДРИЈСКОМ ЈЕДНА

1. правило: Петра, названог епископ, требало је или имати (за епископа), или не називати га тако. Он говораше овако: „Могу изнијети своју намјеру и оправдати се. Нисам добио вријеме за одговор нити канонско саслушање." Или, ако се нађе да је без кривице, нека прими опет своју Цркву, или нека буде осуђен према кривици, да не може говорити: „Неправда ми је нанесена." Додаје да му је и имовина отета.

Устави сузе старцу који се суди с онима који износе на њега оптужбе, пред твојом благочестивошћу и осталим епископима који су ти подређени, осим ако он из подозривости не одбије неке.

2. правило: Благајна и непокретна црквена имовина неотуђива је и није на продају, већ се чува за Цркву а повјерена је онима који у свако вријеме епископство врше, и распоређују разне ствари које се према потребама приносе у епископију, као што су: жито, уље, вино, злато, одежде и друге сличне ствари. Сваки ће од нас у своје вријеме дати одговор Судији свих.

3. правило: Писмено се одрећи епископије и подносити такве писмене (оставке), као што неки епископи чине, противно је црквеним уредбама. Ако су достојни епископства нека служе, а ако нису нека се не одричу него пошто буду разобличени за своја зла дјела, нека се судом извргну. Кажу да се некада Прокло, усљед опасности и страха због нечијих пријетњи, одрекао.

Из његових посланица пентапољским и ликијским епископима

4. правило: Ако неко треба бити рукоположен за клирика, нека се испита његов живот: да ли је имао жену или није, и како или када ју је узео, или је обећао да неће имати жену, и ако се нађе да није од епископа из клира или из манастира изгнан, и покаже се да је без оптужбе, нека буде постављен.

5. правило: Ако неки буду одлучени и приме запрећење за гријехе, а потом се смртно разболе, ако су оглашени, нека се крсте да не умру без заједнице и без удјела у Божанској благодати.

Истога, Максиму ђакону

Онима који приступају правовјерној вјери не злопамти њихове већ прошле гријехе, па и ако су били уловљени Несторијевом злобом. Више их волим видјети да се одричу (јереси) него да бестидним настројењем говоре с нама. Ова ствар захтјева промишљање.

Истога, Генадију архимандриту

Као што морепловци избацују неки терет у море да преостало спасу, тако и ми нешто жртвујемо да не изгубимо све.

Из посланице Евлогију Александријском

Ако неко од исправљеног и утврђеног богоносним Оцима промијени нешто, отада се тако нешто не може звати поредак, него преступање и издаја заповијести, и за Бога бешчашће.

37. ПОГЛАВЉЕ

ИСТОГА, 12 ГЛАВА О ПРАВОВЈЕРЈУ ПРОТИВ НЕСТОРИЈА

1. глава: Ако неко не исповиједа да је Емануил истинити Бог, и због тога не назива Богородицом Свету Дјеву Марију која роди тјелесно Бога Слово Који је постао Тијело – нека је проклет.

2. глава: Ако неко не исповиједа да се Слово (Логос) Бога Оца по ипостаси сјединио са Тијелом, и да је један Христос са својим Тијелом тј. истински Бог уједно и човјек – нека је проклет.

3. глава: Ако неко у једноме Христу раздјељује двије ипостаси након сједињења, повезујући их само спајањем по достојанству, тј. по господству или по сили, а не и, што је боље, спојеним природама након сједињења – нека је проклет.

4. глава: Ако неко на два лица, тј. ипостаси, раздјељује оно што је речено у апостолским и јеванђељским књигама, или што је о Христу речено од Светих, или што је сам Христос о Себи рекао, и једно приписују човјеку, схватајући (Га) као одвојеног од Божјег Слова, а држећи за боголичније оно што је од Бога Оца (упућено) Слову – нека је проклет.

5. глава: Ако се неко дрзне назвати Христа богоносним човјеком, а не, што је боље, истинитим Богом, као јединим Сином и исте природе (са Оцем), јер је Слово постало Тијело сјединивши се са нама блиским Тијелом и Крвљу – нека је проклет.

6. глава: Ако неко говори за Слово Бога Оца да је Бог или Владика Христу, а не исповиједа, што је боље, да је Он Сам Бог и уједно Човјек јер, по Писму, Слово постаде Тијело – нека је проклет.

7. глава: Ако неко каже да је Исус човјек кроз кога је дјеловао Бог Слово, и да је био покривен благовољењем Јединородног, као неко различит од Њега – нека је проклет.

8. глава: Ако се неко дрзне говорити да се треба поклањати вазнесеном човјеку са Божјим Словом, и славити и поштовати Бога као једног са другим (као што нас увијек уметано „са" принуђава да мислимо),[43] а не, што је боље, да се једним поклоњењем поштује Емануил и једно славословље Њему узноси, као што је Слово постало Тијело – нека је проклет.

9. глава: Ако неко каже да се Сам Господ Исус Христос прославио тако што је туђа сила дјеловала ради Њега, и да је од тог примио моћ да дејствује против нечистих духова и твори међу људима Божја

знамења – нека је проклет.

10. глава: Божанске књиге говоре да је Архијереј, то јест Старјешина архијерејима и Апостол нашег исповиједања Христос, Који је за нас принио Себе као миомирис Богу и Оцу. Ако би неко за Архијереја и Апостола нашег рекао да он није Онај Који од Бога Ријечи постаде Тијело и човјек исте природе као ми, већ неки од Њега различит човјек (рођен) од жене; или ако неко говори да је и за Себе принио Себе као Принос, а не, што је боље, само и једино за нас, јер он не потребоваше жртве за Себе, пошто не позна гријех – нека буде проклет.

11. глава: Ако неко не исповиједа да је Тијело Господње животворно, нити да је оно лично Његово, Ријечи од Бога Оца, већ некога другога, и да му се Он присаједињио по достојанству, другим ријечима да је оно само постало смјестилиште Божанства али да није, што је боље, животворно, као што рекосмо, јер је постало властито (тијело) Слову Који све може оживљавати – нека буде проклет.

12. глава: Који не исповиједа Бога Ријеч Који је тијелом пострадао, и тијелом био распет, и тијелом смрт окусио, и био Првенац из мртвих јер је Живот и Животворац, пошто је Бог – нека буде проклет.

38 ПОГЛАВЉЕ

ИЗ ПОСЛАНИЦЕ ГЕНАДИЈА, АРХИЕПИСКОПА КОНСТАНТИНГРАДА, И САБОРА КОЈИ СЕ ТАДА ОКУПИО, СВИМ ЕПИСКОПИМА

Господ, пославши Апостоле учитеље у свијет, заповиједи да благодат коју су од Њега примили забадава дају људима, и да не стичу од ње злата, или сребра, или бакра нити што друго земаљско и тварно. Исту заповијест као њима, дао је и нама који смо у њихов чин постављени: *Ако куписте од Мене, продајите, ако ли бесплатно узесте, бесплатно и дајите*. Јадни ли су, заиста, они који или узимају или дају дар Божји онима који им мито обећају. Среброљубље их је заробило горком жучи и свезом неправде. Због тога и правило божанствених Отаца у Халкидону заповиједа говорећи: *Онај који купује и продаје постављење, па макар и кључара црквеног постави за новац, нека постане стран своме чину и он и онај који је постављен од њега. И они који посредују том постављењу, ако су клирици нека буду лишени свог степена, ако су монаси или свјетовни људи, нека буду проклети.* Добро је и благочестиво завјештање Светих Отаца: не смије се узети прије постављења, ни уз постављење, ни након постављења, и никад и ништа за дјело постављења. Нека је на знање, дакле, свакоме који буде ухваћен у томе, тј. који се поставља или који поставља за мито или епископа, или сеоског епископа, или обходника, или презвитера, или ђакона, или било кога другог који врши управу или јавну (дужност), да ће заједничком заповијешћу и заједничким судом бити осуђен. Достојно је да благодат буде благодат, а никако да сребро за њу посредује. Нека буде искључен онај који жели да прими или дâ Божанствену благодат за новац било да је клирик, било свјетовњак, и ако се сам открије, и ако се не открије.

39. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ ПОСЛАНИЦЕ САБОРА У КОНСТАНТИНГРАДУ, МАРТИРИЈУ ЕПИСКОПУ АНТИОХИЈСКОМ, О ТОМЕ КАКО ТРЕБА ПРИМАТИ ЈЕРЕТИКЕ КОЈИ ПРИСТУПАЈУ САБОРНОЈ ЦРКВИ

Аријевце, македонијанце и новатијане који себе називају *чистим* и *најчистијим*, и четрнаестнике, тј. сриједнике, и аполинаријевце примати пошто напишу своју јерес, и прокуну њу и сваку другу јерес која не учи као Саборна Црква. Најприје их помазујемо светим миром. Помазујући им чело, ноздрве, уши, прса и сва чула, говоримо: „Печат дара Духа Светога". Потом се, као и трудољубиви свјетовни људи, постављају у достојанство у коме су били, или презвитери, или ђакони или други неки.

Евномијане, који се крштавају кроз једно погружење, примамо као јелине. Првога дана чинимо их хришћанима, другога дана чинимо их оглашенима, трећега дана чинимо заклињање, дунувши три пута у њихово лице и уши, те их поучавамо и заповиједамо им да у цркви пребивају не мало времена, слушајући Божанствено Писмо, а потом их крштавамо.

40. ПОГЛАВЉЕ

ГЛАВЕ ВЕЛИКЕ ЦРКВЕ, ТО ЈЕСТ СВЕТЕ СОФИЈЕ, ПЕЧАЋЕНЕ ЗЛАТНИМ ПЕЧАТОМ ЦАРА ЈУСТИНИЈАНА, О РОБОВИМА КОЈИ ПРИБЈЕГАВАЈУ У ЦРКВУ

6 ПРАВИЛА

1. правило: Ако неки слободњак који је претрпио ропство прибјегне к Цркви, нека два пута буде позван господар његов. Ако не дође, нека по њега пошаљу и трећи пут три презвитера или ђакона да би посвједочили оно што се буде догодило. Ако не дође, слободу нека добије онај који је прибјегао.

2. правило: Ако неки роб страдава од глади и наготе по вољи свога господара, и ако овај по сили својој не пружи њему ово двоје, нека роба прода другоме господару да овај, будући презрен, не би пострадао од глади.

3. правило: Ако неки презвитер или ђакон има расправу са неким, нека га позове. Уколико не послуша и не дође, нека буде осуђен.

4. правило: Ако неки роб без разлога Цркви прибјегне, прилично је да то буде обзнањено, и своме господару да буде предат.

5. правило: Ако роб прибјегне к Цркви, па буде неразумно заповијеђено да дође сâм господар његов, а он пошаље свог највјернијег роба к њему, отада нека не буде принуђаван да сâм дође. Како је умјесто себе дао посланога, приличи њему дати и роба.

6. правило: Робови који прибјегавају Цркви увијек треба да буду испитани. Када се сазна чији су робови, нека њихови господари буду обавијештени да их узму. Усталило се, и постало учестало, као што прича говори, да се развраћају, и догађало се да повриједе оне који их хватају, и на господаре своје устају веома зло их повређујући. Због овога, доликује такве казнити према заслузи.

41. ПОГЛАВЉЕ

(ПИСМО) ДИМИТРИЈА МИТРОПОЛИТА КИЗИЧКОГ, О ЈАКОВИТИМА И ХАЦИЦАРИМА

Јаковити су попут оних који су обољели Евтиховом јереси, који су једновољни[44] и једноприродни.[45] Они погрешно уче о промишљању Господа нашег о тијелу, те обје природе сливају. Показује се да су богострадалници,[46] јер Божанству страдање приписују. *Јаковити* се називају по ономе који је ширио ову јерес, по неком Јакову, који је због своје прљавости и убогости назван и Цанзал. *Цанзал* на нашем језику значи *подерани*. Они ходе у поцијепаној одјећи, или су прљави. Трисветој пјесми придодају „распети за нас", и крсте се једним прстом, и то с лијеве на десну страну. Свој принос, тј. просфору, са маслом мијешају, а вино не употребљавају у служби. Причешћују се – а у ствари не, и поклањају се иконама – а у ствари не. Из незнања које је међу њима, једу месо током Сиропусне седмице.

Друга јерес

Јеретици названи мелхити, који благочестивог цара Маркијана слиједише (*ћесар* се каже *мелхи*). Они се зову и хацицари, јер само у крст вјерују (на њиховом језику *хаци* значи *крст*). Посред њега укивају клин, проповиједајући страдајуће Божанство, и поклањајући се крсту као силнијем од Христа, као убици Његовом. Не прихватају поштовање икона. Истовремено су обоје, и богострадалници и несторијани: богострадалници јер придодају Трисветој пјесми ријечи *распети нас ради,* а несторијани јер о два лица у Христу говоре. У светом и Великом посту суботом и недјељом једу млијеко, сир и јаја. Служе на бесквасним хљебовима, воду у вино не уливају, и у нека нарочита времена крстове своје крсте, тј. освећују.

42. ПОГЛАВЉЕ

О МАСАЛИЈАНИМА, КОЈИ СЕ САДА НАЗИВАЈУ БОГУМИЛИ (БАБУНИ)

Масалијани,[47] болујући од манихејске јереси, пронађоше и друге нечистоте. Проповиједају бесмислице, како је ум човјечји обузет демонима, и да је човјечја природа приопштена демонима, и да крштење не довршава човјека нити му помаже, као ни Причешће, већ само и једино молитва коју они изговарају. Говоре да је зло у нама по природи, и да приопштење Жениково душа осјећа као жена сјединивши се са мужем својим. Крст мрзе, Богородицу не поштују. Они међу њима који то хоће одсјецају своје дјетородне удове. Заклињу се без бојазни, проклињу се (међусобно), проклињу своју јерес.

Таквих безбожности се наситивши, Елевтерије Пафлагонијски с тиме придоби себи достојне, те заповиједа монаху са двије жене на постељи да спава, и једну годину да се уздржава, а остало (вријеме) бестидно да се сједињују и са својим сродницама, никако се не срамећи.

43. ПОГЛАВЉЕ

ПЕТРА, АРХИЕПИСКОПА АНТИОХИЈСКОГ, БЕНЕТИЧКОМ АРХИЕПИСКОПУ, КОЈИ БИЈАШЕ ПРИ ПАТРИЈАРХУ КОНСТАНТИНГРАДСКОМ АЛЕКСИЈУ

Нигдје није написано да се првопрестолник Акилијски, тј. Бенетички, именује патријархом. У читавом свијету пет патријарха познајемо: римског, константинградског, александријског, антиохијског и јерусалимског. И као што се наше тијело са пет чула управља, тако и Тијело Христово, које чине вјерни тих Цркава, као са пет чула, управља се са пет престола патријаршијских.

Причешћивање бесквасним хљебовима, причешће је старе жртве, а не Новога Завјета. Не бесквасни хљеб, но хљеб Христос узевши, благослови и рече: *Примите и једите*, као што сагласно казују четворица Јеванђелиста и велики Павле: *Ја примих*, рече, *као што вам и предадох, да Господ Исус у ноћи у којој бијаше предан, прими хљеб, и заблагодаривши преломи га, и рече: Примите и једите...*

Ми, једући Тијело Христово живо и обожено, нисмо више под законом, но под благодаћу. Закон што говори, онима који су у закону говори и: *Старо прође, и све ново постаде*. Они који хоће да једу бесквасни хљеб јер, кажу: „И Христос га је јео”, нека се и обрежу, јер се и Христос обрезао. Но, вапије Павле: „Ево ја, Павле, кажем вам да ако се обрежете, Христос вам ништа неће користити”. Тамо је јасно да прије законске Пасхе бијаше Вечера Христова. Рече Јован Јеванђелиста: *Одведоше Исуса од Кајафе у притвор, да се не би оскврнили, но да могу јести пасху.* Прије законске Пасхе не бијаше дозвољено јести бесквасне хљебове.

ЛЕОНТА, АРХИЕПИСКОПА БУГАРСКОГ ИЗ ТРИ ПОСЛАНИЦЕ О ИСТИМ ТИМ БЕСКВАСНИМ ХЉЕБОВИМА

Из прве посланице

Они који чувају суботу са бесквасним хљебовима, и говоре да су хришћани, нити су јевреји, нити су чисти хришћани. Они су попут коже риса, као што Василије Велики говори, чија длака није црна, а није ни бијела.

44. ПОГЛАВЉЕ

ПОСЛАНИЦА БЛАЖЕНОГ НИЛА ЦРНОРИСЦА, УПУЋЕНА ПРЕЗВИТЕРУ ХАРАКЛИЈУ

КОЈИ СУРОВО НАПАДАШЕ ОНЕ КОЈИ СУ САГРИЈЕШИЛИ, И КОЈИ ЈЕ ГОВОРИО ДА ЗА ПОКАЈАЊЕ НИЈЕ ДОВОЉНА ИСПОВИЈЕСТ УСТИМА, АКО СЕ НЕ ТВОРЕ ДЈЕЛА ИСПОСНИЧКА

Чини ми се, заиста, да не разумијеш Божанско Писмо, будући да си управио ум само на један његов дио који објављује гњев Божји, никако не знајући за све изливе Божјег човјекољубља у остатку Писма. Такав под видом пастира вражија дјела твори, продајући злим бјесовима јагањце кроз очајање, не желећи да прими у ум оно што је пророк Језекиљ рекао: *Крв погинулог из руку пастира ћу тражити!* Како ти смијеш човјека очајањем погубити? Христос за њега не одби душу своју дати! Како превеликом тугом хтједе потопити Фаустина, који у дубоком смирењу пред свим људима исповиједи своје гријехе, када такво шта велики Павле не хтједе учинити, већ након што онај који је сагријешио позна (свој) гријех, призна га за свог ближњег, и Коринћане мољаше да тврду и силну љубав према њему имају?! И још, када треба засадити виноград Христов – бескористан си некако и лијењив, а да засађено одсијечеш и ван Цркве метнеш – за то си некако и брз и бодар, и трудољубив постао. Не говори, човјече, да онима који дјелом сагријешише Господ на исповиједи неће примити ријечи ако само њих принесу! Тако говорећи, ниси далеко од „чистих” по имену а нечистих по дјелима незналица новатијана, јер они у изобиљу безумља и глупости бескорисне, да не кажем душегубне, одбацују свако покајање послије крштења.

Ти, пак, не желиш да примиш покајање које само ријечима бива, и слушаш само оног великог Мојсија када, не као успут, но веома ревносно, тражи од архијереја Арона да, објављујући покајање сваке душе која сагријеши, приноси јаре за гријехе, након чега добијаху и опроштај.

Добро је, заиста, и веома прикладно да снажније душе чине дјела исповиједања, као постом, и бдијењем, и лежањем на земљи и костријети, посипањем (себе) пепелом, и дарежљивом и тајном милостињом, и другим плодовима који доликују дубоком покајању. Ако због немара или због невоље неке, или због неке немоћи, или због велике лијености неко не стекне горе наведене помоћи, Господ Исус, Који умрије за људске гријехе и безбожности и за сваку нечистоту, неће одбацити исповијест устима, већ прима и ријечи покајања као принос Њему принесен, као што и Мојсије прима козју длаку, која је најмање вриједна, уз порфиру драгоцјену и злато и остало.

Каквим мукама и трудовима се цариник спасе – не простим ли ријечима смирења? Којим ли се знојним трудовима разбојник са крста у Рај, у живот пресели –

не малобројним ли ријечима исповиједања Христова Царства?

Погледај, презвитеру, (како у Свештеном Писму није проповиједана само строгост и гњев)[48] Божји, но и човјекољубље неиспитљиво, као што, у наше име, Писмо говори Господу: *Јер је велика Твоја милост на мени.* Што смо више сагријешили, то више нама који се кајемо излива море Свог великог милосрђа, гасећи огањ наших зала. Дужан си помишљати не само на суд, већ и на човјекољубље Христово: учио је људски род ономе што је корисно, сишао к нама и бдио над нама да не погинемо.

Тако Навуходоносор, који је чинио сва могућа зла, нечовјечности и безбожности, и крвљу земљу напојио и никада није спровео (у дјело) нешто по добром промишљању, већ себе и Божјим противником начинио, ипак када се у звијер претвори, и по Божјем суду постаде (као) стока, само усмено се исповиједивши и ријечима немногим, те он који је дјелима без мјере безаконовао насладило се милости од Бога Који је осудио оно од раније, и прими царски престо, и сваки вид части и достојанства доби, како рече ријеч Божја: *Јер ако падне јарост моја на онога коме судим, опет ћу га исцијелити. Ја ћу се прогњевити и Ја ћу помиловати.*

Не говори као незналица да просте ријечи покајања Бог не прима, јер ћеш морати рећи да Бог прима богате приносе, злато, сребро и томе слично, а двије лепте удовичине никако! И шта да учиниш, како бих ти вјеровао да разумијеш Божанско Писмо, кад (заборављаш) вапај Спаса у Јеванђељима: *Није воља Оца Мојега да погине ни један од ових малих*?! Ти многе и велике хоћеш да лишиш спасења, будући да говориш да ријечи покајања, саме, не прима Бог. Гдје ћеш смјестити оно што је Господ рекао кроз Исаију пророка: *Говори прво ти своје гријехе да се оправдаш*?! Прима Саздатељ наш од оних који се желе спасити не само чистоту и правду, мученичко страдање и испоснички богоугодан живот, но и жалост због гријеха, и ударање у чело, и бијење у прса, и преклањање кољена, и уздизање руку са болом у срцу, и цјеливања блуднице која Му је ноге обгрлила, и сјетан због гријеха глас, и уздисање из дубине срца, плод усана које се исповиједају имену Христа Исуса, и плачно ридање, и капи сузне, и помисли плачне, и разум који с болом вапије, и погледање очију к Богу. И оне који плачу због ђавољих напада и насиља великог, и своје немоћи, те се неки могу противити са храброшћу многом, а други не могу, па у искушењима лако уловљени бивају и брзо падају.

За све оне које претходно поменух и са свима њима, прима Бог и уста која по Давиду говоре: *Сагријеших Господу мојему и зло учиних пред Њим.* Уопште, много је онога што људи који су сагријешили чине и што изгледа малено, а велико спасење доноси онима који се кају за своје гријехе. Погледај и на великог Мојсија, штавише на Бога Који им закон предаде да не само волове и козе, овце и јарад за своја сагрешења приносе Господу, и друго што је у богатих, но много више промишљајући о онима чије су душевне силе изнемогле, ради њиховог спасења, и немоћима убогих помажући и преклањајући се ка потиштеним, да не отпадну, полаже закон да све до голуба и грлице и мало брашна имају приносити.

Ни ти их, презвитеру, не унижавај, но прими срце скрушено и смјерно, и угриј, и поучавај и спасавај, не тражећи само тешке плодове исправљења кроз дјела испосничка, већ примај и ријечи оних који се кају за своје гријехе, и исповиједају ти са многим смирењем зла што учинише. Велика је сила покајања која нас као снијег убјељује и као вуну чисти, чак и ако су раније дуго чињени гријеси оцрнили душу злим дјелима и изопачили је. Рече Бог онима који се кају: *Стојте наги умом, као осуђени, и жалости (вашој) пресудићу са слободом, и отићи ћете овјенчани као праведници. Милосрђе је Моје на свим дјелима мојим.* Зато се и обраћамо Богу са: *Дјела смо руку Твојих – не погуби, Господе, дјела руку Твојих.* Пише у књигама о Јову: *Господ подиже оне оборених очију, и спасићеш се у чистоти руку својих.* Ово значи да и грешника спасава који тугује у покајању и у скрушењу великом, као цариника који без смјелости бијаше, и бијаше се у прса говорећи: „Господе очисти ме грешника!" Јер, Господ таквим грешницима рече: *Преклоните ми се из дубине душе као осуђени, и исте вијенце са праведнима ћете примити.* Тако се спасавају они што су погледа у земљу упереног – дјелотворном врлином, не творењем Божјих заповијести но човјекољубљем Божјим и исповиједањем. Који са многим смирењем и скрушеношћу срца своје гријехе исповиједа, он се спасава таквим видом покајања и дубином смирења.

А ти се спасавај у чистоти руку својих, то јест у добрим и врлинским дјелима (Писмо рукама обично назива врлину), спасавај се вапијући к Богу: „Сачувај душу мојy, Владико Христе, ако ме кад ђаво покраде одвојивши ме од правде, и ако постанем као они који у ров силазе" (а ров означава ад и таму гријеховну), без престанка моли Спаса говорећи: „Спаси слугу Свог, Владико, који се узда у Тебе!"

45. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ СВИТКА БОЖАНСТВЕНИХ ЗАПОВИЈЕСТИ КОЈЕ СУ У БОЖАНСТВЕНОМ НАСЉЕЂУ ЦАРА ЈУСТИНИЈАНА

Различите заповијести, обједињене долично са божанственим и свештеним правилима, а од обиља своју силу дају. Овдје их у неком поретку и броју изложисмо, тако да се тражена глава брзо нађе, пошто је од различитих заповијести сабрано, како је овдје и записано.

Ово су правила сабрана у заповиједним главама:

1. О првим и великим Божјим даровима, и о части која доликује божанственим и свештеним правилима.

2. О томе како је потребно најприје размотрити живљење онога који треба да буде

постављен за епископа, и какво оно треба, а какво не треба да буде.

3. О томе како не приличи епископу више од једне године бити изван своје Цркве осим по допуштењу царевом, ни без писмене препоруке ходити, нити да се јави (епископ) цару прије него свештеном патријарху и изасланику предјела из којег је сâм, и како треба обавјештавати (цара) о њему.

4. О томе да клирик не смије бити неписмен.

5. О томе како не приличи постављати у црквама ђаконисе млађе од педесет година. Нека са њом не живи особа зазорна. Онај ко је оскврни, нека се казни мачем.

6. О манастирима, и о монасима, и о монашком животу, и о томе како нико не треба без допуштења епископа да подиже манастире.

7. О томе како не треба брзо постризавати ни слободног, ни роба.

8. О робу који је три године издржао у манастиру, и како са њиме треба поступити.

9. О онима што су одбацили образ пострига.

10. О томе да онај који жели да се постриже има власт да, прије уласка у манастир, свој иметак расподијели. Уколико има жену и дјецу да им све уреди како приличи.

11. О онима који прелазе из манастира у манастир, или о онима који су постали клирици, и како игуман не треба да се поставља према чину, тј. произвољно него да буде достојан.

12. О клирицима који имају расправу један с другим, или су од некога позвани на суд. Више од два мјесеца нека не чекају на пресуду, и ако се клирик покаже као достојан казне, шта тада учинити.

13. О црквеној непокретној имовини, тј. селима и виноградима, и о томе како то епископ не смије продавати без знања Патријарха Константинграда.

14. О црквеним виноградима и о закупима, на који начин их давати у дугорочни закуп.[49]

15. О црквама које су под јавним дугом, и једна с другом чине закупе у заједничким мјестима, изузимајући даровано им од цара.

16. О томе да Јерусалимска Црква има власт да продаје своје.

17. О томе како манастире не треба претварати у свјетовна обиталишта.

18. О томе како клирик не треба да прекоријева због објављивања.

19. О томе како не треба одјељивати нити се гњевити на онога који оставља манастирску службу из неког разлога.

20. О томе како не треба рукополагати прекомјеран број клирика, нити их прибројавати превише. Онога који то преступа треба свакој осуди изложити.

21. О томе како се никоме ко је дао зајам земљораднику не дозвољава да држи његову земљу, и о томе колико лихве може од њега узети.

22. О томе да се као закона треба држати правила четири Сабора, и према њиховим одлукама ред патријаршијске области чувати.

23. О томе како не треба присиљавати часне домове, тј. манастире, да руше своја здања, осим ради чишћења пута или зидања моста.

24. О четрдесетогодишњем року застаре заповијеђеном за часне домове, и потраживању онога што је остављено насљеднику.

25. О наредбама[50] које су у завјештању одређене да се благочестиво спроведу, и да немарни насљедник од обласног епископа буде принуђен дати чак и више од оног што му је било одређено од завјештаваоца или даваоца.

26. О одређеном времену за тражење остављеног,[51] и о начину продаје и цијени, и размјени, ако је потреба за тиме.

27. О томе како никоме не приличи подизати манастир без допуштења епископа, и док се прво не уготови шта је потребно да би се упалило кандило, и свијећа, и за украшење храма, и за храну онима који раде.

Почетак заповијестима, најприје о управљању и о црквенствима

28. О онима који доносе суд о избрању епископа, како треба чинити.

29. О томе ако се не нађу тројица (за избор) епископа, достојно је да се избор епископа учини од двојице, и од једног.

30. О томе како до истека шест мјесеци послије избрања треба поставити епископа. Криви су они који одуговлаче са избрањем.

31. О томе да је потребно заточити онога који клевеће, а не доказује кривицу.

32. О обичајима, тј. слободама, сваке Цркве.

33. О онима који су још под влашћу родитеља а треба да буду постављени за епископа, и о томе како не приличи епископу или монаху да буде чувар,[51] или старатељ нечијег имања или дјеце.

34. О клирицима који су позвани да буду чувари или старатељи својим сродницима, и на који начин то могу бити.

35. О томе како ни једном клирику или монаху не приличи да буде постављен за најамника туђе имовине, или извршитеља јавних дугова, или изасланика, или заступника, или чувара.

36. О томе како властелин не може извести епископа на суд ради свједочења без царског допуштења.

37. О томе како клирици не треба да играју тавлије[53] и да одлазе у позоришта, и о запрећењу које је за то заповијеђено.

38. О томе како не треба принуђавати епископа да отпусти свог клирика.

39. О томе како нико не треба без расуђивања да одлучује некога од светог Причешћа.

40. О томе како епископу не приличи да својим рукама неког удари.

41. О онима који су по правилима извргнути или заточени, а неће да послушају.

42. О томе како ни један клирик не смије бити неписмен, или да узима за жену ону коју је божанственим правилима забрањено (узети).

43. О постављењима у црквене чинове. Колико ко треба да има година да би био уведен у неки црквени чин.

44. О јављању оптужитељâ на било чијем постављењу.

45. О томе како ђакон и ипођакон не треба да се жене након постављења.

46. О заповијеђеним запрећењима за оне који се жене послије постављења.

47. О томе како клирику не приличи да буде савјетник[54] или јавни чиновник.[55]

48. О томе како чтецу који се два пута женио, или се оженио оном коју је законом забрањено узети, не приличи да буде постављен у виши чин.

49. О начину прилагања управитеља или оних који се старају о часним мјестима, ако хоће нешто да приложе од свога имања.

50. О примању робова у клир.

51. О постављању оних који су записани у јавним списковима.

52. О томе какву власт над имовином коју је добио има сваки клирик, па и ако је под влашћу родитеља.

53. О материјалној или кривичној одговорности презвитера или ђакона који лажно свједочи.

54. О томе како не приличи клирику или било ком другом благовјерном лику да објављује оптужбу пред властелом прије епископског суда, и какво мјесто треба да има епископска или властелинска или саборска пресуда.

55. О томе како не приличи властелину да клирику који је за гријех оптужен суди прије епископског суда. Ако је кривица о материјалном, нека приведени изложи изјаву без јемца и заклетве.

56. О томе како не приличи градском властелину да тражи црквено имање, ни да управља црквеним судом.

57. О томе да епископи настале између њих расправе и кривице треба пред архиепископом да исправљају. Епископи те области који нису задовољни пресудом, нека патријарха извијесте о томе.

58. О томе кад клирик или свјетовњак има нешто против епископа или митрополита.

59. О томе да ни једно јемство или изјаву парничар не може тражити од епископа.

60. О томе како не приличи економу или другом управитељу часне Цркве, одбјећи од свога епископа прије сређивања ствари и полагања рачуна.

61. О економима који су на умору, а нису прије смрти извијестили о манастирским стварима.

62. О томе како не приличи епископа или клирика који се обрео у Константинграду повлачити на суд, ако је започет (спор) у његовој области.

63. О томе како не треба повлачити изасланика због његовог епископа, или због свјетовног човјека, или због дуга црквених људи, ако нема заповијест о томе, нити је сам на себе оптужбу навукао.

64. О томе како ниједног узнемиравања не може примити онај кога је због неког посла или постављења, епископ послао у Цариград или у неко друго мјесто.

65. О томе како с поштовањем треба позвати сваког клирика на суд. Испоснице или монахиње нека дају одговор преко изасланика.

66. О томе како монаси своје или манастирске тужбе не треба лично да обављају, већ преко изасланика. О томе какву заштиту приличи да имају од властелина.

67. О томе да се момчету које позива на суд клирика или презвитера или неког другог богобојажљивог лица, не даје ништа до два стамена, било да је у питању расправа о кривици или имовини.

68. О момцима који су послани од цара или од бољарина или од патријарха на испуњење обавезе клирика, или неког другог богобојажљивог лица, да више од перпера не узимају.

69. Ако се догоди да за једну исту оптужбу многи опомињу, нека не узму више од перпера.

70. О томе да никакво узнемиравање или казну не прими епископ због црквених ствари. Ако је због својих (ствари позван), нека исплати послано момче за труд. Од економа или од постављеног да управља црквеним (стварима) такво нешто се не узима.

71. О томе да клирици немају туђе жене у својим домовима. Ако буде посвједочен од сабраће клирика и не одступи од тога, по овдје положеном правилу биће оптужен.

72. О томе да епископу не приличи ни једну жену имати у епископији.

73. О томе да ђакониса у једној кући не живи с особама које изазивају подозрење. Уколико је опоменута о томе, и не послуша, како је треба исправити.

74. О онима који стварају метеж на светим службама или вријеђају епископа или клирике, или нападају саме манастире, и казне које су установљене за такве.

75. О томе како не приличи мирјанима да излазе са крстовима без епископа и без презвитера.

76. О томе како не приличи по чину и старјешинству да било какав буде игуман, већ по избрању. Исто је и за женске манастире.

77. О томе како не приличи непознатог човјека примати у монашки чин прије истека три године.

78. О томе како не приличи остављањем имања или завјештањем оптерећивати монахе или клирике или ђаконисе; ако оставе чин шта тада учинити.

79. О томе како приличи да иметак оних који се пострижавају узме манастир у коме су се постригли.

80. О томе како онај који се жели постриђи треба да раздијели свој иметак дјеци ако их има, узевши и себи једнак дио као свако од дјеце, и да га дâ манастиру. Шта чинити ако умре, а није то уредио.

81. О онима који су се постригли као заручени, или већ у брачној заједници.

82. О томе како родитељи не треба да лише дијела дјецу која се пострижавају, нити дјеца своје родитеље који се желе постриђи.

83. О томе како не приличи родитељима да своја чеда отимају из манастира.

84. О онима који прелазе из манастира у манастир или остављају чин, шта треба чинити.

85. О онима који отимају ради брака или блуда ону која је испосница, или ђакониса, или монахиња, и о установљеним за то запрећењима.

86. О томе како на све начине часни домови то треба да потражују. Ако се то у току године не осуди и изврши, а властелин те области за то не мари, од извршитеља царских јавних дажбина за то скрнављење да прими казну.

87. О томе како нико не треба да вријеђа или ружи побожни образ (монашки), или било које црквено устројење, и о заповијеђеним за то казнама.

У славу великога Бога и Спаса нашега Исуса Христа, и сада набројана (правила), са свештеним правилима светих и блажених Апостола и преподобних Отаца који су на свим Саборима слиједили њихове стопе, преписана бише из различито изложених глава објављених од (стране) блажене успомене цара Јустинијана у свитку божанствених Нових заповијести. Она не само да прате правила наших правовјерних Отаца, већ и дају власт од царске силе прилажући је уз оно што је законито и богоугодно, бо-

гоподобно гледајући на оно што је корисно сваком створеном човјеку.

ЗАПОВИЈЕСТ ПРВА ОД НОВИХ (ЗАПОВИЈЕСТИ) ЦАРА ЈУСТИНИЈАНА, О ПРВИМ И ВЕЛИКИМ БОЖЈИМ ДАРОВИМА, И О ПОШТОВАЊУ КОЈЕ ДОЛИКУЈЕ БОЖАНСТВЕНИМ И СВЕШТЕНИМ ПРАВИЛИМА, И КАКО ПРИЛИЧИ ДА ЕПИСКОПИ ИЛИ КЛИРИЦИ НА ПОСТАВЉЕЊЕ БУДУ ПРИВОЂЕНИ, И О ДАЉЕМ УСТРОЈСТВУ КЛИРИКА, О МУШКАРЦИМА И ЖЕНАМА И О ДРУГИМ РАЗЛИЧИТИМ ПОТРЕБАМА, ЧИЈЕ СМО ПРЕДГОВОРЕ ПРИЈЕ ОВОГА НАПИСАЛИ.

Глава 87. Глава прва.

1. Већи од других дарова Божјих који су међу људима, дарованих од Вишњег човјекољубља, јесу свештенство и царско достојанство. Један служи божанском, други влада и брине се о људском, од једног и истог Почетка обоје исходе и украшавају живот човјечји. Јер, ништа тако не потпомаже цареве као поштовање од свештеника, јер се и за њих саме увијек Богу моле. Ако они буду сасвим непорочни, и буду имали смјелост пред Господом, цареви ће право и како доликује почети уређивати предане им градове и оне који су под њима. Настаће неко благо сагласје које добро дарује живо-ту људском.

Ово ће бити, вјерујем, ако се сачува држање свештених правила која нам предаше Апостоли, ти праведно хваљени и поштовани очевици Бога Слова, и сачуваше и исповиједаше Свети Оци.

2. Заповиједамо, сљедујући божанственим правилима, да се од сада па надаље, када се неко приводи на постављење за епископство, најприје обрати пажња на живот његов, по божанственом Апостолу, да ли је чист и непорочан, и у свему без порока, и посвједочен у добрим дјелима, да није достојанства чиновничког, ни савјетничког, осим ако је од млада узраста, према садашњем законодавству, био прибројан у манастир. Од достојанства таквог реда ослободиће се тако што најприје дâ четврти дио своје имовине савјету у коме бијаше. Ни самац не треба да је и од оних које зову *обични* људи, те да потом брзо буде узведен у епископство, или који са женом живи, или је имао жену али није је узео као дјевицу, или је била удовица, или од неког отпуштена, или ако има наложницу. Он не треба дјецу или унучад да има ни закониту, ни незакониту. Не смије да буде неко ко је имовином епископство купио. Потребно му је да се прво добро образује и да се упозна са правилима, и тек онда да приђе на постављење, и затим да исповиједи да ће ово чувати колико је у људској моћи. Свештена правила доликује чувати као закон.

3. Нико од епископа дуже од једне године нека не буде изван своје Цркве осим ако је то по царевом допуштењу. Нека се не оправдава говорећи: *Црква је моја у многим невољама*. Такве клирике, или економе, или изасланике треба исправљати, и нека не иду без препоручног писма. Такође, када дођу у Цариград, они не треба да се јаве цару, но претходно да оду преосвећеном Патријарху, или изасланику оне области из које су и они, и њима да кажу разлоге због којих дођоше, и тако с њима ода оду к цару. Преко великих извјестилаца царевих или посланика патријархових, који ће бити од цара обавјештени, епископ ће или добити оно што је оправдано тражио, или неће добити оно што је неоправдано, и убрзо се вратити.

4. Ни по једној заповијести није допуштено да клирик буде неписмен, тј. да не зна да чита или не разумије написано.

5. Заповиједа се да црквене ђаконисе немају мање од педесет година живота, а ако буду млађе од тога доба, морају бити у манастирима, будући да ту нема мушког друштва ни самовољног живљења, но бораве са мноштвом сестара. Ђаконисе не треба да имају послушнике, тј. браћу или сроднике или такозване љубљене и да живе с њима, већ саме, или само са родитељима својим, или са рођеним братом или сестром. Не доликује, према томе, оној која је ступила у ђаконство, да живи са било којим човјеком који изазива подозрење. Ако, потом, преда себе у брачну заједницу, нека се одузме од ње све имање, а човјек који ју је узео нека буде посјечен мачем, а његову имовину да прими јавна благајна.

6. Исти цар Јустинијан, преосвећеном Архиепископу Епифанију и Васељенском патријарху.

Заповијест чији је почетак:

Монашки живот у уздржању веома је частан, и тако може усвојити Богу онога човјека који му притиче, чистећи га од људске нечистоте, показујући га чистим и умној природи подобним, много ум узвишујући и уздижући га изнад човјечјих брига и размишљања. То да кажем прије свега.

У свим временима и по свој нашој земљи, када неко хоће да сагради благочестиви манастир, нека нема власти то сам чинити, него је потребно прво да позове богољубивог епископа тог краја. Епископ, подижући руке к небу, нека светом молитвом освешта мјесто Богу и нека постави крст, образ спасења нашега.

7. Заповиједамо, сљедећи божанствена правила, да игумани благочестивих манастира не постригу на брзину у монашки образ оне који притичу монашком животу, било да су слободни било робови, но све три године нека издрже у манастиру не примајући монашки постриг.

8. Ако прије истека три године неко дође и зажели да некога од оних који су се обећали (Богу), као роба, извуче из манастира, говорећи да је узео нечију својину и због тога прибјегао у манастир, заповиједамо да се то не учини олако него да се прво испита да ли је истина да је роб, и да је укравши побјегао, или је живио злим животом и много кривица имао, а у манастир дошао претварајући се да жели живјети у уздржању. Ако је такав, потребно га је вратити господару његовом с имовином његовом због које га и траже, ако се покаже да је и она у манастиру. Господар његов нека дâ ријеч да му ништа зло неће учинити.

Ако је био оклеветан и не буде разобличен ни у чему од онога што је клеветано против њега, а он се покаже као смјеран и кротак, и буде освједочен као добар код свог господара, и ако се нису још навршиле три године, нека остане у манастиру и буде избављен од оних који би да га изведу. Када истекну три године и сви га буду знали као достојног, нека буде удостојен монашке чистоте. Од тада, нека нико нема власт да испитује нешто о њему. За очишћење гријеха трогодишње свједочанство је довољно по снази.

Оно што је украдено а нађе се код њих нека буде одузето. Ако, избјегавши ропство, покуша манастир оставити и други начин живота прихватити, тј. да поново буде бјелац,[56] овлашћујем господара његовог да га врати себи, да му укаже на његов положај и да му поново буде роб.

9. Ако неко ко је прихватио монашки живот, и постригао се у монашки образ, зажели да се поново врати на свјетовно живљење, тај зна како за себе да одговара. Све оно што је са собом као иметак донио у манастир, у манастирској власти да буде.

10. И ово уз претходно заповиједамо, да онај који се хоће пострићи, прије уласка у манастир властан је са својим имањем чинити шта хоће. Када уђе у манастир, њега слиједи и његово имање макар га без завјештања донио. Ако има дјецу, и ако им је раније дао дио имања, или дар неком од њих као брачни дар, или за мираз,[57] и то чини четвртину од имовине која им није завјештана, нека дјеца немају никаквог удјела у остатку имовине. Ако им раније није ништа дао, или им је дао мање од четвртине, и након полагања монашких завјета постриженик је дужан да дâ дјеци не мање од четвртине, тј. или за допуну онога што претходно узеше, или да им дâ сав дио који им припада. Ако је имао жену да не дира у њен мираз и што је договорено за случај смрти.

Ако се неко након монаштва прикључи војсци, или опет узме свјетовни образ,[58] његова имовина остаје манастиру у ком је постријжен.

11. Ако из тог манастира у други пређе, првом манастиру нека остане имовина његова. Ако је удостојен постављења у клир, не приличи му да према слободи клирика приступи брачној заједници, као што то чтецима и појцима доликује, нити смије наложницу имати или што слично. Ако за ово не мари, нека се не броји међу клирике и нека поново буде обичан човјек. Нека се не надају уласку у војску или у неки други чин, ако не желе да буду криви запрећењу раније од нас изреченом.

Нека се поставља у вријеме потребе игуман, не по чину или старјешинству него по достојности искушан, и да изабере тога прво епископ и остали. Заповиједамо да тако нешто не бива само у мушким манастирима него и у женским.

12. Заповијест којој је почетак:

Цар Јустинијан епарху војводском Јовану, двапут ипату и патрикију.

Написавши много свештених закона за богољубиве епископе, а потом и за све свештенство и благовјерно монаштво, мало прије завршетка тога желио бих још (додати) да благовјерни монаси могу бити позивани на суд само од стране градских епископа под којима су њихови манастири. Убијеђен бих од Мине, епископа овог пребогатог града и васељенског патријарха, и да овакву слободу дам побожним клирицима, да ако неко има некакав спор с неким, прво треба богољубивог епископа под којим је извјестити о томе, и примити од њега усмено мишљење. И ако буде тако, не треба их оптерећивати ни повлачити на градски суд, но усмено и без штете примити као вид раван писаном, ако оба парничара тако хоће, и оканили су се међусобне зависти. Ако због неке друге недоличности епископу не буде могуће разријешити кривицу, тада слободно могу ићи пред градску властелу, и нека од Цркве, која чува све што постоји, узму оно што божанствене заповијести дају благовијерним клирицима, те да се потруде да окончају суђење.

Ако се потежу због грађанских кривица, то бољари да суде. Ако су из других области, нека им њихова властела буду судије. И да чекање пресуде не прекорачи два мјесеца од почетка, да би се што брже ствар завршила. Онога који се од стране оба (суда) сматра за кривог господар те области да осуди на доличну казну. Најприје, треба да му буде скинут свештенички чин од стране богољубивог епископа, и онда да буде предан руци закона на казну. Ако је у питању црквени гријех, потребно му је цјеломудрије и црквена запрећења. Епископ нека за то суди – нећемо да за такве кривице сазнају градски бољари.

13. Заповијест чији је почетак:

Исти цар, епарху војводском Јовану, двапут ипату и патрикију.

А у вези с бригом о законима и за све остало што свакодневно исписујемо ради ваше користи, оно нејасно и нескладно укидајући, угодно и складно на његово мјесто доносимо.

Заповиједам да, ако нека од светих цркава или други часни дом дугује за јавне дажбине, и ниоткуда тај дуг нема да плати, сви клирици треба да се окупе заједно с епископом те области, а с њима и митрополит, и пред божанственим словима, тј. Светим Јеванђељем, испитају ствар. Ако се не нађе ништа што би се могло продати и лако се ослободити дуга, онда су овлашћени да се такну и некретнина.

То се чини одласком на суд и окупивши се код кнеза те области, и ту се договара о продаји некретнина. Црквена непокретна имовина су поља, њиве, виногради и томе слично, и од њих треба (нешто) продати да би се ријешило дуга. У присуству судија купци порезнику дају цијену и за то добијају писмену потврду од њега, и вративши јавни дуг од њега (порезника) добијају увјерење, не бојећи се закона који смо напријед изложили, јер нису криви они који су (земљу) продали. Јавна писмена потврда бива наглас прочитана да би сви запамтили оно што је у њој написано и ко ју је направио, тј. ко је написао и издао, и свједочи да је све поштено урађено од стране ту окупљених који су је написали и дали. Ова потврда треба да је добро чувана у светој цркви, као увјерење да је јавни дуг исплаћен. Када неко не може да плати јавни дуг, тако се устројава продавање непокретне црквене имовине. Због тога заповиједисмо и судијама да се окупе, да јавни дуг и вријеме дуговања буду посвједочени, као и то да се зна да није из обиља отплаћен, већ се по нужди прибјегло продаји имања.

Ако би и простом човјеку неко дуговао, може на овај начин узети некретнине онај који му дугује, у присуству судија ради истините процјене, и приступити продаји некретнине.

Од овога закона изузимам Свету и Велику цркву и све око ње, и молитвене домове о којима брига на њој лежи.

14. Заповијест којој је почетак:

Многе различите законе о продаји, о дугорочним закупима, о изнајмљивању и о другим видовима управљања црквеним стварима затечене, овим законом намјеравам обухватити.

Власт дајем благочестивим црквама које

су у свим областима које насељавамо, не само (црквама) но и манастирима који су у Цариграду и око њега, да непокретну имовину коју посједују могу давати у закуп не само на одређено вријеме, већ ако желе могу је давати трајно по праву о закупу. Ако су у питању цркве или други часни домови чију управу врши свештени епископ лично или преко својих часних клирика, тај договор бива по његовој вољи и заповијести. Економ, управитељ и чувар књига[59] се заклињу пред њим да се никаква штета часном дому тим чином не наноси, било да су у питању домови убогих, или странопријемнице, или болнице, или други часни домови.

Од оних који имају своју управу, ако се деси да мјесто припада светим молитвеним домовима, договара се по допуштењу већег дијела оних који служе у тој цркви, и не само њих, већ и по вољи економа.

Ако је то странопријемница или дом за убоге или болница или нешто слично, нека се њихови управитељи, отишавши код епископа који их поставља, закуну да ништа неће бити на штету и губитак.

Ако су у питању (мјеста) часних манастира, њихов игуман прави договор уз већи дио монаха. Закључивши тако, и преостали (монаси) имаће олакшицу од дијела добити коју ће донијети ствар дата у закуп.

15. Таква заклетва се полаже и при продавању непокретне црквене имовине ради измиривања јавног дуга. У току двадесет дана нека се писмено достављају (понуде), и на тај начин треба допустити онима који би хтјели купити (имовину) да ко више дâ, тај и узме.

Ако се некоме даје многоцјени црквени закуп који је у предграђу, као достојан високе цијене, а доноси мали приход, не треба у складу са приходом мјерити понуде, већ зацијенити мјесто скупо, и поставити такву цијену да онај ко буде убирао приходе двадесет година, може од укупног прихода да плати закуп, као што раније рекосмо да треба да буде. Треба да знају закупци да ће, ако за двије године послије не постигну правила закупа, од тог времена бити изван закупа.

Ако за јавне дугове или друге сличне потребе буду оптерећене исте те цркве, у првом реду као свој залог нека дају да се од закупнине отплаћују ти јавни дугови, и од лихве не више од четвртог дијела стотине.[60]

Свим светим Црквама доликује да заједно праве закупе по мјестима, тако да свака страна буде сачувана од штете.

Мјеста која су од царева дома добијена или су дата цркви ни у ком виду не продавати, нити размјењивати, нити залагати, нити некако другачије отуђивати.

16. Свето Васкрсење је овлашћено да мјеста која му припадају у том Светом Граду продаје не по ниској цијени, већ по цијени од прихода тог мјеста који за педесет година сакупи од изнајмљених домова.

17. Забрањујем да се манастири у било ком виду претварају у свјетовне домове у којима ће живјети свјетовни људи.

Одсада од других заповијести

18. Клирику који се поставља не приличи да прекоријева због објављивања.

19. Не треба оне који себе лишавају Светих Тајни или под неким изговором често излазе, од Цркве одлучивати.

20. Не приличи без потребе постављати клирике, но да се зна број клирика према древном правилу. Ко без потребе чини наведено, биједу и трошак свом имању доноси. И расипни економ, и епископ који тако заповиједа (чине исто), па није прилично да се без неког помањкања (клирика) поставља или прибројава у клир. Ако неко, прекорачујући мјеру прихода од црквене имовине, прибоји себи (у клир) од сваког свештеног степена, нека такви остану у броју свог (старог степена) све док (број клирика) не дође на древни, предвиђен црквеним поретком, како би црква била у могућности давати и онима који су клирици и сиромасима који јој се обраћају. Свакога овлашћујем, којега год да је чина и образа и живљења, ако види да се преступа нешто од овога, да нама јави.

21. Не треба онај који даје ратару на зајам да држи земљу овога. Може узимати као лихву један стамен[61] по перперу[62] на годину дана, а ако је зајам дао у житу онда нека узме по осми дио сваког ћупа. Нека погрешка онога који пише не штети уговору, јер онај који говори за себе да све зна сâм показује колико не зна.

22. Када се говори о црквеним правилима и старјешинству, заповиједамо да света црквена правила изложена и утврђена од света четири Сабора имају чин закона, тј. (Сабора) у Никеји гдје је било 318, у Константинграду гдје је било 150 Светих Отаца, првог у Ефесу гдје је било 200 Отаца и гдје је био осуђен Несторије, као и у Халкидону гдје је било 640 Отаца. Од ових Сабора документа чувамо и заповиједамо преосвештеном папи Старога Рима први да буде, тј. најстарији од свих епископа, а преблажени епископ Константинграда, тј. Новога Рима други по реду да буде, по преосвештеном папи апостолског престола Старога Рима. Нови је Рим други по чину и части. Од осталих да буде почаствованији епископ Првог Јустинијана Града[63] нашег отачаства, и да увијек има под својом управом епископе области и све остало.

23. Заповиједам да се одсада и ово поштује: нека се не врши рушење или ма какво кварење изгледа било ког здања, односно села, цркве или другог часног дома, већ само ако је потребно пут правити или мост зидати, или буде потребно обновити град тако да личи на првобитни, поменуто дјело (се може) учинити црквама и другим часним домовима.

24. Умјесто застарјевања од десет, или двадесет, или тридесет година, и светим црквама и другим часним домовима само проток од четрдесет година заповиједамо да се може супротставити. Ово важи и код тражења оставе и насљеђа које је остављено за благочестиве намјене.

25. Ако неко у завјештању напише да се сазида зграда часног молитвеног дома, тј. црква, или странопријемница, или зграда за убоге, или сиротиште, или болница, заповиједам да се, старањем богољубивог епископа и кнеза те области, црква заврши до истека пет година. Било да завјешталац заповиједи одговарајућим странопримцима, или хранитељима убогих, или другим сличним управитељима, било да такву одлуку повјери својим насљедницима, заповиједам да насљедници у сваком погледу учине како је написано, док ће епископ тог мјеста надгледати да ли се здање добро гради, и ако нађе да су управитељи неумјешни, има власт да без икаквог приговора постави друге, способније, на њихово мјесто. Заповиједам да се преподобни епи-

скоп стара да се све такве побожне одлуке спроведу према жељи покојника, чак и ако им је од завјештаоца или дародавца забрањено да имају удјела у томе.

Ако они којима је заповијеђено да то чине (да спроведу вољу завјештаоца), будући једном и два пута опоменути пред људима од стране епископа тог мјеста и његовог економа, одуговлаче да заповијеђено изврше, наређујем им да сав добитак који им је остављен од завјештаоца предају преподобном епископу тог мјеста, како би, узевши сваку имовину одвојену на неко побожно дјело, с приходом и прираштајем протеклог времена, као што рекосмо, и поменути добитак, завршио оно што завјешталац заповиједи.

И сваки други (насљедник епископа) нека има власт да врши такво потраживање, и да се труди да се таква (завјештана) побожна дјела обаве.

Ако насљедник који не изврши оно благочестиво дјело које је остављено (завјештањем) говори да остављено богатство није довољно за извршење, овако заповиједамо: сав дио који је њему одвојен, и колико се нађе имовине остављене од завјештаоца, старањем преподобног епископа тога мјеста да се потроши на дјело за које и би остављено.

26. Ако је остава[64] у питању, заповиједам да се прије навршења шест мјесеци од појаве завјештања она (остава) преда на сваки начин онима којима је остављена. Ако се прекорачи наведено вријеме а они који оставу држе је не предају, приход, лихва и свака законита добит потраживаће се од часа када је умро онај који је оставио оставу. Ако је остава неком часном храму остављена, она се никако не смије продати. Ако се мјеста или људи којима је заповијеђено да то дају налазе далеко, тада онима којима је такво нешто остављено треба, уз дио (имање) који је замјена за оставу, да се исплати и добитак са додатком не мањим од једне четвртине имања, и да се не оптерећује јавним дажбинама. Ако је у питању њива или виноград или неко друго такво мјесто, и ако зажеле да га продају, да се не прихвати мања цијена од збира тридесетпетогодишњег прихода за такво мјесто, тако да се тај новац добијен продајом утроши на корист раније поменутом часном дому којем је остављена (остава).

27. Заповијест којој је почетак:

Исти цар Јустинијан, преосвећеном архиепископу Мини.

Иако је оно што се односи на свете цркве прописано у многим законима, потребити су још и други, који се односе на дјела која се јављају и која ће се јављати.

Многи стреме ка зидању светих цркава имена свога ради, и тако када их сазидају даље не брину да издвоје потребна средства за трошкове освјетљења, односно за уље и восак, и за храну оних који пребивају у црквама, и све оно што је потребно за свештену службу, већ их остављају као гола здања, и потом или се урушавају, или су лишене сваке свештене службе.

Заповиједам, прије свега, да се нико не усуди ни манастир, ни цркву, ни било који молитвени дом да почне градити, но најприје да дође епископ богочуваног града, и на том мјесту изврши молитву, и крст постави пред свим људима, образује тамо црквену општину и свима о томе јавно саопшти. И нико другачије да не почне од темеља цркву градити, прије него што разговара с епископом тога града, и да одреди обим свог имања који хоће издвојити за уље, восак, и свако освјетљавање цркве, и за свештену службу, и за различито одржавање светога храма, и за храну оних који му служе.

Ако неко нема довољно (средстава) за све то, а жели да га људи по имену називају као градитеља цркава онда, како су многе цркве по свим областима и у цијелом Царском Граду у опасности да се уруше од старости, ако су неке од њих и мале, али су љепше украшене од великих, он треба једну од таквих цркава да узме, ту грађевину да обнови, и за то да има сагласност богочуваног епископа правовјерних.

28. О управитељима, и о старјешинству, и о различитим главама које се тичу светих цркава и других часних домова већ смо нешто ставили у закон. Сада оно што је раније разним заповиједима установљено о преподобним епископима, и о клирицима, и о монасима, с одговарајућим исправкама, намјеравамо да обухватимо једним законом.

Заповиједамо, кад год се јави потреба да се постави епископ, клирици и прваци тога града да донесу одлуку о избору три лица. Стојећи пред светим Јеванђељем, заклињу се у одговорност својих душа да их нису изабрали ради неког примљеног или обећаног дара, већ знајући их да припадају правој и саборној вјери и да су чистог живота, и да су добро писмени, да немају ни жене ни дјецу, но ако је неко и имао прије жену, она је била прва и једина и дозвољена законом и свештеним правилима, да није ни савјетник ни чиновник, или ако јесте савјетник или чиновник, да је провео не мање од 15 година у монашком животу, и да изабрано лице није млађе од 35 година, већ да у зрелијим годинама буде постављен, да не навуче невољу на онога који га је поставио. Онај који се тако ослободио од Савјета, једну четвртину свог имања да задржи за себе, а остало Савјету или за јавне дажбине да остави.

Дајем овлашћење онима који одлучују и врше избор, ако неког свјетовног човјека изузев савјетника и чиновника сматрају достојним (епископства), но друга двојица да су клирици или монаси, да (поменутог) прикључе њима и тако изаберу. Након што буде прибројан клирицима и са клирицима проведе три мјесеца навикавши се на света правила и црквене службе, нека буде постављен.

29. У случају да се не нађу три лица, тј. човјека како би требало за избор (епископа), онда треба између два или о једном лицу донијети одлуку и извршити избор. Такав да има сва напријед речена свједочанства.

30. Ако они који су дужни да донесу одлуку о избору то не изврше за шест мјесеци, тада невољу на своју душу примају. Онај који има надлежност да постави епископа, ако га постави противно напријед реченом указу, такав да се одлучи на једну годину, а његова Црква овлашћена је да управља његовим имањем. Постављени да се извргне.

31. Ако неко почне оптуживати онога који је изабран, нека се одложи његово постављење, тј. нека се сачека. Уколико се пронађе кривица нека се забрани (постављење). Ако се нађе да није крив, тада нека се постави. Тужилац ако не докаже кривицу, или ако повуче оптужбе које је

износио, нека се прогна из области у којој живи.

32. За оно што се по обичају даје, дозвољавамо да само епископи који се постављају дају оно што је у овом закону прописано. Заповиједамо архиепископима и патријарсима, и папи Старог Рима и патријарху Константинова Града, и александријском и Божјег града Антиохије, и јерусалимском, ако је обичај да епископи или клирици за своје постављење дају двадесет литри перпера, или мање, нека дају само онолико колико обичај налаже. А ако се давало више од овог закона, онда да се ништа више од двадесет литри перпера не даје. Они које поставља митрополит и патријарх, ако годишњи приход цркве за коју се постављају није мањи од 30 литри перпера, за поставење на пријесто дају 100 перпера, (и) писару онога који поставља и осталим који му служе и примају по обичају даје се 300 перпера. Ако црквени приход у току године буде мањи од 30 литри перпера, али не мањи од 10 литри перпера, за постављење дају 100 перпера, а свим осталим који примају по обичају 200 перпера. Ако приход буде мањи од 10 литри перпера, али не мањи од 5 литри, онда треба давати за постављење 50, а свима који по обичају примају 70 перпера. Ако је приход мањи од 5 али не мањи од 3, онда за устоличење на престо давати 18, а свим осталим који по обичају примају 24 перпера. Уколико црквени приход буде мањи од три, али не мањи од двије литре перпера, дати за устоличење на престолу 12, а свим осталим 16 перпера. Епископу чија Црква има приход мањи од двије литре перпера не допуштам да ишта даје ни за устоличење на пријесто, ни за било који други обичај.

Оно што примају старији презвитери и старији ђакони епископа који поставља, нека раздијеле онима који по обичају примају.

33. Ако се деси да је постављени епископ још под влашћу својих родитеља, од момента постављења нека је својевластан. Епископима и монасима не дозвољавам да буду хранитељи[65] или старатељи било ком лицу.

34. Презвитерима и ђаконима и ипођаконима дозвољавам, ако се позивају у хранитељство или старатељство о дјеци на основу законског сродства, да такву службу приме, ако унутар рока од четири мјесеца рачунајући од кад их је позвао надлежни судија, писмено изјаве да својом вољом прихватају такву службу. Послије тога нека се не разматра да прихвате старање о неком.

35. Но, не допуштамо ни да епископ или економ, или други клирик било кога степена, или монах, ни у своје име ни у (име) цркве или манастира, уђе у (ред) извршитеља јавних дугова, или најамника дажбина, туђих зграда и имања, надзорника домова, или судских изасланика или заступника у таквим дјелима.

Ако се у близини цркава или манастира налазе неке зграде, или имања, или мјеста, па они који управљају тим часним домовима пожеле да нешто од тога узму у најам или закуп, тада сви клирици и монаси, или на расправи или писменим изјашњавањем о дјелу, треба да изјаве да су сагласни како ће им то бити на корист. Такође, овлашћујем и све цркве да једне другима дају у најам и у закуп. И клирици исто тако могу имовину својих цркава да дају у најам по вољи епископа или економа. Изузета су лица којима је то другим законима забрањено чинити.

36. Никоме од властеле не приличи да принуђава богољубиве епископе и игумане да на суд дођу како би свједочили о нечему, већ судија нека пошаље епископу некога од оних који му служе, да пред светим Јеванђељем како доликује свештеницима, кажу што знају. Но, ни за имовинске, односно новчане, нити за кривичне случајеве, не допуштамо да буде принуђен доћи или стати (пред властелина) без наредбе цареве, но властелина који се дрзнуо писмено или усмено да ово нареди, пошто му се скине појас, односно пошто му се одузме војнички чин, мукама казнити и у заточење послати.

37. Забрањујемо преподобним епископима, презвитерима, ђаконима, ипођаконима, чтецима и свима другима који су у побожном чину или образу да играју тавлије, или да с онима који играју буду ортаци или посматрачи, или у било које позориште да иду да би гледали. Ако се неко од њих огријеши о ово, заповиједам да му се забрани свака благовјерна служба и да буде уведен у манастир.

38. Ни једнога епископа не присиљавати да отпусти из клира било ког клирика који је под њим.

39. Свим епископима и презвитерима забрањујемо да одлучују некога од свете заједнице прије него што се покаже кривица због које црквена правила заповиједају да се то чини. Ако неко мимо ове забране некога одлучи од свете заједнице, тај ће, као неправедно одлучен од заједнице, бити од већег светитеља[66] разријешен од одлучења, и удостојити се заједнице. Онај који га је одлучио без разлога, биће одлучен од стране епископа под којим је на вријеме које он нађе да је потребно.

40. Епископ не треба да некога туче својим рукама, јер то не доликује архијерејима.

41. Ако је неки епископ по црквеним правилима изврпгнут из епископства, па се дрзне да се поново дигне на престо са кога је свргнут, или остави мјесто у коме му је наређено да пребива, заповиједам да се такав преда у манастир који је у другој области, да би оно што је у епископству погријешио, боравећи у манастиру исправио.

42. Не дозвољавамо да се клирици другачије постављају већ само ако су добро описмењени, и правовјерни, и имају живот чист, и имају брак који није забрањен законом и божанственим правилима.

43. Не допуштамо да презвитер буде млађи од 30 година, а ђакон и ипођакон нека нису млађи од 25 година. Чтец не смије имати мање од осам година. Ђаконисе у свету цркву не постављати ако су млађе од 40 или ако су приступале другом браку.

44. Ако се у вријеме постављења клирика у неки чин појаве оптужбе у вези са њим, нека све буде по поретку онако како је већ прописано у вези са постављењем епископа.

45. Не постављати неожењеног ђакона, осим ако претходно изјави да може живјети чисто без законите жене. У току постављења, онај који поставља не може заповиједити ђакону или ипођакону да послије рукоположења узме жену. Ако се то догоди, епископ који је то заповиједио да се из епископства изврпгне.

46. Ако се презвитер, ђакон или ипођакон који је постављен опет ожени, нека се извргне из клира и са својом имовином буде предат савјету града у коме је био клирик, односно прибројан људима који дају порез.

47. Ни савјетници, ни редници не могу бити клирици, да не би због тога била нека поруга на часни клир. Ако се такви људи уведу у клир, као да и нису постављени и да се поново устроје у свој сталеж. Ипак, ако неко у монашком животу, како доликује, проведе не мање од 15 година, заповиједам да се такви рукополажу, тако да савјетници дају законски дио Савјету и јавној ризници.

48. Ако чтец узме другу жену, или узме удовицу као своју прву жену, или ону која је од мужа отпуштена, или законом и свештеним правилима забрањену, такав нека се не уводи у други црквени чин. Ако уђе у било који виши чин, нека се изврнге и нека остане у првом.

49. Ако клирик у било ком чину, или управитељ било ког часног мјеста, или прије постављења, или прије него му је повјерено управљање или старање, или по томе жели нешто од свога имања приложити Цркви или мјесту над којим је управу или старање узео на себе, не само да им то не забрањујемо, већ им чак заповиједамо да тако чине за спасење своје душе. Једино забрањујемо да се даје појединцима, а не (забрањујемо) оно што се прилаже светим црквама или другим часним домовима.

50. Ако се роб са знањем и непротивљењем свога господара приброји у клир, од часа када је прибројан нека буде слободан и благородан. Ако постављење буде без знања његовог господара, господар треба да прије истека једне године докаже његов положај, и да свог роба поново прими. Ако роб, са знањем или незнањем свога господара, буде примљен у клир у било који црквени чин, и напусти црквену службу и пређе у свјетовни живот, свом господару на служење предан нека буде.

51. Људима који су уврштени међу оне који дају порез допуштамо да, у насељима у којима су уврштени, постају клирици и без воље господара. Такође, након што постану клирици, треба да испуњавају наложени им рад и обрађивање земље.

52. Презвитере, и ђаконе, и ипођаконе, и чтеце и појце, њих све клирицима називамо, и имовину којим год начином да им је у власништво припала, заповиједам да је имају под својом влашћу, слично како је у грађанским стварима, и њу да дарују на основу закона и да је могу завјештати, чак и ако су под родитељском влашћу. Такође, њихова дјеца ако је имају, или ако је немају онда њихови родитељи, примају законски дио.

53. Благовјерни презвитери и ђакони, ако се испостави да су лажно свједочили у грађанским спору, довољно је да умјесто мучења буду одлучени три године од Божанствене службе и да буду предани у манастир.

Ако су у кривичном спору лажно свједочили, заповиједамо најприје да буду лишени чина, а онда кажњени мукама предвиђеним законом. Остали, који су у другим црквеним чиновима, ако дају лажно свједочанство у било којој ствари, или у грађанској или у кривичној, то јест буду разобличени, не само из клира и црквеног чина да се изврвгну него заповиједам да се и мукама казне.

54. Уколико неко има неку оптужбу на клирика, монаха, ђаконису или испосницу, нека то прво каже преподобном епископу под којим је неко од споменутих, и он ће о ствари која је међу њима да пресуди. Ако се оба парничара примире, властелин тог мјеста нека пресуду потврди. Ако неки од парничара у року од десет дана почне приговарати пресуди, нека властелин тога мјеста испита ту ствар, и ако се нађе да је пресуда била исправна, својом пресудом такву пресуду да потврди и тиме оконча суђење. Не треба таква ствар, која је други пут суђена, опет на суд да се износи.

55. Ако пресуда тог властелина буде противна пресуди богочуваног епископа, онда је против властелинове пресуде надлежан да одлучује сабор градских судија, и нека га по закону обавијести и испита. Ако по царској или властелинској наредби епископ суди између било којих лица, нека сабор (градских судија) обавијести цара или онога који је њему (епископу) послао тужбу. Ако се било које од претходно наведених богобојажљивих лица, тј. клирик, или монах, или ђакониса, или испосница терети за кривично (дјело), и ако епископ оптужи некога те се тако дође до истине, тај да се од части, тј. од чина свога изврнге по црквеним правилима, и тада ће му (епископу) одговарајући судија, тј. властелин града помоћи и по закону спровести суђење и привести га крају. Ако тужилац претходно приступи градском властелину, и кривица законском истрагом може да се докаже, тада се епископу тога мјеста објављује записник, и ако се установи и покаже да је починио кривице које се износе против њега, нека га епископ по правилима одлучи од части, тј. од чина у коме је, а судије ће изрећи одговарајућу казну према закону. Ако епископ сматра да је суд донио неправедну одлуку, тада треба да сачека и не лишава части оптужено лице. Такође, такво лице да буде под заштитом закона, тако да нас о том случају обавијесте и епископ, с једне стране, и судије, с друге стране, да бисмо ми, упознавши се с тим, могли заповиједити онако како сматрамо (да треба). Ако неко због грађанског случаја с неким од раније наведених лица има спор, и епископ касни да између њих пресуди, онда тужилац има право да дође градском властелину. Такође, оптужено лице да се ничим не принуђава да даје јемство, већ само нека да исказ без заклетве с обећањем свог имања.

Ако неко због кривичног случаја оптужи некога од претходно речених лица, оптужено лице да буде под заштитом закона.

56. Ако буде ријеч о црквеним стварима, градске власти о томе нека не расправљају него епископ нека суди по свештеним правилима.

57. Ако неки преподобни епископи истог сабора, то јест из једне области, имају неки спор један са другим, или због црквених мјеста или због неких других ствари, најприје њихов митрополит са другим епископима свог сабора такву ствар да суди, те ако оба парничара не прихвате како је пресуђено, тада преблажени патријарх те управе међу њима да пресуди, и тако да заповиједи како то одговара према црквеним правилима и закону. Ни један парничар не може његовој пресуди приговорити.

58. Ако клирик или неко други има тужбу

на епископа, прво нека преподобни митрополит те области по свештеним правилима и према нашем закону такву ствар пресуди. Ако се неко пожали на оно што је пресуђено епископу, о ствари нека се обавијести преблажени патријарх који ће ту ствар окончати на одговарајући начин. Ако на митрополита има нешто епископ или клирик или неко, патријарх који том облашћу управља на сличан начин ствар да суди. За све оптужбе епископима може судити митрополит чијој области припадају, или патријарх, или неке друге судије.

59. Ни једно јемство и ни један исказ са заклетвом од оних који управљају да не буде изнуђиван. Такође, и они нека се потруде да се ослободе оптужби наведених против њих.

60. Није дозвољено економу или старатељу домова за убоге, или старатељу о болнима, или било коме управнику часних домова који своме епископу полаже рачуне, да прије провјере ствари и намирења дуга одбјегне од свог епископа и одлази пред друге судове.

61. Ако неко од црквеника[67] који је примио неку такву повјерену му управу умре прије полагања рачуна и измирења дугова, заповиједамо да његови насљедници, по истом поретку, буду обавезани провјером рачуна.

62. Уколико се неки епископ или клирик из било које области нађе у Константинграду, и неко хоће против њега тужбу да поднесе, ако је почетак ствари у области (из које је епископ), тамо треба и да се заврши. Ако још није започето, једино преславни епарси источних судова, или судије које смо ми одредили да одговоре онима који су тужбу поднијели.

63. Благовјерни изасланици било које Свете Цркве који се налазе у царствујућем граду, а које су послали њихови епископи преблаженим патријарсима или митрополитима, ни за своје епископе, ни за црквене ствари, ни за јавни, ни за обични дуг, никаквој оптужби или потраживању нека не буду изложени, ако немају заповијест од својих епископа или економа да се с неким туже или суде. Тада, једино онима који су од њих тужени дајем овлашћење да против њих изнесу неку тужбу на (њихову) цркву или епископа, ако је имају.

Ако у вријеме док врше изасланство себе учине кривим за неке ствари или дјела, нека буду изложени и ономе што се односи на те спорове и пресуде.

64. Ако епископи или клирици као изасланици града, или своје Цркве у Цариград, или на било које друго мјесто дођу, заповиједамо да им се не стварају никакве непријатности ни узнемиравања од било кога, но они који их сматрају за криве могу их позвати на суд када се ови врате у своју област, с тим да они који их сматрају за криве не просуђују о посљедицама протицања времена, јер се не рачуна вријеме проведено у одсуству (ван своје области).

65. Ако се појави случај да се опомена или позив на суд достави за било који грађански спор, било за јавни или лични, клирику или монаху или монахињи било ког манастира, чак и женскога, заповиједам да се опомена или позив на суд изврши без увреда и са одговарајућим уважавањем. Монахиње и испоснице из манастира не изводити, већ да истакну за себе заступника који ће одговарати о ствари.

66. Монаси треба сами, или путем заступника да обављају своја или манастирска суђења. Када се сазна да су ово преступили или судија или онај који позива, онда се судији одузима појас, то јест бива лишен чина, и бива кажњен са пет литри злата од стране узвишеног извршитеља царских дажбина, а онај који позива, уз три литре злата треба и мучење поднијети, а онда бити послан у заточење. Ако властелин неће да брзо изврши казну, нека нас епископ обавијести.

67. Не дозвољавамо ни једном лицу уврштеном у било који црквени чин, а уз њих и ђакониси, и монаху, и монахињи, и испосници да за сваку оптужбу или кривичну или грађанску, без обзира колика им је имовина, дају клирику или неком ко је у војску стављен, а који опомиње или позива на суд у Цариград, или у област у којој живе, да ономе који позива на име труда дају више од четири стамена.

68. Ако је нашом заповијешћу, или властелинском, или преблаженог патријарха послат (судски позивар) у другу област да неког од раније наведених лица позове на суд, или однесе опомену, нека не узима (од њих) више од једног перпера.

69. У случају да многи за једну исту тужбу треба да опомену или позову на суд неког од претходно наведених лица, заповиједамо да се само једном човјеку даје за труд свих.

70. Епископ због ствари своје Цркве не треба да доживи никакву штету нити узнемиравање. Ако због личних ствари буде опоменут или позван, за труд ономе који га позива нека дâ. Оптужбе које су против цркава преузимају економи или они који су постављени за то. Ко се дрзне да више од напријед наведеног тражи, да буде присиљен да оно што је узео врати у двоструком износу ономе од кога је узео. Ако је војник да му се скине појас, тј. да му се одузме војинство, а ако је клирик из клира да се извргне.

71. Који су уврштени у клир и немају жену, по правилима забрањујемо да у својим домовима имају туђу жену, осим мајке, кћери, сестре и других лица која не изазивају никакво подозрење. Уколико неко прекрши ову заповијест и има жену у свом дому која код других може изазвати подозрење, па једном или два пута од стране свога епископа или својих клирика буде опоменут да са таквом женом не живи, и не жели ону жену отјерати из свог дома, или ако се јави тужилац и покаже се да нечисто са том женом живи, тада нека га епископ, према црквеним правилима, извргне из клира и градском савјету града у коме је био клирик нека буде предат, тј. нека пређе међу људе који дају данак.

72. Епископу не допуштамо ни једну жену да има у дому свом. Ако се покаже да се овога никако не придржава, нека буде извргнут из епископства.

73. Не допуштамо да ђаконисе ни на који начин живе са мушкарцима у једном дому, јер од тога расте подозрење на нечист живот. Ако се (она) овога не придржава, презвитер коме је подређена нека је опомене да таквог мушкарца истјера из куће. Ако одуговлачи и не исјера га, да буде лишена црквене службе и примања, и у манастир предана и тамо све вријеме свога живота нека проведе. Ако има дјецу, њено имање нека се подијели између ње и њих према броју лица. Онај дио који њој припада

узима манастир да је храни. Уколико нема дјеце, све њено богатство да се подијели на равне дијелове манастиру у који је дата и цркви у којој је најприје уврштена била.

74. Ако неко, ушавши у цркву у току вршења Божанске тајне или других светих служби, нанесе увреду епископу или клирицима или другим црквеним служитељима, заповиједамо да се такав казни мучењем и у заточење пошаље. Ако неко и Божанске тајне и божанску службу омете, да му се мачем глава одсјече. Заповиједамо не само грађанској већ и војној властели да тако кажњава.

75. Свим обичним људима заповиједам да без преподобног епископа тог мјеста и побожних клирика који су под њим сами са крстовима не излазе. Каква је то служба или молебан у којој нема презвитера?!

76. Остало нам је још да уредимо о часним манастирима и богобојажљивим клирицима и монасима.

Заповиједам да игумана или архимандрита у сваком манастиру постављају не само према чину монашком или по старјешинству, већ кога монаси или угледнији изаберу не због нечег другог, већ због праве вјере и цјеломудрена живота, и достојног управљања, и да може монашко искуство и сав манастирски поредак долично чувати. Таквога да епископ дотичне области постави. Тако заповиједам и женским манастирима и онима који у уздржању бивају.

77. Ако неко жели ступити у монашки живот, заповиједам да ако је познато да ниједном реду људском[68] није потчињен, игуман тог манастира када хоће нека му да образ, односно постриже га. Ако није познато да ли је потчињен неком реду, три године да не прими монашки образ, па ако га до окончања три године нико не затражи и покаже се достојан, нека се удостоји монашког образа.

78. Ако неко на име вјенчања, или порођаја, или мираза ради, или вјенчаног дара дâ нешто или остави својој дјеци, или неком другом лицу, насљедство или дар, или испрва им то просто оставивши оптерети их управљањем, или остављањем под једним од претходно речених видова, заповиједам да ако тако обавезани младићи или дјевојке оду у манастир, или младићи постану клирици, или дјевојке ђаконисе или испоснице буду, таква расподјела буде неважећа и као непостојећа. Овом помоћу клирици и ђаконисе нека се наслађују. Ако до краја њиховог живота дотекне и имање дато им или остављено под тим видом, оно се за благочестиве потребе или раздаје или оставља.

О тим лицима, тј. о младићима и дјевојкама који уђу у манастире или испосничке насеобине, и потом оставе такво цјеломудрено живљење, заповиједамо да оно што им је на наведени начин дато или остављено, уз осталу њихову имовину, узме манастир или испосничка насеобина у коју најприје дођоше. Ако су поменута лица претходно раздала све за ослобођење заточених или за храну убогим, не дозвољавам да се ни од кога од њих то потражује.

79. Уколико жена или мушкарац изаберу монашки живот, заповиједам да свој иметак манастиру оставе.

80. Ако такво лице има дјецу, и не завјешта да им се дâ што доликује прије него што оде у манастир, треба да и након доласка у манастир своје имање својој дјеци раздијели.

Такође, да ни једном од дјеце не умањи законити дио. Дио који не дâ дјеци нека припадне манастиру. Ако све своје имање хоће једнако са дјецом да раздијели, нека себе прибројИ дјеци и један дио, свакако, себи задржи, а он нека припадне манастиру. Ако пребивајући у манастиру, сконча прије но раздијели дјеци своје имање, дјеца нека узму законити дио, а остатак имања манастиру да припадне.

81. Ако је између неких заручење обављено по закону, и заручник оде у манастир, нека узме за заручење дате залоге. Ако заручница изабере монашки живот, исто да учини. Обоје се ослобађају казне.

Ако по сједињењу у брак или само муж, или само жена оде у манастир, нека се брак разријеши без кривице за развод.

Када лице које оде у манастир прихвати монашки живот, ако је муж нека врати жени мираз, и ако је узео од ње и нешто друго, а уз то од брачног дара онолики дио колики је по кончини мужа требало да припадне жени, према уговору који у заручном писму пише.

Ако је жена та која одлази у манастир, на исти начин муж да раздијели брачни дар, и одговарајући дио мираза. Остатак мираза и нешто друго од жениног имања што се у њега нађе, заповиједам да се њој дâ.

Ако обоје изаберу монашки живот, заповиједам да уговор о миразу буде неважећи. Муж нека раздијели брачни дар, и жена да прими свој мираз или друго нешто што је мужу дала.

Ако нађу за прилично, или заручник заручници, или заручница заручнику, или муж жени, или жена мужу могу даровати нешто или отписати.

82. Ни једнима на вољу не дозвољавам: ни родитељима да дјецу, нити дјеци да родитеље, који остављају свјетовни живот, као незахвални лише свог насљеђа због неког прегрјешења које је било прије монашког живота.

83. Забрањујем родитељима да своју дјецу која су изабрала монашки живот изводе из часних манастира.

84. Ако монах оставивши свој манастир у други дође, и ако је неку имовину заимао у вријеме у које из манастира изађе, заповиједамо да први манастир, у који најприје бијаше дошао, то имање узме.

Ако пређе у свјетовно живљење, нека га епископ и властелин тог мјеста предају у манастир, и имовину која се затекне код њега нека дају у манастир у који буде предан. Ако опет остави манастир, тада властелин те области у којој се обрео да га узме и прибројИ људима који су под њим.

85. Ако неко отме, или блуд изврши, или оскврни монахињу, или испосницу, или ђаконису, или било коју другу жену која побожан живот или владање има, имање таквога, и оних који су помогли то оскврњење заповиједам нека се дâ светом мјесту у коме је та жена живјела. Нека преподобни епископ тог мјеста, и економ његов, и још властелин те области и бољари који су под њим тако нешто казне. Онима који су се дрзнули то учинити и онима који су им помогли треба мачем главе одсјећи. Жену са имовином њеном треба у манастир предати. Ако је у питању ђакониса, и од законитог мужа дјецу има, законити дио дјеци нека дâ.

86. Ако до истека године након што се сазна за то нечисто дјело, њихова имовина не буде дата часним домовима, заповиједам

извршитељу царских дажбина наших људи, да на сваки начин ову у нашу ризницу положи. Властелину тог мјеста, који се није побринуо да такво имање дâ часним домовима, треба одузети појас, то јест лишити га достојанства, и уз то извршитељ јавних царских дажбина пет литри злата да узме од њега.

87. Свима у исто вријеме забрањујемо да причињавају тешкоће образу монашком: ни монаху, ни монахињи, ни испосници, нити да се на било који начин изругују црквеном устројству. Ако се неко дрзне да то чини, поднијеће тјелесно мучење и бити предат у заточење. Уређујем да тако чине не само епископи у мјестима, но и градски и војни властелини.

Твојој узвишености заповиједамо да оно што је овим законом новоустановљено чуваш у свим будућим љетима, и да будеш узрок дјелотворности (онога) што наше човјекољубље заповиједи, да уредиш да се свуда чува и допре до ума свима који су у царском граду.

Привата су она која царству посебно припадају, а друга су народна, која су под старјешином благајни за народне потребе. Благајне су двије: народна, и посебна царска.

Двије су царске ризнице: посебно самога царства и њена благајна, а друга је народна и она се латинским језиком каже *фиск*.

46. ПОГЛАВЉЕ
НОВА ЗАПОВИЈЕСТ БЛАГОЧЕСТИВОГ ЦАРА АЛЕКСИЈА КОМНИНА

Два гласа дођоше до ушију царства мога, преосвештени владико. (Први), да неки долазе Великој и Божанственој цркви Божје Ријечи Премудрости (тј. Светој Софији), узвикујући о слободи, и под изговором ослобођења род (слободних) стварају (говоре да су рођени од слободних родитеља, односно од Бугара или од неких сличних које наши грађани не узимаше у ропство). (Они) бивају задржани ради доказивања тога што говоре, и након што покажу свједоке којима се не може приговорити, њихови господари желе да своје свједоке ставе насупрот њима, и тако они који притичу, тј. који се ослобађају, немају могућности да остану до краја оправдавања на суђењу, те удио ропства опет пада на њих.

- И (други), како за наше грађане за закључење брака бивају бесједе и сједињење, овима не следује молитвословље, будући да се њихови господари плаше да у брак с молитвословљем удружују роба с робињом, како се отада не би отпустили на слободу.

Разрјешење

Срећно постигавши да изнађе одговарајуће рјешење за обоје, с пажњом изложи тим поводом ову заповијест, којом заповиједа:

Ако робови изјављују да су слободни, неће се одржати свједочење постављено против њих, нити ће се за њега уопште наћи мјеста у било ком градском или црквеном суду, но једино да они који их повлаче донесу писмене доказе. И ако робови имају свједоке законом прихватљиве и несклоне клеветању, спор ће се разријешити када се свједоци закуну. Но, ни против њихових свједока нека њихови господари не постављају друге (свједоке), како не будући једнаки на многим суђењима, не би постали узрок штете слабијим. Но, као што законодавство блаженог цара Василија о земљорадницима, када немоћни имају свједоке, не допушта силнима да поставе друге свједоке против њих, тако и овдје ако робови ћуте прије суда, господари имају од свједока оснажење, и само та тужба од њихових свједока се држи. Робовима који су повлачени (позвани на суд) никако се не забрањује да против тих поставе своје свједоке (када против оних који су у законитом поступку ослобођења поставе свједоке они који их вуку у ропство). Ова заповијест дарује помоћ слабим и немоћним, а није изложена ради силних, и да би их још оснажила.

Додаје се и да молитвословље, тј молитве заручења и вјенчања, не само слободним већ и робовима треба држати. И одсада нека не буде другачије, ни да се зове законитим браком и достојним хришћанског устројства, ако оне који се сједињују, тј. женика и невјесту, молитве не свежу у љубав.

Зло ће настати (ако) сви ми хришћани једну вјеру држимо, и исповиједамо једно крштење којим Богу приведени бисмо, и у Његово спасење се надамо сви ми који вјерујемо, а подмећемо некима мисао како су робови мало од добра одступили. И слободни, дакле, који се удружују у брак једно с другим, најприје се божанственом молитвом свезују; робови бивају одстрањени од добра и не примају Бога у благосиљању сједињења. Или се боји господар њихов да ће, ако приме Бога у благосиљању, њему бити учињена неправда у господарењу, да ће бити лишен власти над њима? Ако се држи да је тако, треба се бојати и светог крштења, како робови не би били отуђени од својих господара! Но, и Причешћа самим пречистим Тајнама, како не били због њих отуђени од својих господара! И отада се узима од робова велико и часно име Божанске вјере, и људи ће постати робови не само људима, већ и човјекоубици. С њима ће несрећу претрпјети и њихови господари, (који) страхом од лишавања служења људског, изабраше да туђи буду слави Божјој. Но ни ово није праведно мишљење, и молитве заручења и вјенчања неопходно је потребно вршити и над робовима, и (то) доликује хришћанском уређењу. Ионако је међу људима познат различит удио господара и роба, што наши грађани прихватише, и што приличи примјењивати на њих.

Један је Господ свима, једна вјера, и једно крштење. Не знамо да постоји разлика у вјери за роба и господара, јер сви смо робови Ономе Који нас је из ропства избавио Божанском и животворном крвљу која је из Њега истекла.

И будући да ово тако добро и корисно бијаше заповијеђено, твојој великој светости предстоји да ово јавно изло-

жиш свуда (и) свим светим црквама, тако да њихове старјешине тако провјеравају за ослобођење, не дозвољавајући да против робовских свједока њихови господари постављају своје свједоке.

И нека објаве свим крајевима који су под њима: уколико без свештених молитава своје робове удруже ради брачног сједињења, не закључују им богољубив брак већ утврђују блудничко смјешање. Које не сједини Бог, призиван свештеним молитвама, сви такви се на гријех састају. И тамо гдје ово буде слушано, ако отада неко тако учини, нека знају господари, да се неће показати криви само Божанственој обавијести, већ ће им и робови бити отуђени, будући да ће бити преведени у слободне. Доликовало им је према Божјем закону приводити своје робове на брачно сједињење, и имати власт над њима без недостатка – ако ово не учине, праведно ће на себе навући губљење господарства.

Ову заповијест дужност је не само у свим црквама објавити, но и у градске судове доставити. Нека буде предана и у свим областима под влашћу кнежева, како би сви имали знање онога што је од нас праведно заповијеђено.

Будући да према нашој заповијести већ пристигоше и бракови склопљени међу онима који имају ропски удио, и бракови према првом – неприличном, и до данас преосталом – обичају застарјеше, треба и над таквима извршити свештене молитве. Да ради њих, ако и накнадно бише (молитве), имају часно старање горе речених, које су дужни спроводити и за такве бракове.

Мјесеца марта, индикта трећег, црвеним словима царства мога, и воштаним обичним печатом запечати се.

НОВА ЗАПОВИЈЕСТ ХРИСТОЉУБИВОГ ЦАРА НАШЕГ АЛЕКСИЈА КОМНИНА, МЈЕСЕЦА ЈУНА, ИНДИКТА СЕДМОГ, У ЉЕТО 6592. КОЈА БИЈАШЕ ИЗЛОЖЕНА ОД ВАРДЕ, ЧУВАРА ПАЛАТЕ И СИЛАНОГ ПРВОГ СУДИЈЕ

Древно и старо законодавство поставило је заповијести о заручењу и браку на велику удаљеност, већу од онога што је између, као што прича о Фризима и Мисима говори.[69]

За вријеме блаженог патријарха Јована, коме је надимак Ксифилин, саборним разматрањем настао је спис који то што је тако удаљено показује сједињено у једно, а за који налазимо да га је и увијек помињани међу царевима Никифор, коме је надимак Вотанијат, потврдио писаном повељом и златним печатом. И отуда оно што о браку заповиједи Саборни свитак, то одлучно о заручењу њему објављује: двојици браће не допушта да заруче двије прве братучеде. Ако велики човјек приступи ствари без испитивања, и умом никако не буде могао достићи саборно расуђивање, неразумно ће лутати, не могући утврдити: када је истинско заручење, и како ће имати већу снагу, сматрајући гдје-гдје своје лакомислено схватање за црквену објаву.

Наше царско благочешће, умјешније се прихвативши разматрања и домишљања, испитавши добро и поуздано као што приличи, ово постављајући на мјесто оног, нађе овим узакоњењем жељено рјешење.

Будући да Стари закон говори о заручењу једино као о вољи оних који се договарају, и ништа више од тога, не испитујући (о) завјету или запису који му посљедује и о заручењу:

Ми Божјом благодаћу желимо да животне ствари изађу на љепше, чак и светије узрастање, и од сада не само да брак, већ нека и то заручење има на себи извршено свето благосиљање, (као) и вријеме установљено Новом заповијешћу премудрог цара Леона које је изложено о првом привођењу оних који се сједињују (тј. о мушком полу 15 година да би се женио, женском полу 13 година да би се удавала; ово вријеме и за брачни саживот довољно је имати навршено, сматрао је Стари закон). У складу са тим намјерисмо овом заповијешћу чврсто одредити да истинско заручење и по свему једнако снажно са браком буде (према објави Саборне заповијести) уколико и вријеме које законодавство цара Леона постави имаше цијело на себи, и затим познаше свештено благосиљање, и над њима треба држати становиште Саборног свитка.

Ако се било којој од двије стране које се сједињују, тј. мужу или жени, догоди раздвајање усљед смрти, или напасти или неке невоље, или својевољним одбацивањем, и претвори се у сједињење другог живљења, немало зло овдје се чини (ако) се почетне молитве за брак при савршавању заручења сматрају за нешто бескорисно и ништавно, те се не мари за ову ствар, као да није Бог дошао међу лица која су се сјединила заручењем.

За овим и претходно поменути, увијек помињани цар (Леон), марљиво сљедоваше, добро сјединивши објављено противљење Старог закона са правилом Светог и васељенског Шестог сабора које забрани да заручница при још живом заручнику приступи брачном сједињењу са другим мушкарцем, јавно називајући такву ствар прељубом. Јер, када након благосиљања заручења бивају раздвојени на доличан начин, то је, према његовој ријечи, истински раскид заручења.

Ако заручења многих већ бише обичним порeтком, и бише изложене грамате, и још не наста наведено вријеме у које је за хришћане обичај да бива дужно благосиљање, и не бише изречене уобичајене молитве од презвитера над онима који се заручују, такво заручење – уколико је према тачној ријечи Цркве – нити јесте нити се назива истинским, нити Саборна заповијест на њих има дејство, што је могуће једноставније изрећи: угађањем људима утврђеним питањем (таква заручења) имају дејство заповијести, и Старо законодавство нека има над њима снагу.

На овај начин очуван је у цјелости и Стари закон, раније изречен за заручења, и Саборна заповијест потпуно неприкосновена и неповријеђена сачувана, схватана и исказана према овдје постојећем становишту.

Будући да ово бијаше исказано на такав начин, а заповијест бијаше добра и без спотицања, као што доликује, бијаше узакоњено вршење истинитих и поузданих заручења, оних за која се зна да су са свештеним благосиљањем, према јавно узакоњеном времену савршавана. Оно што је вршено по старом законодавству, као додворавање људима утврђивано питањем, оставља се без дејства и допушта се да за њих важи само Стари закон, јер он установи забрањење, будући да одреди лица која не смију улазити распуштенима од заручења.

Потребно је и сада овој заповијести придодати лијепо украшавање долично хришћанима, будући да се по поузданој и доличној ријечи заповијести Старог и Новог законодавства потпомажу, али многи

народ слиједи Стари закон (након навршених седам година чине заручења, будући без страха и без срама к заручницама својим улажаше свако од њих, потпаљујући пламен жудње честим виђењима и слободним окупљањем на бесједу). Најсветије устројење, слиједећи Нову цареву заповијест, поставља раздјељење заручењу и браку, те су прво молитве за заручење, а исто тако оне које се изговарају над онима који се сједињују браком. Тако сједињене заједно и на тај начин се обављају, и заручење и брак се на једном растојању одржава. Ако се у међувремену догоди какво безумље, исправља се без казне.

Наше благочешће заповиједа овом премудром заповијешћу, да они који након узраста од седам година уговарају те потом праве као што је одређено запис заручења, никако немају потпун чин законитог и пуноснажног заручења, већ то сматрати само за утврђена питања и чинити према обичају договора за друге ствари. Тако ће сада бити за све оне који су под нашом влашћу.

Стари закон, који бијаше изречен за заручење, (у погледу) посјета отпуштеној заручници нека је обавезно у потпуности на снази, ради посебно његованог устројства међу хришћанима. Чак ако заручење, строго гледајући, није било како доликује, али има знамење заручења, сматра се за извршено, и сматра се да оснивање брака отада почиње. Биће веома прикладно да лица забрањена законом и даље имају забрану, и да се нико не дрзне да бестидно чини безумности, те да узима себи за жену ону коју Стари закон, као нечију бившу заручницу, не допушта другоме узети за жену након раскинутог заручења.

Када дође узраст предвиђен за заручење, уједно и за брачно сједињење (тј. за женски пол бити узраста од дванаест година, за мушки пол прећи узраст од четрнаест година), тада се прво обавља заручење вршењем свештених молитава са њему уобичајеним поретком, тј. са залогом (што је размјена прстенова) и љубавним цјеливањем заручника. И тако, након што прође мало или више времена, према року који имају они који се сједињују у брак, (треба) беспрекорно и законито брак закључити, и не спајати заједно оно што је мноштвом ствари раздијељено на више дијелова, тј. (не спајати) заручење и брак у један дан или у један час.

Таквим чином који претходи браку сачува се и Стари закон, који поброји забрањена лица, не допуштајући им да улазе у брак са раздвојеном заручницом њима сродног лица. И Нова заповијест премудрог цара, дивна у свему, намјерава се држати и задржати.

А лица мушког и женског пола која нису сједињена (брачно), млада и неподобна, којима је забрањено брачно сједињење, водећи чист живот, у одговарајуће вријеме са изговарањем свештених молитава састају се једно са другим, и када буде потребно нека им се изврши заручење и брак.

И ако се неко дрзне преко наређене заповијести наше моћи да другачије изврши заручење, и покаже се да не слиједи ову заповијест, премудро и ка свима изговорену, које држати је дужност од овога првог дана након наведеног, пред почетак јула мјесеца, текућег седмог индикта 6592. године, и осмјели се извршити заручење прије узакоњеног времена или свештеног благосиљања, или допусти да се лица која желе да се узму састају на виђење и нема бригу за њих: писар који изда грамату заручења са свог положаја нека се збаци, они који заручење прије времена извршише нека познају себе кривима за људски и Божји гњев. Јавни порезник, (помоћу) судије тог мјеста нека по захтјеву оно што је уписано у грамате потражује од сваког од њих и у потпуности оно што су примили ради непослушања ове заповијести.

Вјерујем да ће и сам Бог устати против њих, јер се не постидјеше да блуд свјесно међу младе уведу. Ако стари закон би укинут и не може се обавити савршено заручење, (а) за провођење у дјело новог закона они који се сједињују не маре, шта друго чине, но само (по) људски, никако једно према другом према постојећем намјенском закону, сами себи допуштају безакоње да се смјешају, вршећи пожудом оскврњења младих душа преко бестидног живљења.

Када буде објављено оно што је од (стране) царства мојега добро заповијеђено, и нађе се саборна одлука уз њих ради обавјештења, нека буде овај спис прочитан на ухо светог Сабора, пресвети владико, и тако положи у часној књигочувници, имајући дужно мјесто заповијести која је новија од оних прије ње.

ПОДСЈЕЋАЊЕ ЧУВАРА ПАЛАТЕ И ВЕЛИКОГ СТРАЖАРА ЈОВАНА ТРАКИСИЈА, О КОМЕ И РАЗРЈЕШЕЊЕ БИЈАШЕ ИЗРЕЧЕНО ОД СТРАНЕ ЦАРА НАШЕГ СВЕТОГ. ПРЕТХОДНО НАСТАЛА ОД ЊЕГА НОВА ЗАПОВИЈЕСТ УТВРЂУЈЕ НАРЕДБУ О БРАКОВИМА, И НАРЕЂУЈЕ ДА ЗАРУЧЕЊЕ КОЈЕ ЈЕ ИЗВРШЕНО СА СВЕШТЕНИМ МОЛИТВАМА БУДЕ НЕРАСКИДИВО.

Мјесеца марта, у години 6600.

Господару мој свети, неки човјек учини заручење (ради) брака своме дјетету, те потом зажали због сједињења, и покушаваше да раскине списе заручења. Он је молио и твоје свето царство, и био послат на хиподромско судиште, и носећи дарове који су уписани у заручење, желио је да их дâ и разријеши заручење.

Они који су се препирали и противили како ово треба да буде нераскидиво, и не као раније (раскинути дајући даре заручења), наводили су као помоћ Нову заповијест твога царства, која је о заручењу прије некога времена изречена – а која бијаше састављена од Старог закона – (која) не даје да се заручење чини другачије, (осим) ако мушки пол не пређе узраст од 14 година, женски пол 12 година, (и да) су дужни тада учинити уобичајене молитве за заручење, и са уобичајеним правилима. Ту се мисли на залог и цјеливање, тј. размјену прстенова, као што узакони увијек помињани цар Леон Философ. И након малог временског растојања или бар довољног, као што су одредили били они који су договорили нека буде брак, и да се не прави у исти дан брак и заручење.

Подијели се вијеће судија према ријечима супротних воља: ови су сматрали да је ово, односно дати дарове заручења и раскину-

ти заручење, долично, питајући – ако то претходно не буде – чиме је то брак бољи од заручења? Будући да заручење претходи браку, штавише јер залог има његово обличје (као што закон рече), и ако онај који је дао не буде хтио испунити договор, лишава се онога што је дао; ако онај који је узео не буде хтио, нека врати двоструко толико.

Ови (други) су, насупрот њима, сматрали да заручење остаје нераскидиво, говорећи како не доликује да, након испуњења времена, младић који се договорио уз родитеље враћањем залога раскине заручење које је запечаћено њиховим договором и свештеним молитвама. Ово је долично чинити, када само свезивање претходи, или је заручење након седам година обављено, по Старом закону, што и није заручење твога царства.

Закон заповиједа да се вијеће судија, које се тако раздијели, јављајући светоме царству твоме, пита коме се схватању треба приклонити. Чини се да обје стране износе оно што је прилично.

Молим и да добијем јавно тумачење твојих поштованих списа да би се чисто разријешио овај спор. То ће имати чин закона за оне који буду након ових. Потребно је да одлука буде сасвим схватљива и јасна, како на крају не би опет било расправе због тако нечег.

И о питању твога светог царства мисли се веома човјекољубиво. Ја смјело извјештавам и о времену. Мислим, слуга твој, није праведно једно исто вријеме заручењу и браку одређивати: но примити, у крајњој мјери, неки мали износ времена у вријеме за брак, и удаљити (га) од заручења, заручење нека буде основа за то. Јер, мислим да ће ово бити на већу корист грађанима. Родитељи који су обузети љубављу ка својим чедима, и старају се да брзо промисле о њима, и избаве се бриге, спречевани временом, ово нерадо и тешко примају. Постоје они који због малодушности и због времена лажу, љубављу према дјеци доведени до клевете; ако се ово одстрани, и вријеме заручења добије умањење, те родитељима буде исцијељено мучење од малодушности, и од ње подозрива зла која јој се приљепљују биће лако уништена.

И свето твоје царство, увијек настојећи на најбољем, корисном и спасоносном за своје људе, убраће славу и велељепност, добит неизрециву и молитве непрестане и приљежне, као што извијестих ја слуга недостојни.

Разрјешењ

Ако царовање није ништа друго, но само законито управљање – закони, који живот чувају неповријеђеним, далеко негдје одбацују (оно) што је штетно – царевима је дозвољено и доносити закон. Дјело је царско, на општу корист грађанима, да осим оних закона који се примјењују, и довршавања оних којима нешто недостаје до пуноће, и разрјешавања онога што стоји неразумљиво у ономе што они (сами) узаконише и у ономе што затекоше у раније узакоњеном, осим тога (дакле) врше и излагање ових (закона).

Према овоме, наше царство јуна мјесеца 6992. године, заповиједи узакоњење, и слиједи Нову заповијест Премудрог цара Леона који заповиједа: „Нека буде извршено свештено благосиљање на том првом свезивању оних који се договарају о браку", тј. на том заручењу, и одређено вријеме, које је довољно имати и за брачно удруживање, (како) заповиједи Стари закон. Установи да такво буде истинско заручење, и без спотицања једнако снажно са браком, уколико према времену које закон цара Леона заповиједи има испуњење на себи, и свештено благосиљање затим познаше; над овим заручењима држати заповијест Саборног свитка о браку, као што одреди спис изложен саборним разматрањем при блаженом патријарху Јовану коме је надимак Ксифилин, за који налазимо да му је и увијек помињани међу царевима Никифор, коме је надимак Вотанијат, даровао потврду. Ово јасно и за заручење забрањује: двојици браће двјема првим братучедама по окупљању не вршити заручење; ни у Саборном свитку, када говори о браковима недозвољених лица, не допушта једно с другим таквим заручењем окупљати. Штавише, када је тако извршено заручење лица, (па) ради смрти једнога – или заручника или заручнице – заручење се разријеши, лицу које је преостало од заручења забрањује се да изврши друго заручење с оним лицем са којим се, као и да му је брачна заједница прошла, због лица које је скончало не може сјединити. И према том спису, у ономе што је за ово узакоњено од стране мога царства за оне који се налазе под нашим правовјерним и хришћанским живљењем, заповиједам – Никако и никада вршити заручења, или да оно што се извршава носи истинско име заручења, ако нема и свештени благослов на себи, и вријеме установљено за брачно сједињење.

Заручење које бива другачије, није заручење истинско, већ га наши грађани сматрају за човјекоугађање утврђено питањем, и пошто таква немају дејства, над њима Старо законодавство има снагу. И ово тада бијаше брижно узакоњено од стране нашег царства.

Будући да се такво заручење ни враћањем дарова не може никако разријешити, непромјењиво и постојано (због Бога који га утврђује) се врши и опстаје. Заповиједи и узакони царство моје, сада у складу са твојом напоменом која се појавила у вези с овим, (те) ономе што је непотпуно у претходно изреченој Новој заповијести, наша моћ додаје, и заповиједа да такво заручење, оно које уистину бива заручење, остаје непомјерљиво и нераздвојиво, и потпуно нераскидиво, будући да Бог ступа међу оне који се сједињују, и свезује и утврђује прво сједињење живљења, свештодејственим молитвама. И нека се такво заручење никада не раскине враћањем дарова; нити да се такви дарови од сада међу онима који се спајају ради брака уписују у грамате. Када се, дакле, само даровима утврђује (заручење), такви бивају уписани, и враћањем таквих заручење слаби и раскида се. Сада, када Бог сједињује оно што је удаљено, утврђујући и свезујући такве, потпуно нераскидива нека пребивају; ако овима дамо раскид, то ће се сматрати да се и потпуном браку врши раскид. Они који покушају да раскину заручење посматраће се као они који врше раскид потпуног брака. У складу с тим и забрањена сродна лица с заручницом, или сестрама заручнице, не склапају брачну заједницу, или им је забрањено да са њима договарају заручење, које је прво сједињење оних који се спајају.

Брак према законитом времену ста-

рих и нових закона, и од нас изложене Нове заповијести, нека се сачува са њему уобичајеним стварима, и не доликује никоме међу свим грађанима, да чини ишта преко ове заповијести изложене од наше моћи, осим ако цар одлучи (као што се многима много пута догађа) усљед неких околности да заручење, и сједињење светим молитвама оних који су се заручили, буде прије истека узакоњених година.

Достојно је да они којима је од Бога повјерено уређивање свјетовних ствари и више, да уређују према законима, да нареде према томе Премудром (Леону) и према Старом законодавству. Такво нешто приличи царевима, да, када хоће, мањем додају и скраћују према процјени, и оба заручења (тј. Старог закона којим је заповијеђено да се не чини прије доба од седам година, иако то јесте и сматра се за непотпуно заручење, и оно које је обављено вршењем свештених молитава према законодавству Премудрог цара Леона учињено, које јесте савршено заручење), јер је имало и испуњено и вријеме за брак, и сједињење молитвословљем оних који су заручени, тј. закључивати савршен брак прије истека узакоњених година. Долично је да цареви заповиједају о промјени тих времена, у претходно изложеном и у овом законодавству, које се нађе од Премудрог цара, јер од њега је узакоњено да се царевом наредбом прије истека узакоњених година врши заручење и сједињење заручника свештеним молитвама.

Ако није потпуно заручење, оно које не бијаше добило пуноћу свештеним молитвама, нити се нађе да се придржавало законског времена за брак, онима који су се заручили, молитвословље које се обавља ради брака заповиједа да се заручници гледају разнолико, и као савршени (заручници) и као несавршени. И такво нешто цареви чине према процјени.

Неће се дотаћи природног састајања прије окончања објављеног заручења и времена узакоњеног за брак према Старим законима и према Новом законодавству Премудрог цара, већ то (састајање) одбацује заручење које је свештено савршавано онима који су примили сједињење божанственим ријечима молитава обављених за брак.

Природно сједињење ће им бити дозвољено без запреке тада, када је и од почетка узакоњено било: мушком полу више од 14 година узраста, женском полу изнад 12 година. Све док или оба, или једно од њих буде млађе од узакоњеног броја година, на снази је запрека која се тиче природног сједињења, за шта се њихови родитељи испитују – нека не приступе њиховом чувању са небригом и љеношћу, како се не би прије одговарајућег, испрва одређеног времена за природно сједињење, они смјешали једно с другим. Ако се ово усљед њихове љености догоди, онај који је то учинио и његови родитељи биће изложени казнама које се налазе у закону, осим ако је дјевство оскврњено у вријеме озакоњено браком.

Но ако некада и цар према неком промишљању скрати вријеме за заручење и брак, те се прије благослова за брак и вјенчања, а након извршења заручења са свештеним молитвама, догоди да се заручници смрћу раздвоје, лицу које је остало забрањује се да се браком сједини са лицима која су забрањена претходно наведеном Саборном заповијешћу. Оно које је остало (удово) нема одобрење да таквом (забрањеном) лицу улази, јер „вријеме потпуног заручења не бијеше испуњено". У ономе што је по промишљању извршено, само царско промишљање заузима мјесто испуњења времена. Јер по закону је царевима, као што је то више пута речено, допуштено и закон доносити и уређивати.

Ако заручење и брак не буду у потребно вријеме, ипак се забрањује да се сједињују браком с оним лицима са којима ни савршени брак, ни савршено заручење са свештеним молитвама не допушта сједињавати се. И ово нека се држи на томе као на ономе што је савршено и што се сматра за савршено, као што се држи и на савршеним браковима који настају без царева промишљања.

Претходно, изложено заповијешћу јуна мјесеца 6592. године, по свему што је у њој узакоњено заиста је на снази и непромјењиво (ничим оштећено од сада установљеног закона, већ се чак испуњава и приводи усавршењу), и ово што је сада дужност да се држи и наше човјекољубље узакони установљењем закона, потруди се да свима на све начине објавиш, веома пресвијетли чувару палате, и велики старјешино страже, тако да свако по градовима државе наше разумије, шта је на корист њихову од нас изложено и узакоњено. Желимо да се сва хришћанска пуноћа наслађује овим законом, тако да нико од свих не покаже неразумијевање о овоме. Овај проглас дужан си однијети у сва судишта, и у све области које су у нашој држави, и свима епископима Црквеним који су у њима, те да их чувају сви који у хришћанству живе.

Ово бијаше мјесеца марта, 15. индикта, у 6600. години.

Иако заручења извршена са свештеним молитвама треба да остану потпуно нераскидива, ипак се не чувају нераскидивим боље од бракова, већ због којих узрока они разрјешење добијају, истим се и ови раскидају.

Мјесеца марта, 15. индикта, црвеним словима царства мог бијаше потписано.

47. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ РАЗЛИЧИТИХ ТИТЛИ, ТЈ. ГРАНА, НОВИХ ЗАПОВИЈЕСТИ ЦАРА ЈУСТИНИЈАНА

ИЗБОР РАЗЛИЧИТИХ ГЛАВА

Из прве гране

1. Глава 9. Ако неко оптужује за било коју кривицу онога који треба да се рукоположи, нека најприје буде ислеђивање. Након што тужитељ изјави да ли остаје (при тужби) или је повлачи, да у року од три мјесеца ислеђивање изврши онај који ће га рукоположити. Ако се утврди да је недужан, било да је клеветник присутан или одсутан, да

се изврши постављење. А клеветник, ако је клирик, да се извргне из свог чина, ако је мирјанин да добије казну. Ако прије истраге буде рукоположење у свештенство, и онај који га је поставио и сам постављени да се извргну. Ово правило се односи на све оне који се постављају за епископе, клирике и игумане.

2. Глава 11. Ако умре епископ, а грађани за шест мјесеци не изаберу (другог), да постављење епископа изврши онај који је надлежан. Јер чувајући од биједе своју душу, све друге чува.

3. Глава 14. Градски закон. Ако неко ушкопи себе или неког другог, такав се кажњава различитим казнама: некада одсијецањем главе, некада одузимањем имања и заточењем, а некада, уколико је другог ушкопио, шкопљењем њега самог. Уопште, у градовима у којима живимо, никоме није дозвољено да шкопи, осим варварима. Ако ко од нас ушкопљен буде, ако је роб, да се ослободи, па и ако је због болести ушкопљен.

4. Глава 20. Другог сабора у Никеји правило 15. Хеленопонт има два митрополита како прописује 28. Нова заповијест. И Пафлагонија има различите, о чему говори 29. Нова заповијест. И Фригија Капатијанска два, и Кападокија два.

Нико не може бити епископ у два града. Изузетак је Томејски епископ јер он брине и за остале скитијске цркве, и Леонтов град у Исаврији који је под епископом града Исаврије.

5. Глава 30. Једанаесто правило прве гране Нових заповијести говори да број оних који служе у цркви проистиче из прихода цркве који се стекну у току године, те ко је дужан да држи ово правило. Девета глава исте гране налаже да у цркви Константинграда, односно Светој Софији, има 60 презвитера, 100 ђакона, 40 ђакониса, 6 ипођакона, 110 чтеца, 25 појаца, 100 вратара.

6. Глава 31. Сабора који је био у Лаодикији правило 24. Друга одредба прве гране Нових заповијести клирицима назива: презвитере, ђаконе, ипођаконе, чтеце, и појце. Шеста одредба треће гране првих књига свитка помиње и заклињаче и вратаре.

7. Глава 32. Сабора у Новој Кесарији правило 8. И Градски закон кажњава све оне који знају да њихове жене чине прељубу, а не отпуштају их. Друга одредба девете гране других књига свитка говори о томе да је учитељ прељубе својој жени сваки онај који, знајући да она то чини, не отпусти је – али не само сумњајући, већ уистину знајући. Након суђења и велике расправе, данас муж може из манастира узети своју жену прељубницу по 134. Новој заповијести.

8. Глава 36. Ако господар зна и не говори против, и роб његов буде прибројан клиру, нека се ослободи и захвалан буде. Ако не буде знао, до истека једне године да покаже на њега као на свога роба, и да га узме у службу. Ако бивши ослобођен постане опет обичан човјек, поново да се преда у ропство господару своме.

Из друге гране Нових заповијести

9. Глава 1, правило 25. Ако неко за насљедника своје имовине напише Владику Христа, а прије него што умре не приложи име молитвеног дома или цркве, сматра се да се односи на мјесто у коме је он.

Такође, уколико се ради о дару, да се потроши за храну убогим. Ако неком дому светих анђела или мученика остави не поменувши име цркве, дакле ако у том граду или у његовом предјелу постоји таква црква, нека узме. Ако не постоји, митрополитска црква нека узме. Ако ту нема митрополитске цркве која има тог светитеља, нека остављено узму цркве из тог мјеста, с допуштењем других молитвених домова. Уколико се утврди да је упокојени једно мисливши друго рекао, тада за истинито треба држати оно што је написано.

Ако је, пак, црква именована, а покаже се да се многе цркве у граду или ширим предјелима тим именом зову, ако је дакле према некој од њих имао већу љубав и често у њу долазио, тој цркви треба оставити. Уколико буде тако, најсиромашнија од тих цркава да узме оставштину.

10. Када неко здрав одреди заробљенике за насљеднике своме имању, то насљедство преузима епископ и градски управитељ града у коме је тај живио, и нека га потроши за избављење заробљеника; цијену неких ствари, или стечену имовину од села не задржавају као добитак; дугови (оставштине) нека не буду потраживани од њих.

Ако неко за насљеднике одреди убоге, а не напише по имену које, странопримац тога града да узме имање и од његове продаје да купи што је потребно. Ако пак у граду буде више странопријемница, најсиромашнији странопримац да узме ово. А спровођење овога да надзире епископ и потчињени му клирици. Ако пак град нема странопријемницу, епископ или економ да имање раздијели сиромашнима или неким другим потребитима, не задржавши ништа.

Ако је онај који је скончао оставио, јавно или не јавно, име црквеног или часног дома, само тај часни дом или црква нека то узме, не трпећи никакву штету.

11. Ако неки било којем часном дому даје, или продаје, или на неки други начин дарује или оставља запуштено имање које се налази на било ком мјесту, часни дом да не претрпи штету због јавних дугова или било које друге ствари да се не оптерети, већ сав такав терет да падне на оне који су дали, и на њихове насљеднике. Треба их принудити да дата имања опет преузму, и надокнаде трошкове којима је био изложен часни дом. Ако помоћу неке преваре нека од оваквих запустјелих имања бише дата часним домовима, дакле, часни домови себи да припоје дата имања, а дотрајале ствари да се врате онима који су их дали и њиховим насљедницима.

12. Глава 2. Свештене сасуде цркве у Константинграду и у свим другим мјестима гдје постоје молитвени домови, није долично продавати или залагати, осим за откуп заробљеника.

Ако буде много сасуда за које ни једном није било потребе да се користе, и догоди се неком од часних домова да буде оптерећен дугом, и не нађе се нека друга покретна имовина, тј. неко друго имање којим би било згодно вратити дуг, епископ има власт да изврши продају, без штете, продајући прекобројне сасуде са знањем свога митрополита, и митрополит са знањем свог патријарха. И неки други часни домови, ако имају потребу нека продају, и том цијеном да врате дуг, тако да се не продају некретнине, тј. њиве или виногради (они се називају некретнине).

13. За црквеног лопова казна је лакша или тежа (у зависности) од једнакости и различитости лица, и од кривице и од времена (у којем се догоди), узраста и природе.

Неки бивају бачени звјерима, неки објешени. За ноћне лопове одређена је казна бацања звјерима. Дневноме је нешто лакша казна, јер онога који је покрао цркву по дану, шаљу у заточење на копање златне руде.

Лопови часних и великих цркава бивају мачем посјечени. Црквени лопови су они који краду јавне и велике цркве. Оне који краду осамљене и мање цркве које нису чуване, такви крадљивци, дакле, кажњавају се мање од црквених лопова, а више од обичних лопова. Човјек који споља краде цркву подлијеже казни за црквеног лопова. А уколико онај коме је повјерено да пази и чува цркву узме нешто из ње, није крив по том закону. Када неко, ставивши човјека у ковчег, остави ковчег у цркви, а тај изашавши из ковчега покраде нешто црквено, оптужба за црквеног лопова припада саучесницима који су унијели ковчег у цркву. Имовина узета из цркве од њих ће се потраживати.

Из четврте гране Новиx заповиjести

14. Глава 7. Ако Жидов, бježећи због неке кривице или дуга, хоће да буде хришћанин, не треба га примати док се не покаже као невин и избави од дуга.

Из пете гране

15. Глава 2. Треће правило других књига Свитка забрањује онима који прибјегавају у цркву да једу или спавају унутар цркве него да под стражом бораве у простору пред првим дверима, у дворишту, у припратама и у бањама и вртовима.

Из шесте гране

16. Глава 1. Не приличи епископима или клирицима принуђивати неке (вјернике) да доносе плодове у цркву, тј. просфоре или нека слична приношења или да врше неку другу радну обавезу, и да ради тога одлучују од цркве или проклињу, или не дозвољавају причест, или крштење дјеце. Ако се држаше таквих обичаја који преступају ово правило, нека отпадну од цркве и управљања њоме, и да дају десет литара перпера. Тако да се држи једино у Цариграду, и у његовим предјелима и придодатим му мјестима, од стране митрополита које поставља патријарх, или од њих постављених епископа.

Из седме гране

17. Глава 1. Шеста заповијест говори о празницима, да су празници седам дана прије Пасхе, седам дана по Пасхи, и дан Христовог рођења, и свето Богојављење, и дан страдања светих апостола, и свака недјеља. У тих петнаест дана који су прије Пасхе и по Пасхи, не одржава се ни позориште, ни суд не суди, не потражују се ни јавни дуг ни лични.

Седамнаесто правило заповиједа да тих петнаест дана ослобођења пекари иду у пекаре хљеб правити и продавати и о томе извјештаје састављати.

Осмо правило исте гране, глава 25. каже да се и у четрдесет дана светога поста и у дан свете Пасхе разбојници кажњавају, чему и свједоци говоре у прилог, а више од свих Исавријанац. Треће правило четврте гране првих књига Свитка каже да се у дан Пасхе нико не затвара у тамницу и не везује осим: прељубник и блудник и напасник дјевојке и пљачкаш гробова, и тајни ковач новца, и убица и оцеубица и мучитељ. Сви ови увијек за своје кривице одговарају. А остали, осим ових (поменутих), бивају само једном помиловани.

18. Глава 4. Ако се догоди да царски празник пада у недјељу, тј. сјећање на дан његовог рођења, или рођења његовог сина и кћерке или неког од таквих, позориште се преноси у други дан. Онај који позориште даје у недјељу, да буде лишен војног звања, и имање његово да се раздијели. И онај који позива на суд, пошто је преступио закон, такође ће пострадати.

Прилично је савјетовати се и опраштати у недјељу, говоре у првим књигама заповијест друга и тринаеста. Као што Жидови у суботу и у друге своје празнике ни око тијела не брину, тј. нити једу, нити пију, нити пеку, нити кувају и ништа друго не раде; ни због јавних или личних ствари (разлога) не позивају се на суд, нити саме хришћане позивају.

Из осме гране

19. глава 2. Седмо правило, такође, прве главе Нових заповијести каже: ако епископ остане ван своје епископије дуже времена, да му иконом не даје потрепштине, већ да их раздаје на неке друге црквене благочестиве сврхе.

И трећа заповијест исте гране каже да ако епископ без писмене дозволе свог митрополита дође у Цариград, лишиће себе свога (дотадашњег) достојанства; тако и клирици у ком било да су чину.

20. Глава 8. Сабор се одржава два пута у години, у јуну и септембру. Митрополити се састају код патријарха, а епископи код митрополита и испитују тужбе које имају епископи, клирици и монаси једни према другим, о питањима вјере, канона, црквених ствари и другог. Оне који су прекршили правила потребно је исправљати. Властела и чиновници уколико не нападају на митрополите и на епископе који мијењају вријеме одржавања сабора, или о томе не извјештавају цара да буду најтеже кажњени.

21. Глава 14. Друго правило исте гране Нових заповијести говори о томе да нико од клирика, немајући своју жену, не смије у својој кући држати туђу, осим мајке или кћерке или сестре или неких других незазорних лица. Ако он ово не испоштује и након друге опомене свог епископа или клирика не истјера је из свог дома, након што буде оптужен и покаже се да с њом живи нечисто, да се извргне.

Ни ђакониса не смије у истој кући да живи с мушкарцем због могућег подозрења нечистоте. Бивајући опоменута због тога од свог епископа, и ако одуговлачи не истјеравши га, лишена да буде службе и примања која је добијала од цркве. Да буде предана у манастир и у њему да проведе све дане свога живота. Ако има дјецу, иметак њен и њој и њима да се подијели на једнаке дијелове, а дио који њој припада, за њену храну и одјећу узима манастир. Ако нема дјеце, црква у којој је била ђакониса и манастир у који је предата једнако да подијеле.

Из девете гране

22. Глава 1. Када неко има нешто против монаха или свештених дјевственица, и жена које су у манастиру, да дође к епископу тог мјеста и да га обавијести о томе. Он ће по монаха или монахињу послати игумана или свог изасланика, или неког дру-

гог од смјерних да их са уважавањем приведе, и размотривши да расуди. Уколико их властелин покуша привести пред себе, лишен да буде власти и свог чина, и да у јавну благајну дâ десет литара перпера, а посланици који их приведоше да буду закључани у затвор и одговарајућу казну да приме, и епископ да им запријети. Поменуте на суд свјетовне властеле убудуће не приводити.

23. Глава 2. Не може бити само један свједок. Ако високи чиновник буде пак по свему јеретик, не свједочи на правовјернога осим ако се правовјерном не суди због јавног устројства.

24. Глава 9. Када епископ или презвитер без канонског разлога одлучи неког од причешћа, биће поништено одлучење од вишег свештеника. И сам без општења да буде онолико времена колико одреди свештеник под којим је.

25. Глава 26. За врачање бивши осуђен, ако је то на основу доказа, од свједока, и својим признањем буде изобличен, не може тражити друго суђење. Ако је од свједока, и према уредбама, и од других доказа, или призна усљед страха од мука а не вољним признањем изобличи себе, може (се) позвати на друго суђење.

Девете књиге 41. гране, треће правило говори о томе да се прво муче туђи робови који говоре како је тај отровао (некога), и када почну говорити увјерљиво о сагрешењу, тада речени тровач мучен да буде.

Четрдесет седма грана истих књига, шеснаесто правило каже да не приличи судити за врачање, док се не открије злочин изобличењем самог окривљеног, и мукама и одговарајућим поступком.

Десета књига петнаесте гране, прво правило, налаже да свако треба на своме мјесту да тражи ризницу, без жртава и без икакве незаконите вјештине, и ако без наведеног нађе, нека прими нађену ризницу, и у вези тога не треба извјештавати.

26. Глава 27. Два су вида крађе: један се назива откривена крађа, други неоткривена. Откривен лопов је онда када је са украденим добитком ухваћен од било ког другог лица у тај дан, не донесавши још украдено, нити положивши тамо гдје има обичај, или на јавном или на посебном мјесту.

Ако пак однесе и остави гдје обично стоји, и потом ако и буде ухваћен са украденим стварима, није откривени лопов јер није одмах (ухваћен), већ је неоткривени лопов. Казна, дакле, за кривицу откривеног лопова јесте да дâ четвероструку вриједност украденог, некада пак и више. Неоткривени лопов да дâ двоструко, тј. два пута толико. Осим тога, оба лично треба да врате украдену ствар или њену противвриједност.

Ако пак у пожару или при бродолому украде нешто, па буде откривен прије краја године, осим украденог мора да врати четвероструко ономе од кога је украо, и у јавну благајну четвороструко. Уколико буде откривен тек по истеку једне године, само да врати оно што је украо или противвриједност његову, и у јавну благајну толико.

27. О пљачкашима гробова добро заповиједа дванаеста грана четрдесет осме књиге, у којој каже да такви подлијежу имовинској и кривичној оптужби. Имовинска казна је дакле некада сто перпера, некада двјеста, некада у зависности од причињене штете, и ако се буни како није узео ништа.

Ако, дакле, бијеху с оружјем они који прекопавају гроб, мачем да им се посијеку главе. Ако су без оружја, бивају упућени на копање златне руде. Оне који су тијела и кости мртвих подизали и преметали, ако су убоги, дакле, да буду најтеже кажњени. Ако су часни и богати, да им се одузме имање и кроз град осрамоћене послати их у заточење. Оне који се огрешују о гробове на други начин шаљу се у заточење или се осуђују на копање златне руде.

28. Глава 29. Ако се неко само усуди да за жену узме свештену дјевственицу, посјећи му мачем главу.

29. Презвитер или ђакон или ипођакон, уколико се по постављењу ожени да се извргне из клира, и са својим имањем да буде преведен међу градске људе којима је био клирик. Чтец који се ожени по други пут, или узме удовицу или распуштеницу, или неку која је правилима или законима забрањена, да не напредује у већи чин, већ ако је и напредовао, да се опет врати у првобитни (чин).

30. Глава 32. Не приличи родитељима да својој дјеци која желе да ступе у монашки или свештенички чин то забрањују, нити из тог разлога да их лишавају насљедства него уколико га завјештају, дужни су да им оставе трећи дио. Уколико ипак не завјештају, власт имају да им ради незавјештавања узму све. Ако пак оставивши цркве или манастире, опет постану мирјани, све насљедство њихово и имања и што друго такво манастир и црква да узму.

31. Глава 36. Књига деветог свитка седме гране, прво правило говори да онај који цара увриједи не кажњава се, и никакво зло или суровост да не прими. Јер ако по простоти ума каже, немаран је или из безумља – биће помилован, или ако (је то учинио) јер му је нанијета неправда, опроштено да му буде.

О томе обавијестити цара, и он ће у зависности од лица судити да ли треба опростити или казнити.

32. И кад мала увреда бива нанесена бољарину или властелину или свештенику или чиновнику, да буде исљеђење до истека једне године.

Казна одсјецањем главе је заповијеђена за оне који пишу књиге о врачбинама и онима који их читају и о њиховој моћи причају другима.

Из десете гране

33. Глава 1. Сваке године иконом полаже рачун о своме пословању, и даје одговор ако је нешто изгубио или стекао. Ако се деси да умре не положивши рачун о управљању, оптужени да буду за то његови насљедници. Оптужен је и (он сам) због лјености, и ако је опростио онима који не могу вратити.

34. Ако након постављења на епископство епископ стекне нешто, не може ни завјештати то, ни дати нешто својим сродницима, осим оно што од родитеља, или од стричева, или од браће допаде њему, док оно што у епископству стекне припада Цркви којој је епископ. Након његове смрти, икономи ће полагати рачун о таквој имовини, а оно што стече прије епископства, има власт и дати и вратити, и завјештање начинити за то.

35. Ако епископ или клирик у ком било чину да је, или црквена ђакониса, умре не завјештавши своје имање, немајући законитих насљедника, њихово имање да се дâ цркви у којој бијеху постављени.

Из једанаесте гране

36. Глава 1. Ако монах оде у војску, или узме било који други свјетовни образ, имање његово остаје у манастиру у коме се постригао, а он пак (биће) убројан у мирјане тога мјеста порез да даје. Ако неко из манастира у манастир пређе, имање његово остаје у првом манастиру у којем се постригао. Игумани, дакле, да га не примају. И епископи и архимандрити да забрањују ову радњу.

33. Глава 3. Они који улазе у монашко живљење, било да су слободни било да су робови, прве три године да издрже у манастиру, не постригавши се и носећи свјетовну одјећу, учећи Свето Писмо. И да исповиједају свој живот: од које скупине бијаху, тј. робови или слободни, и разлог због којег хоће пострижени да буду, па ако буде лукав, нека буду поучени, и ако издрже тако три године у манастиру и покажу се достојни монашког живота, тада да буду пострижени. Ако је у питању роб, да се ослободи од ропства.

Ако га неко прије навршене три године заробљава, говорећи како укравши неко имање одбјеже у манастир, не дати да га брзо изведу, већ прво да докаже и увјери како је он роб, и да због крађе и злих повода одбјеже. И тада да га узме с имовином с којом је ушао у манастир. А господар његов да му да вјеру да му због свега тога неће ништа лоше учинити. Уколико се ово не докаже за њега, и у уздржању се покаже добар, и ако још нису протекле три године, да остане у манастиру. По окончању три године покаже (ли) се као достојан, нека пребива у уздржању монашког живљења. Ако и роб бијаше или слободан, ни од кога више о томе да не буде испитиван, чак и ако је претходно сагријешио. А ако се гдје било појави оно што је украдено, да се врати његовом господару.

Иста заповијест каже и:

38. Исто правило каже да игумана или архимандрита било којег манастира епископ поставља не само на основу чина и по старјешинству, већ кога сви монаси по разборитости изаберу, заклињући се Светим Јеванђељем, и говорећи да га не изабраше по својим наклоностима или по било којој другој ствари, него познавајући његову правовјерност и цјеломудреност; да је достојан управљања, и да ће држати монашки устав и манастирско устројство. Тако да буде и у женским манастирима и у пребивалишту свештених дјевственица.

Ово говори тринаесто правило исте гране придодавши како треба чинити избор. Од првог и даље по чину: дакле, ако се први и по осталим (врлинама) покажу достојни, часнији су од оних иза њих.

Из тринаесте гране

39. Глава 3. Ако војник или трговац или обичан човјек, или други који носи оружје и у војним логорима борави, колико година да се задржи а да га чека жена његова? Ако ни писма ни вијести не прими од њега, а чује за њега да је умро, нека не пође за другог мужа, већ најприје она сама или њени родитељи или неко други поуздан да испита војнике из тог одреда, и записничара јединице гдје он војеваше и старјешину те јединице да ли је он заиста умро. Ако је он уистину умро, пред светим Јеванђељем и заклињући се њиме да напишу како су видјели кончину његовог живота. Написану хартију да узме жена. Узевши хартију

потом да сачека још једну годину, и тада законито да пође за другог мужа.

Ако прије него што испоштује овакву заповјед пође, и она и муж који ју је узео као прељубници да буду кажњени. Ако се установи да су слагали они који су потврдили и написали писмо да је уистину умро њен муж, да буду лишени војне службе, и десет литара перпера за казну да дају ономе за кога су посвједочили да је мртав. А он има власт да ако хоће узме своју жену.

Ако је у питању обичан човјек, онда од првих из тог реда, од његових старјешина да буде писмо и заклетва. Ако је ријеч о трговцу, од старјешина његових да буде извјештај.

40. Глава 4. Ово су разлози због којих муж оправдано отпушта жену, и прихвата, задржава и чува њен мираз како би га дао дјеци рођеној у браку с њом, ако постоје: ако сазна за савез који неки творе против царства а не јави своме мужу; уколико је неко оптужи за прељубу и покаже се да је истина; ако на било који начин зло умишља на живот свога мужа; или, знајући да неки други спремају зло њеном мужу, не обавијести га; ако с непознатим мушкарцима пије у крчми, или негдје друго; или се купа у бањи с онима с којима јој муж не одобрава; ако без његове дозволе преноћи ван свога дома, осим код својих родитеља.

Ако није сам без наведених кривица, одбацују се њене.

41. И жена се разводи од мужа, и прије брака јој дате дарове узима и задржава чувајући их за своју дјецу рођену у браку с њим, ако их буде. Кривице због који се, ако постоје, распушта брак су сљедеће: ако (муж) спрема неко злодјело на царство или сазна да неко други ради против цара, а не јави му сам или преко некога; ако с другим лицима припрема зло против њеног живота, или зна да други раде против њеног живота а не обавијести је, и не потруди се да је према закону одбрани; ако за цјеломудреност њену договара прељубу; ако је њен муж оптужује за прељубу, а не доказује је и не покаже се као истина, не само да ће бити оштећен за предбрачни дар, већ је дужан да јој да другу трећину од осталог свог имања, а од суда прими казну колику би добила жена да је осуђена за исто. Ако с другом живи у истој кући или у истом граду, а поред упозорења њених и других лица не одступи од тога, и због овога другу трећину предбрачног дара добива жена и чува је за дјецу рођену с њим у браку.

Ако дакле, без такве кривице муж пусти жену, изгубиће дар који јој је дао прије брака, и другу трећину свога имања даје њој.

Ако пак жена ово уради, и разведе се с мужем без напријед наведених разлога, изгубиће мираз и бити предата у манастир да живи у њему до краја свог живота. Њена имовина се дијели, дјеца, дакле, добијају осми дио, манастир четврти дио. Ако жена нема дјеце, већ само родитеље, ако се нису договарали с њом о разводу брака, онда они добивају четврти дио, а манастир осмину. Ако се родитељи буду договорили с њом о разводу, све њено имање узима манастир.

Тако је могуће говорити и судити и о мужу који без разлога отпусти жену своју по 119. правилу Нових заповијести, које говори да ће неприлични разводи мужа бити подвргнути истим онаквим казнама какве бијеху прописане за жену.

42. Без штете се разводи брак ако муж

три године не може бити са женом, ако се пострижe једно од њих двоје, ако муж буде заробљен и за пет година не буде вијести о њему да ли је жив или мртав. По жељи и по договору развести брак, речено бијеше прије, укинуто је напријед реченом четрнаестом Новом заповијести, и опет поновљено од цара Јустинијана.

43. Глава 15. Онај који отима или скрива туђу робињу блудницу, неће бити кажњен ни као да је украо и одвео робињу, ни као лопов, јер то не уради крађе ради, већ сласти ради. Ако би неко и врата разбио од блуднице, а послије ушавши други, које није он увео, покраду њену имовину, неће он бити кажњен нити ће му се сматрати за крађу.

48. ПОГЛАВЉЕ

ИЗБОР ИЗ ЗАКОНА БОГОМ ДАНОГ ИЗРАИЉЦИМА ПРЕКО МОЈСИЈА

1. О **суду и о правди**

Не слушај ријечи безумнога. Не пристај уз неправедне да свједочиш на праведнога. Не удружуј се на зло. Не пристај са већином, да би приклонивши се већини измијенио суд, и да се не смилујеш сиромаху на суду. Не квари пресуду сиромаху када му се суди. Од сваке ријечи неправедне одступи, и безазленога и праведнога не убиј. Не оправдавај безаконика. Мито не узимај. Мито осљепљује очи здравима и погубљује ријечи праведне. Не чини неправду судећи. Не презри лице сиромаха, и не удивљуј се лицу богатога. Праведно суди своме ближњему. Не говори лажно језиком својим, и не гази крв ближњега свога. Ја сам Господ Бог твој.

2. О **десет заповијести написаних на каменим плочама**

1. Ја сам Господ Бог твој, који те је извео из земље египатске, и из дома ропскога. Немој имати других богова осим мене.

2. Не прави себи идола, нити икаква лика од онога што је на небу горе, или доље на земљи или у водама под земљом. Немој им се клањати нити им служити.

3. Не узимај узалуд име Господа Бога свога. Неће очистити Бог онога који узима име Његово узалуд.

4. Сјећај се дана одмора да га светкујеш. Шест дана ради и сврши све своје послове, а седми дан је одмор Господу Богу твоме. Тада немој радити ниједнога посла, ни ти, ни син твој, ни кћи твоја, ни слуга твој, ни слушкиња твоја, ни во твој, ни магарац твој, ни странац који живи код тебе.

5. Поштуј оца свога и матер своју, да ти добро буде и да дуго поживиш на земљи.

6. Не убиј.

7. Не чини прељубе.

8. Не кради.

9. Не свједочи лажно на ближњега свога.

10. Не пожели жену ближњега свога, ни њиву његову, ни слушкињу његову, ни слугу његовог, ни магаре његово, нити било коју животињу његову, нити ишта од онога што је ближњега твога.

3. О **хули (Левитска)**

Рече Господ Мојсију, говорећи: „Иди и реци синовима Израиљевим и говори им као човјек човјеку: 'Ко похули Бога својега гријех чини. Ко би ружио име Господа свога смрћу нека умре, и нека га свака душа камењем заспе. Било да је дошљак или домородац ако похули на име Господње нека се погуби.'"

4. О **поштовању сједих стараца (Левитска)**

Пред сиједом главом устани, и поштуј лице старијега и бој се Бога свога. Ја сам Господ Бог твој.

5. О **томе да се не осуђују родитељи за дјецу, ни дјеца за родитеље (Поновљени закони)**

Неће умријети отац због дјетета, ни синови неће умријети због родитеља. Свако ће умријети због гријехова својих.

6. О **онима који жалосте оца и мајку (Левитска)**

Ако неки човјек злоставља оца свога смрћу нека умре.

(Излазак)

Онај који бије оца свога или матер своју, нека се погуби.

7. О **томе да се не лишава плате сиромах, и сваки који ради под најам (Поновљени закони)**

Нека не преноћи код тебе плата најамника твога до јутра, и не лиши плате сиромашнога, брата свога и дошљака у твој град који оскудијева. Подај му плату исти дан, прије него зађе сунце јер је сиромах и нада јој се. Да не завапи Богу на тебе и урачуна ти се у гријех.

8. О **томе да се не угњетава удовица и сирота (Левитска)**

Не чините зла удовицама и сиротим. Ако их злобом озлобите и вапијући завапе ка Мени, слушајући чућу их, и јарошћу разгњевићу се и погубићу вас мачем, па ће и ваше жене бити удовице и дјеца сирота.

9. О **мјерилима и праведном рачуну (Левитска)**

Не чините против закона (својим) посудама, ни мјерама, ни тежином. Посуде поуздане и мјерила праведна нека буду.

10. О **насљедницима (Књига бројева)**

Рече Господ Мојсију: Синовима Израиљевим говорећи реци: Ако човјек умре а нема сина, нека онда кћи његова узме насљедство; ако нема кћери, нека се дâ насљедство брату његовом; ако ни брата нема онда нека насљедство припадне брату оца његовог; ако ли нема ни брата очевог онда нека се да насљедство најближем у роду његовом и тако ће у роду његовом остати оно што је његово.

11. О **датом у зајам и о лихви (Излазак)**

Ако подаш сребро своје у зајам брату своме који је сиромашнији од тебе, немој га превише притискати и не додаји му лихву. Ако си као залог узео одјећу ближњег свога, врати му је прије заласка сунца. Можда му је то једина одјећа, једина хаљина за наготу његову. У чему да оде на починак? Ако завапи Мени, услишаћу га јер сам милостив.

12. О **залогу и о надокнади штете (Излазак)**

Ако неко да ближњему сребро, или по-

суђе на чување, па то буде украдено из дома тога човјека, ако се ухвати крадљивац нека врати двоструко. Ако се не нађе крадљивац, нека се господар оног дома закуне пред Богом да сам није смислио лукавство са залогом ближњега свога. Што се тиче речене неправде, било да је ријеч о телету, или магарету, или овци, или одјећи или у спору због било које тражене ствари, пред Богом је суд обојици. И ако се покаже да овај нема ништа са нестанком заложених ствари ближњега свога, нека га прихвати власник украдених ствари, и нека се више не испитује.

13. О онима који узимају разну стоку (Излазак)

Ако неко да ближњему своме магаре, или јунца, или овцу или било коју другу животињу на чување, па се она повриједи, или угине, или буде отета и нико не зна о њој, нека буде заклетва Божја међу њима, да овај сам није смислио лукавство о животињи ближњега, и тако нека га прихвати власник животиње, и нека не тражи накнаду. Ако је животиња украдена од онога који ју чувао, нека тражи власник од њега накнаду. Ако су је звијери појеле нека се власнику покажу остаци животиње, и нека га не испитује.

14. О потраживању од ближњег животиње када се озлиједи и угине (Излазак)

Ако је неко измолио од ближњега неку животињу и ова се озлиједи, или угине, или отета буде, ако њен власник не бијаше уз њу, нека надокнади штету, а ако је био крај ње, нека не надокнађује штету. Ако је (власников) најамник, нека му буде умјесто најма.

15. О крадљивцима (Излазак)

Ако неко украде јунца или овцу и закоље, нека даде пет јунаца умјесто јунца, и четири овце умјесто оне овце. Ако се открије крадљивац, па буде рањен и умре, то није убиство, а ако га убије у сред бијела дана биће крив (за убиство), и нека сам умре због њега. Ако крадљивац нема ништа, нека буде продан и нека се намири штета. Ако се нађе код крадљивца нешто од украденога, било јунац, или магарац, или овца нека врати дупло.

16. О онима који краду слободне људе (Излазак)

Ако неко украде некога од синова Израиљевих и на силу га прода и касније га пронађу, смрћу нека умре.

(Поновљени закони) Ако се ухвати човјек који украде неку од душа (тј. човјека) браће своје, и на силу га прода, нека крадљивац умре.

17. О томе да се слободни не држи као роб (Левитска)

Ако се понизи брат твој пред тобом, и буде ти продат, нека не ради код тебе послове као роб, већ га држи као најамника или дошљака. Крајем те године, када одлазе најамници или радници који су служили код тебе, отпусти и овог брата, нека се са дјецом својом врати у родни крај и на очевину своју. Нека се не продаје као роб, и не оштети му стоку, него се бој Бога свога.

18. О онима чија стока попасе туђе њиве или виногради (Излазак)

Ако се деси да (нечија стока) опасе туђу њиву или виноград, и буде остављена да се напаса на туђој њиви, нека врати власнику њиве онолико жита колико је стока попасла. Ако је уништена цијела њива или виноград, нека дâ најбољу њиву или виноград умјесто тога.

19. О онима који ископају јаму и не затворе је (Излазак)

Ако неко отвори јаму или ископа, те је остави тако непокривену и у њу упадне јунац или магаре, онај чија је јама нека плати власнику (животиње), а настрадала животиња нека остане њему.

20. О онима који изазову пожаре (Излазак)

Ако се отме ватра те захвати трње и прошири се те изгори стог или жито које је још било на њиви, да плати онај који је ватру запалио.

21. О јунцу који прободе рогом човјека или вола (Излазак)

Ако јунац прободе рогом човјека или жену, и умре, нека се јунац заспе камењем а месо његово поједе, а власник његов да не буде крив. Ако је јунац и раније био бодљив, и прије два, и прије три дана су за то упозоравали његовог власника, а он га није заклао те јунац убије човјека или жену, нека се јунац заспе камењем, а и власник његов нека се погуби с њим. Ако му поставе цијену избављења, нека положи колико му наложе да би избавио душу своју. Ако прободе јунац некоме сина или кћер нека му се пресуди на исти начин. Ако ли роба убоде или робињу, нека исплати њиховом господару тридесет дидрахми сребра, а јунац нека се заспе камењем. Ако нечији јунац прободе јунца ближњему и угине, онда нека продају живог бодљивог јунца и подијеле новац од њега, и убијеног јунца нека подијеле. Ако је јунац био бодљив и прије два и прије три дана, и његов власник је био увјераван у то и није га заклао, нека да свога јунца за убијеног, а убијени да остане њему.

22. О наложници (Поновљени закони)

Ако одеш у бој на непријатеље своје и Господ их преда у руке твоје, и заробиш њихов плијен, и угледаш међу заробљеним лијепу жену и свиди ти се тако да је пожелиш, те је узмеш себи за жену и легнеш с њом, и живиш с њом и буде ти жена, и ако се деси да је више не желиш, пусти је нека иде слободно, не продај је за новце и не одбацуј је јер си је осрамотио.

23. О онима који клеветају и тјерају своју жену (Поновљени закони)

Ако неко узме жену да би живио с њом, па му (касније) омрзне и пусти рђав глас против ње ради изговора, говорећи: „Узех ову жену, и пошто јој приступих, нађох да није била дјевица", тада њени отац и мајка, примивши кћерку, нека донесу знаке њеног дјевојаштва пред старјешине на градска врата. И нека рече отац дјевојчин пред старјешинама: „Ову кћер своју дадох овом човјеку за жену, а он омрзну на њу и пронесе рђав глас о њој, рекавши да не нађе у ње дјевојаштва, а ево знакова дјевојаштва кћери моје". И нека рашири хаљину пред старјешинама градским. Нека тада старјешине града узму и изгрде мужа њезина и осуде га да 100 ђупова пшенице дâ дјевојчином оцу, зато што је изнио подмуклу ријеч на дјевојку Израиљку. И нека му буде жена, да је не може пустити док је жив.

Али, ако буде истина да се није нашло дјевојаштво у дјевојке, нека је одведу на врата дома оца њезина и нека је заспу камењем становници оног града и нека умре јер учини безумље Израиљу, чинећи блуд у дому оца свога.

24. О **жени која у тучи ухвати мушкарца за мошнице (Поновљени закони)**

Ако би се потукли људи, човјек са братом својим, па би дошла жена једног од њих да отме мужа свога из руку онога који га бије и, пруживши руку, ухватила га за мошнице, одсјеци јој руку, нека је не пожали око твоје.

25. О **онима који обешчашћују дјевојке (Излазак)**

Ако би неко преварио дјевојку која није заручена и спавао са њом, нека је миразом за своју жену дарује. Ако му је отац њезин не буде хтио дати, нека му исплати онолико сребра колико се даје дјевојци у мираз.

26. **(Излазак)**

Ако нека млада дјевица буде заручена за мужа, и нађе је човјек у граду и спава с њом, нека се обоје изведу пред врата града вашега и заспу камењем на смрт. Дјевојку зато што није запомагала, а човјека тога зато што је осрамотио жену ближњега свога. Избаците лукавство сами од себе. Ако је човјек негдје у пољу срео заручену дјевојку и на силу спавао са њом, убијте само човјека, а дјевојци не чините ништа јер на њој нема смртног гријеха. Као кад човјек устане на ближњега свога и убије га, тако је и са дјелом овим, јер нашавши је на њиви, и запомагаше заручена дјевојка, и не бијаше никога да јој помогне.

27. О **прељубочинцима (Левитска)**

Ако човјек учини прељубу са туђом женом, или са женом ближњега свога, смрћу нека умре и прељубочинац и прељубочиница.

28. О **жени која побаци дијете због ударца задобијеног од оних који се бију (Излазак)**

Ако двојица мушкараца, приликом међусобне туче, ударе трудну жену и она побаци неуобличено дијете, нека изврше одштету онолико колико затражи њен муж. А ако се (дијете) уобличило, нека дају душу за душу.

28. О **кћери свештениковој која учини блуд (Левитска)**

Ако се кћер човјека свештеника оскрнави и именом блуднице осрамоти оца свога, нека се као она која скрнави сажеже на огњу.

29. О **жени која учини блуд са животињом (Левитска)**

Ако жена приђе нечему од стоке да би била с њом, нека се убије и жена и животиња.

30. О **крвосмјешенију са својом мајком (Левитска)**

Ниједан човјек да не приступи својима ближњима по тијелу и открије срамоту њихову. Ја сам Господ. Срамоту оца свога, и срамоту матере своје не откриј, мати ти је.

31. О **онима који гријеше са својом маћехом (Левитска)**

Ако неко спава са женом оца свога, нека смрћу умру обоје, јер је открио срамоту оца свога.

32. О **онима који чине блуд са својом кћери или унуком (Левитска)**

Срамоту кћери сина твога или кћери твоје не откриј.

33. О **онима који чине гријех са сестром својом (Левитска)**

Ако неко узме сестру своју по оцу или по матери, и види срамоту њену и она види срамоту његову, срамота је. Да се истријебе из рода свога.

34. О **онима који чине гријех с тетком (Левитска)**

Не откриј срамоту сестре оца твога, нити сестре матере твоје. Ко открије сродника гријех ће понијети.

35. О **онима који чине гријех са снахом (Левитска)**

Ако неко спава са снахом својом нека умру обоје, јер учинише безбожно.

36. О **онима који узимају жену брата свога (Левитска)**

Ако неко узме жену брата свога нечистоту чини. Открио је срамоту брата свога. Нека умру без порода.

37. О **онима који узимају кћер жене своје (Левитска)**

Ако неко узме жену и кћер њену, безакон је. Огњем нека се сажежу и он и она.

38. О **онима који чине гријех са кћери маћехе своје (Левитска)**

Не откриј срамоту кћери жене оца твога. Сестра ти је по оцу.

39. О **онима који узимају двије сестре (Левитска)**

Не узимај покрај жене своје сестру њену. Љубоморна је та на себе. Не откриј с њом срамоте (сестре) њене, крај ње живе.

40. О **онима који чине гријех са стрином (Левитска)**

Не откриј срамоту брата оца твога, и жени његовој не иди. Сродник ти је.

41. О **осталом сродству (Левитска)**

Који спава са родицом својом открио је срамоту рода свога. Гријех свој ће примити. Смрћу нека умре.

42. О **онима који чине блуд са животињама (Левитска)**

Свако ко би спавао са животињом нека смрћу умре. И још, који би довео у постељу своју четвероножну животињу нека смрћу умре и он и животиња.

43. О **онима који творе блуд са мушкарцем (Излазак)**

Ако неко легне са мушкарцем као са женом гадост је учинио. Оба нека умру.

44. О **онима који туку или убију свога роба (Излазак)**

Ако неко удари штапом роба свог, или робињу своју тако да умре од руке његове, нека се казном казни. Ако преживи дан или два, нека не буде крив јер је његово власништво.

45. О **онима који ударе ближњега (Излазак)**

Ако се потуку два човјека па удари један другог каменом или песницом, и овај умире, али се опорави лежећи на постељи, па ако се придигне одупирући се о штап и изиђе, нека не буде крив онај који га је ударио. Ипак нека му да новца за лијечење и за обогаљеност.

46. О **убиству намјерном и ненамјерном (Излазак)**

Кад неко удари човјека и овај умре, ако га није хтио убити него му га Бог даде у руке, одредићу мјесто гдје може утећи убица. Ако би неко устао на ближњег свог у жељи да га убије, па потом прибјегне жртвенику моме, нећу га примити, нека се погуби.

47. О **убиству човјека и животиње (Левитска)**

Ако неки човјек убија душу људску,[70] и

он умре, нека и он смрћу сконча. Ако неко убије животињу, нека врати другу умјесто ње; и ако неко нанесе рану ближњему своме, нека се и њему врати истом мјером.

48. О свједоцима, и о презирању (свједока) (Бројеви)

Ако би неко убио човјека, нека свједоци убију убицу, али један свједок није довољан да се неко погуби. Такав неће примити опроштај за душу коју је убио јер и он заслужује смрт. Неће добити опроштај. Нека бјежи у град прибјежишта да би остао да живи на земљи.

49. О свједоцима и лажним свједоцима (Поновљени закони)

Пред два или три свједока нека умре онај који треба да умре, али за свједочанство само једног нека не умре. Свједоци нека први дигну руку на оптуженога да га убију, а потом и сав народ. Избаците зло од себе.

Нека на устима два или три свједока остане свака ријеч.

Ако би устао неправедан свједок против некога бешчастећи га, онда нека стану та два човјека који имају распру пред Бога, и пред свештенике и пред судије, и нека судије добро испитају да није онај неправедни свједок неправедно свједочио на брата свога. Избаците зло од себе.

50. О онима који чарају, гатају и бају (Левитска)

Не обраћајте се онима што са цријевима врачају, ни бајачима, ни гатарима. Не приљепљујте се њима да се не оскрнавите од њих. Ја сам Господ Бог ваш. Ко се обрати врачарима у цријева, и гатарима, и бајачима, одступио је и чини прељубу с њима (невјерство према Богу). Окренићу лице моје ка тој души и истребићу је из народа њеног. И мушкарац и жена, ако доведе код себе онога који је врачар у цријева, или гатар, или бајач, нека се погуби, камењем нека се заспу јер су криви.

Крај заповијести Божјих

49. ПОГЛАВЉЕ

ПОСЛАНИЦА НИКИТЕ, МОНАХА И ПРЕЗВИТЕРА МАНАСТИРА СТУДИТСКОГ, ЗВАНОГ СТИТАТ, ЛАТИНИМА О БЕСКВАСНИМ ХЉЕБОВИМА

Ако си разуман, говори Премудрост, одговори ближњему и не заустављај ријечи када им је вријеме. И Петар, старјешина врховним (апостолима), тако заповиједа говорећи: *Спремни будите да у свако доба одговорите онима који вас питају.* Да се и ми, дакле, не прикажемо као без ума и доброг одговора Римљанима који су сада дошли код нас са благовјерним оцем и братом Василијем, бившим игуманом тамошњег манастира Светог Бенедикта, свештеним монасима и богољубивим епископом барским, који затражише наше мишљење о неким питањима из Цркве њиховог епископства: о бесквасним хљебовима, о суботњем посту, о свештеничком браку, о служењу Свете службе[71] у све дане током Часног поста. Сада ћу им одговорити, по дару Светог Духа свише, овако почевши:

Римски мужеви, који сте к нама дошли и који у градовима нашим живите, знајте да вама као вјерним и од Христа позваним не приличи (држати) ништа од јудејских обичаја некад добре левитске службе, одбачене од Бога и прије доласка Ријечи. Као што вапију и они који против њих јасно прорицаше, никакве заједнице нема вама, синовима свјетлости и дана, ослобођеним од сјени закона, са онима који још сједе у тами и сјени смртној, нити (вам доликује) јудејима посљедовати. А вама који то чините, те једете њихове бесквасне хљебове, и постите суботе, доликује да то чините у цјелини и чувате закон (јудејски) и робујете његовим запрећењима, но то нама слободним не доликује. Ако се, дакле, још увијек са бесквасним хљебовима причешћујете, о Римљани, и ако сте још увијек под сјенком закона, не (причешћујете се) Божјом словесном и живом, и нама вјерујућим људима насушном и једносуштном (Жртвом), као што научисте молити за *хљеб насушни* свише.

Шта је то *насушни*, ако не нама једносуштни? Ниједан други хљеб није нам једносуштан, осим Тијела Христовог, јер нам је једносуштан постао по Његовом плотском очовјечењу. Ако наша смјеша (природа) садржи душу, а Слово се у њу обукло, ви онда не једете насушни и нама једносуштни хљеб, причешћујући се бесквасним хљебовима. Бесквасни хљебови су видљиво бездушни, као и природа самих ствари, јасније говорећи. Кад се претходно дода мало квасца и замијеша у брашно, па помијешавши се с њим настане једно тијесто, и неком животном силом се загрије, чини да се покреће, као живо. Није као бесквасно тијесто фарисејско, које нити је било, нити да буде, од кога нам је Христос заповиједио да бјежимо.

Ми постасмо заједничари Божје природе, којом се и причешћујемо имајући заједништво са Христом, као што и Петар врховни (апостол) рече:

Благодат и мир да вам се умноже познањем Бога Исуса Христа Господа нашег. И мало касније: *Да кроз њих постанете причасници Божанске природе,* а не бесквасног тијеста богоубица. А за Божју природу, ко други рече помислима њиховим, до Господ? Бесквасно је и мртво тијесто јудејско које ви Богу на жртву приносите, и још као равнообразно живом Тијелу Господњем једете. Какву заједницу имате са Христом, као што је већ речено, једући мртво и бесквасно тијесто законске сјени, а не Новога завјета? Ако ово и речете, но лажете, као што говори Свети Јован Богослов:

Ако речемо да имамо заједницу с Њим а у тами ходимо, лажемо и не творимо истину. Ако ли у свјетлости ходимо, као што је Он сам Свјетлост, имамо заједницу једни с другима, и крв Исуса Христа очишћава нас од свакога гријеха.

Онај који једе бесквасне хљебове, у тами закона ходи, и какву заједницу хоће да има са Христом? Обратите пажњу, у бесквасним хљебовима нема никакве животне

силе, мртви су. У хљебу, тј. Тијелу Христовом, три су живе и животворне (силе) које се дају онима који их достојно једу: дух, вода и крв, као што свједочи Јован који се и на груди Христове наслонио, ријечима:

Троје је које свједочи: дух, вода и крв, и ово троје је уједно, и јавља Тијело Христово. Ово и за вријеме Господњег распећа би откривено, када Вода и Крв од пречистог ребра Његовог истече, пошто Тијело Његово би прободено копљем. Живи и Свети Дух пребива у обоженој Плоти Његовој, у коју Дух претвара Хљеб који једемо, и ми постајемо Тијело Христово, живимо у Њему.

Као што живо и обожено Тијело једемо, тако и крв Његову, живу и топлу пијемо са водом која је истекла из бесмртнога ребра Његовог и којом се очишћујемо од свакога гријеха. Испуњавајући се топлим Духом, топлу као што видите као од ребра Његовог чашу пијемо, будући да од живог Тијела Христовог и топлог Духом, топла нам Крв и вода истече, које не може бити код оних који једу пријесњаке. Ако мртво тијесто једете, о премудри Римљани, као што Ријеч показа, зашто се још и хвалите говорећи: „Ми не радимо као ви, тј. са сољу, и квасцем, и водом да мјесимо брашно, те да тако узносимо хљебове наше, но само са водом, брашном и огњем бесквасне хљебове правимо, и од ово троје чисту савршавамо нашу жртву."

Питам вас, ово троје – воду, брашно и огањ – за шта држите? И шта сматрате да то изображава? Тијело ли Господње? Но, не рече љубљени ученик Христов Јован: *Троје је које свједочи: вода, брашно и огањ*, него шта? *Дух, вода и крв, и троје је уједно*, тј. Тијело Христово као што већ речено би, које једући ми се сједињујемо са Христом, нас ради оваплоћеним, и постајемо једног тијела с Њим, јер смо плот од Плоти Његове, и кост од кости Његове, као што је написано.

Ако (као слику) несаздане и бесплотне природе Свете Тројице ово примате, саблажњавате се падајући у јерес богострадалника, који уче да је са Тијелом Ријечи пострадало и Његово Божанство. Није се заједно оваплотила Света Тројица, Отац, Син и Дух, па да посматрате Њих као то троје: воду, брашно и огањ, и равнообразно њима правите бесквасне хљебове, и на жртву приносите. Но, један од Тројице, Син и Ријеч Божја, оваплотио се од чисте крви Свете Дјеве и постао човјек, савршавајући сав Свој домострој. Распео се тијелом не пострадавши Божанством својим. Распет тијелом, предао нам је да у виду Хљеба једемо Тијело Његово, живо Духом Светим, овако рекавши:

Примите и једите, ово је Тијело Моје које се за вас ломи на остављење гријехова. Шта је вама заједничко, у Христу браћо, са законом који је Христос обеснажио? Чујте Павла који говори: *Старо прође и све ново постаде.* Ако по питању хљеба судисте праведно, зашто се онда и не обрезујете? Христос се обрезао. Зашто се не очишћујете? Павле је и то урадио? Зашто и остале старе (старозавјетне) обичаје не чувате као законици ради којих се хули име Божје међу народима, као што је написано? Није добра хвала ваша. Не знасте ли ријеч: *мало квасца све тијесто укисели*, и хљеб тада не буде пријесан?

Него шта то Апостол пише Коринћанима? Да ли тако како ви мислите, да празновати треба са бесквасним хљебовима? Неће бити тако, но зато што је као прво (неко) од њих чак узео маћеху за жену, и као друго што се хвалише старим обичајима лажно названог разума. Апостол хоће да их одврати и окрене од старе злобе користећи се примјером квасца и тијеста, показујући им како и мало зло, ако се занемари, велику штету наноси заједничком тијелу црквеном. Због тога им и рече: *Не заплакасте се, да се избаци између вас који такво дјело учини. Очистите*, рече, *стари квасац греховни, и избаците га између себе*, да буде ново тијесто Христово, као што се и крстисте бесквасни, тј. чисти.

И у овоме се огледа премудрост онога што је апостол рекао, а не као што ви мислите. Да је апостол Павле о бесквасним хљебовима и празницима писао Коринћанима у посланици, и да је заповиједио празновати са бесквасним хљебовима, не би учећи са једанаесторицом Апостола и исправљајући сву Цркву вјерних, у 70. Апостолском правилу, уз запрећење утврдио и поручио свима да се бесквасним хљебови од Јудејаца не примају.

Седамдесето правило Светих апостола каже: *Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон или било ко свештеничког чина пости заједно са Јудејцима, или празнује са њима, или прима од њих празничне дарове, тј. бесквасне хљебове или нешто слично, нека буде изврнут, а ако је мирјанин, нека буде одлучен.*

Ако кажете: „Не примамо ове (бесквасне хљебове) од Јудејаца, но их сами у дому правимо" – која је разлика ако их од других узимамо и ако их сами правимо? Бесквасни хљебови су, и због тога ћете примити тежу казну, јер не творите као што је Христос заповиједио и апостоли Његови, него творите као они што су под ропством закона, као Јудејци који у тами и сјени закона сједе, не покоравајући се Павлу који говори:

Браћо, свако нека пребива у звању у коме је позван. Јер, нигдје у Божјим списима неће се наћи да су бесквасни хљебови заповијеђени од Христа и Апостола Његових када се од Њега учаху тајинству Новога Завјета.

Павле овако пише Коринћанима: *Као што примих од Господа тако вам и предадох, да Господ Исус, у ону ноћ у којој бијаше предан, узе хљеб* – а не бесквасни хљеб – *и заблагодаривши преломи и рече: Примите, једите...* И не говори ово само он, него и остали јеванђелисти. Матеј каже: *Кад јеђаху, узе Исус хљеб.* Видите ли да и овај рече хљеб? Тако исто говори и Марко и остали. Нигдје се код њих не помињу бесквасни хљебови.

Пошто је Христос требало да пострада у тај дан законске Пасхе, када Јудејци жртвују јагње, и богоубице се спремаше за Пасху у петак, као што рече Јован: *Будући да бијаше петак... а бијаше велики празник та субота*, која тада паде у 14. дан нисана, првог мјесеца, године 5534, сунчаног круга љето бијаше 18, мјесечево љето пето. Како због хватања не би стигао предати ученицима своју Пасху, легавши за вечеру, јасно у четвртак вече, једе дакле тада, али своју Пасху, прије празника бесквасних хљебова. И ово је јасно због тога што леже – не бијаше то узакоњено, будући да закон заповиједи да се Пасха једе стојећи, обувено, приљежно. У та времена напу-

сти законску Пасху, испуњавајући Своје проповиједи. Предаде Своју (Пасху) на вечери, примајући и преламајући хљеб предаде Апостолима тајинство Новога Завјета, у ноћи четвртка. Бијаше 13. нисан, четвртак навече и не бјеху бесквасни хљебови пошто су још јели хљеб. Бесквасни хљебови су по закону падали 15. нисана, а 14. нисана се само жртвовало пасхално јагње. Тако, и у четрнаести дан првог мјесеца нисана закон предвиђа пасху. Петнаести нисан је први дан бесквасних хљебова и то је субота и не јеђаху се пријесни хљебови у четвртак који је био 13. нисана. Ако се Христос жртвовао и распео у петак 14. нисана, а у суботу бијаше празник бесквасних хљебова када се бесквасни хљебови јеђаху, када једоше бесквасне хљебове, и кад их је Христос у Новом Завјету предао Апостолима? Можда по Свом васкрсењу из мртвих?! Зар не видите да вас чињенице јасно изобличавају? Христос није ни дочекао да једе законску Пасху, јер се још нису јели бесквасни хљебови кад је Он предао тајну Новога Завјета.

Показаћу вам и од закона који је дао Мојсије и који каже: „Ово су празници Господњи и њих ћете назвати светим. Ово су времена њихова: четрнаестог дана првог мјесеца увече Пасха је Господња, а у петнаести дан истог мјесеца празник је Господњи бесквасних хљебова, и седам дана једите бесквасне хљебове." И овдје, из Мојсијевог закона можете видјети да се нису јели бесквасни хљебови у четвртак. Гдје се нађоше бесквасни хљебови када Христос са ученицима својим једе вечеру, када по Мојсијевом закону не наступи вријеме да се склоне хљебови? Мојсије је заповиједио да се само седам дана у години једу бесквасни хљебови. Ви овај закон Мојсијев порушисте, јер преко цијеле године правите бесквасне хљебове. Христос није дошао да укине закон него да испуни.

Но узалуд се браћо противите истини. Да нам је било предано од Апостола да једемо бесквасне хљебове, ваш свештени папа Агатон, тај првопрестолник Светог Шестог (Васељенског) сабора, при цару Константину, и божанствени Григорије Епископ акрагански устали би храбро против када божанствени Оци тога светога Сабора донесоше правило против бесквасних хљебова, којим забранише вјернима да их праве. Закон овако говори:

Једанаесто правило Шестога сабора који би одржан у Трулској палати: „Нико од убројаних у свештенички чин, или свјетовни човјек, нека не једе бесквасне хљебове јудејске, нити да с њима бива близак, нити у болести да се лијечи код њих, ни у јавним купатилима да се с њима заједно купа. Онај који почне ово чинити ако је клирик нека буде изврнгнут, а ако је мирјанин нека буде одлучен."

Они који праве бесквасне хљебове и једу, ако их и не примају од Јудејаца, ипак су им у томе слични и држе се јудејских учења, и безаконици су.

Према својој моћи, о бесквасним хљебовима вам рекох довољно, а сада нам треба и о суботњем посту проговорити.

50. ПОГЛАВЉЕ
О ПОСТУ СУБОТОМ

Реците нам зашто постите суботом у вријеме Четрдесетнице Великог поста? Зар нисте примили од Апостола да тако не треба чинити? Врховни апостоли у пет књига заповиједи, у дјелу о мученицима, у 19. глави овако говоре:

Господ нам заповиједи да постимо сриједу и петак. Сриједу због издаје, а петак због страдања. Велику суботу заповиједише да постимо, не што суботом треба постити, јер је субота дан починка од дјела стварања, него само ту једну суботу треба постити због Творчевог силаска под земљу.[72] На крају књиге опет каже: *Веселите се на саборима сваке суботе осим једне и сваке недјеље*, а убрзо додаје: *треба се веселити у те дане, а не туговати.* У седмој грани истих заповијести у 24. глави овако рече: *Суботу и недјељу празнујте јер се суботом сјећамо стварања свијета а недјељом Васкрсења. Једна само субота, погребења Господњег, у читавој години нека се чува, и њу треба постити а не празновати. У оно вријеме у које је Створитељ под земљом, јача је туга за Њим од радости због завршетка стварања.* Но ово, тајно записано и заповијеђено од Климента, папе римског, не достиже тако до нас, већ знајући Духом Божјим да није мали преступ постити суботом, везали су (апостоли) јаким запрећењем Цркву за то, говорећи у 64. правилу:

Ако се нађе ко од клирика да пости у недјељу или суботу, осим једино и само у Велику суботу, нека се изврнге, а ако је мирјанин нека се одлучи.

Њима сљедују и Оци Шестога сабора, који сложно установише закон у 55. правилу. Овом сабору предсједавао је Агатон, папа римски и Григорије епископ акрагански. Одлучише сљедеће:

„Пошто увидјесмо да они у римском граду за вријеме Четрдесетнице и Светога поста посте суботом, насупрот предатом црквеном поретку, угодно би било овом Светом Сабору да Римска Црква држи неизмјењено правило Светих Отаца које каже: *Ако се нађе неки клирик да пости у недјељу или суботу, изузев Велике суботе, нека се извргне, а ако је мирјанин, нека се одлучи.*"

Овако сљедујемо учењу Апостола и оних који учише и управљаше Црквом вјерних, заједно са Римским папом Агатоном.

Откуд и од кога ви примисте, не само да постите суботом, него и службу узношења приносите увијек у дане Четрдесетнице, а не само суботом и недјељом?! Откуд устав такав примисте?! Од Апостола сигурно не. Шездесет девето правило Светих Апостола о томе овако говори:

Ако неки епископ, или свештеник, или ђакон, или чтец не пости Свету Четрдесетницу, или сваку сриједу и петак, осим у случају тјелесне немоћи, нека буде изврнгнут, а ако је мирјанин, нека се одлучи. Цјеловиту службу приносимо у четврти час дана (10 ујутро), када је и по закону установљено да се приноси Бескрвна Жртва. Како онда

можете држати пост до деветог часа (до 3 поподне), а прекидати га за вријеме службе? Никако, јер је то немогуће. Падате под проклетство, јер Оци Сабора у Гангри 18. правилом тако одредише:

Ако се неко од подвижника погорди, и без тјелесне потребе, општа и од Цркве чувана правила руши, умишљајући да је савршен, нека буде проклет.

Оци Лаодикијског сабора у 51. правилу кажу овако:

У дане Четрдесетнице не треба празновати дане мученика осим суботом и недјељом. И опет, ти исти одлучише 49. правилом да не треба за вријеме Четрдесетнице хљеб приносити (Благодарење) осим само суботом и недјељом. И Оци Шестог Васељенског сабора, са Агатоном Папом римским у 52. правилу заповиједају овако: *У све дане Свете Четрдесетнице, осим суботе и недјеље и празника Светог Благовјештења, нека се служи Литургија пређеосвећених дарова.*

Тако смо примили да служимо суботом и недјељом у трећи час дана, када и Свети Дух сиђе на Апостоле. Приносећи у та два дана хљебове, освештавамо дарове, и од њих довољан дио остављамо и за остале дане, у које послије деветог часа вршимо вечерњу службу, и по свршетку свих пјевања, свештеник и ђакон врше вход носећи само кадионицу. По читању пророка, тј. паримија, читамо молитве установљене Василијем Великим и даре преносимо од предложења, тј. од малог олтара до великог и помоливши се над њима, још предану молитву од Господа рекавши, узносимо пређеосвећени Хљеб и говоримо: *Пређеосвећене светиње светима,* и сјединивши Тијело са Крвљу, причешћујемо се, па заблагодаривши, отпуст дајемо.

А ви, о Римљани, (узносите) свагда за вријеме Четрдесетнице и Светога поста цијелу службу, која треба да се узноси у трећи час дана, и тако чинећи преступате овдје наведена црквена правила, падајући при том под клетву Светих Отаца као преступници правила.

О браку свештеника

Ко вас је научио да забрањујете или прекидате бракове свештеницима? Који од црквених учитеља вам је ову заблуду предао? Они који су примљени у чин неожењени и потом хоће да се жене, по закону је забранити то постављеном без жене. Али, ако се постављени јереј раније оженио, и у цјеломудрености и чистоти живио, такав брак рушећи чините безаконење, и јако гријешите у томе. Изобличавају вас и заповијести Светих Апостола, које је у шест књига написао Климент, папа римски. У 17. глави овако кажу Апостоли:

„За епископе, свештенике и ђаконе треба постављати оне који су се једном женили, било да су им жене живе или су умрле. Онима који се нису женили прије постављања, не приличи да се жене послије постављања, или ономе који се већ женио да другу узима. Довољно им је да имају оне које су имали прије постављања."

У свом петом правилу Свети Апостоли овако рекоше: „Епископ, или свештеник, или ђакон да не отпушта своју жену под изговором побожности. Ако је отпусти нека буде одлучен, а ако остане упоран у томе и не прими је, нека се извргне."

Хоћете ли рећи нешто и против Шестог васељенског сабора, и против папе вашег Агатона, којега много пута поменусмо а који је пресједавао тим Сабором 170 Светих Отаца при цару Константину, унуку Ираклијевом? Како се не успротиви Светом Сабору, који заповиједи против ових безакоња којих се ви сада држите? Он таква предања сматраше за страна и далека апостолском учењу. Због тога, заједно са свим Оцима светог Шестог сабора, као и о бесквасним хљебовима, о суботњем посту, о свештеној жртви за вријеме Великог поста, тако и о браку свештеничком закон положи. Тринаесто правило овако говори:

„Пошто смо сазнали да је у Римској Цркви прихваћено као правило, да они који треба да се удостоје рукоположења за ђакона или свештеника, морају при том обећати да се више неће спајати са својим женама, ми, слједујући старом правилу апостолског свједочанства и поретка, заповиједамо да свештеницима законити брак и од сада буде очуван у цјелости и да им се никако не раскида свеза њихова са женама, нити да се лишавају приближавања једно другом у одговарајуће вријеме."

Тако, ако се нађе неко достојан да буде рукоположен у ипођакона, ђакона или свештеника, нека се никако не спречава да прими тај чин ако живи са законитом женом.

Ако се неко дрзне, идући против Апостолских правила, лишити некога од свештених свезе и општења са законитом женом, нека се извргне.

Откуд, и од кога ови зли недузи наиђоше на вас, о мужеви римски, премудри и благороднији од свих осталих? Испитајте подробно и остало о овом, браћо, од кога сви ти отровни недузи долазе, тј. о бесквасним хљебовима, о суботњем посту, о раскидању свештеничких бракова, о вршењу службе у све дане Великог поста, и увидјевши њихову злобу у свијетлу богонадахнутих списа, од таквих дјела бјежите Цркви Божјој, да сјединивши се с нама, с вашом браћом од које се ради претходно реченог отргосте, откривена лица славу Господњу гледамо сједињени у православној вјери.

О стрижењу браде

Зар није о стрижењу браде написано у закону: „Не стрижите брада својих, јер оно што је женама љепота, мушкарцима не приличи." Бог створитељ је тако уредио. Ви који чините ово ради угађања људима, противећи се закону, бићете мрски Богу који нас је саздао по свом образу. Ако хоћете Богу угодити, одступите од свега што му је мрско, и што њему није угодно не чините.

О дужини косе и украшавању

И о коси, не заповиједа ли Бог овако преко пророка: „Власи главе своје не храни, тј. немој зарасти, већ их скраћуј и пери, да се не чешљаш често. Који држе дугу косу и стално се мирисима мажу, или ће бити уловљени, или ће сами ловити жене."

О прстењу

Тако и о прстењу. Овако говори Бог преко пророка Мојсија: „Не стављај златно прстење на прсте своје, јер је то одлика оних који воле блуд." Ко измишља непотребно не твори правду.

Вјерноме и човјеку Божјем не приличи ни превише његовати власи главе своје ни правити ћелу, тј. шишати се на ћелаво, нити правити таласасту косу, будући да то ни закон не одобрава, говорећи у Поновљеним законима да се не прави ћела и не увија коса.

Није ли ово такво да, ако приведем у послушање вас, људе којима говорим, биће благодат вама који познасте да је добро покоравати се Духу Светом. Ако не, онда нам дајте свједочанства од Божанских списа која вас оправдавају, и ми ћемо, узнавши за њих, повиновати се постојаним ријечима духовним.

У молчанију вас љубећи у Христу Исусу Господу нашем, Коме нека је слава у вијекове вијекова. Амин.

51. ПОГЛАВЉЕ
О ФРАНЦИМА И ОСТАЛИМ ЛАТИНИМА

Папа римски је над свим хришћанима Западне стране, споља од Јонске луке: Италима, Лонгобардима, Францима, који се и Германи називају, Амалфини, Бенедци и остали, осим калавријског рода и њемачког народа који се ничим не разликује од старих Јелина у нечистоти и срамним дјелима. У Калаврији су правовјерни хришћани од давнина и научени су обичајима наше Апостолске Цркве.

Сви који су са папом, прије много времена отпали су од Саборне Цркве, и отуђили се од јеванђелских, апостолских и отачких предања ради варварских обичаја којих се држе. Од тих (обичаја) гори иешћи су:

1. Када исповиједају Светог Духа у Символу вјере, састављеном од јеванђелских ријечи: *и у Духа Светога, Господа животворнога који од Оца исходи*, они додаше: *и од Сина*. Зло и наопако. Мислим да због сиромаштва њиховог језика тако гријеше, па у вези исхођења Светог Духа од Оца и послања Светог Духа ка нама због Исуса Христа не разликују ни по чему исхођење и послање, умујући као варварске незналице.

2. Умјесто на (квасном) хљебу, служе на бесквасном, и клеветају Светог апостола Петра и Свете Оце говорећи да су им они тако предали.

3. Њихови епископи за вријеме рата и сами се опасују и прије осталих одлазе у рат и боре се.

4. Посте суботом, и ако се деси да у суботу падне празник Христовог Рођења, или Богојављења, не разрјешују суботњи пост ради празника.

5. У Великом посту почињу постити од сриједе прве недјеље.

6. У сиропусној недјељи не остављају меса, нити знају шта је сирна недјеља.

7. Не посте читав пост, него и у сами свети и Велики четвртак једу јаја, сир и млијеко. Својој дјеци у све недјеље Светог поста дозвољавају млијеко, сир и јаја да једу.

8. Ликове светитеља у својим црквама не сликају изузев Распећа, и то Распеће не сликају бојама него праве цијело, изваjано од комада дрвета или камена, тј. исклесано.

9. Када одлазе у божанствене цркве они ничице на земљу падају, и приклонивши лице земљи шапућу, и потом прстом цртају крст на земљи и цјеливајући (то мјесто) устају. За толико молитву заврше.

10. Матер Господа нашега Исуса Христа не зову Богородицом, него само Света Марија.

11. У Свети олтар улази свако ко хоће, па и за вријеме службе, било којег да су рода, или узраста, или чина. Чак и жене кад хоће сједе на епископском престолу у олтару. Толико знају разликовати свете и нечисте.

12. Удављено једу, и од звјери убијено, и цркотину, и крв, и медвјеђе месо, и видре, и жабе и још нечистије и поганије од тих.

13. Њихови свештеници и епископи не носе свештеничке одежде израђене од вуне него одежде изаткане од црвене свиле, украшавајући их на разне начине. Прстење носе и руке облаче у рукавице: на десној рукавици је нацртана рука из облака, а на лијевој се црта Јагње Божје.

14. Њихови свештеници крштавају само водом, и со стављају у уста ономе који се крсти. Пљују у лијеву руку а десном измјешају пљувачку и тиме помазују онога који се крсти. Крштене, када одрасту и падну у гријехе, помазују уљем за отпуштење гријехова, и сматрају да су двапут крштени.

15. Њихови свештеници и нека друга очишћења врше, и кропе се водом у све дане да би одагнали оне којих се боје, робујући јудејским обичајима.

16. Благосиљају некако дланом са пет прстију и послије тога палцем лице закрштавају.

17. Од сриједе прве седмице поста па све до Пасхе никако не пјевају *Алилуја*.

18. Они који ће бити рукоположени за ђаконе, свештенике или епископе морају отпустити своје жене, и проповиједају свештеницима у свим крајевима који су под њима да отпуштају своје жене. Они не само да такву проповијед не прихваташе, но и када би им умрле прве жене, узимали су друге, а било је таквих који су узимали и треће и служили без икаквог страха.

19. Њихове умрле епископе за читавих осам дана остављају непогребене, и сви из те области, обукавши се, долазе и поју над њим јер им је такав обичај, и онда га погребавају. Руке умрлог не положе на прса крстообразно, као што ми чинимо, него их пруже низ тијело до бедара, а очи, уши, ноздрве и уста залијепе воском. Исто тако раде и са мирјанима.

20. Њихови свештеници по три, и по четири пута служе у једној цркви, или гдје се затекну. Не разликују свете од нечистих.

21. Сваки од њих, дајући своју кћер нечијем сину за жену, отуда опет доводи кћер пријатеља свога за жену своме сину, брату или рођаку.

22. Ако неко из монашког реда постане епископ, они му одобравају да једе месо без бојазни. Ако се неко од монаха и мало разболи, једе меса, а свињску маст једу сви, и они који су здрави.

23. Велики пост у њиховим земљама и код околних народа не пости се једнако. У Леденој земљи пости се десет недјеља. Од осталих једни посте осам недјеља, други

више, неки мање. Итали, тј. Римљани посте само шест недјеља.

24. Они крст Господњи у све друге дане држе у цркви и поштују га, гледају, клањају се пред њим и цјеливају га. А у Свети и Велики пост нити му се клањају, нити гледају на њега већ га склоне на неко тамно мјесто и сакрију га плаштаницом. Тек на Велику суботу, појући алилуја, узимају га са тог тајног мјеста и откривају што представља устајање из гроба. Од олтара људима показују крст и одједном сви, снажним гласом узвикују „Алилуја", и много времена сви тако чине, као што ми на Велику Пасхалну недјељу узвикујемо „Христос Васкрсе".

25. Док њихови јереји по чину служе и док читају Свето Јеванђеље, или док спремају Свете Тајне сабраном народу, многи од њих по обичају сједе без страха и причају између себе.

26. Причаснике свете заједнице не примају као што ми радимо, већ онога ко хоће да буде причасник само пољуби свештеник који служи и цјелив се рачуна умјесто причешћа.

27. Постављење за епископа и клирика њихови епископи не чине у било које вријеме већ само четири пута годишње, у одређене дане. Годину дијеле на четири дијела: на прољеће, љето, јесен и зиму, и издвајају прве мјесеце годишњих доба, тј. март, јун, септембар и децембар којима почињу смјене годишњих доба. Прве недјеље марта, или јуна, или септембра, или децембра, у прву сриједу, њихови епископи постављају епископе и клирике које хоће.

52. ПОГЛАВЉЕ

КАЗИВАЊЕ СВЕТОГ АНАСТАСИЈА ПАТРИЈАРХА АНТИОХИЈСКОГ

О ТОМЕ КАКО ЈЕ АРХИЈЕРЕЈСКИ ЧИН ВЕЛИКИ И АНЂЕЛСКИ, ТЕ ДА СВЕШТЕНИКУ НЕ МОЖЕ СУДИТИ СВЈЕТОВЊАК, ВЕЋ СВЕШТЕНИК ВИШЕГ ЧИНА, КАО ШТО И ПРАВИЛА ГОВОРЕ

У црквеним списима Филона Философа нашао сам овакав запис:

За вријеме гоњења један епископ одлучи од службе неког свештеника. Отпутовавши тај свештеник због неких потреба у другу земљу, деси се да буде заробљен и намучен од јелина[73] и претрпјевши многе муке, на крају би посјечен као Христов мученик.

Кнез тога града, који бијаше хришћанин, успије некако да златом откупи тијело Светог мученика. Када мину гоњење, сазида кнез цркву томе Светом мученику, и положи његово тијело у ћивот унутар олтара, па сабравши сву област, позва епископа желећи да освешта цркву. И тек што почеше вечерњу службу, кад епископ рече: „Мир свима!", поче се ћивот сам кретати и тако изиђе ван цркве. Страх и трепет обузе све. Свезавши ћивот ужетом опет га увукоше унутра на његово мјесто. Кад епископ поново рече: „Мир свима!", опет ћивот сам поће излазити из цркве. Поче на крају кнез са свим домом својим ридати и плакати, исповједајући се Богу, мислећи да због њихових гријехова Свети мученик не жели живјети у њиховој цркви. Кад је пала ноћ, јави се мученик пред епископом говорећи: „Учини ми љубав и потруди се да одеш из града мојему епископу, и приволи га да ме разријеши од запрећења, јер ми је био забранио да служим, и не могу служити са вама. Иако сам вјенац мученички примио, Лица Божјег не видјех јер сам одлучен. Ти не покушавај да ме разријешиш. Ако ме не разријеши онај који ме је свезао, ни служити не могу са вама ни лица Божјег видјети, као што је Он Сам рекао свештеницима: *Што свежете на земљи биће свезано на небу*."

Узе епископ кнеза и неке клирике и оде ономе епископу, те му исприча о светом Божјем мученику, и о ономе што видје у виђењу. Устаде тај епископ, и похита са њим, па дошавши поклони се светом мученику и рече: „Разрјешава те Христос Који те је свезао преко мене смјернога, зато што си излио крв своју за Њега. Уђи и служи са нама." И унесоше ћивот у свети олтар, и одслужише свету службу, а ћивот се отада не помјери са свог мјеста.

КАЗИВАЊЕ ИСТОГ СВЕТОГ АНАСТАСИЈА О ПАПИ РИМСКОМ ГРИГОРИЈУ, БЕСЈЕДНИКУ И ЧУДОТВОРЦУ

Причао нам је свештеник по имену Петар, који је из Рима дошао, о Светом оцу нашем Григорију Бесједнику папи римском. Кад је био папа саградио је велики мушки манастир и дао заповијест да нико од монаха не посједује ништа своје, ни једног златника. Један од манастирске браће имаше брата свјетовњака, и замоли га говорећи: „Брате, немам шта да радим, него учини љубав, купи ми нешто да могу радити." Брат свјетовњак му одговори: „Брате, ево три перпера. Узми и купи што хоћеш." Узе брат његов три перпера и држаше их код себе. Примјети неки брат из манастира да он има три перпера, па оде те каза игуману, а овај извијести о томе светог папу. Блажени Григорије сазнавши ово одлучи тог брата од Светог Причешћа, зато што је прекршио манастирско правило.

Убрзо потом умре одлучени брат а да папа није знао за то. Након два или три дана оде игуман и извијести папу да је тај брат починуо. Папа се не мало ожалости јер га није прије смрти разрјешио од одлучења. Због тога написа молитву на папиру, и даде свом првом ђакону да оде на гроб умрлога и прочита. Бијаше написано ово: „Разрјешен је од одлучења умрли брат." Први ђакон оде да уради оно што му би заповијеђено, и прочита са хартије написану молитву. Те ноћи видје игуман умрлога брата и упита га: „Зар ниси умро брате?" Он одговори да јесте, и игуман га опет запита: „Та гдје си био до данашњега дана?" Одговори му брат: „Уистину, у тамници бијах до јучерашњега дана, а у тај и тај час бих пуштен." Сви схватише да у онај час у који први ђакон рече молитву на његовом гробу, у тај час би разријешен од одлучења, и ослободи се душа његова. И сви узнесоше славу Богу у вијекове вијекова. Амин.

53. ПОГЛАВЉЕ

ЧИН, ТЈ. МОЛИТВА ЗА ОЧИШЋЕЊЕ И ИЗМИРЕЊЕ ПОКАЈНИКА

Молитва над покајницима, односно најприје 50. псалам, па 37. и 102, а онда ова молитва:

Владико Господе Боже наш, који си кључеве Царства твога повјерио врховном Апостолу Петру, и на њему Цркву Твоју сазидао и дао му власт Твојом благодаћу да веже и разрјешава на земљи, услиши сада нас недостојне који те призивамо на очишћење слуге твога овога ИМЕ. Покажи милост Твоју на њему, Ти који спасаваш оне који се уздају у Тебе. Ти си нам рекао, Господе, богоносним устима твојих пророка: *Обратите се Мени и Ја ћу се обратити к вама*, и још: *Не желим смрти грешника, него да се обрати и живи*. Ти дакле, Човјекољупче, не окрени се од слуге твога ИМЕ који се обраћа од заблуде свога пута и моли од Тебе очишћење, него га посјети милошћу и подигни милосрђем Твојим, јер си Ти Спасење оних који се кају, и Теби славу узносимо са Оцем и Пресветим Твојим Духом, сада и увијек и у вијекове вијекова. Амин.

Молитва друга над покајницима

Боже, Ти си преко пророка Натана даровао опроштај Давиду када се исповиједио за своја сагрешења, и примио Петра када је горко плакао због одрицања, и блудницу која је сузама омила ноге Твоје, и Манасију, и цариника и блудног (сина), и рекао си: *Исповиједајте један другом гријехе.* И ако исповиједамо сагрешења наша, Вјеран је и Праведан да опрости нама гријехе наше, и да нас очисти од сваког гријеха. Господ и Спас наш Исус Христос нека ти опрости, моје духовно чедо ИМЕ, све што си пред Њим исповиједио преко мене недостојног и у садашњем вијеку и у будућем, и да те удостоји неосуђена предстати на Суду Његовом јер је благословен у вијекове вијекова. Амин.

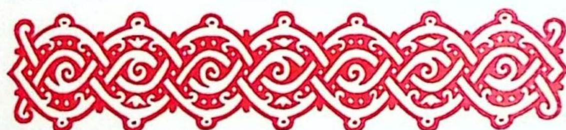

54. ПОГЛАВЉЕ

ПОУЗДАНО УПУСТВО О ТОМЕ КАКО ТРЕБА ВРШИТИ БОЖАНСТВЕНО ПРИНОШЕЊЕ У СВЕТОЈ СЛУЖБИ

О ХЉЕБУ И ЧАШИ ПРИНОШЕЊА, И О ПРОСФОРИ И ВИНУ

Хљеб и чаша истински је подобна оној Тајној вечери, на којој је Христос узео хљеб и чашу вина рекавши: *Примите, и једите и пијте сви, ово је Тијело моје и Крв*, и учинио нас заједничарима Смрти, Славе и Васкрсења Његовог.

Вино и вода јесу Крв и Вода који су истекли из ребра Његовог, као што пророк каже: *Хљеб ће му се дати и вода за пиће*. Умјесто копља које прободе Христа на Крсту служи ово копље, тј. нож којим се коље јагње.

Примивши просфору од ђакона, свештеник узме нож и очисти је, и потом крстообразно знаменује просфору говорећи: *Као овца на заклање би вођен, и као јагње пред оним који га стриже не испусти гласа*.

Рекавши ово положи просфору на Свети дискос, и показујући прстом њен врх говори: *Тако не отвара уста својих, у смирењу Његовом суд се Његов узе, а поријекло Његово ко ће исказати, јер се узима са земље живот Његов*.

Послије тога положи изрезан велики средишњи дио просфоре на дискос, и крстообразно га засијече говорећи: *Жртвује се Јагње Божје које узима гријехе цијелог свијета*, и додаје: *Амин*.

Рекавши ово узима Свети путир и улије у њега вино и воду. Говори јереј: *Сједињење Светог Духа. Амин.*

И потом опет говори: *Један од војника копљем ребра Његова прободе, и одмах изиђе из ребра Исусова крв и вода, и онај што видје посвједочи и истинито је свједочанство његово*.

Потом постави путир на божанствену трпезу, и прстом показујући гледа на хљеб који изображава Јагње и на вино које изображава Крв и опет говори: *И троје је које свједочи: дух, вода и крв, и троје је уједно, и сада и увијек и у вијекове вијекова*.

И окади Свете дарове говорећи молитву. Потом проскомидише просфору Светој Богородици говорећи: *Господе Исусе Христе Боже наш, прими жртву ову у славу и част Пресвете Владичице наше Богородице*.

Тако и светима којима хоће проскомидисати говори: *Господе Исусе Христе Боже наш прими ову жртву у славу и част Светог* ИМЕ.

За здравље живих: *Прими Господе Боже наш жртву ову за опроштај гријехова слуге твога* ИМЕ *и удостој га вјечног живота*.

За мртве приносећи говори: *Помени Господе душу слуге твога* ИМЕ *и настани га тамо гдје сија свјетлост лица Твога*.

55. ПОГЛАВЉЕ

ЗАКОНА ГРАДСКОГА РАЗЛИЧИТЕ ГЛАВЕ У ЧЕТРДЕСЕТ ГРАНА

међу којима је и 28. о постављању епископа и презвитера[74]

1. ГРАНА

О уговарању заручења

1. Заручење је најава и објава будућег брака.

2. Заручење настаје у писаном и неписаном облику.

3. Они који уговарају брак, уговарају и заручење. Увијек отац уговара за кћер ако се она јавно не противи.

4. Ако родитељи на самрти оставе некоме кћер своју да се стара о њој, старатељ без воље њене не може саставити заручење за њу, нити разрушити постојеће њено заручење.

5. Отац кћери која се налази под његовом влашћу може раскинути заручење, а уколико је својевласна, не може.

6. Како о браку, тако и о заручењу, они који ће се сјединити саглашавају се. Потребно је и да се дјевојка која је под влашћу сагласи. Ипак, потребно је да се отац сагласи, ако се она не противи. Она се може противити само ако морално недостојан и сраман живот (води) онај коме је хоће заручити.

7. Не склапа се заручење за сина или кћер који су под влашћу а не саглашавају се.

8. Заручење се склапа за онога који добро разумије оно што се обавља, а то значи да дијете не буде узраста мањег од седам година.

9. Који је заручио дјевојку и не договоривши се о времену трајања заручења, ако у истом крају живи дужан је прије истека четири године узети је. Ако у другој области да је до навршене три године узме. Ако продужи преко овога, може дјевојка за другога поћи.

10. Због одговарајућих разлога може се продужити вријеме заручења и послије четири године: због болести заручника или заручenице, или због смрти њихових родитеља, или због неких битних разлога, или неког далеког одсуствања које се десило у нужди.

11. Заручење врши неко самостално или преко заступника или писменим путем.

12. Удовичка жалост за мужем не спречава жену да склапа заручење.

13. Дјеци оних који су ђавоимани, чак и ако су под влашћу, није потребна сагласност оца када желе склопити брак, односно заручење, већ нека их склапају у Константинграду одлуком градског епарха. У другим областима брак закључују одлуком властелина или епископа тога града, у присуству њиховог хранитеља и оца.

14. Ако дјеца јеретика постану хришћани, нека принуде своје родитеље да их хране и облаче, и мираз и предбрачни дар да дају за њих по мјери свог имања.

2. ГРАНА

О залозима заручења

1. Залози заручења имају такву суштину да ако се онај који прими залог одрекне да склопи брак, да врати двоструко; а ако онај који је дао одбије (склапање брака), нека губи залогу. Ако је залог дат на име заручења, уколико заручник или заручница умре, оно што је дато наређујем да се врати, изузев ако се умируће лице није прије смрти одрекло склапања брака.

2. Много пута се деси да отац који је узео за своју кћер залог заручења умре, а још није био брак, и тако по његовој смрти хранитељ или старатељ те дјевојке хоће раскинути заручење. Заповиједам да не приличи раскидати оно што је отац за живота утврдио и уговорио.

3. Ако иновјерници, за које се не зна да су то, склапајући заручење дају залоге, могу опет узети оно што даше и разријешити заручење. Ако су знали да су (ови) туђе вјере, и даше брачне залоге, онда су криви, те се муж лишава онога што је дао, а ако је (у питању) жена, нека да двоструко оно што је узела.

4. Ако се самовласна жена, која је пунољетна, узевши залог заручења одрекне брака, нека врати двоструки залог. Ако, не будући пунољетна, измоли скраћење времена до пунољетства и узме залог заручења, а затим се одрекне брака, опет двоструко да врати.

Постоји могућност да се измоли скраћење времена до пунољетства, за мушкарце од 20. до 25. године, за жене од 18. до 25. године. Замоливши цара да од њих одстрани њихове старатеље јер су сами они способни да се брину о свом имању, и имајући јавно свједочанство о својој разумности, тада, након молбе, све чине као пунољетни људи. Ипак, не продају ништа од свога имања без допуштења.

Ако су отац или мајка дјевојке залог узели, или дјед за унуку која је пунољетна, и они двоструко да враћају ако је могуће склопити брак а они то одбијају.

Ако ће брак бити ништав, нека се само врате залози. Ако није у питању ништав брак, а они се одричу због одговарајућег разлога, ако су за тај разлог знали и прије заручења, нека сами себе сажаљевају што су таквог заручили. Ово говорим и за заручницу која се одриче брака.

5. Ако бракови којима се надало и по закону нису одбијени, по давању залога заручења, а заручница се одриче заручника због његовог срамног и блудног живљења, или због иновјерја, или због различитих божанствених заповијести, или муж за кога треба да пође није способан да створи дијете, или због других одговарајућих разлога за раскидање, ако је ово било видљиво прије него је дат залог, и жена или њени родитељи су знали за тај разлог, нека сами себе жале.

Ако за ово нису знали, или се по давању залога догоди неки одговарајући разлог да зажале, нека само врате залоге а од другог свега су слободни.

6. Не приличи властелину да у области у којој живи заручи жену. Ако то учини, дозвољава се родитељима, хранитељима или старатељима да се одрекну брака и задрже за себе залог заручења. Ово се односи и на синове, и на унуке његове, и на сроднике, и на вишу послугу, и све у дому његовом и на све који су му својта.

Ако је заручење закључено трудом и заповијешћу тог властелина, и ако и послије одузимања власти дјевојка хоће да

склопи брак, такав брак нека буде. Упамти да се онда забрањује склапање брака када онај који власт држи може бити опасан родитељима дјевојке. Ако више није властелин, и није у стању да забрани родитељима дјевојке, не забрањује се заручење.

7. Када заручник или заручница, по узимању или давању залога, заволи монашко живљење, заручник узима залог заручења који је дао; ако је заручница та која је примила залог заручења, онда само то да врати и није принуђена да врати двоструко.

3. ГРАНА
О дарокима заручења

1. Ако муж који прима мираз зажели да по обичају обезбиједи мираз својој заручници која жели да пође за њега, ако дакле дâ њој лично имање, а потом га прими од ње у мираз, и дар је извршен и мираз је спремљен. Ако напише само „примих мираз", а ништа није примио, никакве тужбе нема за имање које (му) није дато.

2. Уколико муж дарује родитеље зарученице ради склапања брака, а брака не буде, то све да се врати њему.

3. Нека жена, желећи се удати, обману мужа о миразу, ништа му јавно не обећавши (но) преваривши га надом у велики мираз. Муж се због тога наивно обећа, и када га је неко упитао: „Шта си дао за заручење жени?", он јавно изрече број, на примјер: „200 перпера". Склопи се брак међу њима, па муж умре и остави брата насљедника. Она жена устаде против брата и насљедника мужа свога, тражећи од њега обећано, говорећи да је рекао да ће дати 200 перпера.

Против овога заповијест (закона) пише брату и говори: „Жена тражи оно што јој је онај који је био твој брат обећао ради извршеног заручења, или изрекао (као одговор) на питање. Не треба јој дати, због тога што је свога мужа преварила за мираз."

4. Заповијест нарећује да онај који проводаџише за брак баш ништа не узима. Ако (он) веома жели да узме, а ништа не уговори, онда ништа нека не узима. Ако и буде уговорио, ништа више од двадесетог дијела мираза или од предбрачног дара нека не тражи.

5. Будући да је дарове могуће давати заручници, а не и жени која се већ удала за њега, испитује се да ли је дар дат на дан (склапања) брака. Ако је дат заручници, важећи је; ако је дат као жени, не може се одржати.

Заповијест говори да у случају нејасноће треба испитати гдје је жена била кад јој је дар дат, па ако је то било у њеном дому, сматраће се као дар заручници, а ако је дан у мужевљевом дому, биће као дар жени.

6. Ако је дар од свекра или од свекрве, невјести или зету, ни Божанским Писмом се не отима!

7. Они којима је муж дужан[75] не могу отети имовину коју је муж дао заручници, ако немају обезбјеђење[76] (на њу).

4. ГРАНА
О правилима уговарања брака

1. Брак је веза између мужа и жене, сједињење за сав живот, заједница божанског и људског права.

2. Законите бракове склапају међу собом Грци, када чувају оно што закони о браку заповиједају. Младић треба да има бркове, а дјевојка да је спремна за брак, а то значи да муж прелази узраст од 14 година, а жена да је старија од 12 година. Ово важи за оне који се сједињују у брак било да су својевласни, било да су под влашћу родитеља.

3. Не бива брак ако се не сагласе они који су се сабрали (а) који имају власт над онима који се хоће женити или удавати.

4. Ако је била млађа од 12 година када је пошла за мужа, тада ће бити законита жена када код мужа напуни 12 година.

5. Муж у одсуству од свог дома може заступником или писаном пуномоћи да склопи брак, и жену у свој дом приведе.

6. Ако жене нема у свом дому, не може бити брака, ни муж у дом њен ући. Доликује да жена дође у мужевљев дом. А ако муж умре тамо (у туђини) не вративши се, биће оплакан и ожаљен од жене. И догодиће се да дјевица има мираз и са миразом чини што је уобичајено.

7. Ако је дјед полудио, отац договара о браку. Ако је отац полудио, довољно је да на уговарању буде дјед ако је здравог разума.

8. Ако отац буде заробљен, и не врати се у року три године, син његов се може женити.

9. Ако се у три године не зна гдје отац живи, и да ли је жив или мртав, његови синови и кћери могу се женити и удавати по закону. Ако се дјеца заробљеног прије навршетка три године ожене или удају, и тада дође отац па не буде задовољан зетом или невјестом, брак је неважећи.

10. Онога који бесправно забрањује да се жене и удају дјеца која су под његовом влашћу, или не дâ мираз, нека властелин принуди да жени сина и да кћери дâ мираз. Под забраном се сматра да не тражи заручење.

11. Сирота дјевојка се може удати по својој вољи, јер њен хранитељ[77] има власт управљања њеним имањем (а не њеним браком).

12. Својевластан син, који је пунољетан, може се женити без очева одобрења.

13. Оплакивање оца или мајке није препрека да ожалошћени закључи брак.

14. Брак се и без записивања мираза склапа, тј. ако се сачувају законске заповијести.

15. Својевласна кћер која је пунољетна, иако то њен отац не жели, може се по закону удати.

16. Ако сирота дјевојка напуни 25 година узраста, и одвоји се од ње старатељ њен, он је не може узети за жену у току наредне године.

17. Брак се не склапа тиме што муж спава са женом, већ њиховим брачним уговором.

18. Када о браку онога који није пунољетан и сироте дјевојке имају расправу мати и сродници са старатељима, треба о томе да пресуди властелин.

19. Својевласна удовица која је млађа од 25 година, желећи поћи за другог мужа, нека то чини по вољи свог оца. Ако јој је умро отац, нека се уда по вољи сродника. Ако они говоре супротно међу собом, онда властелин нека одлучи чији је приједлог бољи, па ако буду једнака поријеклом и чашћу оба заручника – онај кога сродници желе, и онај кога изабере жена – часнији је суд жене, и кога она изабере нека иде за њега.

20. Када се од оца затражи да дâ мираз или предбрачни дар за своје дијете, сматра се да он то треба дати од свог имања. Тако, дакле, ако и дијете има имање, оно мора остати цијело нетакнуто. Не може отац потом рећи: „Од тога мираз или предбрач-

ни дар учиних.” Приличи да у вријеме тог питања (о томе) најприје каже.

21. Дјеца не могу раскинути брак који су она уговорила на штету и на губитак за њих даног мираза или предбрачног дара.

22. Према овоме што је од нас сада благочестиво озакоњено, син који пребива у дјевствености нека не буде присиљаван од свога оца да се жени, чак и ако је под његовом влашћу.

23. Син који је под очевом влашћу и који блудно живи да се не одриче брака.

24. И законодавци који су прије нас били, написали су закон да дјевојка, ако пређе узраст од 25 година, може поћи за кога хоће, а отац због таквог разлога никако не може написати да је лишава удјела (у насљедству).

Због тога заповиједам да, ако се отац и облијенио у погледу њеног брака, њој не доликује да се преда коме хоће, већ ако је у Константинграду, да се извијести епарх или истражитељ.[78] Ако је у области,[79] нека обавијести властелина тог мјеста, и нека он принуди њене родитеље да је удају и да дају мираз за њу по снази њиховог имања.

25. Бијаше у старини написан закон, а он бијаше потврђен од стране благочестивог Јустинијана, којим је био допуштен сажевот и до четвртог брака, који је бивао у неким приликама, јер многима би се дешавало слично: да им жене умру брзо, или да још младе пострадају, и да тада не устану против природних стремљења, чему треба додати и одвраћање од цјеломудреног брака а окретање забрањеним заједницама.

Приличило је и нама, као заједничарима исте те природе и немоћи, након свега остати при древним законима, но видим да нас Божји закон уништава. Ради тога наше човјекољубље, хотећи намаћи узду онима који сежу за похотама слабих, само забрањује саживот четвртог брака, од чега свако треба да се удаљава, као што и оне који су приступили трећем браку предаје црквеним правилима. Нека иста правила буду за трећи суживот као што су на другом.

Нека сада буде свима јављено да, ако се неко дрзне да приступи четвртом браку – још боље је рећи „не приступи браку” – не само да се тај брак неће сматрати ни за шта, нити ће се од њега рођена дјеца назвати сродницима,[80] но ће бити изложени и казни за оне који се оскврнише блудном нечиститом све док се не распусте са женом из таквог брака.

26. Будући да нађосмо како је од давнина дозвољено општење са наложницом ономе који жели да општи са њом, тј. да је узме, не би нам угодно да не поменемо законски положај таквих, да се не би наше живљење скрнило таквим бешчасним браком. Заповиједам да од сада никоме није допуштено да има наложницу у своме дому, што држим да је мало или чак никако различито од блуда. Но, ако хоће да створи са њом заједницу, нека створи с њом брачну заједницу по законском поступку. Ако такву жену држи за недостојну да би је по закону узео, након сједињења с њом да више нема никаквог општења, већ да је отјера, и узме ону за коју нађе да му је подобна. Ако хоће да живи у цјеломудрености, то ће нам бити још драже.

27. Нека се нико не вјенчава у тајности, већ при већем броју људи. Ако се дрзне да то учини, да му се изрекне казна мучења.

То важи и за јереја јер је себе довео у неприличан положај извршивши вјенчање у тајности. Његова кривња ће бити истражена како то заповиједају црквена правила.

5. ГРАНА

О склапању брака

1. Клирицима је заповијеђено да имају законите жене.

2. Појци и чтеци могу се женити по закону; ипођаконима, ђаконима и презвитерима који су се једном оженили забрањено је женити се по постављењу. Због тога, ако на други начин заснују брак, извргавају се из свештенства и лишавају се свога достојанства.

3. Ко се по вољи очевој договорио о браку, може без воље очеве приступити браку, и не сматра се да је сагријешио јер има одговарајући разлог.

4. Онај који купи заробљеницу, и сједини се с њом као са женом, сматра се да јој примањем опрашта цијену, чиме јој допушта да узиђе на природно благородје, и дјеца коју она роди су законита.

5. Када је брак склопљен, жена чији је муж сиромашан а у које се налази мужевљево имање (дато) за предбрачни дар, и за мираз, и оно што је узела и држи као спољни мираз, не може то продати или раздјељивати, већ да се принуди да од тога и мужа и дјецу храни.

6. Ако неко сиромашну жену узме по законским заповијестима, и прије ње умре, ако њен муж има троје дјеце, или од ње или од прве жене, нека узме четврти дио имања мужевљевог; такође, ако богатство не износи више од 100 литара злата. Ако буде више дјеце, заповиједам да онолико од тог износа узме жена колики дио се даје једном од дјеце, при чему је јасно да жена то имање има само на кориштење, (док) господарење чува оној дјеци коју има из брака са тим мужем.

Ако та жена дјецу од њега и нема, заповиједам да она господари над имањем које јој је прешло од мужевљевог богатства.

6. ГРАНА

О предбрачном дару

1. Ако мајка неће да крене за другог мужа, и отац неће да се жени поново, прима на кориштење брачни добитак и удио у господарењу колики (добија) и једно дијете. Ово бива само када је брак престао смрћу, а не и разводом.

Дјеци, по господарењу, припада брачни добитак од било којег престанка (брака), па и онда када не уђу у други брак њихови родитељи, који се имањем од таквог добитка служе како би хранили дјецу (добијену) из тог брака.

2. Ако само мајка приступа другом браку, добитак све дјеце је господарење над предбрачним даром, и нека мајка нема никакву власт да једну дјецу воли, а другу да срамоти, јер их је све заједно изругала другим браком. Све господарење над предбрачним даром већ тада нека буде на дјетету, чије ће имање мајка да му чува док је жива. Ако мати прије умре, нека дјетету остане сав предбрачни дар. Ако дијете умре раније, матери да припадне добитак који је договорен за случај бездјетности, а преостали дио да припадне дјетету, и нека га умирући преда својим насљедницима који буду позвати по закону. Нека се не догоди да, не дјеци, но некоме другоме од оних који су туђи мајци која још није приступила другом бра-

ку, дарује нешто од предбрачног дара или његовог имања, или дâ све, или како прода другим видом, па да послије оде другом мужу; јасно је да ће склапањем другог брака бити враћено (оно што је) продато.

И то важи за све видове, и оно што је продато и оно што је дато остаје неизвјесно.

Ако су жива дјеца, све се враћа у првобитно стање, господарење предбрачним даром закон даје дјеци, и ништа се не враћа жени ако је она учинила што на штету дјеци.

Ако су прије умрла дјеца, мајци остаје уговор сачуван, али не у цијелости већ по договору за случај бездјетности. Није у сваком дијелу уговор тврд, по некима ће се показати да није тврд, а то је у овоме: ако остаје у мајке имање, што се деси када га задржи позивањем на договор за случај бездјетности, због чега ако буде предато насљеднику дјеце, није тврд (уговор). Ако се нађе да је мајка једина насљедница дјеце, нека опет буде господарица свега.

3. Заповиједам да остала имовина која уз предбрачни дар дође дјеци, било да су дјеца мушка или женска, а догоди се да (дјеца) начине завјештање о имовини, та (имовина) по закону пређе записаним насљедницима.

Овдје се дјеци не забрањује да мајку упишу међу насљеднике, већ се очувава право према завјештању дато дјетету да је остави или да је неприлично учини без насљеђа.

Ако (дијете) умре без завјештања, дио од те (имовине), ако има своју дјецу, нека пређе његовој дјеци; ако нема своје дјеце, а има свог брата, нека се заједно са његовом браћом у насљеђе позове мајка, и ово нека је тврдо, било да је приступила другом браку или није.

Приступивши другом заједничком живљењу, не може према завјештању нимало насљеђа предбрачног дара примити од дјеце, но нека сав добитак (предбрачног дара) који им се од закона даје припадне дјеци, и не сматра се насљедством од дјеце, већ се име (пред)брачног дара не одбацује.

4. Ако неки не бише задовољени претходним браком, те приступише другом, ако дакле не имаше дјеце од првог, или од оба брака, нема никаквог испитивања о мјерилима. Но, када мужеви оду, то јест умру, отада су слободне од сваке заповијести; женама се не налаже ништа сем страха да прије истека цијеле године приступе другој брачној заједници, или ако се сазна да су што такво учиниле, и прије времена склопиле брак, биће изложене казни: једној, ако буду бездјетне у првом браку, већој (казни) ако су и дјецу имале. Оној која није имала дјеце, опет предстоји оптужба, и жена ће опет ради залагања за други брак бити на сваки начин лишена части, и неће узети ништа од онога што јој је остављено од првог мужа, нити ће примити брачни дар, нити ће другом мужу дати више од трећине свог имања, а поврх тога ни од туђинаца неће видјети никакве великодушности, нити примити било шта од некога од туђинаца, ни насљеђа, ни дара, ни дара за случај смрти. Све то иде насљедницима упокојеног, ако их буде, или њиховим заједничарима ако то не могу бити насљедници. Она неће обрести никакву корист, но ако се догоди да су записани или неки други насљедници, па и ако нису на основу завјештања позвани, њима ће ићи имање остављено таквој жени. Ово се неће наћи у јавној благајни, да се не би некад помислило како је то замишљено да би се јавној благајни уредила добит. Но, овако ће, дакле, оно што јој је од спољашњих остављено прећи ка другима. И оно што јој је остављено од првог мужа одузима се од ње, и даје се десеторома лицима, сродницима остављеног првог мужа, што значи усходним, и нисходним и побочним до другог степена, са степеном очуваним у свом чину. Ако се они не пронађу, одлази у благајну. Но, ни од осталог насљеђа из завјештања нека не оде њеним сродницима, већ до трећег степена од свуда гледано нека само дође да наслиједи њено, из далека да дођу како би се нашли други насљедници.

Ако има дјецу, онда треба да обавијести цара о срамоти, како никакве користи од мужевљевог записа нема, но само ако усхтједне од цара имати корист избављења од других казни, нека дâ дјеци коју има од првог брака пола свог имања, чисто без икаквог приговора, те да то имање нема у својој власти, но од свега имања с којим уђе у други брак, половину – као што рекох – нека одијели дјеци првог мужа. Ово дјеца између себе све једнако да раздијеле, и дјеца која то добију нека својој дјеци оставе. Ако нема дјеце онај који се упокоји, или они који се упокоје, сви примају по дио и све браћа једнако раздјељују. Ако сви умру, достојно је да мајка ово опет прими у неотуђиво насљедство. И ово рекосмо за случај када дјеца умру без завјештања. Немамо власти да против завјештања који су они начинили, или будући још у животу устројили на начин на који су хтјели, другачије пишемо.

Ако жена сачека једну годину након мужа, и сама ће избјећи претходно наведене казне, ушавши у други суживот не бринући о првом браку, па и ако нема дјецу, опет ће отада бити у свему без штете.

5. Ако жена одлази за другог мужа, и закон види дјецу поругану услед тога, тада се она лишава сваке великодушности (тј. дара) која јој је од мужа дошла по господарењу, оставља јој се само нешто мало и плодоуживање. Тако је озакоњено и за предбрачни дар и за друго у вези са сваком великодушности која је к њој од мужа дошла, или што јој би дато за живота мужа, или завјештањем, или даром за случај смрти, па ма било и дјелимичног противљења или мољења. У вријеме када њихова мајка оде за другог мужа, дјеца нека ово одмах узму према господарењу.

И ове су заједичке казне постављене за мужа и за жену, њему за мираз, њој за предбрачни дар: не допушта се родитељима ни да продају, дарују, нити да чине обезбјеђење тога, већ ако нешто такво и учине родитељи, нека им одмах положе своје имање. Не треба бранити родитељима ако желе нешто да раде на томе. Закон се стиди да дјецу поставља за учитеље родитељима, но њима заповиједа да се посраме, пријетећи њима који узимају да им ништа неће користити оно што узеше.

Ово нека дјеца, њихови насљедници и потомци на сваки начин узму од насљедника и потомака оних. Ово може бити спријечено (дјеци и њиховим насљедницима) једино ако прође вријеме од 30 година а они то не затраже, а након отуђења кроз то вријеме дођу пред онога ко господари тим имањем а дјеци је истекло више од годину дана откако су постала својевласна, чак може помоћи и ако нису пунољетна. Такви приходи иду свој дјеци из првог брака.

7. ГРАНА

О забрањеним браковима

1. Сродство је име које настаје рођењем. Дијели се на двоје: на усходно и нисходно, и на оно које је од бока, тј. са стране. И усходни су они који су нас родили, као што су отац, мати, дјед, баба, и они виши од њих. Нисходни су они од нас рођени, као што су син, кћи, унука и они који су ниже од њих. Са стране су они који нити нас родише, нити се од нас родише, већ имају заједницу са истим родом и коријеном нашим, као што су брат, сестра, стриц, тетка, сестрић, сестричина, братучед, братучеда и од њих нисходни. Сваки чин сродства има многе и различите степене, тј. кољена. Но, за усходне и нисходне простије је некако и лакше разумијевање степена. Свако од ових лица твори и степен, те просто – колико је рођења толико је и степена. Не може се лако нити брзо увидјети степен оних који се налазе на страни. Не треба брзо ићи ка лицима која су са стране, већ прво усходити на усходне, све док не достигнемо узрочника рођења онога са стране те тако, њега нашавши, силазимо на тражено лице које је са стране, и тако пребрајајући сва рођења саберемо их, и она при усходу и она при силаску. Свако рођење засебно доприноси броју степена. За нисходне је ово, дакле, лако. Као на примјер: Ког ми је степена (сродства) син? Ја родих сина, ово једно рођење чини један степен. Није ли ми првог степена? Мој унук, кога ми је степена? Ја родих сина, син роди унука, ова два рођења чине два степена. Није ли ми унук другог степена? Тако је, према овоме, и за праунука и за чукунунука.[81]

Слично овоме је и за усходне. Кога ми је степена мој отац? Мене роди отац – ово једно рођење један степен чини, тако да ми је отац првог степена. Кога ми је степена дјед? Мене роди отац, оца дјед – ова два рођења чине два степена. Дјед ми је другог степена. Тако је и за матер, и за бабу, и за све узлазне мушког пола и женског.

За оне који су са стране, као што би речено, треба усходити на лице које је узрок сродства, бројећи (при том) рођења, и опет силазити бројећи рођења док не дођемо до лица за које испитујемо. Ако те неко пита: „Којег степена ти је брат?", реци: „Другог". Како је усхођењем ка оцу једно рођење од оца до тебе један степен дало, а тако се нашло лице које је узрок рођења, сиђи до брата додајући овдје друго рођење. Ова два рођења чине два степена. Не бијаше ли, дакле, добро речено да ми је брат другог степена? Ако те неко, опет, упита: „Којег ти је степена стриц?", реци да је трећега. Потребно ти је узићи до свог оца, и рећи мене роди отац, оца дјед – то су два рођења. Исти тај дјед роди мога стрица. Ова три рођења три степена чине, па ми је стриц трећег степена.

Тако и за оне који су послије ових, имајући ово правило у виду, можеш наћи степен сродства.

2. О забрањеним браковима овако заповиједам: усходним и нисходним (сродницима) брак је у потпуности забрањен, и ако су од безаконих бракова. Не може нико узети своју бабу, ни своју унуку ако су му рођене, или по основу законског усвојења, чак и онда када се законско (усвојење) раскине због својевласности – тако се посрамљује старије именовање дједа.

3. И међу лицима која су са стране постоје неке забране. Узети кћерку мога брата или моје сестре је безаконо.

4. Но, ни унуку брата мога или сестре, иако ми је четвртог степена, не могу узети за жену. Такође, ни кћер стрица мојега или тетке, тј. своја братучеда. Али ни син мој не може узети унуку мог стрица или тетке, који се називају друга братучеда.

5. Но ни тетку по оцу или по мајци, чак и ако је по законском усвојењу не могу узети, будући да имају чин мајке. И како се десило усвајање тетке? Тако што је дјед мој по оцу, имајући сина – мога оца – примио неку дјевојчицу, и учинио је себи умјесто кћери. Мој је отац зове сестром, а ја тетком.

6. Такође, не могу узети ни велику тетку, а то је сестра мог дједа, чак и ако је усвојена, јер има чин бабе.

7. Ту су и други бракови, који нису везани сродством, већ тазбином забрањени да се склапају. Тазбина је својство лица придружено нам са браком, изван сродства. Тако не могу узети кћер своје жене коју је родила од првог мужа; ни снаху њену, тј. жену њеног сина од првог мужа; ни унуку ни праунуку своје жене; ни жену унука, ни праунука њеног.

8. Ни ташту своју, ни њену мајку не могу узети, будући да имају чин мајке.

9. Ни кћер жене коју сам отпустио, а коју она по отпуштењу роди са другим мужем.

10. Ни заручницу оца мога или брата не могу узети, иако се нису оженили њима, као што ни жену усвојеног својевласног сина, кога је усвојио његов усвојилац,[82] не узима – она има чин маћехе, а ове (чин) снахе.

11. Рођени отац нека не узима кћер која му се од блуда родила. Гледа се да брак буде праведан према природи и пристојан. Исто важи за тазбину робова.

12. Не само оца мога већ и дједа мога жена назива се мојом маћехом, и забрањено ми је да је узмем. Чак и ако мој отац имаше многе, ниједну од њих нећу узети.

13. Ташта ми је и мати, и баба, и прабаба моје жене, и ниједну од њих нећу узети; ни мајку оне која ми некада бијаше заручница – бијаше ми ташта; ни жене сина моје жене који јој се роди од првог мужа.

14. Ни маћеха нека не узима бившег мужа кћери свог мужа коју је имао од прве жене.

15. Не могу узети кћер мужа своје сестре која му се родила од прве жене. Имам чин родитеља њеног. Но, ни њену кћер не узимам.

16. У вези са браком не гледа се само на оно што је заповијеђено, већ се тражи и оно што је долично.

17. Ниједан син да не узима кћер свог оца која му се родила од блуда. Сестра му је.

18. Ни усвојилац нека не узима кћер ни унуку усвојеног сина.

19. Ни усвојени син[83] од свог усвојиоца (да не узима) мајку, или њену сестру, или унуку од сина.

20. Не доликује жени да пође за сина од мужа своје мајке, који му се родио од слободне, чак и ако је измирио рачуне.

21. Ни отац старатеља, ни својевласни брат, не може узети за жену сиротицу њему повјерену.

22. И хранитељ нечије кћери или имања подлијеже казни. Дужан је измирити рачуне, и о имању, и онај који је много времена управљао, и онај који је мало.

23. Усвојени син не може узети жену

свога усвојиоца, иако се не дотиче њиховог рода.

24. И жена ако буде оптужена да је прељубница, нико је не може узети за жену.

25. Када је жена у жалости за мужем, и у току те жалости роди дијете, и даље јој се забрањује да пође за другог мужа.

26. Било да су жене у жалости или нису у жалости за мужевима својим, забрањено им је да у вријеме жалости иду за другог мужа.

27. Ако неко отме дјевојку или удовицу, не може је узети за жену, па ни ако се њен отац сагласи и опрости му кривицу.

28. Тако ни онај који на светом крштењу прими неку дјевојку,[84] не може је касније узети за жену – као кћи му је; но, ни мајку њену не може узети, ни кћер њену. Исто важи за сина његовог. Будући да ништа друго не може тако увести у очинску љубав и праведна је забрана брака за такву везу, којом се Божјим заступништвом душе њихове сједињују.

8. ГРАНА
О законском миразу

1. Ако од procijeњеног мираза што пропадне, муж изгубљено надопуњава. Ако угине животиња, ако се што на одјећи поцијепа, нека он плати њихову цијену.

2. Од непроцијењеног мираза, и прихода, и приираштаја, половину жена надгледа. Она узима и дјецу која се роде од робиње. Плодове и приплод од оваца и од других животиња узима муж, најприје допуњавајући број првобитних, и одваја од принова и добијених умјесто угинулих. Ако прије брака угине нешто од процијењеног, штету трпи жена.

3. Ако није дошло до (склапања) брака, а дâ се новац, неће се наћи у процијењеном (миразу) већ њега прима жена.

4. Ако туђинац који је обећао дати мираз осиромаши, муж ће имати штету јер није питао (за мираз), осим уколико (туђинац) није обећао по дару. Тада ћемо мужа поштедјети зато што није посегао за полагањем даваоца, будући да су и дародавци под оптужбом до обогаћења.

5. Ако неко обећа да ће до истека једне године дати мираз, година се не рачуна од дана тражења, већ од (дана) закључења брака.

6. Ако на тражење моје својевласне кћери дам дар од себе у њено даровање, сматра се да је дала она сама, а не ја.

7. Све купљено од миразног новца миразно је.

8. Гдје је оптерећена брачна имовина, ту и мираз треба брзо да се нађе. Ако умре отац, ово припада сину, као и дјеци и жени.

9. Такозвани „неопходни издаци" су правило којим се умањује мираз, што значи да муж преузима имање или његов дио, док не намири неопходне издатке. Ако по дијеловима бијаше издавано имање које бијаше вриједно, поново се проглашава за миразно имање, ако до краја године не дâ неопходне издатке.

Ако с имањем буде и новац у миразу, новац се умањује. Положивши жени рачуне, имање се враћа у мираз. Забрањује се његова продаја међу њима.

9. ГРАНА
О заштити мираза и његовом оптерећењу

1. Када је склопљен брак, и није отпуштена жена, мираз се може трошити због ових разлога: да би хранила (жена) себе и своје,

да купи добро имање, да храни изгнаног оца, или мужа, или осиротјелу браћу.

2. Муж, (чак) и ако је сиромашан, дужан је дати сав мираз.

3. Муж који заповиједа да се неком другом дâ мираз, сам свједочи тиме да га узима.

4. Таст од кога зет потражује мираз и жена од које муж потражује мираз који бијаше договорен осуђују се у зависности од њиховог богатства.

5. Онај који затражи од свога зета да мираз и дар учини својој кћери, не ствара двије обавезе своме насљеднику, већ се само једна тражи, која им буде одговарала.

6. Ако буде договорено да у случају бездјетности муж задржи мираз, а жена са једногодишњим дјететом претрпи несрећу, сматра се да је дијете умрло прије мајке, и мираз ће припасти мужу.

7. Ако жена, посвађавши се, узме дјецу и оде од мужа, а он, да би купио њену љубав, обећа да неће тражити од ње мираз, ако се опет врати њему – договор је неважећи.

8. Ако се неко договори са својим тастом да, ако му се деси да по закључењу брака умре, дјеци која су рођена само половина мираза да се дâ, тај договор је ништаван.

9. Ако се муж договори са својом женом да, ако она умре, само он буде њен насљедник, тај договор је ништав. Не може се договором одредити оно што се тиче нашег насљедства.

Туђинац, тј. онај који живи изван града, не може другога наслиједити без писменог завјештања. То је због тога што се насљеђе туђинцима даје завјештањем.

10. Ако буде договор да, уколико жена умре раније, мираз остане код мужа, ако је мираз од оца, договор је важећи и отац се искључује. Договор може нанијети штету миразу када сâм отац хоће да га потражује.

11. Ако у уговору мираза бијаше написана количина мираза, а оно не би било дато, приличи да муж и његови насљедници, и отац тог мужа (отац чији син треба да прими мираз) и његови насљедници, и једноставно речено свако лице, мираз траже, да врше притисак на жену и њене насљеднике како би прије истека те године прикупили обећане златнике. Ако то не (учине), нека се брак разведе.

12. Ако се једно сједини с другим, то јест жена с мужем, уз састављање уговора за мираз и предбрачни дар, и потом се покаже да у току свег тог брачног времена мираз није дат мужу, већ у очекивању оптерећене брачне имовине брак престане мужевљевом смрћу, неправедно ће бити тада да жена, не давши мираз мужу своме, узме предбрачни дар. Ако и не буде дат цијели дар, нека она тражи онолико (од) дара колико буде дато мираза. Љубитељи смо једнакости и правде, и заповиједамо да се тога држи и у свему другоме, па самим тим и у браку као заједници живота, те тако, ако ништа није дала – нека, дакле, ништа не узме.

Ако је хтјела дати мираз, или је он даван за њу, или је то било ко чинио, (а) деси се да муж, или отац његов, или дјед није хтио примити га, и жени људи свједоче, и да је имала (мираз) и била спремна предати га; па чак и ако нешто више покаже да је учињено, и ако је покретна имовина ту и стављени печати на њу и поднијета је по закону, и ако дође неко од једне стране (мужевљеве или женине) у суд, и моли да ово буде, и неки оду од судије и јаве ово

мужевљевој страни: оставе, и одбија се, и неће (бити); не може се од брака који је престао узети имовина предбрачног дара ако није дат мираз.

Ако жељаше дати и мољаше онога ко хоћаше узети, па не бијаше прихваћена, ово одговара даваоцу.

13. Предбрачни дар и његова имовина, чак и ако се жена договори, не продају се, нити се полажу као залог; ако жена о њему не начини други договор по истеку двије године, у коме ће бити могуће удовољити јој другим имањем. Јер, ко купи такво имање насупрот реченој заповијести, неће (тиме) осудити жену, већ ће се наћи под њеном оптужбом.

14. Ако је ко дужан два мираза, имовину за коју је познато да је њена (женина) узеће дјеца која су рођена у том браку. Уколико нема имовину за коју се зна да је њена одраније, први мираз тражиће се од жене и од њених потомака мушког пола и женског.

15. Жена има првенство у вези мираза у односу на раније повјериоце свога мужа.

16. Жена нема првенство у вези предбрачног дара у односу на раније повјериоце свога мужа.

17. Жена има првенство у вези мираза у односу на јавни дуг, па и ако је још прије ње био.

18. Ако муж без пристанка своје жене заложи негдје њено имање, залог не важи. Ако га заложи договоривши се с њом, то неће бити ваљано уколико је договор извршен тек након сазнања о залогу. Ако жена, видјевши мужа како продаје њено имање, буде ћутала, желећи преваром обманути онога што тргује са њеним мужем, онда јој се не помаже. Заповијест помаже обманутим женама, а не подмуклим.

19. Ако се због мужевљеве кривице сама жена нађе у чврстим оковима туђе куповине, те зажели да својом имовином њега избави кривице, ако обећавши то не буде дала, даље се не потражује да то дâ. Ако буде дала, не може опет узети дато, јасно је да је ствар свршена.

20. Ако се нека жена у дужничком уговору саглашава са својим мужем, или уписује и своје богатство, или и себе чини одговорном за њега, ништа неће успјети, чак и ако је важећи уговор. Ако се у вези с овом ствари то деси једном или много пута, било да је дуг лични или јавни, но тако нека буде као да није ни било писано, ако се јасно не покаже да је жена за своје потребе утрошила имовину.

10. ГРАНА

О даровима између мужа и жене

1. Између мужа и жене није ваљан дар ради пожуде, и то није бракоразводни узрок будући да дарови међу њима не бише, те због њих неће богати постати сиромашан ни сиромашни богат.

2. Нису ваљани не само дарови у законским браковима већ и у забрањеним.

3. И онима који су под нечијом влашћу а уђоше у брак, слободним и робовима, забрањено је да дају дарове. Њима се дају само уколико се њихово властито имање не налази у граду. Син који је под мојом влашћу од свог властитог имања правично је да дâ мојој жени. Забрањено је давати (дарове) својој жени и снахи ономе који има својевласна сина.

4. Свекрва снахи и снаха свекрви дају дарове. За ово нема ријечи забране.

5. Ако муж, дакле, нема намјеру да прода, већ ради тога да би јој дао дар, није ваљана продаја. Ако, желећи продати, прода за мало, чиме ће жена постати богатија, одузима се. Ако роба вриједног 15 златника прода (жени) за пет златника, и сада вриједи 10 златника, нека мужу дâ пет (златника) за које је сада богатија.

6. Ако се покаже да има датих дарова код забрањених бракова, нека се узму. Ако буде потрошено, од онога који је примио нека се потражује до тренутка када се обогати.

7. Праведно је да једно другоме даје дар за случај смрти. У вријеме када се објави да је брак престао, и смрћу дародавца (дар) постаје даропримчев, у међувремену је дародавчев. Сваки дар за случај смрти, међу живима, ваљан је.

8. Нису ваљани дарови за случај смрти ако се деси развод, већ се одузимају.

9. Правично је да својој жени дам што јој је потребно да обнови своју изгорјелу кућу.

10. Дарови дати прије брака су важећи, чак и ако је брак закључен у тај дан.

11. Неће добити муж (ништа), ако нешто потроши на рођене од робова датих у мираз, што је дао за њихово учење или храну. Они су му потребни за рад. Оно што је дао за њихову храну, примиће као да је дато за спасење његово. На овај начин ће откупити од разбојника робове који су дати у мираз.

12. Ако је мање од 10 година оној која се доводи и неко јој да дар, ако је раније било заручење, нека остане, и као дар заручници он је ваљан. Ако је дар био прије заручења, није ваљан. Не посматра се као (дар) туђинки, него као жени.

13. Нико други не може потраживати дар дарован у браку, уколико се деси да муж и жена умру, будући да ниједно од њих не траже једно од другога.

11. ГРАНА

О разводу брака и разлозима за то

1. Будући да у старим законима пронађосмо многе разлоге због којих се лако може развести брак, закључисмо због тога да неке од њих, који нам се учинише недовољни за развод брака, одбацимо, и само ове због којих је прилично развести брак поименице у овом закону наведосмо.

2. Брак се разводи, због разлога нужности а не неразумности, када неко не разумије жене како би требало и када није способан да чини оно је мужу дато по природи, али (тек) ако прођу три године у браку а он се не покаже као прави муж. Допушта се (тада) жени и њеним родитељима да раставе заједницу и дозволе развод, чак и ако то не жели супружник. Тада мираз, ако је он сав дат, прелази жени, а муж га враћа ако га је узео. Брачни, то јест предбрачни дар, остаје код мужа, не износи се из дома.

3. Заповиједамо да се ни брак оних који су у заробљеништву не разводи једноставно и како било, већ све док се муж или жена јављају и обавјештавају о себи, допуштам да остану у нераздрјешивој заједници, и да не улазе у други брак ни муж ни жена; ако неће, сматраће се да то чине по бестидности и биће изложени казнама: муж ће бити, као што рекосмо, лишен предбрачног дара, а жена мираза. Ако било које лице буде без вијести (о другоме), или се муж не врати из рата, тада нека пет година сачека или муж или жена, и ако након пете године буде било познато о смрти (лица), чак и ако не буде (познато), допуштено је женити се и удава-

ти без штете, као што ни вријеме жалости тада не бива, нити се лица раздвајају једно од другога. Нико тада ништа не добија: ни муж мираза, ни жена предбрачни дар, већ свако у своме остаје.

4. Будући да се према расуђивању брак може разријешити чак и ради цјеломудрија, заповиједам нека не приступају брзо муж или жена монашком животу, чиме ће бити сачувани без штете.

Узроци због којих муж, разводећи се, може добити мираз своје жене, при чему власт над њим бива сачувана дјеци рођеној из тог брака; ако дјеце не буде, он (сâм) нека прими власт над миразом. Озакоњујем да тако буде:

5. Ако се неки договарају против цара, а жена сазнавши за то не каже своме мужу.

Ако муж, чувши за то од своје жене oћути, допуштено је жени да на сваки начин ово дојави цару, а поред тога муж њен од тога дана неће имати никаквог изговора за развод брака.

6. Ако муж сматра да може своју жену оптужити за прељубу, муж треба претходно писмено да оптужи жену и онога ко је учинио прељубу с њом. Ако се таква оптужба покаже као истинита, тада при насталом разводу нека муж добије предбрачни дар и мираз и, уз то, ако нема дјеце, нека узме онолико од осталог жениног имања, колико (износи) трећина мираза. Уколико се његова власт и удио испуњава, утолико се испуњава и од нас заповијеђена казна.

Ако из те заједнице има дјецу, заповиједам да се и мираз и остало имање те жене чува дјеци у складу са претходно заповијеђеним законима, те тако треба прељубочинца законито оптуженог заједно са женом казнити. Поред тога, ако има прељубочинац жену, заповиједам да она узме свој мираз и брачни дар; ако има дјецу, нека дар узме само на чување, а власт над њим по закону дјеци да чува. Остало имање тог мужа дајемо његовој дјеци. Ако дјеце не буде, власт над предбрачним даром заповиједамо да узме жена, а остало имање тога мужа заповиједам да се, према старим законима, узме у државну благајну.

7. Ако се жена на било који начин договара против живота свога мужа, или знајући да то други чине не јави мужу.

8. Ако без сагласности свога мужа, са туђим мужевима пије или се купа с њима у јавном купатилу.

9. Ако без сагласности мужа преспава ноћ ван свога дома, осим ако се затекла код својих родитеља.

10. Ако на коњске трке, или у позориште, или у лов оде жена навлачећи тиме поругу, док јој муж не зна за то или јој је то забранио.

Ако се деси некоме да истјера своју жену из свога дома за неку кривицу која није међу претходно поменутим, тако да она не имајући родитеље код којих би могла преспавати, по нужди преспава ноћ ван дома, заповиједам да муж нема никакву власт да се због такве кривице раздвоји од жене, будући да је сâм томе узрочник био.

11. *Узроци због којих се жена од мужа може с разлогом да се разведе, и због којих може и мираз примити, и предбрачни дар потраживати, а такође дјеци чувати власт над даром; ако ли дјеце не буде, нека она има власт и над тим.* Озакоњујемо да тако буде:

12. Ако се договара нешто против цара или сам муж, или он зна да се неки договарају а то не јави цару ни он лично, нити преко другог лица.

13. Ако се на било који начин муж договара против живота своје жене, или знајући да се други договарају не јави жени, нити је по закону одбрани.

14. Ако се муж договара против цјеломудрености своје жене, те њу почне другима предавати на прељубу.

15. Ако муж за своју жену напише (оптужбу) за прељубу и не докаже је, допуштено је жени, ако хоће, и због таквог разлога да се разведе од мужа, и да узме свој мираз, и да прими и предбрачни дар, и за такву клевету, чак и ако нема дјецу из те заједнице, да узме онолико од другог мужевљевог имања колико се израчуна да износи трећина предбрачног дара. Ако има дјецу, заповиједамо да све имање тог мужа чува дјеци, док оно што је написано у претходним законима о предбрачном дару остаје на снази. Такође, због недоказане отпужбе за поменуту прељубу, нека муж буде изложен и оним казнама које је требало да претрпи жена да се таква оптужба показала истинитом.

16. Ако муж у своме дому, у коме живи са својом женом, буде затечен да презревши њу са другом пребива; или буде оптужен да у том истом граду живи у другом дому са другом женом често тамо боравећи; или једном или два пута буде опоменут или од својих, или од родитеља своје жене, или од других неких вјеродостојних свједока, па се таквог срамног дјела не остави, допуштено је жени и да због тог разлога тражи развод брака и да узме дати мираз и предбрачни дар, и због таквог понижења од другог (мужевог) имања да узме у вриједности једне трећине предбрачног дара.

Такође, ако дјецу има, жена имање узима само на чување, а то значи да узима предбрачни дар и као казну једну трећину (од вриједности предбрачног дара) од мужевљевог имања чувајући власништво заједничкој дјеци.

Ако нема дјецу из те заједнице, заповиједам да она и власт има над тим имањем.

17. Ако буду војници, или трговци, или неки обични[85] људи, или неки други који су под нечијом влашћу у војску под оружјем прибројани, заповиједамо да их њихове жене чекају без обзира на то колико година остану у војсци у рату, па и када ни документ или неке вијести од својих мужева не приме.

Ако нека жена од горенаведених чује за свог мужа да је мртав, ни тада јој не допуштамо да иде у други брак, ако најприје не оде жена сама, или родитељи њени, или неко други од њене родбине к писарима и к старјешинама те јединице у којој је њен муж војевао, и запита да ли је заиста мртав супружник њен, а они треба тада да пред светим Јеванђељем направе писмено увјерење, то јест да у документ напишу, како је заиста њен муж умро. Када се тако учини, нека жена узме написано увјерење себи ради свједочанства, и заповиједам јој да затим сачека док истекне једна година, те тако када прође та година, допуштена јој је законска брачна заједница. Ако се жена упркос овој заповијести дрзне да уђе у други брак, и она сама и онај који ју је узео нека буду кажњени као прељубочинци.

Ако за дато писмено увјерење које је написано под заклетвом буду касније опту-

жени да су лажно свједочили, они ће бити одстрањени из војске, и бити присиљени да дају 10 литри злата као казну ономе за кога су слагали да је умро. Овај, ако хоће да узме своју жену, има право да је узме.

12. ГРАНА
О даровима

1. Ово су дарови који бивају за живота, и према живоме милост и добротворство исказују, а захвалност изискују.

Дарови који се дају за случај смрти, и након смрти, како је рекао онај који дарује такве дарове, коначни су и важећи. Прије смрти дародавца, онај који преузима дар нема ништа од имовине која му је дарована, будући да је дато да би се по смрти узело.

2. Од дарова који се дају за живота једни се од тога часа и времена извршавају и, такорећи, већ од тада се врши предаја и власти и кориштења дарованог имања или прихода, тј. покретне или непокретне имовине, и ниједног другог разматрања од других лица накнадно, или одмах затим, или другачије нека не буде, већ у тај час нека имовина од лица ка лицу пређе, тј. од онога који дарује ка ономе који дар прима, без икаквог изговора и услова.

Други су (дарови за живота) условљени дарови који се различитим начинима и протоком времена усвајају онако како даровалац заповиједи и утврди.

3. Дар за случај смрти је када неко жели себе или онога који прима дар учинити значајнијим од свога насљедника.

4. Три су начина на које се у случају смрти даје дар: први, када се даје без утицаја било каквог страха осим, једино, чекања природне смрти; други, због туђинаца који се договарају против њега и не даје га онај који је умро, (већ) власт над његовим даром има одмах онај који га узима; трећи вид, када онај који полази на пут даје ради (могућег) наиласка невоља, а над овим даром нема власти онај који га узима, док дародавац не умре. Овдје се ради о страху од насиља разбојника, или ратника, или утапања у мору, или од мјеста у коме су се договорили против њега; но, и због страха од болести, или човјека моћна, или старости. Све ово указује на присутну невољу.

5. Ако ти пошаљем новац дарујући га, и ја умрем прије него што ти га дају, неће бити твој.

6. Ако неки син који је под влашћу очевом, по заповијести очевој или са знањем његовим дâ дар, сматра се да га је сам отац дао. И ако неко твоје нешто са твојом сагласношћу дарује некоме као своје, сматра се да си и ти сам то дао.

13. ГРАНА
О повратку дарова

1. Ако неко, немајући сина, сву своју имовину или њен дио засебно ослободи, тј. раздијели као дар, (па) касније добије дјецу, нека се одузме сав дар и опет да се поврати ономе који (га) је даровао, нека има опет власт да располаже с њим како хоће.

2. Непунољетни, нити безумни, не могу дарове давати. Одлуке таквих су ништавне.

3. Ако се неко, узевши дар, покаже неблагодаран према дародавцу, наносећи му увреду лажима против њега, или подигне руку на њега, или му нанесе велику штету намјерно, или се договара да га убије, или не испуњава оно што је писмено или усмено договорено за приходе од дара – ако се једна од ових кривица изнесена пред суд

покаже као тачна, нека се оно што је даровано поврати дародавцу.

14. ГРАНА
О продаји и куповини

1. Продаја и куповина закључује се када се онај који продаје и онај који купује заједно договарају о цијени, (те) један полаже износ, а други предаје оно што продаје. Не само овако већ и ако један од њих или положени износ узме, или прими продато имање, и таква продаја биће важећа. Када је нешто дато у виду залога, то је објава и доказ о закључењу продаје и куповине, а не само закључење. Тако говоримо о продаји и куповини ако то бива усмено.

Ако то бива писмено, неће бити важећа куповина и продаја све док се не запише начин продаје или руком онога који продаје, или некога другог, и да се потпише онај који продаје. Ако то бива са уговарањем, нека се оно оконча са претходно поменутим потписивањем и начином.

Оно што је бивало са залогом, а заснивало се на подмуклости, раскидањем продаје, ако купац раскида и одлази, изгубиће залог; ако продавац (раскида), приморан је да дâ двоструко, и оно што му је дато и још толико од другога (имања).

2. Нико не може ништа купити од онога што му је повјерено на управу, ни покретну ни непокретну имовину, ни лично нити преко некога. Тако, остаће без онога што је купио, и новац који је дао неће узети (натраг). Ово важи и за цареве управитеље, ако не купују из јавне благајне.

3. Након продаје и куповине било које ствари на заповијеђене писане и неписане начине куповине и продаје, ризик за продану ствар од тог часа пада на купца, чак и ако ствар још није предата. Јер, ако продани роб умре, или се повриједи неки дио његовог тијела, нога или рука или око; или ако буде продат сав двор, па његов дио изгори у ватри; или њива под навалом ријечне бујице буде сасвим, или дјелимично упропаштена, или од многе воде или од многог дрвећа обореног вјетром на њиву она постане мања или гора – штету од свега тога сноси купац.

Знај, према свему овоме, ако се тако нешто деси продатој ствари, продавац (нека) је без бриге, осим ако је у питању лаж или небрига за (продату) ствар.

4. Као што губитак усљед (неког) догађаја, односно пропаст продаване ствари сноси купац, тако и, ако се деси добитак на ствари која се продаје, то је на корист купцу. Тако, ако након закључивања продаје поплавом или изливањем ријеке њива постане већа, добитак ће уживати купац.

5. Продаја се већ и тада, то јест у тај час, без неке додатне заповијести или услова, и времена чекања може окончати, тако што ћеш након што си своје дао, да узмеш ово или оно. И опет може бити са условом, као на примјер, што неког роба можеш испробати на један мјесец, и ако буде погодан, да га добијеш за десет златника.

6. Ако заповиједим своме робу да покаже границе продаване њиве, а он лажљиво или из незнања покаже веће, нећу бити ја осуђен због тога. Да се овога држи и при предаји празних поља.

7. Проданом робу не сљедује његова лична имовина. Стога, ако роб украде нешто од лично своје (имовине) и пређе купцу, колико након његове продаје буде прихода његовој личној имовини, тј. лихва, и дио

личне имовине роба стечене од рада, враћа се продавцу.

8. Старатељ не може купити ништа од имања сирочади. Такође, (ово важи) и за сличне старатеље и за прве старатеље.

9. Ако у продатој кући грешком буде остало скривено нечије злато, и у њему се пронађе, нека га узме стари господар.

10. Онај који види да нешто што је његово властито продаје неко други, и не каже ништа против тога, сматра се да је то он сам продао.

11. Такође, уз то и ово додајемо праведним законима, да ако неко продаје роба, и зна за њега да је лопов, или луд, или ђавоиман, нека то исприча купцу. Ако то не учини, те тај узме свога роба, нека се тражи да купцу врати двоструки износ ако роб учини неку штету у дому онога који га је купио.

15. ГРАНА

О дугорочном закупу непокретности

1. Дугорочни закуп непокретности на мјестима свете Велике цркве Царског града, и хранилиштима, и странопријемницама, и болницама, и сиротиштима, заповиједамо да буде при самом том лицу, тј. при човјеку који хоће да прими, и при друга два његова насљедника.

2. Часна мјеста која никако немају чиме да отплате јавни дуг (нека) добра и имања продају, тј. нека ту продају испита митрополит у присуству епископа и клирика, пред положеним Божанственим Јеванђељем. И ако се не нађе друга имовина од које могу дати (за) јавни дуг, нека се потврди продаја имања пред судијом, и да се новац од проданог дâ за јавни дуг, а признаница за тај износ.

2. Ако према обичном човјеку нека црква има дуг, нека он буде принуђен да за дуг узме непокретно имање, тј. њиву.

3. Пуста мјеста цркве Константинграда нека се без престанка дају у дугорочни закуп, за трећину онога што домови узимају од цјелокупног тог имања, или за половину зараде коју ће узимати након наплате онај који је узео у закуп виноград или дом.

4. Допуштам да се од претходно наведених часних домова у закуп узима на два начина: или до краја живота онога који је узео у дугорочни закуп, или на онолико година колико то буде по вољи онима који се буду договарали (а да то, наравно, не прелази 30 година).

5. Домоуправитељима, и хранитељима сирочади, и другим управитељима часних домова, а још и свим писарима, и њиховим родитељима и дјеци, и другима који су им у сродству или их са њима веже брачна имовина, забрањујемо дугорочно закупљивање и закупљивање, тј. издавање под закуп онога што припада тим часним домовима; ни сами они, ни друга овдје наведена лица да се не прихватају.

Нека знају, ако тако нешто буде, то није важеће, и остаће без (свог) дугорочног закупа ствари онај који је узео под дугорочни закуп, и без (свог) закупа ствари онај који је узео под закуп, и изгубиће и цијену (закупа) коју је дао.

Они који су под дугорочни закуп или под закуп дали такве ствари, икономи и писари и управитељи, нека дају и додају часном дому онолико новца колико је лишен онај који је узео (ствар) под закуп.

16. ГРАНА

О дугу и о залогу

1. Они плодови од заложене ствари, тј. пшеница или друга житарица, урачунавају се у (отплату) дуга, и ако буду довољни за намирење дуга, раскида се зајам и враћа се залог. Ако су приходи већи од дуга, враћа се оно што претекне.

2. Рад робова и најамнина од изнајмљених домова урачунавају се у (отплату) дуга. И ако је много прикупљеног, раскида се зајам.

3. Плодови од њиве урачунавају се у (отплату) дуга, не само они које је узео зајмодавац, но и они које је могао узети. Ако је оштетио и њиву, судиће се и за то.

4. Ако је договорено са дужником да ће, када прође рок на који је узео, бити продат залог, неће тиме изгубити залог најма, када зајмодавац јефтиније прода. Тада је зајмодавац крив ономе с ким се договорио, и судиће се пред многим грађанима.

5. Ако зајмодавац не упропасти залог својом кривицом, неће му се судити. Треба да покаже како је изгубио. Случај не доводи зајмодавца у невољу, но може се десити да онај који је упропастио ствар потражује од онога који му је дужан. Ако се уговорне стране договоре да губитак залога ослобађа дуга, то је важеће.

6. Зајмодавац који је узео да држи њиве или куће на одређено вријеме, за дрвеће које је посјекао и куће које је разрушио нека буде принуђен да дође на суд. И ако је преваром или својом кривицом ствар коју је примио учинио гором, и тада нека му се суди, нека такву кућу или имање доведе у онакво стање у каквом је била у вријеме кад ју је примио. Ако зајмодавац због потребе и због уређења имања или куће буде уложио нешто, не забрањује (му) се да то тражи.

7. Ствари које су положене у залог лично дужници потражују. Није дозвољено зајмодавцу да, осим уговореног и главног прихода, отима имање дужника, то јест да продаје имање којим располаже у виду залога.

8. Зајмодавац и његов насљедник немају дуго вријеме за приговор, као што је не вратити залог након испуњења дуга, то јест након 30 година.

9. Господар постави неког свог роба над неким имањем, затим му допушта да даје у зајам када му се (то) нареди, и да у зајам даје и прима. Ако се покаже да му није наређено, онда потражујемо лично имање тог слуге, да би отплатио на првом мјесту имовину господара, и на другом мјесту отплатио зајмодавцу.

10. Ако неко некоме дâ зајам, и заступника, или јемца, или савјетника за њега узме, тај најприје нека не напада право на јемца, или заступника, или савјетника, нити да њима досађује не бавећи се дужником, већ нека прво напада на онога који је узео злато и начинио зајам. И ако од њега узме, нека одступи од осталих. Ако не буде могао од дужника узети или дио, или половину, или све, онолико колико не буде могао од њега узети, нека се обрати заступнику, или савјетнику, или јемцу, и од њега нека узме остало. И ако се, када дође, ту нађу сви, и позајмилац, и заступник, и јемац, и савјетник, нека се претходно речени поступак у потпуности поштује. Ако заступник, или савјетник, или јемац ту буде, а деси се да позајмилац није ту, нека зајмодавац покаже заступника, или савјетника, или јемца, и ту присутне судије дају вријеме заступнику (такође и савјетнику и јемцу), желећи истинског дужника привести и постави-

ти, како би прво он примио тужбу; такође, овим се чува помоћ осталима. И помаже заступнику и јемцу, ако доведу пред суд онога коме бише јемци, јер ће се када он буде доведен, избавити повлачења од стране онога који их терети због позајмиоца.

Ако вријеме договорено за ово прође, тада се заступник, или јемац, или савјетник приводи на суд, и дуг се проширује на оне који га заступаше, и за кога јемчише и потписаше се, или јемчише за договор, и биће испитивани од зајмодавца на суђењу сваки понаособ.

Зајмодавац неће примити имовину дужника, прије него што пред свједоцима не дају сагласне изјаве јемац и заступник и савјетник. Тако ће примити имовину првобитног дужника, ако је држи други, и преостало тако узима. Ако од тога не отплати своје, нека тада приступи имању заступника, и јемца, и савјетника.

Такође, ово исто важи ако и нека друга заступања имају они који су под разним обавезама, и за заложене куће као обезбјеђење.

На првобитног дужника и његову постојећу имовину, и ако је његова и ако ју је и на (одређено) вријеме био узео од некога, било да је његова, било да је на (одређено) вријеме узео од некога, било да обје (стране) желе да је узму, сву власт њему (зајмодавцу) дајем, по претходно вам реченом начину и поступку, и о другим лицима и узроцима закон утврдивши.

И ово не рекосмо само за зајмодавце већ и ако неко купи нешто од некога.

11. Ако неко надајући се на богатство зајмопримца дâ злато на зајам, а овај, немајући да врати злато, има непокретну имовину, то јест имања или винограде или зграде, (те) зајмодавац наваљује и на све начине тражи злато, а овај немајући при руци, и нико неће да му дâ како би вратио зајмодавцу; (истовремено) зајмодавац би узео и непокретну имовину умјесто злата, али нико ко би желио купити ту непокретну имовину не долази, и зајмодавац много пута диже вику како „њему припада имовина његовог дужника", те се тако плаше да дођу они који би жељели да купе:

Тада у овом богатом граду, тј. у Цариграду, преславни бољари наше земље, сваки од стране закона и од нас постављен на своју управу у областима и у мјестима да влада, нека усагласе тачну вриједност имовине дужника, да би зајмодавцу дао умјесто злата једнако вриједну непокретну имовину, уз јемство за то да дужник то може дати.

Од непокретне имовине која се даје за дуг, нека зајмодавац изабере оно што хоће. Јер, не би било праведно да онај који је дао злато, па не могући узети злато већ по нужди прихвата непокретно имање, не узме најбоље од све дужникове имовине. Насупрот томе, оно што он воли нека узме и то нека има као утјеху пошто злато не узе, већ имање на мјесту које му је најдраже стече умјесто њега.

12. Онај који се свога писменог уговора или онога што је у њему изложено одриче, нека буде оптужен да двоструко дâ. Ако у час када се одрече, од измјене заклетве опет истину изјави, избјећи ће осуду да даје двоструко. Ко касно призна, сносиће трошкове суда, по тужби супарника.

13. Дужнику који не признаје (дуг) неће се рачунати ако накнадно донесе на увид уговор, већ се од њега тражи све.

14. Иако је многима прије нас било по вољи да се прихвата стицање лихварством, па и до сада зајмодавци суровошћу и безумљем, ми ипак ово, као недостојно нашег хришћанског живљења, нађосмо за потребно одбацити, будући да је и Божјим законом забрањено. Због тога наше човјекољубље заповиједа: никако ни због каквог разлога лихву узимати, да не бисмо мислећи да закон чувамо, закон Божји преступали. Но, ако неко неку количину нечега узме, нека се сматра за дуг.

17. ГРАНА
О НАЈМУ

1. Ако буде договорено с оним који даје кућу у најам да се у њему може без штете држати огњиште, и деси се пожар и изгори (дом), није крив онај који је узео кућу под најам. Ако се то десило због његове лијености, крив је.

2. Онај који је унајмио најамника да му чува стадо, нека ништа не тражи од њега ако се докаже како овај не лаже да су стадо разбојници отели. Нека узме (од њега) плату коју му је дао за остатак године.

3. Због немара и нестручности биће суђено пастиру, и кројачу, и перачу одјеће.

4. Ако се неко договорио да нема огњиште а има га, он је крив у случају да се деси пожар.

5. Ако се онај који изнајмљује договори да у кући нема сијено, и почне држати, а потом његов роб, или странац унесе ватру и запали се кућа, крив је.

6. Ако кормилар, не могавши ући у пристаниште, пребаци терет у твоју лађу и твоја лађа се потопи, крив је први кормилар ако је без допуштења господара пребацио терет, или је (то учинио) у погрешно вријеме, или у неприкладну лађу. Није крив ако се ово (потапање) није десило усљед његове небриге.

7. Ако се лађа потопи јер није имала управитеља, крив је онај који је кормиларио лађом.

8. Ако се лађа потопила, кормилар враћа најамнину коју је узео на потребе припреме, јер их није превезао гдје су хтјели.

9. Ако неко узме камен да га уреди, или пробуши, или да исклеше што на њему, те се разбије, ако се то деси незнањем мајстора, крив је. Ако (се деси) због материјала, није крив, осим ако није прихватио опасност, тј. ако није обећао да неће разбити.

10. Ако мишеви изгризу оно што је дато на прање или пеглање, крив је перач. (Исто важи) и ако у незнању нечију ствар преда другоме.

11. Ако унајмилац препусти кућу војсци која је у пролазу, и војници узму врата или нешто друго, (тај) је крив ако је могао да обавијести власника куће а није (то учинио), или је могао да се успротиви војницима, а није.

12. Ако по истеку времена изнајмљивања, по договору обје стране онај који је изнајмио остане у кући, обнавља се изнајмљивање само те једне године, а не свег преосталог времена, па и ако је прво изнајмљивање било на пет година, ако је било од градских најмова. Ако остане и другу годину, тада је дужан (да плати) и за оне преостале, такође.

13. Ако неко опрости унајмиоцу једну годину због неродице, и ако буде рода у годинама које услиједе, примиће опроштено. Ако посљедња година буде неплодна и опроштена, а прве године су донијеле плод,

нека унајмилац процијени како зна.

14. Ако у најам, у незнању, узму разбијене крчаге и излије се вино, дужни смо пружити заштиту.

15. Ако дадох пашњак у најам, и од отровних трава на њему овце се разболе или угину, ако сам дао (пашњак) знајући за ово, дужан сам дати здраве и живе (овце). Ако нисам знао, нека не тражим најамнину.

16. Ако из неког разлога изнајмим кућу на једну годину и дам сву најамнину, и кућа се сруши или изгори у осми мјесец, враћа ми се најамнина за преостало вријеме.

17. Кад год се нешто даје за извршење нечега, то је најам.

18. Ако буде договорено да се дјело оконча тако што ће господар вршити провјеру, тражи се добар човјек да провјеру изврши. Исто важи и ако се дјело преда на провјеру другоме. Тај нема овлаштење да продужи вријеме за које је договорено да се дјело обави, већ само да дјело провјери.

19. Ако се ономе који је изнајмио имање на приносу деси неизмјерна штета од онога што називамо Божја казна, а то је град или пожар, неочекивани али не захвати све, унајмилац дијели принос онако како је праведно обојици, те добитак и штету која се десила дијели са господарем.

20. Ако је неко унајмљен да пренесе мермерни ступ, а он се поломи или при подизању, или при ношењу, није крив мајстор ни неко од његових помоћника ако то није било усљед лијености. Биће лишени најамнине, ако ово учинише усљед немара; ако се све десило док су се марљиво трудили, нису криви. Исто важи и за крчаге, за дрвене и друге ствари.

21. Ако неко изнајми коња да носи нешто, јасно је да је крив ако га повриједи натоваривши на њега (нешто) претешко. Исто важи и ако неко нешто друго повриједи.

22. Ако узме неко плату за чување имовине, биће кажњен ако је не сачува.

23. Онај који при давању плате поткрада роба, како би сачувао (своје) имање, крив је као лопов.

24. Ако изнајмљивач изјави да ће казнити унајмиоца, ако га истјера прије истека пет година, без штете ће га истјерати не узевши најамнину јер је узалудно обрађивао земљу.

25. Ако унајмилац остави њиву без разлога прије истека времена, нека да најамнину за читаву годину.

26. Онима који живе у изнајмљеној кући у току дугог времена – а то је двије године – не јављајући се, (а) кући је потребно уређење, треба да онај коме је то у интересу уђе, и при јавним службеницима попише оно што је у кући.

27. Ако се начињена ствар од земљотреса покрене, штета је на ономе који унајмљује.

28. Ако се прије испробавања створи вододерина, ако се то десило због земље, штета је на ономе који унајмљује; ако је због мањкавости дјела, штета је на најамнику.

18. ГРАНА

О оставки

1. Остава је оно што је дато некоме на чување.

2. Остава положена због побуне, или пожара, или несреће, или бродолома подлијеже двоструком враћању за онога који узима оставу; ако је кривицом примаоца оставе, насљедници двоструко (враћају), ако није једноструко.

За остале оставе враћање је једноструко.

3. Ако онај који је примио оставу, или насљедник његов, буде позван на суд, и ствар пропадне на природан начин прије суда (односно бијаше роб и умре), ослобађа се, као и у случају да пропадне кад он већ изађе на суд.

4. Од онога што је положено у оставу потражују се и плодови и лихва и свака ствар.

5. Онај који је положио може одмах узети од оставе добитак, па и ако (то) обмањујући га не дозвољава прималац (оставе), осим ако није гдје другдје, или закључан на мјесту које се не буде могло откључати, или није истекао услов оставе.

6. Ако би ми и мој слуга који ми вјерно служи предао нешто што доноси приход, ја имам зараду од оставе.

7. Онај који је наслиједио пописаног роба (има право) да потражује његову оставу.

8. Ако је жив роб који је положио (оставу), те умре, или буде ослобођен, или буде продат, господар његов потражује његову оставу, а не сâм ослобођени, нити његов нови господар. Пажњу треба обратити на оно што је било на почетку договора.

9. Твој роб положи код мене имање, како бих га дао теби да га ослободиш. Ако давши га објави (о томе) онима који га надзиру, нисам ништа више дужан. Ако дадох као своје, дужан сам дати као оставу. Јер, ако дадох као своје, не сматра се да сам вратио оставу.

10. Ако се неко не стара о остави као о своме, то је као да обмањује.

11. Ако при наиласку разбојника прималац оставе остане без онога што му је предато, његови насљедници неће имати невоља због његовог губитка. Онога који је примио оставу само превара, и небрига, и немар чине кривим, осим ако и нешто другачије није уговорено. Ако се нада да ће, изговарајући се неким узроком или другом невољом која се десила, положено имање узети насљедник, или задобивши га превaром одбије да га врати, дужан је дати зараду од оставе.

12. Који јемчи за онога који је примио оставу дужан је, ако слаже да (остава) није примљена, (а) има имање. Шта (чинити) ако је луд или сирот и непунољетан, или без потомака умре? Принуђен ће бити јемац да врати, јер је научио да неприлично даје оставу.

13. Неопходно је да обје стране, тј. онај који полаже и онај који узима, узевши или потврду о раскиду или неки други уговор, чувају уговор о узимању оставе.

14. Онај који је узео имање у оставу, и кроз уговор га предао неком другом, није исправно да се одриче онога што је узео ако претходно не покаже папире као увјерење да га је предао другоме.

19. ГРАНА

О оснивању удружења

1. Оснива се удружење, или док су живи они који се удружују, или на одређено вријеме, или од одређеног времена, или ради добитка.

2. При оснивању удружења не треба ништа о одустајању договарати. По природи удружења, онај који у невријеме одустаје, крив је.

3. Ако је објављено да све имање буде (власништво удружења), и насљеђе, и испорука, и сав приход даје се на снабдијевање (удружења).

4. Ако се договоримо да је својина

удружења оно што на одговарајући начин добије неко од нас праведним надљеђем, за то се не сматра оно што је од завјештања (добијено) већ по закону.

5. Удружење се оснива дјелом, и рјечју, и објављивањем, а распушта се одустајањем, смрћу и осиромашењем.

6. Оснива се и ради било какве имовине, и ради куповине, и ради многих ствари и ради једне, и међу онима који имају различите способности. Сиромашнији од других недостатак имовине надокнађује већим трудом.

7. Ако удружење буде обично и не назове се нечијим, сматра се да је основано ради изобилног богатства и прихода од продаје и куповине, изнајмљивања и драгоцјености. Приход је оно што је неко стекао радом. Насљеђе и испорука и дарови не рачунају се у укрепљење. Сматра се да нама (удружењу) припадају дарови у виду плате некоме.

8. Иако се договоре да се удружење не распушта до истека одређеног времена, због одговарајућег узрока (оно) се распушта. Шта (друго) чинити ако се добитак, ради кога је основано, не остварује, или је удруженик насилник и штетник, или нема пораста имовине којом је основано удружење?

9. Ако одустанем од свог преосталог удруженика, онолико колико стекнем прије него га обавијестим, бива друштвено, (док) штету трпим само ја.[86] Приход припада томе једином члану удружења, (као) и штета удружења.

10. Удруженик који је због своје небриге довео до тога да се нешто штетно деси (на рачун удружења) одговара за то, без обзира на то што је многим другим (поступцима) донио корист (удружењу).

11. Дугови који настану за вријеме (постојања) удружења, дају се од заједничког. Ако се прије отплате дуга један већ одијелио, удружење се распушта, а о отплати утврђују један с другим.

12. Ако злато додајем имовини удружења, и моје пропадне, пропало је (злато) удружења, јер не би пропало да удружење није основано. Ако одвојим своје, и прије него га додам пропадне, само ја трпим штету.

13. Мој удруженик подлијеже мојој оптужби за имовину удружења, за издвајања за случај крађе и заједничке издатке, и једна (оптужба) не искључује другу.

14. Удруженик не одговара за (непредвиђен) случај. Тако, ако овце дате након утврђене цијене узму разбојници, штета је заједничка. Ако буду украдене, само онај који их је имао претрпјеће штету. Онај који се прихватио плаћеног дужан је да има тврду стражу. И приличи да су издаци од друштвеног, ако су у друштвеном били дати на пашу, чак и ако су у цијену ушли.

15. Ако је удруженик пошао ради куповине за удружење, па западне међу разбојнике, и остане без свог злата или имовине које није понио ради куповине, дио штете и трошкове лијечења нека сноси удруженик. Такође, и ако се лађа са купљеном (робом) потопи и претрпи штету, у случају када купљено није било могуће пренијети другачије осим морским путем.

16. Онај који на имовини удружења сребро продаје, не врши дјело удружења, јер оно што је изван трпезе њему се стиче.

17. Ако браћа ради удруживања не раздјељују наслијеђено од родитеља, не учествује у (имовини) удружења оно што стекоше изван тога.

18. Удруженик који је уложио у удружење више од других ако обнови дом удружења, нека изабере: или да оно што је утрошио узме прије истека четири мјесеца од обновљења дома, и има право надзора над приходом дома, или узме дом под власништво након четири мјесеца, или чак нека од прихода удружења узме најбоље пошто неће да држи дом. Четири мјесеца су одређена због тога што након тог времена закон даје господарење обновитељу.

19. Онај који отпутује ради куповине за удружење нека само оне трошкове које је имао за своје (неопходне) потребе пренесе на удружење.

20. Грана

О престанку удружења и тужби

1. Удружење се затвара ако пострада лице, или пропадне имовина, или вољно, или тужбом.

Страдањем лица (се затвара удружење) када неко од њих буде осуђен на смрт или на заточење па удружење буде разграбљено, или умре природном смрћу.

Пропадањем имовине (се затвара удружење) ако ништа не преостане од ње, или јој се намјена измијени јер је дата Цркви, или отета.

Вољно се затвара када (заједничари) одустану, или засебно сваки појединачно почне да тргује.

Тужбом се затвара или на захтјев, или измјеном суда, или због разлога удружења, јер се удружења одриче онај који ради његовог распуштања позива на суд.

2. Ако се друштво оснује ради продаје или ради изнајмљивања, по смрти једнога (члана) штета и добитак припадају друштву.

3. Ако неко има више од 25 година и распусти удруживање с неким, ако и оно што му се дугује дарује без икаквог услова, не може након тога говорити да се нада како ће бити твој насљедник онога што остане од удружења или дарова.

4. Када неко ради једне оптужбе позива на суд и (суд) разријеши, чак и ако јасно изјави да ништа више не потражује нити додаје оптужбу везану за то, ипак има право да подигне друге оптужбе на онога за кога је суд разријешио. (Јер), шта ако је разријешио за оставу, а треба да га због зајма позива на суд?!

21. Грана

О завјештањима својевласних

1. Завјештање је праведна намјера којом неко уређује како ће по смрти његовој бити.

2. Онај који завјештава завјештање мора имати здрав ум, а не тијело.

3. Младић који је напунио 14 година нека завјештава, женско од 12 година.

4. Завјештања се састављају од стране три закона: градски, од заповијести и од судије. Градски је задовољен када дођу свједоци који ће испунити што је закључено завјештањем; од заповијести, потписима завјештатеља и свједока; од судије број свједока и печати. Све ове предострожности су ради тога да би се уклонило свако злодјело при састављању завјештања, и уређена су да би се њима очистило од сваке преваре. Јер, завјештатељ треба да покаже својом руком написано име насљедника, као „њега поставих за насљедника". Ако

он ово није учинио, онда свједоци морају објавити име насљедника.

5. Будући да рекосмо како свједоци морају ставити печате, треба знати, да се и једним прстеном може запечатити завјештање.

6. Завјештање се и по ноћи печати и потписује.

7. Писар завјештања вјеродостојан је свједок о њему.

8. Онај који је при тјелесној немоћи ум изгубио не може завјештавати у помрачењу ума, већ када (му) се ум очисти.

9. Властан је слијепи – било да је то од рођења, било да је од болести – да сачини неписано завјештање дозвавши седам или пет свједока и говорећи пред њима име насљедника са знаком како не би погријешили.

10. Ако је онај који завјештава под влашћу, или који није пунољетан, или роб, није важеће завјештање, па чак и ако умре као својевластан, пунољетан, и слободан.

11. Ако браћа имају заједничко добро, ипак се никоме од њих не забрањује завјештавати и чинити насљедником (онога) кога хоће. Не смета им то што је имање нераздијељено.

12. Ако неко ко је писмен хоће да начини завјештање међу својом дјецом, најприје им биљежи вријеме, потом и сам записује имена дјеце својом руком, а уз то и размјерено злато или друго имање, коме уписује насљеднике, не означавајући их слагањем бројева, већ им свима имена приказујући, да би се у потпуности јасно и неоспорно уредило. Ако хоће и имовину да раздијели, или неке личне ствари, или све или неке које су спорне оставити, и њих нека упише да би дао на знање, тако да је тим ствари-ма све објављено, те стога никакво спорење дјеци не оставља.

Ако жени, или туђинцима, хоће да на неки начин остави јавни дар, или ослобођење, и то нека напише својом руком, и свједоцима све појединачно што се налази у запису, а они да то запишу и хоће држати, нека буде важеће и ничим необезвређивано, будући да се сматра како се даље разматрање завјештања не прихвата. Насупрот томе, о овоме се само заповиједа да оно што је својом десницом и језиком завјештао, то хартији даје сву пуноважност, и ако до смрти остане у овом виду нико на крају не може дати свједочанство да је договорено да се може десити због нечега промјена, или измјена, или нешто тако учинити. То би било исто као и поништити постојећу и створити другу вољу, који ће казивати о посљедњој његовој заповијести коју би требало држати. Ово му допуштамо да чини ако то јавно назначи пред седам или пред пет свједока, како не жели надаље држати завјештање које је начинио, већ прави ово, друго. То да учини или у потпуном завјештању које ће имати сва уређења везана за завјештање, или у завјештању употпуњеном писмено, као што може писмено или неписано израженом вољом извршити (завјештање), и прво ће бити неважеће због другог његовог уобличавања које је било према потпуном завјештању или договору.

13. Претходно постојеће завјештање обара се од (стране) онога које је било касније а потпуно је, чак и ако је прво (завјештање) било писмено.

14. Ако се покаже да је онај који је саставио завјештање, разгњевивши се, многе

именовао насљедницима, ни ако су именовани од њега, неће га наслиједити.

15. Ако онај који је саставио завјештање неће да покаже свједоцима (оно што је) написано на хартији, или развијену до написаног, или је принесе свједоцима након што ју је запечатио, нека потпишу, и нека такав каже свједоцима да је то његово завјештање. Након тога нека у исто вријеме потпишу и запечате, и нека се сматра за важеће. Не само седам но нека и пет ваљаних свједока писаног и неписаног завјештања са свим овим чине га вјеродостојним.

16. Ако је неко у рату рањен и иде путем, и извјестан је смртни исход, такав не само да пред три свједока може сачинити завјештање већ због невоље која се десила може и пред два лица која се ту затекну вјеродостојно завјештање изложити.

22. ГРАНА

О завјештањима оних који су под влашћу својих родитеља

1. Код дјеце која су под влашћу сусреће се њихова лична имовина. Лична имовина је, дакле, од властитог стицања, а друга је од родитеља.

2. Њихова лична имовина је онолика колику су својом умјешношћу, или у војсци, или од некаквог звања, или од клира стекли.

3. Родитељско је оно што им је од родитеља ради служења и потребе дато, или од датога стекоше.

4. Постоји много разлика (између) родитељске и лично стечене имовине. Прва је ова што лично стечену имовину они који су под влашћу завјештавају, а родитељско не могу.

5. Друга разлика је у томе што отац, негодујући на свога сина који му је под влашћу, узима од њега имовину коју је овај стекао тиме што му ју је он дао, а никако и ону коју је син лично стекао.

6. Трећа је разлика, ако је неко многима дужан и претрпи продају (имовине) од (стране) својих зајмодаваца, она имовина дјетета коју је од родитеља стекло продаје се с њом, (док) се то никако не чини с оним што је (дијете) лично стекло.

7. Постоји и четврта разлика. Ако умре отац који имаше много дјеце, и догоди се да једно од њих има имовину стечену од давања родитеља и лично стечену своју имовину, оно што је стечено од давања родитеља нека буде заједничко свој дјеци која су некада била под влашћу, а лично стечено припада само њему једином који ју је стекао.

8. Она дјеца која су под влашћу и која су од дугог одсуства и зимског и љетног пута, а то значи од путовања, тј. од војничког похода, стекла своју личну (имовину), могу је завјештавати. Ако њихови родитељи дадоше нешто ради њих, тада су они који су под влашћу дужни узвратити им тако да буду задовољни, и за остало завјештавати. Тако је и оно што су на други начин, и од било кога чина и од било које вјештине стекли, њихово лично.

23. ГРАНА

О завјештањима ослобођених

1. Сродство је име које настаје рођењем. Дијели се на усходно, на нисходно, и на оно које је са стране. Ова три врсте уочавају се код благородних, (док) се усходно код ослобођених робова није запажало у старини. Шта је са онима који некад родише у ропству? (Они) немају ни оних са стране.

Од њих се ови рађају. Имају само нисходно сродство, а то су дјеца која су зачета и родила им се, и унуци, и они послије њих. Тако, ако ослобођени умре без завјештања, а дијете му се зачело – или по ослобађању или прије ослобађања – и ослобођено је било са њим, или је ослобођено раније, или је ослобођено након његовог ослобађања, нека буде позвато на насљеђе.

Ако оно не постоји, закон заповиједа господару (да наслиједи).

Ако завјештатељ ништа није оставио господару, било да је био без дјеце или је имао дјецу или унучад, а умро је не оставивши им насљеђе, и та дјеца не буду могла оборити завјештање, тада господар нека узме трећи дио, и нека не буде принуђаван да од тога положи дар.

2. Не само да господар и господарица и од њих нисходни по закону бивају позвани на насљеђе ослобођеног како смо рекли, већ и они који су њима побочни (сродници) чак и до петог степена.

3. Ако у тог господара и господарице, или два господара и господарице,[87] буде много дјеце, нека се позове ближи по степенима за имовину ослобођеног.

4. Ако у једног господара буде двоје дјеце, у другог троје, нека се насљеђе раздијели на пет дијелова. Исто важи и за оне са стране.

24. ГРАНА

О завјештањима епископа и монаха

1. Оно што је епископ посједовао прије епископства, раздаје и продаје онако како жели; не само то већ и завјештава поменуто.

Оно што стекне након постављења за епископа, то је приход Цркве његове, и то не може завјештавати, осим ако му је то припало од родитеља, или стричева, или браће.

2. Онај који жели ући у манастир, тј. пострићи се, нека завјешта своје имање прије свог уласка у манастир, будући да ће манастир узети све што је његово, чак и ако не каже јавно да је то (нешто) унио, и отада неће ни у ком виду бити господар своје имовине.

3. Када се постриже онај који има дјецу, може и након пострига раздијелити својој дјеци своју имовину, сачувавши себи један дио, који манастир треба да узме.

Ако умре не сачинивши завјештање, тада његова дјеца узимају незавјештано, тј. одузму свој дио, остало нека се дâ манастиру.

4. Онај који из манастира прелази у други манастир лишава се своје имовине и не може је опет примити.

25. ГРАНА

О обарању завјештања

Три невоље кваре завјештање: то су поништење, неутврђеност и непотпуност.

Поништена завјештања или су потпуно поништена, или су то дјелимично.

Потпуно поништење има шест начина:

1. Први начин је када неко, након прављења завјештања, усинови некога, било којим начином усиновљавања.

2. Други начин је када се након прављења завјештања или завјештатељу по смрти роди син, или унук од робиње његовог умрлог сина, чак и ако су насљедници јасно записани у завјештању. Нека буду без насљеђа ако примише дарове, или ако побаци она која се порађа.

3. Трећи начин је када усвојени син који је под очевом влашћу не буде поменут у завјештању.

4. Четврти начин, када буде друго завјештање по закону, било да је у њему неко ко бијаше насљедник (по првом завјештању), било да је неко ко не бијаше, он ће наслиједити.

5. Пети начин, када друго завјештање по закону поставља другог насљедника над одређеним имањем, не потврђујући оне у првом завјештању.

6. Шести начин, ако војник у вријеме прављења завјештања не знаде за сина који је од њега зачет у утроби мајчиној. Ако ли, сазнавши за њега, оћути, не поништава се завјештање.

Ако је дјелимично (поништење), онда је то на два начина:

Први начин је када друго завјештање одређује онима који су у првом (завјештању) да су потврђени, (а) другог насљедника поставља над одређеним имањем. Њему је довољно остављено, чак и ако не учини раздјељивање.[88]

Други начин, када неко има кћер под влашћу, или унука, или унуку, (и) не напише их за насљеднике. Тада се завјештање не поништава до краја, (а) они улазе у насљеђе. И ако је насљеђе написано туђинцима, тј. онима који нису у сродству, половину примају сродници. Ако је завјештано сродницима, сви (примају) једнако.

Завјештања која нису утврђена и одбацују се настају на четири начина:

1. Први начин је када завјештатељ буде осуђен на смрт, или буде изгнан, или будући својевластан прихвати да га неко усинови, или је под влашћу.

2. Други начин, када се законски напише друго завјештање, па прво завјештање буде поништено, (а) друго буде укинуто због постављених насљедника, а то је када се одрекну насљедства, или када се упокоје прије завјештаоца, или када се – по упокојењу завјештаоца – упокоје прије него што узму насљедство, или кад се завјештања напишу са условом, а услов изгуби снагу, будући да је нестало онога што би вршило условљавање.

3. Трећи начин је када неко, имајући спор се неким, учини цара насљедником, писмено или усмено, иако га никако другачије по закону цар не треба наследити. Ако се цареви законом и не покоравају, ипак по законима живот живе.

4. Четврти начин је када онај који отпечати завјештање тако га и остави, или каже да "неће да га потврди". Јер, оно што по закону настаје, по закону треба и поништавати.

Сматра се да непотпуна завјештања настају на пет начина.

1. Први начин је када завјештање не буде обављено по нашем законодавству, без присуства седам или пет свједока.

2. Други начин, када не потпишу сви приспјели свједоци.

3. Трећи начин, када сви потписаше, (али) сви не ставише печат.

4. Четврти начин, када завјештатељ не написа својом руком име насљедника, нити га помену пред свједоцима.

5. Пети начин је када неко има својевласног сина или сина под влашћу, или унука од дјеце под влашћу која су се упокојила, а њих не написа ни као насљеднике ни као ненасљеднике, ако се деси да се прије упокоје, ради правила које каже: ако оно што је у првом завјештању писано није

одобрено, од оних касније додатих не може добити снагу.

26. ГРАНА

О разрјешавању оних који су под влашћу

1. Упознати смо (с тим) да имамо власт и над својим робовима и над својом дјецом, што значи преко сродства и усвојењем. Овдје ћемо размотрити на који начин се разрјешава онај који је под влашћу. Но, о робовима ћемо дознати у грани о ослобођењу, (а) о дјеци овдје. Разријешени су када престају бити под влашћу.

Разрјешава се од власти дијете смрћу оца, (али) не увијек. Ако отац упокојио, дјеца без сметње постају својевласна. Ако се упокоји дјед, неће увијек унуци постати својевласни. Потребно је имати у виду вријеме дједове смрти, и ако се нађе средње лице, а то је син који је под влашћу, унуци који су у вријеме у које је умро (дјед) били под влашћу дједа, биће под влашћу оца – кад се дјед упокоји, прелазе под власт свог оца. Ако њихов отац или умре прије свога оца, или се ослободи живљења под влашћу, тада унуци постају својевласни, будући да не прелазе под власт другога.

2. Ако неко буде осуђен на смрт, истовремено са осудом (његова) дјеца постају својевласна.

3. Ако (неко) постане патриција још је под влашћу очевом, истовремено са обављањем произвођења у патриција ослободиће се подвлашћености оцу своме.

4. Моме оцу догодило се да буде заробљен. Заједно с тим, нестало је и моје подвлашћености њему. Ако се отац врати, бићу под његовом влашћу; ако умре, бићу својевластан.

Питам од кога доба – од два која наводим – сматра се да сам разријешен живота под влашћу (другога): од времена када бијаше отет, или откада умрије у рату? Ту постоји нека истинска и велика разлика.

Претпоставимо да је неко ко има два дјетета и богатство од двије хиљаде златника, отет од (стране) војника. Од ових (дјеце) један бијаше марљив и, узевши два златника од очевог богатства, својим радом и муком успједе трговином зарадити хиљаду златника. Други је био лијен и ништа не стече.

Након неког времена њима бијаше јављено да им је отац умро у рату. Зажељеше да подијеле наслијеђено од оца.

Лијени говораше: „Сада, када отац заиста умрије, постасмо својевласни. Није ли оца нашега и оно што ти стече, марљив будући, те нам предстоји дијељење три хиљаде златника, то јест да сваки узме по хиљаду и петсто златника?" Марљиви рече: „Од онога времена када се десило да је наш отац отет, ми смо својевласни. Сматра се да, пошто се не врати у оно вријеме, он умрије онда када је отет. Нисам ли онда, оно што као својевластан стекох, себи а не другоме зарадио?" Овакво мишљење више да уважавамо.

5. Онај који хоће да учини свог сина својевласним, нека приступи надлежном судији и каже му: „Овога чиним својевласним и отпуштам из својих руку."

Такође, ако се догоди да дијете које је бездјетно завјештава, утврђено је то завјештање, јасно чувајући оцу законити дио.

6. Неко може да учини сина својевласним, (а) унука држати под влашћу. Насупрот овоме, унука учинити својевласним, (а) држати сина под влашћу. Исто важи и за праунуке.

7. Имаше неко сина под влашћу, а овај имаше трудну жену. Сина учини својевласним, или га другоме даде на усиновљење. Потом, роди се унук. Заповиједам да он буде под влашћу дједовом, јер разматрам вријеме зачећа у законитим браковима. Кад се десило зачеће, син који га је зачео био је под влашћу.

8. Обласна управа, и војводство,[89] и епископија разрјешавају оне који се налазе под влашћу очевом.

27. ГРАНА

О свједоцима

1. Свједоци да буду поуздани, а не од оних који прикривају истину, али не ни од бијედних, нити потпуне незналице.

2. Свједоци незналице нека буду и мучени ако је потребно.

3. Они који свједоче о потписаним დуговима нека кажу како је потписивање било у њиховом присуству или су сазнали за њега на законит начин; само су на ово позвани, подразумијева се ако их је пет на број.

4. Када свједоци противрјече сами себи или другим свједоцима, или лажно свједоче, тада нека судије приме најпоузданије од њих, и нека муче сумњиве, ако се испостави да су с намјером чинили што је зло.

5. Судије могу и од града у град дописом слати свједочења, сарађујући према кнежевим законима (ако су) у областима, а према (законима) божанствених, тј. црквених судија, (ако су) у Константинграду.

6. У тужбама за кривична дјела неопходно је на било који начин да су присутни свједоци, а не њихове (записане) ријечи.

7. Од свједока се тражи достојанство и поузданост, да је честит и постојан. Због тога неће бити уважени они који се противе ономе што су у свједочењу сами изрекли.

8. О сваком свједоку дужно се испитати: који је частан и непорочан, или који је бешчастан и порочан. Да ли је богат, или убог, да ради користи нешто не сагријеши; да није друг приведеноме, или је непријатељ његов приведен.

Кад буде без приговора, тада свједочи. О овоме расуђује судија, да ли износи сагласне ријечи, и да ли на питање послушно одговара, и које знаке треба примати.

9. Свједоцима треба вјеровати, а не њиховим ријечима. Они који буду лично од судије запитани о кривицама, и не показују оно што су изложили, шаљу се у заточење.

10. Једна је вриједност свједока који су дошли, а друга прочитаног писменог свједочења. Који хоће да задржи свједоке, нека им дâ за неопходне трошкове.

11. Отац и син који је под влашћу, и два брата која су под влашћу очевом, могу свједочити о ствари. Не штети да о туђој ствари свједочи више њих из једног дома.

12. Ако је таква ствар због које се прима ловац који свједочи или слични њему, без мучења им не вјеровати.

13. Ако сви свједоци буду једнаки чашћу и умом, и почну се противити један другоме, не (треба) вјеровати већини, но проникавши у суштину ствари, и размотрити (да ли је то) из разлога непријатељства или лишавањем пријатељства, и утврђујући на основу представљеног и знакова пред судијом.

Не треба вјеровати већини, но поузданости и искрености оба парничара.

14. Свако ко позива на суд супарника,

треба да оствари побједу на основу онога што му припада, или „ако изгледа да је њива у мом власништву".

Нико не треба да оптужује ако изгледа да њива није у власништву супарника. Ако, дакле, уђе у суд тако говорећи, рећи ће му супарник његов: „Прије (ће бити) да је њива моја. Ако није моја, као што ти говориш, није због тога твоја, већ је другога. Никако (не важи) да оно што није моје, самим тим је твоје. Ако није ни моја ни твоја њива, треба да се расправимо на овом суду ради правила које каже: *При једнаким разлозима, у бољем је положају онај који посједује*."

15. (Онај који је) раније извео свједоке у некој парници, ако касније у другој парници они буду изведени против њега, нека нема власт одбацити их, рекавши да су биједни, или што друго такво. Ако ли у међувремену искажу или непријатељство настало према њему које потпада под закон и чини их сумњивим свједоцима, или буду више пута изобличени јавно за неправедно свједочење, он због тога треба да одбије свједоке. Ако може и указати на оно што су лажно говорили, нека и то учини.

16. Онај који је три пута изводио свједоке, више (их) не изводи након приговора изузећа.

Ако није изузео, нити приговарао свједочењу лично ни преко свог браниоца, тада може прије приговора изузећа изложити четврто свједочење, заклевши се како излагање свједочења не тражи ради обмане.

17. Сматра се да онај који је дужан да се појави (на суду) сваки дан прелази по 20 врста,[90] искључујући дан у који је изјавио (да ће доћи) и дан у који треба да се појави на суду.

18. Свједочења лакоумних и свједочења која настају од оних који су у пролазу нигдје ни у ком виду не желимо држати, ниједном ријечју, нити састављати таква нека свједочанства, као на примјер да је, задесивши се ради неке друге потребе, чуо ово, говорећи да је узето од онога злато или неки дуг.

19. Онај који једном или два пута изведе свједоке, ако ради приговора изузећа одбије и размотри свједока, и извијести се о свједочењу, не може ни царским писмом извести друге свједоке.

20. Који је некога оптужио за безакоње, не може свједочити против њега, осим ако постоји одговарајући разлог. Ако ли не буде, забрањује се.

21. Који посредује међу некима у некој ствари, не свједочи им тим поводом, тј. пред другим судијом, (осим) ако се не договоре оба парничара да треба да свједочи.

22. Сиромашни не свједоче. Сиромашни је онај који нема 50 златника имовине.

23. Не свједочи ослобођени против онога који га је ослободио, ни против сина његовог.

24. Не свједочи онај који је млађи од 20 година, нити онај који је осуђен на јавном суду а није се оправдао, или бачен у јавну тамницу, нити онај који буде изобличен да је узео злато, те да ради тога жели да свједочи или не свједочи.

25. Није вјеродостојан свједок коме се може заповиједити о свједочењу.

26. Осуђени за прељубочинство не свједочи.

27. Син оцу ни отац сину не свједочи, ни у било којој својој ствари.

28. Роб не свједочи.

29. Онај који је већ свједочио против некога, не свједочи опет против њега.

30. Онај који је бранио и који је прикупио (доказе) о кривици, не свједочи о њој.

31. Нико се не приморава да даје свједочанство против себе. Но, потребно је да позвани на суд састави своју одбрану како жели.

32. Забрањује се да о завјештању свједочи онај који је записан у нечијем завјештању и не одбија да свједочи: таквог закон не принуђава да свједочи. Забрањује се да у другом завјештању свједочи, но и да завјештава, и да има корист од другог завјештања.

33. Забрањује се свједочити онима који су малољетни, и робу, и глуву, и нијему, и ђавоиманом, и блуднику, и сину који је под влашћу, када његов отац буде од другога записан за насљедника.

34. И онај који је под влашћу не свједочи о насљедницима записаним у завјештању.

35. И онај који је под влашћу не свједочи (оном) завјештатељу који је под очевом влашћу о имању које је лично стекао.

36. Ако неко донесе изјаву једнога човјека, са печатом, није прихватљиво његово свједочење.

28. ГРАНА

О постављењу епископа и презвитера

1. Клирици и остали људи тога града, са Светим Јеванђељем пред собом, између три човјека нека учине одлуку и избрање епископа, заклињући се како их не изабраше због дара или неке љубави, но знајући их да су (чланови) Саборне Цркве и чистога живота и доба од 30 година или више, да не имаше ни жену ни дјецу, но ако и имаде који од њих жену, позна само једну од дјевствености, и не удовицу нити отпуштену од другога мужа, већ правилима, тј. законима незабрањену.

2. Постављани епископ најприје писмено да преда своју вјеру, тј. *Вјерујем у Једнога Бога...* да напише и изговори, нека изговори и молитве, и нека се закуне како неће ништа дати нити увјеравати да ће дати нешто за постављење. Ако нешто буде другачије од реченог, тада и онога који је постао епископ и онога који га је поставио извргнути из Цркве.

3. Ако онај који треба да буде постављен буде оклеветан као неваљао, нека се тада постављење одложи, и нека се уреди испитивање, са присутним супарником или без њега, до истека три мјесеца, и забрани се постављење. Ако се постављани нађе крив и према закону и према правилима, нека се забрани. Ако се нађе невин, бива постављен.

Ако се постави другачије од реченог, и он и онај који га је поставио из Цркве нека се извргну.

Ако тужитељ дошавши не покаже како је извијестио или одустане, ако је клирик, од Цркве нека се извргне, ако буде мирски човјек, нека се казни на одговарајући начин.

29. ГРАНА

О кодикелу, тј. о допуни завјештања

1. „Кодикелос" се назива допуна недовољне разумљивости код завјештатеља у завјештању.

2. Разликује се завјештање и допуна онога што у њему недостаје, јер у завјештању приличи уписати и насљедника и подхасљедника, и дарове и ослобођења,

и главно и замјенско. У допуни онога што недостаје (нема) ни насљедника ни подносљедника, ни одобреног ни неодобреног.

3. Главно је прво уређење насљедства, а то је по роду насљедник првог степена.

4. Замјена је прелазак насљеђа, када се не нађе први насљедник, на другог, разлучењем онога који је дао насљеђе, како је рекао тај неко: „Нека ми буде тај и тај насљедник; ако не, нека ми буде тај и тај".

30. ГРАНА

О наслједницима

1. Насљедници се називају или одобрени или замјенски.

Ако су замјенски, онда су или прости, као што је рећи: „Ако мене не наслиједи тај и тај, да буде тај и тај насљедник", или удвојени као овдје: „Ако онај који наслиједи, ако не наслиједивши тај и тај тако умре не достигавши узраст, да буде насљедник тај и тај."

2. Нисходни, било да буду мушког или женског пола, достојнији су од усходних и од оних са стране.

3. Ако један од синова наслиједи свог родитеља, повјерава своме дједу чување онога што му је допало.

4. Ако умре дјед имајући сина, и имајући унука од другог сина, унуци улазе на мјесто свога родитеља, и заједно са сином, то јест са својим стрицем, насљеђују њега, узимајући оно што би требало да узме њихов отац ако би био жив, било да су мушког пола било женског, било да су својевласни било под влашћу.

5. Ако не постоје нисходни, у насљеђе бивају призвани усходни прије свих који постоје са стране, осим браће која су се од истих родитеља родила. Познато је да су и од усходних достојнији ближи по степенима од оних који се не приближавају, па и ако је лице женског пола. Ако су сви истога степена, заједно се позивају у насљеђе.

6. Рођена браћа и сестре и усходни заједно се позивају равноправно у насљеђе. И не дају браћа својим родитељима господарење над дијелом братовљевог насљедства који их је допао, било да је под влашћу био очевом, било да је својевластан био.

7. Усходни по роду упокојеног који постоје и рођена браћа и дјеца рођеног брата који је раније умро, сви се позивају на примање насљеђа његовог, било да су женског пола, било мушкарци. Јер братова дјеца долазе на мјесто свога оца, и узимају оно што би требало да узме отац њихов, ако би био жив.

8. Који су од истих родитеља, тј. од истих оца и мајке рођена браћа, имају првенство у насљеђивању свога брата, претходећи другој браћи која нису од истог оца и матере. Поред тога, ако постоје дјеца њиховог другог брата који је од истог оца и мајке, и они се заједно позивају, а то значи браћа и дјеца рођеног брата, и потом брата њиховог који је скончао, стрица онима.

(Ако нема рођене браће нити дјеце)[91] такве браће, тада браћа која су рођена од различитих родитеља насљеђују брата са којим имају једног (заједничког) родитеља.

9. Ако скончa неко ко је имао брата од различитих родитеља, и имао синове од брата који му је од истог оца и исте мајке, чеда тог брата се поштују више од онога брата за његово насљеђе. Јер, од истих родитеља стричеви достојнији су од оне дјеце која су од браће различитих родитеља. Познато је да, ако не буде рођене браће нити дјеце од

такве браће, тада браћа која су од различитих родитеља насљеђују тога брата.

10. Ако не буде брата ни братове дјеце, други сродници који су са стране позивају се у насљеђе, они који су ближег степена. Ако се нађе да их има много истог степена, сви једнако насљеђују.

11. Ако отац даје мираз својој кћери, договоривши се да ће довољно бити за њу дати мираз и да она нема удјела у његовом насљеђу, није важећи договор. Неће се забранити кћери да наслиједи ако он умре без завјештања; најстарији брат под влашћу мираз да урачуна.

12. Предбрачни дар као и мираз треба урачунати када без завјештања скончa онај који га је дао, било да је мати било отац, или неко од усходних по роду или оцу или мајци.

13. И глув и нијем исправно се одобрава за насљеђивање.

14. Оно што се до испуњења завјештања догоди насљеднику, не чини (му) штету. Ако, на примјер, буде изгнан, или заточен након завјештања и опет се врати.

15. Важеће је одобрење, ако име насљедника није речено, но буде (од свих) признато познавање.

16. По правди, насљедници су потомци, и ако им не раздијели завјештатељ, сви се равноправно позивају и примају.

17. И заробљеник, ради наде на повратак, исправно се пише за насљедника, и роб његов. И ако се врати, прима насљеђе.

18. Уписах те за насљедника и потом бјеше вијест да си ти умро. Друго завјештање написах овако рекавши: "Пошто не могох имати онога кога жељех за насљедника, нека ми буде тај и тај насљедник." Према мојој вољи ти, најпрви, буди ми насљедник, и дaји дарове који су у завјештању, као што јеси у њему записан.

19. Када скончa муж или жена без завјештања, ниједног од усходних или од нисходних, или од оних са стране законског или родбинског нема насљедника, тада се позива муж да прими свеукупно насљедство своје жене, и жена мужа свог насљеђује.

20. За насљеднике можемо уписивати слободне, робове, и робове своје и још туђе. Но, и без ослобађања роба одобравање је важеће, зато што и без писменог ослобађања несметано се позива у насљеђе.

21. Робове који могу уписати насљеднике можемо уписати за насљеднике. Роб од личности господара свога има право завјештања.

22. Није увијек важеће када неко свог роба упише као одобреног насљедника, али ни након ослобађања, као што ћемо о таквом дјелу рећи.

Наложи неки муж оптужбу на своју жену, говорећи јој: „Са својим робом прељубу чиниш." Прије него се заврши суђење, поменута жена, умирући, поменутог роба по ослобађању постави за насљедника. Након њене смрти наста испитивање да ли је важеће одобрено (у завјештању). И законици написаше: „Роб који је оптужен за прељубочинство не може се ослободити завјештањем прије окончања суђења тој његовој господарици, јер он бијаше као узрок тој оптужби за преступ." Тако, иако је било одобрено за таквог роба, изузето је од сваког потврђивања.

23. Ако мати лажно обавијештена да је њен син војник скончао написа другог

насљедника, син узима насљеђе и даје дарове и ослобађања.

31. ГРАНА
О повраћају

1. Враћају се залози оних који су млађег узраста од 25 година, који су (дати) на продају њиховим зајмодавцима, осим ако је њихов отац залоге дао зајмодавцима, а не они сами.

2. Поврат се младима не врши у свему, већ у ономе (у чему су) од себе или од других оштећени, или осиромашени, или себе учинише кривима.

3. Непокретно имање онога који је непотпун узрастом, тј. њива или нешто друго такво, исправно се продаје ради његовог властитог дуга, или ради очевог дуга, или јавног, наравно при јавној одлуци судије.

4. Исправно се враћа онима непотпуног узраста оно што обманом лоше продаше њихови старатељи.

5. Повраћај који некоме припада, преноси се на његове насљеднике.

6. Ако, обмањујући, млађи каже да је старији, неће добити повраћај иако је млађи.

7. Онај који је млађи од поменутог узраста, а затражио скраћење времена до пунољетства, може повратити оно што је лоше продао, прије истека једне године након 25. године (свога живота). Такође, и оно што буде лоше купио или замијенио, може вратити купљено и опет узети новац прије истека поменутог времена. Овај приход припада и његовим насљедницима.

Ако неко непунољетан дарује нешто некоме од свог имања, може по навршетку 25 година (свога живота), у року од четири године тужбом свести рачун, и поново задобити своје имање.

32. ГРАНА
О раздјељивању

1. Раздјељивање за четворо дјеце јесте трећина чисте имовине; ако постоји више дјеце, половина. У ту наведену трећину или половину улазе они којима буде заповијеђено о раздјељивању, уз осталу имовину по коначној заповијести насљедника.

2. Треба давати дарове до осам унгија. Јер четири унгије,[92] то је трећи дио имовине, чува се насљеднику.

3. При раздјељивању треба одвојити дугове покојника, и оно што је за погреб, и издатке (трошкове), и цијену ослобођених робова, те остало од остављене имовине сагледати, колика је. То се сматра да је чиста имовина, и трећи дио тога нека узму дјеца.

4. Ако отац неком или некима од дјеце учини прекомјеран дар, неопходно је при расподјели заоставштине онолико сачувати сваком од дјеце колико је законски дио, колико бијаше прије дара којим отац дјецу почаствова.

На тај начин отада о даровима неће разглашавати нити негодовати, имајући по свему у очевој имовини што је према закону, онолико добијајући од те мјере колику и имовину очеву имаше прије него она бијаше потрошена даровима. Неће моћи говорити дјеца даровима почаствована, која су задовољна тим прекомјерним даровима, како сматрају да се овим одступило од очеве расподјеле. Но непринуђавани, ако су задовољни даровима, да приме удио у насљеђу, приморавају се да се на сваки начин уједначе са браћом мјером која се од тога примјењује, као што рекосмо, а то је да они усљед настале прекомјерности у даровима не могу имати мање него је то законска обавеза. Тамо је дозвољено оцу, који размтра удјеле све своје дјеце, ипак даровати њему љубљеним нешто више, а да осталу дјецу не оштети насталом прекомјерношћу према онима, и наше промишљање не преступити.

Ово, дакле, рекосмо за дјецу која су благодарна својим родитељима, а не за неразумне, на које и отац праведну и законску неблагодарност наводи. Ако се јави такав неко да постоји, и покаже се кривица неблагодарности, нека буду важећи законски списи о неблагодарним, и ништа од овог нашег узакоњења нека се не умањи.

33. ГРАНА
О одбаченим од насљеђа

1. Ако неко на своје родитеље руку дигне, или им нанесе тешку и срамну увреду, или их оклевета за кривично дјело које није против цара или против града, или живи са чаробњацима као чаробњак, или се усуди да чаробњаштвом или на други начин против живота својих родитеља договара, заповиједамо да такав буде одбачен од насљеђа.

2. Ако се смијеша са својом маћехом или са наложницом свога оца, одбачен је од насљеђа.

3. Ако буде клеветник против својих родитеља, и својим објављивањем учини да (они) поднесу тешку штету.

4. Ако (родитељи) лежаше у дуговременој болести, или доживјеше старост и немоћ, дјеца не марише за њихове бриге, (и) позивани од родитеља својих не хтјеше их удостојити старања.

5. Ако се догоди поменутим родитељима да буду затворени у тамницу, (а) дјеца имају могућност да измоле да уђу у њихово насљеђе од незавјештаног, тј. један од њих неће да га прими на своје јемство, или за човјека или за дугове, за онолико колико се покаже да треба бити затражено.

Ово за јемство заповиједам за мушки пол, и желим да се примјењује само за дјецу.

6. Ако буде оптужено неко од дјеце да је забранило својим родитељима да направе завјештање; као што, ако након тога могу начинити завјештање, имају власт да због такве кривице дијете оставе без насљеђа.

7. Ако у том забрањивању неки од родитеља умре без завјештања, и други ако због незавјештања уђу у насљеђе умрлог, или са дјецом оних који су забранили да буде завјештање, или са њима позванима, ако они који требаше имати насљеђе, штету неку од забрањивања завјештања претрпјеше, то нека покажу, и тако ће без насљеђа онај бити.

8. Не само ово већ и ако се преко воље родитеља син учлани у глумце, и остане да се бави тиме. Изузев, ако се не деси да се и родитељи њихови баве тим истим.

9. Ако (се деси) некоме од поменутих родитеља, који желећи да своју кћер или унуку дâ мужу, и уз њу према снази своје имовине мираз, а она неће да се договара о томе, већ изабере да живи сраман живот, без насљеђа је.

10. Ако неко од поменутих родитеља ум изгуби или постане ђавоиман, а дјеца његова или нека од њих, или ако нема дјеце други сродници његови који се позивају и без завјештања његовог не изврше дјела и старање које им приличи, тада ако се (овај) избави такве невоље има власт да оне који не бринуше о њему, које хоће – дијете

или дјецу или сроднике – упише у свом завјештању као захвалне или незахвалне.

Ако неко од туђинаца види да о некоме обузетом болешћу лудила не брину дјеца, нити сродници, нити други које је он записао као насљеднике, и жели да се – милосрђа ради – побрине за њега, дајем му власт, свједочења ради, да уручи писмо онима који су од завјештања и без завјештања позвани у насљеђе полудјелога, да треба да се потруде на бризи о њему. Ако се и након таквог свједочења опет не буду бринули, и човјек туђинац, тј. онај који није од његовог рода, примивши полудјелога у свој дом, трошењем своје имовине до његове смрти покаже као онај који се бринуо о њему, послуживши му и потрудивши се око полудјелога, без обзира на то што је био туђинац, заповиједам да уђе у примање тог насљеђа. Њихов запис ће бити оборен пошто бише недостојни, не побринуше се да се постарају за полудјелога, као што рекосмо.

Тако, дакле, као и друга поглавља о завјештању нека у својој снази остану.

11. И ако се некоме од претходно поменутих родитеља догоди да буде држан у заробљеништву, и његова дјеца – или сва, или једно – не потруде се да га искупе, ако се не може сам спасти невоље заробљеништва, заповиједам да у његовој власти буде кога хоће да, због разлога неблагодарности, у завјештању запише или не. Ако се не ослободи усљед небриге дјеце и немара, већ сконча у заробљеништву, заповиједамо да у примање његовог насљеђа не уђу они који се не потрудише да се побрину за његово избављење. Већ, ако сва дјеца не брину- ше за ово, остављамо сву имовину његову

цркви тога града од кога је, нека се да јавним пописивањем које ће се обавити јавно пред свједоцима, тако да ништа од тог имања не пропадне, будући да ће све што отада пређе Цркви дати за избављење заробљеника.

Но ово што бијаше речено за ова лица, није исправно оставити их без насљедства, ако се не деси да (за) неблагодарност буде написано и јављено.

Ако онај који буде ухваћен у заробљеништво није имао дјеце, и други, који се без завјештања позивају у ово насљеђе, не потруде се да га избаве, (и) он у заробљеништву сконча, ниједан од небрижних нека не уђе у ово насљеђе, чак и ако је начинио завјештање прије заробљавања, или је записао поменута лица за насљеднике.

12. Но и овдје се одузима одобрено насљеђе и друга поглавља о завјештању нека остају у својој снази, имовина таквих лица на изложени начин нека се да црквама градова из којих су. И не за друге какве год потребе, но за избављење заробљеника нека се троше: као што њих не избавише њихови, побринути се за избављење других, и њиховим душама таквим благочестивим дјелањем такође олакшање створити.

13. Ово вјерно сачувано (биће) и ако друго, туђе лице, тј. не од рода његовог, прије заробљавања упише за насљедника, и тај знајући да га је он уписао као стварног насљедника, не побрине се да га избави из заробљеништва.

Заповиједамо да се таква казна држи над онима који су напунили узраст од 18 година.

14. Код таквих кривица, када је за избављење заробљених потребно давати имовину, ако неко нема своје имовине, ако је претходно поменутог узраста, тј. 18 година, нека има власт давати и узимати у зајам злато, и полагати у залог покретну и непокретну имовину, ако има своју (имовину), или онога који је у заробљеништву.

Пошто се такви послови давања или трошења покажу као учињени ради избављења заточених, и извршени од стране лица самосвојних и пунољетних, заповиједамо да је утврђено оно што је учињено. Нека нико од таквих лица, у вези са поменутим разлозима које наведосмо, не тражи објашњење одлуке о тим пословима, осим наравно онога који, када се врати из заточења, треба да држи за утврђене те послове и уговоре, и да се о њима стара као о својим дуговима.

15. Ако неко од поменутих родитеља, будући правовјеран, примијети да његово дијете или дјеца нису вјере Саборне Цркве, нити се причешћују у светој цркви у којој сви преблажени патријарси јединствено и једнодушно правовјерну вјеру проповиједају, и уче цјеливати, односно сјећати се Светих седам сабора: првог у Никеји, и првог у Константинграду, и првог у Ефесу, и у Халкидону, и другог у Константинграду, па трећег у Константинграду и другог Никеји, и ако остају дјеца у таквом невјерју, дајем њиховим родитељима власт да их за такву изузетну кривицу у свом завјештању упишу као неблагодарне и одбачене од насљеђа.

И ово озаконисмо за кривице неблагодарности.

16. Дајући родно промишљање правовјерној дјеци заповиједам, да цијели закон чувају наведени јеретици: и за несторијане и за безглавнике, такође и за јаковите и једновољнике и за иконоборце, и које друге јереси постоје проклете од Саборне и Апостолске Цркве, и ако се покаже да у таквим неки остају, тако за њих без нарушавања чувати. А ако се некада родитељи нађу да у једној од ових набројаних јереси, и у другој некој сличној пребивају, и да су због тога одвојени од општења са Саборном Црквом, није им дозвољено да друге насљеднике себи одређују но само дјецу присаједињену Саборној Цркви; ако ли дјеце не буде, правовјерне сроднике за које се зна од мушког и женског пола чинити насљедницима.

Ако се након тога браћа која су од Цркве одлучена преобрате за насљеђе, дати им одговарајући дио имања у облику у коме се затекне, према времену у које се предаје, тако да никакво жалошћење или притужбу за приходе или за управу која је била у међувремену не поднесу правовјерни који су држали њихова претходно поменута имања. Према томе, као што забрањујемо продавање такве имовине коју стекоше од удјела браће која се не приопштише правовјерној Цркви, тако заповиједамо да се од њих никако не траже ни потражују приходи нити (полаже рачун) о управљању.

Ако и до краја свога живота у таквој обмани остану не присаједињујући се, тада заповиједам правовјерној браћи или њиховим насљедницима да имају пуно господарење над њиховом имовином.

Ако се сва дјеца, одвраћањем од општењ нађу страна Саборној Цркви, други ближ сродници мушког или женског пола кој поштују правовјерну вјеру и буду и п кажу се као заједничари Саборне Црк часнији су од ове јеретичке дјеце и не

приме њихово насљеђе. Ако и дјеца и ближи сродници буду страни заједничарењу са правовјерном вјером, тада ако њихови родитељи имаху свештенички чин, цркви тога града у коме дом имаху заповиједам да узме њихову имовину. Тако, ако се клирици олијене да прије истека рока од једне године одузму имовину таквих лица, њихово власништво имовине да се узме у нашу ризницу. Ако буду свјетовњаци, без икаквог разматрања њихово богатство такође нека уђе у нашу лично царску ризницу. Заповиједам да се овако држи и ако таква лица скончају без завјештања.

Свему што је против осталих јеретика у другим заповијестима озакоњено – и на несторијане и на безглавне, и на друге све који нису у заједници са Саборном Црквом, у којој се помиње претходно наведених седам Сабора и патријарси – и против њихових насљедника такође да се чува. Ако се бринемо за свјетовне кривице, колико више о спасењу душа промишљеније старање треба приносити?!

Пошто су овдје поменуте све кривице неблагодарности, и пошто је јављено за њих, ако једну, било коју, родитељи наведу у своме завјештању, и уписани насљедници наведене кривице или једну од њих докажу као истиниту, заповиједам да завјештање има своју снагу.

Ако се ово не буде поштовало, нека они који су уписани без насљеђа ништа не разматрају, већ недуго затим опет приступити именовању насљедника оборивши завјештање. Дјеца која нису у завјештању да у родитељско насљеђе на једнак удио уђу, тако да не осуђују дјецу своју лажљивим клеветама, (да она) никакве штете у родитељском богатству нека не претрпе.

Ако се нађу у неким таквим завјештањима или дарови неки, или некоме на повјерење предато, или ослобођења, или дарови остављени за старатеља, или се наведу нека која год поглавља позната закону, за све њих заповиједамо да се испуне и дају онима којима су намијењени, јер се за тај дио завјештање држи необорено.

И ово за завјештање родитеља установисмо.

Замислисмо да и с друге стране буде праведно, о завјештањима дјеце, да она буду установљена са неким запрећењима.

17. Заповиједамо, дакле, да није дозвољено дјеци да своје родитеље остављају без насљедства, или да их на било који начин чине потпуно страним својој имовини за коју имају власт да завјештавају, ако у својим завјештањима лично не напишу кривице које набрајамо.

Овако заповиједамо да буде ако родитељи предају живот своје дјеце на погибао, без било које кривице праведно наведене.

18. Ако се покаже да чаробњаштвом или врачањем или на други начин родитељи против живота своје дјеце намишљају.

19. Ако се отац смјеша са својом снахом или са наложницом свога сина.

20. Ако родитељи забрањују својој дјеци да начине завјештање о имовини за коју имају власт завјештавати. Свима је објављено оно што се држи за забрану таквих завјештања, што за личност родитеља запријетисмо.

21. Ако се догоди да муж дâ жени својој врачарију на смрт или на губљење ума, или жена мужу, или на други начин муж против живота жене или жена против свога мужа

намисли, заповиједамо да се таква кривица која је постала разглашена према закону испита и потпадне под закониту казну.

22. Нека дјеца имају власт да таквим лицима, која учинише такву одвратност свима познату, од своје имовине ништа не остављају у својим завјештањима.

23. Ако се о свој дјеци, или једном од њих, која су полудјела, тј. ђавоимана или су изгубила разум, родитељи не потруде на старању око њега, заповиједамо да се ту држи све оно оно што је за полудјеле родитеље претходно узакоњено.

24. Овим заповијестима додајемо и несрећу заточења: ако се догоди да су дјеца у њему држана и деси се да лијеношћу својих родитеља или небригом умру неизбављени, нека њихови родитељи никако не уђу у оно што су дјеца стекла, за што су дјеца могла завјештати, но све из овог поглавља нека се држи, што је и за родитеље и за сроднике који су од незавјештања призвани у насљеђе таквих лица, или што смо за туђинце записане за насљеднике претходно установили.

25. Ако неко од поменуте дјеце које је правовјерно примијети да му отац, или мајка, или обоје нису правовјерни, онако за та лица држати, како раније за родитеље озаконисмо. Ако такве кривице, или њихово објављивање, или једну дјеца напишу у својим завјештањима, и њихови записани насљедници или све јаве или једну од њих покажу као истиниту, заповиједамо да завјештање остане у својој снази.

Ако се тако не сачува, заповиједам да такво завјештање тада нема никакву снагу у одобравању насљедника, већ заповиједам да се при обореном завјештању имовина даје онима који су од незавјештања позивани у насљеђе упокојеног.

Давање дарова, тј. некоме на вјеру од њега даровање, и ослобађања, и давање старатељима и друга поглавља, као што бијаше речено, нека имају своју снагу.

Ако се нешто о даровима, или некоме на вјеру од њега дато, или ослобађања, или друга која год поглавља по другим законима нађу противна овој заповијести, заповиједамо да се тога не држи ни у ком виду.

26. И ове казне одбачених од насљеђа, које су за кривице незахвалности, за претходно наведена лица озакоњена бише. Ако се неки од њих помињу у другим преступима, они који тако учинише нека поднесу и друге казне које закони заповиједају.

27. Ово озаконисмо, како бисмо ослободили и родитеље и дјецу од понижавања у завјештањима.

Ако се неки именују за насљеднике, ако им и буде заповијеђено да се задовоље насљеђем, заповиједамо да се због овога не обара завјештање: ако им се остави мање од законског дијела, ово нека се нашим другим законима допуни од насљедника. Једина је брига нашег милосрђа да се понижавање уклони од родитеља и дјеце одбијених од насљеђа.

Родитељи су дужни запазити како су и сами били дјеца, и шта су од својих родитеља имали; слично томе и они који су сада синови труде се да својим родитељима лијече бриге, будући да и сами желе да буду родитељи и надају се да ће бити поштовани од своје дјеце.

28. И ово нам би угодно, благочестиво и радосно: да онај који је пунољетан не може наслиједити од незавјештања свог сродни-

ка од кога је био позван на одбрану његове ствари и не побрину се за њу немајући оправдан разлог.

29. Онај који је пунољетан а живи са оним који је непунољетан не може тога наслиједити од незавјештања, ако се није старао за његову имовину.

30. Ко има глува, нијема, безумна или луда, ако се не стара нити управља њиховом имовином, не може их наслиједити. Тако и за заточенике.

34. грана

О ослобођенима

1. Крајња подјела лица је оваква: међу људима ови су слободни, они су робови. И слободу, од које би смишљено име слободнима, треба овдје одредити.

2. Слобода је природна лакоћа и ширина (која) свакоме допушта да чини шта хоће, ако му то закон или принуда не забрани; принуда, да када хоћу нешто да учиним што ми није забрањено законом, забрани ми неко већом силом учинивши принуду; закон, када (под) пријетњом казном одустанем од чињења онога што желим. Страх не смета да се нешто чини по вољи и власности.

3. Ропство је установа незнабожачког закона, од које неко бива покоран господарству другога, насупрот природном закону. Јер, природа све створи слободне – измишљање ратова пронађе ропство. Ратова, пошто закон побијеђенима у рату заповиједа да су робови, и да робују онима који су их побиједили и заробили.

4. Робови се или рађају или постају. Рађају се они који нам припадају од наших робиња. Постају они који су нам робови од незнабожачког закона, тј. од плијена. Поробљена лица не потпадају ни под једну подјелу. Не може се рећи за неке да су више или мање робови. Ропство је, дакле, нераздјељиво. Код слободних налазимо многе разлике. Они су или благородни или ослобођени.

5. Слободни се дијеле на двоје, на благородне и на ослобођене.

Благородан је онај који је одмах са рођењем слободан и још јарам ропски није окусио, било да се родио из заједничког живота двоје благородних, било од двоје ослобођених, чак и ако је једно лице благородно а друго ослобођено.

6. Ако се неко роди од слободне мајке и оца роба, такође је благородан, као што је то и онај који се роди од слободне мајке и непозната оца, тј. од блуда. Не штети благородству младенца (то) што је зачеће било од блуда. Довољно је да мајка буде слободна у вријеме порођаја, чак и ако ју је вријеме зачећа познавало као робињу.

7. И обратно, ако зачне она која је слободна, (а) роди као робиња усљед неких кривица познатих закону, рођено (од ње) је слободно. Јер оно што се зачело неће имати штету од невоље која се десила матери.

8. Ако нека буде робиња у вријеме у које зачe, ослободи се од ропства, (па) након што прође кратко вријеме буде поробљена, те потом роди након поробљавања, заповиједам да рођено буде слободно. Довољно је ономе који је у утроби то што је између тих времена мати била слободна.

9. Неко може ослободити свога роба или у светим црквама, или код кнеза, или код пријатеља (својих), или посланицом, или у завјештању, или било којим другом коначном одлуком.

10. Заповијест наређује за свако ослобађање, које бива од војника, или од свјетовног човјека, ако ослободи за живота, да ако је неко при заједничком господару, ако умире (ослободитељ), било да половину, било трећи или колики год удио има у робу, ако су двојица или ако је више заједничара, нека буду принуђени да продају свој удио или томе заједничару који жели да ослободи, или његовом насљеднику. Дозвољено је и тог роба са ослобађањем уписати за насљедника, да сам дâ своју цијену. (Ако заједничари одбијају продају свог дијела и узимање цијене),[93] нека постане слободан не дајући ни цијену. Нека његову личну имовину сви заједничари имају према удјелу у господарењу над њиме, (а) ослободитељ нека има власт да свој дио робове личне имовине дâ ослобођеноме. Удио ослободитеља може припасти само ослобођеноме.

Ако роб буде оптужен за било какву кривицу у полагању рачуна, кнез одређује вријеме, и прије него то вријеме истекне, роб мора проћи испитивање и, ако је нешто дужан, дати и ослободити се.

Нека цијена роба буде 20 златника ако је без вјештине и ако буде старији од 10 година; ако је млађи, 10 златника. Ако зна неку вјештину, осим писарске и љекарске, 30 златника. Ако је писар или љекар, писару је цијена 50 златника, љекару 60. Ако робови буду ушкопљеници који не знају (никакву) вјештину а старији су од 10 година, њихова цијена је 50 златника; ако знају неку вјештину, 70 златника. Ако буду млађи од 10 година, 30 златника.

Ако заједничари одбију да узму цијену, говорећи „и сами (га) желимо ослободити", сви заједно нека га ослободе, (при чему) лична имовина ослобађаног роба у њих остаје, према удјелу господарења. Сви ослободитељи тако треба да чине са дијеловима имовине ослобођеног.

11. Зажели неко туђу робињу, и договори са њеним господарем да ће другог купљеног дати за њу ако господар робиње или њу ослободи или је преда ономе који ју је зажелио. Он, узевши робињу и сјединивши се с њом, и дјецу имавши од ње, не даде купљеног кога је благоразумно обећао за њу.

Тада приступи судији онај који је некада био господар робиње, (а овај) му написа узвратно заповијест говорећи: „О томе што си некада договорио између себе и онога, за кога помињеш да је робињу ради брачног сједињења узео, јер то ти бијаше по вољи и договорио си се да ти дâ купљеника за њу – дужан си знати да, ако си је ослободио, или предао ономе и тај је ослободио, немаш власт да обориш ослобађање. Но, само ако не прође утврђено вријеме за тужбу због преваре у обећаном, а то је двије године, и вјеру договореног – тј. уговор – тражити да се поцијепа, и тужити због преваре у обећаном давању.

Ако је у тебе остао запис о господарству над том робињом, приступивши кнезу те области можеш је повратити са дјецом од ње рођеном, уколико се не подигне неко потраживање за њу."

12. Ако господар преда своју робињу као слободну, (и) муж који је слободан узме је, вјерујући ономе који му је даје, исто тако и запису начињеном или неначињеном за мираз, који је (господар) својом вољом уредио, није праведно не закључити брак.

Но након овога ћутати о ослобађању, било да се то мужу било жени деси од господара, заповиједамо да се такав или таква одмах преведе у благородност, и брак да буде као (брак) слободних и благородних.

Ако господар било ког лица не склопи брак, ако оно што се догодило и скрије, будући подмукао, како би касније кривицу пребацио на оне који су се сјединили, казнићемо (за) такво злодјело ако се јасно докаже, и одузимамо господарство од тога који је замислио такво лукавство. И нека буде, поново, и овај брак, као да је уговорио онај који је имао власт, и тај нека отпадне од господарства, нека се одмах поробљено лице преведе на благородност.

Тако нека буде учињено ако удеси или ако зло учини господар. Јасно је да и дјеца из таквих бракова слободна и благородна бивају.

13. Роб који се прикључи војсци са знањем свога господара постаје слободан.

14. Онај који јави (за) убиство своме господару нека заузврат прими ослобађање.

15. Знамо и сада неку од древних заповијести која наређује да се имовина оних који умиру без завјештања, који по закону немају насљедника од незавјештаног, у нашу царску ризницу уноси. С тим много пута и поробљена лица улазе, као што отада на њима неодвојиво остаје ропски јарам.

Ради тога милостивост наша, милосрдним и сажаљивим оком одсада заповиједа: сва поробљена лица која долазе од незавјештаног у нашу царску ризницу, у свим нашим градовима и (међу) људима, убрзо од тада на слободу отпуштати и изводити, и чинити их по закону Грцима у свему, чак и ако се сва имовина састоји од ропских лица.

Ако неко такво законодавство презре, нека не добије ослобођење од својих личних гријехова!

35. ГРАНА

О даровима датим у завјештању или за живота или за случај смрти

1. Даровани, тј. онај који узима дарове, не може један (дио) узети а другог се одрећи.

2. Ако је стадо остављено на дар, и приплод, тј. оно што се окотило, узима даровани. Ако се и умањи, ако и (само) једно живо остане, узима га даровани, ако је и престало да постоји стадо, тј. угинуло.

3. И кућа ако буде остављена на дар и изгори, даровани узима земљу.

4. Ако се догоди да неко остави имање својој браћи, (а) након тога некоме другоме ту њиву намијени за дар, сви даровани заједно нека уприме имање.

5. Намијених ти на дар свог роба са његовом личном имовином. Предомисливши се након начињеног завјештања, ослободих тог роба, или га продах, или се деси да он умре.

Не само за њега већ и за његову личну имовину губи снагу намјењивање дара. Ако оно што је прво није потпуно, не може се саставити оно што буде након њега.

6. Ако некоме буде намијењен дио имовине на дар и одвоји (free дародавац) од имовине која се насљеђује, отпада потраживање дарова које њему припада, за које је примио имовину. Ове дијелове потраживати не можемо.

7. Ако се дио добра намијени за дар, насљедник има избор: или да дâ ствари од дијела имовине, или њихову цијену. Ипак нека за нераздијељену (имовину) дâ већи износ.

8. Ако (неко) има многе и различите ствари у имовини, намијени ти на дар једну од њих или више, и не објави која је то од њих, нека насљедник који може да бира даровалном не даје најгору ствар, но ону средње вриједности.

36. ГРАНА

О старатељима

1. По градским законима старатеље имају они који су слободни, који због непунољетности не могу себе бранити нити заступати.

2. Ако сироче има парницу са својим старатељем, потребно је да тражи себи помоћника.

3. И нијемоме се даје старатељ.

4. Синовима чији је отац у заточеништву не даје се старатељ, но се даје чувар имања. Када се отац врати, син му опет бива под влашћу, као да није ни био заточен.

5. Ономе који има старатеља болесна или стара даје се чувар, који је још и управитељ (његовом) имовином. Кнез поставља и такозваног помоћника, због невоље (која се догодила) старатељу.

6. И епарх и кнез могу давати старатеље, као и онај коме је привремено повјерена дужност управе епархијом[94] у случају да је кнез умро.

7. Војводе дају све хранитеље, али само онима из њихових градова, или села која су под њима.

8. Мушкарци који су пунољетни достојнији су од жена за старатељство, осим ако су ту мајка или баба. Оне се позивају за старатељство, имајући част већу од свакога који би могао бити хранитељ, од чега је изузето једино оно што је у завјештању одређено.

9. Ближи сродник бива хранитељ. Ако буду многи истог степена, сви бивају старатељи.

37. ГРАНА

О томе када приличи зајмодавцима да туже насљеднике упокојених

1. Заповиједамо да заиста нико нема власт насљеднике упокојеног, или родитеље, или дјецу, или жену, или сроднике, или друге из његовог рода, или јемце прије чекања од девет дана, у које је обичај да се тугује, да их окривљује нити да их тужи, или на било који начин да их узнемирава, или да им подноси какву признаницу, или да их позива на суд, било због дуга који се нашао код умрлог, било због неког другог разлога који се посебно тиче поменутих лица.

2. Ако се прије истека девет дана неко дрзне да хвата нека од претходно наведених лица, или да уграби неку изјаву или обећање, или да узме јемство од њега, заповиједамо да то све буде неважеће.

3. Након истека девет дана, ако неко сматра да има тужбу на таква лица, нека то по закону објави и суди се. Никакву смутњу, јасно, нека немају тужитељи због таквог чекања и временског рока, или због правичности било које врсте.

38. ГРАНА

О градњи нових кућа, и о обнављању старих, и о другим стварима

1. Неко чини ново дјело (када) или хоће саградити, или разрушити нешто и измијенити претходни изглед.

2. Робу зидару исправно наручује неко да

не одјељује нити да прима мјесто. Роб не може наручити код другога који зида.

3. Ако ствар на којој се врши дјело има више власника, ако и само једном буде заповијеђено, исправна ће бити заповијест и сматра се да је била (упућена) ка свим господарима. Ако један од господара након заповијести и догради нешто, не туже се због тог дјела други. Не доликује због нечега што је учинио други, штету наносити онима који то нису учинили.

4. Заповиједамо, који стару кућу обнавља, нека не мијења стари изглед, и нека не одузима свјетлост или поглед сусједима, осим ако такву службеност[95] нема по договору или му је то допуштено по захтјеву, те да је дозвољено да измијени стари изглед како хоће. Јер ако има такву службеност, нека гради неометано шта хоће, чак и ако штету чини сусједима, будући да му је то дозвољено по договору или по тражењу.

Када двије куће буду једна наспрам друге, међу њима треба да буде 12 стопа,[96] почевши од темеља здања и одржавајући (растојање) све до пуне висине. При чувању овог растојања дозвољено је свакоме на неограничену висину своју кућу подићи, и начинити у њој прозоре кроз које жели да гледа, било да хоће да сагради нову кућу, било да обнови стару или од пожара уништену.

5. У овом богатом граду, тј. у царском граду, не одузимај поглед сусједов који захтијева само дванаест стопа, ако гледа право према мору стојећи у својој кући, или сједи у њему непринуђаван да се извија на страну како би видио море.

Ако растојање између двије куће буде више од 12 стопа,[97] дозвољено је ономе који то жели неометано градити и одузети поглед на море који сусјед има.

6. Ако неко из кухиње, или из захода, или са степеница тј. стубишта, или од такозваних улица куда људи пролазе, има поглед на море, такав поглед онај који унутар 100 стопа гради неометано одузима, ако само буде 12 стопа (растојање) међу двјема кућама.

Ако постоји и договор који допушта некоме да гради кућу, нека се држи договореног, ако и штету чини сусједу за поглед који је ка мору, било да је то договорио сам тај који сада господари кућом, било они који су му предали кућу. Јер, не доликује нечију службеност поништити по снажнијим (општим) законима.

7. Не може један заједничар наметати службеност на заједничкој кући без сагласности другога.

8. Службеност за поглед не односи се на дрвеће и баште.

9. Када до средине постојеће (улице), уске или широке мјере, размјерава своју кућу, ако је уска или широка мјера већа од 12 стопа, нека не отима што је прекомјерно и нека не дода својој кући. Не нареди заповијест 12 стопа на штету јавном путу, но да простор не буде ужи од 12 стопа међу зградама. Када се нађе већа улици или путу мјера, ништа од ње не одузимати, већ нека град очува своју цјелину. Ако се због старе зграде нађе међу њима чист простор ужи од 12 стопа, никоме од њих није допуштено подизати своју зграду више од старе, или правити велике прозоре.

10. Ако буде 10 стопа између а не мање, тада велике прозоре кроз које се гледа ономе који зида није дозвољено да прави, ако их није раније имао; прозорчић му је допуштено правити над подом са отвором на шест стопа (од пода).

Нико не може правити лажни под у свом дому, и ради тога правити врата која доводе свјетлост и гледати кроз њих.

11. Заједнички зид ниједан од заједничара не може разрушити, или обновити без воље заједничара, будући да није једини господар.

12. На голу мјесту није забрањено повећавати висину куће.

13. Ако онај који обнавља урушену зграду зажели да је подигне вишу и наштети прозорима сусједа, или нешто друго учини на штету сусједу, принуђава се да очува и величину и устројство претходне куће, као и стари изглед.

14. Онај чије су куће због службености превисоке, (и) у власти му је да их подигне прекомјерно, оним сусједним кућама које се налазе под њим не (треба) отежати тежим службеностима већ колико су дужни поднијети.

15. Није исправно да неко забрањује своме сусједу да отвара врата према јавном путу унутар ивице олука крова, чиме се не штети улици, тј. јавном путу.

16. Ако извор са кога неко води воду пресахне на неко вријеме, чим се врати својим жилама, и вода опет почне тећи, нека му се обнови службеност, и нека му се устроји водни ток као што је прије био.

17. Нико не може правити ни пећ, нити кухињу уз једини заједнички зид, чиме би огањ оштетио заједнички зид.

18. Ако неко начини прозор, од кога дим излазећи прави штету онима који живе изнад, они који трпе штету према закону могу му забранити да испушта дим, осим ако му ради неке потребе допустише да испушта дим.

Но и насупрот томе, онима који живе на вишим спратовима забрањује се да проливају воду или бацају смеће, и штету чине онима који живе у нижим становима. Свакоме је дозвољено да чини у своме дому све оно што другоме не штети. Овако се расуђује и за смрадни отпад.

19. Ако се твој зид нагне на моју кућу, ма и пола стопе, присилићу те да га исправиш.

20. Ако дрво мога сусједа које стоји насред његовог дворишта, пустивши велико коријење, наноси штету темељима моје куће, нека заповиједићу кнеза мој сусјед буде присиљен да га посијече.

21. Ако неко у туђем зиду према потреби направи прозор, биће принуђен да о свом трошку уреди зид према старом изгледу.

22. Нико не може бацати смеће близу туђег зида, осим ако то не изискује дјело службености.

23. Ако буде нека потреба да се измијене подземне глинене цијеви од захода, нека свако пође од свог захода да поправља док не стигне до захода другог сусједа.

24. Подземне цистерне, тј. глинене цијеви тако треба чистити и поправљати, почињући свако од свог мјеста, па све док не стигне до мјеста других власника, тј. захода као што је претходно речено, и заједничких захода који се доље спајају.

Ако такве подземне цијеви иду кроз вртове, власнику тог врта треба ископавати земљу која се надојила од тог смрада и чистити од тога насталу штету, учествујући у сличним поправкама које врши онај који

држи такав врт, избацујући тако смрад из тог врта.

25. Не договара се такав вид службености, да ми не буде допуштено у мом дому запалити ватру у кухињи, или наложити ватру и сједити, или бањати се. Дакле, ако тако буде договорено, по закону је ништавно.

26. Уколико уговори буду противни или законима или добрим обичајима, њих ће одговарајући закони чинити потпуно ништавним.

27. Ако неко продајући кућу засигурно каже купцу да је кућа оптерећена службеношћу, не принуђава се да је преда слободну од те службености. Тако, дакле, ако није направио службености, може је службеношћу оптеретити прије предавања, тако да буде под службеношћу према кући продавца или према туђој кући.

Ако при самој продаји лично каже: „Кућа је у службености према томе и томе", и остави њему службеност, нема потраживања.

28. Никоме није дозвољено да дим из кухиње, или из пећи у бањи, пушта на сусједа, или смеће или воду да баца, (јер) то су врсте службености.

29. Ако сам ти према службености дужан да ништа не саградим, па саградим, и прође дуго вријеме, одузима се теби службеност против мене због (протока) времена.

30. Могу поставити љествице близу заједничког зида. Од тога не бива никаква штета, будући да (их) је лако уклонити.

31. Ако си ми дужан према таквој службености, да ти није допуштено саградити своју кућу високо, немој штетити свјетлости моје куће, која кроз прозоре на моме зиду улази к мени. Ради неких радова ја на десет или двадесет година запуших своје прозоре, или их зазидах, тј. заградих, и осташе тако за поменуто вријеме, тада ми пропада право службености, када ти узвисиш кућу, и она остане уздигнута на тој висини 10 или 20 година. Тако тада и ја не требах службености када имадох заграђене прозоре, и ти си себи уредио ослобођење да узвисиш кућу. Тиме ми престаје службеност.

Ако за толико времена док мени бише заграђени прозори код тебе не бијаше ништа ново, тј. ниси узвисио своју кућу, службеност ми је сачувана, и ако отворим прозоре након 10 или 20 година, (а) ти пожелиш узвисити кућу, могу ти забранити због правде која је прешла на моју страну.

32. Ако ми буде дозвољена службеност, тако да ми се допусти да своје греде положим на твоју кућу те тако, пробивши твој зид, ту положим своје греде; затим их извадих, и 10 година проведох не полажући своје греде у начињене рупе. Ако рупе осташе тако отворене, као што су биле када извадих из њих своје греде, никакво вријеме ти неће донијети ослобођење (од службености).

Ако, пошто ја извадих греде, ти рупе загради и зазида, и након зазидавања прође 10 или 20 година, добићеш ослобађање. На тај начин ово власништво си узео рупама зазиданим толико дуго.

Ако ниси ништа ново учинио, но си их оставио у истом облику у коме бијаху, сачувано ми је свагда право службености, и ако се догоди да након 10 или 20 година зажелим да опет положим греде у те рупе на твом зиду, ништа ми то не брани, будући да ниси зазиђивањем уредио себи ослобађање.

33. Службеност пута који води ка гробовима не може престати никаквим протоком времена у току којег се (пут) не користи.

34. Ако неко, без заповијести цареве послате градском епарху, многе улице или (једну) страну неке од њих прикључи своме дому, или их одузме за своју потребу дотакавши их се тријемовима, без икаквог изговора да врати граду стару управу.

35. Када ради заједничког водовода један од заједничара троши за његову обнову, има према своме другу тужбу због потраживања издатака које је имао само он ради заједничке ствари, (ради) трошкова које је сносио.

36. Ако ти неко ради црпљења дозволи воду која је у његовој власти, принуђен је и не желећи да ти дозволи градњу пута, ако се другачије не можеш користити црпљењем колико ти је довољно.

37. Никоме није дозвољено дозидати подземним цијевима, тј. прикључити се заједничком зиду и тако довести воду.

38. Свака службеност и свако (договорено) употребљавање, ако се не искористи, престаје с протоком времена: ако су ту присутни а то не помену – за 10 година, ако су далеко – престаје за 20 година.

39. Онај који је са добром вјером купио голу земљу, па потом сазнао да је она туђа, и саградио нешто на њој, не (може) потраживати издатке. Дозвољено му је само да са тог мјеста узме оно што је саградио, без штете (за) господара земље.

40. Ако неко са добром вјером купи туђе поље не знајући, сије ли или зида на њему, судија би требало да суди не према затеченом (стању), већ да размотри лица и узроке. Лица овако: ако истински господар поља, будући богат, хтједе слично да чини, или зидати, или орати и сијати поље, пресудити да он дâ трошкове који су били, и тако узме поље, а то значи "колико бијаше добро поље, са толиким трошковима осудити га". Овако, дакле, ако господар земљишта, будући богат, хоће да чини онако.

Ако се деси да је он сиромашан и нема намјеру да тако ради, довољно је да без штете узме земљиште од онога који земљиште држи у доброј вјери. Све што је створио онај који држи земљиште, након разрушења (те) саграђене ствари, продаје уколико жели узимати, ако господар земљишта није спреман да му дâ (за то).

Узрок овај треба размотрити: ако се деси да господар земљиште има ради трговине, па жели да га прода. Тада му се неће допустити, ма био и сиромашан, да само земљиште на којој је грађевина дâ за цијену, но ако у нечему земљиште постаде, и у том да буде осуђен.

41. Ако неко, држећи у злој вјери неке ствари, или продајом, или као дар, или како другачије их дâ, сматра се да, ако се власник тих ствари не успротиви према закону купцу, или даропримцу, или томе коме су ствари на било који други начин дошле, прије истека 10 година знајући ово и живећи међу ту настањеним, а прије истека 20 година живећи међу удаљенима, онај који је примио такве ствари имаће их пуноважно након 10 година – јасно ако је он од оних ту настањених, (односно) након истека 20 година ако је од оних који су отишли далеко.

Ако стварни власник проданих ствари не зна да ствари њему припадају и да су продате, заповиједам да се он не искључи, осим ако не истеком 30 година, (тако да) не може говорити онај који ствари на тај на-

чин држи, како их држи у доброј вјери – он, који их је некада примио од онога који их је држао у злој вјери.

У вези застарјевања за 10 година намислисмо да, ако се нађе некада неко од поменутих ко је од тих 10 година времена застарјевања неколико година био код куће, а у току неколико (година) боравио далеко: онолико година на 10 додати, колико је од тих 10 провео у одсуству.

42. Покретна имовина држана у току три године без приговора постаје власништво.

43. Који има службеност да напаја и напаса овце у твоме пољу, може имати и службеност да направи у њему и колибицу.

44. Ономе који хоће да сагради нешто близу туђег гумна, а тиме би нанио штету његовом господару, нека од њега (господара) буде забрањено.

45. Онај који кроз туђе поље води воду са знањем господара поља, има службеност на том пољу на озакоњено вријеме, а то је три године.

Ако господар поља прије истека овог времена њему забрани да води воду, не може потраживати од њега трошкове које је имао за водовод, већ господар земљишта постаје власник и тог водовода, све док је водовод читав. Када се он разруши, стари власник може узети ствари.

46. Ако први државалац поља или зграде не може забранити пролазак воде, ни онај који га је сада купио не може забранити. Сматра се, дакле, да га је са таквим оптерећењем купио.

47. Нижи дијелови њиве прећутном службеношћу су дужни да примају воде виших дијелова, имајући у томе корист, умјесто оптерећења, примајући сву масноћу виших мјеста.

48. Ако (неко) пет година не користи према службености моју њиву, и продам (је) другоме, прибраја се (тих) пет година купцу, да онај (корисник службености), ако за следећих пет година не користи службеност, без ње остаје.

Да би се стекло ослобођење од службености тражи се укупно озакоњено вријеме. Да би престала (службеност) због некориштења, довољно је да није кориштена укупно озакоњено вријеме. И не испитујемо да ли један, да ли многи не користише.

49. Ако неко јавни пут или земљу од туђег поља копа, нека не прелази међе.

50. Ако неко копа желећи да подигне зид, нека остави једну стопу од туђе међе. Ако подиже кућу, шест стопа нека остави. Ако канал или јаму копа, колика јој је дубина, толико нека остави. Ако бунар копа, нека остави сежањ,[98] ако ту одраније не постоји сусједни бунар који би био оштећен новим дјелом. Маслину и смокву треба садити девет стопа од туђе међе. Остале (врсте) дрвећа пет стопа.

51. Ако близу твога поља имам водовод,[99] такву службеност прећутно прати: поправљати овај ток, тако да могу својевољно улазити, као и моји мајстори ради поправке водовода. Дужан си и да ми оставиш одстојање од мјеста, тако да могу здесна и слијева долазити на ток и на њега полагати земљу и камење, и блато које канал избацује, и жар и пијесак ради поправке водовода.

52. Ако продајући дио поља договорим да кроз њега проведем воду, и озакоњено вријеме прође а да не начиним водовод, важећа ми је исправност договора. Ако направих, (но) не користих, пропада.

53. Ако се саставља службеност за воду тако да се тражи само за жетву, или на један мјесец, удвостручује се вријеме за које се тражи. Исто важи и за пут. Ако је више дана, или више часова, или једну ноћ, или један дан, или један час, законско вријеме пропада. Јер једна је службеност.

54. Суђење за међе и за постављање међа искључује застаријевање због дугог времена, већ има мјеста само застаријевању од 30 година.

55. У истрагама о међама, судија треба да прати или међаше или јавне пописе који су састављени прије почетка (суђења). Овако је осим ако се различитим смјенама државалаца и судом оних који су неко вријеме државали, међе покажу измијењене. Тада треба размотрити њихове међе које бише од државалаца установљене, а не старе.

56. Када јавни пут задеси земљотрес, или га поплави ријека те пропадне, господар који ту близу живи биће принуђен да јавни пут дâ кроз своју земљу.

57. Ако ријека тече између двије њиве, односно између твоје и моје, и тако помало и неопажено додаје земљу мојој земљи, тако да нико не може израчунати колико је и за које вријеме нашег власништва додато, то бива моје.

Ако је ријечна бујица и навала неки дио твоје њиве отела те додала мојој њиви, јасно је, оно што је додато, у твоме је власништву. Ово није неопажено.

58. Ако вода која се спроводи водоводом, тече до неког мјеста, и не појављује се по цијелом водотоку вода, разрушивши се можда насред водовода, службеност се чува неповријеђено за сав водоток.

59. Сваки најам који припада часном дому тј. цркви, или лични тј. нека имовина, или залагање неких мјеста, поља или кућа, не прелази 40 година, које одговарају времену застарјевања за сваки такав часни дом, чувајући своја времена.

60. Ако неко повриједи тијело слободног, бива осуђен на трошкове (његовог) лијечења и пропалог дјела, а не (и) унакажености. Тијело слободног се не процјењује.

Ако се тијело роба повриједи, бива потраживано као што је раније речено, као и (за оно) у чему се смањила његова вриједност.

61. Онај који има парницу са неким око непокретне ствари која је држана из неправедних разлога, не спречава се због истека 30 година нити губи своје право на приговор, потврђује се у свом праву.

62. Неопходно и по вољи нам бијаше заповиједити да они који су ради кривице послати у изгнанство и у своме дому (заточени), временом се не ограничавају.

63. Но, ни онима који не напуштају царске службе не рачуна се вријеме, онолико колико пребивају у мјесту царске службе, док се не врате.

64. Глуви, и нијеми, и ђавоимани, и заточеници не ограничавају се временом. Тада њихово вријеме почиње тећи: овоме када изађе из заточеништва, а онима када се ослободе страдања.

39. ГРАНА
О казнама

1. Онај који изазива непријатеље у рату, или предаје своје противницима, кажњавају се одсијецањем главе.

2. Онај који направи магију која је на погубљење човјеку, или је има код себе,

или је продаје, кажњава се према закону о убицама.

3. Ако неко у ноћи убије онога који краде, онда ће бити казне када га није могао поштедјети без опасности.

4. Оне који од својих војника бјеже ка непријатељским, дозвољено је без опасности (од казне) убијати као непријатеље.

5. Ако неко, знајући некога (као) слободног, купи га или прода, или дâ, или преда у миразу, или замијени, ако се докаже једна од ових кривица, нека се таквоме одсијеку руке.

6. Такозване бунџије и они који побуну међу људима стварају, ако им каже властелин да се оставе тога, и не послушавши остану у томе, у изгнанство се шаљу.

Ако направише мноштво побуна и нереда, много пута хватани бише у таквим злим навикама, бијени и острижени нека буду потпуно отјерани. Ако им кнез то није помињао, само нека буду избијени палицама па пуштени.

7. Онај који, надајући се на своје господство, истргне онога који је прибјегао у пресвету цркву, биће избијен па у потпуно изгнанство послат.

8. Онај који некоме заповиједи да убије другога, осуђује се као убица.

9. Нека нико не продаје варварима, тј. туђинцима, склопљена оружја, или расклопљена, или гвожђе, будући да ће за такве казна бити плаћање главом.

10. Онај који се штетно припрема против царева спасења, убија се и дом његов се разграбљује.

11. Онај који убије дијете, подлијеже казни за убиство, и ономе који убије млађег од 25 година суди се као убици.

12. Онај који зна за неког да је бајач, нека га ухвативши преда суду јавности. Ако било који човјек ухвативши овога не преда га јавности, нека прими крајњу казну.

13. Ономе који прави губу у житу, и онима који му помажу нека се одсијеку руке. Управитељу тога села у коме бијаше превара, (а) помагао је у таквом преступу, било да је земљорадник, било да је роб, било да је домаћин, било да је трговац, и њему нека руке буду одсјечене.

14. Клеветник нека је подвргнут таквом страдању.

15. Чувени разбојници нека у мјестима у којима су разбојништва чинили буду и обијашени. И прилично је, да би се због призора уплашили они који слично чине, и да то буде на утјеху сродницима убијених.

16. Свакоме је без бојазни дозвољено убити разбојника.

17. Они који од нас својом вољом прилазе к непријатељима и извјештавају их о нашим договорима, вјешају се на вјешала, или бивају спаљени.

18. Ако неко буде откривен да је знајући, тј. намјерно куће запалио, или гомилу жита која је лежала близу куће, нека буде предат огњу.

Ако је нешто слично урадио ван града, нека му се одсијеку руке.

19. Непријатељи и они који од нас к њима сами пређоше мачем се кажњавају.

20. Чинити магије клањем, тј. жртвама, забрањено је. Они који тако чине, мачем се кажњавају.

21. Они који на штету људима призивају демоне, осим ако то у незнању чине, мачем се кажњавају.

22. Робови или ослобођени који у ланце везују и одводе слободне, бивају бијени и острижени, и нека им се руке одсијеку.

23. Ономе који одбија заповијести обје руке одсијецати.

24. Ако неко прими одбјеглог роба, нека га дâ његовом господару са другима који су с њиме, или 20 златника. Колико пута га прими, толико пута се повећава казна.

25. Против некога који је уграбио неку ствар од имовине у пожару, или у земљотресу и рушењу куће, или при потапању лађе, или против онога који је обманут примио такву ствар, уколико се помене пред судијом прије истека те године, нека се власнику тога дâ четвороструко; након те године, двоструко.

26. За пет година гаси се гријех прељубочинства. Но, ово говоримо о онима који су сагријешили са женом њеном вољом.

27. Они који уче бешчасним заповијестима, подлијежу крајњој казни.

28. Манихеји који бише хришћани, а потом чинише манихејска (дјела), или они који знају за такве и не предају их кнезовима, подлијежу крајњој казни. И они који су у достојанству, или у војсци, или у друштвима, дужни су да се брину да ли је неко од њих такав. Ако сазнавши не предају га, па ма били и правовјерни, примиће крајњу казну.

29. Манихеји бивају изобличавани и по смрти. Јер њих нико не насљеђује по завјештању, или од незавјештаног, чак и ако буду сродници правовјерноме, осим дјеце, већ се њихова имовина уноси у нашу ризницу. Само њихова дјеца која су правовјерна насљеђују их.

Тако важи и за донатијане.

30. Онај који врши јелинске жртве, или поштује идоле или их кади, или им пали тамјан, подлијеже крајњој казни. Мучени бивају, такође, и они који им помажу, и који се познају с њима и који служе жртвама.

31. Ако јеврејин има роба хришћанина и обреже га, нека му одсијеку главу.

32. Ако се јеврејин дрзне да квари хришћанско учење, казна ће бити плаћање главом.

33. Онај који се удостоји светог крштења, и опет јелинствује, подлијеже крајњој казни.

34. Они који су одступили од правовјерне вјере и постали јеретици, или принијеше жртву идолима, или обећаше да ће принијети некоме жртву не могу завјештавати нити дарове давати, нити могу што узимати од завјештаног ни од незавјештаног.

35. Онај који убије усходног по роду, или нисходног, или сродника, нека буде предат огњу.

36. Роб који зна за отимање своје господарице и помаже га нека се спали огњем.

37. Огњу се предају робови који се договарају против живота својих господара. Нека буду кажњени и они робови, када буде убијен господар, који чуше његов глас или наслутише договор који је био против њега и не окупише се, ако се ово у кући, и на путу, или у пољу догодило.

38. Онај који учи варваре да праве бродове, кажњен ће бити плаћањем главом.

39. Без кривице је онај који убије онога који га је напао, када је тај хтио њега самог убити.

40. Онај који отме жену, или заручену, или незаручену, или удовицу, било да је благо-

родна, било робиња или ослобођена, нарочито ако то буду жене посвећене Богу, ако и своју заручницу отме, те ако са оружјем, тј. са мачевима или са коцима направи отмицу, мачем се кажњава. Они који су му помагали, или знали и послужили му, или свјесно подржали, или било какав допринос дали, нека буду бијени и остригкени, и нека им одсијеку носеве.

Ако отмицу учинише без било каквог оружја, ономе који је учинио отмицу нека се одсијеку руке; они који су им помогли у отмици, и они који су знали и послужили им, или их свјесно подржали, или дали било какав допринос, бијени и остригкени нека буду протјерани ван граница.

41. Ако неки слуга или роб оклевета свог господара за кривицу, нека му одсијеку главу. Промјена ће бити уколико је потврђена оптужба. И ослобођени (ако налаже) кривицу на ослободитеља, или на насљедника његовог, исту казну нека поднесе као роб и слуга.

42. Онај који прељубочинца затекне смијешаног са својом женом, ако му се деси да га убије, не терети се као убица.

Ако неко подозријева да се неко жели неприлично подсмјехнути цјеломудрености његове жене, и пошаље к њему три писма опомене, имајући свједочанства међу људима поузданим, и након та три писма са свједоцима нађе га како прича са његовом женом, ако је у његовој кући, или у кући те жене, или у дому прељубочинца, или у гостионици, или у мјестима која су пред градом, муж има власт да таквог својим рукама убије, не плашећи се због тога никакве невоље.

Ако на другом мјесту тога нађе како бесједи с његовом женом, или у цркви, нека позове три поуздана свједока којима може доказати да је тога нашао са својом женом, (те) га кнезу преда да овога испита за кривице. Знајући поуздано за тога да је, након три писмена опомињања, нађен са таквом женом, таквога, дакле, због само овог казнити за гријех прељубочинства, не тражећи ниједан други доказ.

Муж има могућност да, ако хоће, говори против своје жене, и према закону поднијети оптужбу против ње.

43. Жена која, имајући мужа, са својим робом прељубу учини, биће сама бијена и остригкена, те поднијети одсијецање носа, истјерана из града у коме живи, и лишена све своје имовине. Роб који је прељубу с њом учинио биће кажњен мачем.

44. Жена која нема мужа и смијеша се са својим робом, ако је ово учинила немајући дјеце, нека буде бијена и остригкена, а такав роб бијен и остригкен нека буде продат, и његова цијена нека се унесе у царску ризницу.

Ако је ово учинила имајући дјецу, и сва њена имовина чува се дјеци на господарски начин неизмијењено, једино због потребе остајући код ње, и цијена проданог роба дјеци припада.

45. Прељубочинци, бијени и остригкени, примају одсијецање носа. Они који су били посредници и слуге таквом бешчашћу, бијени и остригкени нека се отјерају.

46. Ономе који се на захтјев судије или на тражење противника закуне у цркви, дотичући се пресветог Јеванђеља, и ако тај послије заклетве буде изобличен, нека одсијеку језик. Исто се поступа и са свједоцима.

47. Брат на брата не може подићи велику тужбу, будући да неће бити услишен, и ће осуђен на прогонство.

48. Онај који одузима туђу земљу, или омјера међе, да врати двоструко од одузетог.

49. Ако неко упркос забрани судије отме еку ствар, уколико је његова, губи власништво над њом. Ако је туђа, нека дâ власику њу и цијену њену.

50. Ко користи коња до неког договореног мјеста, ако прође то договорено мјесто, деси се коњу повреда или угине, нека ј каже узрок, и да плати штету власнику оња.

Ако се коњу повреда или смрт деси до оговореног мјеста, корисник ће бити сачуван без губитка, само ако страдање коњу ије узроковао небригом или лошим поступком.

51. Онај који је затворио туђе овце, или еку другу стоку, и усмртио је оскудношћу ране или их некако другачије убио, осуђује е да врати двоструко.

52. Када се сакупе козе, или волови, или оњи, или свиње, или нека друга стока, ко прва нападнувши на друге буде од њих бијена или прободена, без кривице је господар оне која је убила.

Ако прва нападнувши убије, крив је осподар оне која је убила; нека или дâ кивотињу господару убијеног, или да плати штету.

53. За оне који из логора или од војних дреда у рату краду наређујем: да се сурово туку ако украду оружје; или ако нешто д теглеће марве, тј. коња, или мазгу, или магарца, таквима руке одсијецати.

54. За оне који у било коме граду украду, ако су ово једном учинили, заповиједам да, ако су богати и слободни, врате украдено и двоструко толико да дају ономе који је претрпио крађу. Ако су они који ово учинише сиромашни, нека се истуку и протјерају.

Ако нису једном, већ много пута били ухваћени у крађи, нека им се одсијеку руке.

55. Господар крадљивог роба или нека обештети онога који је претрпио крађу или, ако неће то да учини, нека дâ роба у потпуно власништво ономе који је претрпио крађу.

56. Они који одгоне туђа стада, ако ово једанпут учинише, нека буду бијени; учине ли то други пут, нека буду протјерани иза границе. Ако се и трећи пут покаже да су се дрзнули на то, нека им се одсијеку руке.

Стадо које су отјерали, јасно, нека буде враћено своме господару.

57. Онима који свлаче мртве у гробовима, нека се одсијеку руке њихове.

58. Они који у олтар по дану или по ноћи улазе, и од светиња које су у њему нешто краду, нека се ослијепе. Ако неко украде нешто ван олтара из цркве, нека буде бијен и остригкен протјеран ван граница.

59. Онај који има жену и поред ње чини блуд, нека се казни са дванаест измјена.[100]

И онај који нема жену, и пада у такав гријех, са шест измјена нека буде кажњен.

60. Ако неко има жену и смијеша се са својом робињом, када дјело постане познато, тај нека се бијењем казни. Кнез тога мјеста, примивши робињу, нека је прода у другу област, а њена цијена нека се унесе у јавну благајну.

61. Онај који са туђом робињом чини блуд, ако је богат, нека господару робиње

дâ за гријех 36 златника. Ако је сиромашан, нека буде бијен и колико може сразмјерно износу од 36 златника нека дâ.

62. Они који са монахињама или свештеним дјевојкама чине што је срамно, као они који се ругају невјестама Христове Цркве, нека приме одсијецање носа, и они и свештене дјевственице које се са њима развратише.

63. Ономе који своју куму узме под именом брака, или се како другачије тјелесно свеже с њом, нека се обома одсијеку носови. Јасно, ако се та најприје отпусти.

Ако ово учини са кумом од мужа, такву (исту) ће казну примити, и биће уз то бијени.

64. Онај који зна да његова жена чини прељубу, и опрости јој, нека се бијен протјера. Прељубнику и прељубници нека се одсијеку носеви.

65. Онај ко се смијеша са младом дјевицом, њеном вољом, при чему родитељи за тај чин нису знали, када се за све сазна, ако је хоће узети за жену, и одобре и родитељи, нека уђу у заједницу.

Ако један од родитеља, тј. отац или мати, не буде хтио, ако је богат онај који је оскврни, дјевојци од њега оскврњеној нека да једну литру злата, а то је 72 златника.

Ако буде сиромашнији, нека јој дâ половину имања.

Ако буде сасвим сиромашан, нека бијен и острижен буде отјеран.

66. Онај који на силу оскврни дјевојку, нека претрпи одсијецање носа, давши јој и трећину своје имовине.

67. Онај који оскврни дјевицу прије узраста, тј. прије навршених 13 година, нека претрпи одсијецање носа и половину своје имовине нека дâ оскврњеној дјевојци.

68. Онај који туђу заручницу оскврни, ако је то било вољом дјевојке, нека му се одсијече нос.

Ако није било по њеној вољи, након такве казне и трећи дио своје имовине нека дâ оној коју је оскврнио.

69. Крвосмјешници,[101] ако су родитељи са дјецом, ако су дјеца са родитељима, тј. или отац са кћерком или син са мајком ако се смијеша, или браћа са сестрама, нека буду мачем посјечени.

Ако се у другом сродству једно с другом смијеша, тј. ако отац са женом свога сина, или син са женом оца свога, тј. са маћехом, или очух са пасторкама,[102] или брат са женом брата свога, или ујак са сестричином, или сестрић са тетком, или са кћерком од тетке, или са туђом мајком и њеном кћери, ако се знајући (за сродство) смијешају, и они сами и њихови сродници који се оскврнише с њима нека буду бијени и претрпе одсијецање носа.

70. Онај који се дрзне да има двије жене, не по закону већ по самовољи, исправно је да прими казну за прељубочинце. Жена која је касније ушла у заједницу с њим, ако није знала за то да он има закониту жену, биће помилована.

71. Ако жена која је трудна зло намисли на своју утробу како би избацила младенца, нека се избијена протјера иза граница.

72. Братучеда и она само од њих рођена дјеца, или отац и син са мајком и кћерком, или два брата са двјема кћерима од двије сестре, или сестрић са женом свога ујака, или два брата са мајком и кћерком, или син са бившом женом свога стрица, или ујак са бившом женом свога сестрића, ако се

раком сјединише, или се како другачије јелесно свезаше, нека се прво раздвоје, а атим бијени да буду.

73. Онај који чини срамоту са мушким олом, и онај који чини и онај који од њега острада, оба мачем да се посијеку, осим ко онај који пострада буде млађи од 12 одина. Тада ће га његов непотпун узраст пасити такве казне.

74. Ономе који са бесловесним, тј. са етвороножним животињама чини срамото дјело, нека буде одсјечен срамни уд.

75. Ако неко у жељи да спали стабла на вом земљишту, запали ватру на њему, (а) гањ са њега запали туђе земљиште, или уђи виноград, судија треба да испита да ли то) можда би спаљено незнањем или небригом онога који је ватру запалио, и није и силом бранио да пламен пређе на туђе емљиште, јер ако је такав био небрижан и олијенио се, осудиће се.

Ако је он све урадио што је требало, (а) јетар који је одједном дунуо огњени пламен на туђе земљиште или виноград пренио, неће бити крив онај који је ватру залио.

76. Ако се усљед нечега кућа нека запалила, те пламен који је отуда изашао запалио околне куће, није крив онај који се први запалио.

77. Ако је неко слободан или роб, па из било ког разлога дâ некоме да пије отров, било жена мужу, било муж жени, било робиња господарици или роб господару, и из тог разлога падне у болест онај који је отров попио, и догоди му се да од тога искрвари и умре, онај који је то направио нека се мачем посијече.

78. Онај који прави такозване чувалице, тј. амајлије, намјеравајући да ово људима даје ради љубави, такви пошто буду заплијењени, да се прогнају.

79. Онај који намјерно чини убиство, којега год да је узраста, нека мачем прими казну.

80. Седмогодишње дијете, или ђавоимани, не кажњава се смрћу ако убије некога.

81. Ако отац оптужи некога за убиство свога дјетета, и покаже се да клевета, не треба му чинити бешчашће.

82. Онај који мачем удари некога, ако умре ударени, нека прими казну мачем.

Ако рањени не умре, ономе који је задао рану нека се одсијече рука, зато што се уопште усудио да потегне мач.

83. Када међу некима буде тучњава, ако се деси да неко буде убијен, нека судије виде предмет којим је изазвана смрт. И ако се нађе да је смрт наступила од дебелог дрвета или великог камења, или ударањем, ономе који је то учинио нека се руке одсијеку.

Ако се смрт догодила од лакших удараца, истукавши протјерати га.

84. Ако неко у тучи руком удари некога и (тај) умре, нека бијен буде протјеран.

85. Ако неко свога роба каишевима, или палицама бије, и догоди се да тај од тога умре, не осуђује се његов господар као убица.

Ако га је мучио без мјере, или убио тровањем, или спалио, кажњава се као онај који је учинио разбојништво.

86. Онај који је ненамјерно учинио убиство, протјерује се.

40. ГРАНА

О подјели плијена

Онима који над противницима побједу однијеше, од неког плијена који се обично

нађе код њих, само шести дио се одузима за јавну ризницу, све остало на равне дијелове властелинима који су освојили нека се раздијели. Бољарима је довољно оно што им допадне у руке.

Војвода од претходно поменутог дијела јавне ризнице има власт да дâ награду оним бољарима за које се нађе да су посебно храбро војевали. Дио од онога што се у ратовима нађе, примају и они чувари у војним логорима.

Завршише се с Богом гране Градског закона, 40 на број.

56. ПОГЛАВЉЕ

О БЕЗАКОНИМ БРАКОВИМА

(ТЈ. О МИЈЕШАЊУ КРВИ) КОЈИ НА ПРОПАСТ ХРИСТОВОМ СТАДУ САДА У СВИЈЕТУ ИЗНИКОШЕ

(ОД СИСИНИЈА, СВЕШТЕНОГ АРХИЕПИСКОПА КОНСТАНТИНГРАДА, И САБОРА КОЈИ БИЈАШЕ С ЊИМ, КОЈИ БОЖЈОМ БЛАГОДАТУ САДА ПРАВИЛНО И ЗАКОНИТО ОВЕ БЕЗАКОНЕ БРАКОВЕ, КАО ОГАЊ КОЈИ СВЕ СПАЉУЈЕ, САБОРНИМ СУДОМ ЗАБРАНИШЕ И УНИШТИШЕ)

Двадесет првога, фебруара мјесеца, у години 6505.

Они који размотрише и заповиједише ово са патријархом су митрополити: Јован Ираклијски, Јован Анкирски, Леон Сардијски, Стефан Никомидијски, Данило Халкидонски, Теодор Мелетински, Јован Тијански, Петар Гангријски, Јован Каријски, Василије Иконијски, Теофилакт Антиохијски, Јован Siљејиски, Теодор Атински, Стилијан Лариски, Георгије Трајанопољски, Леон Катански, Никола Неопатарски, Стефан Котиајски, Леон Серски и Василије Помфиупољски; и архиепископи: Филип Парijски, Леон Купсељски, Константин Кијски, Јован Деркиски, Јован Лефкадски, Теодор Тројски и Константин Сугдајски.

САБОРНИ СВИТАК О БЕЗАКОНИМ БРАКОВИМА

Сисиније, милошћу Божјом архиепископ Константиновог града, Новога Рима, и васељенски патријарх.

Онај љекар је поштован, и достојан многих градова, који одгони злу кугу, тј. општу болест што долази да насрне на људе, прије уласка, не допуштајући да се прими искушење болести, успоставља живот без болести, устројавајући тако неугрожено здравље тијелима. Јер ако болест једном уђе унутра, и тијела изједе као огањ, једва ће успјети да је заустави и отјера, остављајући посвуда на добитку страдање усљед недовољности свог умијећа.

И љекар душа се супротставља на начин сличан овом, успротививши се свакако прије уласка болести, саставивши предупређујуће и спасоносне лијекове ријечи, и не допуштајући тој општој болести да се смјести на природу. Ако ли је ова злоћа већ ушла, и за мало времена велико мноштво душа појела, помоћи није лако но тешко, чак и лијеком који се против ње неблаговремено спрема.

Но онима који се чувају од страдања још је спремно спасење, и побјећи од болести лако; а који прије овога, паднувши, одоше у то зло, они на себе потпуно навукоше неисцјељиву губу од болести – као што је некоме од пада у зло боље да то избјегне, него да с њим буде погребен, (тако) и зауставити љуту болест која се свим људима таласа на тијелу и сваки узраст и род изједа, (него) благонаклоно допуштати да се несметано смјести. Тако и страст погубну и трулеж душа палих одсјећи и зауставити пропаст која се од тога рађа, похвално је, уједно и богоугодно, а нама, пастирима словесних оваца, прилично је и обавеза творити. Јер Христове људе, које Он Својом крвљу искупи, свети народ, у давнини учењем светих и божанствених Апостола, и одмах за њима светих Отаца, Божанским законима огради са свих страна као неки виноград, свештено прије тога засађен од стране Бога који је све у постојање привео. Приљежно га (треба) обрезивати, и чистити од болести које су на штету природе, и свако раслабљујуће стремљење незнабожачког живота које робује природним похотама, као неку рјечну струју које насрће ради поруге првообразног лика, одбити и зауставити.

Уз Божанствена правила, и Градски закони сваки дан мач потежу на такве који се не дотичу благочешћа, и (који) бјесују далеко од пристојног живљења. Ово доликује светом народу: живјети са чистом савјешћу, и ништа од поменутог, чиме би се оскврнило наше живљење, томе не уводити. Божанствена правила и градски закони, духовно живљење и благи обичаји, исправљају људске природе жестокост, остављајући је погребену, од искона неископану. Тако ћемо имати живљење без спотицања, показујући у свако вријеме достојан живот. И будући (да је) коријен и основа роду, и творац наше природе, сазнаше за прави частан брак. Да чисти од њега коријен, убудуће нема нечистоте, и не оскврни се неким капима порока (опасно је са пшеницом сијати кукољ), утврдише разним допунама, ријечима и казивањима, оставивши незаконити брак далеко од законитог, те њега одбијајући, и оне који су по тој већ природној потреби сједињења живљење завољели, утјешили су о овоме и уразумили тако, поучавајући их да се одвоје од својих супружника, и потпуно се окрену (од њих).

У старини је Израиљу, који је као печат Божји примио обрезање, за бракове било објављено обиталишту сваког кољена. Законодавац је забрањивао сједињење, то јест смјешавање, са иноплеменицима. Заповиједао је да се племе са својим племеном орођава, при чему не бијаше забрањено да брачни пут усходи и преплиће се.

Као што постасмо посебни људи Божји, благовољењем Онога који нас је примио и усвојио Себи све народе, те рукама радосно, према гласу пророка, запљескасмо, и сви постасмо Нови Израиљ, и све измиривши окупи у ово једно, сабира нас себи и ради љубави, и желећи сједињавање једних са другим. Загради браку пут унутрашњих двери и онога што је по сродству, отвори све спољашње пролазе онима који сједе на лицу све земље. И већ се онима који желе да приступе овом браку отвори сва васељена, као што брачни пут који

води према сродству свим Божанственим законима би препријечен и заграђен.

Незаконити бракови се, од стране оних који законе написаше, једни одвојише јавним именима; друге назвавши именом нечистоте, потпуно оставише и ћутањем пређоше преко њих, бринући се о чистоти на сваки начин, дуго и у све дане не желећи оскврнити језик. Њима и велики Апостол Павле помаже говорећи: „Блуд и нечистота свака нека се не именује код вас, како што доликује светима" – именом нечистота именује сваки безакони брак и оскврњење. И како власт у овоме, због ћутања, не би потпуно била код сластољубивих, ни њима закон заповијеђеним браком не оставља да лако насрћу. Већ, шта каже? Код бракова не треба водити рачуна о заповијеђеном, већ о прикладном. Тако и о неоскврњеној природи, потпуно безгрешној, божанствени Оци утврдише правила а законодавци законе. Силни, наоружавши се за борбу с нама и на нечувено разрушење душа, противник не лако побједљив и тежак, са другима којима више пута удараше и с којима у заједници брачну част руши, донесе (нешто) још бестидније. И притајивши се ово уведе, тако да многи не држе ни за шта да нека два брата узму себи за брак двије братучеде: ово се јавно и небрањено и свештеним молитвама обавља. Или неким двјема сестрама (са) два братучеда, такође, законским браком сједињавати се; или ујаку и сестрићу са двјема сестрама сједињавати се; или двојици браће, насупрот томе, узимати тетку и сестричину; или ујаку и сестрићу двије братучеде. Ово зло, скривајући се, руга се природи насрћући на брачну част.

Ради тога и смјерност наша, ожалостивши се због безаконих бракова, размотривши са свештеним сабором богољубивих митрополита и архиепископа, и уплашивши се тежине пријетње Судње која пријети учитељима (који не јављају људима за мач који долази), спозна и закључи да ће боље бити да се смисли неко исцјељење од таквога зла. Они који бише ухваћени у што такво, како би имали одрицање као исцјељење од свога гријеха; другима ће бити заштита да не учине нешто такво. Одатле, заповиједам за надање, нека се убудуће (нико) не усуди нешто тако подмукло чинити у вези бракова, а према онима од исте крви неправедно колико и подмукло, и као што је неправедно према онима од исте крви, и против саме природе у цјелости ратују, смјешавајући се међусобно.

Одавде се може научити и размотрити јасније:

Свештени и велики Василије, и дубине духовне и богословски глас испитујући, бесједећи, тако, кратко о неком незаконитом браку даје познање, при чему безаконе бракове лако раздваја од законитих, говорећи: „У њима се мијеша сродство, у овим безаконим браковима." Како, дакле, у овим браковима ко име даје: брат, (а) по истом и брат и пашеног се назива; као и жена која се с њим сјединила братучеда, а уједно и јетрва. Дјеца која се од ових рађају, којим сродством да се назову? Од брата, приличи им назив другог степена, те се називају братучеда. Од матере, трећим степеном. Ипак је праведније назвати их братучедима другог степена. И неприлично мијешање имена код незаконитог брака, јасније објављује преступање закона, према ријечи нашег међу светима оца Василија.

Но, страсти у истој мјери помаже неко ко се успротиви говорећи, као да се пита: „Ради чега ни један писани закон не забрани именом називајући, говорећи да браћа не узимају нека братучеда у брачну заједницу? И због чега се противиш обичају, коме помаже толико вријеме за које је вршен? Изкртањем слова и злобом слуха поткрада, и ствар отима, и чини кривим оно што према закону није криво?" Но не ја, Василије изобличава гријех Духом, у старини положивши закон о овоме. Његов је закон и језик Цркве, и јављање ријечи, таблице од Бога написане, прстом Божјим утиснуте. Који тражи другог законодавца за ово, не знам да ли такав цјеломудрује онако, како треба цјеломудровати. Ако допустимо да никакав записан помен о овој ствари не постоји ни од једнога од Светих Отаца, ни тада не приличи да се зажели нанијети ова болест Цркви, како не бисмо постали они који расправљају о суду. Јер, они који поставише закон о цјеломудрености казнише прељубу жене и напаствовање дјевојке, (а) не додаше да отац треба пострадати ако се покаже да је извршио насиље над кћерком. Неће бити да је дозвољено нешто, ако ће гријех који је учињен, а мањи је од тога, примити пресуду да се казни. Јер иако ово није забрањено законима, ко ће лако то да учини? Или се дрзнути да учини јер нема записано о томе? Не рече ли ово неко цјеломудрен? Када је то ћутањем остављено, не даје ћутање мјеста да се дрско руга природи. Тако ни ово пропуштено (ако је негдје и пропуштено), поврх свега, нико нема власти да несметано чини. И више од тога, нама који смо хришћани, и који знамо да до краја пролази ово обличје, према Апостолу Павлу: „Да они који имају жене, буду као они који их немају", те да није пропуштено, већ изреченим од њега постаде забрањено. Не треба, рече, гледати код брака на оно што је заповијеђено, већ на прикладно. И свештени велики Василије, као што поменусмо, рече: „Незаконит је брак међу онима у којих се мијешају сродничка имена." Као што се они који се окупљају браком сједињују не знајући отада за раздвајање, већ оба тијела се сматрају за једно (*биће*, рече, *оба једно тијело*), тако и они који су блиски по роду, пратећи једно друго, намјесто сродства окупљају се, и сабирају се у једну крв и блискост сродства. Неопходно је да се они стиде и плаше међусобног гријеховног брачног смијешања и свезивања. Неприлично је улазити ка било коме ко нам је близак по тијелу, ради смућивања и сливања рода. У ове дане оно што је са свих страна као незаконито потврђено правилима и законима, сада постаде „пропуштено" да би се због тога сматрало како не подлијеже осуди.

О времену које помаже страсти ово је прилично рећи, да онима који желе да чине срамна дјела и имају нечист живот, нити једне било какве помоћи нема од времена. Јер ни прељубочинци, ни крадљивци, или они који поткопавају зидове, или некако другачије чине неправду, ако буду ухваћени у том злу, неће им за спасење бити довољно то што ће моћи да покажу на оне који исто чине већ дуго времена. Ако их негдје подвргнеш невеликој казни, при испитивању кривица на које се дрзнуше сада, појавиће се и оне (кривице) којима су сагријешили у старије вријеме. Но, као што је часно било прије бешчасног, и након добра друго није добитак, и имовина

је увијек боља од немаштине, и о браку је боље говорити цјеломудрено, него да посежемо за безакоњем, укријепљени временом. Ко је онај који је имао час зле помоћи, те се неким дугим временом прилијепио (злу), на пропаст душа? Који су други који кажу ко безаконе бракове стварно допусти? О усходним и нисходним бесконачно, као што закон рече, бракови су забрањени. Од оних који су побочни, браћа, братучеда, и само она дјеца која се од њих рађају. Није ли неки степен (настао) мијешањем крви која се потпуно уплиће са собом, мијешајући се због брачног заједничарења два брата или двије сестре, прије него што се разријеше од крви раније исплетене лозе?

Уз ово треба рећи и то, да је за осуду свако дијело и ствар, када није достојна примања а пређе у дјело. Удјела у похвали има онај који то не чини, кривицу наводи на оне који желе да чине. Нека нема мјеста да говоре „такав брак је без осуде." Не само да је за осуду, већ ако негдје неко испитујући размотри, у овоме је рана већег гријеха, и зло погубније од других. И нека нам не чини метеж, прије него што неко зачује „велики су бродови малих неправди", тј. мањих гријехова тежа су бремена. И гњев је лакше зло од убиства. Увијек када је неко лако обузет овом страшћу, ипак понекад и удари. И потом, како иде вријеме, и за убиство ће лако наћи прилику. И гледати оком на све, није забрањено од природе. Ако неко гледању не намакне узде, ипак ће се, најприје видјевши нешто неприлично, задивити, и тако задививши ће зажелити. И како вријеме буде пролазило, отпавши од управитеља ума, биће отет страшћу.

Видиш ли, како мали гријеси увијек бивају узрок великим, и врата најпогубнијем злу које је овоме извор? И ради ових, више него других, на њих се суд намеће. Од њих Господ заповиједа да се и чува више него од великих гријехова: *Речено бијаше*, рече, *не чини блуд. Ја вам кажем: нити зажелити уопште. И писано је: око за око, и зуб за зуб. Ја вам кажем: не гњевити се ни у почетку.* Ако су, дакле, двије братучеде узете од два брата, једном удицом су уловљени, и ступили су на пут који води у погибао. Негдје се све уредило за примање већег зла; одсијецајући мањи гријех, биће сачувани за неки од већих. Они који свјесно то чине на све начине, достојни су горке осуде и вијенаца. Ово посматрајући неко, и испитујући оне који се скривају у углу, неће наћи да су без страсти они који на такве бракове насрћу, везани неким ланцима страсти, већ се ничице ваљају пред њима. (Имајући) или славу рода, и гордост чина, или богатство мужа, или свјетлост доброте, која се по свој земљи распростире, и никаквог порока не носећи, одбацивши брак, к безакоњу се окренуше. Ради њих (рече), иде гњев Божји на синове противљења; ради њих многи су немоћни и многи слаби; њих ради, страхови ужасни, земљотреси, љуљање темеља земље, и порушена здања по градовима. И суше грозне, напади болести на тијела. И устајања непријатеља, смртоносне глади и пропасти, (које) сваки узраст изједају, а ниоткуда утјехе не примамо.

Овим људима, смјерност наша сједећи заједно са сабором богољубивих митрополита и архиепископа и борећи се против напасти, жели да остави на дуго, и избављајући од нечистог и недоличног и бешчасног брака одабране људе Христове, заповиједи да одсада па надаље таквом браку нема мјеста међу хришћанима, нека то нико никада не чини. Поучавамо све заједно, влашћу Пресветог Духа, очински и владичански заповиједајући, да нико међу свима, одсада, ма био и у неком звању, или неко на власти и веома богат, ако је и од великих и од обичних људи, не уђе у такав брак. Ако се неко, одсада, не држећи ни за шта овдје заповијеђено, вјенча таквим браком, или дјецу даје (у такав брак), тај ће од Цркве бити одсјечен све дане свог живота. И неће бити примљен у покајање док не раскине брак, чак и ако буде дјецу изродио. Презвитер који изврши молитвословље таквом браку, нека буде изложен потпуном изврგнућу.

Ради тога и ово заповијеђено бијаше изложено, и запечаћено у књигочуварници Божје Ријечи Мудрости, тј. у Светој Софији у спомен онога што је било, положено мјесеца фебруара у 21. (дан), 10. индикта у 6505. години.

Од истог сабора

Пожели неко да законтим браком за супругу узме кћер свог другог братучеда. Јасно је да он изабра да узме ону са којом је у седмом степену сродства. Ако желиш да пребројиш степене, овако реци: „Мене роди Павле, и Павла Марко, (а) Марка Петар. Ова три рођења чине три степена. Тај исти Петар роди и Јакова брата Маркова, Јаков роди Матеја, прво братучедо мог оца Павла. Матеј роди Леонта, моје друго братучедо. Леонтова кћи Марија, коју хоћу да узмем, и јесте ми седмог степена. Претходно набројах три, након три услиједише друга четири, једнакобројна поменутим рођењима" (три и четири – седам степена).

Опет, Петар хоће да узме себи за жену Марију, која је кћер Теодотијина, првог братучеда Теофана који је узео Ирину, сестру Петрову. Јасно је да је Марија седмог степена Петру, не по роду, но по тазбини. Тазбина је, како се по закону сматра, сродство са лицима која нам се од брака присаједињују, што је пријатељство, поред сродства. Тазбина, односно пријатељство, доста је мање од сродства: тамо је сродство од крви, овдје од удруживања, тј. од бракова. Тако, иако су према броју једнаки степени оба лица – јер седмог степена су и овај и онај – но по блискости се веома разликују.

И док у роду закон прихвата осми степен за брачну заједницу, дотле по роду седми степен нити се прибраја допуштеним браковима, нити се додаје забрањеним. Ако неко хоће право творити, овога се стиди.

Од тазбине, односно од пријатељства, дозвољава се узимати по седмом степену, као ономе што је једнако важеће као осмог степена по роду. Јер, он ни бројем не досеже у пуноћи, оно што је у роду изобилно.

И преблаженог патријарха Сисинија свитак начини забрану до овога, како се два прва братучеда не би сједињавала са двије сестре.

Ријеч дође дотле, и даље не пође. Овај брак је без приговора и иначе, јер ни у Свитку није забрањен.

Патријархов спис изложен од стране Јована књигочувара Јонополита, о онима који су узели друго братучедо своје мајке, и о запрећењима која им треба дати

Ламбудије из Хрусопољске области која је под тобом, богољупче, исприча нам како се свеза брачном заједницом са Аном, дру-

гом братучедом своје мајке Теодотије. Много прије тога вјенчао се с њом, и упита да ли је такав брак допуштен или није. Сазнао је, дакле, да се онај ко се законитим браком сједини са другом братучедом своје мајке, не разводи са својом женом, ако је такав брак заиста закључен раније. Запрећења се налажу и на самог тог и на ону које се сјединила с њим.

Тако и казујем пишући твом свештенству.

Испитај да ли он има степен сродства као што исприча, и да ли је брак закључен раније, и ако нађеш да стоји у истини, остави да живе на тај начин, тј. нераздвојено. Наметнућеш на њега самог запрећење и на ону која се сјединила с њим: двије пуне године нека не једу меса, сриједом и петком ни вина нека не окушају, нека буду причесници Светог Заједничарења само на Господње празнике. Знај да се такав брак, прије него се закључи, не дозвољава; по његовом закључењу, не раскида се већ се подвргава запрећењу.

У исто вријеме, обавежи све људе који су под тобом да, када треба да буде склапање брака, а имају неку значајну несугласицу, никако без твоје дозволе било шта да чине, но да извијесте о таквој ствари твоје богољубље. И тако, или ти разријеши недоумицу, или ако се свађају, јави нама, и отада нека имаш разрјешење.

Треба знати да, ако су једно са другим у седмом степену – али сада од тазбине, односно од пријатељства – сједињују се браком. Иста таква запрећења, која су у овој одлуци поменута, треба и на њима држати, осим да само једну годину не једу месо.

О некоме који је браком сјединио свога сина са кћери нечијом, која је под влашћу, без сагласности њеног оца

Петар коме је презиме Вомвила, родом из Јеладе, чедо у Господу, извијести нашу смјерност о браку који је законом недопуштен. „У мом одсуству", рече, „тај Никита, коме је надимак Халкуц, узе у дом свој моју жену Калију и кћер Мицу, вјенча и свеза моју кћер Мицу са Леонтом, са сином Антима протоспатарија." Настављајући о овоме, он моли да се раскине такво незаконито супружништво. Ради тога пишем твојој честитости.

(Треба) пажљиво тражити узрок овоме и, ако је без сагласности овога који нам се обратио, неко узео у брак његову кћер, а ни прије ни касније он није пристао на склапање брака, већ се непрестано оглашава негодујући, (онда) раздвојити његову кћерку која му је под влашћу од онога који се са њом зло сјединио.

Супружништву које настаје на такав начин противе се закони и одричу га се, и не сматрају га за брак, као што и твоја разборитост зна. Далеко од живљења и свештена правила (га) одгоне, јер Василије Велики, један од божанствених, назва такав брак никако другачије до блуд. Закон говори: „Не бива брак ако се не сагласе родитељи оних који се сједињују, а под влашћу су." И више пута је објављено, да се без одобрења родитеља којима су неки под влашћу, склопљени брак низашта не сматра. Велики Василије негдје рече: „Дјевојке које се удају без одобрења родитеља, блуд чине. Смире ли се родитељи, сматра се да је зацијељено оно што се догодило. Не пуштају се одмах ка Светом Заједничарењу, но примају запрећење за три године."

Негдје говори да су бракови склопљени без господара блудочинство, као и то да, ако допусте господари да се склопи заједнички живот, тада брак добија потврду.

Добро је подсјетити твоју премудрост и на то да закон допушта да, ако у току три године буде непознато гдје се отац налази, да ли је жив или мртав, његова дјеца обје природе (тј. мушки и женски пол) могу се женити и удавати. Ако се прије истека три године дјеца заробљеног или одсутног негдје вјенчају, и буде извјесно да је оцу по вољи лице са којим се браком сјединише, брак бива пуноважан.

Покаже ли се да је и са Петром овако било, да је отишао и није било познато гдје пребива, и да ли је жив или мртав, ако се дакле утврди да ствар тако стоји, по сили закона треба захтјев окончати.

Није се скрило од твоје велике учености ни оно што у закону говори: „Ако се некоме од родитеља, који жели да своју кћер или унуку дâ мужу и уз њу дâ мираз према снази своје имовине, догоди да се она не сагласи са тим већ изабере срамно живљење, дозвољено је оцу да ову без насљеђа остави."

Ако кћи буде узраста од 25 година, и родитељи закасне да је дају мужу, и ако јој се услед тога догоди да сагријеши са својим тијелом, ово се неће држати за њену срамоту, будући да се сматра како је сагријешила не својом кривицом, но родитеља. Треба размотрити да и Петрова кћи није била старија од 25 година. Тада, ако је и учинила нешто без одобрења свога оца, неће бити осуђена.

Ако се ништа такво није догодило, но се Петрова кћер која му је под влашћу, судећи по цијелом закону, удаде без допуштења свога оца, не само да твоја честитост треба да раздвоји сједињене, већ и да изложи оптужби оне који су (ово) помогли, и да преда епископу презвитера тог мјеста који се дрзнуо да их вјенча, како би примио казну која је сразмјерна дрскости. Ако нека имовина, као што исприча поменути Петар, би пренесена из његовог дома од стране тога који се с његовом кћери сјединио у свој дом, и то узети и доставити му. Треба потраживати и износ за лишење дјевствености према ријечи закона, и додати (уз износ) за штету дјевојчиној части.

О тим браковима

При предсједавању преосвештеног и Васељенског патријарха Алексија, и уз богољубиве митрополите, који су сједили с њим на десној страни црквених палата: Никите Анкирског, Константина Патарског, Лаврентија Дирахијског, Константина Хонског, устаде Јован Кувикуларије, који је од Еврипа родом, и изнесе овај захтјев:

„Георгије и Никола су два брата. Георгијева кћи је Теодотија, Николина (кћи) је Јелена, и опет Теодотијин син је Дмитриј, Јеленин је Василије. Дмитријева кћерка Теодотија сједини се браком са Василијем, и пита да ли је брак законит или није, будући да је Василије са Теодотијом у седмом степену сродства."

Закон допушта да се сједињују они који су једно са другим у осмом степену (сродства), забрањује онима који су шестог степена. Онима који су седмог степена нити како допушта, нити забрањује, и ради многих расправа које су се због тога дигле,

бијаше уређено да се такав брак не допушта склопити ако већ није био; ако је већ склопљен, пошто постоји, не раскидати га. На оне који су се тако сјединили, (треба) налагати запрећења.

Бијаше такође заповијеђено, усљед тог догађаја, опет начинити грамату владичанску ка Леонту, богољубивом митрополиту Атинском и синђелу.

Од друге главе

Много пута морамо да се чудимо оним мужевима, који су то закони божански или људски које испуњавају и како их то схватају, када поставише питања за оно у браковима што не подлијеже ниједној забрани, што је тако дуго поштовано и о чему чак никакве расправе нема, не знајући куд им је нестало сажаљење и топлота? Јер су дјецу, једноставно речено, од различитих родитеља, који једно с другим немају никакве заједнице у сродству, који су се свештеним молитвама (тј. вјенчањем) сјединили, чак и дјецу добили, покушали раздвојити и раскинути супружништво. Ово бијаше учињено по заповијести два митрополита, које чак треба извргнути из чина заједно, јер такво безакоње заповиједише.

Да би било јасно ово о чему говоримо, изнијећемо и сама имена поменутих: Дмитриј, кажу, и Јован два брата, и опет другог рода Марија и Никола брат и сестра. Марија се са Јованом сједини законитим браком. По њиховом сједињењу, Маријин брат Никола, према свједочењу закона, Дмитрија никако не назва пријатељем, јер закон као пријатеље зна само за родитеље сједињених, и са њима њихове усходне (сроднике). Ако неко не поштује обичаје, те именом пријатељства и ове жели назвати, замислиће се овдје око имена сродника који су од њих рођени.

Дмитриј роди Марију, Никола Плотина. Како ће неко назвати ове: да ли су прва братучеда једно са другим? Или су друга братучеда? Јер, ни њихови родитељи нису ни браћа ни братучеда, но за једнога кажу стриц, а за другога сестрић. Но, нико неће баш никаквог назива сродства њима створити или придодати, да буду псимачке, или козојелени. Они који их чине чудним, њих које природа према називу сродства уопште не познаје, и никаква им не даде ни проста имена, њих након рађања дјеце покушаше да раздвоје једно од другог, и да раскину као забрањено супружништво, не одбацивањем закона и онога што су сама правила утврдила, већ великим насиљем и овим мучитељством. Ако неко хоће признати, (ово чинише) горљивије од оних који су се дотакли манихејеске јереси, који законите бракове разарају гнушајући их се, и будући да је ово обоје од истог зла, а то је допуштати забрањене бракове и забрањивати незабрањене, што и сада замало не би учињено.

Гордељивцима све приличи и радити и говорити, ако не би веома брижно и разумно, прозорљивог оца нашег и заједничког господара, суд Божји јасно васељенским црквама поставио ради обновљења закона свештених и правила, и Саборним разматрањем ствар објавио. Но стриц, налазимо, сада узима тетку, и сестрић сестричину.

Отада двоумити се судијама или помоћницима, размишљати да ли узети вјештину бесједења и премудрост ријечи, или једноставно рећи одлуком, и погађањем

разрјешењем шта је од тога, не знам да ли знасте говорити, о овоме чак и веома се гордећи и трудивши.

Стриц узе тетку, тј. Јован Марију, која је заиста Плотинова тетка, јер је он дијете њеног брата, што је и код нас сада без гријеха. Но и сестрић сестричину, тј. Маријин братанац Плотин, чију је сестричину узео? Ако је (узео) од саме Марије, крајње је зло, јер је и правилима Божанственим забрањено. Своје братучедо узимати и за нас је много нечисто и одбачено, и сваке казне достојно. Ако узима Јованову братаницу, сједињујући се са Маријом, ово ниједно правило не забрањује.

Овдје је поуздана подјела забрањених и законитих бракова

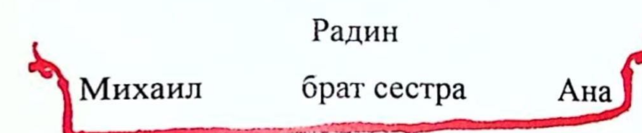

Овај је брак забрањен. Михаил и Ана су једно с другим у другом степену (сродства).

Ако те неко запита ког ти је степена твој брат, реци другога. Како? Усходи ка оцу, и реци: „Михаила роди Радин – ово једно рођење чини један степен." Тако, будући да си нашао лице које је узрок рођења, тј. Радина, спусти се до сестре Михаилове и кажи да тај исти Радин роди Ану – ова два рођења су начинила два степена. Није ли праведно, дакле, да је забрањен брак у коме су једно с другим у другом степену (сродства)? Штавише, нека се зна да и ако се деси 50 браће, сви су у другом степену сродства један с другим.

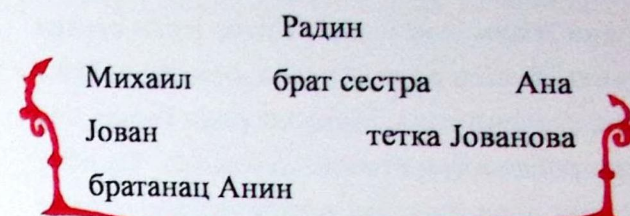

Забрањен је овај брак у коме су једно с другим у трећем степену (сродства). Мора се узићи ка оцу Јованову и овако рећи: „Јована роди Михаил. Ово једно рођење чини један степен. Михаила роди Радин, и ова два рођења два степена начинише. Тај исти Радин роди Ану, тетку Јованову. Ова три рођења стварају три степена."

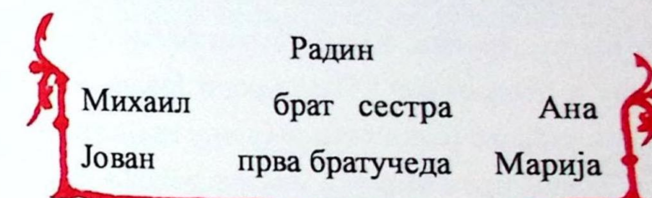

Забрањен брак. Ако те неко упита: „Прво братучедо ког ти је степена?", кажи: „Четвртог." Тако, усходи ка оцу Јованову, и кажи овако: „Јована роди Михаил. Ово једно рођење један степен чини. Михаила роди Радин, и ова два рођења два степена начинише. Тај исти Радин роди Ану, и ова три рођења чине три степена. Ана роди Марију, и ова четири рођења чине четири степена."

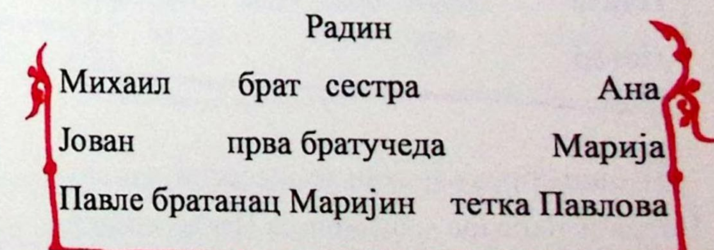

Забрањен брак. Једно с другим је у петом степену (сродства). Мораш усходити

ка оцу Павловом и говорити овако: „Павла роди Јован, ово једно рођење један степен чини. Јована роди Михаил, ова два рођења два степена чине. Михаила роди Радин, ова три рођења три степена створише. Тај исти Радин роди Ану, ова четири рођења четири степена створише. Ана роди Марију, ових пет рођења пет степена створише."

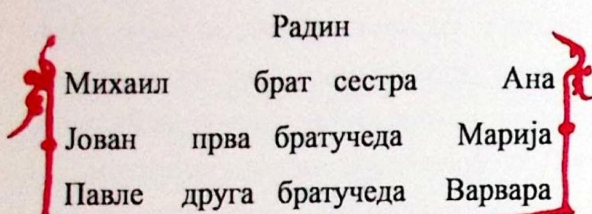

Забрањен брак, шести степен (сродства) су једно с другим. Како? Усходи ка оцу Павлову и реци овако: „Павла роди Јован, ово једно рођење један степен (сродства) створи. Јована роди Михаил, ова два рођења два степена чине. Михаила роди Радин, ова три рођења три степена чине. Тај исти Радин роди Ану, ова четири рођења четири степена чине. Ана роди Марију, ових пет рођења пет степена чине. Марија роди Варвару, ових шест рођења шест степена чине."

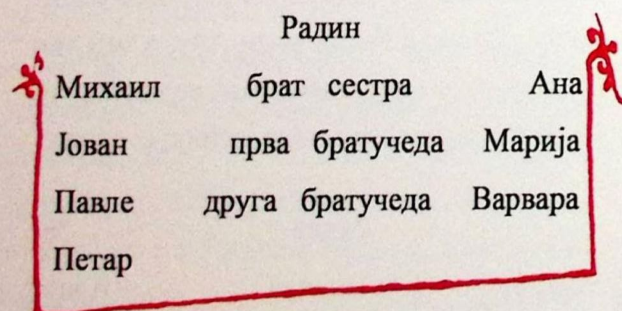

О овом браку – који је извјесно између Петра и Варваре – будући да Петар исходи од исте лозе рода Радинова као и Варвара, а нису преко пријатељства у сродству седмог степена једно с другим, тј. не од тазбине, о ових дакле браку закони оћуташе.

Од патријарха Алексија и светог сабора који се тада при њему окупио он би и забрањен и незабрањен. Забрањен, дакле, прије него се деси и закључи. Када се закључи и настане, не распуштају се они који су се сјединили. На њих се налажу запрећења.

Да кажемо који степен имају Петар и Варвара: седми. Пошто Петра роди Павле, ово једно рођење чини један степен. Павла роди Јован, и ова два рођења два степена чине. Јована роди Михаил, и ова три рођења три степена начинише. Михаила роди Радин, и ова четири рођења четири степена чине. Тај исти Радин роди Ану. Ових пет рођења пет степени чине. Ана роди Марију, ових шест рођења шест степени чине. Марија роди Варвару, и ових седам рођења седам степена начинише.

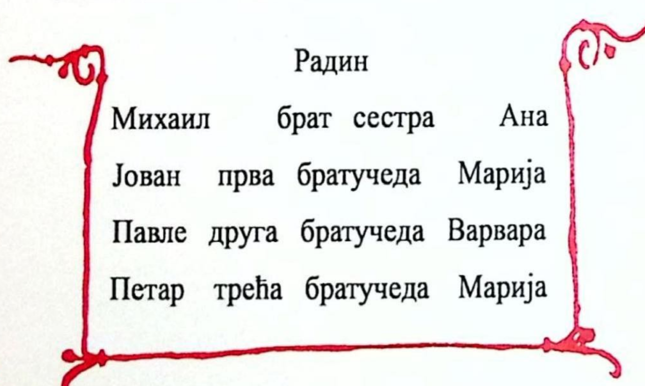

Овај брак није забрањен, но штавише допуштен, (као) и они који од тога порода настају.

Погледајмо, надаље, и бракове од тазбине.

Разликовање забрањених и дозвољених бракова, које није од (сродства) које постоји, већ од склопљеног
ка, тј. пријатељства.

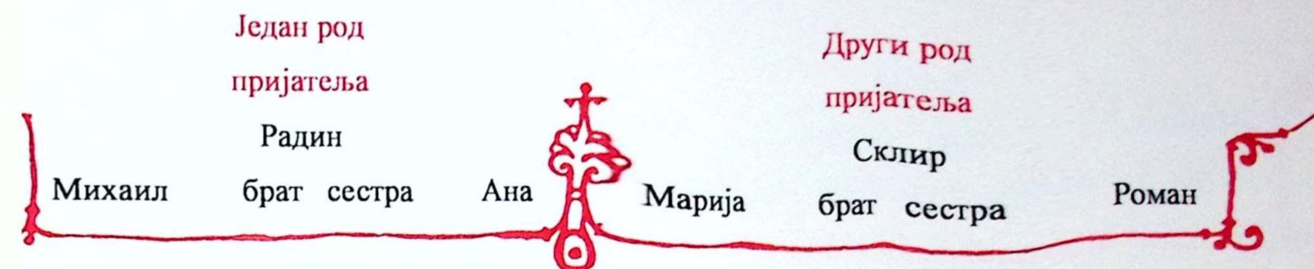

Почимо који је од ових бракова био први: ако прво Михаил, Радинов син, узе Марију, лирову кћер, или ако Ану, Радинову кћер, узе Роман, Склиров син, нека ти омили тај први ак, и остави га нераствљеног, а онај који му је услиједио, ако још не би, забрани га, нека буде. Ако је већ био (тј. закључен) растави га. Будући да су двоје, као што знаш, брат и стра, који од Радина исходе, једно с другим други степен (сродства), а тако и од Склиисходећи други су степен, налази се да су од оба рода у четвртом степену (сродства), и брањен је (брак).

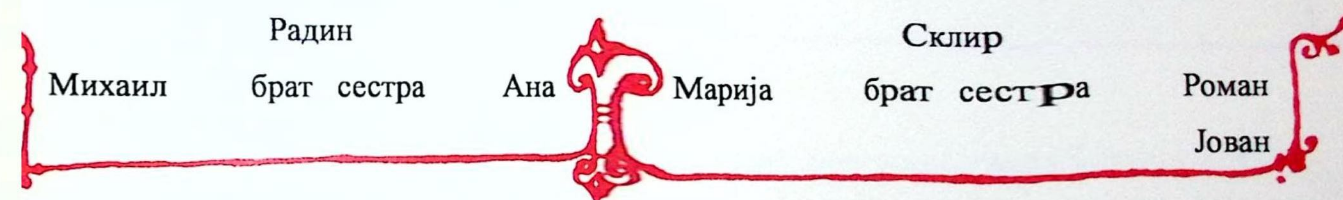

Такође, запази и ове бракове, те онај који је настао раније пусти да остане, а онај који је слије њега настао разриједи. Ако још није (закључен), но треба да буде - забрани, нека буде. Јер, Михаил је са Аном у другом степену, Марија са Јованом у трећем, те се налази оба рода (чине) пети степен, и то је забрањено.

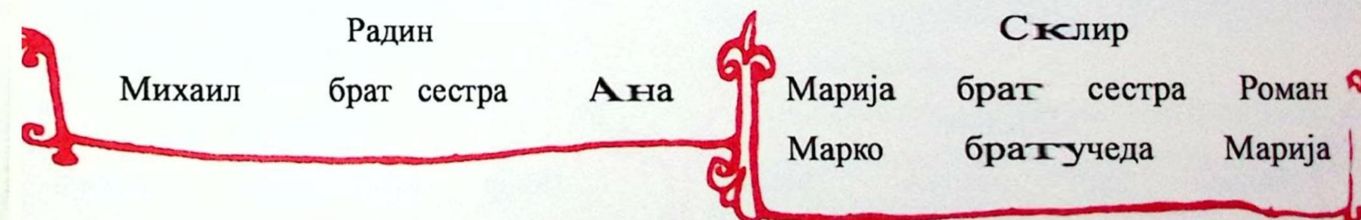

Погледајмо и ове бракове, и онај који је раније настао остави да постоји нераскидиво. ај који је настао послије њега растави; ако још није, забрани му да буде.
Михаил и Ана, дакле, који су брат и сестра, и једно с другим су у другом степену, спреше се са Маријом и Марком, који су једно другом прва братучеда, и једно с другим у четтом степену свога рода.

Такви бракови бијаху склапани прије Свитка преосвештеног Сисинија патријарха и тада окупљеног сабора. Након изложења Свитка бише забрањени, будући да оба рода чине шест степена.

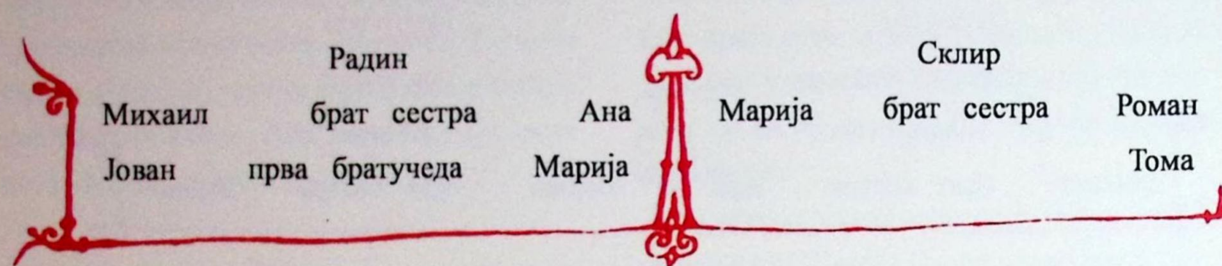

Од тазбине, тј. од пријатељства, седми степен се не забрањује, и не налажу се запрећења на сједињене у браку.

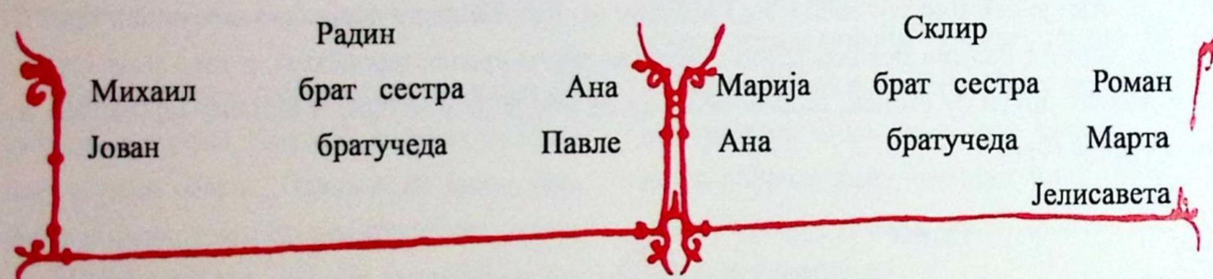

Такође и у овом браку да се први брак остави нерастављен. Последњи да се растави, без обзира на то што је седмог степена од тазбине. Будући да је Јелисавета Маријина унука, нечисто је и срамно да се два прва братучеда брачно сједине са бабом и унуком, због закона који говори да треба гледати на оно што је по природи праведно и пристојно, и због смијешања сродства. Јер ако се ово деси помијешаће се сроднички називи: Јелисавета ће Марији истовремено бити и унука и јетрва, што је зло и неприлично. И ако се деси да оба сажитељства имају дјецу, она ће по оцу бити друга братучеда, а по матерама ће се наћи у сродству тетке и сестричине.

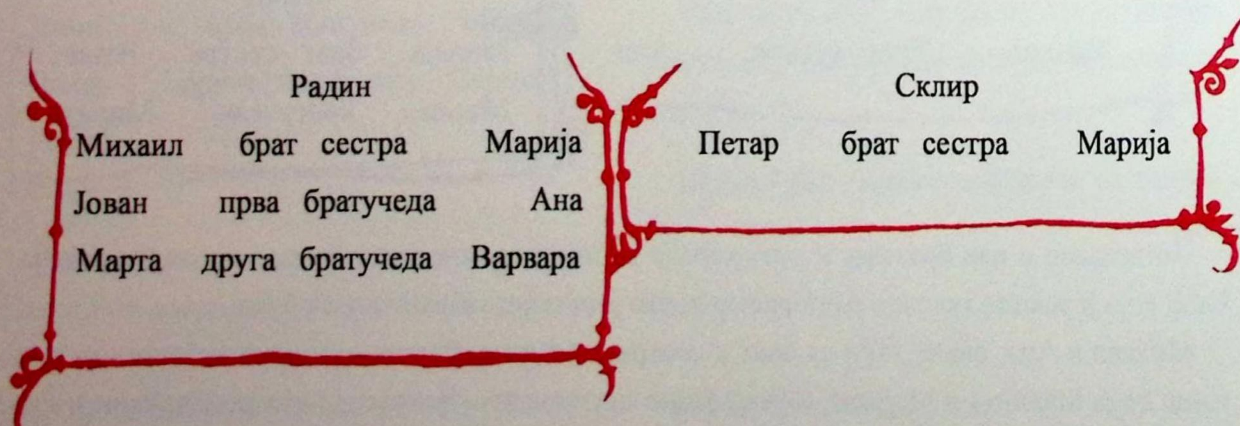

И овај други брак је превише зао и незаконит, те ако на такав наиђеш распуштај га. Како може не бити безаконо да Петар, који је некада био муж Варвари и зет Марији, распустивши се са супругом Варваром или смрћу (њеном) или разводом, свеједно, сада буде муж ове Марте?

Нека се зна, да не могу узети пасторку своје жене, ни своје снахе. Пасторка је, дакле, кћи моје жене са другим мужем, као и унука и праунука (њена), а снаха је жена мога сина, и мога унука и праунука. Не могу узети ни кћерку моје жене коју је она родила након што се распустила од мене, ни ташту своју, ни маћеху своју јер она има чин моје матере. Нема начина ни да узмем заручницу оца мога, или брата мога, иако им (оне) нису биле жене: ова има чин моје маћехе, она моје снахе.

Усвојени син чак и ако је својевластан, не може ући у брак са бившом женом свога усвојиоца. Исто тако, ни усвојилац не може узети жену свог усвојеника кога је учинио својевласним. Иако се усвојење разријешило, иако се и не дотиче његовог рода: ова има чин маћехе, она чин снахе, (пошто) некада би снаха усвојиоцу.

Оконча се, с Богом, подјела бракова на допуштене и забрањене.

57. ПОГЛАВЉЕ

ЦРКВЕНЕ ГЛАВЕ, ПИТАЊА О ПРАВИЛИМА И ОДГОВОРИ СВЕТОГ САБОРА КОЈИ ЈЕ БИО У ДАНЕ ПРЕОСВЕЋЕНОГ И ВАСЕЉЕНСКОГ ПАТРИЈАРХА КОНСТАНТИНГРАДСКОГ НИКОЛЕ

ПИТАЊА ЈОВАНА МОНАХА, МОЛЧАЛНИКА ИЗ СВЕТЕ ГОРЕ И ЦРНОРИЗАЦА КОЈИ СУ СКУПА СА ЊИМ

1. питање: Из нашег манастира, богочасне владике, много прије овога, наше недостојанство послало је вашој светости једног брата, како би питао за неке захтјеве писмено у вези онога што нам је потребно. Он нам је, када се вратио, показао напомене које смо саставили за вашу светост, и произашле одговоре на другој страни, што је овдје написано:

Да не треба разрјешавати пост сриједом и петком ако је спомен неког светог или неког Апостола, него само на празнике Господње; да монаси, којима је забрањено оно што је свештено, не треба да улазе у свети олтар, јер монах има чин чтеца; и да треба постити предане постове, тј. сриједу и петак, и у саму Педесетницу, и у дванаест дана, осим Свијетле недјеље великих дана;[103] како не

треба преклањати кољена суботом и занемаривати пост од почетка августа до петнаестог његовог дана.

Због овога смо дошли у недоумицу: да ли монах лаже, или сте можда ви начинили грешку? Због тога и написасмо сада вашој светости, како бисмо о овоме поузданије сазнали.

О томе да (треба) разрјешити пост у сриједу и петак на празнике великих Апостола и нарочитих светитеља налазимо у саборним уставима преподобног оца нашег и наставника пустиње Саве, и у (уставу) светог Јевтимија Великог, и у светог Теодора Студита, и у светог Атанасија који је у Светог Гори, и у многих других великих светитеља, што се није скрило од ваше светости. Такође, и у сву Педесетницу, и у 12 дана,[104] за које и велики Атанасије тако рече у неком од својих списа, како монах или презвитер не треба преступати Господњи пост, тј. (пост) сриједе и петка, ако није болешћу притиснут, осим Педесетнице и светог Богојављења, тј. 12 дана.

Одговор: Поново ћемо исто казивати о посту. Богопроповједници и Апостоли напомињу да сваку сриједу и петак сваки вјерник треба да пости, осим ако је неко спријечен болешћу, а не рекоше да се у ову или ону (недјељу) не пости. У (дане) сјећања на светитеље не заповиједише да се разрјешава пост, но да се уздржава од посла.

2. питање: Монах нека не улази у свети олтар осим ако је за то добио благослов од епископа. Погледајмо 33. правило Шестог светог сабора који је био у Трулској палати, које не допушта да поје или чита са амвона неко ко није примио знамење[106] од епископа, ма он био и монах. Будући да не допушта да се ово чини, тим прије (не допушта) ни у свети олтар улазити. Такође и 21. и 15. правило Лаодикијског сабора говоре о овоме, а друго и 14. правило Другог Никејског сабора говоре јасно о чтецима и монасима.

Одговор: Да неко без епископовог рукоположења чита или поје са амвона, свугдје је забрањено, а да монах улази у олтар само ради паљења свијеће или кандила, будући без осуде за било који гријех, не сматрам да је прикладно забранити због части монашког образа.

3. питање: О преклањању кољена у суботу или у недјељу Сабори који су били у Никеји и Трулу заповиједише, а с њима и Атанасије Велики овако рече: *Да те нико никако не превари да у недјељу и током Педесетнице преклањаш кољена.* За суботу не рекоше.

Одговор: То је исправно и истинито. Ипак многи, будући да у суботу нема поста, ни кољена не преклањају.

4. питање: О посту августа мјесеца до 15. дана налазимо у Сабору сједињења који је био у Константинграду у вези бракова, и о томе никаквог помена више (нема).

У недоумици, молимо да нам разрјешите тражено.

Одговор: Прије је у то вријеме био пост, али он бијаше пренесен ради тога да не падне заједно за незнабожачким постовима који су били у то вријеме. Ипак, многи људи још увијек ради очишћења од болести посте овај пост.

5. питање: Молимо да се уз то разрјеши и ово: свети Сабор који је био у Новој Кесарији у деветом правилу, и Василије Велики у његовој посланици Амфилохију

у трећем правилу, говоре, овај о презвитеру који сагријеши прије постављења, а други о ђакону који паде у блуд након постављења. Ако се деси да неко много или мало прије постављења сагријеши, и по постављењу исто учини, приличи ли да за ово буде довољно одступање од службе, а заједничарење у Светим Даровима и молитви?

Одговор: Прво правило светог Сабора у Новој Кесарији разрјешава недоумице сврставајући таквога с онима који се кају, као и треће правило Василија Великог које не само да сврстава међу обичне, већ тражи и доказ.

6. питање: Да ли се бјесомучни може причешћивати Светим Даровима, јер свети Тимотеј, када су га о овоме питали, другачије одговара, а другачије пак свети Апостоли, као што другачије одговарају они који су били послије њих. Нека нам се каже најбоље.

Одговор: Ако неко болује од црне падавице, па се због тога мисли да је бијесан, не треба му бранити (Причешће). Ако је неко заиста бјесомучан, не треба му давати Свете Дарове јер *свјетлост нема никакву заједницу са тамом.*

7. питање: Да ли приличи да оно што се приноси у цркву, као што су просфоре и вино, презвитери једу без страха и када хоће? И да ли их треба јести као обичан хљеб, или са пажњом и страхом многим, и то мало? Ако их буде изобилно, шта треба да чине? Код нас често бивају велике просфоре и презвитери их раздјељују и дају коме желе.

Одговор: Дијелови узнесене просфоре, тј. из којих је узет Агнец, не смију се просто јести, већ у цркви док сва просфора не буде поједена. Преостале од њих треба појести не мијешајући их са сиром, рибом и млијеком него их засебно јести.

8. питање: Ако навечерје Господњег празника падне у сриједу или у петак, да ли треба разрјешити пост, због вечери празника?

Одговор: Не треба.

9. питање: Ако је неко примио постриг у Константинграду или другдје у свијету, и тамо је дао обећања, па буде повријеђен душевном повредом, и пожели да се удаљи због (те) повреде, а игуман разумијевши свеже га (запрећењем), шта да чини брат у вези са повредом и везаности?

Одговор: Потребно је да тај каже игуману о повреди, и ако је од тога јавна невоља, нека оде из манастира и у гору, и да се никако не брине о запрећењу.

10. питање: Неки игуман манастира, будући на самрти, писмено постави умјесто себе за игумана једног од братије, и умирући заповиједи му да ако хтједне за живота оставити игуманство, нека остане без општења. И он (игуман) оде одавде (ка Господу).

Онај, кратко управљајући и спознавши своју немоћ, одрече се игуманства и даде га другом. Шта треба чинити са том заповијешћу?

Одговор: Запрећење је безумно, и због тога нема снагу и тога се не треба држати. Свезани ће се разрјешити приступивши епископу и обавијестивши га о разлогу своје немоћи.

11. питање: Неки други од браће што су са нама, раније, боравећи у свијету, примаше исповиједати многих, тј. духовну дјецу

примаше на покајање, иако ништа није знао о канонским заповијестима. Презвитере и монахе који су са женама сагријешили прихватао је, и друге тешке гријехе је праштао свима ништа не чинећи, нити налажући запрећења. Када су сви ти умрли, он оде у гору и поче божанствена правила испитивати и читати, и схвати своју повреду и заблуду.

Хтјели бисмо знати о томе, и шта треба чинити у вези с тим?

Одговор: Ако једној души не може бити једнако вриједан сав свијет, и онај који саблазни једног од малих бива бачен у море, много више (је крив) онај који многе душе потопи у пропаст својим незнањем и обманом. Ипак, нека превише не очајава. Све дане свога живота за своја умрла духовна чеда нека молитве и мољења за кривицу приноси Богу, и да моли Бога да му опрости то велико и тешко сагрешење.

12. питање: Презвитер који је изврпнут због гријеха, или је својом вољом напустио свештенство изобличен бивши од своје савјести, да ли може говорити „Благословен Бог наш...", и „Боже укријепи нас и благослови нас..." и „Христос истинити Бог наш...", или кадити кадионицом ако нема другог презвитера или улазити и причешћивати се унутар светог олтара?

Одговор: Никако, јер је уврштен међу обичне људе.

13. питање: Још молимо вашу светост – да ли приличи презвитеру који је вољно или невољно оставио свештенство и жели да живи у тиховању да прима духовну дјецу?

Одговор: Ако вољно или невољно одступи од службе, како ће силом оне од чијег је удјела и достојанства одступио, опет над другима власт примити? И ако се приклонио тиховању, са њим војујуће и смућујуће помисли не почивају. Основа тиховања је остављање брига и тишина ума.

14. питање: Да ли неко ко није презвитер треба да прихвата духовну дјецу?

Одговор: О овоме ћемо рећи да је достојно прихватати духовну дјецу и везивати их и разрјешавати онима који су власт духовне благодати добили, а то су прво епископи, и потом презвитери који допуштење од епископа о овоме примише. И они који су најпоузданији, и у расуђивању о исповијеђеном веома мудри, јер исповиједање бива ради остављења гријехова. Ономе коме није достојно опраштати (гријехе), таквоме је узалудно исповиједање.

Рече и Василије Велики у 51. глави монашких књига да је неопходност исповиједати гријехе онима којима је повјерено вршење тајни Божјих. Тако се, рече, у прошлости обраћаше светима они који се кају. Пише у Јеванђељу да исповиједаху гријехе своје Јовану Крститељу.

15. питање: Шта је то устима оскрнавити се?

Одговор: То је неописиво и због тога писмено не могу изложити, као ни Василије Велики и други. Увидјеће ово онај који прима духовна чеда и расуђује.

16. питање: А како говори свети Василије у његовим малим запрећењима да буду без благослова по мјери сагрешења?

Одговор: То је бити лишен благослова који се даје у цркви, тј. антидор.

17. питање: Ономе коме је забрањено причешће Светим Даровима, да ли му приличи јести приношену просфору, тј. антидор?

Одговор: По ономе што је записано у списима Теодора Сикеота, то им је забрањено.

18. правило: Да ли од оних који нису испунили вријеме покајања приличи примати просфоре или друга приношења?

Одговор: Свети Оци о таквима ништа не рекоше и не приличи нам отежавати им бремена, поготово када канонско запрећење послушно прихвате и испуњавају.

Ако се не покоре запрећењима, тада будући да по сагрјешењу непокорност и бестидност имају, ни просфору ни друго приношење њихово нека се не прима док се не повинују црквеном предању.

19. питање: Да ли треба Климентом написаних осам апостолских књига поштовати и чувати, као и житије светога Нифонта?

Одговор: Не, будући да је на различитим мјестима *Житије светога Нифонта* исквaрено. Не примисмо га јер не бијаше предано. Апостолске заповијести Климентом писане треба читати, али не пред свима, ради немоћи многих, тј. неразумијевања.

20. питање: Треба ли поступати по неким правилима Јована Посника?

Одговор: Ова су правила многима била на погибељ због свога снисхођења. Они који разумију шта је добро, и због њих сагријешише, нека се исправе.

И ове црквене главе окончаше се благодаћу Христовом.

58. ПОГЛАВЉЕ

ОДГОВОРИ ПРЕБЛАЖЕНОГ МИТРОПОЛИТА НИКИТЕ ИРАКЛИЈСКОГ НА ПИТАЊА КОЈА МУ ЈЕ ПОСТАВИО ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПАМФИЛИЈСКИ

Питање: Владико мој свети! Дјевојка нека узе мужа кроз законити брак. Над њима се молитве заручења савршише, и бијаше вјенчање, а потом њен муж оде у неку другу земљу, и тамо узе себи наложницу, по ријечима дјевојке. Ова је чекала његов повратак три године, и сада тражи, по нужди, да узме другог мужа. Због тога тражим одговор од твоје светости.

Одговор: Онај од наложнице треба да одступи, и да се не раздваја од жене своје, али ни она не треба да улази у други брак. По ријечи Апостола, слободна је кад умре муж њен, а никако док је жив.

Питање: Упитаћу и сљедеће: Нека дјевојка пошла је за мужем, и извршене су молитве заручења и вјенчања, без (тјелесног) сједињења. Потом женик паде са својом таштом, и бременитом је учини. Тражим да се ово разријеши.

Одговор: О овом случају и раније сам дао одговор твоме богољубљу, отписујући на питање сестрићу твом Јовану. И сада,

примивши, одговорам на ово што је постављено: мужу је допуштено да узме своју жену. Од таште нека се удаљи због зле наклоности, да не би од ње опет привучен био.

Питање: Нека удова жена, родивши дијете, дође у дом једног презвитера говорећи му: „Твоје је дијете!" И дијете остави у дому презвитера. Жени би допуштено да изјави о ствари, презвитер се одрицаше, и она се колеба у изјави. Шта чинити када постоји колебање у изјави о дјелу? Да се закуне жена, па да презвитер претрпи штету по свој чин, упркос томе што неки говоре да је она распуштеница? Нека се ово разријеши заступништвом твојим. Писах ти као слуга твој.

Одговор: Пресуде за гријех не доносе се на основу клевета и оптужби, већ се о дјелу јавља заклетвом потврђеним ријечима беспрекорних свједока. Блуднице ниуколико не треба слушати, но презвитера оставити суду Божјем, а Он ће убрзо учинити освету.

Питање: Владико мој свети, да ли приличи да презвитер који није схимник постриже другога и учини га великосхимником, или не? Молим од вас разрјешење за ово.

Одговор: Онај који нема нешто, то не може ни другоме давати. Презвитер који има мали образ,[105] како ће некоме дати велики образ?

Питање: И о овоме молим разрјешење: ако је мирски презвитер, живећи као ожењен, а потом постао монах и великосхимник, приличи ли да он служи? Или, ако онај који није имао жену постане монах, и потом презвитер, и потом се постриже у велики образ, тј. у схиму, може ли он служити? Молим и за ово!

Одговор: У вези епископа изложено је правило да, када узму на се свети монашки образ, отада не чине ништа епископско, већ епископију напуштају, јер су својом вољом уместо узвишености светитељства[107] изабрали образ смирења. За презвитере, ипак, важи правило да служе у манастиру у коме су пострижени, а другдје никако.

Питање: Из све ово, питам и сљедеће: Ако неки монах у презвитерском чину треба отићи у друго мјесто, и тамо пострићи у монаштво некога, да ли да с њим иду и други монаси?

Одговор: Правило заповиједа да се нико не постриже, нити извргне из пострига без свједока, а треба ли да други монаси прате онога који иде некога пострићи, о томе ништа, ни најмање није написано. Ипак, то је неопходно учинити и повести друге, због расправе која ће потом настати о томе да ли је постриг заиста обављен или није. Знамо за неке не из казивања, већ из властитог искуства, како се постригоше па одрекоше пострига, и живљаху као свјетовњаци и не бијаше никога да их изобличи.

Питање: Ако се духовно чедо неког монаха жели пострићи, да ли приличи да прими постриг од другог монаха, без знања свог духовног оца? И да ли је то неопходно ако је презвитер који га постриже из друге области?

Одговор: У правилима је установљено вријеме за онога који се жели пострићи, и по њему се обавља постриг. Није неопходно да дође и његов духовни отац, па ни онда када онај који врши постриг није из те области. Видимо да су и многи од светитеља и у туђим земљама и ван својих области примали свети образ, те да ни са једним од њих не бијаше духовни отац.

Питање: Неко, желећи да буде презвитер, учини исповијест код свог духовног оца о својим сагрјешењима, и потом његов духовни отац дође и посвједочи да је његово духовно чедо достојно да се постави за презвитера, што се и догоди. Након што прође вријеме, онај који је рукоположен опет приступи свом духовном оцу, говорећи: „Оче, заборавих ти рећи и за друго сагријешење", а оно му онемогућава да буде презвитер. Питам и о овоме: треба ли он служити или не?

Одговор: Онај који је прећутао прегрешење које му онемогућава (рукоположење), па је усљед тога постављен за презвитера, након што се сазна за то нека се извргне, и нека никакве користи нема од постављења у незнању.

Питање: Нека удова жена има сестру по имену Марија, која је родила два мушка дјетета. (Удовица) је била кума приликом крштења војнику Константину. Сада сестра те удовице, Марија, покушава да узме за једног од синова кћер Константинову.

Одговор: Не забрањује се Марији да кћер Константина, кога је њена сестра примила на крштењу, уда за свога сина, и да буде таква заједница.

Питање: Други неко, узе другу жену која је већ имала мужа, и са њом изроди дијете мушког пола. Она га добро васпита и научи божанственим и свештеним књигама. Тражи тај младић да буде презвитер.

Одговор: Који је од двобрачних, или тробрачних, или из многог брака рођен, ако свој живот добро изабере, таквоме се не брани да буде презвитер. Он се не осуђује због родитеља.

Питање: Један клирик, црквени књигочувар, написана на хартији рјешења моје Цркве преписа у тајности, друга опет узе себи. Ово учини желећи се некако окористити о моју Цркву. Каткад би ово сагрешење некоме исповиједао, некад не. Молим разрјешење за све ово, владико мој свети, писменим рјешењем твоје светости.

Одговор: Књигочувар и клирик твоје Цркве, ако је у повјерењу пред неким исповиједио да је узео рјешења црквена, а друга преписао, требало је његову исповијест утврдити писмено, или ријечима свједока који су то слушали, па би био принуђен да врати оно о чему је сам против себе свједочио. Ако овако буде, и ако не буде, будући да ће недуго по Пасхи сва браћа и епископи моји доћи у Ираклију што због одржавања прописаног годишњег сабора, што због избора епископа за обудовјеле Цркве, нека дође и твој књигочувар па нека буде изложено на видјело што се има против њега, и нека сви просуде шта је чинити. Ипак, боље му је да сам од себе теби врати хартије са исписаним одлукама, и задобије милост, него ли да, дошавши пред сав сабор, буде пред свима посрамљен, и претрпи штету по свој чин. Види се са њим, и човјекољубиво још учини што се може, да се избави од бешчашћа које му предстоји. Ако неће то да учини, нека дође са тобом, па да заповијеђено буде по свештеним правилима.

Окончаше се у Господу одговори преблаженог митрополита Никите Ираклијског.

59. ПОГЛАВЉЕ

ИЗЛОЖЕЊЕ, ТЈ. ПОДСЈЕЋАЊЕ, НА ЦРКВЕНО СЈЕДИЊЕЊЕ КОЈЕ ЈЕ БИЛО ПРИ КОНСТАНТИНУ И РОМАНУ, ЈЕДНИМ КАО ЦАРУЈУЋИМ, ДРУГИМ КАО ТАДА ПОЧАСТВОВАНИМ ДОСТОЈАНСТВОМ ОЦА ЦАРА

Господ наш Исус Христос и Бог, Својим ученицима и апостолима, и онима који након њих бише достојни насљеђа Његовог, остави неки посебан удио и мир. Ово познање дарује Својима, које је к Себи примио, да свезом мира зближени, не разоре духовно јединство. Најприје нам је Сам Својим примјером показао да има наклоност према свијету, ради кога је Он, будући узвишенији од сваке висине, сишао ка нашој низини. И сједини се с тијелом и крвљу као и наша што је, да би нас, који смо се одијелили једни од других, у заједницу устројио. Потом, онима наученим Његовој науци, остави у насљеђе да се смиравају једни пред другим. И не само то, већ и да друге у мир уводе, повезани једни с другима. Но, такво стање ствари од искона до данас не престаје узнемиравати злоба лукавога, смућујући свештену пуноћу Цркве, устајући сад с овом, сад с оном оптужбом. Али, такав је Он, Носилац мира, Христос Бог наш Који је рекао да врата пакла неће надвладати Цркву Његову. Увијек искушења окреће на главу лукавог, чувајући мир Цркве неповријеђен. Тако овај Мир наш, Христос Бог, Отац, и Архијереј, и Пастир истинити, светим чедима Цркве, пречисте невјесте Његове, која су се раздвојила једно од другога, Својим промислом и благодаћу начини им заједницу, и опет их уведе мајци у пречиста њедра, дајући јој да се радује због окупљања чеда, да од себе једним устима и једним срцем узносе славни принос. И нека сви они који се не приклонише ђаволској вољи, већ поштују заповијест Носиоца мира, благодарење приносе.

У љетима која услиједише искушења на која указасмо збиваше се, и за сваки покрет зла, премудри црквени стројитељи изналазили су лијек. Сада, када се деси смутња у Цркви по питању брака, будући да брак није слободан од порока, да би то зауставили Свети Оци Цркве дадоше одлуку на знање. Тако, нема више разлога да се ово дешава, ни сада нити касније, и они којима је овладала саблазан могу се избавити, уколико бестидност и пожуду не заволише умјесто мира Христова. Како је пропао изговор из кога израстоше саблазни, за оне који љубе мир нема никаквог изговора који им брани да се примире, јер код сваке ствари бива то да, када се прогна греховни узрок злих догађаја, она долази у стари, добар поредак. Тако и тијелу, када га болест снађе, чим њен узрок оде – здравље дође; и море, које се узбурка од силних вјетрова, када бура престане све се оконча у тишини. Сабравши се заједно због овога архиепископи и презвитери који, не као да остављајући себе, другима заволише да угоде, но посвједочише да црквени мир поштују више од метежа. Будући да због ствари везаних за брак искушења насташе, ове и треба очистити и утврдити.

Нека нико од сада ради тих у живот парохија или Цркве смутњу не уноси, нити оне који су такав живот изабрали да осуђује и у очајање доводи. А надаље забрањујемо, општом вољом и судом, од текуће године, тј. шест тисућа четири стотине двадесет осме,[108] осмог индикта, да се нико не осмјели на четврти брак, јер је он сасвим одбачен. Ако неко изволи да започне такав саживот, биће лишен сваког црквеног збора, и стран свему што је у светој Цркви, све док пребива у таквом саживоту. Ово је било угодно и Светим Оцима, који су били прије нас, а ми објављујући одобравање, оно што је страно хришћанском живљењу одбацујемо.

Као што смо то учинили за четврти брак, да на исти начин и за друге бракове благообразно установимо, па нека хришћански живот не буде извор ничег недостојног. Заповиједамо у вези с трећим браком да се не склапа тек тако ни обично, јер њега Оци допустише као нечистоту. И још, тада ствар не бијаше као сада бестидно ни широко распрострањена, већ као нека нечистоћа која, павши на земљу, у углу лежи презрена од многих; сада, како дрскост нађе мјеста себи, посматра се као да ту нема ништа стидно ни нечисто, будући да се тога појави мноштво. Добро и пожељно бијаше очистити ово, као што нечистоћу, не у угао остављену, но раширену по кући, никако нећемо допустити, већ је чистимо и такву гнусобу избацујемо.

Приклањајући се и човјечијој немоћи, а бринући се и за благообразност хришћанског живота, о тробрачнима ово заповиједамо да се пази: Ако неко има 40 година, па се ни природе не стиди, нити се за хришћански и пристојан живот стара, већ је љубитељ једино страсне похоте, свезавши се трећим браком нека се са сваком сигурношћу и тачношћу 5 година не причести Светим Причешћем, и никако да му се скрати вријеме. Онај који послије 40. године постане нечистота Христове Цркве, и назива се „похотљивац", какво ће дати увјерење о своме живљењу? Њима ће вријеме за причешћивање Светим Даровима бити скраћено, али и по удостојавању Светог Причешћа неће му бити дозвољено да се причести у друго вријеме до једино на спасоносно Васкрсење Христа Бога нашега, ради очишћења уколико је могуће због уздржања које му претходи.

Ово рекосмо за случај када нема дјеце из претходних бракова, док ономе који након четрдесете године одлучи да узме трећу жену, а има дјецу, није дозвољен трећи брак. Веома је неправедно овим даровати похоту која паде у невријеме. О дјеци из првих бракова не промишља, ни шта је корисно за њих, шта их неће жалостити и смућивати, а и поред многог рађања дјеце колико је могао узнати о људском животу? И ако неко 30 година има, и има дјецу из претходног брака, па се сједини с трећом женом, ни овоме није допуштено да четврте године заједницу има са Светим Даровима, будући да је јасно како ничим другим није покренут да уђе у такав брак осим неуздржаношћу, и тиме што је роб

тјелесне похоте. И након задобијања Причешћа Светим Тајнама, нека се само три пута у току године наслађује Божанственим Даровима: први пут на спасоносно Васкрсење Христа Бога нашега, други (пут) на Успење Пресвете Владичице наше Богородице, и трећи на дан Рођења Христа и Бога нашега, будући да прије тих празника бива пост и корист која је од њега.

Ако дјеце не бијаше онда, будући да жеља за рађањем дјеце није без помиловања, овај брак се удостојава милости, и од искона до сада само запрећењем се лијечи.

Ово бијаше за трећи брак, но ни други, ни први, без устројства нећемо оставити, већ и за њих заповиједам да се тако склапају, да немају никаквог лукавог повода, или од отимања, или од претходног тајног сједињења, већ законито и чистећи се од таквих прљавштина и блудне нечистоте. Ако неко наведени закон презре и ка првом или другом брачном сједињењу приступи, њега чиста Христова Црква, која никаквог порока или прљавштине нема, подвргава спасоносним исправљањима, и неће примити Божанствене Тајне прије него засигурно испуни вријеме заповијеђено за блуднике, осим у случају да је нужда због одласка из овог живота, а то значи док се не испуни седма година. Презвитер који се дрзне да прекрши озакоњену заповијест и некога од ових удостоји Божанственог Причешћа, примиће штету по свој чин. Јасно је да ће онај који је против заповијести закона удостојен Божанског заједничарења поново ван општења стајати до окончања седме године.

Ово бијаше објављено као што је раније начињено од царујућих, сада Оца и Сина и Светог Духа благовољењем и благодаћу, и молитвама Пречисте Богоматере, и великог Архистратига.

Све оне свештенике и монахе који се прије 60 година због објављеног разлога и изговора отргоше, тихо царство побожних наших царева Василија и Константина сабра и сједини, и начини једну Саборну и Апостолску Цркву. Због тога је обавеза проповиједати и величати такво богољубиво и уважавања достојно дјело оних који га испунише.

Оконча се у Христу и ово подсјећање на сједињење.

60. ПОГЛАВЉЕ

БЕСЈЕДА ОТКРИВЕЊА СВЕТОГ ДИЈАДОХА ПО ПИТАЊИМА И ОДГОВОРИМА

Питање: Зашто си сада тако задивљен пустињом, реци ми, молим те? – ноћу, пребивајући у тишини душе моје, упитах премудрога Јована који као да је дошао. О, многохвални и мајко Црквама, зашто се, у старини, тако дивљем и неприступачном мјесту прилијепи? Или шта то глас бездушне пустиње, којим се наслађује слух човјечји, тако слатко клицаше?

А онај, приступивши ми, бесјеђаше ријечи.

Одговор: О, како – рече – могу говорити теби, ја који сам изван тог трулежног вијека, теби који у њему још пребиваш докле то Бог хоће, о друже?

Питање: Можеш – рекох – дивни, ако хоћеш, објавити ми љубав твоје мудрости на ријечи питања. И, ако хоћеш, бесједећи с тобом достићи ћу у само то мјесто ријечи, како би ти поучавао, а ја ћу учити.

Ради чега је твом разуму и живљењу пустиња постала тако слатка, храбри, да си град добродјетељи тамо саздао?

Одговор: Живљења су чистог траг – рече – мириси пустиње, измјена градских обичаја, тамо је достојанствено весеље истинског тиховања. И ради тога, разбијајући тамо буру људских помисли, силом трпљења пребивах у духу, глас очекујући, глас Онога кога си поменуо...

Питање: Истина. А какво је, дакле, изображење глас, још и то од тебе хоћу дознати?

Одговор: Израиљском – рече – бесјеђаше безумљу. Будући да они, као неразумни, пред Господом зачепише уши своје, одбацујући глас разума Вишњега, звјеролике народе из пустињских мјеста призивах да се сретну са његовом вјером, јавном проповиједи представљајући виђење.

Питање: Вјерујем. Но, како онога кога не знаде препознаваше, реци ми?

Одговор: У виду човјека видјех силу Божју.

Питање: Ја се и смјелости твојој задивих, предивни.

Одговор: Каквој? – рече.

Питање: Што ти, човјек будући, крсти Сина Божјег!

Одговор: Послушањем смјелост излијечих. Нема ништа смиреније од послушања.

Питање: Тачно. Из срца скрушена заиста се послушање рађа.

Одговор: Право рече.

Питање: Ја опет рекох: Како си препознао блаженство Светога Духа, Који у таквом виду слети с Небеса на Господа? Ти посвједочи да си Га видио у облику голуба.

Одговор: Неки вјетрови радости – рече – најављиваху Његов неизрециви долазак, и глас који им посљедова сишавши с Небеса, који као прстом показа Сина од Духа Светога[109] посвједочена, јасно ми показа бесконачност тог голуба.

Питање: Довољно је – рекох. Бијаше ли то изречени глас Самога Оца, или неких сила[110] које испред Лица Божјег узвикнуше?

Одговор: Самога Оца.

Питање: А како – рекох – реци ми, имаше потребу за чулним гласом Онај Који је у бестјелесној и невидљивој природи?

Одговор: Не јавља Божанство ријеч нечим попут говорног органа, већ када жели да се чује савјет Његов, савјет као глас јавља онима који су побуђени Божјим дејством. Они, за које Он жели да чују, они чују. Ако негдје буду заједно они који треба да чују, и они недостојни тог слушања, (последњи) неће чути. Тако и бијаше да се само на том једном мјесту, на коме се Господ крсти,

бијаше чуо глас. Да није овако, сав свијет би чуо глас који са толике висине дође, чак и да је био анђелски глас. Ономе ко жели научити, ово је могуће из Јеванђеља, тачније из онога које је од божанственог Марка. Он помиње глас који на гори сиђе када се Господ преобрази, говорећи: „И би облак који их осјени, и би глас из облака који говори: *Ово је Син мој љубљени, Њега послушајте.*"

Питање: Право учиш – рекох. А то, што се у виђењу јавља Свети и Животворни Дух, како треба разумјети? Он је вјечан и непромјењив, као што рече. Ко зна каква је блажена природа?

Одговор: Ево – рече – тамо се због гласа Очевог дивите виђењу. Није се невидљива и непромјењива природа Духа Светога промијенила у вид голуба, како би се Он јавио како хтједе, но они који су удостојени видјеше ову Красоту у којој Божанствени Дух, силазећи с Небеса, зажели да се јави човјеку. Ономе који је видио јавило се изображење хтјења, а није она неизрецива и несхватљива природа оно што неко, у том смиреном обличју, као тајно изображење могаше видјети. На овај начин – виђењем обличја – и пророци видјеше Бога, јер се не претвараше Он сам у лик јављајући им се, но они као у обличју славе гледаху безобличног, који им се хтјењем, а не природом, показа у обличју. Јер дејство хтјења се као обличје славе њима јасно у виђењу јављаше, ради онога који им се у виду савјета хтједе јавити.

Питање: Како ће се, дакле, у нетрулежном вијеку Бог јавити човјеку?

Одговор: Нетрулежност тијела – рече – према истинитој ријечи, чини да човјек буде близу Бога. Тако ће се и тада Бог јавити човјеку, као што ће, опет, човјек моћи видјети Бога.

Питање: Рекох: Неће ли се, опет, јавити у обличју?

Одговор: Не – рече – већ у сили Божанствене славе. Они који ће бити удостојени овога биће свагда у Божјој Свјетлости, увијек се у слави наслађујући љубављу, док ће их обасјавати Божаствена Свјетлост Божанствене славе на начин који је немогуће разумјети. На начин на који се Бог смјешта гдје жели, остајући несмјестив, тако се и види тамо гдје зажели, остајући невидљив.

Питање: Шта треба подразумијевати под *силом Божјом*?

Одговор: Доброту – рече – невидљиву, само у слави познавану.

Питање: По мени – рекох – људи славу поимају као неко предивно лице.

Одговор: Не мисли тако – рече. Да је доброта оне бестјелесне и блажене природе изнад виђења, увјерени смо због њене велике чистоте, одакле и оно што се још није десило једино Бог види као да (већ) јесте. Ако би у неком изображењу била она неизрецива природа, она не би оно што још није било гледала као да (већ) јесте.

Питање: Како кажеш?

Одговор: Као што онај који је сасвим у неком подобију, никако не може предвидјети оно што ће се говорити или збити, будући да је сасвим у подобију природе, тако је и ако сву своју природу као лице има. Тако и наш ум неким оком изобилно осматра, али ништа од онога што ће бити не може да зна ни по разлучењу душе од тијела, када ће, вјерује се, бити сав као неко око. Исто треба мислити и о небеским силама, чији се изглед заиста држи за сву природу.

Питање: Зашто, дакле, неки сматрају да су и небеске силе и душе изнад (домета) вида?

Одговор: Далеко – рече – њихове мисли стижу! Будући да ни анђеле ни душе није могуће видјети, исповиједају да их треба сматрати за бића без обличја.

Треба знати да доброта њиховог ума и појава имају неко обличје, као што постоји облик красоте њиховог разума и доброте. Због овога, када душа мисли о добру, свијетла је и прозрачна; када мисли зло, тамна је и ружна. Као што се сјенке, ухваћене од очне зјенице због њене велике и оштре јасноће, а то чуло приличи звати силом вида (пожељно је преко откривеног примјера, колико је могуће, говорити о неоткривеном виђењу), јављају као слике тог дејства, такође и ако ум, према својој наклоности, ухвати похотну помисао, она (помисао) бива као слика душевног дејства, што се збива због њене велике осјетљивости. Код бестјелесних природа, ако има дејства, оно бива због велике осјетљивости природе, било да се догоди да се она прикључи слави, било страсти. Ово се односи и на анђеле који одступише. Докле мислише долично анђелима, та красота мисли бијаше им узрок обличја славе; када занемарише богољубиве мисли, њихово безумље претвори се у обличје срама.

Питање: Не треба ли, слично дебљини нашег тијела, говорити и за душе и анђеле, бића бестјелесна и невидљива, јер се не показују упоредиви са безмјерном чистотом Божанствене природе?

Одговор: Свако стварање завршава се настанком обличја – рече. Увијек постојеће, које није створено – а вјерује се да је одувијек само Доброта – изнад је обличја. Није од стварања завршена, но од Онога Који јој је дао постојање, од Натприродне природе.

Питање: Хтио бих да још о томе знам – рекох. Кажи ми због чега, говорећи о Богу, помињемо Доброту, а образ не помињемо? У образу је и Доброта веома дивна.

Одговор: Зато што је Доброта Божја слава суштине Божје.

Питање: Шта ако каже неко оно што изговори појац Давид: *Ја ћу се правдом јавити лицу Твоме, наситиħу се када ми се јави слава Твоја?*

Одговор: Ово бијаше речено од пророка не као да је Божанствена природа у неком лицу или изображењу, но у обличју и слави Сина нам се невидљиви Отац јавио. Због тога и благоволи Бог да Ријеч Његова дође међу људе у тјелесном обличју, остајући (а како, не зна се) у Својој свесилној слави, како би човјек гледајући на густину обличја Његовог славног тијела (образ види образ) након очишћења васкрсењем могао видјети Доброту као Божју. Тако ће се и Отац, тајно јављеним начином, јавити праведнима, на начин на који се сада јавља анђелима, док се Син јасно јави тијелом. Лијепо је, заиста, да онај који жели у вијекове царевати увијек види свога кнеза, што би било немогуће да Својим очовјечењем Бог Ријеч није дошао у обличју.

Питање: Вјерно и по разуму – рекох – научио си ме, Ријечи, Јованов ми лик увијек показујући. Окончај с осталим – рекох – и о анђелима, молим те, дај ми слово виђења: сматрам да су као што ће бити душе по васкрсењу тијела?

Одговор: За шта питаш? – рече.

Питање: Да ли анђели опажају чулима, или не?

Одговор: Према умној ријечи – рече – они бијаху у некој подијељености у чулима, према својевласној ријечи. Тако и неки од њих, служећи страсти, падоше. Они који се од славословља Божанског и славног Духа не окренуше ка одступништву, неповријеђени се сачуваше у бестрашћу, (и) изнад су и чула. У сладости су некој непромјењиве славе, тако да су им и схватања о свему долична томе. Не само да виде добро, које је слично њима, но и не знају за оно што је томе противно, за шта се надамо да ће бити и праведнима о Васкрсењу мртвих, када од њих у савршеној покорности буде принесен њихов својевласни плод Богу.

Питање: Право – рекох. Да ли оне свете небеске силе гласом појање врше, или неким умним видом, како се неки домишљају?

Одговор: Гласом – рече. Ако се за њих свједочи да су *пламен огњени*, како Писма објављују, јасно је да они преславним гласом поју Бога. Тако су и многи свети много пута слушали њихов глас у виђењима, као што Писма јављају.

Питање: Јасно је – рекох. Но све до сад неки говоре да, као што (се сматра) о Божанственом гласу, по преданој ријечи, дужни смо сматрати и о ријечи анђелског гласа.

Одговор: Бог – рече – будући да све може, због тога и пошто говори када хоће, показује се остајући над њима, јер је једини Он нетваран. Анђелима ово није могуће чинити. Када ни они не би говорили као што говоре, могли би се показивати када зажеле, могли би и ако хоће да стварају из небића!

Питање: Веома добро. А како о души – рекох – када се раздвоји од тијела треба мислити?

Одговор: Тврдим да душа – рече – одвојивши се од тијела, све док васкрсењем не прими тијело поново, у одређеном смислу ријечи поје Богу, будући да је у тијелу потпуно усвојила шта говорити. Анђели пак, будући да су у некаквој простој и гласољубивој природи створени, непрестаним оглашавањем – како разумјесмо – поју, не као неким тјелесним органом јављајући, но само то кретање, као непрестано, узрок је некога гласа који чудесно има. Јер, њихова ваздушаста природа која веома љуби пјесму непрестано их подстиче да гласно кличу.

Питање: Јасно. На који начин – рекох – треба разумјети како се при виђењу мијењају када бивају послани од Бога ка некоме од светих?

Одговор: Страно је слуху питање, па због тога и одговор лута. Ипак, приличи сматрати да замисливши онај образ који им је заповијеђен, спремно у то виђење улазе, што је лако за њихову природу која у покорности служи хтјењу, која (природа) због велике рјеткоће постаје густа. Као згуснувши се, силом хтјења, из тајног у јавно, неометано виђење остварују, и у обличју у коме желе, како рекох, да се јаве чистој души. Само чисте душе могу видјети духовни облик умног виђења. Ако се код онога који је призван за виђење не нађе љубави према Ономе Који виђење створи, никако се не може десити општење анђела са човјеком. Виђење, тако, захтијева чулни глас, па се обличје виђења због наведеног разлога уподобљава гласу, како ми се чини.

Питање: Разумљиво. И још те – рекох – молим, кажи ми, о Ријечи учитељу, прије него што настане дан, јер знам да ћеш кад он дође одмах одступити. Не подносиш да душа чека пред тобом на одговор. Оно што бих те још, у час одступања од образа (земаљског) живљења, питао: анђели од Бога послати на земљу, за оно вријеме које буду у свијету, не напуштају ли небеска обиталишта?

Одговор: Немогуће је – рече – у оно вријеме у које су у свијету да буду на исти начин и у висини на Небесима. Ово је својство Једино Бога Ријечи Који се очовјечио, који се и овдје на земљи јавио не као привиђење, и Небеса није напустио, већ све држи због безграничности своје Божанске природе. Треба знати да било гдје да су све те анђелске силе, виде и све небеске ствари и оне на земљи, као да отуда с њима бораве. Прозрачност њихове природе, и то што свуда имају обличје, а прије свега благодат Светога Духа, чини да они све виде. Једини Бог и оно што ће тек бити види као блиско, као Онај Који је изнад свега. Не само оно што јесте, већ и оно што тек треба да буде види као да је већ било, славом коју је имао прије свега. Тако, једино Он и помисли срца зна.

Питање: Душа – рекох – разлучивши се од тијела, не гледа ли, сходно ријечима изговореним о анђелима, не само предио бестјелесних, већ такође и све оно што је у свијету?

Одговор: Никако – рече. Они (анђели), будући да у једнострукој, тј. једној простој природи бише створени, не само да могу видјети оно што је на (неком) мјесту, већ и оно што је изнад мјестâ могу сасвим видјети. Својство је прозрачне природе да је невидљива за оне грубље природе, а она све такве природе види. Душа, откако се одвоји од тијела, не може више видјети оне који су на (неком) мјесту. *Јер дух*, рече, *прође у њему, и неће га више бити, и не зна више своје мјесто*. Пошто у мјесту бива због сједињености са тијелом, кад буде принуђена да се раздвоји, отада не види оно што је видјела са тијелом, јер човјек у сједињености чини цјелину, а анђели у једноставности природе, тј. једнострукости.

Само ово, или и нешто друго, казавши ми Јованову мудрост, откри Ријеч, многовјенчани и свјетлоносни Цар! Кад наста дан, ишчезе, поново ме остављајући жедног његовог друштва.

Крај, у Господу, Откривења светог Дијадоха.

61. ПОГЛАВЉЕ

СВЕТОГ ЕПИФАНИЈА, АРХИЕПИСКОПА КИПАРСКОГ ГРАДА КОНСТАНТИЈЕ, О ЈЕРЕСИМА

ЈЕРЕСИ КОЈЕ СУ МАЈКЕ И ПРВИ ОБЛИЦИ СВИХ ЈЕРЕСИ СУ ВАРВАРСТВО, СКИТСТВО, ЈЕЛИНСТВО И ЈУДЕЈСТВО. ОД ОВИХ СВЕ ДРУГЕ ИЗРАСТОШЕ.

1. *Варварство* је јерес која се од свог постанка задржала десет нараштаја, од Адамових дана до Ноја. Варварством је названа јер су људи тог времена живјели немајући никаквог владара, но свако живљаше за себе, и свако бијаше закон себи према прохтјевима своје воље.

2. *Скитство* је било од дана Нојевих и касније, до изградње куле и града Вавилона, и још мало година послије прављења куле, тј. до Фалека и Рагава. Они који су отишли у европску земљу прикључили су се скитским предјелима и тамошњем народу од времена Тарина, од кога настадоше и Трачани, и касније.

3. *Јелинство* је почело идолослужењем у вријеме Серуха, и како су живјели приклањаху се сваки некаквом демонизму, па то уводише и у живот, и у обичаје, и у звања. Почеше да праве идоле, и људи им се прикључиваху. И богове правише и, у почетку, исцртавали су их бојама, и изображавали владаре, или магове, или врачеве, или неке који у животу учинише нешто достојно помена, храброшћу или тјелесном снагом. Потом су, од времена Таре, оца Авраамовог, и од дрвета или камена, почели правити кипове. Уведоше обману идолослужења, и поштоваше изображења својих предака који умријеше, и правише (ликове) оних који су прије њих умрли. Најприје су ово чинили вајарском умјетношћу, а затим свако вјештином: зидари камен извајавши, тј. исклесавши, они што обрађују сребро и злато од својих ствари, тј. од злата и сребра их правише, а такође и дрводјеље и други за њима.

Египћани са Вавилоњанима, Фригијци и Арабљани и Феничани бијаху први учитељи ове јереси, прављењем кипова и (савршавањем) тајни. Од њих ово прво пређе међу Јелине у вријеме Кекропа и оних послије њега. Доста касније, за богове су проглашени Хронос,Ареј, Дија и Аполон.

Јелини су названи по Јелину, неком човјеку који је живио у Јелади. По другима, названи су по маслинама које су расле у Атини. Њима старјешине бише Јоњани, као што се поуздано зна, (постали су) од Јована, неког мужа од оних који су зидали кулу када су се сви језици раздијелили, због чега се и *меропи* сви назваше, због раздјељења[111] говора.

Касније, у прво вријеме, јелинство прерасте у јерес, односно питагорејце, стоике, платоничаре, епикурејце и остале.

Образ побожности бијаше истовремено код (свих) оних који су живјели по природном закону, издвојени у свим народима, од постанка свијета до тада, пребивајући усред варвара, и скита, и јелина, док не настаде Авраамово богопоштовање.

4. *Послије* ових настаде јудејство од Авраамовог времена, које је уобличено обрезањем и од Мојсија, који је седми по Аврааму, преко записаног Закона од Бога даног, а од Јуде, четвртога сина Јаковљевог који је назван Израиљ, и пророка Давида који је царевао и који је од кољена тога Јуде, наслијеђено је пуно име јудејско.

О врстама ове четири јереси говори апостол: *У Христу Исусу нема ни варвара, ни Скита, ни Јелина, ни Јудејца, но нова твар.*

Разлике међу јелинским јересима

5. *Питагорејци* који су *прелазници*[112] (уче) о јединству[113] и промислу, и забрањивали су приношење жртава такозваним боговима. Питагора је учио о томе да се не окуша оно што има душу, тј. да не треба јести месо, и да се уздржава од вина. Учио је да је од мјесеца и изнад њега све бесмртно, а да је ниже смртно. Говорио је о преласку душе из тијела у тијело, (чак) и четвороножних животиња и морских звијери, заповиједао да се уче ћутању на пет година. На крају себе богом назва.

6. *Платоничари* су говорили да постоје Бог, твар и облик; да је свијет створен и трулежан. Тврдили су да душа није рођена, да је бесмртна и божанствена, те да има три дијела: разумни, јаросни и вољни. Жене би требало свима да буду заједничке, те да ни један нема своју супругу, него да се свако сједињује с оном која исто то жели. Говорили су, такође, о преласку душа у тијела чак и четвороножних животиња. Поред овога, учили су да многи богови происходе од једнога (бога).

7. *Стоици* уче да је све тијело, и овај чулни свијет називају Богом. Неки (међу њима) тврдили су да Бог своју природу има из огњене суштине. Поред тога, они говоре да је Бог ум, и душа свему што постоји на небу и земљи. Тијело му је све, као што рекох, а очима свјетила назваше, тј. сунце и мјесец. Учили су да тијело пропада, а да се душе пресељавају из тијела у тијело.

8. *Епикурејци* говорише о нераздјељивим тијелима, која се не могу пресјећи. Установише да је почетак свему једнаког достојанства и непознат. Учили су да је циљ блаженства задовољство, те да нити Бог, нити промисао не управљају стварима.

Самарјанство

9. *Самарјанство* наста од Јудејаца прије него што се створила јелинска јерес и прије него што се уобличило њено учење. По настанку јелинске јереси, међу Јудејцима му је зачетак у времену Навуходоносора и јудејског ропства. Асирци, досељавањем у Јудеју, прихватају Мојсијево *Петокњижје* које им је послао њихов цар из Вавилона са свештеником по имену Јездра. У свему су били попут Јудејаца, осим што су се гнушали незнабожаца и избјегавали су додир са њима. Осим тога, одбацивали су васкрсење мртвих и остала пророштва која су била послије Мојсија.

Четири су самарјанска народа:

1. *Гортини* који, у поређењу са јевусејима, у друго вријеме празнују празнике.

2. *Јевусеји* због тог разлога, празновања празника, разликују се од гортина.

3. *Есини*, не противе се ни једнима ни другима, празнују (празнике) са онима са којима се затекну, не разликујући се.

4. Достини, народи који живе попут Самарјана, прихватају обрезање, и суботу, и Мојсијевих Пет књига. Строжије од других пазе на то да не једу оно што има душу, тј. месо. Такође и у осталом, и у посту често бивају. Међу њима постоји и дјевственост, а неки од њих се уздржавају. Поједини вјерују и у васкрсење мртвих што је страно Самарјанима.

Јудејских седам јереси

1. Књижевници, који су били законици и сљедбеници предања које је од њихових стараца. Ревносно су чували обреде којима се нису научили из Закона, него су их, сами за себе, устројили и поштовали их као оправдане законодавством.

2. Фарисеји, звани *одвојени*, који најстрожији живот живе, тј. уздржљив, и узвишенији од других. Они, као и књижевници, вјерују у васкрсење мртвих, и у анђеле, и у Духа Светог да је творевина. Воде другачији живот, и једно вријеме проводе у уздржању и дјевствености. Посте два пута. Суботом чисте котлове, и тањире, и чаше, и стакленице. Као и књижевници, дају десетак и првенце, често чине молитве и образ својевољне службе имају у одјећи. Носе ризе и плаштове широких скутова, што је знамење високородности, и поставу на ризама, као и некакве прапорце на крајевима одјеће. Таква су им била знамења у времену уздржања. Они су увели учење о рођењу и судбини.

3. Садукеји, који се још називају *праведни*, бјеху од рода самарјанског, а уједно од свештеника по имену Садок. Одбацују васкрсење мртвих, и не прихватају (постојање) анђела и духа. По свему осталом они су попут Јудејаца.

4. *Они који се свакодневно крштавају*[114] по свему су Јудејци. Тврде да нико неће задобити вјечни живот уколико се свакодневно не крштава.

5. Осини, називају се и бестидни, и они су све чинили по Закону. Држали су и друге списе осим (књига) Закона. Одбацивали су многе од каснијих пророка.

6. Назореји, што значи *непокорни*, забрањују једење било каквог меса, ништа са душом не окушају. (У Петокњижју прихватају света имена патријараха) до Мојсија и Исуса Навина (и вјерују у њих, мислим на Авраама, Исака, Јакова и старије, а такође и саме Мојсија, Арона и Исуса).[115] За Петокњижје сматрају да оно није Мојсијево, те тврде да имају друге, а не њих.

7. Иродијани су у свему попут Јудејаца. За Ирода су мислили да је Христос, и њему указиваху част као Христу и његовим именом га називаху.

Ово је први свитак који у себи садржи 20 јереси. У њему је и узрок Христовог доласка и исповиједање истине.

Ево шта је у другом свитку прве књиге, гдје се говори о 13 јереси које су (настале) од хришћана.

1. Симонијевци, од Симона Врачара из времена Апостола Петра, од села Гитон у Самарији. Био је родом од Самарјана. Узе на се само име Христово, али је учио о срамотном и скверном сједињавању, о небризи за тијело, одбациваше Васкрсење, и говораше да није сав свијет Божји. Начини свој кип, као кип Дија, и блудницe по имену Јелена, која је била с њим, као Атине, те их предаде својим ученицима да им се клањају. Говораше да је Самарјанима отац, а Јудејцима Христос.

2. Менандријани, који су од тог истог Симона преко некаквог Менандра примили почетак јереси. По неким учењима се разликују од Симонијеваца. Тврдили су да је свијет створен од анђела.

3. Сатурнилијани, који су у Сирији утврдили срамотна дјела симонијанске јереси, али су и друго, више од симонијеваца, на велико чујење проповиједали. Почетак јереси им је од Сатурнила. И они су, подобно Менандровом учењу, говорили да је свијет створен од стране анђела, но само од седам (њих), по вољи Вишњег Оца.

4. Василидијани, чинитељи таквих бестидних дјела, од Василида су, који се учио заједно са Сатурнилом, симонијевцима и менандријанима, и слично њима умоваше. По којечему се и разликују. Тврде да постоји 365 небеса и њима дају имена анђела. Због тога, говоре, и година има толико дана. Аврасакс је назив за (број) 365, и то је свето име.

5. Николаити су од Николе, који је од Апостола ради служења постављен за ђакона. Због љубоморе према својој жени учио је ученике да заједно са другима чине бестидна дјела. Говорио је о Калакаху и Протонику, и друга варварска имена увео међу свијет.

6. Разумници,[116] који прихватише јереси, више од свих безумно чинише срамна дјела. У Египту их називају *чисти војници* и *фовионити*, у горњим предјелима називају их *сократити*, међу другима познати су и као *закхеји, ковавдијани* или *ворворити* јер поштују Варвјера и Вероја.

7. Карпократијани су од неког Карпократа који је био у Азији. Он је учио да се врши свака бестидност и свако гријеховно дјело. Тврдио је да уколико неко не прође кроз све гријехе и не испуни вољу сваког демона и анђела, не може узићи на вишња небеса ни проћи начала и власти. Говорио је да је Исус прихватио разумну душу. Знајући више, овдје је то објавио, и уколико неко чини подобно Исусу такав ће бити. Попут Симона и осталих јереси до сада одбацивао је Закон са Васкрсењем. Његова (сљедбеница) била је у Риму Маркелина. Начинили су тајно кипове Исуса, Павла, Хомера и Питагоре.

8. Киринћани, који се и *миринћани* називају, јесу Јудејци од Киринта и Миринта, који су се хвалили обрезањем. Тврдили су да је сав свијет створен од анђела, и да је Исус назван Христос након напредовања.

9. Назореји који исповиједају Исуса Христа као Сина Божјег у свему живе по Закону.

10. Евионити су блиски раније споменутим киринћанима и назорејима. Поред ових, по нечему су слични и са јеретицима сампсејима и елкесаитима, који за Христа и Духа Светог тврде да су саздани на небу. Кажу да је Христос прво ушао у Адама, и опет након неког времена обукао се у тог Адама, што је учинио Христос при свом доласку у тијелу. Јудејци су, а држе Јеванђеље. Гнушају се једења меса. Воду имају умјесто Бога, и као што рекох, о Христу говоре да се обукао у човјека при свом доласку у тијелу. И љети и зими, попут Самарјана, често се крштавају у водама зарад очишћења.

11. Валентијани, који одричу васкрсење тијела, одбацују Стари Завјет, поштују пророке, а прихватају и друго што је могуће ту-

мачити као вид њихове јереси. Уносе и нека друга баснословља. Говоре о 30 вијекова,[117] и да су мушки и женски пол заједно од Оца свих рођени, и сада их зову и боговима и вијековима. О Христу говоре да је Он донио тијело с неба, те да је кроз Марију прошао као кроз неку трубу.

12. *Секундијани*, којима су се придружили Епифан и Исидор, чијих се спрега и ови држе, мудрујући попут Валентина, и нешто другачије од њих додаше исповиједању. Уче срамним дјелима. И они одбацују Оваплоћење.

13. *Птоломејевци*, и они су ученици Валентина. Са њима је заједно и Флора. И они говоре о спрегама попут Валентина и секундијана, мада се по нечему разликују од њих.

Ово је садржај 13 јереси другог свитка прве књиге

Овдје су 13 јереси из трећег свитка прве књиге.

1. *Маркосеји.* Неки Марко био је друг у учењу Коловарса. И он увођаше два начала, и одбацивао је васкрсење мртвих. Чинио је нека привиђења етиопским магијама, пиће наизглед црно у пурпурно мијењао. Подучаваше и жене које је он сам обмануо. Попут Валентина тврдио је да је све проистекло из 24 ријечи писма.

2. *Коловарсеји.* И тај Коловарс, такође, ово исповиједа. По нечему се разликују од других јереси, односно о Марковим и Валентиновим замислима и „осминама", тј. недјељама, другачије учи.

3. *Ираклионити.* И они су се такође прикључили баснама о „осминама", али друкчије у поређењу са Марком, Птоломејем, Валентином и другима. Прије кончине они своје који су на самрти, попут Марка, помазују уљем од балзама[118] и воде, те казују над главом умирућег призивања говорећи некакве јеврејске ријечи.

4. *Офити.* Они се називају *змијославећи*, и њу (змију) сматрају за Христа и умјесто Њега, држећи обичну змију и чувајући је у некаквим спремиштима.

5. *Каињани.* Заједно су са другим јересима које одбацују Закон, и оно што се казује у њему. Одбацују и васкрсење тијела. Прослављају Каина говорећи да је он јаче силе. Такође обожавају и Јуду, као и оне који су били са Корејем, и Датана и Авирона, па чак и Содомљане.

6. *Сићани.* Они, опет, Сита прослављају, тврдећи да он потиче од вишње мајке која се покајала, одбацујући оне који су од Каина. Сјединивши се с вишњим Оцем, она је родила чисто сјеме – Сита, од кога је, потом, проистекао људски род. Они, такође, уче о Началима и Властима, и о другом.

7. *Начелни.* Они се узносе многим начелницима, тврдећи да све што јесте, јесте од њих. Уловљени су у неким бестидностима. Одбацују васкрсење тијела, и Стари Завјет мијењају. Држе и Стари и Нови Завет, чије ријечи преокрећу на свој начин.

8. *Кердонијани.* Они су од Кердона, који је узео учешћа у Ираклионовој обмани и приклонио се заблуди. Прешао је из Сирије у Рим, излагао своју проповијед у вријеме епископа Игина. Проповиједао је два начала противна једно другом. Говорио је да Христос није рођен. Такође, одбацивао је васкрсење мртвих и Стари Завјет.

9. *Маркионити.* Овај Маркион је родом из Понта. Био је син епископа, али након што је силовао дјевојку побјеже, будући да је од свог оца био истјеран из Цркве.

Дошавши у Рим, молио је за опроштење оне који су тамо били на челу Цркве. Не добивши га, устао је против вјере, и почео да учи о три начала: добром, праведном и злом, као и о томе да је Нови Завјет потпуно стран Старом Завјету, и Ономе Који у њему говори. Он, и његови маркионити, одбацују васкрсење тијела. Такође допуштају, не само једно, него два или три крштења послије пада у гријех. За оне који су међу њима умрли као оглашени крштавају се други. Бестидно је од њих што и женама заповиједају да се купају с мушкарцима.

10. *Лукијанисти.* Неки Лукијан, али не онај који је живио у вријеме цара Константина, него још старији. Поучавао је све према Маркиону. Осим тога, учио је и још нешто друго, различито од Маркиона.

11. *Апелијани.* Овај Апелије је учио попут Маркиона и Лукијана, осуђујући сву твар и Онога који ју је створио. Он није, као они, проповиједао три начала него само једно, једног Бога, најузвишенијег и безименог, који је створио другог, и да се овај показао као зао, те својом злобом створио сав свијет.

12. *Севиријани.* Неки Севир, слиједећи Апелија, одбацује вино, баснословећи за винограде да су произашли од сједињења једног с другим, Сатане у обличју змије, и земље. Одбацује жене, говорећи да су оне од „лијеве стране". Уводио је некаква имена началницима и тајне књиге. Подобно осталим (јеретицима), одбацује васкрсење тијела и Стари Завјет.

13. *Татијани.* Татијан је одрастао са Јустином, светим мучеником и философом. Послије кончине светог Јустина пређе Маркионовом учењу, и учаше попут њега, додајући још по нешто своје. За себе је говорио да је из Месопотамије.[119]

Ово су главе трећег свитка, прве књиге о 46 јереси.

Садржај 18 јереси четвртог свитка друге књиге.

1. *Уздржљивци*[120] дио су татијана. Одбацују брак, тврдећи да је (дјело) Сатане. Забрањују да се једе било шта што има душу, тј. месо не једу.

2. *Катафригисти – монданити, искодругити* – прихватају Стари и Нови Завјет. Уводе нове пророке, поштујући некаквог Монтана и Прискилу.

3. *Пепузини* који се називају и *црни*, а са њима су заједно и „хљебочувари".[121] То су двије јереси. Од тих су и катафригијевци који нешто друкчије уче од ових. Они поштују некакав пуст град Пепузу (који је) између Галатије, Кападокије и Фригије. Овај град сматрају за Јерусалим. Али, постоји и други град Пепуза. Женама допуштају да владају и буду свештенице. Чине службу попут катафригијеваца, бакарним иглама пробадају мало дијете, те његову крв мијешају са брашном и праве хљеб као просфору и од њега се причешћују. Баснослове да се Христос, у обличју жене, јавио Квинтили и Прискили у Пепузи. Држе се Старог и Новог Завјета, али их мијењају по свом уму.

4. *Четрнаестници* – они у исти дан године прослављају Пасху без обзира у који дан буде четрнаести дан мјесеца, тј. да ли је субота, недјеља или неки други дан. У тај дан уједно и постећи и бдијући празнују.

5. *Бесловесни* од нас названи као они који одбацују Јованово Јеванђеље и његово Откривење, пошто не прихватају вјечно

постојећег Бога Ријеч Који је дошао од Оца.

6. *Адамљани* – име су добили по неком Адаму названом Живи. Њихово учење више је прелест него истина јер код њих се дешава нешто овакво: мушкарци и жене, наги као од мајке рођени, долазе у њихову цркву, и чине читања и молитве и све по своме обичају. Сматрају себе монасима и уздржавају се, и брак не прихватају. Сматрају своју цркву за рај.

7. *Сампсеји* који су и *елксеји*, живе и до данас у предјелима Арабије, повише Мртвог мора. Њих је обмануо некакав лажни пророк Илксактин. Из његовог рода јесу и двије жене, Марта и Мартина, којима се ови јеретици и до данас клањају као богињама. Они су у свему слични евионитима.

8. *Теодотијани* – од Теодота, кожара из Византије. Овај би велик у јелинском учењу. У дане тадашњег прогона био је ухваћен са другима, и једини отпаде од вјере када су их мучили Бога ради. Како је због бјекства био понижаван, намисли да проповиједа Христа за обичног човјека, због гријеха што се Бога одрече.

9. *Мелхиседекијани* – ови поштују Мелхиседека, говорећи да је он некаква сила, а не обичан човјек, те се дрзнуше да све приписују и говоре у његово име.

10. *Вардисијани* – Вардисијан је био родом из Међурјечја. У почетку је био вјери истинитој и сијао је у мудрољубљу.[122] Удаљивши се од истине, учио је попут Валентина, осим неких (детаља) у којима се разликовао од Валентина.

11. *Ноитијани* – Ноит бијаше из Смирне у Азији. Ушавши у кочије безбожности почео је говорити да је Христос заправо Син– Отац, и да је Он и Отац и Син и Свети Дух. Себе је прозвао Мојсијем, а своју сестру Ароном.

12. *Калисијци* јесу они, како смо чули, који у Кавати живе, која је мајка насеља Арабијске Филаделфије. Странце који долазе к њима ушкопљавају, тако да су многи међу њима ушкопљеници којима је одсјечен срамни уд. Уче да се и неке друге јереси испуњавају. Не покоравају се Закону и пророцима, те уводе и некакве друге бестидности.

13. *Чисти*[123] су заједно са Новатом Римљанином, и у потпуности одбацују други брак, и не прихватају покајање.

14. *Анђелици*, они су сасвим нестали. (Име добише) хвалећи се да имају анђеоски чин, или будући да су себе називали анђелима.

15. *Апостолици* се још називају и покорници. Има их по Писидији. У покоравање примају само оне који се одричу свијета. Слични су уздржницима, мада мудрују друкчије од ових.

16. *Савелијани*, који уче подобно Ноиту, осим што не кажу да је Отац пострадао. Ријеч се проузноси и опет се разлива.

17. *Оригенисти* јесу од неког Оригена. То су такви скверночинитељи да се не може исказати, своја тијела предају на блуд.

18. *Оригенисти* други, од Оригена који се уједно назива и Адамант. Одбацују васкрсење мртвих. Уче да су Христос и Дух Свети твари. Рај, небо и све остало тумаче у пренесеном значењу. Празнослове да ће Царство Христово једном престати. Исто казују и за анђеле. Баснослове да ће Христос с ђаволом царевати, те да су Христа демони распели.

Ово су 18 јереси четвртог свитка друге књиге.

У петом свитку друге књиге је пет јереси.

1. *Павлијанисти* јесу павлијани, од Павла Самосатског. Овај Павле тврдио је да Христос готово и не постоји, да је он изговорена Ријеч, Која постоји од Марије до сада. Оно што је о Њему проречено у Божанственом Писму не важи уистину, но од Марије до сада. Тврде да он има почетак од Свог доласка у тијелу.

2. *Манихеји*, који се још зову аконити. Ово су ученици Манија из Персије. Христа сматрају привиђењем. Поштују сунце и мјесец, моле се звијездама, силама и демонима. Уче о два начала: добру и злу, која вјечно постоје. За Христа говоре да је привидно и био и пострадао. Хуле на Стари Завјет и на Бога који је говорио кроз њега. Тврде да није цијели свијет Божји, него да је само једна половина Његова.

3. *Јеракити* су од Јерака, некаквог учитеља из египатског Леонтова града. Одбацују васкрсење тијела. Поштују Стари и Нови Завјет. Потпуно се одричу брака. Примајући монахе, дјевственице и оне који се уздржавају, називају их свињама. За дјецу која још нису у пуном узрасту кажу да неће узети учешћа у Царству, будући да нису пострадала.

4. *Мелетијевци* су египатски расколници, а не јеретици. Они се нису молили заједно с онима који су отпали од вјере током прогона. Данас су у заједници са аријанцима.

5. *Аријанци* су они који аријевски бјесне, зову се и *расјекатељи*. Они говоре да је Син Божји створење, а Дух Свети створење створења. Тврде да је Спас од Марије примио само тијело, а не и душу.

Ово је пет јереси петог свитка друге књиге.

У шестом свитку треће књиге је седам јереси.

1. *Авдијани* су расколници и тајанствени, а не јеретици. Они имају благоустројено обитавање и живљење, по свему исту вјеру као и Саборна Црква. Многи од њих живе у манастирима, и не моле се са свима, насићујући се молитвом у тајности. Ругају се говорећи о нашим епископима да су богати, и свакојако клеветајући их. Пасху чине засебно, са Јудејцима. Имају нешто необично и о томе воле да се препиру, а то је оно што говоре о стварању тијела „по образу (Божјем)".

2. *Фотинијани* – тај Фотин родом бијаше из Срема. Мудровао је попут Павла Самосатског, мада се по нечему и разликује од њега. И он је тврдио за Христа да има биће од Марије до сада.

3. *Маркелијани* (јесу) од Маркела који је био из Анкире у Галатији. Испрва је био препознат као неко ко слично Савелију мудрује. Да би одговорио (на оптужбе) отишао је и писмено одговарао. Од многих је био оптуживан за то чега се држи, све док се није покајао и, како се сматра, исправио. Неки његови правовјерни ученици су због његових ријечи одговарали пред Сабором.

4. *Имиарији*, тј. полуаријани, који о Христу говоре да је творевина. Лукавством га називају творевином, не као једном од твари, већ Га ријечју „Син" помињу, али будући да се Оца не може коснути страдање које прати рађање, говоре да је створен. И за Духа Светог, такође, говоре да је потпуно у потпуности творевина. Оповргавају једносуштност Сина, називајући Га подобносуштним. Неки од њих и подобносуштност одбацују.

5. *Духобориц*и о Христу добро говоре, али хуле на Духа Светог тврдећи да је створен, и да није од Божанства, чак говоре да је ради вршења дјела створен, а његову силу освећујућом само називају.

6. *Аеријани* – тај Аерије родом бијаше из Понта, и све до сада причињава искушења живљењу. Био је презвитер епископа Евстатија, оклеветаног од стране аријанаца. И када тај Аерије не бијаше постављен за епископа, започе да чини многа зла против Цркве. По вјери је потпуни аријанац, чије учење продубљује. Говори да не треба чинити принос за упокојене, ни постити сриједом, петком и током четрдесет дана Великог поста, Пасху забрањује. Одбацује монашки постриг. Прихвата једење сваке врсте тијела, тј. меса сваке животиње, те проповиједа да се пије без уздржавања. Ако неко од његових хоће да пости, казује: „Пости не у дане који су заповијеђени, већ када хоћеш. Ниси под Законом!" Говори такође да епископи ни по чему нису већи од презвитера.

7. *Аетијани* јесу од Аетија из Киликије, некадашњег ђакона аријанског епископа Георгија Александријског. Још се називају *неподобни*,[124] док се од неких зову и *евномијани* због Евномија који је био ученик Аетија. Са њима је био и Евдоксије, али се он, због страха од цара Константина, одвоји од њих и чак изгна Аетија. Евдоксије је наставио да буде аријанац, али не по Аетијевој јереси.

Ови *неподобни*, аетијани, свуда и свагда Христа и Духа Светога представљају страним Богу Оцу, тврдећи да су творевина, те да немају никакве сличности (са Оцем). Помоћу аристотеловских и земљомјерних[125] представа настоје да објасне Бога, и за Христа мисле да није могао бити рођен од Бога због таквог начина (размишљања). Такозвани евномијевци, који су од њих, поново крштавају све оне који прилазе к њима, па и аријанце. Онога кога крштавају стрмоглављују окрећући га ногама ка горе, као што је „велика ријеч". Говоре да гријешити блудом или другим гријехом и није лоше јер, кажу, Бог не тражи ништа него да се буде само у њиховој умишљеној вјери.

Ово је седам јереси шестог свитка треће књиге.

Ово су четири јереси седмог свитка треће књиге.

1. *Димирити* које зову и *аполинаријевци*. Не исповиједају потпун Христов долазак, тј. Оваплоћење. Као што се неки некада дрзнуше говорити о тијелу једносуштном Божанству, неки одричу и да је душу узео. Неки, утврдивши се ријечима Јеванђеља: „И Логос постаде тијело", одричу се сазданог тијела, односно да је примио тијело од Марије, (него) да је само прешао, говорећи: „Ријеч у тијелу би". Послије замислише што рећи не умијем. Тврде да није примио ум.

2. *Супарници Маријини*[126] говоре да је Приснодјева Марија по рођењу Спаситеља са Јосифом живјела као супруга.

3. *Колиријани*, који у име исте те Марије, у одређени дан године, приносе мале хљебове њој у част, због чега смо их прозвали колиријани.

4. *Масалијани*,[127] који се називају и *молебници*. Са њима су скупа они ухваћени у јелинске јереси: похвалници, мартиријани и сатилијани.

Ово је садржај седмог свитка.

Поглавља масалијанског нечастивог учења[128] преузета из њихових списа

1. Говоре да Сатана саипостасно живи са човјеком и у свему га савлађује.

Да Сатана и демони држе ум човјеков, и да је човјекова природа сједињена са лукавим демоном.

Да Сатана и Дух Свети живе у човјеку, те да ни апостоли нису били чисти дјелатно напредујући.

Да ни крштење не чини човјека савршеним, нити причешћивање Божанственим Тајнама очишћује душу, него то чини само њихова прилежна молитва.

Човјек је и послије крштења смијешан са гријехом.

Да вјерни нетрулежност и божанствене одежде не добијају крштењем него кроз молитву.

Да је потребно примити бестрашће, и заједницу Светога Духа у чулима, и у свакој сигурности бити.

Да је потребно да душа осјећа такву заједницу са Светим Жеником какву осјећа жена приликом сједињења са мужем.

Да они који су духовни осјећају гријех изнутра и споља, као и благодат која дејствује и дјелује на њега.

Да постоји откривење које се дешава у чулима и у ипостаси Божанској као у заповијестима.

Да је посвједочено како душа која нема Христа у чулима и у сваком свом дјелу обиталиште је гмизаваца и отровних звијери, то јест сваке непријатељске силе јер су зла по природи.

Да сјеме и ријеч уђе у Марију.

Да се Адам и прије преступања бестрасно сједињавао са Евом.

Да двије душе треба да се саздају у човјеку: једна је сједињена с људима, друга са небеским.

Да је човеку могуће да чулно прими Ипостас Светога Духа са свом извјесношћу и у свој сили.

Да се ономе ко се моли може јавити крст у свјетлости, и да се човјек неко вријеме налази предстојећи жртвенику, и приноси три хљеба са уљем замијешена.

Гнушају се рада рукама као неприличног по части за хришћане, и као нечега што је за сиромашне.

Уводе бешчовјечност, говорећи да онима који јавно просе, или раслабљеним и удовицама, ни различитим напастима искушаваним, или тјелесно повријеђеним, или болеснима, или тешким дужницима, или онима које су разбојници или варвари опљачкали, или су у сличну невољу упали не приличи да дају они који су се прикладно одрекли свијета или који су свецијело окренути доброчињењу, већ све њима давати.

Себе назваше *истински сиромашнима духом*.

К овоме придодаше презирање цркава и жртвеника, као што ни њихови монаси и уздржници не бивају на црквеним саборима, довољно им је да буду на молитви у својим црквицама.

Тако велику, кажу, има силу њихова молитва да се њима самима и њиховим ученицама чулно јавља Дух Свети.

Баснослове да они који желе да се спасу, само треба да се моле колико им се каже, и да баш ништа друго не чине, док не осјете да гријех, попут некаквог дима, или огња, или змије, или некакве друге звијери, не буде из-

гнан молитвом, и чулно и молитва да изађе, а Духа Светог да опет улазак чулно приме. У души тада имају јасно осјећање уласка духовног, и у томе је истинско хришћанско заједничарење.

Ни крштењем црквеним, ни постављењем клирика, уопште се крштени не сједињује са Духом Светим, већ се само сједињују молитвама њихови трудољубиви, и примају и без крштења неко заједничарење Светог Духа, ако хоће с њима да буде и да се учи њиховим заповијестима. Тако и неки презвитери који им рекоше: „Вјером исповиједамо Духа Светога а не исповиједамо чулима." И они због молитве с њима постаће заједничари духовног осјећања.

Њихова гордост толико је велика да оне међу њима, који су узели учешћа у духовном осјећању, хвале као узвишеније, савршене и слободне од свакога гријеха, и чувају их и поштују, као оне који су отада недоступни невољама гријеховним, већ да имају безбрижну утјеху и хљеба изобилно, и сву услугу и храну и част.

Многи међу њима и након таквог свједочења савршенства, коме су страни и имена хришћанског недостојни, пројавише се различитим мрским дјелима, и крађом злата, и падањем у блуд, и уз раније речено и много шта друго безумно казују. Законски брак без размишљања разрјешују, и оне који се удаљавају од брака као уздржанике прихватају и хвале. Очеве, мајке и дјецу у небризи не хране, већ заповиједају да се све себи приноси. Робове који бјеже од својих господара спремно примају, и оне који њима прелазе због различитих гријехова, без икаквог плода покајања. И без сваког презвитерског достојанства, и без смирења и степенова (покајања) исказаних правилима Цркве, обећавају (им) да ће се брзо очистити од сваког гријеха, само ако се од њих науче многорјечитим молитвама, и већ су спремни ученици њихове прелести.

Неке од таквих, прије него оставе гријех, они приводе на постављење за клирика, притворно молећи епископа да положи руке на њих. Од чувених међу њима уздржаника на превару би узели препоруку за себе, не као да поштују достојанство клирика, јер они и за епископе тешко да хоће марити, већ да би придобили неку власт и господство. Неки од њих неће се ни причестити Тајнама ако, кажу, у тај час не осјете чулно долазак Светог Духа. Онима који желе да одсијеку своје природне удове неки од њих то допуштају. Не брину нимало ни због одлучења. Без бојазни се куну и праве уроте, и лицемјерно проклињу своју јерес.

Још о раније споменутој јереси масалијанској, која се чак среће по манастирима, из списа Теодоритовог:

Масалијанска јерес изникла је у вријеме Валентина и Валента. Називају их *молебници*,[129] а у Јелади промијенише име. Такође имају још једно име: *духом просвијећени*, које је настало по ономе што чине, јер у себи прихватају дејство неког демона и сматрају га за Духа Светога. До краја се разболљевши (својом јереси), избјегавају рад рукама као да је то зло. Препустише се потпуно сновиђењима, јер привиђења у сну сматрају за духовно просвјећење.

Началници ове јереси били су Дидој, Сава, Аделфије, Јерма, Симеон и још неки с њима. Тврде да нема користи нити вриједи Божанствено Писмо у коме говори Господ: *Који једе Тијело моје и пије моју Крв живјеће вјечно*. Покушавају да притаје па се, изобличавани, бестидно одричу и одбацују (оптужбе), носећи то у душама својим.

Литој, који је управљао Црквом у Мелетији, украшен божанском ревношћу, видјевши да су многи манастири овом болешћу обузети, чак да су пећине разбојничке, спалио их је и вукове из стада изагнао. Предивни Амфилохије, који Митрополију ликаонску држаше и управљаше цијелим народом, сазнавши да је ова пошаст изникла, устаде опет и стадо које напасаше ослободи од зла. Веома славни Флавијан, архијереј антиохијски, сазнавши да ови живе у Едеси и труде се да излију отров онима који тамо живе, сазвавши сабор монаха приведе их у Антиохију, и овако изобличи болест коју они одрицаху: рече да су оклеветани, и да свједоци слагаше, па Аделфију, који веома стар бијаше, кротко заповиједи да сједе близу њега. „Ми" – рече – „остарисмо, и нећемо још дуго бити у животу. Поузданије смо упознали природу човјека, и препознали смо замке демона који се боре против нас, и преко искушења смо се навикли и на дарове благодати. Ови су млади, и о томе засигурно не знају, па најдуховније ријечи не могу да слушају. Стога, реци ми, како казујете да се противни дух удаљује, а благодат Пресветог Духа долази?" Старац, насладивши се овим ријечима, избљува прљави отров и рече: „Не бива никакве користи од крштења за оне који га се удостоје. Једино усрдна молитва изгони демона који живи у човјеку, а има га свако од рођења, примивши од праоца како природу, тако и робовање демонима. Када се они усрдном молитвом истјерају, онда долази Пресвети Дух, те на осјетљив и видљив начин показује своју присутност, и ослобађа тијело од страсних кретања и потпуно обраћа душу од злих навика. Због тога, не постоји надаље потреба ни за постом који истањује тијело, ни за учењем смирењу, ни за добрим понашањем. Ко ово досегне, не само да је ослобођен тјелесних метежа него јасно прозире будућност и Божанствену Тројицу очима гледа."

Тако божанствени Флавијан раскопавши смрдљиви извор и учинивши воду видљивом, рече безбожном старцу: „Остарјели злим данима! Изобличише те твоја уста, а не ја. Усне твоје свједочише против тебе". Разоткривши ову болест, из Сирије бјеху прогнани. Одоше у Памфилију и њу болешћу испунише.

Ово су јереси до (времена) Маркијана цара. Послије Маркијана и не много касније, у вријеме цара Леонта, израстоше ове јереси:

1. Н*есторијевци*, који учише о засебном и одјељеном Богу Ријечи, а засебном Њему човјеку. Оно што је Господ, од Његовог доласка међу нас, учинио у понижењу само човјеку приписиваху. Оно што је узвишено и Богу прилично приписиваху само Богу Ријечи, умјесто да обоје једном и истом лицу приписују.

2. Е*втихијани* који су име јереси добили од Евтиха. Они не говоре да је Господ наш Исус Христос примио тијело од свете Дјеве Марије него да се оваплотио на некакав божанственији начин. Не примају у ум да је човјека изложеног гријеху праоца Адама Бог Ријеч присаједињио Себи од Дјеве Марије, њега (гријех) свукавши и објавивши се началима и властима са смјелошћу,

као што пише: „Изобличивши на крсту оно у шта се преступом Првосазданог био обукао."

3. *Египћани*, и расколницима и једноприроднима се називају. Од Цркве православних одвојише се под изговором свитка закона насталог у Халкидону. Називају се *египћанима* због тога што су Египћани први започели овај раскол у вријеме царева Маркијана и Валентијана. У свему осталом су православни. Због привржености према Диоскору Александријском бише извргнути од Халкидонског сабора. Као Евтихових учења заговорници, они се противише Сабору, и мноштво понижења они Сабору приредише. Њих смо претходно у овој књизи довољно разобличили, показавши их као саблазнитеље и умишљено мудре.

Њихове вође су Теодосије из Александрије, од кога су *теодосијани* и Јаков из Сирије, од кога су *јаковити*. Њихови помоћници, заштитници и поборници јесу Севир Антиохијски, упропаститељ, и Јован тробожац који се потруди око сујетних ствари, који се одричу тајне општег спасења. Написали су много тога против богонадахнутог учења 630 Отаца Халкидонског сабора, многе саблазни поставише уз пут онима који гину у погубној јереси. Својим учењем о природама криве сву тајну домостроја.

4. *Нетљеночајатељи*[130] који су од Јулијана Акарнасијског и Гајана Александријског. Још их називају *гајанијевци*. Од свих других, најсличнији су севировој јереси. Све у чему се разликују је то да различито од њих говоре по питању сједињења. Исповиједају да је Тијело Господње од самог настанка нетрулежно, исповиједају да Господ страсти које је трпио, мислим на глад, жеђ и напор, није трпио на начин како их ми трпимо. Ми трпимо по сили природе, Христос је вољно претрпио, говоре, не робујући закону природе.

5. *Неразумници*, који се зову и *темистијани*, безбожно исповиједају да Христос није знао дан Суда, и страх му приписују. Дио су (јереси) теодосијеваца. Темистије, који је био началник њихове јереси, исповиједао је у Христу једну сложену природу.

6. *Варсануфити*, који се још зову и *мученици*, исто мудрују са гајанијевцима и теодосијанима, али имају и нешто више од њих. Брашно приносе на служби, говорећи да се од Диоскора приноси, и дотичући се брашна крајевима прстију једу га, примајући га умјесто Тајне. Просфоре уопште не праве. Оставивши „причешће Диоскорово" као што је речено, узимају га док се помало не раздијели, и ово им бива умјесто Причешћа.

7. *Молитељи*, који се још називају *слуге*, јесу уздржници и монаси. По свему другом су православни, осим што се окупљају заједно са женама црнорискињама у манастирима, те пјесме Богу приносе уз некакво весеље и плесање, подражавајући тако радост оних који су се, у вријеме Мојсија, избавили из погибељи Египта прошавши кроз Црвено море.

8. *Разумоборци*,[131] који се противе свакому знању у хришћанству када им се каже да онај који тражи мудрости у Божанском писму чини нешто значајно. Бог од хришћана (тврде) не тражи ништа осим добрих дијела. Добро је у једноставности ходити, и заповијести разумног дјелања не испитивати.

9. *Они који се сунцу окрећу*, који кажу за биље, такозване сунцокрете који се крећу за сунчевим зракама, да та кретања имају неку божанску силу која дјелује у њима. Због тога их поштују, не разумијући да је у њиховој природи неко кретање слично мјесечевом.

10. *Мртводушни* сматрају да је човјекова душа подобна животињској, и говоре да она пропада заједно са тијелом.

11. *Они који не преклањају кољена*, јесу они који ни у које вријеме својих молитава неће да преклањају кољена него се свагда стојећи моле.

12. *Богознанци* који се називају и *хулитељи*, који у неким ријечима и дјелима Владике нашег Бога покушавају увијек да пронађу (нешто за осуду) Њега, Њему припадајућих лица, и Божанственог Писма, будући дрзници и хулници.

13. *Христоразрјешитељи* говоре да је Господ наш Исус Христос послије Васкрсења из мртвих оставио своје тијело са душом на земљи, и само са Божанством узашао на небо.

14. *Језикомудраци* сљедују за обичајима незнабожаца, по другоме су хришћани. Уводе рођења, судбину, част, сву науку о звијездама и тумачење звијезда прихватају, и свако бајање, и бајање с птицама, и знамења, и тумачења, предсказања и врачања, и остале овом сличне басне безбожника, и друге обичаје незнабожачке додаше. Такође и празновање неких јелинских празника и дана, заједно са мјесецима и годинама шире.

15. *Донатијани*, од Доната некога из Африке наста јерес који им предаде некакву кост, да је држе у својим рукама и њу прво да цјеливају, и тада да учествују у приношењу светиња, када хоће да их приносе.

16. *Преступници обичаја*, су они који се у обичном, тј. дјелатном (животу) спотичу, те неке заповијести које су хвале достојне они клевећу, док нешто што је порочно поштују као добро.

17. *Лажеказивачи*, они који неке главе Божанског Писма Старог и Новог Завјета лажно износе, те их према своме мишљењу преузимају. Бестидно, чак, мноштву поузданих и беспријекорних казивања противе се. Страдајући од неког незнања и нерасудљивости, тако неискусно и неке јеретичке заповијести утврђују.

18. *Ламбетијани*, који су од некога ко се зове Ламбетије. Они свакоме који жели да живи у заједничким обиталиштима допуштају да испроба начин живота какав хоће, и тако да живи, и у који образ хоће да се обуче. Не приличи хришћанима, кажу, да ишта чине по принуди, јер је написано: *Добровољно ћу жртвовати Теби* и опет: *И од воље своје исповиједаћу се Њему*. Допуштају, како то неки говоре *природним страстима*, да се даје задовољење и да им се не противи, јер то природа тако тражи. И друго нешто мудрују, слично онима названим аријанци.

Ово су јереси до времена цара Ираклија.

Од Ираклија до данас ове (јереси) израстоше:

19. *Једновољници* потичу од Кира из Александрије, а утврђене бише од Сергија, патријарха Константинграда. Они исповиједају двије природе у Христу и једну ипостас, (али) уче о једној вољи и једном дејству. Тиме оповргавају двије природе, и

јако личе на учење Аполинарија.

20. *Они који себе ометају*, по свему су правовјерни. Бестидно себе од Саборне Цркве и заједничарења ради безначајне ствари сасвим одсјекоше, мислећи да траже правила закона. Ни епископи, ни ланци над њима немају старјешинство, већ као стадо незналица напасају се. Спотичу се о оно за шта су друге оптуживали. Јавно живе са женама и наложнице имају. Баве се куповином, и продајом, и лихварењем, и којекаквим другим свјетовним пословима и живе неразумно. Дјелима руше оно што су се трудили на ријечима да начине, бивајући преступници закона према апостолском одређењу: *Ријечју поштујући Бога, дјелима безбожни бивајући.* Монаси уведени у клир су их пратили, ужасавајући се идући у својој простоти. Васпитаници (њихове) цркве поштују црквена правила, напуштајући оно што су им заповиједили њихови епископи и старјешине црквене. Сами дјело чувају, а свему претпостављају добар поредак.

21. И до данас људе тресе и обмањује их служење исмаилћанско, тј. вјера сараценска. Онај који је претеча Антихристов изаћи ће од Исмаила, који се од Агаре роди Аврааму, тако се измаилћани и агарјанима називају. Сарацени се називају према „од Саре напрасно", будући да рече Агара анђелу: „Сара ме напрасно отпусти".

Ови идолима служише и поклањаше се Даници звијезди, и Афродити, коју на свом језику Хавар назваше што значи *Велика*. До година Ираклија цара јавно су идолима служили. Од тога времена па надаље израсте међу њима лажни пророк звани Мухамед. Он бесједаше са Јеврејима, и са хришћанима, тј. са аријанцима и са несторијанцима, одсвуда зло црпећи. Од Јевреја, Једног Владара; од аријанаца како су и Слово и Дух створени; од несторијанаца служење човјеку, и да поштују Стари и Нови Завјет. Тако је и, бесједећи са неким монахом аријанцем, саставио своју јерес, и под изговором поучавања благовјерју, придобио сараценски народ. Проповиједајући да су списи са неба, од Бога спуштени на њега, преда им смјеха достојну вјеру кроз списе изложене у његовим књигама.

Говори о једноме Богу, творцу свега што постоји, који нити је рођен, нити роди. За Христа каже да је Ријеч Божја и Дух Његов, створење и слуга, и да се од Марије, сестре Мојсијеве и Аронове, бесјемено роди. Ријеч Божја и Дух уђе у Марију и роди Исуса, који је пророк и слуга Божји. И пошто Јудејци безакоње чинише и зажелише да га разапну, ухватише и распеше његову утвару, а сам Христос нити распет би нити умрије. Бог узе Њега к Себи на небеса, будући да га Он љубљаше. И ово говори, како Христа, када узиђе на небо, Бог упита: „О Исусе, ти ли рече *Син сам Божји и Бог*?" И одговорајући рече Исус: „Милостиви Господе мој! Ти знаш да не рекох, нити се стидим да будем твој слуга, но људи и преступници написаше да рекох ту ријеч. И слагаше на мене, и заблудише." Рече му Бог, одговарајући: „Знам да ти не рече ту ријеч."

И друге многе басне казује у том писму, смијеха достојне, а све празнословећи како је од Бога спуштено на њ. Ми кажемо: „Ко свједочи да му је писмо дао Бог? Или, ко од пророка прорече да ће устати такав пророк?" И у недоумици су. Јер Мојсије на Синајској гори, пред лицем свих људи, прими Закон од Бога Који му се јави у облаку, и у огњу, и у мраку, и у бури. И зато што сви пророци од Мојсија и послије почеше о Христовом доласку проповиједати, о томе да је Бог Христос и Божји Син, како ће доћи оваплотивши се, и бити распет, умријети и васкрснути, и да је Он судија живима и мртвима. И кажемо и говоримо им: „Зашто тако не дође ваш пророк, уз свједочанство других о њему него ни вас тамо не бијаше? Јер Мојсију Бог даде Закон док су сви људи гледали како се гора дими, па би и томе за кога говорите тако дао списе." Одговарају, говорећи да Бог чини шта хоће. „То и ми знамо", одговарамо, „но питамо како сиђе писмо на пророка вашег?" И одговарају: „Када спаваше, сиђе писмо на њега." Ми се подсмјевасмо, и рекосмо им: „Па тако, будући да је спавајући примио писмо, није осјетио силу, и тако се испуни јавна прича." Опет их запитасмо: „Како томе који пише у писму вашем: 'Ништа не чинити или примати без свједока', не рекосте: 'Покажи ти прво себе нама свједочанством да си пророк и да од Бога изађе, и које писмо за тебе свједочи?'" А они ћуташе, стидећи се. И о томе им слично рекосмо: „Будући да вам није долично жену узети без свједока, ни купити ни стећи, нити ви сами хоћете узети магаре или стоку без свједока, имате свједоке и за жену, и имање, и магаре и друго, само једну вјеру и писмо имате без свједока! Јер одакле има потврду онај што вам вјеру преда? Него, за свједока његовог нико не зна, а спавајући њу (вјеру) узе."

Нас називају двобошцима јер, кажу, другога Бога уводимо говорећи да постоји Син Божји и Бог. Њима кажемо: „Овако су предали пророци и Писмо, а ви усрдно прихватате пророке." Ако ли неки од њих рекоше да рђаво називамо Христа Сином Божјим, да лажући на пророке додасмо такво нешто, док други рекоше: „Јевреји вас мрзе, па вас преваришe пишући као од пророка, да ви пропаднете", опет им кажемо: „Како ви, који кажете да је Христос Ријеч Божја и Дух, клевећете нас као двобошце? Јер, Ријеч и Дух је нераздвојан од Онога у коме је, а ако у Богу јесте, као што је Ријеч Његова заиста и Бог је; ако је изван Бога, Бог је бесловесан,[132] према вашој тврдњи, и бездушан. Бјежећи од *другог* Бога, не пресјекосте ли Бога?! Боље би било да имате и исповиједате другог, него да Га расијецате, или као камен, или дрво, или нешто од неживих уводите. Као што ви нас лажно клевећете, двобошцима нас називајући, тако ми вас називамо пресјекатељима Бога." Нас који се поклањамо крсту, Христовој и светитељским иконама, клевећу као идолослужитеље? Кажемо им: „Како се ви о Камен тарете, према ријечи вашег Вахтана, и љубите, цјеливате Камен?" Неки од њих рекоше: „Авраам је лежао на њему са Агаром", други рекоше да је везао камилу за њега када је хтио жртвовати Исака. И њима одговарамо: „Писмо говори да гора бијаше шумовита, и да дрва од ње нацијепа Авраам и стави на Исака, јер са момцима магарад остави. Откуда вама та брбљарија, када тамо нити има шуме, нити магарад туда пролазе?" Стидећи се, ипак рекоше: „То је Авраамов камен." Рекосмо им потом: „И ако је камен Авраамов, како

празнословите, јер је само Авраам са женом лежао на њему, и јер је везао камилу за њега, не стидите ли се цјеливајући га? Умјесто тога, нас оптужујете јер се Крсту Христовом поклањамо и образу Његовом, којима се сила злих духова и ђавоља обмана разруши." Овај камен о коме говоре је глава Афродитина, којој се поклањаху, коју и Хавар називаху. На њему су и до данас уклесани обриси (главе), које ће уочити они који пажљиво посматрају.

Овај Мухамед многе којештарије, као што рекосмо, написа. Свакој од њих наслов стави, тако и спису *Жене* у коме озакоњује да се јавно могу узети четири жене, иналожница ако може и хиљаду, колико рука његова обухвати оних које пристају. Од четири жене, коју хоће отпушта, коју другу хоће узима. Због оваквог повода је установио закон:

Мухамед имаше помоћника, тј. друга званог Заид. Он имаше жену красну, коју пожели Мухамед. Када су сједили, рече им Мухамед: „Он, Бог, ми тако заповиједи да узмем твоју жену." Заид одговори: „Посланик си. Учини шта ти је Бог рекао." Тачније од овдје реченог, рекао му је: „Бог ми заповиједи да пустиш жену своју." Он је пусти. Након неколико дана другачије рече: „Бог ми је заповиједио да ја њу узмем." И тако, узевши је, прељубу учини с њом, постављајући такав закон: Онај који то хоће, нека отпусти жену своју. Ако се она по отпуштењу врати, нека је узме други. Није достојно да је узме ако не легне са другим. Ако брат отпусти жену, нека је узме његов брат који хоће.

У том спису тако заповиједа: „Дјелај земљу коју ти је дао Бог и узимај је", и све томе слично, да не изговарам све срамоте као он.

Опет, друго писмо је *О камили Божјој*. О њој говори како бијаше камила од Бога која је испијала цијелу ријеку, и не могаше пролазити између двије горе јер није било довољно мјеста. Људи бјеху у мјесту том: један дан они пијаху воду, а камила други дан. Пијући воду она их храњаше, дајући им млијеко умјесто воде. Усташе они људи што су били зли и убише камилу. Она бијаше родила малу камилу. Кад јој мајка бијаше убијена, мала завапи к Богу, и узе је Бог к себи.

Кажем њима: „Одакле бијаше она камила?" И кажу да би од Бога. И кажем: „Смјеша ли се камила са другом камилом?" И кажу: „Не." „Откуда" – рекох – „роди малу? Видим камилу вашу без оца и без матере, и без родослова. Родивши, зло пострада, но нема ни онога ко насиље над њом учини. И мала камила се узнесе. Пророк ваш, за кога кажете да му говораше Бог, зашто не сазна за камилу гдје пасе, и ко млијеко пије којим она доји? Или и она некако западе у зло и би убијена, или у Рај, као ваш претходник уђе? Од ње ће вам бити млијечна ријека, о којој празнословите: три ријеке ће у Рају потећи – воде, вина и млијека. Ако је ван Раја ваш претходник камила, јасно је да ће увенути од глади и жеђи, или ће се други њеним млијеком наслађивати. Узалуд се ваш пророк поноси умишљајући да је бесједио с Богом – тајну о камили му не откри. Ако је, опет, у Рају, испиће воду, те ћете пресушити при безводности усред рајске хране. А од ријеке вина ћете ожеднити – нема воде, испила сву камила. Пијући само вино жеднићете и у пијанство пасти и уснути. Глава ће вас бољети, и по устајању од сна наситивши се вина, заборавићете рајске красоте. Како се ваш пророк не досјети да ће вам тако бити са храном у рају? Ни о камили се не постара, гдје сада пребива? Но, ни ви њега не питасте о ономе што вам о три ријеке исприповиједа празнословећи. Али, ми вашу дивну камилу, међу душама магаради, гдје ћете и ви пребивати, као стоку која вам је претходила јасно објављујемо, тамо гдје је тама најкрајња и мука бесконачна, огањ шумећи, црв неуспављиви и бездан демонски."

Опет рече Мухамед, (у) писму *Трпезе*, говорећи како је Христос од Бога тражио трпезу, и даде му се. Јер Бог, рече, говораше Њему: „Дадох теби и твојима трпезу нетрулежну." Писмо *Волови* и неке друге главе смијеха достојне, које због њиховог мноштва нађох за приличније прескочити.

Положио им је закон да се, уз жене, обрезују, да суботу не празнују, ни да се крштавају. Да једу оно што је законом одређено, а да се удаљавају од онога што је законом заповијеђено. Свињско месо да не једу, и вино никако да не пију.

Само Једноме Богу да се поклањају. Христа поштују као Ријеч Божју а не као Сина, као од Духа Светога рођеног, Ријеч и Дух изговорено и у ваздух разливено. Схватити то као неипостасно, и Родитељу неједносуштно. Свету Дјеву Марију не називају Богородицом, но Мојсијевом и Ароновом сестром, тако нешто празнослове.

За себе рече да ће бити кључар рајски. Тако ће и у Дан судњи прво Мојсије са Израиљцима иступити, рече, и као преступници Закона биће муци вјечној предати. Потом ће Исус иступити, рече, и одрећи пред Богом да је себе назвао Сином Божјим. Хришћани су се на то дрзнули и додали име Христос, и Бог и Син Божји, и проповиједали Ријеч оваплоћену и распету. И потом ће, рече, он бити позван од Бога, и као највећи поштовалац Божји и узрочник богопоштовања у свега народа похваљен бити, те због тога бити рајски кључар. И када отвори Рај, ући ће са њим без ријечи противљења и без испитивања седамдесет тисућа, које може са собом увести. Осталима ће се судити, каже, и праведници ће се засигурно храном (рајском) наслађивати. Који се нађу као грешници свезаће им се грамата о врат, те ће и они у Рај ући, и називаће их *помиловани Богом и Мухамедом*.

Три ће ријеке бити у Рају: једна меда, и друга млијека, и трећа вина. Свако ће слободно пити и напојити се из које хоће. Жене ће бити с њима безбрижно, мести им домове и у свему угађати. Јудејци и хришћани ће бити на огањ наложени умјесто дрва, самарјани ће смеће износити и њихов измет из Раја чистити, да се Рај не усмрди. Свако ће на начин на који је овдје живио, у богатству или у сиромаштву, живјети и тамо.

Овај лажљивац учаше да је свакомдобру и злу узрок Бог, свему што наиђе на човјека, па и искушењу лукавога. Лажно говори да су од Бога разбојници и врачари, и за оне које они уграбе злим дјелима, и убијени, рече да је Бог записао да им тако буде и да је Он хтио да тако умру.

И друго штошта празнословио је, проклетник и туђин вјечним благима, као безбожни хулитељ.

62. ПОГЛАВЉЕ

КАЗИВАЊЕ СВЕТОГ НИКИФОРА, ПАТРИЈАРХА КОНСТАНТИНГРАДА, О КЛЕВЕТНИЦИМА ХРИШЋАНА, ТЈ. СПАЉИВАЧИМА ИКОНА ОДНОСНО ИКОНОБОРЦИМА

Ови се називају клеветницима хришћана, јер хришћане који служе Једном Богу, Живом и Истинитом Коме се у Тројици поклања, оклеветаше говорећи да часним иконама Господа нашег Исуса Христа, Пречисте и Пресвете Владичице наше Богомајке и светих као боговима и идолима служе, попут Јелина. На тај начин испољавајући непријатељство, Христовој Цркви се срамно наругаше, свете иконе поскидаше и изломише, а хришћане који су их поштовали, по древном обичају, договорно мучише горко Јудејци и богомрзитељи.

Од старца неког овако изниче та јерес.

У Тиверијади бијаше неко, сматра се јудејске вјере, велики у свом народу. Његово име било је Тесарандапих.[133] Он би сасуд лукавог демона, кога је потпуно у себе примио. Чарањем и магијом се бавио као неком умјетношћу. Овај поста непријатељ хришћанима, те позавидјевши Христовој Цркви тражаше тренутак у коме ће нападом ранити благовјерје. Нађе тада онога што би владар рода сараценског. Њему бијаше име Заид. Зближи се с њим, и приказујући му се као пријатељ, а предвиђајући некаквом магијом и неке његове помисли и хтјења, уједно му обећа да ће, ако буде њега слушао, дуго поживјети на власти и тридесет година у њој провести. Овај, понијевши се у свом безумљу, будући да је волио нечист живот, и да је примивши власт на широко своје тјелољубље распространио, усвоји ријечи безбожника, а то се показа убрзо, када заповиједи да се по свој земљи његовој, гдје год се нађе насликана икона, и било каквог створења лик, саструже, поломи и спали. Богоборац ђаволско злодјело лажју скриваше, и држаше у тајности да уништавају сва изображења само да би уз њих уништили и велељепне украсе нашег Свештеног Писма. Пошто безакона заповијест би објављена, одмах, заједно са другим сликама и киповима, и оне украшене свештене иконе из Христових цркава истребљиваше. Стргавши са њих изображења ломише их, а с тим још и из цркава оне натписе на светим сасудима и на ризама цијеле предаваху огњу. Све се ово чинило нечистим и безаконим рукама.

Послани ради овога христоборци, Жидови и Сарацени, принуђаваху хришћане да извршавају наредбу, а ови тјерани и нуђени да се прихвате толиког скрнављења не послушаше.

Од тог времена рођено, зло узрасте, и у грчке крајеве дође. Његову заразу не примише неки прости, но сами свештенства начелници, названи пастири, а вуци по ћуди и хтјењу. Од њих тада бијаше ондашњи Наколијски епископ. Тако богоборци смисливши и урадивши, поругаше се Божјој Цркви.

Какав крај прими учитељ ове злобе, свепрљави Жидов, није праведно прескочити. Јер, Заид онај, поживјевши само двије године и шест мјесеци отргну се од живота. Његов син звани Јулид, примивши очеву власт, заповиједи да се врачар, као онај који је преварио његовог родитеља, горком и страшном смрћу убије. Тако прими плату приличну злоби својој.

Ускоро се источна Црква обуче у своју љепоту и прими обнову светих икона.

Коријен оне горчине, једном засађен у грчке градове, достиже и до онога који тада цареваше, Лава по имену и по нарави. Он се, подстрекаван жалцем нечистоте и тјелољубља слично оном варварину, разбјесни на благовјерје Божјих Цркава, трудећи се да Свештено Писмо истреби и затре. Наслиједивши његов гријех и безбожности, син Константин подиже непријатељску бобру на благочешће. Сабра сабор безаконих епископа, и изложи бешчасне заповијести своје безбожности: до краја, дакле, свете иконе затирати и уништавати, а оне који им се поклањају или их помињу у молитвама на горке муке и казне предавати. Оптужи их за гријех идолослужења, говорећи да им се (иконама) поклањају као боговима. Свештено живљење монашко (треба) сасвим одбијати и ругати му се, па или да монаси скину (монашку) одјећу, или да приме различите муке.

Због тога нам се присаједини јудејско расуђивање, а разумијемо и хришћанску проповијед. Нама преостаје, пошто смо својевласни, да изаберемо или добро и спасоносно, или зло и штетно.

И још о јересима и началницима јереси, из Саборне (посланице) светог оца нашег Софронија, патријарха јерусалимског, и додатак од тада до сада

Нека свагда од стране Свете и Једносуштне Тројице Којој се поклањамо, Оца и Сина и Светога Духа, буде проклет и клет најприје Симон Врачар као први зли начални злих јереси, а са њиме Клеовије, Менандр, Филит, Ермоген, Александар Ковач, Доситеј, Горготеј, Сатурнин, Масмотеј, Адријан, Василид, Исидор, син његов још безумнији од оца, Евион, Карпократ, Епифаније, Продик, Киринт и Миринт, Валентин, Флорин, Власт, Артемон, Секунд, Касијан, Теодот, Ираклион, Птоломеј, Марко, Коловарс, Адемије Карцијски, Теодот Кожар, Теодот други који је с оне стране Еуфрата, Мономм Арабљанин, Гермоген, Татијан Сиријац, Амоније, његов син раван му у заблуди Ермофил, Кердон, Сакердон, Маркион Понтијски, Апелије, Асклепиодот, Вардисијан, Аполонид, Потим, Препон, Питон, Синер, Теодот Трапезунтски, Мондан, Прискила и Максимила, његове безумне ученице, Непос, Елкесије, Ориген, Ориген други звани Адамант, Савелије Либијски, Новат, Павле који је од Самосата, Епиген, Клеомен, Ноит Смирнски, Манији који је имењак *безбожног безумља*, Саватије, Арије, Мелетије, Аетије, Евномије, Арестије, Евдокије, Македоније који се са Светим Духом бораше и заслужено би назван *духоборац*, Аполинарије Лаодикијски и његов син Аполинарије, Магн, Полемон, Пелагије, Келестин и Јулијан као истог безумља поборници, Теодор Мопсуестијски и Несторије, нечистог човјекослужења пренечисти проповједник, Кир и Јован из Киликије, истог безбожја пребезбожни поборник, Ев-

тих и Диоскор, помоћник и заступник Варсума, Зора, Тимотеј звани Дхор, Петар Муцави и Акакије који је написао лажни свитак сједињења, Зинон, Ламбетије, началник злоимене Маркионове јереси, Дидим и Евагрије који је Оригенове нечисте брбљарије утврдио, Петар Ваљар који се усудио да Трисветој пјесми дода *распети за нас*, други Петар иверска гнусоба, губа варвара, Исаија, тога Петра бранилац, који изњедри другу јерес, безглаву[134] међу безглавим. Затим међу свима и прије свих, и са свима и послије свих, и више од свих Севир Антиохијски нека буде проклет и сви његови бијесни ученици. Он од свих старих и нових безглавих суровији бијаше мучитељ и Свете Саборне Цркве непријатељ прелукави, Антиохијске Цркве прељубник, пребезакон и премрзак; Теодосије Александријац и Антим из Трапезунта и Јаков Сиријац и Јулијан Халикарнасијски, Филикисим, Гај Александријац, од кога бијаше гајанска, тј. јулијанска јерес, Доротеј који ове безбожне јереси бијаше поборник, Павле Црни, не само назван тако, већ и уистину, Јован Граматик, чији је надимак *Трудољубац*, мада ипак *Залудтрудни*, Конон и Евгеније, три Бога триклети поборници, Теместије отац незнања (Христовог), и родитељ, и сијатељ пребезумни, који не разумјевајући и не знајући а тврдећи да разумије и зна, богопротивник, брбљаше да Христос Бог наш није знао Дан Судњи. Да није био у неразумијевању силе својих ријечи, не би изродио погубно незнање, и нечистоте незнања топло помагао. Из свог безумног разума изрекао је да Христос није разумио – пошто није био Бог увијек постојећи но истински човјек – дан судњег свршетка.

Из безумног разума износи и представља Га обичним човјеком, и таквом лудошћу назива себе безглавим, брбљајући о једној сложеној природи Самога Спаса нашег Христа. Нека буде с њим проклет и триклет, Петар Сиријац, и Сергије Јерменин, старјешина горког безбожја, који нити бише међу собом сагласни, нити што слично другима говорише. Дамјан који се овима веома много противио, и јавио се као нови Савелије нашег времена, и с њим насљедници његовог бешчашћа клети и проклети да буду, Атанасије Сиријац и Атанасије Апозигарски, и они који њиховом несједињеном сједињењу, као незналице и несједињени приступају и као безумна стока од њих су напасани, један од другог клеветама и непријатељски рањавани. Нека се с њима обуку и одјену клетвом и проклетством, и Венијамин Александријац, поборник и заступник гајанске јереси, и Јован и Сергије и Тома Сиријци и Севир. Да се заједно с овима јавно приопште проклетству и осуди истинске проповиједи и Мина Александријац, гајанске јереси поборник и заступник и онај који је јавно војевао против проповиједања истине, и сви с њима који су њихови заједничари и истоплеменици и другови у безбожности. Са њима да клети буду и проклети Кир Александријски, пребезакони прељубник, и Теодор Фарански, Сергије (епископ) Константинграда, и Хонорије Римски, једновољне јереси началници и заговорници. Са њима, нека таква клетва покрије и Пира, Павла и Петра, Цариграда првопрестолнике, бешчашћа поборнике, који се борише сами против себе и против истине, и до сада су под клетвом остављени; Макарије Антиохијски и

Стефан, његов ученик и безумља учитељ; Полихроније, нови Симон Врачар, и Армасије Гнојни који се у Александрији до сада бори.

И Цркви туђи и на правовјерје ратници, који се Бога и цара и светитеља Божјих одричу и сараценским тајнама хвале, нека падну под исте такве клетве и страшне осуде. И све јереси које од времена Христовог доласка узрастоше, и осмјелише се против Христове Цркве рат водити, а то су николаити, евтихијани, каињани, дамјанити, вардилиоти, верворијани, часни војници, змијници, катактисити, уздржници и такви на другој обали, водопредстојатељи, маркионити, фриги, пепузијани, хљебочувари, таскодрунзи, четрнаестници, назареји, мелхиседекијевци, противници Марије, псатиријани, киртијани, дулијани, човјекообразници, јеракити, масалијани, исаијевци, неразумници, јаковити, несторијевци, трибожници, евтихијевци, безглави, варсануфити, једновољници и ако постоји још нека бешчасна и богопротивна јерес.

63. ПОГЛАВЉЕ

ТИМОТЕЈА, ПРЕЗВИТЕРА ВЕЛИКЕ ЦРКВЕ КОНСТАНТИНГРАДА (ПОСЛАНИЦА)

ПРЕЗВИТЕРУ ЈОВАНУ, ЧУВАРУ САСУДА (ЦРКВЕ) СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ КОЈА ЈЕ У ХАЛКОПРАТИЈИ, О РАЗЛИКОВАЊУ ОНИХ КОЈИ ПРИСТУПАЈУ НАШОЈ БЛАГОЧЕСТИВОЈ ВЈЕРИ.

УКУПНО 176 ЈЕРЕСИ

Богољубиви саслужитељу, и од свих ми најприснији Јоване, три су степена оних који прилазе Светој, Саборној, Апостолској Цркви. Први степен су они који потребују свето крштење, Други они који се не крштавају, већ се помазују светим миром, и Трећи они који се нити крштавају, нити помазују него само треба да прокуну своју јерес са свим другим (јересима).

Ово су они који се крштавају:

Таскодрунзи

1. Они живе у Галатији. Имају неког Марка као свог учитеља. Одбацују Божанствени разум, клеветају крштење и уклањају се од савршења њега. „Не доликује", говоре, „лик небеских и невидљивих, видљиво изображавати на земљи, нити ономе што је тјелесно приписивати бестјелесно." Одри-

чу Господњи домострој о нама, и о материји свега што постоји саблажњавају се као Симон. Називају се *таскодрунзи* на галатском језику, будући да *таскос* значи *клин*, а *друнгос* је *ноздрва*. Њима је обичај да када говоре своје молитве, стављају прст десне руке у ноздрву, па по томе имају такво име на галатском, које гласи *клинопобадачи*.

Маркионити или хљебочувари

2. Маркионит Понтски бијаше ученик Кердонов. Говорио је о четири нерођене суштине које су основа свега што постоји, па опет то четворо у двоје слагао, од којих је једно назвао добро и неразумно, а друго саздатељно и праведно, и лукаво. Тврдио је да је Христос привидно био човјек, а не истински. Тијело је зло, и сав свијет је творевина лукавог, а душу сматраше за дио Божјег бића. Успоставља тврдњу о постојању непријатељства између душе и тијела. Змију сматра за бољу од Творца, јер је Он из зависти забранио окушање са дрвета, а ова је дарежљиво савјетовала да кушају. Њу и поштују, кујући је од бакра, за неке друге се говори да је и живу изузетно поштују.

И хљебочувари произилазе из јереси овог Маркиона. Име су промијенили због додатих учења. Замијесивши тијесто с млијеком, то у тајнама[135] дају својим сљедбеницима. Одбацују Закон и пророке и патријархе, уображавајући да су од Луке примили Јеванђеље. Васкрсењу тијела се подсмијевају као бесмислици. Овај Маркион у тајнама, тј. у служби, воду приноси. Од њега и остало наслиједише његови ученици. Говори се како је Маркион рекао светом Поликарпу: „Знаш ли нас, Поликарпе?" Поликарп рече: „Знам – првенца Сатанина."

Врећоносци,[136] и одрицатељи од свијета и уздржљивци, јесу они који су водопредстојатељи

3. Ови умјесто вина воду Богу приносе, па се због тога називају и водопредстојатељи. Ови брак називају блудничењем. Оно што је од Бога створено мрзе као зло. Као началника јереси имају једног од ученика Јустина Философа и Мученика. Кажу да је послије мученишства светога Јустина одступио од Цркве и измислио такву јерес.

Валентинијани, василидијевци и такозвани јермеји.

4. Василид Египћанин баснословио је да се Христос на земљи јавио као бестјелесан, да није страдање претрпио. Симон Киринејац је, држе, на крст био прикован, док је Христос издалека гледао и смијао се јудејском безумљу. Не доликује, говоре, поштовати распетога, но онога за кога се сматра да је распет. Одбацују васкрсење тијела, напуштају Закон и пророке. Допуштају да се оно што је принијето на жртву идолимаједе без страха, и све срамно чини без размишљања, да се магијом, чаробњаштвом и врачањем бави.

Валентин претпоставља да су муње и бездан били прије свега. Баснослови да је Христос бестјелесан, да је тијело са душом примио од Саздатеља, које испрва није било додирљиво ни видљиво, а касније јесте.

Од њих се *јермеји* називају они који су од некога тако названог примили име. Свако забрањено дјело чине, празнике недоличне праве, једу принијето на жртву идолима. За Господа кажу да је тијело Његово снесено с Висине, и да је тако прошао кроз Марију као вода кроз трубу. И ово баснослове: друго тијело, које називају духовно, ће васкрснути, а не ово. Чине себе сличним разумницима, и вардисијанима, а и валентијанима. Валентин бијаше египатски епископ.

Николаити

5. Николаитска јерес од Николе происходи, једног од седморице ђакона. Тај Никола је имао лијепу жену, и свакоме ко би то хтио допуштао је да буде са њом. Познато је и то да се ниједне друге јереси начелник не нађе као такав учитељ сваког мрског, и прљавог, и скаредног дјела. Он први поче говорити да ако неко не чини свакодневно прљава блудна дјела, не може бити учесник живота вјечног. Од њега су јеретици названи разумници и ворворити, односно развратници, које оптужују за сва скарадна блудочинства. Толика је њихова мрзост, да и Господ рече епископу једне Цркве: „Имаш неко добро, будући да мрзиш дјела николаита која су и мени мрска."

Монданити, који су и пепузијани

6. Мондан је себе назвао Утјешитељем. Двије блуднице жене је узео, Прискилу и Максимилу, и назвао их пророчицама. Пепуз, град фригијски назвао је Јерусалимом. Заповиједао је да се бракови растављају, да се од хране удаљава. Пасху исквари, и Три Ипостаси Једносуштног Божанства смјешавши, у једно лице сједини. Ови мјешају брашно јечмено са крвљу и причешћују се. Не признају да се овако причешћују, стидећи се.

Манихеји

7. Од Манента Персијанца (потичу). Они су именовали двојицу једнако моћних и супротстављених (богова), хулећи на Божанство, од којих је један узрок свјетлости, други таме. И сунце и мјесец су боготворили, а ђавола су називали владаром тијелâ. О законском браку говорили су да је демонски, и удјељивање сиромашним називали безакоњем. Сматрали су да Господ при оваплоћењу није примио човјештво, и ругали се крсту, и смрти, и Васкрсењу као привидима. Проповиједали су о томе да се душе након смрти премијештају у звијери, стоку и птице. И за све су говорили да има душу: и огањ, и ваздух, и земља, и вода, и биљке, и дрвеће, и сјемена. Због тога они који су упућени у њихове тајне, који су изабрани, нити ломе хљеб, нити сјеку биљке, већ проклињу оне који то чине. Чине врачања и чарања, и упропаштавање дјеце не напуштају. Називају себе Христовим антихристима, и слаше пред собом ученике као проповједнике. Тај Манент обећао је цару Персије да ће му исцијелити болесног сина. Али када га мртвим учини, прими плату достојну дјела својих – одераше му кожу.

Још су говорили да неко, по имену Сакла, земљу носи на рамену, и када се замори пребаци је на друго раме, и због тога бивају земљотреси. И ово рекоше: како је Господ ради спасења душа направио справу која има 12 када, које вртећи се укруг узимају душе умирућих, а њих прима Сунце, велико свјетило, зрацима их чисти и предаје Мјесецу. Тако се испуњава оно што називамо мјесечев круг.

Евномијани, који су аетијани

8. Евномије бијаше Аетијев ученик. Њега аријанац Евдоксије, који је задобивши Константинову љубав уграбио катедру Константинграда, постави за епископа града Кизика. Овај Евномије је у хуљењу превазишао свог учитеља, приписујући Сину да је из небића, и непромјењив, и слуга

и у свему несличан Оцу. Хелеоспонтски епископи га не трпјеше, па га тужише Константину цару. Константин је био заповиједио да се Ријеч назива само *слична Богу*, нити неслична, нити једносуштна. На овај начин Евномије је послат у заточење. Они који су му се покоравали и слушали га научише се од њега крштавати једним погружењем, лијући воду на главу, до пупка. Поливена вода не треба да иде испод стомака. Безаконо је, говоре, да дјетородни сасуди задобију дар нетрулежности. Ови ни цркве, ни сјенице, ни зборишта немају, но се у неким тајним мјестима под земљом сабирају, па их због тога многи називају *они што у јазбинама и јамама живе.*

Павлијани

9. Они су од Павла Самосатског. Он учи да о Христу треба понижавајуће и ниско мислити, као да је по природи био обичан човјек, говорећи да почетак има од Марије.

Фотинијани

10. Фотин, епископ у Срему у вријеме цара Констанција, обнови јереси Павла Самосатског, Савелија Либијског и Мондана. Проповиједао је да Бог Ријеч није беспочетан, нити је Творац свих вијекова, нити да је био прије све твари, већ Га назива млад
им и новим, те да тјелесни почетак прими кроз рођење од Дјеве.

Овога Фотина Сабор који би у Срему не само да достојанства лиши, но и примора на живот ван грчких земаља (у изгнанству). Због тога и они који су из ове јереси потребују свето и спасоносно крштење.

Савелијани

11. Од Савелија Либијског (потичу) који је учио синоочинству, говорећи о једној ипостаси Свете Тројице Слично овоме мудровао је и други Савелије,епископ пентапољски. Он се дрзну рећи да је Јединородна Ријеч ради потребе произашла, на (неко) вријеме, а послије се вратила у Онога од Кога је изашла, говорећи да нити је прије изласка била, нити послије изласка настајала.

Маркелијани

12. Овај Маркел је био епископ у Анкири. Он мудроваше приближно Савелију Либијском, који је учио о синоочинству и о томе да постоји једна ипостас Свете Тројице.

Симонијани који су од Симона Врачара

13. По некима, ово је јерес прва од Христовог доласка. Овај Симон бијаше врачар родом од Гетхе, града самарјанског. Пред народом самарјанским чинио је некаква привиђења, говорећи за себе да је велика сила Божја, и да је сишао свише. Пред људима у Самарији себе је називао оцем, а Јудејцима је тврдио за себе да је син, који мучен од њих не пострада, већ то бијаше привиђење. Заволи неку жену из града Тира, и учини је једнаком блудници, па се дрзну да је назове дух свети, те рече да је ње ради он сишао са неба. „Она је", рече, „овца заблудјела. И у које се све не преобразих небо, и по кога неба образу не бијах како бих се прикрио од мојих анђелских сила, да не би дошли на мисао: 'Ово је тај!' Ова се и дух свети назива, којом анђеле створих." Још говораше да анђели створише сав свијет и човјека, да није сав свијет Божји, и одбациваше васкрсење мртвих.

О Менандру

14. Он је био ученик Симона, Самарјанин родом из села по имену Каперета. Није само мудровао једнако као учитељ, но и много нечасније од онога, називајући себе спаситељем. Ради спасења људи, он је однекуда свише сишао, послан од невидљивих вијекова. Учио је да се нико, па ни сам Творац свијета, не може другачије супротставити анђелима, осим да се претходно приведе врачарском вјештином од њега преданом и крштењем које он даје, и тако удостоји бесмртности, јер отада не умиру.

О евионитима

15. Ови говоре понижавајуће о Христу, сматрајући га за обична и проста човјека, који је по успјешности вјежбања постао истинит. По њима, он је од општења мушкарца и Марије рођен, и све јереси ови бљују. И овај Кирнит, и Карпократ исто тако говоре и мудрују, па се због тога називају *сиромашни*, а од Јевреја су названи евионитима. За Господа говоре да је привидно био човјек, и изабрани Изабраник, по избору назван Син Божји, будући да је с висине на њега сишао Христос у виду голуба. Они не једу ништа што има душу. Упитали су их: „Зашто не једосте?" Рекоше: „Будући да се те (животиње) рађају од сједињења и смијешања тијела, због тога их не окушамо."

О Киринту. Од њега потичу киринћани, а други говоре да је евионит.

16. Он говори о откривењу великом од анђела које му је дато, и уводи лажи, говорећи да ће по васкрсењу мртвих настати земаљско Христово царство, и да ће Јерусалим опет у жељама и сластима тјелесним пребивати, и обмањује сједињујући с тим (учење) о тисућу година живота у свадбеном весељу.

Говоре да је свети Поликарп, епископ и мученик, купајући се некада у бањи, а бијаше ту и свети Јован Апостол, видјевши Киринта да се купа одскочио с мјеста и заповиједио онима с њим да бјеже. „Бјежимо", рече, „да се како бања не сруши и све повриједи, јер је унутра Киринт, истински враг." Кажу да он метеж створи када они који бијаху с Јаковом написаше посланицу у Антиохију: „Они који од нас изађоше, смућују нас." Тај исти и Петра испитиваше о Корнилију, а другом приликом би узрок и побуни против Павла у храму у Јерусалиму када се остриже. И за Христа говораше да је распет, и да још не васкрсе, да ће васкрснути када буде опште васкрсење.

О Сатурнину

17. Сатурнин по свему мудроваше попут Менандра, који бијаше ученик Симона Врачара.

О Карпократу

18. Тај Карпократ назва себе оцем мудрости, и јавно је изговарао врачбине, хвалећи се њиховом снагом, и приповједао пред свим људима о бајалицама које се чине у вези са љубављу. Учио је лажљиво, а нескривено. Савјетовао је да се чини свако срамно дјело и безакона радња. Уз претходно речено, и то говораше нечисти и мрски Карпократ, да ако неко не испуни вољу сваког демона и анђела, не може узићи на више небо, нити проћи начала и власти. И овај је за Господа говорио да је настао од сједињења.

О Марку, скверном и зломудром началнику јереси, и онима који мудрују исто као он

19. Ови праве шатор и службу обављају, вршећи је са неким призивањима. Говоре о духовном браку који они савршавају, и доносе воду и крштавају оне који су њихови,

говорећи: „У име непознатог оца свих, и у истиниту матер свих, и у сина који је сишао", и убацују јеврејска имена, од чега се плаше крштавани.

О Апелију

20. Апелије бијаше ученик заповијести Маркионових. Он пророкова онима који су слушали казивање, говорећи од неког непријатељског духа у виду дјевојке чије је име Филумена. Баш ништа истинито не рече. Многе погрде изнесе на Закон Мојсијев и на пророке.

О Теодоту Кожару

21. За овог Теодота кажу да је био начелник и отац јереси Павла Самосатског. Први је назвао Христа обичним човјеком. Био је одлучен од епископа и мученика Викентија. Павле Самосатски био је његов ученик. Зажелио је да обнови ову јерес, и због тога био извргнут од стране Сабора. Кажу да је Анатолије Исповједник био обманут од Асклипиодота и од неког другог Теодота, Трапезунтског, који су били ученици Теодота Кожара. Ови убиједише Анатолија Исповједника да буде епископ те јереси, као и да ће узимати од њих 150 динара мјесечно. Пребивајући с њима, Господ га је много поучио кроз виђења. Чак бијаше и сличан мученику: будући да остаде неисправљен, бијаше ноћу бијен од анђела. Уставши ујутру и обукавши се у врећу, пепелом је посуо главу, и испуштајући многе сузе и показавши ране клирицима и људима, једва бијаше примљен од Зефира епископа.

О елкесантима

22. Ови одбацују неке дијелове од цијелог Божанственог Писма, а опет држе се ријечи Старог и Новог Завјета. „Апостол" у потпуности одбацују. Још говоре да одрећи се није штетно, те да ће се разуман под присилом одрећи устима, али срцем никако. Доносе неке књиге, говорећи да су с неба пале. Ко њих послуша и вјерује им, примиће отпуштење гријехова. Другим отпуштењем ће, рекоше, отпустити него што Исус Христос Бог наш остави.

О Непоту

23. Овај Непот је био епископ у Египту. Учио је горе од Јевреја о обећањима светим у Божанском Писму, о ономе што је обећано дати им, и измишљао да ће хиљаду година трајати нека тјелесна гозба на земљи. Обману свога срца хтио је спојити са Јовановим Откривењем.

О Пелагију и Келестину

24. Ови бијаху једномишљеници са умишљено мудрим Несторијем, будући да на Сабору у Ефесу многа зла о њима рекоше, јер хтједе Несторије бешчасни обновити тврдње Пелагија и Келестина. О њима се говори да су у вријеме Теофила, епископа александријског, и у вријеме Инокентија, епископа римског, они устали на Цркву, и многе борбе на њу дигли. Списима два претходно поменута првопрестолника бише осуђена ова два јеретика, Пелагије и Келестин. Како кажу, ни епископи, ни клирици, нити уопште од свештеничког чина, но као монаси ходили су умишљајући против истине, али бијаше препозната и мудрујућа јерес безбожних манихеја.

Свима њима, када приступају Светој и Божанственој и Саборној и Апостолској Цркви, потребно је божанствено и спасоносно крштење.

Постоји и друга јерес мелхиседекијана

25. Мелхиседекијани су они који се сада називају атинђани. Они поштују Мелхиседека по коме и име добише, и налазе се у Фригији. Ови нити вјерују као Јевреји, нити као незнабошци. Сматра се да суботу поштују али тијело не обрезују. Они ни једном човјеку не допуштају да их додирне, но ако им неко даје хљеб, или воду, или неку ствар, не подносе да је из руке узимају, но моле од онога који им даје да ствар положи на земљу, те тако они ово прилазећи узму. Исто овако поступају када они сами некоме нешто дају. Атинђани их зову пошто не дају никоме да их дотакне. *Атинђани* значи *недодирљиви*. Због тога је и њих, када приступају Светој и Божјој Цркви, потребно крштавати.

Сви да знају: од ових двадесет и пет јереси крштавани бивају.

Они који се миром помазују:
око су четрнаестници

26. *Четрнаестници* јесу они који у четрнаести дан мјесеца празнују Васкрсење Господа нашег Исуса Христа, без обзира на то који је дан: понедјељак, уторак, сриједа, или други дан. Кажу да је Апостол Јован предао то предање. Они и Новатови ученици се не подносе. Покајање, такође, одбацују. Држе се туђих књига, додајући неке *Преласке апостолске*, и поштују друга *Дјела апостолска*, а не она заповијеђена правилима.

Новатијани, који су саватијани

27. Тај Новат бијаше презвитер Римске Цркве. Будући да се у вријеме гоњења Цркве, не могући трпити муке, неки од вјерних одрекоше Христа, пошто гоњење престаде они падоше пред пастире Црквене, молећи их са сузама да им се да вријеме покајања и да добију исцјељење. Дрзну се Новат да ове не прима, већ се томе противљаше, бестидно говорећи: „Не треба палим руку дати, но у паду нека пребивају." Њега изобличаваху они који се у вријеме невоља одрекоше и самога свештеничког достојанства. Епископи покајањем исправише пале одговарајућим напорима и спасоносним временима.

Овога Новата, који оста ношен дрскошћу охолости, одсјекоше од Цркве. Он се на неком мјесту, тешком за пронаћи, притаји. Привукавши три старца епископа, силом их приволи да га рукоположе, и положивши руке поставише тог Новата за епископа. Они и по изгнању из Цркве свједочише о присили коју су претрпјели од Новата.

Он, још више се осиливши због чина, све које могаше неразумнике сличне себи преварити, назва чистима. Његови истомишљеници и други брак забранише.

Од њега пониче Саватије, неки презвитер њему подобне гнусобе, који учитеља што бијаше прије њега превазиђе у гордости и сујетним бесједама. Са Јудејцима празноваше страдање Господње, као да благодат имају Господње убице, будући да се договори с њима да убиство (Господње) празнује.

Аријанци који су од Арија

28. Тај Арије био је презвитер александријске Цркве. Учио је о томе да је Син одвојен од Оца, и да је једне природе Отац, а друге природе Син, и временом раздјељиваше једну Божанску суштину. Но, и на домострој Господњи о нама је хулио, називајући бездушним тијело Господње, и страдање, и невоље, и (говораше) да је Божанство умјесто душе пострадало. Овако мудроваше и Аетије, и Евдоксије, и Авксентије, и Вал, који су били епископи западни.

Македонијевци, који су духоборци

29. Ови су блаженог Павла Исповједника свргнули са црквеног престола и заточили у Јерменији, а на његово мјесто су довели духоборца Македонија, једнога од оних који бјеху презвитери код Павла. Оне који би га слушали учио је да је Свети Дух створен и слуга. Поставши омражен због овога, тада бијаше истјеран, највише због промјене мишљења Константа и блаженог Константина вјерног. Овај Македоније клеветаше службу Светога Духа, као да је подређен, и мањи од Оца, и туђи Божјој природи.

Аполинаријевци

30. Аполинарије Сирин се дрзнуо да за Христа каже да је без ума (човјечјег), да је умјесто ума у њему Бог Ријеч. Ради тога треба, каже, исповиједати једну природу Бога Ријечи и тијело. Опет, за Оца каже је он Син на Очински начин, и Син да је Отац на Синовски начин, и такође за Духа Светога – по њему је једно Бог Тројица.

Не само ово, већ и (учење) о неизрецивим добрима, која су припремљена светима, у велико понижење спушта, тј. у јудејство, да се такве жртве поново врше у цркви. Још говори да је Бог Ријеч узео оно тијело које бијаше имао на небесима, предвјечно и њему истосуштно; и да је страдање примио Својим Божанством, да је у тридневној умртвљености тијела и Божанство било умртвљено, и тако тек од Оца опет из смрти васкрснуто било. О томе је свети Григорије Назијанзин писао Нектарију епископу Константинграда.

Они који болују од ових пет јереси само се миром помазују.

Ово су јереси из којих када долазе није потребно крштавати, нити миром помазивати него се од њих тражи само да прокуну своју јерес

Расколници мелетијевци су од расколника Мелетија. Они нису зловјерни, па само треба да прокуну свој раскол.

То (зловјерни) су и несторијевци, и евтихијевци, и њихов заједничар Диоскор, и Јаков (не Ватријски који је правовјеран, већ други, јретик, који је Сиријац), и остали безглави. Јер, јерес безглавих има расколе и секте по питању разлика у Христовој сједињеној природи. Они разликују Његове двије ипостаси и два лица прије сједињења, (а) баснослове да је по сједињењу имао једну природу, сложену, тако да од тога времена – по њиховој ријечи – нису заједно ни Божанска и човјечанска природа, већ је једносуштност Христова са Оцем и са нама – опет, по њима – нестала по сједињењу.

Треба да се зна о томе колико је секти било безглавих, тј. богострадалних.

О Теодосијанима

1. Нека прва, дакле, глава говори о теодосијевцима. Њима је началник Дамјан јеретик. Разликују се у погледу пропадљивости и непропадљивости.

Неразумници, тј. незналице

2. Они говоре да Господ понешто није знао, по човјештву своме, па тако ни дан Страшног суда.

Павлијани

3. *Павлијани* су од онога Павла који је пришао Саборној Цркви, па од ње одступио, те се поново вратио јереси безглавих. Теодосијевци га не примише због тога што на врло кратко вријеме бијаше у заједници са Црквом.

Ниовити

4. *Ниовити* јесу они који јавно одбацују разликовање тијела и Божанства по

сједињењу, и називају се *различити*.

Тробошци

5. *Тробошци* прихватају оно што је говорио Граматик звани *Трудољубац*, мада је боље рећи *Залудтрудни*. Хулише на суштину и природу Свете Тројице. На богослужењима црквеним помињаше и Теодосија нечистог и Севира умишљено мудрог. Говораше да тијело које сада имамо неће васкрснути као непропадљиво, већ друго умјесто њега.

Други тробошци

6. Ови говоре све исто као и они тробошци, али се одвраћају од изложених ријечи о васкрсењу које су од Јована Трудољупца, којима он погубљује васкрсење тијела.

Гајанити који су јулијанити

7. Они говоре да је од самог сједињења Господње Тијело у сваком погледу нетрулежно.

Други гајанити који су јулијанити

8. Други гајанити који су јулијанити говоре да Тијело Господа нашега Исуса Христа умишљено мудрог у сваком погледу нетрулежно, но да је по сили трулежно. Не може иструлити никако због тога што њим влада Бог Ријеч.

Трећи гајанити који су јулијанити

9. Трећи гајанити који су јулијанити се називају и нестворени. Говоре како је Господње Тијело не само нетрулежно од самог сједињења, већ да је и било нестворено, и исповиједају да нема разлике између Божанства и тијела.

Диоскоријевци

10. По убиству преподобног Протерија, Тимотеј звани Ласица прими неке од Протеријевих клирика, учинивши им што су хтјели. Међутим, они који се осјетише тјескобно примањем ових, отргоше себе од њих, и никоме се не присајединише. Чак се не крштавају, као што многи говоре.

Безглави

11. *Безглави* су они којима се не допаде Свитак о уједињењу цара Зинона, пошто он не одбаци Сабор Светих Отаца у Халкидону. Они се отргоше од Петра Муцавог који прихвати то сједињење, а потом се раздијелише на друга три раскола, који су након овога написани:

Човјекообразни

12. *Човјекообразни* говоре да је Божанство човјекообразно.

Варсануфити

13. *Варсануфити* су од њиховог епископа Варсануфија. Од њега се разликују остали безглави, јер Варсануфије није од њих постављен по правилима.

Исаијани

14. *Исаијани* се због постављења Исаије одвојише од других безглавих. За њега свједоче да је постављен од Епифанија Памфилијског, који је и Севира поставио за презвитера. Остали им не вјерују, већ говоре да је онај био мртав кад га је поставио, јер рука мртвог Епифанија бијаше положена на њега.

Петријани

15. *Петријани* су они који проповиједају да је једна ипостас и особине, осим суштине. О томе су расправљали са Дамјановим расколницима, као што су и писмено многе борбе међусобно водили.

Они који су од Сергија и Петра

16. Њих 610 бише одвојени. Они из броја Сергијевих и Петрових одступише, и засебно збориште направише.

Ови се налазе у патријаршијским књигама: О маркионитима[137]

17. Маркионити, и масалијани, и евтихијевци, и од духа просвијећени, и они који ликују, и ламбетијани, и аделфијани, и евстатијеви, тако називани будући да та јерес има много имена, назваше се маркионити по Маркиону Трапезунтском из времена Јустинијана и Јустина Млађег.

Усташе кроз списе на ову многоимену јерес Кирил александријски епископ, Флавијан и Теодот антиохијски првопрестолници, Литој мелетински епископ, Амфилохије иконијски епископ, који настале списе сјединише против ове многоглаве и многоимене маркионитске јереси.

Ради поучавања и утврђења оних који читају бијаше нужно и главе заповиједити написати овдје, и оне су:

1. Говоре да се са сваким човјеком који се роди у тај час демон суштински сједињује. Овако бива Адамовим насљедницима још од његове осуде. Тај демон, суштински се сјединивши с човјеком, покреће га на зла дјела.

2. Још говоре да свето крштење ништа не помаже у одгоњењу тог демона. Свето крштење није довољно да би се исјекли гријеховни коријени од искони срасли са човјеком.

3. Говоре како само прилежна молитва може отјерати тог демона. Када онај који се моли, уз изхракивање и пљување истјера демона, види се као дим или као змија када излази. Када се ово деси, бива долазак Светога Духа на онога који се моли. Свети Дух долази на чулима осјетљив начин, видљиво.

4. Говоре да у бестрашћу, које од тога наступа, душа тако осјећа општење које бива са Небеским Жеником, као што жена осјећа када се смијеша са мужем.

5. Говоре како Света и Животворна Тројица, која је по суштини невидљива за сву творевину, постаје видљива тјелесним очима онима који дођу у бестрашће о коме говоре. Једино бива видљива таквим људима, тјелесно посматрана од њих.

6. Говоре да се три ипостаси Оца и Сина и Светога Духа сливају у једну ипостас, и претварају, и да се Божанска природа преобраћа и претвара у оно у шта хоће и воли, како би се сјединила са душама достојним себе.

7. Говоре да сјеме и Ријеч упаде у Марију, и како тијело које Господ прими од ње бијаше испуњено демонима. Истјеравши бјесове, тако се обуче у њега.

8. Говоре да човјека, кога прими Господ од Марије, њега некада у духа претвори, некада у тијело, и како тијело Господње бијаше неограничено као што је то Божанска природа.

9. Говоре да по истјеривању тога демона сраслог са човјеком, што се дешава уз изхракивање и пљување, не треба човјеку пост нити нешто друго душевно, нити тјелесно уздржање ради вјежбања тијела, ни поуке да душу воде, јер тијело је ослобођено уздржања због страсти и душа отада није доступна одвраћању на горе. И душа и тијело надаље у бестрашћу пребивају.

10. Говоре да они људи који досегну њихово бестрашће, могу послије провиђати шта треба да се деси, и гледају чулно невидљиве силе. Тако умишљају да демони изненада скачу, и прескачу се, а (ови) прсте обраћају да као стријелама гађају бјесове.

11. Говоре да се душа духовног човјека која је у њима, након бестрашћа о коме проповиједају, претвара у божанску и нетрулежну природу.

12. Говоре да причешће светим Тијелом и Крвљу Христа истинитог Бога нашега ништа не помаже, нити штети, причешћивали се њима достојно или недостојно, и да због тога није нимало неприлично одвајати се од црквеног општења. Они су небрижни за ово, и не причешћују се њима са страхом и вјером, као животворним, као Богом који се у њима оваплоћава, и у вјернима.

13. Говоре да се од рада рукама, као омраженог, треба одвраћати, и од времена када себе назову духовнима, сматрају да није могуће ни праведно да надаље дотичу материјално. Сасвим одбацују и апостолско предање.

14. Говоре да, након онога што називају бестрашћем, себе много предају сну. Снове који бивају по надахнућу лукавог демона који дјелује у њима проповиједају као прорштва, и уче да се у њих вјерује као да су надахнути од Духа Светога, *варајући и варани бивајући.*

15. Говоре да не треба давати милостињу онима који просе, ни удовицама, ни сиротима, ни онима који су у различитим напастима, или који су повредама тјелесним обузети, или у разбојничким и варварским најездама (пострадали), или запали у томе сличне невоље него заповиједају да се све њима даје, будући да су они заиста *сиромашни духом.*

16. Говоре да предавати себе некоме, након (достизања) онога што зову бестрашће, за храну и за блуд, безопасно је и није за осуду, јер није подложан ниједној страсти, но власт има да се оскврни забрањеним страстима.

17. Говоре да знају у коме стању су душе упокојених, и себе сматрају за срцезналце, јер то знају поуздано из искуства и уобичајеног понашања човјека.

18. По законима своје јереси, жене постављају за учитеље. Не само да им допуштају да буду старјешине мушкарцима, већ и свештеницима. За главу себи постављају жену, и истинску главу, Христа Бога нашега, понижавају.

19. Упитани о њиховим законима, постају одрицатељи, и бестидно и усрдно проклињу све који тако мудрују или су мудровали, и заклињу се без страха да мрзе заповиједи таквих и одвраћају се од њих. Јер, ни клетвом ни проклињањем не може се наштетити себи по задобијању бестрашћа, када, како кажу, постају духовни. Власт да куну и проклињу предао им је учитељ.

О расколницима који се називају расудљиви

Тражио си од нас, брате љубљени, да ти укратко кажемо о расколницима који се називају расудљиви: колико их има, која су им имена, шта су одлике сваког од раскола? Сматрах за потребно да са прилежношћу, и љубављу испуним молбу твоје жеље за знањем. Почећемо ријеч одавде.

Када се сабрао свети Сабор у Халкидону, и Диоскор, који бијаше епископ александријски, праведним судом тога Сабора извргнут, они који су се заузимали за њега одступише од Свете, Саборне и Апостолске Цркве и назваше себе *расудљиви*, будући да су због поменутог Сабора у Халкидону расуђивали о при-

општавању Светој, Саборној Цркви. Овај Сабор као правовјеран прима Света Црква, на исти начин као и три Сабора прије њега: онај који је био у Никеји, са 318 Светих Отаца, и онај у Константинграду, са 150 њих, и онај у Ефесу, са 200 Светих Отаца коме старјешине бијаху преподобни пастири Келестин Римски и Кирил Александријски.

Такозвани *расудљиви* одступише од Свете, Божје, Саборне Апостолске Цркве, и раздијелише се на дванаест секти, тј. дијелова чија су имена: први, евтихијани, други безглави, трећи јулијанити, који су и гајанити, четврти су други јулијанити, који су и гајанити, пети севиријани који су и неразумници, шести севиријани који су и кондоваздијани, по Кондоваздијану неком, седми су севиријани тј. теодосијани и павлијани, осми су други севиријани који су теодосијани и анђеловци и дамјанити, девети су севиријани односно теодосијани и петријани, десети су други севиријани, тј. теодосијани који су и кононовци, по некоме Конону, једанаести су севиријани који су теодосијани и ниовити, дванаести су севиријани, тј. теодосијани и трудољупци, који су од некога Јована Граматика, званог Трудољубац.

Сви ови заједно одвраћају се од светог Халкидонског сабора, и прихватају за епископа Диоскора кога је тај Сабор праведно проклео, као онога који мудрује исто као Евтих јеретик. Други евтихијани примају и Евтиха заједно са Диоскором, као што одлуке светог Сабора у Халкидону казују. Сви остали Диоскора прихватају, Евтиха не прихватају. Прихватајући само Диоскора, безглави не прихватају Петра Муцавог, који бијаше епископ града александријског у вријеме Зинона цара. Остали који прихватају Диоскора, прихватају с њим и поменутог Петра. Опет, од оних који примају Петра и Диоскора, јулијанити који су и гајанити заједно са Диоскором и Петром прихватају и Јулијана који бијаше епископ алакарнаски, и Гајана Александријског. Остали који њих, тј. Јулијана и Гајана, не прихватају, примају заједно са Диоскором и Петром Севира, који бијаше епископ антиохијски. Опет, од оних који примају Севира са Диоскором и Петром, гајанити заједно с њима прихватају Темистија, који бијаше ђакон александријски, док Теодосија који бијаше папа александријски не примају. Кондовавдијани ни Демистијана, ни претходно поменутог Теодосија не примају. Нико од осталих не прима Темистија, а поменутог Теодосија примају. Затим, од оних који заједно са Теодосијем примају Севира, и Петра Муцавог, и Диоскора, павлијани прихватају Павла, званог Црнац (Мавр), а Дамјана не примају. Анђеловци Павла не примају, раније поменутог Дамјана примају. Петријани ни Павла ни Дамјана не прихватају. Прихватају некога Петра, али не оног Петра Муцавог о коме је раније говорено. Кононовци ни Петра, ни Павла, ни Дамјана не прихватају, Конона прихватају. Трудољупци ни Петра, ни Павла, ни Дамјана не примају. Јована Трудољупца прихватају за учитеља, а некога Георгија прихватају за епископа. Ниовити не прихватају ни Трудољупца, ни Георгија, ни Конона, ни некога од раније поменутих, већ Стефана Мудраца, званог Јовона.

Ово су имена дванаест секти, тј. дијелова. Након њих, навешћемо и учење сваке секте.

1. Евтихијани тврде да је Владика Христос једносуштан с Оцем, али да није нама једносуштан, будући да не исповиједају да је у њему истински била цијела човјечја природа. Евтихијани се назваше по имену онога што им је науку предао, званог Евтих.

2. Безглави су они који нису прихватили Свитак о сједињењу цара Зинона, зато што у њему није проклет свети васељенски Халкидонски сабор. Названи су *безглави* јер немају епископа. Откако им је скончао епископ, они не обављају крштење по црквеном правилу, већ на празник светог Богојављења, тј. Просвјећења, точе воду, те чувајући је, у њој се крсте. Нити службу, нити принос чине, већ имајући Причешће сачувано од древних времена, на празник Пасхе узму од њега мали дио.

3. Јулијанити, тј. гајанити, који говоре да је тијело Христово саздано, и да је оно нетрулежно од самог Његовог пречистог зачећа.

4. Други јулијанити, који су гајанити говоре за тијело Христово да је не само нетрулежно од самог зачећа Његовог, но и да је несаздано. Обоји јулијанити назваше се по Јулију алакарнасејском, који прихвати њихову науку; гајанити су названи по Гајану, који је био папа у Александрији, и који је прихатио Јулијана и науку његову. Њих су противници називали маштарима и манихејима, а они су своје противнике именовали трулежислужитељи и христослужитељи.

5. Севиријани, који су неразумници. Они сматрају да је Бог Ријеч све знао, али када се с њим сјединило човјештво, у ипостаси, много тога не зна. Због својих тврдњи, противници их назваше *неразумници*.

6. Други севиријани, који се још називају и кондоваздијани. Говоре о Богу који је један бројно и неизмјењиво исти. Њега називају и Оцем и Сином и Светим Духом. Кондовавдијани добише име од непријатеља својих, будући да у Константинграду, на мјесту званом Кондовавд, постоји збориште на коме се сабираху њихове старјешине.

Ови кондовавдијани и неразумници најприје се називаху теодосијевци, пошто су прихватали Теодосија који бијаше папа у Александрији. Проклети бише од њега, неразумници због тврдње о незнању, а кондовавдијани јер не прихватише од њега изложено слово о Светој Тројици. Због тога их противници отада не зову теодосијанима, јер отада не прихватају Теодосија као што бијаше речено, већ једне због тврдње (о незнању Христовом) назваше *неразумници*, а друге, по мјесту, *кондовавдијани*. Они су сагласни једни с другима о Ријечи, односно о Оцу и Сину и Светом Духу исто учење имају, а разликују се по учењу о незнању. Прихватају и једни и други Севира, који бијаше епископ у Антиохији, па се због тога и севиријани називају.

7. Други севиријани, који су и теодосијани, и павлијани прихватају Севира, Теодосија раније поменутог, и с њима Павла, званог Црнац. У учењу о Оцу и Сину и о Светом Духу сагласни су са кондовавдијанима. Разликују се од њих јер прихватају Теодосија и Павла као епископе, кондовавдијани обојицу одбацују.

8. Други севиријани, који су и теодосијани, анђеловци, и дамјанити, прихватају поменуте Севира и Теодосија, и Дамјана с њима. Они говоре да је једно биће Оца,

друго Сина, треће Утјешитеља Духа Светог. Није сваки од њих Сам Бог по природи, већ постоји општи Бог, односно суштинско Божанство, и учествујући у њему нераздјељиво, сваки бива Бог. Оца и Сина и Светога Духа називају ипостаси, а њиховог општег Бога суштина и природа.

Анђеловци су тако названи од стране њихових противника, по мјесту у Александрији које се зове Ангелио. Њихове старјешине су у њему имале збориште и окупљали се. Противници их називају и савелијани, а уз то и сриједници; називају се и дамјанити, по њиховом епископу Дамјану.

Они су испрва примали поменутог епископа Павла, послије га одбацише јер се сједини са Светом, Саборном, Апостолском Црквом, и прихвати свети Халкидонски сабор, иако поново одступи сасвим од Свете, Саборне и Апостолске Цркве, и одрече се светог Халкидонског сабора.

9. Други севиријани, односно теодосијани и петријани, примају посљедњег Петра као епископа. Они примају и Теодосија и Севира. Петра и Дамјана не примају, ни Павла, а покоравају се учењу и једних и других. Исповиједају да је Бог уистину и суштина и природа свако засебно, односно исповиједају три ипостаси и три лица Оца и Сина и Светог Духа, и да је свака ипостас Бог уистину, и суштина и природа. Оца и Сина и Светога Духа не називају бројевно, већ непромјењивом суштином. Њих и анђеловци и павлијани тробошцима називају, а они узвратно прве савелијанцима, а друге сриједницима.

10. Други севиријани, који су теодосијани и кононовци, прихватају и Теодосија и Севира, и с њима Конона епископа. И они исповиједају да је Бог уистину суштина и природа свакога, односно: Оца, и Сина, и Светога Духа, Три Ипостаси, Свету Тројицу и Три Лица. И још говоре о неке три на број суштине и природе, једнаке и непромјењиве по Божанству: једну суштину, тј. природу, и једно Божанство, тј. Бога, свету и једносуштну Тројицу исповиједају, не бројем, већ непромјењиву у истовјетности Божанства. Одричу три Бога или три Божанства.

Они Севира и Теодосија прихватају, а не прихватају ни Дамјана, ни Павла, ни посљедњег Петра. Они који су Дамјанови и Павлови називају их тробошцима; они, узвратно, прве називају савелијанцима и монтанистима, и павлијанима, и фотинијанима, и ноитијанима, и артемонијанима, а друге сриједницима. Одвојили су се од посљедњег Петра и оних са њим, пошто они одбијајући да говоре: „Три Бога", тј. „Три Божанства: Оца и Сина и Светога Духа", одбијају да говоре и: „три на број суштине", тј. „три природе неке, једнаке, непромјењиве".

Ови који одбише да говоре „Три Бога", тј. „Три Божанства", а „три на број суштине", тј. „три природе неке једнаке" исповиједају, они кажу да од Конона најприје примише списе од Јована Александријског Граматика, названог Трудољубац, које је против јелина писао, са другим његовим списима. Самог тог Граматика и његове списе касније одбацише, због тога што је тај претходно поменути Јован Граматик у књигама против јелина и у другим његовим списима навео сљедеће: „Ова чулна и видљива тијела Бог је по тјелесности и изгледу превео из непостојања у биће. Она су дата пропадљива и распашће се по тјелесности и лику, и умјесто њих Бог ће друга тијела, боља од ових видљивих, нетрулежна и вјечна начинити. Када буде крај видљивог свијета, тј. прелазак и постанак новог свијета, васкрсењем мртвих ће бити заповијеђено разумним душама да се неодвојиво сједине са нетрулежним тијелима." Конон и они с њим, као што рекох, најприје примише списе у којима ово учи, и самога тог Јована Трудољупца жива и по смрти, у списима и ван њих прослављаше. На крају њега самог и његове списе одбацише, изложивши писмено ријечи којима говоре да ова тијела чулна и видљива по материји не труну. Она остају и видљива и вјечно нетрулежна, само се по облику распадају. Та ће се иста твар опет уобличити, примајући бољи облик, нетрулежан. Овај видљиви свијет постоји по материји и облику. Његово распадање, тј. прелазак, бива само по облику, јер исповиједају да твар, као што рекосмо, увијек остаје. Уче да се васкрсењем мртвих ово тијело по други пут, неодвојиво, сједињује са разумном душом.

11. Други севиријани, тј. теодосијани који су и трудољупци, који примају Севира и епископа Теодосија, као учитеља Јована Трудољупца и његове списе, слиједећи га не само у ријечима о Тројици, већ и у онима о кончини видљивог свијета, о постојању будућег видљивог свијета и васкрсењу мртвих.

Они не примају ни Дамјана, ни Павла, ни посљедњег Петра. Најприје су прихватали Конона, а послије га одбацише зато што он одбацује Трудољупца Јована и његове списе, и у ријечима о Тројици слажу се кононовцима. И они су названи тробошци од анђеловаца и павлијана. И они њих (узвратно) називају једне савелијанцима, друге сриједницима. У учењу о крају видљивог свијета противе се њима, кононовцима. Кононовци њих, тј. трудољубиве, називају садукејима, симонијанима, јелинима, валентијанима, маркионитима, манихејима. Опет, трудољупци њих називају именима јереским и јелинским, именујући кононовце јелинима, манихејима, симонијанима, валентијанима, маркионитима и ермогенијанима. Трудољупци ова имена везују за кононовце говорећи да ови природу овог тварног свијета поистовјећују са бесконачном. Кононовци трудољубиве називају наведеним именима зато што ови говоре да тијела неће васкрснути. Уз то, трудољупци и кононовци једни друге називају оригенистима. Нађоше трудољупци да је Ориген говорио да ће се ова твар у будућем вијеку уобличити, и да ће ради тога ова тијела васкрснути, и зато назваше кононовце оригенистима. Кононовци, пак, нашавши да је Ориген говорио да ће друга тијела васкрснути, да човјек није ипостасан, назваше трудољупце оригенистима.

Трудољупци прихватише неког епископа по имену Оригије и учење које је он изложио.

12. Други севиријани, који су теодосијани и ниовити. Они Севира и Теодосија прихватају, и Стефана Мудраца коме је надимак Ниовин. Они су о учењу о Оцу и Сину и о Светом Духу сагласни са кондовавдијанима и са неразумницима. У учењу о стварању се разликују не само са њима него и са свима другима.

Сви они ни једном ријечју не желе да помену двије природе када говоре о тајни Хри-

ста по сједињењу. Различито исповиједају о природама по сједињењу: једни одбијају да говоре о двије природе по сједињењу, други не желе да кажу да су потпуно очуване разлике природа по сједињењу.

Укупно седамдесет једна јерес.

Који су расколи и колико их је, која су им имена и шта је учење сваког од раскола који се називају расудљивци, у претходно реченом укратко смо изложили. Ови су се угледали на сплетке Арија и његових ученика, и слично као они избацили себе ван предворја Цркве. И као што су они пројавили мноштво лукавства, трудећи се да избаце из Цркве Свети васељенски сабор у Никеји, и ови, такође, много различитих измишљотина и препирки изазваше, желећи да избаце из Цркве Свети васељенски Халкидонски сабор. Но, када се договараше против Светих Отаца, на њих паде Божански суд прогнавши их из свих Цркава. *Наоштрише* – како Писмо каже – *језик свој као змијин. Напрегоше лук свој, ствар горку, да стријељају у тајности непорочнога. Утврдише себи ријеч лукаву, рекоше да скрију замку, говорећи: 'Ко ће је видјети?' Истражише безакоње, и ишчезоше истражујући испитивања.* Али, према Божанственој ријечи: *Стријеле дјечије бише ударци њихови, и изнемогоше у њима језици њихови. Раздијелише се и не утјешише се.*

Развесели се Црква Божја Светих Отаца видјевши плату, и узвелича се Бог истинити црквеним учењем које би утврђено. Бјежимо од надметања у ријечима непријатеља истине и Цркве Божје, цјеливајући свети васељенски Сабор халкидонски, као и онај у Никеји, са 318 Светих Отаца, и онај у Константинограду, са 150 њих, и онај у Ефесу који се тамо први пут сабрао, коме бише старјешине преподобни отац Келестин, папа римски, и Кирил Александријски и други с њима, и онај који се у Константинграду сабра, у Божанском насљеђу, Васељенски сабор у вријеме Јустинијана цара, који утврди и потврди заповијести Васељенских сабора који су били прије њега.

Њих цјеливајући, и одредбе њихове неодступно чувајући, нећемо допасти вјечних мука, задобићемо вјечна блага молитвама Пресвете, Преславне Владичице наше Богородице и Приснодјеве Марије, и свих светих, која нека задобијемо благодаћу и човјекољубљем Господа Бога и Спаса нашега Исуса, с Којим нека је Оцу са Светим Духом слава и моћ сада, и увијек, и у вијекове вијекова. Амин.

И још о клеветницима хришћана, о иконоспаљивачима и јаросним лаковима, како је већ писано у 102. глави

Клеветници хришћана јесу и називају се, јер хришћане који служе једном Богу Живоме и Истинитоме Коме се у Тројици поклања, оклеветаше говорећи да часним иконама Господа нашега Исуса Христа и Пресвете Владичице наше Свете Богородице и светих анђела и свих светих Његових служе као боговима, као што чине јелини.

Пошто свако безбожно хтјење са светим и часним иконама показаше, ломећи их огњу их предаваху, иконоспаљивачи и оне на зидовима, такође, неке састругаше, неке кречом и мастилом замазаше. Лавови јаросни, добивши вријеме да владају, наоружавши јерес јарошћу, тамничили су и мукама безбројним мучили оне који су (иконе) прихватали и цјеливали. По начелнику јереси име су примили.

О мелхиседекијанима и теодосијанима и атинђанима, тј. недодирљиким

1. Ова јерес је састављена од четири зла у једно сабрана, јер они којима је овладала ова јерес имају особеније учење од свих других јеретика. Они Мелхиседека који се помиње у Божанственом Писму сматрају не за човјека, но за неку силу велику која пребива у безименим мјестима, и већу од Христа. „Када не би Христос", кажу, „био на другом мјесту (по сили), не би се говорило 'свештеник по чину његову (Мелхиседекову)'."

2. Ови хулници највећи празнослове да је Бог и Отац Господа Нашега Исуса Христа (уствари) Мелхиседек, те да се зато за њега каже да је без оца и без матере и без родослова.

3. Природно је да се ови јеретици слажу са својима, за шта сматрамо чување суботе.

4. По свему припадају незнабожачкој скупини, па због тога бјеже и од обрезања и од крштења, а радују се магијама и врачбинама, и бајања и тровања врше, и чарања са небеским тијелима. Ако неко од оних које су обманули треба помоћ од њих против неког непријатеља, у поноћ одлазе на отворено и откривено мјесто, и слично јелинским измишљотинама које су вршили у Тесалији, створе привиђење мјесеца. Бајањем присиљавају – у уображењу – да (мјесец) невољно сиђе од неба ка земљи, на воду, посебно изворску. Од њега присилом дознају оно што питају: шта ће се десити, или о неком човјеку. Двјема звјездама с неба, којима хоће, надјену имена: једној онога који је тражио божно дјело, и другој онога за кога је тражено. Тада на злодјело призивају неке демоне, од којих се први називају Сор, и Схан, и Архе, и овима заповиједају неким бајањем да учине да се једна звијезда покрене на другу, и угаси јој свјетлост.

Ово чине уз помоћ злог духа с обманутим, и привиђењем очима које су за Свјетлост уистину слијепе, те проклетници, оне који им вјерују, гурају у погибељ. За све што је тражено они разглашавају да се већ спроводи над оним, како се не би мислило да се све то сâмо десило, већ због њихове крајње блискости с Богом, те се хвале како су одатле примили помоћ. Слични су новатијанима и суботницима који одбацују покајање, по томе што говоре: „Не дотичи ме се, чист сам!". Не приближавају се никоме ко није једновјеран с њима, нити се сами дотичу оних који нису такви. И ако зажеле да приме од некога нешто што им треба, или да дају некоме, то рукама не примају ни дају, већ то узимају, или допуштају да се узме, након што је положено на земљу. Ако се случајно деси нешто такво (да додирну некога), одмах хитају у бању да се очисте јер су се оскврнили и постали нечисти.

Називају се са три имена, према онима који су саставили њихову јерес. Теодотијани, ради начелника њихове јереси, Теодота Трапезунтскога. Теодот би византијски кожар по занату, много учен јелинској науци. У вријеме гоњења би ухваћен и одрече се Христа, и отада поучава да је Он обичан човјек како не би био понижаван као онај који се Бо одрекао. Од њега Павле Самосатск почетак прими, и оклизну се у јер

сличну његовој. Ученици овога Теодота Кожара бијаху Асклипијад, Ермофил, Аполонид, Теодот Сребропродавац који заволи да га зову начелником његове јереси, и јерес ову састави.

Пошто имају за старјешину овога (Теодота), теодотијани се називају; пошто сматрају да Мелхиседек има неку Божанствену, превелику силу, мелхиседекијани се називају; пошто не желе дотаћи никога ко није њима једновјеран, нити да њих неко дотакне, недодирљиви се називају.

Потребно је да онима који су од јереси недодирљивих који су мелхиседекијани и теодотијани, кад прилазе ка Светој, Саборној, Апостолској Цркви, и желе да се крсте, претходно овако говоримо:

Он сада од мелхиседекијана, који су теодотијани и недодирљиви, данас приступа хришћанској вјери. Не због било какве присиле, или невоље, или страха, или напасти, или сиромаштва, или дуга ради, или тужбе подигнуте против њега, или неког другог вида од горе наброjаног, већ љубећи Бога и вјеру Његову од све душе и срца.

„Проклињем сву мелхиседекијанску и теодотијанску, тј. недодирљивих јерес, (и) све началнике јереси: Теодота званог Кожар, и његове ученике Асклипијада, Ермофила, Аполонида, Теодота Трапезунтског који штавише началник ове јереси бијаше. Проклињем и оне који су послије ових учитељи недодирљивих, који то у сваком кољену до сада бише, који су то данас, и који ће то бити. Проклињем све који мисле, и славе, и уче, и говоре да Мелхиседек не бијаше човјек, но сила Божја велика која пребива у безименим мјестима, и да је већи од Христа, те због тога говоре о Христу као о другом, и мањем (од њега), и да је свештеник по његовом чину. Проклињем оне који говоре да је Мелхиседек велика сила, Бог и отац Бога нашега Исуса Христа, па да је због тога речено да је *без оца, без матере, без родослова*. Проклињем оне који, као Јудејци, чувају суботу, и као незнабошци одбацују и обрезање и крштење. Проклињем оне који се баве врачањем, и чарањем, и бајањем, и који обећавају да ће тиме повриједити човјека или му користити. Проклињем неке демоне, међу којима се први називају Сору, Схан, Арх, и оне који мисле да са њима мјесец привлаче, и оне који их питају о ономе што хоће. Проклињем оне који приписују звијездама људска имена, и демонским привиђењима чине чудо да оне крећу једна на другу, и тако се хвале да су једном звијездом другу угасили, и како ће овај свакако бити силнији и јачи од онога. Проклињем оне који лицемјерно, као чисти, уче мржњи према људима, и гнушају се свакога човјека који није једновјеран с њима, па се ради тога нити они некоме таквом приближавају, нити дају некоме да се њима приближи, нити дају ни узимају рукама. Ако се ипак деси нешто такво, одмах у бању хитају јер се испрљаше и нечисти посташе. Проклињем с овима и свако друго незнабоштво, и сплеткарење, и свако дјело недодирљивих које се јавно и тајно чини.

Све ово проклињем, и одвраћам се тога и одричем их се.

Присаједињујем се Христу, и *Вјерујем у Једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље*, и остало потом..."

64. ПОГЛАВЉЕ

ИЗ ПАТРИЈАРШИЈСКОГ МОЛИТВЕНИКА

КАКО ТРЕБА ПРИМАТИ ОНЕ КОЈИ ИЗ ЈЕРЕСИ ПРИСТУПАЈУ СВЕТОЈ САБОРНОЈ И АПОСТОЛСКОЈ ЦРКВИ

Аријанце и македонијанце, тј. духоборце, и саватијане, и новатијане који се зову и чисти, и четрнаестнике тј. сриједнике и аполинаријевце примамо помазујући их светим миром, пошто написмено прокуну своју јерес и све остале јереси које не уче као што учи Света Божја, Саборна и Апостолска Црква. Најприје, када хоће да буду приведени правој вјери, треба да посте десет или 15 дана, и да не пропуштају вечерње, јутарње и подневне молитве, учећи се псалмима као и оглашени, и тада нека се удостоје правовјерне вјере.

Свештеник поставља свакога од њих пред свету купељ говорећи му овако:

„Реци: нека буде проклет тај јеретик и његове заповијести и они којима је по вољи и који мудрују по његовом. Одричем се њих и сваког јеретичког учења, и вјерујем у Свету и Једносуштну Тројицу према изложењу Светих Отаца који утврдише ријеч истине."

Онај који приступа одговара на свако питање. Даље га свештеник пита три пута: „Вјерујеш ли у Свету и Једносуштну Тројицу?" Он одговара: „Вјерујем". И погињући главу ономе који приступа, свештеник се моли говорећи:

„Боже Спасе наш, који желиш да се сви људи спасу, и дођу до познања истине, прими и слугу Твога ИМЕ који се једва разбудио од лажи и жели да приђе у познање истине. Ти си рекао: *И друге овце имам које нису од овога тора и њих ми ваља привести, и чуће глас мој и биће једно стадо и један пастир*. Напаси и њега у славу Свога истинитог познања, по изложењу Твојих светих и славних Апостола и удостој га печата Божанственог мира и Причешћа часнога Тијела Твога и Крви, и покажи га савршеним слугом Твојим. Нека се и он придружи стаду Твоме, у славу и хвалу величанства Твога, јер је Твоје царство и сила и слава, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увијек."

И помазује га светим миром као и новопросвијећене,[138] исто присаједињавање и на њему чинећи, тј.: „Печат дара Духа Светога."

Послије тога свештеник се опет моли:

„Боже, Боже наш, који си удостојио савршеним показати слугу Твога ИМЕ који је у Теби ради правовјерне вјере и печата Светога мира Твога! Ти, Владико свих који су у Теби, истиниту вјеру у њему сачувај, узрасти га у правди и у свим даровима који су у Теби."

Потом се придружује (заједници), и прима заповијест да тих седам дана не једе меса нити умива лица, него нека као новокрштени пребива, и нека се у осми дан умије.

Несторијанцима и евтихијанима приличи написмено проклињати своју јерес,

и Несторија, и Евтиха, и Диоскора и оне који мудрују по њиховом, и све раније поменуте јереси, и онда присајединити светој заједници. Евномијани, који се крсте само једним погружењем, и монтанити, звани фриги, и манихеји, и савелијани који поучавају синоочинству и нека друга зла творе, и све такве јереси, тј. оне од њих који се желе обратити истини, примамо као јелине.

КАКО ПРИЛИЧИ НАПИСМЕНО ПРОКЛИЊАТИ СВОЈУ ЈЕРЕС ОНИМА КОЈИ ОД МАНИХЕЈА ПРИСТУПАЈУ СВЕТОЈ, БОЖЈОЈ, САБОРНОЈ И АПОСТОЛСКОЈ ЦРКВИ

„Нека буде проклет Мамент, који је Манихеј, Кумврик са својим заповијестима и са свим што је изложио и написао, и са свима који су му послушни, и као што раније рекох са свим што је изложено од њега у пет књига које је назвао *Живо јеванђеље*, а које мртвим прави, и *Ризница живота* која је ризница смрти. Трећа је *Књига тајни* које су они преотели на кварење закона и пророка, и *Чудесна дјела* и такозваних *Седам бесједа Агапијевих*. (Проклињем) и самога Агапија и све њихове књиге и сваку молитву коју они говоре, а нарочито бајање. Кунем и проклињем Зорада, и Водана, и Скитана који су раније били манихеји, и још проклињем и Сисинија, насљедника тога Мамента, и Адана који се назива и Адимант, а кога је безбожни Мамент слао у разне земље. Са овима, и са свима који су претходно написани, кунем и проклињем и Јерака, и Раклида и Афтонија и учитеље и животописце тога безаконог и нечистог Мамента, и Тому и Зару и Гавријамија. И још проклињем и Маркиона, и Валентина, и Василида и свакога човјека који се дрзне на неки начин хулити и говорити против Старог и Новог Завјета. И још проклињем оне који не прихватају Мојсија и пророке и све што су они сачинили, тј. написали. И још проклињем оне који се поклањају сунцу, и мјесецу, и свим звијездама као боговима. Проклињем сваког човјека који говори да постоје два нерођена, међусобно супростављена начела: једно је, дакле, начело зло, а друго добро. Проклињем и оне које говоре да је тијело створено од злог начела, или да је по природи зло, и проклињем сваког човјека који не исповиједа да је небо, и земља, и мора, и све у њима творевина Јединога Бога. С овима проклињем и оне који одричу да смо подобни првом човјеку, тј. Адаму кога је Бог од земље створио. С овима проклињем и оне који баснослове о стварима, о тами, о такозваном Саклу, и о Невроду, и различитим небесима и вијековима. Исповиједам једног и истог Бога Старога и Новога Завјета, и знам за оне који су засијали у Староме или Новом Завјету, похваљене као светитеље и друговe Божје, и великога Бога и Спаса нашега Исуса Христа Рођење, и спасоносна страдања, и из мртвих Васкрсење које није измишљотина и не би у машти, него се уистину догоди будући да је (Христос) једносуштан и Оцу и нама."

ЧИН КОЈИ СЕ ВРШИ НАД ОНИМА КОЈИ СЕ ОБРАЋАЈУ ОД САРАЦЕНА НАШОЈ ЧИСТОЈ И ИСТИНИТОЈ ХРИШЋАНСКОЈ ВЈЕРИ

Онај који приступа правовјерној вјери треба прво да пости двије недјеље и да се учи из Светог Јеванђеља молитви која нам је предана од Господа нашега Исуса Христа, тј. *Оче наш*, и светом Символу вјере, тј. *Вјерујем у Једног Бога...*

Послије тога свештеник, обукавши се у свештене одежде, у присуству и других вјерних људи, позива овога и поставља га пред свету купељ, непокривене главе, и каже му:

„Реци." И он рекавши своје име, говори: „Данас од Сарацена приступам хришћанској вјери, без икакве нужде или невоље, ни због сласти ни лицемјерства но од све душе, и чиста и искрена срца Христа љубећи и Његову вјеру. Одричем се све сараценске вјере и проклињем Мухамеда који се назива и Махмет, кога Сарацени поштују као апостола Божјег и пророка." И савјетује га и говори му те ријечи или он сам, или преко тумача ако тај не разумије (језик), или крштеним кумовима ако је дијете. И опет му свештеник говори што слиједи, и тако бива одговор на исти начин и клетвом се све завршава. Људи говоре: „*Господи помилуј*", а епископ молитву и све по реду као што је раније написано. Након *Амин*, знаменује га крстообразно и отпушта, и у други дан га прибројава оглашеним, и остало потом.

Овдје је проклињање Сарацена:

Он, рекавши име, од Сарацена данас дође хришћанској вјери, не због неке нужде, ни невоље, лажне намјере или лицемјерја него од све душе и срца чиста и искрена Христа љубећи и Његову вјеру: „Одричем се сараценске вјере, и проклињем Мухамеда, који се зове и Махмет, а кога Сарацени поштују као апостола Божјег и пророка. Проклињем Алију, Мухамедовог зета по кћери, и Абу Бикерта, и Википера, и Омера, и Талхана, и Абу Бекра, и Садикина, и Муавију, и Зубаира, и Абу Рахмана, и Заида, и Изита, и Саита, и Усмана и све остале тајнике и помоћнике Мухамедове. Проклињем Хатицу, и Ајшу, и Зејнебу, и Уму Селму, највиђеније и најнечистије међу женама Мухамедовим, и Фатиму кћер његову. Проклињем такозвани Куран, који је све оно што је Мухамед написао, који лаже говорећи како је од арханђела Гаврила снесен, и сва учења и поуке, и тајна казивања, и тајне, и предања и хуле његове.

Проклињем рај Мухамедов у коме ће, како говори, бити четири ријеке: једна чисте воде која се не мути, друга млијека које не мијења своју сладост, трећа слатког вина а четврта цијеђеног меда. И биће дан који ће трајати педесет хиљада година. Сарацени ће у рају живјети са својим женама тјелесно и нечисто. У хладовини неког дрвећа, која се зову Сидри и Талех, јешће меса од птица које пожеле и воће свако, и пиће чисту воду са извора и са Зинге, вјерног потока који се зове Салсавил. Вино ће захватати с источника који се зове Стеним. Висина мушкараца и жена ће досезати до небеса а срамни удови 40 лаката, и они ће се смјешавати ненасито пред Богом, пошто Бог рече: „Не срамите се."

Проклињем и анђеле које је Мухамед именовао: Арота, и Варота, и Тзафа, и Марува, за које празнослови да су од часних Божјих (анђела). Са њима проклињем и пророке и апостоле о којима он баснослови, а то су: Худ, и Залет, и Салех, и Соаип, и Једрис, и Дуалипил и Локман. Проклињем сва свједочанства Мухамедова, за која се мисли да их је преводио из Старог Завјета, кварећи ово и хулећи, и на хиљаду лажи износећи на Ноја и Авраама, и Исака и Јакова, на Јосифа и Јова, и Мојсија и Арона, на Давида и Соломона, и Илију и Јону и на Захарију, оца Јована

Претече. Још проклињем и оне који као незнабошци и незналице изводе родослове о другим Божјим створењима, и о сунцу и мјесецу говоре оно што никако не може бити.

Проклињем и тајно сараценско учење и обећање Мухамедово, које каже да ће он имати кључеве раја и да ће увести унутра седамдесет хиљада праведних Сарацена. Грешницима ће судити Бог, и имаће о врату привезане хартије, па ће тако и они ући у рај, и зваће се *помилованици Мухамедови*. Проклињем закон који је установио Мухамед о браку и о раскиду брака, и о очишћењу жена које су чиниле прељубу, и о броју жена и наложница, и све остале нечисте заповијести о томе. Проклињем Мухамедово хуљење које каже да Бог које хоће обмањује а које хоће усмјерава ка добру, и још, кад Бог не би желио, не би било ратова међу људима, већ Он сам чини што хоће, и сваком добру и злу Он је узрок, и судбину и удио свих држи.

Проклињем Мухамедове празне ријечи да је Господ наш Исус Христос рођен бесјемено од Марије, сестре Мојсијеве и Аронове, од ријечи Божје и духа. И још да је као млад правио птице од блата, и дунувши на њих давао им живот, и слијепе лијечио и мртве дизао, и пошто је био умољен од Апостола затражи од Бога и Он му спусти с неба трпезу да их нахрани. И како се не распе истински, нити умрије као човјек него само привидно ово од Жидова претрпје. И како упитан би од Бога да ли Он себе назва Богом у свијету, а Он се одрече говорећи: „Пошто ти све знаш, (знаш) да не назвах себе Богом, ни сином твојим. Твој сам слуга и не стидим се тако звати." Проклињем Мухамедово учење које говори да није Христос Син Божји него апостол и пророк, пошто Бог рече да нема заједничара и сви који му Христа наричу за заједничара мучиће се у Долини огњеној.

Проклињем и баснотворење Мухамедово које говори да ће бити молитвени дом Божји од Авраама и Исмаила у мјесту званом Вакха, које се и Мека назива, што значи *поклоничите страхопоштовања*, а заповијеђено је да људи, молећи се, окрећу лица своја на ту страну гдје год да су. Проклињем и сам тај дом молитвени у мјесту које се зове Мека, у којем, како кажу, лежи велики камен који има лик Афродитин. Он се поштује јер се на њему сјединио Авраам са Агаром, или је привезао на њему камилу кад је хтио принијети Исака на жртву. Онима који тамо долазе на молитву заповијеђено је да једну руку своју ставе на камен, а другом покрију ухо своје, и да се тако врте укруг дуго, све док не падну помрачивши се вртоглавицом. Проклињем и саму ту Меку, и све тамо устројено, и од Сарацена тамо постављених седам каменова на хришћане, и сваку молитву и службу и обичај њихов. Проклињем и Мухамедово учење о камили коју назива свештеницом Божјом, убијеној од људи који су тамо, због чега им је Бог постао непријатељ. Проклињем и оне који се клањају јутарњој звијезди која је Даница, и Афродита, а која се арапским језиком зове Хавар, што значи велика.

Проклињем све заповијести Мухамедове у којима се руга хришћанима називајући их одметницима, и заједничарима, и двобошцима, и подстиче Сарацене да их мрзе, и путем Божјим назива клање и рат против хришћана, а Сарацене који погину у таквом рату назива синовима Божјим и достојнима Раја.

Проклињем прљаве и нечисте заповијести Мухамедове о молитвама, са којима је и та да ако се не нађе довољно воде, да узму ситну земљу и њоме умију лице и руке. Проклињем Мухамедово учење о стварању човјека, које говори да је човјек саздан од праха и капи, од пијавице и смјеше, и како му се, када би саздан, Божјом заповијешћу сви анђели поклонише, једино се Сатана не повинова да се поклони.

И изнад свега овога проклињем Мухамедовог бога, о коме говори да тај јесте Бог један, уточиште, који не роди нити је рођен, и нико му није раван. Све речено, и самог тога Мухамеда и његовог измишљеног бога проклињем и одричем их се, и обећавам се истинитом и једином Христу Богу, и вјерујем у Оца и Сина и Светога Духа, у једну и једносуштну Свету и нераздвојиву Тројицу, и исповиједам домострој спасења у тијелу и долазак људима од Тројице једнога, јединороднога Сина Божјег и Ријеч, рођеног од Оца прије свих вијекова, кроз кога све постаде, и који је заиста постао истинити човјек, не одступајући од Свога Божанства. И Он исти је истинити Бог и истинити човјек несмјешано, непромјењиво и неизмјењиво у једној Ипостаси и у двије природе, који је добровољно пострадао и распео се тијелом, (при чему је) Божанство остало нестрадално, и погребен, и у трећи дан васкрсао, и вазнио се на небо и који ће доћи у слави да суди живима и мртвима. И у ону која га је тјелесно родила, Свету Дјеву Марију, која је и по рођењу остала дјева, заиста истиниту Богородицу, и вјерујем и исповиједам да је она, по благодати, владарка све твари, поклањам јој се и поштујем је. И од хришћана тајно свештенодејствени хљеб и вино, са којима се на Божанственим службама причешћују, знам и исповиједам и вјерујем да је то уистину Тијело и Крв Господа Исуса Христа, претварано од Њега Божанственом силом, мислено и невидљиво, изнад сваког природног ума, на начин Њему једино познат.

Тако и ја обећавам да ћу се причешћивати уистину присутним Тијелом и Крвљу Његовом, на освећење душе и тијела, на живот вјечни и насљеђе Царства Небесног које примају они који се причешћују савршеном вјером. И свето Христово крштење чистом и искреном душом и срцем, и истинском вјером молим да добијем, и изјављујем да уистину бива изобилно очишћење и препород душе и тијела. И часни крст истинитог Христа Бога нашега који отада није оружје пропадљивости ни проклетства него ослобођења и живота вјечног, и знамење побједе над смрћу и ђаволом. Још и часне иконе Онога који се у Тијелу јавио људима Бога Ријечи, и оне која га је неизрециво родила, чисте Дјеве и Богоматере, и боговидаца анђела и свих светих, као образе првообразних, и прихватам, и поштујем, и целивам. И те свете анђеле који Богу угодише и Његове вјерне слуге и угоднике поштујем и славим из части према Њему.

И тако од све душе и срца, и од истините слободне воље, приступам хришћанској вјери. Ако с лицемјерјем и лажно ово рекох, а не са вјером све душе и срцем које Христа љуби, нека будем клет и проклет, и нека душа моја буде са Сатаном и демонима."

МИХАИЛА, СИНЂЕЛА ЈЕРУСАЛИМСКОГ, ИЗЛОЖЕЊЕ ПРАВОВЈЕРНЕ ВЈЕРЕ

Вјерујем у Једнога Бога, Оца нерођеног, и у једнога Сина рођеног, и у једнога Духа Светога исходећег. Три ипостаси несхватљиве, раздијељене бројем и ипостасним својствима, а не Божанством. Раздјељују се не бивајући раздијељене, и сједињују се несмијешано.

Отац је самоипостасни Отац, Који увијек пребива у Очинству. Нерођен, беспочетан, почетак и узрок свега. Једино нерођеношћу различит од Сина и Духа, и тиме што је Отац. Од Њега се рађа Син прије свих вијекова, исходи Дух Свети безвремено и бестјелесно. Сједињено Отац, сједињено Син, сједињено Дух.

Син је самоипостасни Син, једносуштан и сабеспочетан Оцу Родитељу. Рођењем само различит је од Оца и Духа.

Дух је самоипостасни Дух Свети, Оцу и Сину једносуштан и савјечан, дакле све имајући Очево и Синово осим нерођености и рођења, ни по чему се не разликујући осим по исхођењу.

Заједничко је Тројици Божанство, и Божанске природе својства; лично свакоме је Оцу очинство, Сину синовство, Духу Светоме исхођење. Нити се Отац у Сина или у Духа претвара, ни Дух у Сина или у Оца. Умујемо о непромјењивим својствима Бога истинитог. Од Тројице сваки је по себи познаван и назван. Бог савршен је Отац, Бог савршен је Син, Бог савршен је Дух Свети, али нису три бога – Један је Бог, зато што је једно Божанство у Три Лица савјечна, ни природом раздвојена, ни мјестом, јер тамо гдје је Отац ту су и Син и Дух, и тамо гдје је Син ту су Отац и Дух, и тамо гдје је Дух ту су Отац и Син и, једноставно говорећи, Тројици се поклањамо у Јединици, и Јединици у Тројици. И Јединству Триипостасном и Тројици Једносуштној и равносилној, и равночасној, и савјечној. И једно исповиједамо Свете Тројице Божанство, једну природу, једну суштину, једну силу, једну власт, једно господство, једно Царство. Једино Њу сматрамо за нерођену, вјечну, беспочетну, нестворену, невидљиву, неописиву, непојмљиву, безграничну, неизмјењиву, непромјењиву, бесмртну, неповредиву, нестрадалну, која све ствара и садржи: небеса и земљу и море, и све што је у њима видљиво и невидљиво, која све из небића приведе. Вјерујем да не постоји нека зла суштина, или царство, или беспочетно да је, или само од себе да настаде, или да од Бога бијаше (створено). Но, наше је дјело, и лукавог, које због небриге наиђе на нас, а не од Саздатеља.

Човјек бијаше саздан по образу Бога Који га створи, тј. својевласно, својом вољом бира бољу или гору промјену, и ка томе вољно приступа. Завишћу и преваром ђавољом бијаше обманут, и вољно оде у преступ Божанске заповијести њему дате, те у исти мах из пребогате славе и из пребивања у Рају изгнан бијаше. Смрти и трулежности покори се, и слуга одступнику постаде.

Но, Бог Ријеч не презре њега мученог. Због великог човјекољубља, благоволи вољом Оца и Духа да спасе своје створење. Од Очевих њедара не одступивши сиђе, и у дјевичанску чисту утробу, себе као Божје сјеме смјести, и прими тијело не раније створено, но удахнувши му душу

разумну и умну. Прође Бог оваплоћен родивши се неизречено, и дјевство оне која роди сачувавши ненарушено. Не претрпјевши ни смјешање (природа), ни стапање, ни промјену, остаде што је био, постаде што није био, примивши, истински примивши обличје слуге, а не привидно. По свему осим по гријеху нама се уподоби. За Њега вјечног знам, и у кратком времену и створена и нестворена, и страдална и нестрадална, и смртна и бесмртна, Њега Бога и човјека, не другог или неког, но једног и истог прије оваплоћења и по оваплоћењу, једну сложену Ипостас у двије савршене природе, и са двјема природним хтјењима и енергијама, једну с другом у Ипостаси сједињену, не измијењене и несмијешане, знаног као Онога Који вољно хоће и дјелује као човјек оно што је људско. Не покорава се захтјевима природе: вољно се роди, вољно гладова, вољно бијаше жедан, вољно се труди, вољно умрије истински а не привидно. Све природне непорочне страсти човјештва примивши, распе се и смрт окуси безгрешни, и васкрсе својим сопственим тијелом не искусивши трулежности. Човјечју суштину нетрулежном створи, и бесмртно (је) саваскрсе, и на небеса са Собом узевши постави је с десна Оца. Доћи ће опет у слави да суди живима и мртвима, на исти начин на који се вазнесе, са Својим Тијелом јављајући се онима који Га прободоше, и узвратиће им према дјелима њиховим. Вакрснуће мртви и устаће они који су у гробовима, и они који чинише добра у правовјерној вјери отићи ће у живот вјечни, а они који зла творише и вјере се одрекоше у муку вјечну.

С овим исповиједам једно крштење водом и Духом, препорађајуће и очишћујуће од прљавштине тјелесне и духовне.

Приступајући ка Пречистим Тајнама вјерујем да су оне истински Тијело и Крв нас ради распетога Бога Ријечи, Који их даје вјерним на храну и пиће, на остављење гријехова. И примам сва црквена писмена предања. Целивам и поклањам се пречистом Образу човјечје плоти Бога Ријечи, помазане Божанством и постале непромјењивом, тако да помазани вјером помишљамо да гледамо Самога у тијелу јављеног Бога Ријеч, Који са људима поживи и видљивим тијелом мени спасење устроји.

Поклањам се дрвету Часног Крста ради Обијашеног нас ради на њему, и сваком изображењу животворног крста, свештеним и часним сасудима, и божанственим црквама и мјестима, и светим књигама Онога Који је нас ради изволио у рукотвореним црквама живјети, и Који је човјекољубиво устројио да се Његове Божанске ријечи материјалним словима запишу. Поклањам се и часном изображењу Пресвете Богородице, и свим часним иконама Божјих угодника ради љубави према Богу чијој се природи једино клањамо, душевне очи узводећи према Првообразном Образу, а не заустављајући мисли само на обојеној материји. Поклањам се и поштујем мошти свих светих, јер су од Бога примиле освештану и исцјељујућу благодат.

Тако мислим, тако вјерујем. У ово се крстих и у овоме пребивам.

Од свих јеретика и њихових истомишљеника и од сваке њихове јереси бјежим и проклињем их и мрзим.

Примам и цјеливам Свете и васељенске саборе: Први, у Никеји, са светих 318 блажених Отаца, и у Константинграду 150 Светих Отаца, и Трећи, који је први у Ефесу, 218 Светих Отаца, Четврти у Халкодону 630 Светих Отаца, Пети у Константинграду 165 Светих Отаца, Шести поново у Константинграду, са 170 Светих Отаца, и Седми свети сабор, који по други пут би у Никеји, у вријеме Константина цара и Ирине мајке његове, са 367 Светих Отаца.

Примам и све у разна времена и у разним мјестима окупљене Свете саборе састале се ради утврђења богопоштовања и еванђељског живота, које Саборна и Апостолска Црква прима. И којих се одриче одричем се, и које проклиње проклињем.

Слава Теби Трисвета и беспочетна, једносуштна и нераздјељива Тројице, свагда и сада и у вијек и у вијекове вијекова. Амин. Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас. Амин.

Окончаше се богодухновене ове књиге Номоканон помоћу Свете Тројице, и силом Животворног Крста, и молитвама Пречасне Владичице наше Богородице и свих светих.

Амин.

О ЗАБРАЊЕНИМ БРАКОВИМА

Сродство је име које настаје рођењем. Дијели се на троје: на усходно, на нисходно и на оно што постоји од стране.

Усходни су они који су нас родили, као што су отац, мати, дјед, баба и сви навише.

Нисходни су који од нас насташе, као што су син, кћи, унук, унука, праунук, праунука и још сви нижи.

Они који постоје од стране су они који нису нас родили, нити су се од нас родили, а истог рода и коријена смо заједничари, као што су брат, сестра, стриц, тетка, синовац, сестричина и они који се од њих рађају.

Степени се рачунају од рођења: колико је рођења, толико је и степена, као што је *ја отац родих сина*, то је једно рођење, један степен чини. Тако ми је син првог степена, и унук другог, и праунук трећег. И дјед мој ми је опет другога степена: мене роди отац, оца пак дјед, па ова два рођења чине два степена, тако да ми је мој дјед другог усходног степена. Такође и од оних који постоје са стране. Ако те неко упита: „Брат твој којега ти је степена?", реци: „Другога, јер отац роди брата мога и мене такође отац, тако да два рођења два степена чине." И ако те неко пита: „Стриц твој, оца твојега брат, којега ти је степена?", реци: „Трећега, јер дјед роди оца мојега, такође и његовог брата, тј. стрица мога, и отац мој мене. Та три рођења три степена чине." И отуда, рођења бројећи, бројиш и степене.

Забрањени бракови препознају се овако: брак је забрањен до краја усходних и нисходних, и ако су од незаконитих бракова не може због тога неко узети своју матер или бабу или кћер или унуку, ако су природни и ако су створени.

И између лица која су од стране има неке забране и до седмог степена. Забрањује се браћи и братовој дјеци и онима од њих рођеним. Трећи братучеди се могу узимати.

Овдје (на слици) су јасна разрјешења за лица, која ради јасноће не бише изложена (ријечима).

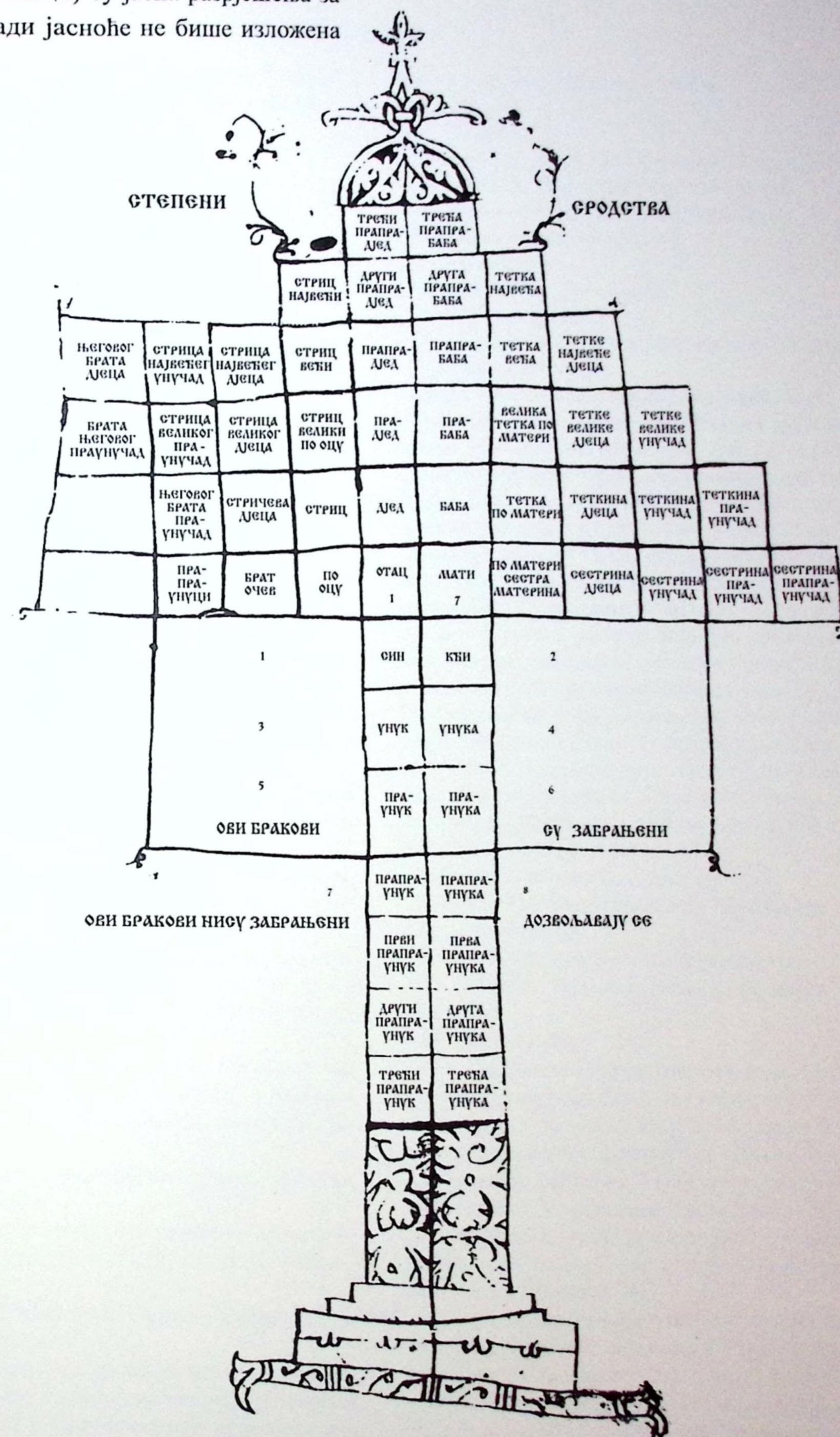

НАПОМЕНЕ

1 Данас се поуздано зна да је Први васељенски сабор одржан 325. године од Христовог рођења.

2 Нисана.

3 Енергију.

4 Иконе.

5 Чувар мјеста, представник епископа.

6 Кажњавање осуђеника распињањем на крсту био је римски обичај.

7 Картагенски сабор.

8 Предговори светог Фотија Цариградског.

9 Виши презвитер (периодевт), који је у име епископа обилазио црквене општине у епархији и извјештавао епископа о стању у њима.

10 Астролози.

11 ГЛОСА: Љубавница и наложница, тј. сужложница.

12 Свратиште за странце.

13 ГЛОСА: О овим браковима нађи и Свитак Сисинија и Алексија патријарха.

14 Они који праве амајлије.

15 ГЛОСА: Књиге Номоканона, што значи Законоправило.

16 Изворно багрородни.

17 ГЛОСА: Аристина бјеше жена, и њен манастир у Цариграду назива се Аристинин, и од тог манастира бјеше овај Алексије ђакон и законик, и због тога се назива *Аристин*.

18 Ово правило са тумачењем постоји само у Сарајевском препису Законоправила. Тумачење је Зонарино.

Слично се понавља у 19. правилу Лаодикијског сабора и у 66. правилу Шестог васељенског сабора.

19 ГЛОСА: У заповијестима Јустинијана цара главе 74, 36. О томе такође у 47 различитих наслова, главе 18, 31, 40. и 41. У Деветом сабору, правило 12.

20 ГЛОСА: Гусле, дакле, имају два имена: ако се свира прстима, назива се китарист, а онај који гуди превлачећи власеним луком, назива се гуслар.

21 Оглашени – онај који се спрема за крштење и још није крштен.

22 По старом јеврејском рачунању времена 3. час је 9 сати ујутро, 6. час је 12, а 9. час је 3 по подне.

23 Ово је 11. правило Сабора у Гангри, али је овдје премјештено.

24 Овдје Аристин грешком поистовјећује Келестина, ученика Пелагијевог на кога се правила и осуде односе, и Келестина који је био епископ Римски у вријеме одржавања Сабора.

25 Новела.

26 Екдика.

27 Сријеdeц је данашња Софија у Бугарској.

28 ГЛОСА: Ипон је град афричке земље.

29 Ред којим свештеници служе у цркви.

30 Администратор епархије.

31 Заштитник.

32 Свештенослужитељи.

33 Хидропарастата.

34 Ради се, у ствари, о Константији на Кипру, а не о Константинграду.

Апостол Варнава, родом са Кипра, каменован је у близини града Саламине, хришћанског духовног центра овог апостолског острва, око 57. године. Средином четвртог вијека јак земљотрес срушио је град Саламину. Обновио га је цар Констатије (Констацније), и дао му ново име – Константија.

Када су Арапи у седмом вијеку извршили напад на острво, у вријеме владавине византијског цара Јустинијана II, порушили су тај град. Народ са Кипра је 691. године, на челу са својим архиепископом Јованом, избјегао на Хелеспонт (мореуз Дарданели између Мраморног и Егејског мора) у град Јустинијанопољ (Нова Јустинијана), гдје су остали све до 747. године када су се вратили на Кипар.

35 ГЛОСА: Облакогонитељи, од сељака названи вукодлаци, па када се помрачи мјесец или сунце, говоре: „Вукодлаци изједоше мјесец, или сунце!" Све су то басне и лаж.

36 Изворно гноєтєзни, „Балегар".

37 ГЛОСА: Ове посланице у 92. правилу.

38 Апотактите.

39 ГЛОСА: *Акелдама* значи *њива крви*.

40 ГЛОСА: Воради и Готи су два народа варварска.

41 Крстовдан.

42 Сарајевском препису недостају два листа, и њихов садржај превођен је из фототипије Иловачког преписа. У питању је крај 35. поглавља (*Теофила архиепископа александријског: Објава поводом Богојављења кад падне у недјељу*, правила 8-14), затим цијело 36. поглавље (*Из посланице Кирила архиепископа александријског Домну*) и дио 27. поглавља (*Истога, 12 глава о православјерју против Несторија*, правила 1-8).

43 Дословни превод изворног грчког текста, умјесто „славити и поштовати", гласио би „саславити и са-поштовати", чиме је објашњен текст у заградама. „... καί συνδοξάσθαι καί συγχρηματίζειν Θεόν ώς ἕτορον ἑτέρω (τό γάρ „σύν" ἀείπροστιθέμενον

τοῦτον νοεῖν ἀναγκάσει)", ЕПЕ, τόμος 11, σελ. 142-221.

44 Монотелити.

45 Монофизити.

46 Теопасхити.

47 ГЛОСА: Масалијани су учитељи богумилима, тј. бабунима.

48 Текст који је недостајао а који се налази у заградама је подвучен: „Σκόπει τοίνυν, πρεσβύτερα, μὴ μόνον ἀποτομίαν καὶ ὀργὴν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις κηρυσσομένην Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ φιλανθρωπίαν ἀναρίθμητον, καὶ ἀνεξιχνίαστον, ...", PG, tomus LXXIX, 1865, 497-498.

49 Емфитевза, изворно *засади*.

50 Легат.

51 Испорука (легат).

52 Тутор.

53 Коцкарска игра.

54 Сенатор.

55 Изворно *редник*.

56 Свјетовњак.

57 Изворно *вјено*.

58 Као пандан монашким образу.

59 Изворно *књигохранитељ*, библиотекар.

60 4%.

61 Новац мање вриједности.

62 Перпер је име за златник. Име је настало у вријеме Алексија I Комнина, док се у вријеме Јустинијана називао солидус, и тежио око 4,5 гр. Литра злата садржи 72 перпера.

63 Царичин Град код Лебана.

64 Изворно *покладеж*.

65 Изворно *приставници*.

66 Свештеника са вишим чином: митрополита, архиепископа, патријарха.

67 Црквени службеник.

68 Војничком, савјетничком, чиновничком.

69 ГЛОСА: Фризи и Миси су варварски народи.

70 Човјека.

71 Литургија.

72 У Ад.

73 Многобожаца.

74 ГЛОСА: Заповијести Цара Лава Премудрог и сина му Константина Порфирогенита.

75 Повјериоци.

76 Хипотека.

77 Старатељ имања.

78 Квестору.

79 Провинцији.

80 Рођеном дјецом.

81 ГЛОСА: Дјед, отац, син, унук, праунук. Онај који се роди од праунука назива се *прашчур*.

82 Отац по закону.

83 Усвојеник.

84 Кум.

85 Обични (прости) људи су они који не припадају ни једном сталежу.

86 Дословно: „Штета гледа само у мене."

87 ГЛОСА: Два господара, тако што је заједница два брата имала роба ког су ослободили.

88 Раздјељивање (гр. φαλκιδια, лат.falcidia) је институт коме је посвећена 32. грана.

89 Војна управа.

90 Врста је стара словенска мјера и износила је 1066,7 м.

91 Текст који је недостојао је подвучен: „Εἰ δὲ μὴ ὕπεισιν ἀδελφοὶ ἢ παῖδες ἀδελφῶν τοιούτων, δηλονότι τότε οἱ ἐκ διαφόρων φύντες γονέων ἀδελφοὶ κληρονομοῦσαι τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν." Ο ΠΡΟΧΕΙΡΟC ΝΟΜΟC, Imperatorum Basilii, Constantini et Leonis PROCHIRON, C. E. Zachariae, I. U. D., Heidelbergae, MDCCCXXXVII, 160-161.

92 ГЛОСА: Литра има 72 златника, и дијели се на 12 дијелова. Ти дијелови се називају унгије. Једна унгија има 6 златника.

93 Текст који је недостајао подвучен је: „Εἰ δὲ παραιτήσωνται οἱ κοινωνοὶ πωλῆσαι τὸ ἴδιον μέρος καὶ λαβεῖν τὸ τίμημα, γινέσθω ἐκεῖνος ἐλεύθερος μηδὲ τιμήματος διδομένου." Ο ΠΡΟΧΕΙΡΟC ΝΟΜΟC, 196.

94 Свјетовном епархијом, тј. неком облашћу.

95 Службеност је институт византијског закона, тј. право власника једне некретнине да за потребе те некретнине врши одређене радње на некретнини другог власника, или да захтијева од тог другог власника да се уздржава од вршења одређених радњи које иначе има право вршити на својој некретнини.

96 Римска стопа износи 296 мм.

97 У грчком и латинском изворнику: 100 стопа.

98 Дужинска мјера једнака отвору раширених руку.

99 Цијев или канал за провођење воде.

100 ГЛОСА: Измјена је кад онај који први туче престане, и почне туђи други, и замијени га трећи у тучењу. Тако се сви измијене 12 или шест пута.

101 Родоскрвници.

102 ГЛОСА: Поочим, очух, падшчерица значи пасторка.

103 Седмица по Васкрсу.

104 Од Божића до Богојављења.

105 Хиротесија.

106 Малу монашку схиму.

107 Епископства.

108 Деветсто двадесете године по Христу.

109 „... од Оца", ЗАПИСКИ ИМПЕРАТОР-КОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ по историко-илологическому отдѣленію, „ВИДѢНІЕ" *иадоха, епископа фотікійскаго въ Епирѣ* В. Н. енешевича, С. -Петербургъ 1908., 3.

110 Анђелских.

111 Гр. *μεμερισμενη*.

112 Перипатетичари.

113 Монади.

114 Химеробаптисти.

115 Текст у заградама је допуњен подвученим :кстом „Святыми именами патриархов в пятикижии до Моисея и Иисуса Навина пользуются и ерят в них, я имею в виду Авраама, Исаака, Иаова и старейших, и самого Моисея, Аарона и Иисуса." Творения преподобного Иоанна Дамаскина *'сточник знания*, Перевод и комментарии Д. Е. .финогенова, А. А. Бронзова, А. И. Сагарды, Н. . Сагарды, „Индрик", 2002, 126.

116 Гностици.

117 Еона.

118 ГЛОСА: Балзам, од кога праве уље и назива : валсамелео.

119 Изворно *Међурјечје*.

120 Енкратити.

121 Артоторити.

122 Философији.

123 Катари.

124 Аномеји.

125 Геометријских.

126 Антидикомаријанити.

127 ГЛОСА: Масалијани, учитељи богумила, тј. бабунима.

128 ГЛОСА: У овој глави све је бабунска јерес, ако држе и бабуни.

129 Евхити.

130 Афтартодокети.

131 Гносимахијевци.

132 Без *Слова*, тј. *Ријечи*.

133 ГЛОСА: Тесаракондапихос значи четрдеетлакатни.

134 Акефалити.

135 Обредима, светим тајнама.

136 Сакофори.

137 ГЛОСА: Све ове главе су бабунске јереси, ако и они говоре.

138 Новокрштене.

Извори

Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека. Фототипија. Приредили Станка Стјепановић и Серафим (Глигић). Добрун: „Дабар” – Издавачка кућа Митрополије дабробосанске, 2013.

Законоправило или Номоканон Светога Саве. Иловички препис 1262. година. Фототипија. Приредио и прилоге написао Миодраг М. Петровић. Горњи Милановац: Дечје новине, 1991.

Литература

Словарь древняго славянскаго языка, составленный по Остромирову Евангелію , Ф. Миклошичу, А. Х. Востокову, Я. И. Бередникову и І. С. Кочетову. Изданіе А. С. Суворина. С. Петербургъ: Типографія А. С. Суворина, Эртелевъ пер., д. 13, 1899.

Полный церковно-славянскій словарь (со внесеніемъ въ него важнѣйшихъ древне-русскихъ словъ и выраженій). Составилъ Священникъ магистръ Григорій Дьяченко (бывшій преподаватель русскаго языка и словесности). Москва:Типографія Вильде, Малая Кисловка, собственный домъ, 1900.

Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков). Под редакцией Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки, Э. Благовой. Москва: Русский язык, 1994.

Ђ. Даничић. *Рјечник из књижевних старина српских*, 1–3. У Биограду: У Државној штампарији, 1863–64. Београд: Вук Караџић, 1975.

Іоанновичъ, Ευθυмій. *Начатки церковнаго права древныя православныя восточныя церкве.* Книга I. В' Новомъ Садѣ: Писмени Екатарине Яновановичь, вдове, 1841.

Іоанновичъ, Ευθυмій. *Начатки церковнаго права древныя православныя восточныя церкве.* Книга II. В' Новомъ Садѣ: Писмени Екатарине Яовановичь, вдове, 1844.

Анашкин, Антон Владимирович. Канонические „Ответы” Патриарха Константинопольского Николая Грамматика (1084-1111): Содержание, источники, история текста. *Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета*, Вып. 2 (32), III. Москва, 2013, 87–113.

Анашкин, Антон Владимирович. Эпистолярные „Следы” в византийских церковных канонико-правовых Эрота-покризах XII в. (на материале канонических ответов митрополита Никиты Ираклийского). *Вестник Костромского государственного узниверситета*, № 2. Кострома, 2017, 56–59.

Бенеманскій, Михаилъ. *О Прохеирос Номос императора Василия Македонянина. Его происхождение, характеристика и значение в церковном праве*. Выпускъ первый. Сергіевъ посадъ: Типографія Св. Тр. Сергіевой Лавры, 1906.

Бенешевич, Владимир Николаевич, Видѣніе Диадоха, епископа фотікійскаго въ Епирѣ. *Записки Императорской Академии Наук*, т. VIII, № 11. С. –Петербургъ, 1908.

Бенешевич, Владимир Николаевич. *Древне-славянская кормчая XIV титуловъ безъ толкованій.* Томъ первый. Санктпетербургъ: Изданіе отдѣленія русскаго языка и словесности императорской академіи наукъ, 1906.

Византійскій временикъ. Томъ II. Санктпетербургъ: Издаваемый при Императорской академіи наукъ, 1895.

Дучић, Нићифор. Крмчија Морачка [1877]. У: *Монографија Хиландара и други књижевни радови.* Приредили Душан Петковић и Радослав Таминџија. Гацко: Друштво за очување баштине ДОБ, 2003.

Дѣянія Вселенскихъ Соборовъ. Томъ шестый. Казань: Изданныя въ русскомъ переводѣ, при Казанской духовной академіи, 1908.

Милаш, Никодим. *Православно црквено право, по опћим црквено-правним изворима и посебним законским наредбама које важе у појединим автокефалним црквама*. Мостар: Издавачка књижарница Пахера и Кисића, 1902.

Номоканонъ Константинопольскаго патріарха Фотія съ толкованіемъ Вальсамона. Част 2-я. Русскій переводъ съ предисловіемъ и примѣчаніями Василія Нарбекова. Казань: Типо-литографія Императорскаго Университета, 1899.

Правила Святыхъ Апостолъ, Святхъ соборовъ, вселенскихъ и помѣстныхъ, и святхъ отецъ съ толкованіями. Москва: Изданіе Московскаго Общества любителей духовнаго просвѣщенія, 1876. [Москва: .]

Свештени канони Цркве. Превод са грчког и словенског епископа Атанасија умировљеног Херцеговачког. Београд – Цетиње – Српско Сарајево – Чикаго – Нови Сад – Требиње: Православни Богословски факултет Београдског универзитета – Митрополија црногорско-приморска – Митрополија дабробосанска – Митрополија новограчаничка – Епархија бачка – Епархија захумско-херцеговачка и приморска – Манастир Тврдош, 2005 (2006).

Творенія преподобнаго отца нашего Нила, подвижника синайскаго. Часть первая. Москва: Въ типографіи В. Готье, 1858. [= *Творенія святых отцевъ въ русскомь переводѣ*, томъ 31]

Творенія святаго Григорія Нисскаго. Част осъмая. Москва: Типографія В. Готье на Кузнецкомъ мосту, д. Торлецкаго, 1871. [= *Творенія святых отцевъ въ русскомь переводѣ*, томъ 45]

Творения преподобного Иоанна Дамаскина. Источник знания. Перевод с древнегреческого и комментарии Д. Е. Афиногенова, А. А. Бронзова, А. И. Сагарды, Н. И. Сагарды. Москва: Индрик, 2002. [= *Святоотеческое наследие*, т. 5]

Творения святаго Епифанія Кипрскаго. Часть первая. Москва: Типографія В. Готье, 1963. [= *Творенія святых отцевъ въ русскомь переводѣ*, тома 42–50]

***

A Manual of Eastern Roman Law, The Procheiros Nomos Published by the Emperor Basil I at Constantinople between 867 and 879 a. d. Rendered into English by Edwin Hanson Freshfield M. A. Cambridge: University Press, 1928.

Euthymius Zigabenus. *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, t. 130 (pars tertia). Accurante J. - P. Migne, 1865.

Following the Footsteps of the Invisible: The Complete Works of Diadochus of Photike. Introduction, Translation, and Notes by Cliff Ermatinger. Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, 2010.

F. Miklosich. *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*. Vindobonae: Guilelmus Braumueller, 1862-1865.

Ivris orientalis. Libri III. Ab Enimundo Bonefidio. Excudebat Henr. Stephanus, 1573.

Procopius Gazaeus, J. Mochus, S. Sophronius Hierosol. Episc. Alexander Monachus. *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, t. 87 (pars tertia). Accurante J. - P. Migne, 1865.

S.P.N. Nili Abbatis opera quae reperiri potuerunt omnia. *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, t. 79. Accurante J. - P. Migne, 1865.

Sophronius of Jerusalem and Seventh-Century Heresy. The Synodical Letter and Other Documents. Translated and annotated by Pauline Allen. General editor Henry Chadwick. Oxford: Oxford University Press, 2009.

The Civil Law, Including the Twelve Tables: The Institutes of Gaius, the Rules of Ulpian, the Opinions of Paulus, the Enactments of Justinian, and the Constitutions of Leo. By S. P. SCOTT. Cincinnati: Central Trust Co., 1932.

The Panarion of Epiphanius of Salamis. Book I (sects 1-46). Translated by Frank Williams, Nag Hammadi & Manichaean Studies. Leiden–Boston: Brill, 2009.

The Panarion of Epiphanius of Salamis. Books II and III. De Fide. Translated by Frank Williams, Nag Hammadi & Manichaean Studies. Leiden–Boston: Brill, 2012.

Zacharia, von L. K. E. *Jus Graeco-Romanum. Pars III. Novellae constitutiones*. Lipsiae: T.O. Weigel, 1857.

Κυρίλλου Αλεξανδρείας άπαντα τα έργα. Ενδέκατος τόμος. Θεσσαλονίκη: Γρηγόριος ο Παλαμάς (Πατερικές Εκδόσεις), 2002.

Νεαρων Ιουστινιανου Βασιλεως ... βιβλιον ... Novellarum constitutionum Dn. Iustiniani Principis quae exstant et ut exstant volumen, Gregorio Haloandro enarratore. Basileae: In officina Hervagiana, 1541.

Ὁ προχειρος νομος. Imperatorum Basilii, Constantini et Leonis Prochiron. Codd. MSS. ope nunc primum edidit, prolegomenis, annotationibus et indicibus instruxit C. E. Zachariæ... Accedit commentatio de Bibliotheca Bodlejana ejusque codicibus ad jus græco romanum spectantibus. Heidelbergae: Apud J. C. B. Mohr, 1837.

Σύνταγμα των θείων και ιερών κανόνων των τε αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των ιερών και οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος αγίων Πατέρων. Αθήνησιν: Εκ της Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, 1852–1859.

САДРЖАЈ
ЗАКОНОПРАВИЛА СВЕТОГ САВЕ